11. 2. 19

INSTRUCTIO
PRO SE PRÆPARANTIBUS
AD AUDIENDAS
CONFESSIONES.

INSTRUCTIO
PRO SE PRÆPARANTIBUS
AD AUDIENDAS
CONFESSIONES

Proficua, & utilissima Episcopis, Vicariis, Parochis, Confessariis, Clericis, ac cæteris Theologiæ Studiosis,

IN DUAS PARTES DISTRIBUTA.

AUCTORE

FRANCISCO MARIA CAMPIONI

Congregationis Matris Dei, in Urbe Cleri Examinatore Apostolico, &c.

EDITIO SECUNDA VENETA

Post tertiam Romanam aucta, a mendis expurgata, & meliori methodo Concinnata:

Reverendiss. atque Excellentiss. Domino

ANTONIO BETTOLLI

J.U.D. Patriarchalis Ecclesiæ Canonico, Parochialis, atque Collegiatæ Ecclesiæ S. Bartholomæi Venetiarum Vicario Perpetuo, Illustriss. & Rever. PETRI BARBADICI Patriarchæ Monialium Vicario, ejusdemque Auditori Generali, &c.

del Padre

Costantini

VENETIIS, MDCCXXIII.

Apud Jo: Baptistam Recurti:

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

Reverendiss. atque Excellentiss. Domine.

Uòd se tibi sisteret, Reverendissime Domine, hoc opus, dum iterum è meis typis prodit in lucem, non tam singulari humanitati tuæ id acceptum refero, quam necessitati. Cum illud primum typis mandavi, suo nomini Illustrissimus, & Reverendissimus Patriarcha noster, ut inscriberem passus est: Tibi igitur, qui ab eo in partem ascitus Pastoralis sollicitudinis in Monialium cura tanti Præsulis vicem geris, jure debetur, ut ritè primis secunda respondeant. Et sanè Tu ille es, qui præ cæteris ad tam arduum munus deligerere; in Te siquidem adeò cum prudentia comitas, cum integritate doctrina præcellunt, ut & implexa expedias, & dissidentia componas, & omnia ponas in tuto, & Nominis tui, officiique dignitatem sartam, tectamque serves. Nec has tantum Antistes noster amplissimus tibi vices concredidit, sed operosiores alias, dum te Auditoris officio decorans in mare vastum invexit, ubi nisi quem recto tramite Justitia ducat, hinc in Syrtes, hinc in scopulos impingere est. Munus laboris, & aleæ plenum; quod tamen tuam nec curam, nec facilitatem, nec solertiam, nec constantiam desiderat. Æqua lance omnia librans momenta ipsis causa victis hoc præ-

stas, ut se errasse pœniteat, atque seu pro solatio, seu pro beneficio ducant, quodetiam suo periculo Jus, & veritas elucescat. In hoc non tam bonorum, quàm laborum culmine constitutum, quis non miretur, te totum, Ecclesiæ tibi ab eodem Præsule commissæ, sollicitudini tradidisse; ejusque judicium hac te ornando dignitate, egregiis tuis in pascendis ovibus curis, summa esse omnium consensione probatum. Patiens ista velim accipias, quæ licet cùm modestiæ tuæ fastidio, tum veritatis dispendio levi brachio attigerim, ea tamen commemorare necessum duxi, ut quibus præcipuè rationibus ad hunc tibi librum offerendum animi mihi sint additi, palàm testarer. Quin etiam cum hæc mente attentius revolvo, majori etiam fiducia me cumulant, ut à Te benigna suscipi fronte confidam opus Ecclesiasticis viris se sua materia apprimè commendans. Autorem quòd attinet, jam eum extra invidiam collocaverunt Romanorum de litteratis viris judicia, quæ quo loco, & pretio habenda, non tam aliorum sermonibus percepisti, quam præsens ipse novisti, & suspexisti. Ille itaque Examinatoris Romani Cleri in Urbe munus obivit, eo plausu, ut adhuc fama superstite in ore omnium testimonia non desint, tanti viri doctrinam, & ingenium eximiè probantia. Quòd si his tuum ipse quoque suffragium addideris, tum omnino Clero itidem nostro commendabilem fore confido, manibusque semper versandum, ut inde sanas, tutasque morum sententias eliciat; nisi se præpostero nimis judicio damnare minimè veritus, à te probatum, a te humanissimè exceptum opus imprudens neglexerit. Tu interim & Operi, & mihi favere ne desinas oro, & obtestor; & hanc abs te iniri gratiam patiare, ut me in tuis haberi expostulem, quo nihil mihi clarius, nihil honestius obtigerit, meque Tibi semper, & devincto, & devoto animo fore cognosces. Vale.

Servus humillimus, atque obsequentiss.
Jo: Baptista Recurti.

LE-

LECTORI
TYPOGRAPHUS.

VIrum doctiſſimum P. Franciſcum Mariam Campioni ex inclita Congregatione Matris Dei, Romani Cleri examinatorem Apoſtolicum, in Urbe, & Orbe multis nominibus celeberrimum, nihil eſt quòd apud te, lector benevole, celebremus. Ipſe namque infirmæ noſtræ non eſt indigus laudis, cùm eum ſua jam edita opera omnibus ſatis notum, probatumque commendent: Illud tantum te monitum volumus, quòd Inſtructio hæc pro ſe præparantibus ad confeſſiones audiendas ſemel, iterumque Romæ primum edita, ac poſtmodum typis etiam noſtris aliàs impreſſa cum jam conſumptis omnibus exemplaribus inſtanter peti, & avide deſiderari cæpta ſit, nos impulit, ut iterum præclarum hoc opus noſtro prælo ſubjiceremus; quod facturi in id animum addiximus, ut quantum licuit, numeris omnibus præſens impreſſio evaderet abſoluta, quod in priore noſtra fieri nequaquam potuit, eo quod provecta jam aliquantulum impreſſione Autoris Additiones in noſtras manus devenerint, unde ad calcem operis adjicere tantummodo permiſſum fuit. Habes nunc, Amice Lector, omnia ſuis locis diſpoſita, habes ad commodiorem uſum Unicum Indicem tam pro prima quam pro ſecunda Parte, habes volumen unicum facilis contrectationis, habes ea omnia, quæ fieri meruerunt cum Autoris dotes eximiæ, tum opus excellentiſſimum, quod ob concinnam brevitatem, doctrinæ ſoliditatem, methodique facilitatem, dignum eſt quod Eccleſiaſticorum omnium manibus diu, nocturque teratur. Tu operam noſtram æqui, bonique conſule, ac alia eccleſiaſticis ſtudiis utilia in dies e noſtris typis expecta, & multum diuque Vale.

IN-

INDEX CAPITUM
PRIMÆ PARTIS.

INDEX CAPITUM
SECUNDÆ PARTIS.

Cap.

NOI

NOI REFORMATORI
DELLO STUDIO DI PADOVA.

AVendo veduto per atteſtato del Secretario noſtro nel libro ſtampato in Roma nell'anno 1704. intitolato *Franciſci Mariæ Campioni &c. Inſtructio pro ſe præparantibus ad audiendas Confeſſiones diviſa in duas Partes*, non v' eſſervi cos' alcuna contro Principi, e buoni coſtumi, concedemo Licenza a *Gio: Battiſta Recurti Stampatore*, che poſſi eſſer Stampato, oſſervando gli Ordini in materia di Stampe, e preſentando le ſolite Copie alle Publiche Librarie di Venezia, e di Padova.

Dat. 30. Agoſto 1713.

(
(*Marin Zorzi Reſform.*
(*Gio: Franceſco Moroſini Kav. Reſform.*

Agoſtino Gadaldini Segr.

IN.

INSTRUCTIO
Pro ſe Præparantibus ad audiendas Confeſſiones.

PARS PRIMA.

CAPUT PRIMUM.
PRÆFATIO,

In qua innuitur finis, argumentum, & Methodus Operis.

1 EODEM motivo, quo in opere nuper edito inſtruxi Ordinandos, ducor nunc, ut ſcribam Inſtructionem pro præparantibus ſe ad Confeſſiones excipiendas quanto enim gravius eſt miniſterium, tanto majori diligentia curandum eſt, ut exerceatur dignè, ac laudabiliter. Alias Confeſſarius exponit ſe periculo infinitorum criminum, quæ juvabit hic innuere, ſaltem in confuſo: nam credo veriſſimum, quod dicitur Jer. 12. Deſolatione deſolata *eſt omnis: terra quia nullus eſt, qui recogitet corde.* Multi aſſumunt munus Confeſſarii, omninò ignorantes, quale ſit hoc munus unicè reſpicientes ad ſtipendium, per Superiores Eccleſiæ deſtinatum, exercentibus tale munus. Cognoſcuntur moveri hoc tantùm fine, quia, ſi deinde contingit eos remanere proviſos de pingui beneficio Parochiali, cuius principaliſſima obligatio eſt adminiſtrare Sacramentum Pœnitentiæ, vix ampliùs adminiſtrant, ſed omnia committunt Vice-Parocho.

2 Siat igitur Sacerdos anhelans audire confeſſiones hęc ſequentia: ſi pro fine principali intendat ſtipendium, peccat graviſſimo Simoniæ mentalis peccato, toties, quoties renovat hunc actum: ſecundò agnoſcens, vel debens agnoſcere ſe omninò inſufficientem audiendis confeſſionibus, peccat, quando examini ſe exponit, & quando petit, vel accipit litteras parentes Epiſcopi, vel alio modo acceptat juriſdictionem: tertiò peccat toties, quoties audit confeſſiones, committens tot ſacrilegia, quot audit Pænitentes: quartò eſt reus omnium Sacramentorum, quæ confert invalidè, v.g. ſi abſolvit à reſervatis &c. quinto eſt reus omnium injuſtitiarum, quæ committit Pœnitens, v. g. non reſtituendo, ubi obligatur reſtituere; & illum Confeſſarius ex ignorantia graviter culpabili deobligavit; in quo caſu obligatio reſtituendi cumulatur Confeſſario, cum omnibus conditionibus annexi reſtitutioni, quòd ſtatim teneatur ad omnia damna &c. ſextò inſuper eſt reus peccatorum, quæ committendi periculo ſe exponit, etiamſi actu per accidens non committat: ſeptimò etiamſi neminem audiat, ſi eſt paratus audire quemlibet ad ſe venientem, reus eſt tot ſacrilegiorum, quot paratus eſt committere, & magis eſt reus in hoc genere, quàm publica meretrix in ſuo, quia in quolibet loco hæc poteſt habere pauciores concurrentes, quàm Confeſſarius,

rius, sed præsertim in Urbe populosa, & in Ecclesia magnæ frequentiæ: octavo peccat toties, quoties advertens se omnino insufficientem, non adhibet debitam diligentiam,ut per studium competens fiat sufficiens.

3 Ne in tot peccata labatur Sacerdos cupiens audire confessiones,proposui, sicut illum instruxi ad suscipiendos Ordines, ita instruere ad audiendas confessiones. In hoc genere, diebus nostris plenè infiniti sunt libri spectantes ad Theologiam Moralem, ne igitur actum agam, judicavi procedere juxta Methodum, quam sequuntur in examinandis Confessariis Examinatores ab Apostolica Sede in Urbe constituti. Ordinariè hi non examinant super casus difficiles, aut hinc inde controversos inter Catholicos: Unicuique super his permittunt sequi,quod judicaverit magis congruum in Domino; nihilominùs in approbando exigunt scientiam sufficientem circà Theologiæ Moralis prima principia, circa Pœnitentiæ Sacramentum &c. Insuper quod hæc scientia sit non Theorica tantum,sed & practica:v.g. non tantùm sciat furtum esse peccatum,sed in praxi sciat interrogare Pœnitentem circa speciem,& numerum furtorum, quò judicet in praxi,quot peccata commisit, quam pœnitentiam mereatur &c. Hæc praxis est maximè necessaria,prætermittiturque cum ingenti Pœnitentium præjudicio. Mater se accusat, quod v.g.maledixerit filiis; nisi Confessarius exquirat, an ore tantum,vel etiam ex animo maledixerit, ignorat genus peccati, num sit veniale, vel mortale. Accusat jurasse: speciem peccati nequit agnoscere Confessarius, nisi exquirat, an juramentum fuerit assertorium, vel promissorium: an habuerit intentionem jurandi &c.quæ tamen explicatio speciei, ac numeri necessaria est ad validitatem Sacramenti: Hac methodo procedunt Examinatores Urbis,quam plures primò fatentur sibi omninò ignotam, sed deinde addunt esse omninò necessariam, & quia crediderim vix esse, qui tractent hoc Ordine Theologiam Moralem, ideò judicavi scribere hoc opus; & qui noverunt ideam,unanimes me extimularunt ad scribendum.

4 Pro hac praxi necessaria est aliqua scientia Theologiæ Moralis,saltem ordinaria, sed universalis circa omnia peccatorum genera, quæ solent frequentari in loco,ubi quis audit confessiones; quod etiam considerant Examinatores Romani: pro villa exigunt scientiam peccatorum, quæ communia sunt rusticis; pro civitate, scientia peccatorum,quæ frequentiùs in ea solent committi. In Urbe maximè necessaria est cognitio Simoniæ,Bullæ de datis, & acceptis pro obtinenda gratia & justitia ab Apostolica Sede &c. Ubi Cives ut plurimum negotiantur, necessaria est cognitio Usuræ,Contractuum &c. Officium Episcopi est invigilare, ut admittendi ad confessiones, præcipuè sciant de peccatis frequentioribus,vel reservatis in sua Diœcesi,eorumque remedia. Et idem deberent exigere à Concionatoribus:nec enim in loco humili opus est exaggerare damna ambitionis,vani ornatus &c. A multis annis audivi sæculares tribuentes huic uni Concionatorum imprudentiæ tenuem animarum conversionem, quam afferebant antiquis temporibus multo majorem, quod, scilicèt, isti (sed non illi) adventantes ad loca suæ prædicationis informabantur de vitiis frequentioribus in populo; & illa arguebant, ubi non nemo ex nostris eandem ubique concionem repetit, nullo habito respectu, an possit competere tali populo.

5 Quia tamen libri publicè propositi non possunt restringi ad unam, vel duas civitates;ideo scribenti necesse est attingere materiam omnem virtutũ,ac vitiorum, quia Confessarius in confuso saltem debet scire dubitare de omnibus peccatis, & etiam scire eodem modo virtutes, ut videat, quandò peccatur in omittendo virtuosos; & ita ego procedam. Præparantis se ad Confessiones erit pro sua prudentia, ubi agitur de aliquo peccato reflectere,an dominetur tale peccatum in loco suæ jurisdictionis; & cognito, quod ibi frequentetur, sæpius, ac studiosius de illo tractare. Spero autem, quòd omnes approbabunt hunc meum qualemcunque laborem, si ea benignitate animi, ac patientia legerint hanc operam, qua ordinandi dignantur legere *Instructionem pro ipsis editam*.

6 Ego sanè quod promitto,curabo exequi

qui, tradam hanc notitiam universalem, abstinens à casibus difficilioribus, quos videre poterunt apud sublimiores Theologos, qui profundius examinant materias. Imò & oro, & obtestor, ut nunquam super illis judicium suum proferant, nisi quolibet casu radicitus examinato apud istos. Exemplum sumant à Juristis. Hi habent Institutiones, & civiles, & criminales, & Ecclesiasticas: habent volumina suarum legum; nihilominus ubi debent judicare, an casus iste particularis comprehendatur sub tali principio, vel lege, semper evolvunt libros, qui agunt de tali materia. Theologus etiam ita debet procedere: nam sæpius una circumstantia facit non esse peccatum, quod alias essent peccatum; nec id semper potest quilibet determinare à se ipso ex sola cognitione principiorum, sed indiget directione.

7 Et nihilominus, quia juxta Apostolum debitores sumus sapientibus, & insipientibus, pro iis, qui optant in studio Theologiæ Moralis jacere profundiores radices, assignabo passim loca in quibus de prædicta materia tractat S. Thomas facilè Princeps Theologiæ tum Scholasticæ, tum Moralis; & ordinariè assignabo loca tantùm ex sua summa. Equidem Angelicus in aliis septemdecim tomis sæpissimè multo diffusius examinat materias morales, & casus difficiliores in particulari, nihilominus video in hoc magno numero paucissimos habere opera omnia Sancti Doctoris, cum Summa terатur omnium manibus; quare pro pluribus esset superflua hujusmodi citatio ex aliis tomis; insuper qui habent, nullo negotio poterunt supplere meo defectui. Currit enim annexa operibus Tabula Aurea Petri Bergomensis, quæ est Index copiosus rerum memorabilium in operibus Angelicis. Hanc consulat; quod si Tabulæ citationes ex se ipso non facilè percipit, adeat aliquem ex Patribus Dominicanis, vel alium in doctrina Sancti Thomæ versatum; hujus enim ductu comprehendet omnia, horæ vel uno quadrante.

8. Aliqua in hoc meo opere videbuntur prima facie satis obscura. Id provenit, quia nec in scholis docentur, nec apud Casuistas inveniuntur explicata; contingetque Lectori, ut contingit audienti novas voces, non tamen terreatur quisquis ille est: curet intelligere, cum fortè sint velut elementa Theologiæ Moralis. Id apparebit in iis, quę dicentur de nostris internis actibus, quorum tamen cognitio nisi habeatur, Confessarius nequit perfectè dirigere animas. Si prima vice non percipiuntur, septies repetita percipientur, & placebunt.

9 Notabit Lector quandoque nonnulla repeti; & fortè id fuerit in aliquo casu mea inadvertentia: ut plurimum tamen id contingit, quia rationes S. Thomæ sunt veluti principia universalia plurimarum conclusionum, de quibus propterea quando agitur, necesse est repetere principium illud universale ut detur legitima ratio. Habet sępissimè idem S. Doctor; suam utramque summam, & Scholasticam, & contra Gentes ille fundat super eo, unico principio (ut deducitur ex c. 14. contra Gentes l. 1.) quod Deus omninò sit immobilis, seu quod idem est, non possit secundùm idem esse in actu, & in potentia. Hoc principium, utpotè fundamentum Theologię totius necesse habet sæpius inculcare; non propterea hæc repetitio est superflua, nec generat fastidium, sed imò aperit viam, ut semper facilius penetretur; & sic videantur plures propositiones deducibiles ex tali principio. Et ego curabo nihil repetere ex superfluo, sed tamen sæpius attingam principia, & rationes universales.

10 Denique condonandum mihi erit, si minus Latinè loquar: Nemo Theologorum Moralium profitetur elegantiam sermonis; & sanè prudenter: Vigent nostris temporibus peccata quædam inter Christianos, quę Philosopho teste Ethic. Gentilibus tunc temporis erant innominata, quæ, scilicet, ipse vocat Bestialia, ad differentiam nominatorum, quæ dicit humana. Certè in his explicandis nemo potest exigere candorem sermonis, sed sufficit, si aliquo modo explicet illorum substantiam, quòd si cuilibet Morali difficilis est candor latini sermonis multo minus hic erit exquirendus à me, qui scribo non doctis, sed Sacerdotibus ordinariis, volentibus se præparare ad audiendas confessiones, & ut plurimum versatis in latinitate usuali, non polita. His dandum est lac, potus, non esca ut solent E-

xaminatores Romani, nunquam in examimine obligantes illos ad respondendum Latine, quia cognoscunt plures Na iones, præsertim Italos, maximam pati difficultatem, in utendo Latinis verbis, maximè quando ex improviso interrogantur.

C A P U T II.

Damna, & utilitates Mali, ac Boni Confessoris.

1 Confessarius potest esse in se malus, & tamen non esse malus Confessarius; est in se malus ille, qui suum officium exercet in peccato mortali; & si exerceat, ut debet, peccat quidem graviter peccato sacrilegii, sed non est malus Confessarius, quia non abutitur suo officio in damnum Pœnitentium. Si latro fieret Judex, esset malus in se, sed non malus Judex quando judicaret secundùm leges. Hic non loquor de confessario in se malo, qui tantùm sibi nocet: Cap. 1. n. 2. innui mala plurima, quæ sibi infert Confessarius malus ex defectu scientiæ necessariæ. Malus pro hac parte nocet etiam plurimùm Pœnitentibus; verumtamen nocet, quasi negativè, quatenus non confert illa bona, quæ tenetur conferre: Id pariter prætermitto, sed loquor tantùm de Confessario malo inferente damna positiva Pęnitenti. Et hæc præpono desumta ex oraculo duorum Pontificum Romanorum, scilicet, Pii IV. & Gregorii XV. expresso in Constitutione, quæ incipit: *Universi Dominici gregis*, edita de anno 1622. die 30. Augusti.

2 Cōfessarius malus in hac vocatur *Pestis* inficiens eum, cui *alios sanandi officium est commissum*. Vocatur *Sal infatuatum*, quod non valet ultrà, *nisi ut mittatur foras & conculcetur ab hominibus*, qui pęnitentibus *pro medicina venenum, pro pane aspidem porrigit*: qui *ex cęlesti Medico infernalis Veneficus, ex Patre spirituali Proditor execrabilis animarum redditur*: qui *loco reconciliandi Pęnitentes Creatori nostro graviori eos peccatorum mole onerant, & tradunt in manus Diaboli*: qui *non verentur facere injuriam Salvatori Nostro Iesu Christo*, quos in animum sibi nequeunt inducere hi duo Pontifices, quod in casibus ibi assignatis *de fide Catholica rectè sentiant*: eosq; propterea declarant suspectos de hæresi.

3 E' contra Trid. sess. 14. c. 3. innui: utilitates boni Confessoris, dum ait: *Res, & effectus Sacramenti* Pęnitentię, *quantum ad ejus vim, & efficaciam pertinet, reconciliatio est cum Deo, quam interdum in viris piis, & cum devotione hoc Sacramentum percipientibus, conscientiæ pax, ac serenitas, cum vehementi spiritus consolatione consequi solet.* Enumerat quatuor effectus: primò justificationem peccatoris; & hic semper habet, quantùm est ex vi Sacramenti: secundo pacem conscientiæ: tertio serenitatem: quarto vehementem consolationem, spiritus. Hi tres ultimi effectus non habentur in omni Pœnitente, sed in eo, qui est pius, & sumit cum devotione, nec semper habetur in istis, sed *interdum*. Debet esse vir pius hoc est, dono intenso Pietatis respicere Deum ut Patrem: Debet sumere cum devotione. Devotio autem est actus voluntatis elicitus à Religione, quo Pænitens promptum se exhibet ad ea, quæ tangunt cultum Dei.

4 Cum his dispositionibus Pænitens accedens ad Sacramentum Pænitentiæ, *interdum* consequitur pacem conscientię. Pax numeratur inter Beatitudines septimo loco, & tertio inter fructus Spiritus Sancti. (Differentiam Beatitudinum à fructibus vide *Instructione Cleri*. c. 11. n. 6. 7.) & Pœnitens consequitur pacem sive ut fructum, sive ut Beatitudinem, quia Concilium non distinguit. Pax dicit coordinationem hominis ad Deum, ad proximum, & in se ipso: quare Pœnitens ita dispositus, ex vi Sacramenti, *interdum* consequitur, quod sua coscientia, magis, quam justorum ordinariorum, si subjecta voluntati divinæ, respiciat proximum, ut respiciendus est, & in seipsa sit pacata, non habens contrarietatem dictaminum, ita ut modò timeat esse inimica, modò non timeat, sed credit se amicam; hæc magis, illa minus juxta excellentiam pacis, qua fruitur. Præterea appetitus sensitivus si placentia sibi suggerit conscientiæ, non suggerit quasi rebellis, & volens dominari, sed cum debita subordinatione, quam semper præfert verus subditus civiliter.

5 Concilium magis explicat hanc pacem in

in tertio effectu; nempè serenitate: Cœlum dicitur serenum, quando non obfuscatur nubibus; & pariter Conscientia dicitur serena, quando non obfuscatur nubibus, aut timore inordinato, ne non peccata sibi sint remissa.

6 Tandem vehemens consolatio spiritus afficit Pœnitentem, qui mille peccatis obvolutus, ubi se ad Sacramentum disposuit, oratione, jejunio, & eleemosyna, plus quàm ordinariis, statim ac absolvitur, percipit in se satis distinctè, ruptas esse catenas, quibus tenebatur constrictus: Ante confessionem videbantur suo collo imminere montes: post absolutionem sentit se liberatum ab omni jugo.

7 Cum hæc quatuor dicantur effectus Sacramenti, præparans se ad confessiones sciat propterea causari in nobis ex opere operato, virtute sanguinis Christi applicati per Sacramentum. Quia vero sæpius illi continget dubitare, quomodo Sacramenta causantia effectum ex opere operato, possint hunc effectum in uno causare minorem, in alio majorem, imaginetur sibi Principem, qui habeat plures Vassallos captivos Barbarorum exigentium pro redemptione, & pro restituendis bonis, quæ antea possidebant, mille nummos aureos, quingentos pro redemptione, & quingentos pro cæteris bonis. Princeps autem adjicit, ut de regio ærario solvantur quadringenti, quando consanguinei captivorum erogent centum: & præterea pro recuperatione bonorum edicit, quòd de regio ærario dabit tantumdem, quantum de proprio consanguinei erogabunt: si decem, Principes addet alia decem: si viginti addet alia viginti &c. Hoc modo procedit Christus In Sacramentis pro justificatione, si v.g. Pœnitens de suo, adjutus à Deo, ponat dispositiones ab ipso requisitas, ex thesauro suorum meritorum ponit multò majus, ut possit justificari: & circa reliquos effectus observat proportionaliter ordinem prædictum.

8 Concilium addit c. 5. *Hujusmodi confessionis difficultas, ac peccata detegendi verecundia, gravis videri posset, nisi tot, tantisque commodis, & consolationibus levaretur, quæ omnibus dignè ad Sacramentum accedentibus, per Absolutionem certissimè conferuntur*. Loquitur de primo effectu: nam ita conferri *omnibus*, & *certissimè*. Igitur in Justificationem nobis conferunt *tot & tanta commoda*, *& consolationes*.

9 Cathc. Rom. p. 2. c. 5. n. 37. hæc habet: *Quantum curæ, & diligentiæ in explicanda* confessione *Pastores ponere debeant, ex eo facilè intelligent, quòd omnibus ferè piis persuasum est, quidquid hoc tempore sanctitatis, pietatis, & religionis in Ecclesia, summo Dei beneficio conservatum est, id magna ex parte Confessioni tribuendum esse*. Nihil majus dici potest ad explicandas utilitates boni Confessoris. Omnis ferè sanctitas, pietas, & Religio Ecclesiæ tribuenda est eorum ministerio in administrando Pœnitentiæ Sacramento.

10 Promovendæ huic sanctitati, pietati, ac religioni Confessores innumeri insudant & Sæculares, & Regulares. Unicè tamen commemorabo S. Philippum Nerium. Optabat junior se transferre ad Missiones Indicas: Deus tamen eidem ostendit Romam fore suas Indias, ubi *Sacerdos ex obedientia factus, in confessionibus audiendis ad extremum usque diem perseverans innumeros pœnè filios Christo peperit* Imò etiamnum perseverat, & perseverabit per Sacerdotes suæ Congregationis diffuse per totum orbem, etiam in Indiis Occidentalibus; & dum hæc scribo, instantissimè petitur pro vastissimo Sinarum imperio.

11 Ex ante præparantem se ad audiendas Confessiones, *vita, & mors: bonum, & malum: quod placuerit ei, dabitur illi*: verumtamen advertat eo in loco Eccl. 11. addi: *Oculi Domini ad timentes eum, & ipse agnoscit opera hominis*, ut unicuique reddat *secundum opera ejus*.

12 Porrò ex Rituali duo præcipuè reddunt bonum confessorem, bonitas, & scientia tàm speculativa, quam practica, quæ dicitur Prudentia; & ex duabus in Constituit. Clementis X. de privileg. Regular. *§. 6 præcipua* est *vitæ integritas, ac morum honestas*. Ego tamen in præsenti non differam de hac prima, quam facillimè potest præparans se ad confessiones acquirere per alios libros innumeros. Ero totus in scientia ob dicta c. 1. n. 2.

CAPUT III.

Compendium Doctrinæ Magistri Sententiarum circa Sacramentum Pænitentiæ.

1 ANtequam in particulari examine singulas virtutes, & peccata , præparanti se ad confessiones proponenda sunt generalia , ex quorum, veluti principiorum cognitione faciliùs suo loco videbit rationes fundatissimas conclusionum particularium ; & ante omnia propono doctrinam Magistri , ex quo cæteri Theologi hauserunt , & hauriunt . De Pœnitentia , & ut virtus est, & ut Sacramentum est , Magister agit satis diffusè in 4. à 14 ad 23. distin. inserens aliquas quæstiones scholasticas pro praxi utiles ; At ego eas prætermittam gratia brevitatis, quia Confessoribus ordinariis non sunt omninò necessariæ ; qui vult profundius penetrare Theologiam Moralem , eas legat in fonte. Porrò in iis , quæ adduco , non me verbis alligo, sed sensui : licebitque mihi sensum explicare per voces nostro tempore notas , & communes .

Distinctio Decimaquarta .

2 POEnitentia longè positis à Deo necessaria est , ut appropinquent . Ex Hieronymo est secunda tabula post naufragium : qui vestem innocentiæ baptismalis peccando perdidit, remedio Pænitentiæ potest reparare . Prima Tabula est Baptismus , ubi deponitur vetus homo , & induitur novus. Secunda Pœnitentia , qua post lapsum resurgimus, dum vetustas reversa repellitur, & novitas perdita resumitur. Post Baptismum prolapsi valent renovari per Pœnitentiam, non per Baptismum . Licet sæpiùs pœnitere , sed non baptizari . Baptismus tantùm est Sacramentum; Pœnitentia dicitur & Sacramentum , & virtus mentis : Est enim Pęnitentia , interior , & exterior. Exterior est Sacramentum, interior est virtus , & utraque est causa salutis . A Pęnitentia cępit Joannis prędicatio Matth 3. *Pænitentiam agite*, Quod Præco docuit, post Veritas prædicavit , sumens exordium fermonis à Pœnitentia . Pænitentia dicitur à puniendo , quæ quis illicita commisit . Pęnitentiæ virtus timore concipitur . Pęnitentia ex Gregorio est *anteacta deflere, & flenda non committere* . Qui sic alia deplorat , ut alia committat , adhuc Pęnitentiam agere aut ignorat , aut dissimulat .

3 Diffunditur hic Magister circa duas opiniones tunc temporis celebres . Altera , & vera docebat , posse adhuc peccari post Pęnitentiam . Altera è contra non posse peccari , & si peccatur , non fuisse veram Pęnitentiam . Fundabatur in duobus principiis omninò falsis: primum , quod Charitas semel habita non possit amitti : Et hunc errorem S. Thomas repellit 2.2. q. 24 a. 11. secundum, quod omne peccatum post Pœnitentiam commissum ita aggravetur , ut non ampliùs possit remitti . Hunc idem Angelicus repellit 3. p q. 84. a. 10. ostendens post Pęnitentiam posse levius peccari , sed & si gravius peccaretur, Dei Misericordiam esse multò majorem . Huic sententiæ Magister adhæret, ostendens ad veram Pœnitentiam sufficere , quod , quando pœniteret , non habeat animum alia committendi, & curet satisfacere , quod si deinde peccet, prima Pœnitentia dicitur inanis , &c. quia non perducit ad salutem . Per Pœnitentiam acquisierat jus ad gloriam ; sed eo iterum peccante , mortificatur tale jus , ita, quod nequit homo consequi gloriam ; si tamen secundò pœniteat , recuperando charitatem , recuperat illud jus si conveniens ex vi primæ Pænitentiæ , ita quod in Cęlo habebit præmium prædictæ Pęnitentiæ , sed si existens in peccato mortali faciat opera bona , hæc dicitur mortua , non mortificata : quare cum resurgit per Pœnitentiam, non vivificantur illa opera in peccato facta, ita quod eorum præmium sit habiturus in Cęlo. Ut igitur fructuosa sit Pęnitentia, semper debet dolere pęnitens, memor dixisse Christum Jo 5. *Vade, & amplius noli peccare* ; non dixit: *Non ampliùs pecca*, sed *ampliùs noli peccare*, prohibens , quod in nobis oriatur etiam ipsa voluntas peccandi . Quare semper virtualiter saltem dolere debet , imò gaudere de tali dolore, & dolere . quod non semper possit actu dolere . Omnis tamen dolor sit regulatus à fide . Quod si aliquando legatur unica tantùm

tùm esse Pœnitentia, intelligitur hoc, non de Pęnitentia, ut est Virtus, aut Sacramentum, sed de Pęnitentia satisfactoria, Canonica, publica, & solemni, (de qua videatur etiam Pontificale Romanum.) Hæc in pluribus Ecclesiis unica tantùm vice poterat imponi pro delictis gravioribus.

Distinctio Decimaquinta.

4 IN hac Magister disputat, an Peccator possit pœnitere de uno peccato sine alio. Ad id probandum primò arguit per authoritates. Præcipua est illa Nahum 1. *Non consurget duplex tribulatio;* & secundum aliam lectionem: *Non judicabit Deus bis in idipsum.* Unde videtur sequi, quod peccator agens Pœnitentiam de uno peccato, in hac vita, non amplius in alia super eodem castigatur à Deo. Secundò arguit ratione. Qui confitetur unum peccatum, aliis omissis, & implet Pœnitentiam sibi à Confessario impositam, ubi omnia iterum confitetur, non videtur obligandus ad novam satisfactionem.

5 Ad primum respondetur admittendo lectionem, sed addit Deum flagellare quinque modis; primò Justos, ut Job, quo per patientiam crescant in meritis: secundò justos, ut Paulum, ne superbiant: tertiò alios, ut Mariam sororem Moysis, quo puniantur de peccatis commissis: quartò in Dei gloriam, ut cæcus ille Jo: 9. quintò incipit in hac vita flagellare peccatores, quo deinde continuet eos flagellare in alia; quare ex hoc numero est ille, qui unum peccatum sine aliis confitens, adimplet Pœnitentiam impositam: incæpit enim de illo peccato castigari hìc, ut severius deinde continuetur castigari in inferno.

6 Ad secundum respondetur illam non fuisse veram, & Christianam Pœnitentiam in Evangelio prædicatam: dicitur enim Luc. 3. *Facite fructus dignos pęnitentiæ;* quæ ex Augustino cap. 72. Ench est *peccatorem causas excidere, nec suggestionibus eorum aditum indulgere.* Peccator iste faciens eleemosynas, non sibi blandiatur illo Christi dicto Luc. 11. *Date eleemosynam: & ecce omnia munda sunt vobis* Eleemosyna, ut prosit, debet esse ordinata, incipiens à se ipso, juxta illud Eccl. 30. *Miserere animæ tuæ placens Deo;* & iste peccator sibi est crudelis, non misericors: nam Psal 10. *qui diligit iniquitatem, odit animam suam.* Ideò Matth. 2. dicitur: *Mundate, quæ intus sunt;* & quia scriptum est Act. 15 *Mundans fide corda eorum:* immundus est, qui facit eleemosynam sine fide per dilectionem operante. Deus quidem non abominatur opus bonum peccatoris; imò dicitur Matth. 23. *Hæc oportuit facere, & illa non omittere.* Sed tamen illud opus bonum, utpotè non elicitum ex charitate, non est satisfactorium; quod convenit tantùm Pęnitentię satisfacienti de prꝑteritis, & emendanti futura; qualis non fuit Pęnitentia Judæ pęnitentis de proditione Christi, & committentis posteà homicidium sui. Tamen plenè intelligatur, quid sit emendare futura; nec enim importat solùm restituere damnum illatum, sed principaliter importat propositum efficax non amplius peccandi; & in hoc includitur propositum efficax statim restituendi, quia *non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.*

Distinctio Decimasexta.

7 COnsiderat hìc Magister tres partes Sacramenti Pęnitentiæ, scilicet, Cordis Contritionem, Oris Confessionem, Operis Satisfactionem. In qualibet harum ex Augustino: *Consideret qualitatem criminis in loco, in tempore, in perseverantia, in varietate personę, & quali hoc fecerit tentatione, & in ipsius vitii multiplici executione.* Quibus verbis innuitur considerandas esse circumstantias mutantes speciem, & aliàs notabiliter aggravantes intra eandem speciem (si possunt notabiliter variare Confessoris judicium) Debentque circa omnes istas versari tres illæ partes Sacramenti Pęnitentiæ; Pœnitens enim debet de illis conteri saltem universaliter, ita ut motivum doloris includat omnia, & ad melius esse convenit de omnibus dolere in particulari; debet omnes explicare in confessione, quantum potest, & debet de omnibus satisfacere Deo. Doleat, quod in uno peccans factus est omnium reus per ingratitudinem: Deo enim quoad substantiam recedēdi ab ipso, ita fuit ingratus, ac si commisisset omnia. Insuper factus

est omnium reus, quia justitiam amittens, amisit cæteras virtutes, quibus sustentaretur, ne peccaret: amisit, v. g. Castitatem, qua amissa facillimè cadet in luxuriam, &c.

8 Ita dolens, confiteatur distinctè, confessusque satisfaciat, præsertim eleemosynis, quas Deus respiciet, quia Gen. 4. ubi primum *Respexit ad Abel*, postea etiam respexit *ad munera ejus*. Meminerit in eleemosynis Deum respicere affectum dantis, non quantitatem dati: Non accedat statim ad communionem, sed præparet se, præsertim per grande desiderium communicandi, dolens, quòd adhuc non sit perfectè dispositus pro communione. Caveat à falsa pœnitentia, quæ talis est ex Gregorio c. *Falsas* ad 5. quando non fit *secundum authoritates Sanctorum pro qualitate criminum*; si Contritio, Confessio, & Satisfactio non sint proportionatæ peccatis, & quales ex Evangelio, & Ecclesia exigunt Sancti.

9 Tres sunt virtutis Pœnitentiæ species: Una ante Baptisma, juxta illud Act. 2. *Agite Pœnitentiam, & baptizetur unusquisque vestrum*. Altera mortalium post Baptisma commissorum: Tertia venialium: Justi enim veraciter, & humiliter dicunt quotidie *Dimitte nobis debita nostra*; adduntque jejunia, orationes, & eleemosynas, quæ tamen ut habeat vim in venialia, conjungi debent alicui displicentiæ de ipsis venialibus; & plurimum prodest confessio sacramentalis. Hęc opera satisfaciunt etiam pro mortalibus, sed debent esse multo perfectiora; nam debent conjungi displicentię, quę saltem appretiative sit super omnia, sacrificio cordis contriti, & humiliati, veræ orationi, qua dicatur: *Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*, & hæc oratio talis sit, ut saltem virtute Sacramenti, consequatur gratiam justificantem, & charitatem.

Distinctio Decimaseptima.

10 Solum innuam tres casus hìc disputatos, quia nostris temporibus sunt omninò clari. Primus est, an Contritio sine Confessione justificet. Dicitur, quod Contritio est duplex, alia imperfecta, & alia perfecta charitate. Hæc, non illa justificat ante confessionem: Secundus est, an ad remissionem peccati requiratur absolutio Sacerdotis? Dicitur, quod utroque dolore, ad remittendum peccatum, requiritur absolutio Sacerdotis, diversimode tamen: Ad Contritionem charitate perfectam sufficit absolutio in voto, seu propositum subjiciendi peccata clavibus, & accipiendi Absolutionem: Ad imperfectam requiritur actualis Absolutio, virtute cujus, tanquam instrumenti, nobis applicentur merita Christi; quibus conjuncta contritio nostra operetur illam remissionem, ad quam ex se non poterat sufficienter disponere. Tertius est, an non Sacerdos possit absolvere. Super hoc vide *Instruction. Cleri* c. 23. n. 28.

Distinctio Decimaoctava.

11 Hic agitur de duabus clavibus: prima est scientiæ: secunda solvendi, & ligandi. Circa clavem solvendi, opinio Magistri hodie rejicitur. Sed quia præparanti se ad confessiones forte proderit scire, quid ego circa illam ex S. Thoma hauserim, expono meam opinionem, quam poterit examinare, si sit fundata, necne. Igitur homo peccans mortaliter primo perdit gratiam Dei: secundo fit reus pęnæ æternæ: tertio remanet macula in essentia animæ, vi cujus etiam dormiens dicitur peccator, & inimicus Dei, eo modo quo post actualem mutilationem brachii, homo dormiens adhuc dicitur mancus, & deformis, & ita in Voluntate Potentia Animæ, quanquam non sit amplius peccatum, ex illa macula in essentia animæ homo dicitur, & est peccator: quarto per peccatum incurrimus tenebras interiores, ignorantiam in intellectu, vi cujus ignoramus primario, quæ facienda sunt propter Deum: Malitiam in Voluntate, vi cujus inclinamus ad amandum nos ipsos, non Deum. Infirmitatem in Appetitu Irascibili, vi cujus cedimus arduis, quæ occurrunt in Dei servitio: Concupiscentiam, vi cujus inclinamur ad bona sensitiva. Ut hæ interiores tenebræ singularum potentiarum fugentur, necessaria est in unaquaque specialis gratia Dei, nam intellectu illuminato, nisi ulterius adjuvetur voluntas, utpote adhuc mala, non poterit amare Deum; & illuminato intellectu, ac rectificata voluntate, nisi confortetur specialiter Irascibilis,

non

non poterit superare contraria. Idem dic de Concupiscibili.

12 Quatuor hæc vincula solvit Sacerdos per absolutionem, quæ est instrumentum ad illa solvenda, operans in virtute Christi: primò enim solvit à captivitate dæmonis, causans ministerialiter gratiam sanctificantem, qua redditur amicus Dei: secundò solvit reatum pęnę æternæ, & reatum etiam pęnæ temporalis, vel in toto, vel in parte: tertiò solvit à macula: quartò solvit à tenebris interioribus. Et prima tria solvit per gratiam sanctificantem, quæ est effectus communis omni Sacramento: quartum vero tollit per gratiam sacramentalem, quæ est specialis effectus hujus sacramenti; nam virtute Absolutionis, suo loco, & tempore, prædictis quatuor potentiis datur auxilium, & gratia actualis, qua possint vitare peccata, major, vel minor, juxta majorem, vel minorem dispositionem Penitentis, sed præcipue secundùm quod misericordia Dei respicit nos.

13 Quia horum vinculorum solutio nequit haberi sine dispositione Pænitentis, videamus quid, & qualiter influat Pænitens, & quid, & qualiter Sacerdos absolvens. Nulla forma introducitur in subjecto naturaliter, nisi prævie disponatur subjectum: forma ignis non introducitur in lignum, nisi prævie calefiat, & exsiccetur lignum. Calefit autem successive per septem gradus caloris, quibus introductis, generatur forma ignis, quæ producit sibi ultimam dispositionem, nempe, octavum gradum Hic ex Angelico est ordo naturalis, cui certe in introductione formæ sanctificantis, Deus non est omninò alligatus, sed sine prævia dispositione potest sanctificare miraculose. An velit facere hoc miraculum, solus ipse potest dicere; ejus autem locutio est Sacra Scriptura, ex qua imò contrarium apparet, quòd nullatenus adultum Deus velit sanctificare, sine prævia dispositione: ***qui enim creavit te sine te, non justificabit te sine te.*** Miraculosa fuit conversio Sancti Pauli, non tamen sine prævia dispositione, & præsertim sine dispositione ultima: Illam consideremus. Saulus ardens Act. 9. minarum, & cædis petebat Damascum ligare Discipulos. In itinere audit Christum, & exclamat: ***Domine quid me vis facere?*** Dispositiones ad gratiam sunt Fides Dei Unius, & Remuneratoris. Credebat hæc, ut Hebræus. Prætereà fides Trinitatis, Incarnationis, Mortis, & Resurrectionis Christi. Sciebat Jesum natum, crucifixum, & mortuum. Tunc cognovit resurrexisse dicens ad illum, ut viventem: ***Domine***; Cognovit ut Dei filium: ***Prædicabat Jesum, quoniam hic est Filius Dei.*** Cognovit Spiritum Sanctum, dicente Anania: ***Misit me Jesus.. ut. impléaris Spiritu Sancto*** Baptizandus etiam cognovit in baptismo virtutem sanctificandi, quæ omnes sunt præviæ dispositiones: ultimam enim, quæ est simul cum forma sanctificante Tridentinum attingit sess 6. cap. 5. illis verbis: ***Hanc dispositionem, seu præparationem justificatio ipsa consequitur, quæ.. est.. sanctificatio, & renovatio interioris hominis per voluntariam susceptionē gratię, & donorum Spiritus Sancti.*** Hæc voluntaria susceptio fuit utique in Paulo. Miraculum fuit. Ordinarie homo disponitur successive timore pænarum, dolore primum imperfectiori, deinde perfectiori, sicut lignum calore primum remissiori, postmodum intensiori. Paulus sine tot motibus, statim habuit dolorem perfectum, & voluntariam susceptionem gratiæ.

14 His expositis, declarandum est, quid valeat absolutio Sacerdotis: Magnum re vera esset beneficium, si Deus concederet, ut ego proferens aliqua verba, possem ex Christi meritis, introducere formam ignis cum octavo gradu caloris (qui est ultima dispositio) postquam lignum recepit quatuor gradus caloris, quando ipse Deus se solo agens, non introducit, nisi post septem gradus. Ita proportionaliter Deus se solo justificans, non introducit formam sanctificantem, nisi post talem, ac tantam justificati dispositionem, quam ipse novit, & nos præcise ignoramus; sed ex meritis Christi dedit virtutem Sacerdoti absolventi, ut det Pænitenti gratiam, & voluntariam susceptionem gratiæ, quæ est ultima dispositio existens simul cum gratia, & producta ab homine tanquam causa particulari; à Deo tanquam causa universali, & à Sacerdote tanquam instrumento Dei per merita

rita Christi. Ita explico vim absolutionis, quam alii aliter, & fortè meliùs explicabunt. Exemplum formæ ignis est satis ad propositam; sed caveas, ne velis esse idem omninò; nam circa dolorem multi non requirunt gradus remissos, & intensos, ut in calore. De hoc non est disputandum, quia nihil prodest.

15 Altera pars Clavis ligat: primo ad satisfactionem, quam Pœnitens tenetur sub mortali adimplere quamprimùm (Relaxatio pœnarum per Indulgentias concessas à legitimo Superiore spectat ad clavem solvendi:) secundò ligat per excommunicationem, vi cujus Dæmon accipit majorem potestatem in excommunicatum, & quæ illum privat fructu orationum in Ecclesia factarum, benedictionum, & omnium suffragiorum.

Distinctio Decimanona.

16 Hic agitur de Clavi scientiæ, quæ dicitur talis, quia dat potestatem judicandi, seu exercendi judicium in Christianos: In nullo casu potest quis dare sententiam, nisi habeat potestatem judicandi; & subditos, qui judicentur: Rex Galliæ, qua Rex habet potestatem judicandi, sed non Hispanos, quia isti non sunt subditi, quousque non subdantur. In ordinatione Sacerdotis datur potestas judicandi, seu clavis scientiæ: per concessionem jurisdictionis Episcopus illi assignat subditos. Potestas judicandi potest esse sine scientia ad judicandum, sicuti Rex adhuc puer habet potestatem, sed non scientiam: E contra magnus Legista habet scientiam necessariam ad judicandum, sed non potestatem, nisi quando creatur Judex, & quando creatur Judex, non judicat, nisi assignentur, seu determinentur subditi, ad quos judicandos habeat jurisdictionem. Sine potestate judicandi judicium Theologi, & Legistæ est doctrinale; cum potestate judicandi, & cum jurisdictione est authoritativum. Tamen, ut hoc sit rectum, debet præcedere scientia. *Dolendum est*, inquit Magister, *atque lugendum: Multi enim scientiæ, quæ eminere debent, exortes, sacerdotii gradum recipere præsumunt, vita, & scientia eo indigni, qui nec ante Sacerdotium, nec post, scientiam habent discernendi, qui sint ligandi, vel solvendi*. Quando absque scientia sufficienti, habens jurisdictionem, uteretur clave scientiæ, seu potestate judicandi, peccaret mortaliter, nisi in extrema necessitate. Sed si *bona fide* accedat Pœnitens, remanet absolutus; si *mala fide*, invalidè absolvitur, quia accedit indispositus, & cum peccato, utpotè cooperans peccato Confessoris. Hic, ut exerceat rectè suum officium, faciat, quod præcipit Augustinus: primò non absolvat in peccato mortali: secundò sciat distinguere speciem, & numerum peccatorum, & circumstantias explicatu necessarias: tertiò adjuvet Pœnitentem, qui nescit, vel erubescit explicare peccata: quartò sit *benevolus*, *paratus erigere*, & *secum onus portare*: quintò *doceat perseverantiam &c.*

Distinctio Vigesima.

17 Hic agitur de pœnitentia in fine vitæ: dicitur in tali articulo nemini hoc sacramentum esse negandum. Ob imminens periculum damnationis æternæ aliquando perfici pœnitentiam, quæ tali periculo, ut imminente non apprehenso, foret imperfecta, vel nulla. Confertur igitur hoc sacramentum peccatori moribundo, sed non ideò est validum. Datur pœnitentia, sed non certitudo Pœnitentiæ. Non dico, quòd damnabitur, sed nec quòd salvabitur. Igitur *tene certum, dimitte incertum*. Certus es, faciens pœnitentiam, quando potes peccare. In articulo mortis facis non potens ampliùs peccare; ideo tunc peccata te deseruerunt, non tu peccata. Videris pœnitere ex necessitate, timore pœnæ, non amore Dei, cùm Deus velit charitatem, non necessitatem, nec solum timorem. *In solo enim timore non vivit homo*: Nemo absque charitate potest salvari. Hanc difficilè concipit pœnitens in extremo. A Dei amore tunc retrahunt, uxor, filii, mundus illicitè amati. Non tamen est desperandum: Deus uti potest hac magna misericordia: sed si contritio non fit perfectissima, satisfaciendum erit pœnis Purgatorii, quæ excedunt pœnas omnes Martyrum. Easdem patietur pœnitens in sanitate,

nitate, sed non plenè satisfacientes etiamsi contigerit id ex negligentia Confessoris non imponentis pœnam proportionatam; quæ moribundo indicanda tantùm est, ut adimpleat, si convaluerit. Si magnus, ac publicus Peccator in fine vitæ petat confessionem, & moriatur ante Confessoris adventum, juvandus erit suffragiis Missarum, orationum &c.

Distinctio Vigesimaprima.

18 QUatuor hìc dilucidantur; primò utrum in alia vita remittantur peccata; & quidem mortalium reatus quoad culpam, nequit deleri, sed tantùm reatus quoad pęnam peccatorum in præsenti dimissorum quoad culpam. Venialia quoad culpam remittuntur per actum ardentis charitatis, quem eliciunt animæ separatæ, quando exierunt ex hac vita cum aliquo affectu ad illa; quoad pœnam per cruciatus purgatorii patienter toleratos. Et sunt triplici genere: quædam vocantur stipula, scilicet, levissima, quæ sicut palea facillimè comburuntur, seu totaliter delentur: quædam fęnum, paulò graviora, & ut fęnum, indigent majori tempore, quo comburantur: quædam vocantur lignum, quod difficilius comburitur.

19 Secundo determinat explicandas esse in confessione species, numerum, & circumstantias necessarias peccatorum, si fieri possit: ubi hoc fieri non potest, explicet, quod potest saltem in genere. Omittens legitimè unum peccatum, si habeat, juxta dicta num. 7. dolorem universalem (in motivo saltem) absolvitur ab explicatis, directè, ab omisso indirectè. Notat S. Thom. suppl. quæst. 10. art. 5. quod peccatorum, quæ confitetur, ratione erubescentiæ dimittitur aliqua pars penę temporalis solvendæ in Purgatorio, sed non peccati, quod omittit, quia de hoc non patitur erubescentiam. Venialia sufficit confiteri in genere, sed utilissimum est, ea etiam confiteri in specie, prę ertim quando sint frequentia. Quæ leviora quotidiè committuntur ex mera fragilitate, dimittuntur per confessionem in genere non sacramentalem, ter in die factam in Missa, ad Primam, & ad Completorium, dummodò dicentes *Confiteor &c.* adjungamus aliquem animi dolorem proportionatum.

20 Tertiò quærit, an mentiri quis possit in confessione? Respondetur, si mendacium sit circà peccatum mortale, invalidam esse confessionem, & committi sacrilegium. Eodem modo, si fit de veniali, quòd sit materia totalis. At si non est totalis materia, erit veniale peccatum.

21 Tandem quartò quærit de sigillo, vi cujus Confessor tenetur celare quidquid audivit in confessione; quod si sciretur, redderet odiosam confessionem. Sacri Canones deponunt Confessorem, qui violat sigillum.

Distinctio Vigesimasecunda.

22 QUæritur, an peccata semel dimissa redeant: v. g. perfectè contrito remittitur nunc peccatum; deinde negligit confiteri, an iterum fiat reus peccati olim dimissi; vel sic: Hodie dimittitur mihi peccatum in confessione: cras iterum pecco; an cras redeat peccatum hodie dimissum. Super hoc articulo Magister videns dicta Patrum, & Scripturæ, quæ videbantur varia, nihil determinavit, sed humiliter conclusit, *studioso Lectori judicandum relinquo, addens mihi tutum fore, ac saluti propinquum, sub mensa Dominorum micas edere.* Tamen S. Thomas, & communiter alii docent, maculam peccati semel ablatam non ampliùs redire, sed sequens peccatum aggravari ex ingratitudine contra Deum, qui toties remisit, & toties offenditur.

23 Denique quia in omni sacramento reperiuntur hæc tria: *Sacramentum tantùm: Res Sacramenti tantùm, & Res sacramenti, ac sacramentum:* pro primo in sacramento Pęnitentiæ assignat, actus sensibiles, & externos significantes internam remissionem: pro secundo internam remissionem significatam: pro tertio actus illos externos cum remissione interna.

CAPUT IV.

Dispositiones, quas in Peccatore ad justificationem requirit Tridentinum sess. 6. cap. 6.

1 PRæparans se ad confessiones, curabit hęc omnia comprehendere perfecte, ut adjuvet suo tempore Pœnitentes rudiores, qui deficerent in illis. Hodie plurimùm frequentantur confessiones, nec tamen correspondet fructus. Id autem maxima ex parte provenit, quòd ignorentur dispositiones necessariæ. Sciuntur quidem in genere datæ *in Instructione pro Clero* cap. 1. num. 26. necessariæ omni christiano etiam rudiori, sed ignorantur speciales actus, quorum notitia multum dirigeret Confessarium; nec indoctum vulgus, utpotè incapax potest percipere. Igitur judicavi multum expedire, quòd hìc omnes particulariter observentur. Non tamen decido, an omnes hi actus debeant esse formaliter in ipso justificando, vel an sufficiat, ut sint virtualiter, ut aliqui prætendunt. Nolim hìc ego disputare de mente Concilii. Addo solùm, quòd si aliquæ dispositiones possint concurrere virtualiter tantùm, hæc virtualitas est explicanda secundùm dicta *in Instructione Cleri* cap. 20. n. 21.

2 *Disponuntur*, inquit Concilium, *ad justitiam, dum excitati divina gratia, & adjuti*. Prima dispositio tota ex parte Dei, est duplex *gratia* excitans, & adjuvans; ita ut nomine gratiæ excitantis intelligatur illuminatio intellectus, & nomine adjuvantis motio appetitus intellectivi, & sensitivi, vel alio quocunque modo intelligant Scholastici utramque gratiam.

3 *Fidem ex auditu concipientes*. Secunda dispositio est actus potentiæ intellectivæ, quo ex sensu auditus concipitur fides. Consideret unusquisque, an iste actus pertineat ad donum Intellectus, ut præambulum, juxta ea, quæ ait S. Th. 2. 2. q. 7. art. 5. c & ad 1.

4 *Liberè moventur in Deum*. Tertia est motus liber voluntatis, qui à Scholasticis dicitur *pia affectio*; & per illam complacemus de Deo, juxta conceptum præcedenter à nobis formatum.

5 *Credentes vera esse, quæ divinitus revelata, & promissa sunt*. Quarta dispositio est actus fidei, tendens in omnia revelata, & promissa; unusquisque consideret, an omnia possint credi tantùm implicitè, vel omnia suo ordine, ita quòd explicitè sint credenda necessaria necessitate medii. Ut notavi; nolo hìc de meo quicquam dicere. Singuli videant, quid congruat menti Patrum per dicta verba explicatæ.

6 *Atque illud in primis justificari impium per gratiam ejus, per redemptionem, quæ est in Christo Jesu*. Credendus est explicitè hic articulus in particulari, quòd justificatio, seu jus ad gloriam habetur per gratiam Dei, per redemptionem nostram completam à Christo Jesu, qui est secunda persona Sanctissimæ Trinitatis; Porrò fuit completa redemptio per Incarnationem, Passionem, Mortem, & Resurrectionem Christi.

7 *Et dum peccatores se esse intelligentes*. Quinta dispositio est actus intellectus, quo se homo agnoscat peccatorem.

8 *A divinæ justitiæ timore, quo utiliter concutiuntur*. Sexta dispositio est actus voluntatis, ut Irascibilis, quo timet sibi pœnam; Timor ordinate sequens ad fidem de Deo Remuneratore boni, ac mali, & ad cognitionem quòd homo sit peccator.

9 *Ad considerandum Dei misericordiam se convertendo*. Septima dispositio est consideratio intellectus de Dei misericordia, quæ per consequens supponitur credita, & nunc judicat, quòd ignoscet sibi, ut ignovit aliis.

10 *In spem erigunt*. Octava dispositio est actus Spei à voluntate, ut Irascibili elicitus post notatum actum intellectus, & hæc spes firmat desiderium.

11 *Fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore*. Nona dispositio est novus actus, qui dicitur fiducia, & in quem influit, ut quisque videt, fides de Deo, de ejus misericordia, & de Christo causante in nos remissionem peccatorum per sua merita.

12 *Illumque tanquam omnis justitię fontem diligere incipiunt*. Decima dispositio redit ad voluntatem: est enim amor initiativus Dei, ut à quo est omnis nostra justitia.

13 Pro-

13 *Propterea moventur adversus peccata per odium aliquod, & detestationem, hoc est, per eam pœnitentiam, quam ante baptismum agi oportet.* Undecima dispositio nominatur alius actus voluntatis, qui tamen supponit, quod intellectus reflectat ad sua peccata; & hic actus voluntatis est odium peccati, non tamen qualecunque odium. Notetur enim illa particula causalis *propterea*, quæ importat odium procedere per influxum, seu in virtute dispositionum priùs enumeratarum. Quia loquitur de justificatione per baptismum, ideo ponitur odium peccati, quale sufficit ad pœnitentiam ante baptismum. Applicando proportionate hanc doctrinam justificationi peccatoris baptizati, odium esse debebit, quale requiritur in secunda specie pœnitentiæ, scilicet, mortalium post baptisma, quæ ex sess. 14. cap. 2. exigit magnos nostros fletus, & labores.

14 *Denique dum proponunt suscipere baptismum, inchoare novam vitam, & servare divina mandata.* Duodecima dispositio ponuntur tres actus voluntatis, vel saltem unus, qui fit virtualiter triplex, nempe, propositum baptismi, inchoationem novę vitę, & observantię mandatorum. In baptizato requiretur propositum sacramenti Pęnitentię. Qui actus in voluntate presupponunt speciales actus precedentes in intellectu: tum quia nihil volitum, quin precognitum: tum quia, ut ait S. Thomas suppl. qu. 2. art. 4. Contritio ex parte propositi *habet aliquid de actu prudentiæ adjunctum*: Has duodecim dispositiones Concilium enumerat c. 6. decimamtertiam innuit c. 7. his verbis.

15 *Hanc dispositionem, seu præparationem justificatio ipsa consequitur, quæ... est... sanctificatio, & renovatio interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiæ, & donorum.* Justificatio sequitur ad præcedenter dictas dispositiones, sed non in eodem instanti: quare nulla ex his duodecim potest esse ultima; cùm ultima dispositio ad formam debeat esse simul cum forma: Ex actibus nostris, qui necessario coexistat simul cum gratia, reperitur hæc voluntaria susceptio gratiæ. Hic actus habet aliquam causalitatem in gratiam, significatque Concilium id ea præpositione *per voluntariam &c.* nam dicta præpositio importat de se causalitatem, nec aliam in hoc loco potest importare, nisi materialem: Omnis alia causalitas, ut per se patet, tali actui est impossibilis, etiam efficiens: etenim Dei solius est efficienter causare gratiam. Utique verum est, quod utpote pars materialis sacramenti elevatur à Christo ad attingendum effectivè gratiam, sed Christus elevat partem materialem, seu dispositionem. Cujus vero virtutis actus sit hęc voluntaria susceptio gratiæ, quæ est ultima dispositio ad confessiones ordinarias, quia nihil confert ad praxim. Profundiùs volens rem examinare, videat, an hic habeat locum doctrina S. Th. 2. 2. q. 25. art. 2.

16 Confessarius maximè calleat has dispositiones, & curet eas in actu poni à Pęnitentibus: Has per Ecclesiæ organum Spiritus Sanctus declaravit se velle in justificando. Det Deo, quod scit velle Deum: de aliis ignorat, saltem an placituræ sint Deo; sed de istis non potest dubitare. Addat, si placet, alia pro necessitate, & capacitate Pęnitentis; Addat tamen, sciens quod addere supponit esse, cui aliquid additur. Curet etiam, ut servetur ordo: incipiat à primis, inculcando Pęnitenti magnam fidem de revelatis, & promissis, inter quæ est infernus promissus peccatori; ostendat pęnas intolerabiles, & æternas: etenim maximè movebitur ex hac consideratione peccator, qui ex nimio sui amore recessit à Deo, nam amans seipsum, firmeque credens tot sibi pęnas imminere, facilè inducitur, ut contemnat bonum momentaneum quod sibi acquirit malum ęternum; & quòd ulteriùs reflectens, videat, ad sibi verum bonum acquirendum, esse necessarium ut adhæreat summo bono, ac vero fini ultimo. Advertat per has dispositiones, veluti per gradus, perveniri ordinariè ad justificationem: quare ab una gradatim deducat ad aliam transeundo per mediam: nec enim ascendit qui ab ultimo statî tentat non transeundo per decem media, se constituere in decimotertio gradu scalę v. g. ex præconcepta fide, ordinariè loquendo, non statim erigat ad spem, relinquendo timorem. Si Deus ipse in justificando vult gradatim procedere, cur Confessarius Dei instrumentum velit procedere per saltus? quando

quando instrumentum id solum, & eo ordine potest operari, quo & ad quod illum movet causa principalis: Moderetur tamen singula juxta capacitatem, & præviam Pœnitentis dispositionem.

CAPUT V.

Compendium doctrinæ Tridentini de pænitentia sess. 14.

1 Hic Patres principaliter intenderunt stabilire contra hæreticos dogmata Fidei Catholicæ circa Pœnitentiam; quare non indiget percipere fundamenta Scripturæ, ac traditionis ad illa comprobanda, qui præparat se ad confessiones ordinarias, præsertim in o cis, ubi Catholici non sunt mixti Hæreticis; sed sufficiet proponere quid Concilium declaraverit per modum conclusionum; si tamen iste præparans se ad confessiones debeat agere cum Hæreticis, ut agere debent ordinati ad titulum Missionis; quos propterea Innocentius XI. voluit examinari super controversiis dogmatum, poterit se præparans circa Pœnitentiam legere posita *in Instructione Cleri* cap. 36. à n. 10. ad 18. ubi contra singulos errores damnatos data sunt argumenta potiora Concilii.

Dogmata firmata Capite I.

2 Sacramentum Pœnitentiæ fuit institutum à Christo ad remissionem peccatorum post baptisma commissorum.

3 Pœnitentia quovis tempore fuit necessaria peccatoribus, ut se justificarent.

4 Etiam nunc est necessaria infidelibus volentibus justificari, & ita quòd detestentur Dei offensas cum odio peccati, & pio animi dolore.

5 Pęnitentia tamen ante Christum non erat sacramentum, sicuti neque pœnitentia Cathecumenorum post Christum.

6 Christus instituit hoc sacramentum, cum Jo. 20. dixit: *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, &c.*

Dogmata capitis II.

7 Sacramentum Pęnitentię potest conferri toties, quoties homo Christianus sufficienter dispositus ad ipsum accedit.

8 Minister Sacramenti Pœnitentiæ, verè in illo administrando, exercet officium Judicis.

9 Sacramentum Pœnitentiæ remittit peccatum quoad culpam, sed non totaliter quoad pœnam temporalem, quæ ut plenè remittatur, exigit magnos nostros fletus, & labores.

Dogmata Capitis III.

10 Forma Sacramenti Pœnitentiæ sunt illa Sacerdotis verba: *Ego te absolvo &c.*

11 Preces à Sacerdote in absolvendo adjunctæ sunt ex determinatione Ecclesiæ.

12 Preces istæ non spectant ad essentiam formæ, nec necessariæ sunt administrando Sacramento.

13 Hujus Sacramenti, veluti materia, sunt tres actus Pœnitentis: Contritio Cordis, Confessio Oris, Satisfactio Operis.

14 Hi tres actus possunt etiam dici partes Sacramenti.

15 Hujus Sacramenti effectus est reconciliatio peccatoris cum Deo.

16 Interdum etiam efficit pacem conscientiæ, & vehementem spiritus consolationem.

Dogmata Capitis IV.

17 Contritio est animi dolor, ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero.

18 Ut justificet, conjungi debet fiduciæ de Dei misericordia, & proposito faciendi, quantum exigitur ad ritè suscipiendum hoc Sacramentum.

19 Contritio importat hos actus, cessationem à peccato, propositum, & inchoationem novæ vitæ, nec non odium veteris.

20 Contritio charitate perfecta justificat, ante quam actu suscipiatur hoc Sacramentum.

21 In tali casu justificatio tribuenda est etiam proposito suscipiendi hoc sacramentum; quod propositum includit ipsa Contritio.

22 At-

22 Attritio dicitur etiam Contritio imperfecta.

23 Duo motiva Concilium nominat, ex quibus oriri poteſt Attritio, nempè, turpitudinem peccati, metumque pœnarum.

24 Attritio, ſi voluntatem peccandi excludat, & includat ſpem veniæ eſt donum Spiritus Sancti.

25 Hęc Attritio eſt donum Dei moventis, non adhuc inhabitantis:

26 Hæc Attritio per ſe, ſine Sacramento Pœnitentiæ, non poteſt perducere peccatorem ad juſtificationem.

27 Hæc Attritio diſponit ad impetrandam gratiam in Sacramento Pęnitentiæ.

Dogmata Capitis V.

28 Chriſtus inſtituit integram confeſſionem peccatorum.

29 Cuilibet Chriſtiano poſt Baptiſmum lapſo in mortale peccatum, Confeſſio neceſſaria eſt *jure divino*.

30 Debemus confiteri, ſpeciem, numerum, & circumſtantias mutantes ſpeciem.

31 Niſi hæc explicentur, nequit ſervari æquitas iu pœnitentiis injungendis.

32 Examen conſcientiæ debet præcedere confeſſionem.

33 Peccata mortalia, etiam merè interna ſunt confitenda.

34 Peccata venialia non tenemur confiteri; ſed tamen utiliter poſſumus confiteri.

35 Qui ex erubeſcentia tacet aliquod mortale peccatum, nec ab his abſolvitur, quæ dicit.

36 Peccata poſt diligens examen oblita, & omiſſa in confeſſione, remittuntur ſimul cum reliquis, quæ explicantur.

Dogmata Capitis VI.

37 Miniſter Sacramenti Pœnitentiæ eſt ſolus Epiſcopus, & Sacerdos.

38 Etiamſi ſint in peccato mortali, habent poteſtatem abſolvendi.

Dogmata Capitis VII.

39 Invalidè abſolvit Sacerdos, qui cum poteſtate Ordinis non habet poteſtatem juriſdictionis

40 Epiſcopi, & maximè Summus Pontifex poſſunt ſibi reſervare peccata quædam graviora, quæ ſic reſervata Sacerdos inferior abſolvit invalidè.

41 In articulo mortis nulla eſt reſervatio, ſed quilibet Sacerdos poteſt abſolvere ab omni cenſura, & peccato.

Dogmata Capitis VIII.

42 Dum macula remittitur peccati, non ſemper tota pœna remittitur debita peccato.

43 Confeſſarius debet imponere Pœnitenti ſatisfactionem proportionatam peccato, juxta vires Pœnitentis, & ſecundum quod ſuggeſſerit prudentia ſpiritus.

44 Hujuſmodi pœnæ Pœnitentibus impoſitæ debent eſſe ſatisfactoriæ pro præteritis, & medicinales pro futuris peccatis

Dogmata Capitis IX.

45 Etiam temporalibus flagellis à Deo inflictis, & patienter toleratis, Deo ſatisfacimus pro pœna debita peccatis.

CAPUT VI.

Compendium Doctrinę Catechiſmi Romani circa Sacramentum Pœnitentiæ.

1 Utiliſſimum foret hìc exponere omnem Catechiſmi doctrinam de Sacramento Pœnitentiæ ex p. 2. c. 5. ſed id non patitur exigua moles operis. Ergo colligam compendio, quæ magis neceſſaria videbuntur, obſecrans, & obteſtans præparantem ſe ad excipiendas confeſſiones, ut ipſum in fonte legat, & ſæpius, Catechiſmum. Si in miniſterio domus œconomico filius obediens habet frequentiſſimè præ oculis regulas, quibus ipſum dirigere ſtudet Materfamilias in exercitio talis miniſterii, quanto magis in adminiſtratione hujus Sacramenti, debet eniti filius Eccleſiæ Romanæ, ut Matris ſuæ directæ à Spiritu Sancto monita relegat, & opere compleat?

2 Igitur n 1. innuitur obligatio Parochi ad explicandam vim hujus Sacramenti, talis, ac tanta, cui complendæ nulla diligentia *ſatis videri poſſit*. Quia enim ſecunda eſt poſt naufragium tabula, fidelis quiſque

quisque debet eniti precibus, & opere, ut nunquam perdat innocentiam baptismalem; sed si ex fragilitate ceciderit, instruendus est non differri debere hoc Sacramentum, quo bonus Pastor ligat vulnera suarum ovium, eisque medetur.

3 A n.2. ad 8 datis variis acceptionibus hujus nominis *Pœnitentia*, eam, de qua hic sermo est, dicit esse dolorem, quo *unius Dei causa*, intimo animi affectu dolemus admissi sceleris, vel etiam signum aliquod externum damus hujus doloris; & quidem dolor intimus animi spectat ad virtutem Pœnitentiæ, qui conjunctus signis externis à Christo determinatis, spectat ad Sacramentum Pœnitentiæ, nam si tantùm Pœnitentia sit externa, parum prodest. Intima igitur, quæ virtus est, consideranda primum est, quia præsupponitur ad rationem Sacramenti. Per hanc igitur *ad Deum nos ex animo convertimus*, cum odio peccati, proposito emendæ, & satisfaciendi, non sine spe veniæ consequendæ, ad quæ sequitur dolor, & tristitia, & per hunc dolorem multi ex Sanctis Patribus descripserunt Pœnitentiam. Quia, ut dictum est, importat conversionem ad Deum, & supponit fidem.

4 A n 8. ad 11. Pœnitentia hæc interior, proponit, & curat satisfacere Deo, ex affectu justitiæ, non quidem rigorosæ, sed quæ potest intercedere inter Filium, & Patrem, inter Servum, & Dominum, proceditque per eos gradus, & actus, qui ex Tridentino dicti sunt cap 5 Catechismus adducit sex principaliores cum S. Thoma 3 p.q.85.a.5. Primus est gratia Dei: secundus est actus fidei: tertius motus timoris servilis: quartus est motus spei: quintus motus charitatis: sextus motus timoris filialis, quos non voluntariè subjicimus Deo, & ejus gratiæ. Propterea virtus hæc à Catechismo vocatur *divina, & cœlestis*.

5 A n. 11. ad 18. Ostenditur externam Pœnitentiam esse Sacramentum reiterabile, cujus materia *nihil populo fideli notius esse debet*; sed & formæ explicationem non esse prætermittendam à Parochis, quod *ejus cognitio excitet fidelium animos ad percipiendam summa cum religione hujus Sacramenti gratiam*. Ait preces addi ab Ecclesia, *ut removeantur ea, quæ possent impedire vim, & efficaciam hujus Sacramenti, culpa illius, cui administratur.* Et cum verba formæ importent absolutionem peccatorum, Deo gratiæ sunt agendæ, quod ubi Sacerdos antiquus solum declarabat mundatam lepram corporis, Evangelicus Sacerdos efficit mundationem lepræ animæ, tanquam Minister operans in virtute Dei causæ principalis.

6 A n.18 ad 22 Primò declarat, quo ritu Pœnitens debeat accedere ad hoc Sacramentum, magna, scilicet, cum humilitate, respiciens in Confessario personam Christi, & se dignum omni supplicio. Secundò ait, quod *nihil tam proderit fidelibus, nihilque majorem illis alacritatem Pœnitentiæ suscipiendæ afferet*, quam si Parochi explicent illius utilitatem. Vide hos effectus à Tridentino traditos c.2. à n. 3. Primus affectus, est remissio peccati, & reconciliatio cum Deo, adeò certa, & infallibilis, ubi Pœnitentia est vera, & habet omnia requisita, sive ex natura rei, quando est virtus tantùm, sive ex institutione Christi, quando insuper est Sacramentum, adeò, inquam, est vera, & infallibilis in prædicto suo effectu, ut remittat omne peccatum, esto gravissimum, quia nullum est, quod absolutè sit irremissibile; & nullum è contra est, quod sine illa possit remitti quantumcunque levissimum; ipsa enim & peccata venialia indigent aliqua Pœnitentia, si non ut est Sacramentum, tamen, ut Pœnitentia est virtus.

7 Num 22. & 23. ostendit, quod Parochi debent sigillatim differere de partibus Sacramenti Pœnitentiæ jam propositis c 5. n.13. *ex quibus veræ, & salutaris Pœnitentiæ ratio à fidelibus percipi queat*. & proponit rationes, quibus Parochus uti potest ad ostendendum populo, cur illæ dicantur partes, & cur sint tres.

8 A n. 24 ad 37. Explicat primam partem Pœnitentiæ, scilicet, Contritionem, asseritque primò *diligenter* explicandam esse populo, ut illam, sicuti *debet*, possit elicere in omni instanti, quo Deum offendit, vel quo recordatur se Deum offendisse. Primum tradit definitionem Contritionis (quam hic non repeto, utpotè pluries insinuatam in præcedentibus) & varia nomina, quibus eam nominant Scriptura, & Patres. Ostendit secundò in contritione de offensa Dei-

Dei dolendum esse super omnia, & appretiativè, & intensivè: *sit non solum maxima, sed vehementissima*: sic enim erit omni ex parte perfecta, quanquam si non possimus pertingere ad hanc intensionem, adhuc erit *vera, & efficax contritio*, si appretiativè dolor sit super omnia. Sed optanda, & commendanda est omnis intensio possibilis, dicente Augustino: *Non sunt in te, Christianæ pietatis viscera, si luges corpus, à quo recessit anima: animam verò, a qua recessit Deus, non luges?* Optandum igitur, & commendandum fidelibus, quod tam intense doleant, ut ex intenso dolore prorumpant etiam in lachrymas, licet eodem tempore Parochus debeat docere, quod non est absolutè necessaria hæc doloris intensio. Insuper *maximè hortandi, & monendi sunt fideles*, ut de singulis mortalibus *proprium* habeant dolorem; sed non *desperent*, si quandoque non dolentes particulariter de singulis, tantummodo videant se dolere in universali de omnibus: hoc enim sufficit. Tertiò colligit, quæ *ad contritionem sunt maxime necessaria*; nam de his vult à Parocho *accurate doceri populum*, ut sciat, quomodo eam possit acquirere, & quantùm distet ab ejus perfectione. Porrò *natura ipsa, & ratio ostendunt* ad veram contritionem requiri odium peccati, propositum confitendi, ac satisfaciendi; maximè si læsit justitiam commutativam, satisfaciendo Deo, & proximo per restitutionem; quia *non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum*; debet etiam, qui conteritur, suscipere *certam & stabilem cognitionem vitæ emendandæ*; ut proponat in tota vita sua nunquam amplius Deum offendere. Addit, quòd *ad contritionem maxime pertinet* condonare injurias. Circa utilitatem contritionis (quo fideles laborent dirigere omnem suam vitam, & actiones, ad consequendam contritionem perfectam) Parochi docebunt, pleraque alia pietatis opera, ut eleemosynam, orationem, jejunium, posse, ob nostram culpam, aliquando reprobari à Deo, sed non ita contritionem, quæ imo si sit charitate perfecta, statim reconciliat Deo; quare, ut fideles excitentur ad hanc, Parochus monebit, ut *frequenter* examinent conscientiam; ubi peccatum in ea notabunt, statim se accusent, supplices exposcant veniam, tempus confitendi, ac satisfaciendi, & gratiam non ampliùs labendi; curabit denique excitare in subditis maximum odium adversus peccata, ostendendo quanta sint bona (maxime æterna) quibus nos privat, & quanta mala (maximè æterna) quibus nos addicit.

9 A num. 37. ad 55. agit de secunda parte materiali, quæ est *oris confessio*. Ut Parochi moveantur ad eam diligenter populo explicandam, proponit hanc rationem, quia *omnibus ferè piis persuasum est, quidquid hoc tempore sanctitatis, pietatis, & religionis in Ecclesia, Dei beneficio, servatum est, id magna ex parte Confessioni tribuendum esse*. Tres utilitates notat: Prima, quod confessio cum absolutione delet peccata vi clavium, esto dolor non sit *tam vehemens, acer, & incensus*, qualis requiritur cum sola contritione perfecta, absque confessione: secunda, quod etiam sine ordine ad Sacramentum, pro mutanda vita, multum prodest suum internum aperire fideli amico, qui juvet consilio, & opera, ut multò melius sit aperire conscientiam Vicario Christi, obligato severissime ad sigillum, & cui, ut rectè consulat, idem Christus assistit. Tertia, quod verecundia confitendi secretiora cordis, coercet nos: ne proponamus occulta, & nefanda scelera, quæ animo proposita, tandem exequeremur manifeste.

10 Confessio sacramentalis est accusatio peccatorum à peccante facta eo fine, ut impetret veniam. Instituta fuit à Christo, ut facienda Sacerdoti, cui referenda sunt peccata in specie, numero, & circumstantiis, *quæ pravitatem valde augent, & minuunt*: exemplificatur de furto, cujus quantitatem vult Catechismus explicandam esse, quanquam aggravet solum: si sponte peccatum grave omittatur, sacrilega, & invalida est confessio; si ex oblivione, pœnitens habebit onus dicendi omissa, cum venerint in mentem, quia confessio est valida, nisi *nimis dissolute, & remisse* fecerimus examen, nam *oportebit iterare Confessionem*. Ad illam obligamur ex præcepto semel in anno, cum sumus in periculo mortis; cum timor est fundatus, quod nisi confiteamur,

Instr. ad Conf. Campioni.

oblivisceremur peccati. Nec prætermitti debet, quando volumus administrare, aut recipere Sacramenta (ex præcepto solùm obligat, quando volumus conficere, aut recipere Eucharistiam, nihilominus prætermittenda non est in aliis sacramentis, quia dubitare multum possumus, an volentes justificari, ut debemus, habeamus contritionem adeo perfectam, quæ nos actu justificet; quare convenit confiteri; si quis non confiteatur ante susceptionem sacramenti, convenit, ut in confessione prima se accuset, quod susceperit Sacramentum cum sola contritione, quam ignorat, utrum fuerit perfecta.) Ad perfectionem confessionis requiritur, ut sit prudens, ac verecunda, scilicet, expediens paucis, & modestis verbis, rationem peccati, in secreto, ore proprio, & quam citò quis peccavit.

11 A num. 55. ad 63. Minister Sacramenti Pœnitentiæ debet esse proprius Sacerdos, scilicet, qui habeat jurisdictionem ordinariam, vel delegatam. In articulo mortis quilibet Sacerdos ab Ecclesia habet jurisdictionem, si desit proprius, super omnes excommunicationes, & peccata. Judicis, & Medici officium Confessarius gerit; propterea cum quisque *sibi Sacerdotem deligat, quem vitæ integritas, doctrina, prudens judicium commendet, qui, & quantum in officio, cui præest, ponderis, & momenti sit, & quæ cuique sceleri pœna conveniat; & qui vel solvendi, vel ligandi sint, optimè noverit*: Meminerit se teneri strictissime ad sigillum: observet, si Pœnitens habeat veram contritionem. Inducat, ut de illa gratias agat Deo, à quo petat gratiam exequendi proposita: inducat, ut *quotidiè* meditetur aliquid de passione Christi, quem curet imitari, & amare: peccamus enim, quia non meditamur cœlestia: quem non videt verè contritum, excitet ad contritionem, ut ita excitatus illam petat à Deo: reprimat superbos, qui causam sui peccati refundunt in proximum: Hi adaugent peccata dum vel despiciunt, vel ignorant: quando, si sunt injuriati, deberent pro malo non malum, sed bonum reddere: addat animos iis, qui erubescunt fateri peccata: objurget eos, qui raró confitentes, accedunt sine examine, & dolore. *Hujusmodi prorsus imparatos dimittat humanissimis verbis*, ut revertantur post examen, & dolorem: si videt procedere id, non ex malitia, sed incapacitate, timetque, ne redeant, audiat illos, inducat, ut se accusent de negligentia, promittantque majorem diligentiam in posterum, & magna cautione advertens absolvat, si viderit cum suo auxilio habuisse substantialia Confessionis; at si adhuc deficiant, dimittat, ut *blandissime poterit* tractatum: quia multi erubescunt dicere peccata in juventute commissa, & ex ignorantia, aut oblivione omissa, eo quòd nunc vivunt in opinione pietatis, Parochus *& publicè, & privatim* doceat, posse hominem facillimè labi memoria; nec tanti faciendam famam, ut præjudicetur veritati per confessiones sacrilegas in futurum.

12 A num. 63. ad finem agitur de satisfactione. Ostenditur nomine isto intelligi primo pretium pro nobis à Christo in Cruce solutum: secundo pœnitentias canonicas ab Ecclesia impositas, quæ hodie dicuntur in Sancto Officio pœnitentiæ salutares: tertiò pœnitentias, quas unusquisque per se assumit, ex voluntate satisfaciendi Deo: quartò, quas Confessarius imponit pœnitentibus; & ad solutionem pœnæ temporalis debitæ peccatis confessis operantur ex opere operato. Dogmata stabilita prius à Tridentino circa satisfactionem vide in textu. Nota ex num. 74, quod opus, ut sit satisfactorium, debet procedere à justo, & Dei amico; estque triplex, oratio, jejunium, eleemosyna, super quibus vide dicta *in Instruct. Cleri.* cap. 37. num. 27. Licèt unus possit satisfacere pro alio juxta articulum Symboli, *Communionem Sanctorum*: tamen, quia pœnitentiæ per Confessarios impositæ debent etiam esse medicinales, & unus nequit accipere medicinam pro alio, propterea, nisi aliud explicet Confessarius, Pœnitentes per se debent explere impositas. In iis injungendis nihil statuat suo arbitratu, sed omnia dirigat justitia, prudentia, & pietate. Interdum, ut peccati gravitas ponderetur, significet, quas pœnitentias injungebant Canones antiqui pro tali delicto) id exigit, ut aro-

Parochus habeat maximè illorum notitiam, & videat an unquam eos legerit) Catechismus ait, quòd maximè convenit Confessarium imponere, ut certis diebus vacet orationi, pro aliis precetur, præsertim pro animabus Purgatorii. Hortabitur etiam, ut per se frequentet opera satisfactoria, nec iis tantùm sint contenti, quæ sibi imponuntur. Si aliquando publica pœnitentia sit imponenda pro peccato publico, eamque refugiat Pœnitens, non illum facilè audiat, sed persuadeat alacriter suscipere, quæ futura sunt salutaria, & sibi, & aliis. Concludit, quod hæc de Sacramento Pœnitentiæ, & singulis ejus partibus, ita Parochus docere debebit populum, *ut non solum ea perfectè intelligat; sed etiam, juvante Domino, re ipsa, pie, & religiose præstare in animum inducat*.

CAPUT VII.

Doctrina Ritualis Romani circa Sacramentum Pœnitentiæ, & Notæ ad illam.

1 PRæparans se ad audiendas confessiones non poterit meliùs comparare sibi morum integritatem, & scientiam necessariam pro hujusmodi officio Judicis, Medici, ac Doctoris, quam apprimè callendo Ritualis doctrinam circa hoc Sacramentum. Filius ex obedientia matris maximè acquirit morum integritatem, & ex lumine Ecclesiæ acquirit scientiam. Hæc duo exercet, qui præparat se ad legendum, & exequendum Rituale Romanum, cujus usum in omni sacramento, verbis hisce commendat Summus Pontifex: *Hortamur in Domino Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, & dilectos filios eorum Vicarios, nec non Abbates, Parochos universos, ubique locorum existentes, & alios, ad quos spectat, ut in posterum, tanquam Ecclesiæ Romanæ filii, ejusdem Ecclesiæ omnium Matris, & Magistræ authoritate constituto Rituali in sacris functionibus utantur, & in re tanti momenti, quæ Catholica Ecclesia, & ab ea probatus usus antiquitatis statuit, inviolate observent*. Sint igitur præ manibus Casuistæ, sed præ omnibus Rituale ita differens.

Instructio de Sacramento Pœnitentiæ.

2 *Sanctum Pœnitentiæ Sacramentum, ad eos, qui post baptismum lapsi sunt, in grattam Dei restituendos, à Christo Domino institutum, eo diligentius administrandum est, quo plura requiruntur ad illud rectè, digneque tractandum, ac suscipiendum.*

3 Hic assignantur duæ causæ hujus Sacramenti, finalis, & efficiens: finalis, dum dicitur, *in gratiam Dei restituendos*: efficiens, dum dicitur, *à Christo Domino institutum*. Præparanti se, non est necessarium scire, quid sacramentis contulerit Christus, ut Deus; quid, ut homo; sed quia potest multum prodesse, vide S. Th. 3 p.q.64 a.3.& 4.

4 *Cùm autem ad illud constituendum tria concurrant, materia, forma, & Minister: illius quidem remota materia sunt peccata: proxima verò sunt actus Pœnitentis, nempe, Contritio, Confessio, & Satisfactio: Forma autem illa Absolutionis verba*: Ego te absolvo &c. *Minister denique est Sacerdos habens potestatem absolvendi vel ordinariam, vel delegatam*. Indicantur aliæ tres causæ, materialis, formalis, & instrumentalis, de quibus dicitur in subsequentibus.

5 *Sed si periculum mortis immineat, approbatusque desit Confessarius, quilibet Sacerdos potest à quibuscunque censuris, & peccatis absolvere*. Quia hoc tangit quemlibet Sacerdotem, dictum est *in Instructione Cleri cap. 35*.

6 *In ejus Ministro requiritur etiam bonitas vitæ, scientia, & prudentia cum sigillo secretæ confessionis sub exacto, perpetuoque silentio. In primis meminerit Confessarius, se Judicis pariter, & Medici personam sustinere, ac divinæ Justitiæ simul, & misericordiæ Ministrum à Deo constitutum esse, ut tanquam arbiter inter Deum, & homines* (verba maximè consideranda) *honori divino, & Animarum saluti*, non suis passionibus *consulat*.

7 *Ut ergo rectè judicare queat, discernens inter lepram, & lepram*, hoc est, distinguens speciem, & numerum peccato-

rum, *& tanquam peritus Medicus Animarum morbo prudenter curare, & apta cuique remedia applicare sciat*, non qualemcunque, *sed quantam potest maximam ad id scientiam, atque prudentiam, tum assiduis ad Deum precibus, tum ex probatis Auctoribus, præsertim è Catechismo Romano, & prudenti consilio Peritorum studeat sibi comparare*. De scientia dicetur c. 12. n. 11. ubi etiam tangentur tria media hic indicata ad illam consequendam, oratio, studium, & consilium Peritorum.

8 *Sciat casus, & Censuras Sedi Apostolicæ, & Ordinario suo reservatas, & suæ, cujusque Ecclesiæ Constitutiones, easque diligenter observet*. De Censuris, & Casibus reservatis dicetur c. 18. 19. 20. Restat notanda particula, *diligenter observet*: debent enim observari diligenter.

9 *Denique hujus sacramenti doctrinam omnem recte*, non secundum opiniones quorundam relaxativas, *nosse studebit*, & *alia ad ejus rectam administrationem necessaria. Atque in hoc ministerio ita procedat, ut infra præscribitur*.

Ordo ministrandi Sacramentum Pœnitentiæ.

10 *Sacerdos ad audiendam confessionem vocatus, promptum, facilemque se præbeat*, non asperum; peccabitque graviter, si respuat audire Pœnitentem, quando hic obligatur ad confessionem: Parochus peccabit contra justitiam: Alius Sacerdos contra charitatem, si potens audire sine gravi incommodo, in tali casu dimittat inauditum: *Ac priusquam ad audiendum accedat*: *si tempus suppetat, ad hoc ministerium recte, sancteque obeundum, divinum auxilium piis precibus implorabit*. Nunquam potest deesse tempus eliciendi jaculatoriam ferventem, ut nobis adsistat. Precatiuncula longior extat inter monita S. Caroli c. 11. n. 11.

11. *In Ecclesia, non autem in privatis ædibus confessiones audiat, nisi ex causa rationabili, quæ cum inciderit, studeat tamen id decenti, ac patenti loco præstare*. Causa rationabilis audiendi confessiones in privatis ædibus exprimitur in litteris patentibus Em. Vicarii, quas lege, vel privilegium Cardinalium, Oratorum Regnum, similiumque Virorum, quod ubi constet, poterunt audiri.

12 *Habeat in Ecclesia Sedem confessionalem, in qua sacras confessiones excipiat; quæ sedes patenti, conspicuo, & apto loco Ecclesiæ posita, crate perforata inter Pœnitentem, & Sacerdotem sit instructa*.

13 *Superpelliceo, & stola violacei coloris utatur, prout tempus, vel locorum feret consuetudo*.

14 *Pœnitens, si opus fuerit, admoneatur, ut, qua decet, humilitatem mentis, & habitus, accedat, & flexis genibus, signo Crucis se muniat*. In hoc renovatur actus fidei de principalioribus Mysteriis.

15 Hic Rituale præcipit duo opera satisfactoria, jejunium in illis verbis *humilitate habitus, & flexis genibus*. Aliquod ex his etiam sæpe innuit S. Carolus. Nec tamen exigunt ante sacramentum adimpletionem pœnitentiæ impositæ à Confessore. Imò Alexander VIII prop. 16. 17 & 18. damnat, quæ omnino id exigebant. Si quæratur ergo ante sacramentum, quod fiat opus in satisfactionem à Confessore impositam, negamus id requiri; sed si requiratur in genere aliquod opus ex satisfactoriis, pertinens vel ad jejunium, eleemosynam, vel orationem, quod voluntarie assumat pœnitens, certè dolor requisitus, utpote afflictivus, & quæ conveniunt Pœnitenti, humilitas habitus, genu flexum &c. veniunt sub genere operis satisfactorii.

15 *Mox Confessarius inquirat de illius statu (nisi aliter notus fuerit) & quampridem sit confessus, & an impositam pœnitentiam impleverit; num rite, atque integre alias confessus fuerit, num conscientiam suam, prius, ut debet, diligenter discusserit*.

16 *Quod si Pœnitens aliqua censura, vel casu reservato sit ligatus, à quo ipse non possit absolvere, non absolvat, nisi prius obtenta facultate à Superiore*.

17 *Si verò Confessarius pro personarum qualitate cognoverit Pœnitentem ignorare Christianæ Fidei rudimenta, si tempus suppetat, eum breviter instruat de articulis fidei, & aliis ad salutem cognitu necessariis, & ignorantiam ejus corripiat; illumque admoneat, ut ea postmodum dili-*

diligentius addiscat . Tria Rituale præcipit Confessori : primò, docere ignorantem . secundò, corripere ignorantiam : tertiò præcipere diligentiam addiscendi in posterum. Fusius de his S. Carolus cap. 11. num. 19. & seqq. vide ibi : Distingue interim articulos necessarios necessitate medii, & necessitate præcepti. Qui primos ignorat, nullatenus potest absolvi : imò si aliàs confessus fuit cum ignorantia illorum, etiam invincibili, fuit invalidè absolutus : & ut validè possit absolvi, debet priùs instrui, & instructus debet se accusare, tum de numero vicium, in quibus omisit elicere hos actus fidei, tum de numero vicium, quibus neglexit discere (saltem *circumcirca* .) Insuper tenetur repetere confessiones invalidas. Si accedat in Paschate, nec possit Confessor instruere, non tamen absolvat, sed differat absolutionem, utens facultate sibi data per caput : *Omnis utriusque* : Si Pœnitens ignorat secundos ex ignorantia vincibili, procedatur juxta monita S. Caroli, dummodò qui peccavit in addiscendo, se accuset de vicibus, quibus obligatus addiscere neglexit, & de omissione recitationis Symboli, quoties ad illam tenebatur. Hoc est, corripere ignorantiam, monere, quod de illa se accuset; Ut in posterum sit diligentior, præcipiet adire Parochum, & Doctrinam Christianam diebus Dominicis. Ulteriùs Rituale præcipit instruere *de aliis ad salutem cognitu necessariis* : ut sunt Dominica Oratio, Præcepta Decalogi, & Ecclesiæ universaliter pro omnibus : Necessaria pro suscipiendo ritè Sacramento Pœnitentiæ: Si debet communicare, necessaria ad suscipiendam Euchariam; & sic de reliquis

18 *Tum Pænitens confessionem generalem, latina vel vulgari lingua dicat scilicet*, Confiteor &c. *vel saltem utatur his verbis:* Confiteor Deo omnipotenti,& tibi Pater : *Peccata sua exinde confiteatur*, *adjuvante*, *quotiescunque opus fuerit*, *Sacerdote*, *qui pænitentem non reprehendat*, *nisi finita confessione*; *neque interpellabit*, *nisi opus fuerit aliquid meliùs intelligere : proinde fiduciam ei præbeat*, *& humaniter suggerat*, *ut omnia peccata sua ritè*, *& integrè confiteatur*, *remota stulta illa quorundam verecundia*, *qua præpediti*, *suadente Diabolo*, *peccata sua confiteri non audent*.

Instr. ad Conf. Campioni.

19 *Si Pœnitens numerum*, *& speciem*, *& circumstantias peccatorum explicatu necessarias non expresserit*, *eum Sacerdos prudenter interroget*. Hæc est causa interpellandi Pœnitentem, ut perfectè intelligat rationem peccati. Examinatores Urbis maximè insistunt, ut approbandus curet servare hanc ordinationem: quare sæpiùs intra se videat species, & circumstantias, constitutusque in examine, semper attendat, ut petat illa simul cum numero.

20 *Sed caveat*, *ne curiosis*, *aut inutilibus quæstionibus*, *quemquam detineat*, *præsertim juniores utriusque sexus*, *vel alios de eo*, *quod ignorant*, *imprudenter interrogans*, *ne scandalum patiatur*, *indeque peccare discant* : quod utinam non sæpè contingat.

21 *Demum*, *audita confessione*, *perpendens*, *peccatorum*, *quæ ille admisit*, *magnitudinem*, *ac multitudinem*, *pro eorum gravitate*, *ac Pænitentis conditione*, *opportunas correptiones*, *ac monitiones*, *prout opus esse viderit*, *paterna charitate adhibebit*, *& ac dolorem*, *& contritionem efficacibus verbis adducere conabitur*, *atque ad vitam emendandam*, *ac meliùs instituendam*, *inducet*, *remediaque peccatorum tradet*. Confessarius igitur primò monebit pœnitentem juxta gravitatem criminum, ac necessitatem Pœnitentis : secundò monebit inductus *charitate paterna* : videat quid importet charitas Patris : tertiò inducet ad dolorem. Debuit accessisse dolens, sed augendus est, quantum fieri potest, dolor : quartò ad mutandam vitam : quintò dabit remedia, quibus non relabatur.

22 *Postremò salutarem*, *& convenientem satisfactionem*, *quantùm spiritus*, *& prudentia suggesserit*, *injungat*, *habita ratione status*, *conditionis*, *sexus*, *& ætatis: item dispositionis pęnitentium Videatque*, *ne pro peccatis gravibus levissimas pænitentias imponat*, *ne si fortè peccatis conniveat*, *alienorum peccatorum particeps efficiatur Id verò ante oculos habeat*, *ut satisfactio non sit tantùm ad novę vitę remedium*, *& infirmitatis medicamentum*, *sed etiam ad pręteritorum peccatorum castigationem* In imponenda pęnitentia hęc omnia sunt habenda prę oculis.

23 *Quare curet, quantùm fieri potest, ut contrarias peccatis pœnitentias injungat, veluti avaris eleemosinas, libidinosis jejunia, vel alias carnis afflictiones, superbis humilitatis officia, desidiosis devotionis studia. Rariùs autem vel seriùs confitentibus, vel in peccata facilè recidentibus, utilissimum erit consulere, ut sæpè, putà semel in mense, vel certis diebus solemnibus confiteantur, & si expediat, communicent* Non præcipienda, nisi aliter judicetur ex circumstantiis, sed consulenda est frequentior confessio, ac communio. Medicus non aliud remedium consulit prudentiùs, quàm quod à Deo institutum est contra morbum. Duo Sacramenta sunt instituta ad nos præservandum à peccatis futuris, Pœnitentia, & Eucharistia: quare consulenda sunt, sed duplici generi personarum *rariùs confitentibus, vel in peccata facilè recidentibus;* ex infirmitate, non malitia, vel habitu, aut quia perseverant in occasione proxima, vel se exponunt periculo proximo labendi: Pœnitentiæ sacramentum est institutum, ut subveniat infirmitati humanæ: cœteris subveniendum est hoc sacramento, & aliis remediis.

24 *Pœnitentias pecuniarias sibi ipsis Confessarii non applicent, neque à Pœnitentibus quicquam, tanquam ministerii sui præmium petant, vel accipiant.* Proinde non sibi petat eleemosinam pro Missis; & gravius peccaret, qui eas imponeret pauperibus vix habentibus undè vivant; neque post annos possunt adimplere.

25 *Pro peccatis occultis, quantumvis gravibus, manifestam pœnitentiam non imponat:* quare nec uxori, nec filiofamilias imponentur jejunia, vel pœnitentiæ similes, ex quibus oriri possit suspicio peccatorum gravium.

26 *Videat autem diligenter* (non superficialiter) *Sacerdos, quando, & quibus conferenda, vel neganda, vel differenda sit absolutio: ne absolvat eos, qui talis beneficii sunt incapaces; quales sunt, qui nulla dant signa doloris* (Reflectat hìc Confessarius ad 60. propos. ab Innocentio XI. damnatam) *qui odia, & inimicitias deponere, aut aliena, si possunt, restituere, aut proximam a peccandi occasionem deserere, aut alio modo peccata derelinquere, & vitam in meliùs emendare nolunt: aut qui publicum scandalum dederunt; nisi publicè satisfaciant, & scandalum tollant: neque etiam eos absolvat, quorum peccata sunt Superiori reservata.* Hæc sunt clariora, quàm indigeant explicari.

27 *Si verò qui confiteatur in periculo mortis constitutus, absolvendus est ab omnibus censuris, & peccatis (cessat enim tunc omnis reservatio) sed prius, si potest, cui debet, satisfaciat; ac si periculum evaserit, & aliqua ratione Superiori, à quo aliàs esset absolvendus, se sistere teneatur, cùm primum poterit, coram eo se sistat, quidquid debet præstiturus.* Fusius in *Instruct. Cleri.* c. 37. vide, quomodo in tali periculo debeat se gerere Sacerdos.

28 *Quod si inter confitendum, vel etiam antequam incipiat confiteri, vox, & loquela ægrum deficiat, nutibus, & signis conetur, quoad ejus fieri poterit, peccata pœnitentis cognoscere, quibus utcunque vel in genere, vel in specie cognitis, vel etiamsi confitendi desiderium sive per se, sive per alios ostenderit, absolvendus est.* Fusius & de his, ubi supra.

29 *Meminerit porrò Sacerdos, ægris non esse injungendum gravem, aut laboriosam pœnitentiam, sed indicendam tantum illam, quam si convaluerint, opportuno tempore peragant. Interim juxta gravitatem morbi, aliqua oratione, aut levi satisfactione imposita, & acceptata absolvantur, prout opus fuerit.*

30 Ponit successivè formam absolutionis cum precibus adjunctis ab Ecclesia. Hæc non adduco: nam quilibet eas memoriter debet excipere. Curandumque, ne in absolvendo voces elidantur in gutture: si id contingeret de verbis essentialibus, ita quòd mutaretur omninò significatio, sacramentum remaneret invalidum: si elidantur cœteræ, perficitur sacramentum, sed Confessor reus est irreverentiæ in divina, & scandali Pœnitentium. In Italiæ Urbe celebri laborabat hoc vitio Vir aliàs magni nominis, & pietatis; delatisque Pœnitentium querelis ad Episcopum, hic non statim credens denunciationi, voluit apud illum confiteri; & ex pravo habitu defecit etiam in absolvendo Episcopum, qui confessione finita, immediate abstulit omnem jurisdictionem Confesso-

fessori . Proferantur lentè , graviter, distinctè; tanquam ab habente auctoritatem, sed paternam . itaut appareat, & zelus ingens animarum, & reverentia maxima divinorum.

31 Subsequenter inferitur forma absolvendi ab excommunicatione : Si Superior præscribat modum particularem absolvendi , erit servandus : at si dicatur *in forma Ecclesiæ consueta absolvat*; Pœnitens ante omnia , si potest, satisfacit Superiori , ex cujus læsione fuit excommunicatus , vel det fidejussorem de satisfaciendo , in hujus defectu juret se satisfacturum Si delictum sit ex gravioribus , juret *de stando mandatis Ecclesiæ* imponendis ob delictum . Si absolvendus est *in foro conscientiæ* tantum, Confessor utatur formula illa , quæ præponitur absolutioni peccatorum , *Dominus Noster &c. Absolvo te ab omni vinculo excommunicationis &c. Si in foro fori*, semper absolvatur cum Rituali præ manibus , ex quo legat primum ritus observandos , & deinde observet exacte .

CAPUT VII.

Decretum Concilii Lateranensis sub Innocentio Tertio de Confessione .

1 PReparans se ad Confessiones maximè debet habere notitiam hujus Canonis , qui etiam nunc est in vigore, & sic se habet .

2 *Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata confiteatur , fideliter , saltem semel in anno, proprio Sacerdoti, & injunctam sibi pœnitentiam studeat pro viribus adimplere , suscipiens reverenter ad minus in Pascha Eucharistiæ Sacramentum , nisi fortè de consilio proprii Sacerdotis , ob aliquam rationabilem causam , ad tempus, ab ejus perceptione duxerit abstinendum: Alioquin, & vivens ab ingressu Ecclesiæ arceatur & moriens Christiana careat sepultura. Unde hoc salutare statutum frequenter in Ecclesiis publicetur , ne quisquam ignorantiæ cæcitate, velamen excusationis assumat Si quis autem alieno Sacerdoti voluerit justa de causa sua confiteri peccata, licentiam prius postulet, & obtineat à proprio Sacerdote, cum aliter ipse non possit solvere, & ligare.*

3 *Sacerdos autem discretus , & cautus , more periti Medici superinfundat vinum, & oleum vulneribus sauciati, diligenter inquirens , & peccatoris circumstantias , & peccati , per quas prudenter intelligat , quale illi consilium debeat exhibere, & cujusmodi remedium adhibere , diversis experimentis utendo ad sanandum ægrotum .*

4 *Caveat autem omninò, ne verbo , vel signo, vel alio quovis modo prodat aliquatenus peccatorem; sed si prudentiori consilio indiguerit ; illud , absque ulla expressione personæ , caute requirat : quoniam qui peccatum in pœnitentiali judicio sibi detectum præsumpserit revelare, non solùm à sacerdotali officio deponendum decernimus verùm etiam ad agendam pœnitentiam perpetuam, in arctum Monasterium detrudendum.*

Notæ in prædictum Canonem .

5 *Cùm ad annos discretionis pervenerit:* Ordinariè est in septimo anno , cùm incipit cognoscere differentiam boni honesti , quod sectandum est , à bono utili , & delectabili ; quam differentiam agnoscens , amorem , quo inceperat amare se ipsum , tenetur ordinare in Deum , ut finem ultimum , recognoscendo , quòd ille est summum bonum , & amando ut talem ; ad quos actus fidei , spei , & charitatis tenetur homo, cùm pervenit ad usum rationis; si omittat, debet peccatum cum reliquis subjicere clavibus. Si quis super hoc angatur scrupulis, videat Cajetanum 1. 2. qu 89. a 6. cujus doctrina multùm profunda non facilè penetrabitur ab ingeniis ordinariis ; ideo Confessor , quos circa hoc scrupulos habebit , communicet Thomistæ docto , ac prudenti , quieterque se juxta sensum illius.

6 *Solus*. Innuitur confessio auricularis de qua Trid sess. 14. c. 5 propè fin. & Can. 6.

7 *Fideliter.* Fidelitas spectat ad veracitatem: quare Alexander VII. optimè damnavit docentes, satisfieri præcepto Later. per confessionem voluntariè nullam , & peccat duplici peccato ita confitens , altero sacrilegii contra reverentiam sacramenti: altero omissionis præcepti Ecclesiæ.

8. *Proprio Sacerdoti* Qui habeat jurisdictionem, etiam Regularem.

9 *Injunctam sibi pœnitentiam studeat adimple-*

implere, quia tenetur ad illam sub mortali ex genere suo.

10 *Nisi de consilio Sacerdotis, ob rationabilem causam &c.* Solam communionem textus exprimit posse differri: meliori me subdens judicio, crederem, & confessionem ob dictum motivum, v. g. Pœnitens nondum dimisit occasionem proximam, & sæpè sollicitat absolutionem in Paschate, quia dicit velle adimplere præceptum. Non cedat Confessor, si prudenter dubitat, num sit dimissurus: producat adimplementum præcepti juxta prudentiæ leges.

11 *Si quis alieno Sacerdoti &c* Ex justa causa tenetur Superior dare licentiam subdito, ut alteri confiteatur: subditus tenetur petere licentiam à Superiore, quò alteri conferat jurisdictionem, sine qua invalidè absolveret. Quæ sit justa causa, non explicat Canon. Ad præcavenda sacrilegiorum pericula, prudentes consulunt, ut Superior sit indulgentior; & dummodò sit causa conveniens, propendat in delegenda jurisdictione alteri. Hoc spiritu ducitur Ecclesia: Clemens VIII cognovit inter Regulares justissimam causam esse, verecundiam, quam posset habere unus, vel alter subditus, se aperiendi Superiori; ideò voluit, ut iste non audiat confessionem, nisi se subjiciat spontè subditus. Trid. sess. 25. cap. 10. de Regul etiam cognovit esse justas causas, ut Monialibus bis, vel ter in anno offerrentur Confessores extraordinarii.

12 *Sacerdos discretus &c.* Ex S Thoma suppl. q. 9. a 4. discretio est idem, ac prudentia, ut omnia considerat in suo ordine, majora magis, minora minùs, cum relatione ad finem: Cautio est pars prudentiæ, quatenus cavet vitare mala, quæ possent contingere ex operatione.

13 *Diversis experimentis utendo &c* Inter hæc debent habere principalem locum, adducta ex Rituali c. 7. & adducenda c. 11. a num 28.

14 *Caveat autem &c.* Hìc ponitur strictissima obligatio sigilli, & datur modus, quo Confessarius indigens consilio doctiorum, & peritiorum, possit petere consilium sine violatione sigilli.

CAPUT IX.

Constitutio Clementis X. pro parte, quæ tangit administrationem Sacramenti Pœnitentiæ.

1 Diversis temporibus insurrexerunt plurimæ difficultates circa decreta Tridentini super privilegiis Regularium; in prædicando verbum Dei, & administrando Sacramentum Pœnitentiæ, quæ enodatæ fuerant auctoritate Apostolica. Hujus oracula Clemens X collegit in Constit. quæ incipit, *Superna magni*, edita de anno 1670 Cùm ad hoc opus non pertineant, quæ ibi stabiliuntur circa prædicationem, brevitatis gratia, iis omissis, tantùm hìc referam, quæ spectant ad Confessores; in hunc modum.

2 *Decernimus, & declaramus... Religiosos ab Episcopo ad confessiones secularium in sua Diœcesi audiendas approbatos, non posse in alia Diœcesi eas absque Episcopi Diœcesani approbatione audire, quamvis pœnitentes subditi sint ejus Episcopi, à quo ipsi Religiosi jam fuerant approbati. Et generaliter approbatos ab Episcopo ad personarum secularium confessiones audiendas, nequaquam censeri approbatos ad audiendas confessiones Monialium sibi subjectarum, sed egere quoad hoc speciali Episcopi approbatione; atque approbatos pro audiendis confessionibus Monialium unius Monasterii, minimè posse audire confessiones Monialium alterius Monasterii Itidemque Confessores extraordinarios semel deputatos, atque approbatos ab Episcopo ad Monialium confessiones pro una vice audiendas, haud posse, expleta deputatione, in vim approbationis hujusmodi illarum confessiones audire, sed toties ab Episcopo esse approbandos, quoties casus deputationis contigerit. Cæterum in Monasteriis, ac etiam Collegiis, ubi juxtà Regularia instituta vivitur. posse tam Prælatos Regulares, quàm Confessores Regularium eorundem Monasteriorum, seu Collegiorum audire Confessiones illorum secularium, qui inibi sunt verè de familia, & continui commensales; non autem illorum, qui tantum ipsis deserviunt. Illos autem Religiosos, qui ad confessiones audiendas idonei generaliter reperti fuerint, ab Episco-*

Episcopis generaliter quoque, & indistinctè, absque aliqua limitatione temporis certorumque locorum, aut generis personarum in Diœcesi propria admittendos: Quoad cæteros verò, qui non adeò idonei reperiuntur, si petierint se admitti, arbitrio Ordinariorum relinqui, ipsos cum limitata facultate, prout eisdem Ordinariis magis expedire videbitur, probare, & admittere: semel autem simpliciter approbatos, posse in Diœcesi Episcopi approbantis, quovis anni tempore, etiam Paschali, & quorumcunque etiam infirmorum confessiones audire, absque ulla Parochorum, vel ipsius Episcopi licentia. De qua tamen confessione teneri dictos Religiosos eorundem infirmorum Parochum illicò certiorem reddere. Et hoc posse illis ab illis sub pœna suspensionis à facultate audiendi confessiones præcipi. Sufficere tamen, ut certioratio hujusmodi fiat saltem per scripturam apud ipsum infirmum relinquenda.

3 *Et eos, qui dictis Religiosis simpliciter approbatis, Paschali tempore, confessi fuerint, Constitutioni, quæ incipit: Omnis utriusque sexus, quoad confessiones dumtaxat, satisfecisse censendos. Regulares verò ad hujusmodi confessiones audiendas, prævio examine simpliciter, & absque ulla temporis præfinitione ab ipsomet Episcopo: secus autem ab ejus Vicario, aut ab antecessoribus Episcopis approbatos, non posse ab eodem, qui sic approbavit, iterum examinari, aut ab eisdem confessionibus audiendis suspendi: seu licentias illis concessas revocari, nisi nova superveniente causa, quæ ipsas confessiones concernat. De qua tamen haud necessarium esse, ut in actis constet: nec eam teneri Episcopum ipsis Regularibus significare, sed Sedi Apostolicæ dumtaxat, ubi eam sibi aperiri postulaverit.*

4 *Porrò si Regulares cum scandalo, aut alias inhonestè vivant, vel aliquod delictum committant, per quod, rationabili Episcopi judicio videantur à confessionibus suspendendi, in quo ipsius Episcopi conscientiam oneratam esse volumus, cum præcipua Ministri Sacramenti Pœnitentiæ qualis sit vitæ integritas, ac morum honestas, utique eam causam ad confessionis ministerium pertinere, ac proinde nihil obstare, quò minùs ob eam possit Episcopus Regulares à semetipso approbatos suspendere, aut repellere à confessionibus audiendis: Attamen confessiones audiendi facultatem omnibus simul unius Conventus Regularibus Confessoribus adimi ab Episcopo, inconsulta Sede Apostolica, nullatenus posse. Ex facultatibus per Mare Magnum, aliave privilegia cujuscunque Ordinis, Instituti, aut Societatis etiam Jesu, concessis factam eis non esse potestatem absolvendi in casibus ab Episcopo sibi reservatis. Et per confirmationes dictorum privilegiorum, quas Regulares à Sede Apostolica, post Sacrum Concilium Tridentinum obtinuerunt, nequaquam revixisse privilegia prius ab eodem Concilio, aut deinde Apostolicis etiam decretis sublata, atque extincta, si quæ habebant, absolvendi à casibus Episcopo reservatis.*

5 *Et habentes facultatem absolvendi ab omnibus casibus Sedi Apostolicæ reservatis, non ideo à casibus Episcopo reservatis posse absolvere. Posse autem Regularem Confessorem in ea Diœcesi, in qua est approbatus, confluentes ex alia Diœcesi, à peccatis in ipsa reservatis, non autem in illa, ubi idem Confessor est approbatus, absolvere, nisi eosdem Pœnitentes, noverit, in fraudem reservationis, ad alienam Diœcesim pro absolutione obtinenda migrasse. Vigore supradictorum privilegiorum nequaquam licere Regularibus, etiam satisfacta parte, absolvere Pœnitentes à censuris quoad externum, & judiciale forum, & absolutos ab eis in foro Pœnitentiali, utique non censeri absolutos in exteriori judicio, & contentioso. Quinimo censuris Ecclesiasticis irretitos, & denunciatos ab Episcopis, cogi posse gerere se pro talibus etiamsi à Regularibus fuerint absoluti. Quoties exhibitis aliquibus Regularium Apostolicis privilegiis, coram Episcopo, ab ea judicetur ipsa non suffragari casui, de quo agitur: Si dictorum privilegiorum verba obscura sint, & ambigua, non esse ad Metropolitanum provocandum, sed cùm ejus sit interpretari, cujus est condere, dictorum privilegiorum interpretationem, Sedis Apostolicæ judicio, prout aliàs Constitutione Prædecessoris nostri fel. rec. Clementis IV statutum fuit esse requirendum.*

6 Hæc Clemens X quæ ex se clarissima, non indigent specialibus notis, sed, ut Confessores ea exactè, fideliter, & ad unguem observent; nam aliàs evidenti periculo exponitur, & sacramenti validitas, & animarum salus.

CA-

CAPUT X.

Litteræ Patentes Eminentissimi, & Reverendissimi D. Card Vicarii pro facultate audiendi Confessiones in Urbe, ejusque districtu, & Notæ ad illas.

1 COmperimus in praxi labi multos in examine, pro audiendis confessionibus, quòd fortè nunquam legant litteras patentes sibi expeditas. Essent præ oculis semper habendæ, tanquam leges ad quarum amussim quilibet administraret Sacramentum Pœnitentiæ, sicut leges, ac regulæ stabilitæ à Trid. Rituali, & à Romanis Pontificibus; tamen nonnulli, qui per annos exercuerant munus Confessarii, super aliquo casu in illis expresso, visi sunt ignari. Præparans se ad confessiones curabit non deficere in hoc, considerans, quòd regulæ à Pontificibus datæ, sunt universales, & veluti jus Cæsareum in toto orbe: Regulæ ab Episcopis in prædictis literis constitutæ, sunt veluti statutum particulare cujuslibet Civitatis, ideo ad rectè judicandum in qualibet Diœcesi, necessaria est Judici fori pænitentialis utrarumque scientia. Quia scribo in Urbe, pono hìc literas Eminentissimi Vicarii: qui extra Urbem se præparat, attentè perleget litteras sui Episcopi. Quia in Urbe dantur diversæ Regularibus, & Sæcularibus, utrasque appono, quilibet suam consulet.

Facultas audiendi Confessiones pro Sacerdote Regulari.

Gaspar Miseratione Divina Episc. Sapinensis, S. R. E. Cardinalis de Carpineo. SS D N. PAPÆ Vicarius Gener. Romanæque Curiæ, ejusque districtus Judex Ordinarius, &c.

2 D*ilecto Nobis in Christo R P ----- Ut Sacramentales omnium Christi fidelium --- non tamen Monialium, Oblatarum, Puellarum, aliarumque in monasteriis, aut Conservatoriis degentium, neque in domibus privatis, nisi infirmorum dumtaxat, sed in Ecclesiis tui Ordinis, & in aliis de licentia Rectorum, Confessiones audire, eisdemque confitentibus, quantùm spiritus, & prudentia suggesserit, pro qualitate criminum, & Pœnitentium facultate, salutares, & convenientes satisfactiones injungere, & beneficium absolutionis (præterquam à censuris in Bulla Cœnæ, aliisque Sanctissimi D. N. reservatis) impendere valeas, licentiam in Domino concedimus, & impertimur; ita tamen, ut quoties ad confessiones infirmorum, in eorum propriis domibus, accesseris, statim ibi fidem auditæ confessionis proprio Parocho, & Medico supervenientibus sub pœna suspensionis ab audiendis confessionibus, donec iterùm examinatus, novam à nobis in scriptis licentiam obtinueris, dimittere tenearis. Præsentibus ad --- valituris, stante testimonio tui Superioris de vita, moribus, ætate matura, idoneitate, & aliis requisitis nobis facto, & quòd à nostris Examinatoribus ad præmissa prævio examine approbatus fueris. Admonentes te in Domino, ut, quæ pro recta hujus sacramenti administratione, per sacros Canones, S. Concilium Trid. Constit. Apostolicas, & Rituale Romanum, sancita, vel aliàs ordinata fuerint, attentè perlegas, & accuratè observes: Nec non collationibus, seu lectionibus Casuum Conscientiæ habendis, loco, & tempore præscriptis interesse, sub statutis pœnis non omittas. In quorum &c Datum Romæ, &c.*

NOTÆ.

3 *Neque in privatis Domibus &c.* Juxtà Rituale, & ita convenit reverentię tanti sacramenti.

4 *In aliis de licentia rectorum, &c.* Ecclesia dissensionem non vult, quæ contingeret, si quis vellet seminare divina in agro alterius.

5 *Quantum spiritus, & prudentia suggesserit. &c.* Quare Episcopus non debeat taxare pęnam à Confessario imponendam cùm alias tot extent antiqui Canones illam determinantes ferè singulis peccatis, ratio est, quia ex Rituali debet haberi oculus ad statum, conditionem &c (vide S. Th. suppl. q 8. ar. 7 pręsertim ad 2) quod etiam Episcopus præcipit illis verbis, *pro pœnitentium facultate.*

6 *Præterquam à censuris, in Bulla Cœnæ.*

næ, aliisque Sanctissimo D. N. reservatis In his verbis Em. nihil disponit circa privilegia, quæ habent Regulares absolvendi à censuris Papæ reservatis: Summus Pontifex est Episcopus Urbis Romæ, & Papa universalis: Jurisdictionem Urbis committit Em. Vicario, qui non potest, nec vult restringere privilegia aliàs concessa à Summo Pontifice ut Papa universali. Videantur dicta *in Instruct. Cleri*. c. 37. n. 61. Regulares, qui habent prædicta privilegia, poterunt etiam in Urbe iis uti, dummodò observent, quæ ex Clemente X. dicta sunt c. 9. n. 5. Sed sciant, quòd Clemens VIII. illis prohibuit intra Italiam, extra Urbem absolvere sequentes censuras.

1 Violationis Immunitatis Ecclesiasticæ in terminis Constit. fel. rec. Gregor. XIII. quæ incipit, *Cùm aliàs nonnulli*.

2 Violationis clausuræ Monialium, ad malum finem, seu ad finem in honestum.

3 Provocantium in Duello, juxta decretum Tridentini, & Const. fel. rec. Greg. XIII. incipientem. *Ad tollendam*.

4 Injicientium violentas manus in Clericum, juxta Canonem, *Si quis suadente* 17. q. 4. ac juris dispositionem.

5 Simoniæ realis scienter contractæ. atque etiam confidentiæ beneficialis.

6 Censuræ horum quinque casuum, vi privilegiorum, nequeunt absolvi intra Italiam, extra Urbem.

7 Sciant Confessarj, primò in Urbe nullum esse casum reservatum, nisi sit reservatum Romano Pontifici: quare poterunt absolvere ab excommunicatione incursa propter abortum fœtus animati: quia hanc Gregor. XV. reservavit solis Episcopis: secundò non omnia delicta spectantia ad Sanctum Officium sunt reservata, sed solùm quæ specialiter reservavit Pontifex: superstitiones, blasphemias hæreticales, sollicitationem Confessarii quilibet potest absolvere, dummodò imponatur scienti obligatio denunciandi juxta edictum Reservata tamen est Inquisitioni excommunicatio inflicta scienti talem obligationem, & non revelanti per triginta dies à die scientiæ: tertiò, delicta reservantur in Urbe solùm ratione censuræ. Extat unum, vel alterum particulare reservatum sine censura, ratione sui, ut peccatum contra votum paupertatis religiosæ per Bullam Clem. VIII. & peccatum Monialium contra edictum Clementis XI. quorum si pœnitens se accuset, Confessor videat priùs Bullam, & Edictum: quartò, quia in Urbe delicta reservantur ratione censuræ, qui excusaretur à censura, illud committens, posset absolvi à quocunque: quintò, incidens in censuram, deinde absolutus ab illa extra sacramentum, poterit per quemcunque absolvi sacramentaliter à peccato. In cidit quis, v. g. in hæresim externam; comparet in Sancto Officio, & ibi absolvitur ab excommunicatione, jam nunc quilibet potest eum absolvere à peccato hæresis; à quo in Tribunali non solet sacramentaliter absolvi.

8 *Statim ibi fidem &c.* Si in hoc delinquat, pœna suspensionis imponitur. Fides hæc debet inservire Parocho, & Medico. Parocho, ut videat, num alia conferenda sint sacramenta: Medico, ut possit continuare curam infirmi. Nam Innocentius III. præcipit, ut Medicus relinquat infirmum, quando in tertia die non ostendat fidem scriptam confessionis, & B. Pius V. anno 1566. in Const quæ incipit, *Supra gregem*, illud renovavit, *volens tam salutare præceptum nulla temporis præscriptione aboleri*: insuper voluit, ut omnes laureandi in medicina jurarent observantiam hujus: quare Medicus illam violans duplici peccato peccat, & contra præceptum, & contra juramentum. In hac fide Confessor testabitur, se audivisse confessionem, esto illum, quia indispositum, non absolverit, ne contingat, quòd revelet ejus indispositionem: si vellet simulare confessionem non posset subscribere; nam debet esse confessio licet possit esse sacrilega

9 *Donec iterum &c.* Quare ita delinquens non ampliùs habet jurisdictionem.

10 *Præsentibus ad ... valituris* Hìc exprimitur tempus, quo debet durare collata jurisdictio; & eo finito, debet iterùm prorogari; aliàs ex defectu jurisdictionis invalidè absolvet.

11 *Stante testimonio tui Superioris de vita, moribus, ætate matura, idoneitate, & aliis requisitis Nobis facto.* Vitæ, morum

que

que testimonium requiritur, quia ex Clemente X. c. 9. n. 4. *præcipua Ministri Sacramenti Pænitentiæ qualitas est vitæ integritas, ac morum honestas*. Superiores debent hæc testari juxta proprias Constit. Circa ætatem Sanct. D N. voluit, ut in Urbe approbandi ad confessiones virorum, sint ad minùs triginta annorum. Pro utroque sexu verò sint triginta quinque.

12 *Eò quod examinatus, & approbatus existas*, juxta Trid. sess 25. de ref. c. 15. Et examen, & approbatio debent præcedere concessionem jurisdictionis; approbatus non per hoc potest administrare, nisi subsequenter concedatur jurisdictio: quarè multò minùs poterit administrare reprobatus injustè, quia verè nec habet approbationem, nec jurisdictionem. Alexander VII. prop. 13 ex damnatis; peccabit tamen contra justitiam Examinator injustè reprobans, vel approbans.

13 *Admonentes te in Domino &c* Duo indicuntur, *attentè perlegas, & accuratè observes*. Primùm requirit, ut sæpiùs percurrantur, & cum debita applicatione: Secundùm, ut lecta executioni demandentur.

14 *Nec non collationibus &c.* Hoc est consilium prudens peritorum; quòd Confessarius debet inquirere juxta Rituale, & monita S. Caroli. Si verum est in omni scientia, quò *circulus, & calamus* faciant doctum, id verissimum in Theologia Morali, cui addiscendæ plurimum studii debemus impendere, & collationum cum cœteris Confessariis.

Facultas audiendi confessiones pro Sacerdote sæculari.

15 *Gaspar &c. Dilecto nobis in Christo R. D. Presbytero.. ut confessiones sacramentales omnium Christi fidelium....non tamen Monialium, Oblatarum, Puellarum, aliarumque in Monasteriis, vel Conservatoriis degentium. neque in domibus privatis, nisi infirmorum, & tunc de licentia Parochi, sed tantùm in.. non autem in aliis Ecclesiis, etiam de consensu quorumcunque Rectorum audire, eisdemque confitentibus &c* ut in facultate pro Regularibus, nisi quòd in fine extat varietas, nihil conferens ad nostram considerationem: nam circa confessiones quid limitetur Sæcularibus, habetur ex verbis adductis, & ex se quisquis facilè colliget.

16 Hic summè proficuum mihi videtur addere ejusdem Em Encyclicam ad Confessores sui Districtus, datam de anno 1699. cùm ità constituente Innocentio Papa XII. tradidit illis monita S Caroli, quæ in posterum sequi deberent in praxi, administrando sacramentum Pœnitentiæ. Fuit data italicè, nunc redditur latino sermone, ut quælibet sub Cœlo natio videat zelum Sedis Apostolicæ, Vicariique ejus, in efformando dignos hujusce sacramenti Ministros. Energiæ plurimum perdidit in translatione, quòd indiscriminatim contingit, ubi scripta certo idiomate transferuntur in aliud, sed adhuc in exemplo relucebit exemplare. Sæpiùs illam relegent Confessores, quò debitam inde tanti sacramenti existimationem hauriant magis, ac magis.

Gaspar Episcopus Sabinensis S. R E. Card. de Carpineo, Vicarius Urbis, ejusque Districtus RR Confessoribus Urbis, ejusque Districtus, Salutem in Domino.

17 *Apostolus optimè novit, quàm necessarii sint fideles Ministri, ac boni dispensatores mysteriorum Dei, cùm* 1. Cor 14 *scripsit*: Sic nos existimet homo, ut Ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei. *Veruntamen maximè crescit hæc necessitas circà administrationem sacramenti Pænitentiæ, cujus quantùm salubris est frequentia populo Christiano, qui sufficienter dispositus ad illud accedit, tantum plena periculi est Ministro qui deficit in recta illius administratione Timor nè id sæpè contingat, cogit nos exclamare cum eodem*: Hic jam quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur; *qui, scilicet, Sacramentum hoc administrans, nec gloriæ, nec lucro inhiet, sed unicè honori divino, ac animarum saluti consulat. qui non despoticè, ut Dominus, utatur potestate sibi tradita, sed ut Minister, è cujus manibus exquiretur sanguis D N Jesu Christi per sacramentum Pænitentiæ applicatus eluendis fidelium peccatis*.

18 *Olim Christus* Matth 15. *dixit*: Si cœcus cœco ducatum præstat, ambo in foveam

veam cadunt æternæ damnationis. *Porrò Pharisæis, qui amabant primos recubitus* in cœnis, & primas cathedras in synagogis, qui circuibant mare, & aridam, ut facerent unum Proselytum *exprobravit* Matth. 23. *illud*: Væ vobis, qui cùm fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplò, quàm vos. *Et paulò ante*: Clauditis regnum Cœlorum ante homines: vos enim non intratis: nec finitis introeuntes intrare., Regnum Cœlorum, ut sua „ nobis passione, ac morte aperiret, susce- „ perat Dei filius naturâ humanam, quod „ tamen nec ipsi intrabant, nec aliis intrare „ permittebãt Pharisæi, abducentes à Chri- „ sto, non ducentes ad Christũ, ut ex officio „ tenebantur. Idem planè cõtingeret, quo- „ ties Sacri Pęnitẽtię Ministris malè vive- „ rẽt, foverẽtq; in se vitia, quibus eradican- „ dis in aliis ex officio incumbunt, quo- „ ties carerent scientia, vel abundarent ze- „ lo indiscreto, quoties dilatarent vulnera „ peccatorũ non super infundentes, more „ Samaritani, vinũ justitiæ, oleumq; mãsue- „ tudinis, quoties conniverent Potentibus, „ Nobilibus, aut aliis, quorũ ope sperant si- „ bi temporale commodũ, consuentes, juxta „ illud *Ez* 13. dictum: pulvillos sub omni cubito manus, & cervicalia sub capite universæ ætatis; *& in id ruentes, ut vel falsam fiduciam præbeant, vel vitia enutriant, ac tandem æternæ damnationi addicant peccatores, pro quorum salute fidejusserunt, pro priasque animas devinxerunt.*

19 *Excitati ergo cognitione muneris adeò sublimis facite filii nostri, quòd* Prov. 6 *dicitur*: Vosmetipsos liberate, quia incidistis in manum proximi vestri: Discurrite, festinate, suscitate amicum vestrum: ne dederitis somnum oculis vestris, nec dormitent palpebræ vestræ, *donec eruti sint de potestate tenebrarum Pænitentes vestri. Propterea, ut testantur Sacra Concilia, vigilarunt Sancti Ecclesiæ Catholicæ Præsules*, non cessantes nocte, ac die cum lachrymis monere *singulos conscientiarum Judices verbis, quibus Mosaicæ Legis Sacerdotes monuit* Paral. 19 *Josaphat*: Sit timor Domini vobiscum: cum diligentia cuncta facite: sic agetis in timore Domini fideliter, & corde perfecto: omnem causam, quæ venerit ad vos fratrum vestrorum, ostendite eis, ut non peccent in Dominum: *Priùs attulerat rationem efficacem, sed efficacissimam pro Sacramento Pęnitentiæ*: Quia non hominis exercetis judicium, sed Dei; & quodcunque judicaveritis, in vos redundabit.

20 *Ad id hodie RR. Confessores, excitamini voce Summi Pastoris Ecclesiæ totius, & particularis hujus Almæ Urbis, ubi, præ reliquis orbis Christiani partibus, excellentior vigere deberet, pietas, prudentia, doctrina, zelusque Sacrorum Ministrorum. Ille vestrum recogitat periculum, ubi vestro muneri desitis.* Appendit in statera *Sanctuarii*, *gemitque* divisum regnum, ubi vos inveniamini minùs habentes, *hoc est, non reducentes ad pascua commissum vobis Christi gregem. Considera*, quam multis vapulabit in die, qua non sperat, & horas, qua nescit, servus ille, *cujus è manibus exquiret sanguinem tot animarum, quas judicavit Judex injustus in divino Pęnitentię Tribunali, solvens, & ligans, ita quod steterit* pro ratione voluntas, & quorum *Medicus vel indoctus, vel negligens* plagas non curavit medicamine, *sed* neque fovit oleo. *Considera terribilem sententiam, quoad Sacerdotes innovatam severiùs in lege gratiæ, quàm in veteri*, Lev. 24. *ut sit* dens pro dente, oculus pro oculo, & anima *Confessoris* pro anima *Pęnitentis, quando hæc pereat illius culpa, sive omissionis, sive commissionis.*

21 *Hinc zelo succensus illud* Jer 6. *vobis edicit*: State super vias, & videte, & interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, & ambulate in ea. *Ad id, ut nuper diximus, constituit, ut singuli secedatis quotannis ad paucos dies, pro exercitiis spiritualibus, quò petatis ab animabus vestris rationem administrationis vobis commissæ, dispensandi pretium sanguinis Jesu Christi. Vobis indicit novas leges omninò sequendas in vestro munere, quas olim efformavit Luminare majus Ecclesiæ, veri forma Pastoris S. Carolus, qui* per Mediolanensem Ecclesiam toti præfulsit orbi, *ut Basilius* per Cęsariensem. *Si novæ dicendæ sunt leges erutę è visceribus disciplinę antiquioris Ecclesię, ex arcanis doctrinæ sanioris, quin & ex ipsa constitutione Sacramenti Pęnitentiæ, quod institutum ad instar judicii emendativi*, cum odio veteris vitæ *exigit* inchoationem novæ. *Sacras hasce leges, &* sapien-

sapientissima monita hortatur sæpissimè legi, ac relegi, semperque manibus teri, tanquam mensuram arundineam auream, *ad cujus amussim* rectas faciatis semitas *populorum* Dei nostri. *Hæc voluit vobis enunciari, tanquam filiis obedientiæ, suis Comministris, & Cooperatoribus* in opere omnium divinorum divinissimo *dirigendi animas* in viam salutis æternæ, *ut nunquam dicatur Sacerdotibus Evangelicis*, ex Matth. 14. *illud* Sinite illos, cœci sunt, & duces cœcorum, *sed singuli, tum sanctitate vitæ, tum prudentia, tum vera solidaque doctrina, non ex novis, ac malè fundatis opinionibus haurienda, sed ex Theologia, & praxi Patrum, qui Ecclesiam direxerunt cœlitus illustrati, curate, ut in die villicationis vestræ liberè supremo Judici, ac Pastori animarum ex* Jo. 17. *dicatis*. Cùm essem cum eis, ego servabam eos in nomine tuo, & nemo ex eis periit, nisi filius perditionis (*qui viam salutis indictam currere noluit*) & quos dedisti mihi, custodivi, & non perdidi ex eis.

22. In hac epistola duo præcipuè constituuntur: primò ut quotannis Confessores secedant ad exercitia spiritualia, quæ (Deo dante vitam, ac visum) jam edita fuerunt unicè coaptata Sacerdotum ministerio: secundò præscribuntur Confessoribus monita S. Caroli, tanquam leges sequendæ administrandum Pænitentiæ Sacramentum in Urbe, ejusque districtu, (& quidem de ordine Sedis Apostolicæ) Confessor hanc epistolam conferat cum verbis Ritualis traditis cap. 7. num. 8. *Sciat suæ Ecclesiæ constitutiones, easque diligenter observet*. Cum igitur S. Pastoris monita, vi epistolæ, sint constitutiones Ecclesiæ Romanæ, vident deputari ad audiendas confessiones in Urbe, ejusque districtu, quanti debeant illa facere, quantoque magis observare, ut obediant Rituali.

CAPUT XI.

Restrictus Monitorum S. Caroli pro Confessariis.

1. S. Carolum reddidit gloriosum Pastoralis sollicitudo, quæ in id præcipuè debet tendere, ut debitè administrentur Sacramenta, & inter hæc Sacramentum Pænitentiæ, utpotè magis necessarium, ac commune multitudini fidelium, in qua plurimi sunt peccatores. Hac sua obligatione considerata S. Arch episcopus collegit varia monita maximè necessaria, ut Confessor dignè suum munus exerceat. Hæc Pastoribus animarum visa sunt utilissima; ideò ferè omnis Ecclesia sibi illa adoptavit. Imò qui conferet hæc cum Rituali, videbit Paulum V. ad stabiliendum illud, velut in compendium redegisse prædicta Monita. Et hæc est præcipua ratio, quare hìc ea non adducam integrè, quia repeterem jam adducta. Igitur credidi melius me facturum, si, omissis iis, quæ data sunt ex Rituali, solùm adderem, quæ brevitatis gratia præteriit Rituale, possuntque satis dirigere Confessarem, ne deficiat in suo munere. Qui velit per extensum, habet illa in aureo libello, quem de ordine Innoc. XII. edidit Romæ Em. Vicarius.

2 Concluduntur 25 §§ primus est præfatio indicans finem collectionis, ut Confessor fructuosè suum munus exerceat, in quo timeri potest, ne multi deficiant, cum videamus ferè nullam emendationem in iis, qui aliàs per annos frequentarunt hoc sacramentum.

3. In secundo prohibet Sacerdoti absolvere à peccatis absque licentia Episcopi, juxta Trid. sess. 23 de reform. cap 15. Vult id licere tantùm, *si periculum mortis immineat, approbatusq; desit Confessarius*, juxta Rituale, & qui habent licentiam limitatam in tali Ecclesia, vel pro viris tantùm, aut pro Monialibus unius Monasterii, ea debent uti, juxta limitationem. Præcipit cavere circa confessiones puerorum, quia possunt habere mortalia. Supponit Sanctus, quod à venialibus possit absolvere simplex Sacerdos; sed nunc est prohibitum à Sac. Congr. Concilii. Vide *Instr. Cleri*. c 37 n. 5.

4 In tertio monet, ut habentes facultatem absolvendi à censuris, & reservatis, ea utantur in ædificationem, non in destructionem.

5 In quarto monet, ne quis se ingerat audiendis Pænitentibus, quorum casus dubitat non posse decidere ex defectu scientiæ, vel fervoris requisiti ad illos assequendos.

6. Quia-

6 Quintus commendat vitæ integritatem: esse debet in gratia administrans, ne committat sacrilegium. Sed quia finis Confessarii est expoliare hominem veterem in Pœnitente, & induere novum, ut id assequatur, maximè studeat perfectioni propriæ: virtutes enim meliùs docentur exemplo, quàm verbo: quia Regularium vita nobis innotescit unicè per testimonium Superioris, horum conscientiam oneramus, ut ad confessiones audiendas unicè nobis proponant Religiosos, qui dignè possint administrare, vitæ integritate, & morum honestate.

7 In sexto loquitur de promptitudine Sacerdotis ad audiendas confessiones, ut Confessionali præcipuè assistant per aliquot dies ante Christi Natale, in Quadragesima, per totam octavam Paschæ, tempore Jubilæorum, & quando major pars populi solet frequentare hoc sacramentum. Et tunc Superiores Regularium curent in suis Ecclesiis quot plures poterunt Confessarios.

8 Ex §. 7. Regulares vocati ad Confessiones infirmorum conveniant ante, vel saltem post Confessionem cum Parocho, ut ambo simul possint prospicere illorum saluti, cui tunc maximè insidiatur dæmon. Addit de fide relinquenda, de qua c. 10. n. 8.

9 In §. 8. agitur de loco audiendi confessiones. Audiantur fœminæ semper in Confessionali, nec ante ortum, nec post occasum Solis. Infirmæ ostio cubiculi expanso. Etiam in Confessionali audiantur ordinariè viri.

10 In §. 9. monetur Confessarius ita ab illo arcere pœnitentes, ut non possint intelligere, quid loquatur cum actu confitentibus.

11 In §. 10. tangitur intentio, & præparatio Confessarii. Sit, quantum fieri potest, actualis intentio in Dei gloriam, & salutem animarum. Præparatio autem est necessaria, ut evitetur periculum absolvendi indispositos, vel peccandi, dum aliorum audit peccata, maximè carnalia: præparet se per orationem, & proponit sequentem.

℣. *Cor mundum crea in me Deus:*
℟. *Et spiritum rectum innova in visceribus meis.*
℣. *Redde mihi lætitiam salutaris tui:*
℟. *Et spiritu principali confirma me.*
℣. *Docebo iniquos vias tuas:*
℟. *Et impii ad te convertentur.*
℣. *Libera me de sanguinibus, Deus, Deus salutis meæ:*
℟. *Et exultabit lingua mea justitiam tuam.*

Oremus.

Domine, Deus Omnipotens, propitius esto mihi peccatori, ut dignè possim tibi gratias agere, qui me indignum, propter tuam magnam misericordiam, Ministrum fecisti officii Sacerdotalis, & me exiguum, humilemque, Mediatorem constituisti ad Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum pro peccatoribus, & ad pœnitentiam revertentibus. Ideoque Dominator Dominus, qui omnes vis salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, qui non vis mortem peccatorum, sed ut convertantur, & vivant, suscipe orationem meam, quam fundo pro famulis, & famulabus tuis, qui ad pœnitentiam venerunt, da illis spiritum compunctionis, ut resipiscant à Diaboli laqueis, quibus adstricti tenentur, ut ad te, per dignam satisfactionem revertantur. Per eundem &c.

12 In §. 11. Confessarii debent suadere Pœnitentibus Confessorem stabilem, uti stabilis Medicus eligitur pro sanitate corporali.

13 In 12. Ostendit, quàm in Pœnitentibus exigere debeant præparationem externam, & internam. De externa Rituale c. 7. n. 24. De interna ibidem n. 26. Consistit in examine, dolore, ac proposito. Addit signa, quibus dignoscantur accedere imparati: tales erunt, si primo à negotio temporali accedant nulla oratione præmissa: secundò, si sua ignorant peccata: tertiò, si certò sciantur perseverare in occasione proxima, vel nolle restituere, si possint. Adjuvet Confessor, quem videt deficere in præparatione ex incapacitate, vel simili impedimento, quousque cognoscatur saltem attritus sufficienter.

14 In 13. Monet Confessarios, ut benedicant pueros sibi præsentatos, quò assuescant comparere coram Confessario, sed non absolvant, si non exhibent materiam, nec habent usum rationis. Instruantur

tur de necessitate, & fructu hujus sacramenti, cùm fuerint in ætate septem, vel octo annorum: Constituti in decimo, vel duodecimo, & alias Eucharistiæ capaces, instruantur super illa. Ita instructos, ac ter, vel quater in confessione auditos ipse communicet extra tempus Paschale, vel cum fide instructionis remittat Parocho.

15 In §. 14. agit de interrogationibus præmittendis confessioni. Ex Rituali habes illas cap 7. n. 15. Ait tantùm temporis ponendum in examine, quantùm homo prudens in tractando gravi negotio, quale est æterna salus animæ. Vult interrogari super edicto Sancti Officii, ut possit denunciare, quos sciverit peccasse in illud. Commendat, ut inducantur ad generalem totius vitæ confessionem, qui diù propriæ salutis penè immemores possunt plura peccasse in præcedentibus confessionibus: quare tunc redeuntes ad cor, debent una confessione generali supplere præteritis defectibus. His præmissis in confessione, juxta Rituale c. 7. n. 18. interpellabitur, ubi deficiat In explicandis peccatorum specie, numero, ac circumstantiis explicatu necessariis.

16 In §. 15. commendat prudentiam in interrogando maximè species peccatorum contra castitatem, juxta Rituale c. 7. n. 20. Et ut caveat à signis, ac nutibus, quibus, vel Pœnitens terreatur, vel adstantes suspicientur grave peccatum.

17 Ex §. 16 Confessor habens facultatem commutandi vota, commutet in opus magis, vel æqualiter pium, habito respectu ad labores, & sumptus, quibus premeretur in exequendo primum. Potens absolvere à censuris, non dispenset ab Irregularitate, nisi specialiter concedatur.

18 In 17. Proponit casus, in quibus neganda, vel differenda est absolutio. Debet id principaliter cavere Confessor; nam absolutio negligenter, vel aliter collata indigno nutrit pœnitentem in peccatis; quia nemo est qui rem explicet clarè, ac distinctè, necessarium pauló fusiùs afferre Monita S. Archiepiscopi: Ait igitur se rem communicasse pluribus Theologi sæcularibus, ac regularibus variarum Religionum, eorumque consilio decisum, ut in sequentibus casibus, ita procederent Confessores.

19 1. Pœnitens pollens usu rationis, sub mortali obligatus scire quoad substantiam, Symbolum Apostolorum, Præcepta Decalogi, & Ecclesiæ, nec non quidquid in scholis doctrinæ Christianæ solemus docere, si hæc ignoret, nec sit paratus quamprimùm discere, non potest absolvi.

20 2. Pœnitens hæc ignorans, & aliàs exhibens se promptum quamprimùm discere, interrogetur, si aliàs monitus à Confessore de obligatione discendi, neglexit discere: si nunquam monitus, nunc paratus appareт, potest absolvi, dummodò saltem prius instruatur de necessariis necessitate medii; si vel semel monitus neglexit, non potest absolvi.

21 3. Patres, & Matres familias, qui non curant, ut sui subditi, filii, sive famuli, prædicta ignorantes addiscant (super quo specialiter interrogentur) qui non curant, ut sui subditi observent præcepta Dei, & Ecclesiæ; imo, quod pejus est, impediunt, ne observent, occupando famulos pro se diebus feriatis, ita quod pro propriis necessitatibus indigent laborare in die festo, vel non concedunt tempus pro sacro, vel permittunt, ut diebus jejuniorum familiares cænent, cum nullatenus exempti sciantur à lege jejunii, vel, ut prandeatur ante tempus debitum, vel non admonent, aut corrigunt subditos, ubi violant hæc præcepta, vel non dimittunt à servitio famulos incorrigibiles, & scandalosos: Hujusmodi, inquam, patres, & matres, tractentur, prout in secundo casu, absolvantur, si interrogati, respondent nunquam se fuisse monitos, & parati noscuntur emendare prædicta: si moniti non emendarunt, differatur absolutio, quousque saltem incipiant emendare.

22 4 Ita tractentur, qui perseverant laborare, vendere, aut agere prohibita diebus festis.

23 5. Ita qui mortaliter peccant in superfluo, ac vano ornatu, & pompis corporis.

24 Quia pro hoc ultimo necessarium est scire, quando sit mortaliter peccaminosus iste ornatus, abundè explicat in §. 18. innuens crevisse ex negligentia Confessorum, qui super illo nunquam scrupulos injecerunt pœnitentibus, & stabilit sequentes regulas: Ornatus iste

est

est mortaliter peccaminosus.

25. 1. Quando quis se ornat ob finem mortaliter peccaminosum.

26 2. Quando in se ornando violat, vel causa est, ut alii violent aliquod Dei, vel Ecclesiæ præceptum, ut si laboret, vel laborare faciat in die festo, si omittat, vel omittere faciat sacrum; si causet marito sumptus supra vires: si verosimiliter conjiciat fore, ut in domo exurgant dissidia, & odia: si sit occasio blasphemiarum, lucrorum, aut contractuum illicitorum: si omittantur eleemosynæ debitæ, legata pia non solvantur, aut alia debita, vel nova contrahantur; si fraudentur Operarii mercede; propterea prædicti Creditores non possunt collocare suo tempore virgines nubiles, & alia patiuntur damna, quæ quisquis ex se facile colligit. In his casibus pomparum, & superfluus ornatus est peccatum mortale. Et quia fere impossibile est, quod fœmina superflue se ornans non cognoscat, vel non debeat cognoscere inconvenientia hujusmodi, Confessarius per se loquendo, damnabit peccati mortalis ornatum prædictum, nisi contrarium omnino constet.

27. 3 Si non excedat, erit peccatum mortale; si ex se, vel ex hominum acceptione inducat ad libidinem: si per talem ornatum reliquis suæ conditionis insuetum, verosimiliter conjiciat præberi occasionem personæ particulari, ut se amet inhoneste: si ea intentione usurpetur, ut foveat amorem inhonestum: si ornatum componant signa amoris inhonesti, ut varietas colorum &c.

28 Ita expedito ornatu, regreditur S. Carolus ad alios peccatores, quibus neganda, vel differenda est absolutio; & sexto enumerat eum, qui desiderat deserere peccatum, sed verosimiliter conjicit se relapsurum, nec media firme proponit amplecti, quæ Confessor indicit, ne relabatur. His neganda est absolutio; & septimo differenda certo generi personarum, ut sunt Juvenes otiosi, profitentes quotidie ludum, ebrietatem, crapulam, amorem inhonestum, peccata carnis, blasphemias, verba inhonesta, murmurationes, odia, detractiones, & sub Pascha confitentes, proponunt emendam, sed Confessor verosimiliter conjicit relapsum; octavo differenda illis, qui per annos involuti peccatis, & relapsi, nullum studium dederunt emendationi.

29 [illegible] §. 19. explicatur primum, quid sit occasio proxima; deinde ostenditur, qui constituti in occasione proxima, dimittendi sint, vel quibus differenda absolutio. Cum occasio proxima sit illa, in qua quis positus frequenter peccat, nomine occasionis proximæ (quoad intentum S. Caroli) veniunt omnia illa, quæ afferunt causam peccati: primo, quia de se inducunt ad peccatum: secundo, quia in illis taliter assuevit pœnitens peccare, ut Confessor prudenter conjiciat illum ex malo habitu non derelicturum peccatum, si perseveret in occasione. Primi generis occasio est profiteri ludum alearum &c ad hos habere domum, habere ad suum beneplacitum personam, cum qua peccatur, perseverare in sermone, obtutu, aut familiaritate inhonesta. Pœnitens constitutus in hac primi generis, non est absolvendus, si occasio actu extat, nisi dimittat, v. g. concubinam actu domi existentem, nisi cesset eam suis sumptibus sustentare, quando sustentat ruri, vel alibi; nec absolvendus est, qui conduxit domum pro ludo, aut pro meretricio, quousque actu non dimiserit saltem aperire domum, etiam dimissis fœminis, vel similibus, non est absolvendus, nisi promittat deserere: si aliàs promisit, nec deseruit, non est absolvendus, nisi actu deserat.

30 Sed adhuc distingue in hujusmodi occasionibus: possunt esse voluntariæ, & involuntariæ: Occasio dicitur involuntaria, quando nequit dimitti sine scandalo, aut infamia. In involuntariis, Confessor utatur hisce regulis: primo differat absolutionem, quoad usque videat certa signa veræ emendationis. At si absque periculo saltem infamiæ nequeat differri absolutio, cognoscaturque pœnitens vere contritus, dispositus, ac paratus subire remedia proponenda, tunc proponet convenientiora, ut solus non tractet cum sola, ut assumat aliquam afflictionem carnis, ut habeat specialem orationem &c quæ si acceptet, poterit absolvi: si præcedenter acceptavit, & nulla est secuta emendatio, cum tota acceptatione remediorū differatur absolutio, nisi actu occasionē tollat, vel sal-

saltem quoad usque non contulerit rem cum Episcopo, cum quo, celata persona, conferet casum.

31 Alterum genus occasionum proximarum ex se non inducunt ad peccatum, sed ratione personæ, quæ hic, & nunc judicatur taliter disposita, ut sit relapsura, si perseveret in eadem occasione. Hujusmodi sunt, militia, negociatio, officium Judicis, Procuratoris, Oeconomi, quæ a pluribus exercentur sanctissime ob fundum virtutis, quam habent; sed habituatis in peccato, sunt occasio furtorum, injustitiarum, odiorum, calumniarum, fraudum, perjuriorum &c. & si taliter habituatus in iis perseveret, non erit in posterum fortior, quam antea, ut verosimiliter conjicit Confessor ex debilitate pœnitentis: Hujusmodi personæ vel debent deserere tale exercitium, vel exercere de licentia, & sub obedientia docti, ac pii Sacerdotis, qui non absolvet, si fundate dubitet relapsurum; sed differet absolutionem quousque videat actualem emendationem competentem. Oculatus in hoc debet esse Confessor: nam ex inertia procedit, ut nostris temporibus ullum vix extet exercitium aliàs Justissimum in Republica, in quo non regnent peccata, & plura, & gravia.

In pluribus officiis plura jurantur, quæ deinde non demandantur executioni.

32 Consultores, Advocati, Procuratores &c. serviunt malignitati Clientum, & injustitiis.

33 Milites incumbunt duellis, odiis, homicidiis, ludis, blasphemiis, rapinis, meretricibus.

34 Negociatores, usuris, fraudibus, vendentes plurius, quam res valeat, aut malam supponentes pro bona, pejerantes fraudantes vectigalia &c.

35 Artifices laborant in die festo, omni cultu Dei omisso, nusquam audientes verbum Dei, & familiam ita educantes.

36 Per singula discurrat Confessor, agnoscet in pluribus, hominem vixisse continuò in peccato mortali; nec hìc, & nunc absolutionis est capax, nisi vel reddatur fortior, vel tollatur occasio.

37 Si diligentius observet, occurrent plures, quorum præteritæ confessiones fundatissimè judicari poterunt invalidæ: ab iis ultra competentis emendationis signa exiget generalem confessionem.

38 Cautior erit in quibusdam exercitiis nullius necessitatis, aut utilitatis pro Republica, ut frequentare choreas, conversari cum blasphemis &c. frequentare tabernas, marcescere in otio &c. Quidquid sit, an hæc reponi debeant inter occasiones primi, vel secundi generis, certè neganda est absolutio, nisi pœnitens animo renuncier prædictis exercitiis, & proponat ab iis abstinere; si prima, vel secunda vice videatur ita dispositus, ut credendum sit promittenti se abstenturum; si postea deficiat, differenda est absolutio, quousque actu dimiserit occasionem.

39 Negabit absolutionem exercentibus contractus nominatim prohibitos, aut expresse illicitos, nisi prius rescindantur, & satisfiat parti læsæ: Ubi contractus est dubius, absolvatur, data cautione exequendi, quod judicabitur.

40 Neganda est etiam in Jubilæis absolutio illis, qui obligati denunciare aliquid, omiserint, nisi prius actu denuncient, & satisfaciant damnis secutis ex omissione denunciationum.

41 Neganda est obligatis restituere, aut satisfacere, nisi priùs actum compleant, cum possunt: si sint in periculo mortis poterunt absolvi, dummodo totum faciant, quod in se est, ut quam primum sequatur satisfactio. Hæc ex Sancto necessarium fuit fusius adducere, quia sine eorum perfecta intelligentia Confessor multa quotidie peccaret. Sumpsi licentiam variandi aliqualiter verba (nullatenus sensum) ut adaptarem singula iis, qui egressi ex scholis Theologiæ Moralis, difficile percipiunt aliquas doctrinas, nisi proponantur sub terminis usitatis in schola.

42 His regulis præventus Confessor, ubi nullum in Pœnitente agnoscit motivum differendæ, vel negandæ absolutionis, curabit confessionem compleri, ac cusando se de omnibus confessis, & de illis, quorum non recordatur, commissis corde, ore, vel opere, nec non de peccatis vitæ præteritæ.

43 Quę ubi pœnitens compleverit, Confessor exequetur, quæ ordinat Rituale adductum c. 7. n. 21.

44 Prosequitur in 20 §. proponere formam

mam absolutionis cum precibus consuetis.

45 In 21. agitur de pœnitentiis injungendis: circa quas supra habes Rit. c. 7. n. 22. & 23.

46 In 22. hortatur Confessarios fugere omnem avaritiæ suspicionem, suadet notitiam Canonum Pœnitentialium, ut ex Catech. dictum est c. 6. n. 12.

47 In 23. agitur de sigillo juxta ea, quæ præcipiuntur in c. *Omnis utriusque*, ut c. 8. n. 4.

48 In 24 de fide confessionis, quam aliquando petunt pænitentes, & in Urbe relinquenda est, ubi audiuntur infirmi.

49 In ultimo ponuntur variæ instructiones per Confessarios dandæ pænitentibus, ut perseverent in bono. I. Confessor, quippè Pater spiritualis, instruat omnes in vita Christiana, sed præsertim illos, a quibus electus est in Directorem. II. Firmet pænitentes in proposito non peccandi mortaliter, nec unquam deflectendi a voluntate Dei. III. Quod ut facilius consequatur, inculcet hominem a Deo creatum, ut hìc Deo serviens, tandem illo fruatur æternaliter: quare inducatur, ut ad hunc finem omnia dirigat, paratus amplecti quidquid ad illum confert, rejicere quidquid retrahit, itaut admittat, vel dimittat omne officium, vel exercitium, quod juxta suum statum ad salutem consequendam, Pater spiritualis judicabit admittendum, vel dimittendum. IV. Quilibet, juxta suam capacitatem, instruatur in modo orandi, itaut actu oret, bis saltem in die, vesperi, & mane. V. Ut quotidie audiat sacrum, & die festo divinis adsistat officiis. VI. Instruat capaciores circa orationem mentalem: alios, ut devote recitent Rosarium, Coronam vel Officium B Virginis, aut Psalmos Pænitentiales. VII. inducat omnes, ut examinent quotidie conscientiam, quam erit optimum, si tota familia in communi examinet ad vesperam. VIII. Hortetur omnes ad frequentiam Eucharistiæ, ac Pænitentiæ: optimum esset inducere ad octiduam communionem: qui minus dispositi sunt, primò inducantur, ut communicent in Paschate, Pentecoste, B. Virginis Assumptione, festo Omnium Sanctorum, Nativitate Domini, & prima Dominica Quadragesimæ, quo se præparent jejunio: deinde ad communionem menstruam; & ita nullo negocio assuescent ad octiduam. IX. Specialiter curet Confessor, ut pænitens insumat dies festos in Dei cultum; ideo hortandus erit dare suum nomen alicui ex Confraternitatibus, quæ festo vacant piis operibus. X. Commendet patribus, ac matribus-familias rectam filiorum educationem, ita quod die festo mittantur ad doctrinam Christianam, & ducantur ad lectiones sacras, ac divina officia; & incitentur ad frequentiam sacramentorum. XI. Qui sciunt legere, inducantur, ut sibi provideant libros pios, Vitas Sanctorum Gersonem de Imitatione Christi, opera Ludovici Granatæ, Exercitia Vitæ Spiritualis, Rosarium Loartis, Praxim Orationis spiritualis P. Matthiæ Capuccini, aut similes, quos, præsertim die festo, in communi curabunt legi familiæ. XII. Qui habent substantiam hujus seculi, doceantur conservare suum statum christiane, ac modeste, non negligere de superfluis eleemosynas, quarum largitio est in præcepto; curentque dirigi consilio docti, ac pii Sacerdotis. Tandem Confessor apta unicuique suggeret documenta, quibus, juxta suum statum proficiat in via Domini.

50 Hæc sunt Monita S. Caroli in compendium redacta pro majori commoditate præparantium se ad confessiones; qui reflectant huc usque allatam fuisse doctrinam generalem circa sacramentum Pænitentiæ desumptam ex Magistro, ex Trid ex Catech & Rituali, ex Litteris patentibus Episcoporum, & ex S. Archiepiscopo; quæ mihi videntur abunde sufficere po instructione, & directione Confessorum circa sacramentum Pænitentiæ ut sic. Notetur tamen quod prædictæ instructiones; aliæ sunt tantum doctrinales, aliæ insuper authoritativæ: Doctrinalis est instructio ex Magistro, & ex S. Carolo pro Confessoribus extra Diæcesim Mediolanen. in Ecclesis, in quibus nondum Superiores præceperunt, ut Confessarii se dirigant juxta illas: Tridentini, & Ritualis instructiones sunt authoritativæ, sicut cæteræ Constitutiones Apostolicæ. Quia traditæ ab habente potestatem, ut juxta illas dirigamur: quod etiam nonnulli volunt de Catech. Etiam authoritativæ sunt Litteræ patentes Episcoporum: propterea præparans se ad confessiones, sciat, quod autho-

ritativæ obligant, non quidem omnes æqualiter, sed magis, vel minus, juxta gravitatem ordinationis; ideo curabit, ea fideliter exequi, habito semper respectu ad circumstantias loci, temporis &c. Doctrinales non habent obligandi authoritatem, sed ostendunt, quid competat naturæ ac statui hujus sacramenti, rectæque administrationi: quare erunt etiam magni faciendæ.

CAPUT XII.

Præparans se ad Confessiones curabit scire sequentia circa Sacramenti Pænitentiæ Ministrum.

1 POst traditam notitiam in generali, haustam ex fontibus Theologiæ, qui sunt verbum Dei Ecclesiæ revelatum, & authoritas Doctorum, quæ in Theologia est, ut principium probabile ex S. Thoma 1. p. q. 1. a. 8. ad 2. descendo per ordinem ad conclusiones Theologicas, de quibus instrui debet se præparans, antequam in particulari cognoscat peccata, quæ sunt materia remota hujus sacramenti: & has debet scire quilibet exponens se examini. Examinator, antequam de scientia examinandi experimentum capiat, inquirit, quo in loco velit audire, v. g. si Ecclesia est ruralis, examinat de peccatis propriis rusticorum, inter quos aliqua sunt innominata; & ita potest quis esse aptus audiendis confessionibus, esto ignoret naturam nonnullorum criminum: At quilibet scire debet perfecte rationem sacramenti; quia nemo debet ignorare officium, quod exercet: igitur curet callere quam maxime sequentia.

2 D. Quod officium exercet Confessarius in administrando Pænitentiæ sacramentum?

M. Exercet triplex officium, Judicis, Medici, & Doctoris: Duo prima litteraliter innuit Rituale. Tertium, esto non litteraliter exprimat, abunde significatur n. 17 nam instruit pænitentem juxta dicta c. 7. nu. 17. & c. 11. a n. 19 Hæc si ignoret (quod esset maximum inconveniens) antequam se præsentet examini, relegat *Instruct. Cleri* a cap. 6. ad 13. sunt enim ipsa fidei rudimenta, quæ quilibet Christianus tenetur scire ut discipulus, & Confessarius ut Magister. Officium Judicis exercet proferendo sententiam absolutionis, ad instar actus judicialis, vel retinendo peccata, dum sine absolutione dimittit indispositum; vel ligat ad pænam juxta Magistr. c. 3. n. 14. & 15. Exercet officium Medici dum imponit pænitentias medicinales, dat remedia pro tollenda occasione proxima, vel adversùs alia peccata &c.

3 D. Tenetur ne Confessarius facere hoc triplex officium erga singulos pœnitentes?

M. Rituale asserit, quod officium Doctoris exerceat *pro personarum qualitate*: officium Medici *quantum spiritus, & prudentia suggesserit, habita ratione status &c.* officium Judicis exercebit, ut idem præcipit.

4 D. Quia calleo doctrinam Christianam *ex Instructione*, videor mihi cum adjutorio gratiæ Dei, posse sufficienter exercere officium Doctoris multitudini pænitentium, ut Confessor ordinarius, itaut non peccem graviter in illo munere: peto instrui circa officium Judicis; primo quid requiritur, ut valide absolvam?

M. Illa generalis instructio sufficit pro communitate Christianorum, sed non pro singulis: Inter Christianos adsunt gravioribus distenti negociis, alii cupidi christianæ perfectionis; alii addicti vitæ contemplativæ &c. His docendis, alia complura tenetur scire Confessor, juxta Rituale c. 7. n. 15. ante omnia inquiret de statu pœnitentis; ubi hic exigit doctrinam majorem, illam Confessor hauriet a doctioribus, atque exercitatioribus, ut ex cap. 7. n. 7. & cap. 11. n. 5. nam unicuique danda sunt documenta, & medicinæ convenientes, nec in aliquo genere debet onus docendi assumere, qui non est Doctor in tali genere. ex c. 11. n. 5. Illa generalis instructio sufficit tantum pro Confessore exposito ad universitatem fidelium, qui, ut etiam pro universitate, officium Judicis exerceat valide, debet esse Sacerdos, habens jurisdictionem, sciens in confuso saltem dari peccatum, & hoc sacramentum esse institutum illi remittendo: Ulterius sciens formam, & de facto proferens, cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia: quodcunque ex his deficiat, absolutio est invalida, & pœnitens, ubi sciverit defectum

tene-

tenebitur eadem peccata confiteri alteri, qui habeat omnia, & singula prædicta.

5 D. Nihil occurrit circa primum requisitum, *quod sit Sacerdos*; nam legi pluries *Instr. Cleri* cap.31. & suppl. S. Thomæ q. 8. peto instrui circa secundum de jurisdictione, ut validè absolvat?

M. Jurisdictio est necessaria Confessori, ut validè absolvat: nullus enim validè judicat, nisi judicatus sit subditus per jurisdictionem ordinariam, aut delegatam: dicitur habere ordinariam Sacerdos, qui ex vi officii habet administrare hoc sacramentum, ut Pontifex in toto orbe, Episcopus in sua Diœcesi, Parochus in sua Paræcia &c. dicuntur habere delegatam, qui ab habente potestatem obtinent licentiam audiendi confessiones: Parochus in sua Paræcia non habet hanc potestatem absque licentia Episcopi. Trid. sess. 23. cap. 15. de ref. Vide cap. 10. n. 15 Regularis legat caput 9.

6 D. Circa tertium peto, an requiratur verbis proferre formam, vel sufficiat tradere scripto?

M. Non sufficit proferre scripto: nam Ephes. 5. *Christus dilexit Ecclesiam, mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ*. Aug. tr.80. in Jo. *Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum*. Vide S Th.3. p q.60. ubi loquitur in genere de omni sacramento, & suppl. q 9. a 3. Hic agit de confessione, quæ est materia sacramenti, ratio concludit etiam pro forma. Vide insuper decretum Clem. VIII. prohibentis de anno 1602. confessionem in scriptis. Illud hic non propono, uti neque casus, qui ex eo deducuntur, nam scribo pro Confessore ordinario; & hic, relictis quæstionibus metaphysicis, in id incumbit, ut pænitens præsens proprio ore confiteatur propria peccata, quæ postea ipse absolvit per formam proprio ore prolatam.

7 D Circa quartum *in Instr Cleri* c.10. n. 11. habeo, quid, & quotuplex sit intentio, & quæ requiratur ad sacramenta. Insuper lego sæpissimè S. Th.3 p. q 64 a.8. qui adducit pro necessitate intentionis efficacissimam rationem; ex qua colligo etiam requiri ad lucrandas Indulgentias. Igitur solum peto, an requiratur intentio faciendi effectum sacramenti, seu justificandi peccatorem per absolutionem?

M. Christus Dominus debuit habere prædictam intentionem; in Ministro sufficit intentio faciendi, quod facit Ecclesia, quare Pænitens validè esset absolutus, quando habens ego cætera cum prædicta intentione, absolverem determinando mentaliter, me nolle justificare pœnitētem; imo etiamsi crederem sacramentum carere virtute justificandi: nec enim requiritur fides in Ministro. S.Th. 3. p.q. 64 a.9.

8 D. Habeo, quid requiratur in Ministro, ut validè absolvat; peto, quid ultra requiratur, ut absolvat licitè?

M. Requiritur, ut sit in gratia, qua carens validè absolvet, si habeat requisita posita n. 4. Trid sess. 7 can. 12. sess. 14. cap.6. n. 10. S. Th. 3. p. q. 64. a. 5. suppl. q. 19. a. 5.

9 D Si gratia requiritur solum ad licitè, non ad validè absolvendum, excommunicatus peccabit, at validè absolvet?

M. S.Th.suppl.q 19.a.6. posuit excommunicatum absolvere invalidè; & ita tunc erat sentiendum, quia erat privatus omni jurisdictione; propterea deficiebat in secundo requisito. Post decretum Martini V. jurisdictio tollitur solum excommunicato vitando, vel publico percussori Clerici: quare talis excommunicati absolutio esset invalida, esto invincibiliter ignorarem excommunicationem, quia non mea ignorantia, sed (& sit regula universalis) sola Superioris authoritas confert jurisdictionem: si non sit talis, & ignoravi excommunicationem, validè absolvor: si scivi excommunicationem: distingue: aut illum adii ex necessitate, vel erat Superior, nec habebam in promptu Confessorem idoneum; ille peccat absolvens in peccato mortali; sed ego utor jure meo, & malo illius in bonum meum: Extra dictos casus, invalidè absolvit, non quia deficiat in jurisdictione, sed quia ego accedens, pecco mortaliter, cooperans sacrilegio illius. Ita ex ratione S. Th 2. 2. q 78. a 4. quam oportebit callere, quia est universalis ad plurimos casus.

10 D. Scientia requiriturne in Confessore, ut validè, vel ut licitè absolvat?

M. Aliqua scientia requiritur ad validè absolvendum, nempe, ut sciat formam, & alia, ut n. 4. esto ignoraret omnia mysteria fidei, quia ex nu. 7. non requiritur

fides in Ministro, dummodò haberet requisita posita num. 4. & Pœnitens data opera non requireret ignorantem, quia tunc pœnitens peccans accedit indispositus: Vide n. 9. Alia scientia requiritur, ut licitè absolvat, quia sine illa absolvens peccaret mortaliter; alia ad congruitatem, ut perfectius exerceat triplex officium Doctoris, Judicis, & Medici. Non possum determinare, quæ sit de necessitate, & quæ de congruo; quia nulla conclusio deduci potest, nisi ex suis præmissis. Præmissæ, quibus innititur Theologia Moralis sunt determinationes Ecclesiæ, vel ratio: Nulla ratio præcisè determinat tantam scientiam, quia scientia est medium; & determinare media spectat ad prudentiam, ex p. 2. n. 14 n. 1. quæ nunquam determinat media in universali, sed modò accipit plura, modò pauciora, ut conducunt ad finem: nec Ecclesia determinavit tantam præcisè scientiam. Rituale c. 7. n. 7. videtur exigere, quòd sciat discernere inter lepram, & lepram, distinguens genera, species, numerum, & circumstantias explicatu necessarias, de quibus in sequentibus, & *in Instr. Cleri* c. 36. 37. a n 16. Debet scire casus reservatos Papæ, & Episcopo: (Rituale c. 6 n. 8.) instructionem sacramenti Pœnitentiæ ex ipso Rituali n 9. saltem quoad ea, quæ sunt substantialia. Edictum S. Officii, Constitutiones Apostol. supra positas. Theses in materia morum damnatas &c. Auditurus confessiones, expediat se ab hisce scrupulis, an habeat, vel non habeat scientiam necessariam, primò sequendo Monitum S. Caroli c. 9 n. 5 ut non se ingerat audiendis pœnitentibus, quos dubitat habere casus sibi non resolubiles: secundò sequendo ordinationem Ritualis cap 7. n 7 *ut quantam maximam potest, scientiam, studeat sibi comparare*. Vide c. 3. n. 16.

11 D. Quibus mediis poterit Confessor comparare sibi hanc quantam potest maximam scientiam?

M. Tria proponit Rituale c. 7 n. 7. Primum est assidua oratio; eritque optima, quam recitabat ante studium S. Tho. inserta in ejus opusculis, & incipiens: *Creator ineffabilis*. Erit optimum quotidianum Missæ sacrificium ad hunc etiam effectum applicare, ut Deus nobis conferat *scientiam Sanctorum*. Secundum proponitur studium probatorum Auctorum, Catechismi præsertim. Author aliquis potest esse probatus, vel per auctoritatem Ecclesiæ Romanæ, vel per authoritatem particularis Ecclesiæ, vel per communem acceptationem Theologorum: Primi semper præferantur aliis: & secundi in illa Ecclesia præferantur tertiis. Præter Tridentinum, & Authores adductos, quos optimum erit legere sæpiùs in fonte S. Carolus commendat Pastorale S. Gregorii, libros S Joannis Chrys. de Sacerdotio, Summam S. Antonini, & si quam aliam Episcopus utilem judicaverit. Libellus Romæ editus inscriptus *Avvertimenti di S. Carlo*, est omninò necessarius. Sed principia doctrinæ Moralis continet Summa S. Thomæ: Virtutes, & vitia in generali explicantur 1. secundæ. Agit de virtutibus, & vitiis in specie 2. 2. De sacramentis 3. p a q 60. cum toto ferè supplemento Angelici dogmata inconcussa, tutissimaque appellavit Alexand. VII. Imò nullius Sancti doctrinam à Deo Ecclesia universalis orat intelligere, ut doctrinam Aquinatis orans, *da nobis quæsumus, & quæ docuit, intellectu conspicere, & quæ egit, imitatione complere* Habet hæc Angelica doctrina compendium totius Moralis, quam Spiritus Sanctus docuit in Ecclesiastico, in Evangelio, in Epistolis Apostolorum: Hos etiam libros curabit Confessor legere, ut verbum Dei, & fundamentum, super quo ædificant omnes Theologi. Plura hujusmodi fundamenta sunt in jure Canonico, cujus volumina legat Confessor saltem quoad partem, quæ tangit forum conscientiæ, & decisionem casuum moralium, relicta Jurisperitis parte, quæ tangit forum exterius. Sciat antiquitus casus omnes non ita obvios per Confessorem fuisse communicatos Episcopo, qui adhibito Theologorum consilio, si decisio videretur paulò profundior, consulebatur Apostolica Sedes. Ex hac re per Theologos doctiores acriter examinata, prodibat oraculum; & inde compactum est aureum volumen Decretalium. Tertium medium à Rituali propositum comparandę scientię est *prudens consilium peritorum* Huic exquirendo scimus antiquitus convenisse Monachos ex collationibus Cassia-

ni.

ni. Has ex Breviario assiduè pervolutabat S. Thomas. Quilibet ferè Ordo Regularis, etiam Camaldulensium, stabilivit hujusmodi collationes de casibus conscientię cum magno populorum fructu, qui sanctè illas frequentant; quem fructum intendens SS. D. N. Clemens XI. præcepit easdem collationes in Urbe omnibus Confessariis, ut c. 10. n. 2. & 14.

12 D. Quia Confessor dicitur Minister pœnitentiæ, quæ differentia intercedit inter pœnitentiam, ut est virtus, & ut est Sacramentum?

M. Ex Catech. c. 6 a n. 4. habes, quomodò distinguatur sacramentum, & virtus Pœnitentiæ; nomine virtutis intellige habitum, quem Deus infundit in voluntate: quando infundit in essentia animæ habitum gratiæ sanctificantis, ut sit filia Dei, & in reliquis potentiis habitus, ut operentur operationes proprias filię adoptivæ Dei: hic habitus pœnitentiæ inclinat homines ad actus, seu operationes, quæ sunt dolere, confiteri, & satisfacere pro peccato, ut est offensa Dei: secundò, nomine pœnitentiæ, veniunt isti actus, sive perfecti, sive imperfecti: si sint perfecti, eliciuntur à nobis per habitum, & consequenter à nobis justificatis: ut nomine caloris veniunt omnes gradus & perfecti, ut octavus, & imperfecti, ut reliqui priores. Imperfecti actus pœnitentiæ sunt a nobis ante habitum (dependenter tamen à speciali auxilio Dei) Habitus pœnitentiæ nullo modo est sacramentum: Actus sunt materia proxima sacramenti: quare pœnitentia sacramentum distinguitur a virtute, ut homo à corpore: sacramentum est quoddam totum, cui absolutio deservit loco formæ, & prædicti actus loco materiæ.

13 D. Adsunt ne Theses damnatæ, quæ tractent de Ministro sacramenti Pænitentiæ?

M. Duas per se, & directè spectantes ad jurisdictionem, damnavit Alex. VII nempè, 13. & 16. quæ tangunt jurisdictionem in generali; quæ tangunt jurisdictionem super reservata innuentur suo loco.

CAPUT XIII.

De partibus materialibus bujus sacramenti.

1. D. Quia tactum est de materia, dic, quæ sit materia sacramenti Pænitentiæ?

M Duplex est: Remota, & Proxima: Remota sunt peccata hominis Christiani commissa post baptismum: Subdistinguitur: alia & necessaria simul, & sufficiens, nempè, peccata mortalia certa, commissa post baptismum, & nunquam rite confessa: Alia necessaria, non sufficiens, nempè, mortale dubium, quod ex una parte tenemur confiteri: S. Th supp. q. 6. a. 4. ad 3. nam in dubiis tutior pars est eligenda: ex alia, ne sacramentum exponatur periculo nullitatis, non possumus de illo solo absolvi, sed tenemur addere aliud certum, vel mortale, vel veniale: Tertia est sufficiens, nempe, peccatum veniale, vel etiam mortale, aliàs rite confessum. Trid. sess. 14 c 5. S. Th. 3. p. q 84. a. 2. & suppl. q. 2.

2 D. Quæ est materia proxima?

M. Tres actus Pænitentis, Contritio, Confessio, Satisfactio. Ad hos reducuntur illa quinque dicta *in Instr. Cleri* cap. 10. num. 23.

3 D. Præparans se ad confessiones, præsertim in Examine Romano, debet callere Theologiam Moralem, ut Sapientia est: Ex S. Thoma 1. p q 1. a. 8 *Sapientis est ordinare*: Aliqui habent scientiam de quibusdam tractatibus, sed non sapientiam: nec enim sciunt ordinate: multo minus habent sapientiam perfectam: hæc est speculativa simul, & practica ex eodem 2. 2. q. 45. a. 3 Desiderans ego habere ordinatè, & cum respectu ad praxim, peto instrui, ut ordo exigit, de singulis partibus materialibus sacramenti pænitentiæ, ita quod de illis perfectè addiscam quæstiones, quæ faciunt ad praxim pro Confessore ordinario; & primo de Contritione.

M. Ut digne exerceas triplex officium Judicis, Doctoris, ac Medici, scito sequentia: primò Contritio importat saltem duos actus: alterum, quo dolemus de peccato præterito: alterum propositi de caven-

do futura. (S. Th. suppl. q. 1. a. 1.) Secundo, uterque actus debet esse super omnia (q. 2. a. 4.) ita quod plus doleat de offensa Dei, quam de aliis malis, & proponat vitare potiùs offensam Dei, quam cætera: Id tamen sufficit in generali: non est necessarium dicere: *Eligam potius, quam peccare, infernum* (ibid. ad 4. & quodl. 1. ar. 9. ubi ait: *Stultè faceret, qui se, vel alium sollicitaret* ad ita explicandum in particulari, essetque *inducere ad tentationem, & præbere occasionem peccandi*.) Sufficit, quod uterque sit super omnia *appretiative*, non *intensivè*. Hi termini explicantur *in Instr. Cleri* c. 37. n 24. S. Th. suppl. q. 3 a. 1 Catech. c. 6. n 8. Tertiò, ut sit materia sacramenti debet esse sensibilis, quia omne sacramentum est signum sensibile quoad materiam & formam S. Th 3. p. q 60 a 4. Sensibilis autem dicitur Contritio consistens in actu voluntatis, quia conjungit sibi actum aliquem externum virtutis pœnitentiæ. Tales sunt gemitus, lachrymæ, tunsio pectoris, vocalis confessio &c. 3 p. q. 84 a 9. ad 1. Per hos reddita sensui subjecta contritio fit materia sacramenti: quartò, Contritio mortalium debet esse universalis, & de omnibus, suppl. q 3. a. 2. ubi ad 2. ait: *Debet non solùm de peccato, sed de oblivione ejus dolere, quæ ex negligentia contigit*: si debet conteri de oblivione, debet illam confiteri etiam quoad numerum. Vide Catech. c. 6. n. 11. Dicitur universalis dolor, quando formale motivum est universale, quamquam materialiter explicem aliqua solum peccata, v. g. oblitus in examine duorum criminum contra castitatem, recordor decem contra justitiam, & doleo, quia per illa offendi Deum summè bonum contritione perfecta, vel imperfecta, quia Deum offendens, Infernum promerui: Motivum hoc est universale, conveniens omni peccato; ideo cum tali dolore confitens absolvor directè à decem, indirectè à duobus oblitis: Si dolerem illis decem offendisse Deum, ob turpitudinem injustitiæ revelatam à Deo Ecclesiæ, motivum hoc est particulare, non conveniens duobus contra castitatem; propterea in tali casu à nullo absolverer, quia Deus non dimidiat veniam. Curet tamen Confessor, ut pœnitens doleat etiam materialiter de omnibus, juxta monitum S. Caroli c. 12. n. 42. S. Th. suppl. q. 2. a. 6. Quintò, Dolor debet esse supernaturalis, hoc est, regulatus à fide, quæ est principium supernaturalitatis (57. prop. damnata ab Innocentio XI) 2. 2. q. 16. a. 1. quare non sufficit timor pœnæ temporalis, quia fides non docet peccanti imminere talem pœnam, sicuti docet imminere æternam: ibid. q. 19. a. 2. ad 4. *Timor servilis, & initialis respiciunt pœnam, per quam homines attrahuntur ad Deum, divinitus inflictam, & comminatam*. Alios actus contritioni annexos ex Trid. vide cap 4. & 3. p q. 85 ait. 5. Sextò, dividitur Contritio in imperfectam, & perfectam. Differentia utriusque posita est *in Instr. Cleri* cap. 10. num. 27 alterutra sufficit huic sacramento, accipiendo imperfectam, ut semper acceperunt antiqui Scholastici pro Attritione includente amorem Dei initialem. Vide Trid. cap. 4. n. 13. E contrà plures asserunt sufficere dolorem ex metu gehennæ ortum, etiam nullo interveniente actu imperfecto charitatis in Deum, propter se super omnia dilectum. Hanc opinionem Alexander VII. prohibuit notari censura. Ego sustinui necessitatem amoris Dei in dissert. super hoc edita de anno 1698. Absit tamen, ut Examinatores velint obligare ad hanc: Semper in quæstionibus controversis relinquunt optionem examinato; Rejiciunt tamen dolorem ex gehennæ metu ortum sine ullo respectu ad Deum, quem plures Ecclesiæ particulares jam damnarunt, ut omninò insufficientem. Septimò, Contritio, ut sit materia proxima Sacramenti, debet connecti aliis partibus ejusdem, v. g. post elicitam contritionem, ad pedes Confessarii, propono præ verecundia tacere aliquod peccatum, quod aperio deindè inductus Confessarii monitis: in hoc casu novus dolor est eliciendus: primi enim vis, & efficacia fuit interrupta quoad sacramentum, per subsequens sacrilegium, & universaliter omne peccatum mortale interrumpit efficaciam præcedentis doloris. Nonnulli disputant, an contritio serotina valeat pro confessione sequentis mane: Tu vide, an confessio procedat in virtute contritionis hesternæ: Valebit, si procedat: non valebit, si non procedat. S. Th. 3 p. q. 84 a. 1. ad 3. suppl q 7. a. 3. ad 3

4 D. Di-

D. Dicta num. præcedenti videntur sufficere præparanti se ad munus Confessoris ordinarii, & cogitantis profundius callere Theologiam Moralem. Ille habet in compendio doctrinam Contritionis. Hic loca, ex quibus eliciat rationes: quare studium hujus scientiæ facilius redditur ex triplici capite: primo, si rationes hic inferentur, confunderetur, qui solùm capax est scientiæ ordinariæ, ut exerceat triplex munus Judicis, Doctoris, & Medici: secundo volumen cresceret, & præ pretio fugerent illud comparare plures, qui alias habent libros nominatos c. 12. n. 12. tertio, aqua purior est in fonte, quam in rivo; & Moralis adæquat magis intellectum hausta ex fonte Scripturæ, Conciliorum, Patrum, ac primorum Magistrorum, quam ex liberculis. Igitur optime consultum est cuilibet, notando libros, quos sibi provideat Confessor; & ego pedetentim, juxta redditus beneficii, ac patrimonii, studeo illos comparare, conscius plurima, ex ignorantia Confessorum, vigere peccata, quæ tollerentur, si quotidie legerent aliquid ex prædictis libris; quidquid tamen sit de aliis, de me rationem Deo reddere teneor, nisi sciam necessaria, quare instructus circa primam partem materialem hujus sacramenti, peto instrui circa secundam, quæ est *Oris Confessio?*

M. Est actus virtutis pœnitentiæ, & ut ordinatur ad absolutionem, est secunda pars materialis sacramenti: Ut rectè fieret, antiqui assignarunt sexdecim conditiones iis versibus.

> *Sit simplex, humilis confessio, pura, fidelis,*
> *Atque frequens, nuda, discreta, libens, verecunda,*
> *Integra, secreta, lachrymabilis, accelerata,*
> *Fortis, & accusans, & sit parere parata.*

S. Th. suppl. q. 9. a. 4. eas explicat ostendens, quæ sint de necessitate, quæ de congruitate. Ad captum Confessoris ordinarii differam de illis, juxta terminos, quibus utuntur Casuistæ: Primò, confessionem debet præcedere diligens examen conscientiæ: Trid. sess. 14. c. 5. Quantum temporis in hoc insumendum sit, vide c. 11. n. 15. Catech. c. 5. n. 11. præcipit reiterare confessionem, quando nimis remissum præcessit examen. Hoc est necessarium, ne homo se exponat periculo omittendi aliquod peccatum: quare qui in mane confessus est, & paulo post, ut celebret, vult confiteri de actu impatientiæ, v. g. commisso post confessionem, non peccat, confitens absque prævio examine, quia certus est moraliter, quod nullum relinquet peccatum: è contra non confessus per annum, v. g. invalide confitetur sine examine, quanquam casu diceret omnia: id enim est per accidens, aliàs vere periculo se exponit. Secundo, confessio debet esse sine mendacio. S. Th. suppl. q. 6. a. 4. Magister c. 3. n. 20. Tertio, debet esse integra. Sed integritas est duplex: alia materialis: alia formalis: Materialis consistit in explicando peccatorum speciem, numerum, & circumstantias explicatu necessarias: Formalis est, quando ob aliquod impedimentum morale, vel physicum, omittit aliquod peccatum, sed dicit omnia, quæ potest, cum animo dicendi reliqua suo tempore, & dolore universali, de omnibus etiam, quæ omittit, juxta dicta num. 3. Sine integritate formali confessio est invalida. Homo dicitur integer materialiter, si habet omnia membra: si desit aliquod, sed habeat essentialia, dicitur integer formaliter. Natura tendit ad constituendum hominem materialiter, & formaliter integrum; Præter intentionem nascitur homo mancus ex defectu virtutis in semine. Ita pœnitens debet intendere confessionem materialiter, & formaliter integram. Invalidè, & sacrilege confitetur, si præ verecundia nolit facere integram materialiter (loquendo de mortalibus) si ex parte sua faciat, quantum potest, defectusque proveniat ex impedimento physico, vel morali, utpote formaliter integra, erit valida. Difficultas est stabilire, an hoc, vel illud impedimentum sufficiat. Ex Rituali c. 7. n. 28. impedimentum physicum, quo deficeret vox infirmum, sufficit. Idem, si posset loqui, sed augeretur notabilissime infirmitas; quia præceptum juris divini cedit præcepto juris naturæ non damnificandi propriam salutem. E contra ex 59 prop. ab Innoc. XI. damnata, non sufficit impe-

pedimentum morale consurgens ex frequentia populi ad sacramentum, sed neque consurgens ex timore infamandi seipsum apud Confessorem: bene tamen consurgens ex timore gravi, & justo infamandi complicem. Ex vi hujus regulæ differe de aliis.

5 D. Ad confessionem ex parte Pœnitentis sequitur obligatio sigilli ex parte Confessarii; quare peto, quid importet hoc sigillum?

M. Circa sigillum vide c.3.n.21.& ex c. *Omnis utriusque* c.8 n.4. ibi clare innuitur, quomodo se debeat gerere Confessarius. Vide S. Th. suppl. qu.11 Sigillum dicitur obligatio strictissima proveniens ex jure Ecclesiastico, divino, & naturali, non revelandi audita in confessione, quæ si revelarentur, redderent odiosam confessionem. Hinc non tenemur ex vi sigilli celare actus virtuosos, vel indifferentes, in confessione auditos, quia. docendo posse hæc dici, non redditur odiosa confessio, tenemur ex vi sigilli naturalis celare actus virtuosos, juxta intentionem Pœnitentis. Econtra redditur odiosa, si doceatur posse dici peccata, vel defectus naturales, ut quod sim illegitimè natus &c. Celanda sunt, esto ex revelatione immineret salus, & ex occultatione ruina mundi totius, nam reddere odiosam confessionem est malum majus, quam ruina mundi: Confessor obligatur, etiam si ex defectu dispositionis non absolvat, etiam si sacrilege hic confiteatur; quomodo confessio habeat aliquem ordinem ad sacramentum, & pænitens animum se accusandi Sacerdoti tanquam Ministro Christi. Non tenetur, si pænitens simularet confessionem, sed vellet trahere Confessorem ad turpia, vel ad rebellionem in Principem; vel si Hebræus fingeret hoc, ut appareret Christianus quia nullus ex his ordinat hunc actum ad sacramentum. Confessor audiens hujusmodi simulantes, obligaretur ex vi secreti naturalis in delictis privatis, quæ tenemur celare, sed tenetur revelare delictum rebellionis, delicta contra Sanctum Officium, & similia. Ita obligat sigillum, ut neque possimus uti scientia in confessione habita, esto nullum esset periculum revelandi personam. Ex decreto S. Inquis. damnante propos. contrariam de anno 1682. Quod ut clarius intelligatur, fingamus electionem per vota secreta instare in communitate undecim Regularium, sex de quorum numero sum ego, adhærentibus Petro; Interim ex illius confessione agnosco Petrum esse hæreticum, ambire dignitatem simoniace, ut seminet hæresim &c esto nunquam detegi possit, quis recesserit a Petro, non possum ego uti tali scientia ad negandum suffragium, quia scio vice Dei, non ut homo: secus est, si aliunde scirem; tamen notat S Th. qu. citata, esse cavendum, ne ceteri scandalizentur, dum de eo, quod scivit in confessione Sacerdos, & aliis viis, differat cum aliis.

6 D. Quid est Satisfactio, tertia pars materialis Sacramenti Pœnitentiæ;

M. Plenam Satisfactionis doctrinam dat Trident. sess.14 c 8. quam sæpius attente lege, non contentus recolere conclusiones ex illo traditas c 5. n.43.nam ibi Spiritus Sanctus instruit circa illam plenissime. Sed & Catech. c.6.n 12. S.Th à suppl.qu.12. ad 16. Rituale adductum c.7.n32. & seqq. Satisfactio potest sumi dupliciter, ut in proposito, & ut in executione. In proposito est pars essentialis sacramenti. Aliqui docent ad confessionis validitatem sufficere, quod Pœnitens velit agere Pœnitentiam in Purgatorio, posse propterea respuere a Confessore injunctam. Hæc opinio fortè non placet S.Inquisitioni, nec audire volunt Examinatores Urbis, exc. 3.n.15. Clavis ligat ad pœnitentiam. Satisfactio in executione est pars integralis, & per consequens ex opere operato remittit pœnam solvendam in Purgatorio, quatenus cum illa nobis applicatur satisfactio Christi; & ita Pœnitens curare deberet, ut opera satisfactoria, quæ sibi ultro est assumpturus, imponerentur a Confessore; nam ultro assumpta solum valent ex opere operantis; ut a Confessore imposita ex opere operantis, quantùm de se possunt, & ex opere operato, quia sunt instrumennta, quibus applicatur satisfactio Christi. Pœnitens igitur tenetur acceptare pœnitentiam, & adimplere quamprimum. Imo ex Rituali c. 7.n.15. debet Confessor interrogare, an adimpleverit præcedentem; & illum ordinarie non audiet, nisi prius satisfaciat, quando differt

sine

fine rationabili causa. Ex 15. prop. damnata ab Alex. VII. nequit pœnitens propria authoritate sibi substituere, qui adimpleat. Vide c. 6. n. 12.

7 D. Valetne satisfactio à Pænitente facta, dum est in peccato mortali?

M. Vide S Th. suppl. q. 14. a. 2. & c. 3. n. 6. c 6. n. 12. Inde apparet peccatorem adimplentem pœnitentiam, in anteriori confessione impositam satisfacere obligationi contractæ cum Confessore, coram Deo tamen; non satisfacit per illam pœnis sibi debitis in Purgatorio ratione criminum prius confessorum. Fructus bonorum operum est triplex, Meritum, Impetratio, & Satisfactio: Secundus, & tertius fundantur in primo; quare cum per bona opera peccator nihil de condigno mereatur, neque satisfacit. De congruo tamen quodlibet opus bonum est valde utile; præsertim, quando volens Confessor probare consuetudinarium, v. g. differt absolutionem; & interim imponit partem pænitentiæ: Imo ita ordinarie fieri debet, dum differtur absolutio.

8 D. Prodest multum, si præparans se ad confessiones, crassa Minerva saltem, sciat distinctionem inter meritum de condigno, & de congruo. In docendo diebus Dominicis doctrinam Christianam, experior excitari fideles etiam rudiores audiendo explicatos quosdam articulos, a Casuistis recentioribus relictos, ut ajunt, Scholasticis.

M. Instructioni fidelium magis conferunt quæstiones aliquæ Casuistis intactæ, quam illæ ab Alex. VII. vocatæ, *corruptela Christianæ vitæ*. S. Th. 1. 2. q 114. a. 6. explicat utrumque meritum: Homo meretur de condigno apud Principem, quando tali actioni, ut a tali elicitæ debetur tanta merces, vel præmium: De congruo meretur, quando tale præmium non debetur tali actioni, sed congruum est, quod Princeps, ob suam magnanimitatem, remuneretur operantem magis, quam sibi debeatur simpliciter. Hæc, qui rudiores instruit in doctrina Christiana, explicabit, pro eorum captu, exemplis, præsertim parabola patris-familias, Matth. 20

9. D. Dic, quibus modis possimus Deo satisfacere, ut Confessor sciat, quas pœnitentias debet imponere?

M. Modos satisfaciendi explicat Trid. sess. 14. c 9. S. Th supp. q 15. & tacti sunt ex Catech. c. 6. n. 12. Satisfacimus primo flagellis a Deo immissis, & patienter toleratis: secundo, jejuniis; (quo nomine venit omnis afflictio corporis voluntarie assumpta) tertiò, oratione (quo nomine venit omnis elevatio mentis in Deum) quarto eleemosynis (quo nomine veniunt quatuordecim opera misericordiæ S. Th. in 4. d 15. q. 2. a. 2. q 2. docet in oratione includi jejunium; & in eleemosyna jejunium, ac orationem. Confessor imponens opus misericordiæ, imponit triplex genus satisfactionum.

10 D. Quomodo debebit se gerere Confessarius in imponendis pœnitentiis?

M. Confessor injungit pœnitentias, ut Judex, & Medicus: Ut Judex, ad satisfaciendum de præteritis; ut Medicus, ad cavendum futura. Ex Rituali c. 7 n. 23. habet, quas imponere debeat Ex S. Th. suppl q 18. a 4. Medicus male faceret, si omnibus laborantibus eodem morbo applicaret eandem medicinam, universaliter ab Hippocrate præscriptam. Debet dirigi ex præscripto Hippocratis; at considerare complexionem, vires, tempus &c. quibus consideratis, quia non omnis complexio est apta medicinæ adeo efficaci, quantum poterit, cuilibet aptabit medicinam Hippocratis. Confessor præcipiet satisfactionem pro ratione status, ut Rituale ait c. 7. n. 22. aptando illam Canonibus antiquis. Aliquæ tamen medicinę sunt universales pro omni morbo, & nisi contrarium suadeat evidens necessitas, applicandæ, ut diæta &c Confessor primo videbit, an Ecclesia Romana, vel suus Episcopus pro tali delicto determinaverit aliquem hujusmodi, & ad unguem servari curabit: In Bulla Cœnæ lædentes libertatem Ecclesiasticam, debent satisfacere, revocando, & delendo e libris decreta facta, reddendoque certiorem de revocatione Sedem Apostolicam, hoc adimpleri debet ante absolutionem. Reus contra edictum Sancti Officii, post triginta dies, nequit absolvi, nisi satisfaciat actu denunciando. Absolvendus in articulo mortis debet satisfacere per juramentum de stando mandatis Ecclesiæ, & satisfaciendo parti læsæ, teneturque convalescens quamprimum exequi jurata,

rata, sub pęna incidendi in novam excommunicationem. Hæ pænitentiæ sunt imponendæ juxta præscriptum Superioris, & Canonum, seu Constit. Apostolicarum; quarum propterea curabit Confessor habere perfectam notitiam Ex Trid. sess. 24. c. 8. de ref. publicè peccantibus injungenda est publica pænitentia, & solus Episcopus potest commutare in secretam.

11 D. Confessor debetne imponere pænitentias secundum Canones antiquos?

M. Ecclesia Trident. collecta multum desideravit, ut redderetur pristinus fervor veterum pænitentiarum, quapropter pleni spiritu matris, filii obedientes, Concionatores, & Confessores, quilibet in exercendo suo officio, curabunt inflammare populum ad illum fervorem; sicuti tamen Ecclesia neminem obligat, ita nec ipsi obligent, sed ostendant, quantum ædificationis oriretur in populo, si peccatorr, præsertim publicus, ultro susciperet prædictas pænitentias, quarum ritus extat in Pontificali Romano p. 2. Catech. c. 6. n. 12. commendat, ut Confessor indicet qualitatem pænitentiæ olim per Canones taxatam; Canonesque ideo S. Carolus collegit distinctè per præcepta Decalogi, quæ violamus. Nostris temporibus plus proderit, si Confessor sciat, quæ nunc vigent, quam quæ olim viguerunt, & jam obsoleverunt. Igitur contra primum Decalogi præceptum est primo hæresis, cujus pœnæ sunt excommunicatio in Bulla Cænæ, & aliæ imponendæ per Inquisitores, quæ passim legi possunt apud varios: secundo sunt diversa superstitionum genera; Pænas etiam imponunt Inquisitores, & Confessarii est scire hujusmodi peccata obligare ad revelationem juxta edictum S. Officii, ut possint subjici prædictis pænis Contra secundum præceptum est primo blasphemia, cujus peccati pænitentiam habes in Bulla Sixti V., perjurium, quod, præter alias, incurrit pænam infamiæ. Violatio voti, quæ punitur juxta varias Constitutiones Religionum. Simonia, cujus pænam habes *in Instr. Cleri* c. 15. n. 4. Circa tertium violantes festa, & jejunia, variè puniuntur, juxta varias determinationes cujuslibet Ecclesiæ. Circa quartum indicanda maximè erit peccanti contra Consanguineos, & Superiores, pæna celerioris mortis ab ipso Deo comminata, ultra alias ab Ecclesia statutas, præsertim excommunicationis in Bulla Cęnę, per schisma recusantibus obedire S. Matri Ecclesiæ. Violans quintum per irregularitatem in tota vita non potest amplius communicare, nisi communione laica. Punitur excommunicatione occidens Clericum, vel procurans abortum animatum.: Et aliqui etiam in Bulla Cænæ. Sextò præcepto opponuntur plura vitia graviora, & minus gravia. Concubinarii, & Adulteri pænas renovavit Trident. sess. 24. c. 8. Augenturque, si fit sacrilegium &c. In Bulla Cænæ adsunt plures Canones contra violantes septimum præceptum aliquibus gravioribus peccatis. Circa octavum prohibens injurias verborum, erit maximè ponderanda pænitentia restitutionis famæ, major, quam restitutio rerum: hæc fieri potest in occulto; atqui injuriavit, idem tenetur se retractare, etiam cum juramento affirmans se fuisse calumniatorem &c. Contra nonum, & decimum ostendet peccata, quanquam in animo commissa, apud Deum constituere reos, ac si verè commisissent furta, adulteria &c. Ut inculcet gravitatem criminis, inducatque reum ad pænitentiam salutarem, addat pęnas multò graviores, etiam mortis, inflictas in foro civili crimini particulari, cujus pænitens se accusat. Ita ex magnitudine veterum, novarumque pænitentiarum canonicarum, necnon civilium; ex magnitudine pænarum alterius vitæ, sed principaliter ex desiderio satisfaciendi Deo, perficiet, quantum poterit, amorem, & dolorem initialem pænitentis, ut sibi desideret augeri pænitentias, quas imponet, non juxta desiderium, sed, ut *spiritus*, & *prudentia suggesserit* erga infirmos procedens, ut Rituale præscribit c. 7. n. 22.

12 D. Operanturne aliquid ad satisfactionem verba, quæ absolvens subdit: *quidquid boni feceris &c.?*

M. S. Thom. quol. 3. a. 28. ait: *Sacerdos non oneret pænitentem gravi pondere satisfactionis, quia sicut parvus ignis de facili extinguitur à multis lignis suppositis, ita parvus affectus contritionis nuper excitatus in pęnitētes extīgueretur propter grave onus satisfactionis, peccatore totaliter desperāte: Unde melius est, quod indicet pęnitenti, quā-*

ta

ta esse injungenda , & insuper, quod pœnitens ferat tolerabiliter, ex cujus impletione assuefiat ad majora, & quæ facit præter injunctionem expressam, accipiunt vim majorem ex illa injunctione generali, quidquid boni feceris &c. *unde laudabiliter consuevit dici, licet non habeat vim majorem ad præbendum remedium contra culpam futuram, & quantum ad hoc talis satisfactio*, importata per dictam particulam, *est sacramentalis*, ut virtute clavium est expiativa culpæ commissæ. Ex his primo Sacerdos debet inclinare in pœnitentias leves, potius quam graves. Hoc spiritu video ductos SS. Philippum Nerium, Franciscum Salesium, aliosque Directores Pęnitentium, severissimos in se, mitissimos Christi exemplo in peccatores contritos. Secundo, Sacerdote dicente, *quidquid boni feceris &c.* opera, quæ pœnitens deinde facit, *virtute clavium*, seu ex opere operato, delent pœnam debitam culpis preteritis; at non conferunt auxilia pro cavendis futuris.

13 D. Possumusne satisfacere Deo aliter, quam per hujusmodi pœnitentias?

M. Ex malignitate nostrorum temporum communiter non possunt imponi antiquę pęnitentię; quamvis Confessor ostendat necessitatem satisfaciendi Deo, rigorem veterum Canonum, gravitatem Purgatorii &c. vix reperitur, qui se subjiciat. Ne igitur alienentur à Sacramento, illos suade recipere Indulgentias.

14 D. Circa partes has materiales adsunt ne Theses damnatæ à Romanis Pontificibus?

M. Circa materiam remotam Alexand. VII. damnavit 11. Circa materiæ proximæ primam partem, Innoc. XI. damnavit 57. Circa secundam Alex. VII. damnavit 14. & Innoc. XI 59. Consideranda est etiam 56. Circa tertiam adest 15 Alex. VII Circa sigillum duas damnavit S. Inquisitio Romana de anno 1682. Etiam 64. & 65. Innoc. XI respiciunt dispositionem necessariam pro hoc sacramento.

C A P U T XIV.

De forma Sacramenti Pœnitentiæ.

1 Instructus de partibus materialibus in genere, cura eodem modo instrui circa formam, nempe, verba absolutionis. Totum scientifice ex S. Th. 3. p. qu. 84. a. 3. & quoad praxim ex Rituali, ex quo habe quæ sint essentialia, quæ addita ex consuetudine laudabili Ecclesiæ, quando hæ possint omitti, quando addenda sit absolutio ab excommunicatione &c. Nullam hæc difficultatem patiuntur, indigent solum Sacerdote prudenti, ac respiciente Ecclesiæ ritus; eo pietatis oculo, quo filius respicit ritus à matre stabilitos, matrique dictatos à Spiritu Sancto: ita fiet, ut ad unguem observet omnia, juxta spiritum matris nos obligantis, modo sub mortali, modo sub veniali.

2 D. Potestne addi, vel tolli ad formam absolutionis ab Ecclesia præscriptam?

M. Ex S. Th 3. p q 60. a. 8. & q 84. a. 3. Trid. sess. 4 c. 3. invalidum erit sacramentum, si essentialia mutentur, itaut non significent, quod habent causare. Trid: declarat hæc pertinere ad essentiam, *Ego te absolvo &c* Disputant aliqui, an per ly *&c* tanquam essentialia velit sequentia, *à peccatis tuis*. Quia dubium est fundatum, quoad praxim tu ne tere tempus, sed adhibe semper, uti teneris juxta primam prop ab Innoc. XI. prohibitam; Cætera non sunt essentialia, vide *Instr Cleri*. cap. 37. num. 11. juxta præscriptum Ritualis proferantur clare, ac distincte, ut sententiæ verba, etiam non essentialia, solet proferre Judex. Qui syncopant in illis, faciunt cum gravi scandalo fidelium (ut etiam Ecclesiastici, præsertim in choro psallentes Divinum Officium.) vide cap. 7. n. 30.

3 D. Potestne Sacerdos addere conditionem in proferendo formam sacramenti?

M. Paulo fusius est tractandus hic punctus ob fundamentum, quod est universale principium decidendis casibus infinitis, ubi bene penetretur. Aliquid dictum est in *Instr Cleri*. c. 37 n 39. Si ponatur conditio de futuro, nullum sacramentum est validum, esto deinde conditio verificetur, esto cras restituat, non valet sacramentum, ubi-

dice-

dicerem, *si cras restitues, ego te absolvo*: nec enim potest suspendi effectus sacramenti, sed statim vel operatur totum, vel nunquam. Conditio de præsenti, vel de præterito non invalidat, sed peccaret illam apponens ad libitum,& absque convenienti necessitate: nec enim debet variare ritum ab Ecclesia determinatum, sed ubi extat necessitas, apponitur licitè. Ut videamus, quæ sit ista necessitas, est principium universalissimum: *De duobus malis minus est eligendum.* Hoc valet tantum in malis physicis, non in peccatis. Valet, quando est necessitas eligendi alterutrum, & peccatum eligere non necessitamur. S. Th.2.2.q 43.a.7.ad 5. nec enim peccamus eligendo, quod eligimus necessario. Contingit tamen aliquid esse peccatum sub una circumstantia, quod non est tale sub alia; occidere hominem de se, est peccatum; quod non est tale, si consideretur homo, ut noxius Reipublicæ, & occidatur ab habente potestatem publicam. Variare ritum formæ sacramenti de se est peccatum, sed non est tale, si apponatur in circumstantia, quod sit necessitas. Confessor non excuset eum, qui de duobus peccatis eligit minus, quia principium illud non habet locum in malis moralibus. Tamen si ego sim paratus furari, vel occidere Paulum, Petrus videns me nolle ab utroque cessare, potest consulere minus;quia in tali casu non cooperatur, nec influit in furtum,ad quod sum paratus, sed influit solum, ut non occidam; non tamen Paulus poterit consulere mendacium leve in tali casu (esto sit minus malum) quia non sum paratus ad hoc, & consulendo influeret,quare tene hanc regulam: Non pecco, si consulo minus malum ad quod socius jam est paratus: pecco, si consulo minus peccatum, ad quod non est paratus. In praxi tamen conare, ut avertas quodlibet etiam nimium peccatum, quia difficile est ita te custodire, ut nullatenus velis peccatum. Secundo circa mala physica, principium illud valet tantum, quando extat vera necessitas: Injuste, v. g. Hebræus me invadit ad mortem; ego è contra scio, quantum sciri potest, me esse in gratia: Non possum vivere, nisi taliter me defendam, quod inde sequatur Hebræi occisio: Imminent duo mala, mors mea temporalis ex una parte: ex alia mors temporalis, & æterna Hebræi: Hoc secundum est malum physicum multo majus primo;nec tamen teneor ad evitandum hoc,incurrere primum,quia non est necessitas alterutrum eligendi, sed Hebræus voluntarie se constituit in tali periculo. E contra idem Hebræus habens infantem moribundum,mihi minatur mortem, si baptizem: extat necessitas eligendi mortem mei, vel damnationem æternam infantis;debeo eligere illud, ut minus malum; non ita, si moribundus esset adultus (& aliàs ex officio non teneor baptizare) quia adultus non est in necessitate, sed potest sibi providere per baptismum flaminis.

4 Descendendo hinc ad conditiones de præterito, vel de præsenti apponendas in sacramentis, tria mala physica veniunt consideranda: primum, variare ritum ab Ecclesia determinatum: secundum, exponere sacramentum periculo nullitatis: tertium, exponere animam periculo damnationis: primum est minimum: secundum est majus primo: tertium: est maximum, quia semper finis prævalet mediis. In necessitate Confessor providebit major malo, apponetque conditionem, ne sequatur vel periculum damnationis, vel periculum nullitatis; extra necessitatem peccabit apponens conditionem. Hinc decide casus plurimos, v.g. Petrus confitens exponit peccatum dubium(materia necessaria non sufficiens) absque ullo certo; suade, ut apponat certum: si non possit obtineri, absolve sub conditione, quia tollere peccatum est finis, ad quem sacramenta sunt instituta, ut media; & sic differe de reliquis.

5 D. Stabilita præcedenter multum mihi proderunt. Dicitur, finem esse majus bonum mediis, agnosco inde gravitatem peccatorum: quæ sunt in Deum, de se, & cœteris paribus erunt gravinra peccatis in proximum, quia proximus est medium, Deus est finis: Peccatum directe tendens in vitam spiritualem proximi, de se gravius erit peccato tendente in vitam corporalem, quia hæc est medium respectu illius. Peccans cum fæmina, ut Dei gratiam perdat, gravius peccat, quam solum tollens vitam corporalem per homicidium: secus, si tantum intenderet delectationem peccando cum fœmina (ut sem-

per

per contingit: nec enim quis est adeò pravus, ut directè intendat in socio amissionem gratiæ)nam in tali casu homicidium, tollens vitam,est gravius fornicatione solum tollente melius, & ordinatius esse vitæ. Furtum est minus peccatum detractione; quia bona exteriora sunt medium ad famam. Detractio est minus peccatum homicidio; nam vita conservatur per bona exteriora, & per famam, ut per media. Intelligo justissimè damnatas opiniones asserentium homicidia posse eligi ad conservanda bona, vel famam, quia eligebant majus malum, scilicet, jacturam vitæ ad fugiendum minus. Ex hoc principio addisco plurima, quæ si essent addiscenda particulariter, deberem evolvere libros innumeros, & confunderer in lectione ob varias opiniones; e contra stabilito tali principio; sufficit in particulari cognoscere, quòd hic, & nunc sit malum majus, quod minus; & id etiam facile cognoscitur ex illa regula, quod finis prævalet mediis; quare peto, ut quam plura mihi dentur principia universalia; magis, enim, & breviori tempore proficiam. Interim quæro, an in casu aliquo possim simulare, me absolvere, v g.magnus vir nequit absolvi; quia perseverans in occasione proxima, sed si viriliter rejiciatur, statim me dimittet, electurus alium,qui absolvet indispositum,ne patiatur hoc, & ne alium exponam periculo sacrilegiorum in absolvendo, videor mihi posse in tali casu simulare absolutionem?

M. Contingit pœnitentem indispositum non posse absolvi: ut consulat suæ famæ, petit benedici, & benedicendus est; tunc nihil agitur simulate respectu pœnitentis, cum quo res habetur; ideo, respectu illius signum, quod assumitur, non trahitur ad significandum aliud ab eo, ad quod assumitur, si circumstantes putent vere absolvi, non dicitur simulari absolutio, quia cum illis res non agitur Simulare cum pœnitente administrationem sacramenti, non licet, neque ubi urget metus gravis ex prop 29. Innocentii; multos minus ex metu perdendi pœnitentem. Nec dic, quod ab aliis absolvetur:hoc est judiciū temerariū: nemo est ita immemor suæ salutis, ut velit committere tam grande sacrilegium,sed si auderet, in die ultima *Unusquisque*, Gal. 6. *suum onus portabit*, non aliorum.

6 D. Circa formam hujus sacramenti extat ne Thesis damnata?

M. Vide 29. Innocentii: universalis ad omnia sacramenta hoc etiam includit.

CAPUT XV.

Adducuntur Canones antiqui Pœnitentiales.

Ex Cathec. c. 6 n. 12. convenit, quod Confessor indicat, quam pœnitentiam præscripserunt antiqui Canones alicui peccato. Idem præcipit S Carolus, imo in examine Confessorum p 2 c. 64. nu. 37. vult ex approbando experimentum sumi, *An recte Canones pœnitentiales teneat*; ideò hic illos insero.

CANONES POENITENTIALES

Quorum cognitio Parochis, Confessoribusque necessaria est, dispositi ratione, ordineque Decalogi.

Patres docuerunt, quam necessaria sit Sacerdotibus, qui in audiendis pœnitentium confessionibus versantur. Canonum penitentialium scientia. Etenim si omnia, quæ ad pœnitendi modum pertinent, non prudentia solum, ac pietate, sed justitia etiam metienda sunt: norma hæc è Canonibus sumatur, oportet. Sunt namque quasi regulæ, cum ad culpæ commissæ gravitatem recte dignoscendam; tum ad imponendam pro illius ratione veram pœnitentiam, Sacerdotes ita diriguntur, ut ibi singula, quæ ad peccati magnitudinem, & pœnitentis statum conditionem, ætatem, intimumque cordis dolorem pertinent, perpenderint; tum demum pœnitentiam, judicio, ac prudentia sua moderentur. Hæc quidem, omnisque alia, quæ multiplex est, hujus necessariæ cognitionis ratio à Patribus explicata, facit, ut quemadmodum supra dictum est, Canones Pœnitentiales pro Decalogi ratione dispositi, in hanc libri partem referantur, unde eorum notitia a Sacerdotibus sumi potest.

PRÆ-

PRÆCEPTUM PRIMUM,

Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.

QUi a fide Catholica descifcens, intimo, fummoque prævaricationis fuæ dolore affectus ad Ecclefiam redierit, pœnitentiam aget annis decem.

Quo temporis spatio decurfo, ei communio præftari debet.

Qui dæmoni immolaverit, in pœnitentia erit annis decem.

Qui more gentilium elementa coluerit; qui vel fegetibus faciendis, vel ædibus exftruendis, vel arboribus conferendis, vel nuptiis contrahendis, inanem fignorum fallaciam obfervaverit: annos duos feriis legitimis.

Qui ritu paganorum obfervarit calendas Januarii, annos duos per legitimas ferias.

Qui fefta gentilium celebrarit, annos duos legitimis feriis.

Qui feriam quintam in honorem Jovis honorarit, pane, & aqua victitabit dies 40.

Qui conviviis gentilium, & efcis immolatitiis ufus fuerit, publicam pœnitentiam aget.

Qui comederit de idolothito, pane, & aqua dies triginta.

Qui cum Judæo cibum fumpferit, dies decem pane, & aqua.

Qui auguriis, & divinationibus fervierit, quive incantationes fecerit, annos feptem.

Mulier incantatrix pœnitentiam aget annum; vel annos feptem.

Qui herbas medicinales cum incantationibus collegerit; dies viginti.

Qui magos confuluerit; quive domum fuam induxerit aliquid, arte magica exquirendi caufa, annos quinque.

Qui ædes magicis cantionibus luftrat, aliudve tale admittit; qui confentit, quive confulit, annos quinque.

Qui tempeftatum immiffor erit, aget annos feptem, tres in pane, & aqua.

Qui crediderit, particepsve fuerit, annum unum per legitimas ferias.

Qui ad fafcinum præcantaverit, pœnitentiam aget quadragefimas tres in pane, & aqua.

Qui ligaturas, aut fafcinationes fecerit, annos duos per legitimas ferias.

Qui fortilegus erit, dies quadraginta.

Qui in codicibus, aut in talibus forte ducta res futuras requifierit, dies quadraginta.

Refpiciens furta in aftrolabio, annis duobus.

Qui aliquid comederit, aut biberit, aut fuper fe portarit ad avertendum judicium Dei, pęnitentiam aget ut Magus

Clericus, vel Monachus, poftquam Deo voverit, ad fæculum rediens aget annos decem, tres in pane, & aqua.

PRÆCEPTUM II.

Non assumes nomen Dei in vanum.

QUi fciens pejeraverit, quadraginta dies in pane, & aqua, & feptem fequentes annos pęniteat, & nunquam fit fine pęnitentia, nunquam in teftimonium recipiatur, & poft hæc communionem percipiat.

Qui pejerat in manu Epifcopi, Presbyteri, vel Diaconi, vel in cruce confecrata, annos tres, in cruce non confecrata annum.

Qui perjurium in Ecclefia fecerit ãnos 10.

Qui perjerat Domini impulfu, quadragefimas tres, & ferias legitimas. Dominus, quia præcipit, quadraginta dies in pane, & aqua, & feptem annos Qui pejeravit, aliofque in perjurium induxit, dies quadraginta in pane, & aqua: feptem annos. & tot dies, quot in perjurium induxit, jejunabit. Si qui fufpicatus fe ad perjurium induci ex confenfu jurat, dies quadraginta, & feptem annos, & nunquam fine gravi pænitentia erit: Qui per cupiditatem perjurium fecerit, carinam in pane, & aqua jejunet, & quandiu vivit omnes fextas ferias. Qui per cupiditatem pejeravit, res fuas vendet, & pauperibus diftribuet; Monafterium ingreffus jugi fe pænitentiæ fubdet. Qui coactus perjurium commifit, quadragefimis tribus Qui feductus ignorans, & poftea cognofcit, quadragefimas tres. Qui compellit alium, ut falfum juret, quadraginta dies in pane, & aqua, & feptem annos. Qui jusjurandum, quo Regi, & Domino fuo fe adftrinxit, violat, in Monafterio pęniteat omnibus diebus vitę fuę

Qui

Qui se jurejurando obstrinxit, ut cum aliquo litiget, nec pacem cum eo reconciliet, dies quadraginta in pane, & aqua, per annum à Communione segregatus, ad charitatem celeriter redeat. Qui per capillum Dei, aut caput juraverit; si semel nesciens fecerit, aqua, & pane septem dies victitet; si secundo, ac tertio monitus, idem fecerit, dies quindecim. Si per Cœlum, aut aliam creaturam, dies quindecim.

Qui blasphemat, tandiu pęnitens erit, quandiu impęnitens permansit.

Qui Deum, vel B Mariam Virg. vel aliqnem Sanctum publicè blasphemat, pro foribus Ecclesiæ diebus Dominicis septem, in manifesto, dum Missarum solemnia aguntur, stet; ultimoque die, sine pallio, & calceamentis, ligatus, corrigia circa collum; septemque pręcedentibus feriis sextis in pane, & aqua jejunet, Ecclesiam nullo modo ingressurus; singulis illis Dominicis; tres, aut duos, aut unum pauperem pascat, si potest, alioquin alia pœnitentia afficiatur: recusans, Ecclesiæ ingressu interdicatur; in obitu Ecclesiastica Sepultura careat: Dives à Magistratu mulctetur pœna solidorum quadraginta, triginta, seu viginti Vide Conc. Later. 5. sess. 9.

PRÆCEPTUM III.

Sabbata sanctifices.

QUi opus servile die festo fecerit: pœniteat tres dies in pane, & aqua. Qui per contemptum in Dominica jejunat, hebdomadam unam; si iterum, dies viginti, si ulterius, quadraginta. Qui ante Ecclesias, vel die festo, saltationes fecit; emendationem pollicitus, pœniteat annis tribus: Clericus deponatur; Laicus excommunicetur. Qui pransus Missæ interfuit, dies tres in pane, & aqua. Qui S Communionem sumpsit post minimam degustationem, dies decem in pane, & aqua. Qui in Ecclesia confabulatur, cum divina fiunt, dies decem in pane, & aqua Qui festa Paschæ, Pentecostes, Natalis Domini, (nisi infirmitate impediente) alio loco celebrat, quàm ubi domicilium habet, dies decem in pane, & aqua. Qui jejunia à S. Ecclesia indicta violat, dies viginti in pane, & aqua. In Quadragesima, carne sine inevitabili necessitate vescens, in Pascha non communicet, ac à carne abstineat. Qui in Quadragesima jejunium violat, pro uno die pœniteat dies septem. Qui jejunium Quatuor Temporum non custodit, dies qnadraginta in pane, & aqua. Qui neglexit in die Cœnæ Domini, Pascha, Pentecoste, & Natali Sac. Communionem sumete, viginti dies pœniteat in pane, & aqua.

PRÆCEPTUM IV.

Habeas in honore Parentes.

QUi Parentibus maledixit, quadraginta dies pœniteat in pane, & aqua. Qui parentes injuria affecir, tres annos. Qui percussit, annos septem. Qui expulit, tandiu pœniteat, quandiu in impietate permanserit.

Qui contra Episcopum Pastorem, & Patrem insurrexit, in Monasterio pœniteat omni die vitę suæ. Eadem pęnitentia afficiatur, qui contra Presbyterum.

Qui contra Episcopum, Pastorem, & Patrem conspiravit, gradu suo amovebitur. Itidem, si insidias tendit.

Qui conspirat, ut Episcopi doctrinam, vel præcepta irrideat, vel subsannet, in pane, & aqua pęniteat dies quadraginta. Qua pęnitentia etiam afficiatur, qui consspirat, ut contemnat instructionem. Qui Parochi sui præcepta irriserit; pœniteat dies quadraginta pane, & aqua.

PRÆCEPTUM V.

Non occidas.

QUi Presbyterum occidit, pœniteat annos duodecim. Qui Sacerdotem voluntariè occidit, carne, & vino abstineat cunctis diebus vitæ suę, quotidie, exceptis festis, jejunet; non equitet, non arma ferat, non Ecclesiam ingrediatur quinque annis, sed pro ejus foribus stet, Post quinque annos Ecclesiam ingrediatur; nondum verò communicet, sed inter audientes sit. Decimi anni cursu confecto, communicet, & equitet.

Qui vel ipse, vel de ejus consilio, Ecclesiastici ordinis hominem, pœniteat cari-

nam unam, nempè quadraginta dies in pane, & aqua. Qui interfecit voluntariè Presbyterum, ita pœnitere debet, ut octo homicidia commissa, & nunquam esse sine pœnitentia.

Si Presbyter Presbyterum occidit, pęniteat annos vigintiocto. Qui Presbyterum armis contra se irruentem occidit, annos decem. Qui patrem, matrem, fratrem, aut sororem occidit, toto vitæ suæ tempore non suscipiat Corpus Domini, nisi in obitu; abstineat à carne, & vino, jejunet secunda, quarta, & sexta feria.

Qui parricidium fecit casu, neque per iram, ut homicidii spontè commissi pęniteat: si spontè, & iratus, pro foribus Ecclesiæ per annum stabit, Deum orans: Anno peracto, in angulo Ecclesiæ per annum stabit; quibus peractis, si pœnitentiæ fructus conspicitur, Sac. Communionis particeps fiet; carne abstinebit tota vita, quotidie jejunabit præter dies festos; à vino, cervisia, mellita abstinebit dies hebdomadæ tres: pedibus iter faciet; armis nunquam utetur, nisi contra Paganos; uxorem, si non habet, nunquam ducet. Qui voluntariè genitorem occidit, extra patriam septem annis exul fiat; usque ad mortem cum fletu, & gemitu pœniteat; si nolenti accidit, decem annis pęniteat Sacerdotis judicio.

Qui voluntarie filium, vel germanum occidit, quinque annis extra metas terræ exul fiat; viginti annis pœniteat. Qui voluntariè avum, nepotem, avunculum, materteram, aut consobrinum occidit, si tertia fuerit, duodecim annis inermis pœniteat; si quarta, undecim; si quinta, decem; si sexta, novem; si septima, octo annis pœniteat; si nolens, arbitrio Sacerdotis pœniteat. Qui voluntariè patrem, matrem, filium, aut filiam de sancto lavacro, fratrem, sororem in Christo, Dominum, Dominam, seu uxorem occidit, quinque annis extra metas exul fiat, quindecim annis inermis pœniteat: si nolens, septem annis Qui vitricium voluntariè occidit, novercam, privignum, socerum, generum, vel nurum, decem annis pęniteat; si nolens, quinque annis. Qui filium spontè occidit, ut homicidii spontè commissi, pœniteat. Quæ mulier filios necat, peracta septennali pœnitentia, in Monasterium detrusa, monasticam vitam perpetuo aget. Mulier spontè abortiens, pœniteat tres annos; si nolens, quadragesimas tres. Partum suum perdens voluntariè ante quadraginta dies, pœnitens erit annum; si post, annos tres; si postquam editus est, tanquam homicida. Quę sceleris occultandi causa filium necat, pœniteat annos decem Qui nolens filium oppressit, si post baptismum, pœniteat dies quadraginta in pane, & aqua, oleribus, ac leguminibus; abstinebit ab uxore dies totidem; deinde pœnitens erit tres annos per legitimas ferias, tres quadragesimas in anno observabit. Si ante baptismum, quadraginta dies, ut supra, & quinquennio pœniteat. Cujus parvulus sine baptismo per negligentiam moritur, tres annos, unum in pane, & aqua; Infans infirmus, & paganus commendetur Presbytero; si moritur absque baptismo, deponatur; si per negligentiam parentum, annum unum pœniteat. Cujus filius sine Confirmationis Sacramento moritur, parentes, quorum negligentia id factum est, pœniteant annos tres.

Qui explendæ causa libidinis, vel odii, ut non soboles nascatur, homini, aut mulieri aliquid fecerit, vel ad potandum dederit, ut non possit generare, aut concipere homicida teneatur.

Occidisti uxorem, legitimo matrimonio sociatam, sine causa mortis, non tibi resistentem, non insidiantem quoquo modo vitæ tuæ; non invenisti eam cum alio, sed incitatus à diabolo, impio inflammatus furore, atrocior, & crudelior omni bellua, eam gladio interemisti, & nunc, post mortem ejus, addis iniquitatem, filiorum improbe prædo; qui matri non pepercisti, & filios ideò orphanos fecisti, ut superinduceres mortis causam post mortem. Et per unum homicidam, & reprobum testem incusare vis mortuam, hoc nec Evangelium, nec ulla divina, humanaque lex concedit, ut unius testimonio etiam idoneo aliquis condemnetur. Quanto magis per istum tam flagitiosum, & scelestum, nec illa viva debuit condemnari; nec tu poteris post ejus mortem excusari. Prius causa criminis subtiliter erat investiganda; & si rea fuisset inventa, secundùm legis tramitem debuit excipere ultionis vindictam; nam si verum (quod absit) fuisset, sicut ille

adulter

adulter mentitus est, post septem annos pœnitentia peracta, dimittere eam per approbatam causam poteras, si voluisses: occidere nullatenus debuisti. Duo consilia proponimus, elige, quod placet, & miserere animæ tuæ: hic in isto angusto tempore positus, ne sis tuipse tuimet homicida, & in æternum pereas. Relinque sæculum, quod te traxit ad tam immanissimum facinus; multorum fratrum precibus adjutus, observa cuncta simplici animo, quæ tibi ab Abbate fuerint imperata, si fortè ignoscat infinita Dei bonitas; istud consilium levius, ac salubrius est, sub alterius custodia lugeas. Secundum tale est: arma depone, sæcularia negotia dimitte, carnem, & sanguinem omni die vitæ tuæ non comedas, excepto die Resurrectionis. Cœteris temporibus in pane, & aqua, & interdum leguminibus, & oleribus pœniteas. In jejunio, vigiliis, orationibus, & eleemosynis persevera omni tempore. Vinum, medonem, mellitam, & cervisiam nunquam bibas, nisi illis tribus diebus, Uxorem ne ducas, concubinam non habeas, adulterium non facias, absque conjugio in perpetuo permaneas; nunquam te in balneo laves, equum non ascendas, causam tuam, & alterius in conventu fidelium non agas; in conviviis nunquam sedeas; in Ecclesia, separatus ab aliis, post ostium humiliter stes; ingredientium, & egredentium orationibus te suppliciter commendes. Corporis, & Sanguinis Domini cunctis diebus indignum te existimes; in ultimo vitæ, pro viatico (si observaveris consilium) ut accipias, concedimus: Alia multa duriora, tibi, juxta pondus tanti facinoris essent adjicienda, sed si dicta perfecto corde, Deo auxiliante, perfeceris; confidimus de immensa clementia Dei, remissionem te habiturum; & secundùm boni Pastoris imperium resolvet te S. Ecclesia ab hoc vinculo peccati in terris, ut per ipsius gratiam, qui eam suo sanguine redemerat, sis solutus in Cœlis. Sin aliter feceris, & salubre consilium despexeris, ipse tibi sis judex; in laqueo diaboli, quo irretitus teneris, maneas; sanguis ejus sit super caput tuum, & sub indissolubili anathema permaneas: donec Deo, & S. Ecclesiæ satisfacias.

Si mulier maritum causa fornicationis interficit, sæculum relinquat, & in Monasterio pœniteat. Qui mortem sibi conscivit, pro eo nulla in Missa commemoratio fiat, neque cum Psalmis sepeliatur cadaver. Qui hominem necare voluit, neque hoc potuit, ut homicida pœniteat.

Qui homicidium sponté commisit, vel odio, vel hæreditatis causa, primo jejunet in pane, & aqua, pœniteat annis septem, primo anno post quadraginta dies, à vino, caseo, pisce abstinebit: in secundo, & tertio jejunet; tertiam, quintam feriam, ac Sabbatum redimere potest; reliquis quatuor annis jejunabit in singulis tres quadragesimas. primam ante Pascha, alteram ante festum S. Joannis Baptistæ, tertiam ante Nativitatem Domini. Qui fecit homicidium pro vindicta parentum, ut homicida voluntarius pœniteat. Qui pro vindicta fratris, annum unum, & in sequentibus duobus annis, tres quadragesimas, & legitimas ferias. Qui per iram subitam, aut per rixam necat, pœniteat annos tres. Qui jussu Domini homicidium perpetrat, dies quadraginta in pane, & aqua, & septem annos per legitimas ferias jejunabit. Qui in Bello publico, jussu Principis legitimi, tyrannum interfecit, tres quadragesimas per legitimas ferias. Qui liber, jubente majore suo, innocentem occidit, annum unum, & sequentes duos, tres quadragesimas, & legitimas ferias. Qui homicidii auctor fuit ob consilium, & quod dedit, quadraginta dies in pane, & aqua, cum septem sequentibus annis. Qui insidiatus est alicui, ut ab aliis occidatur, licèt ipse non occiderit, quadraginta dies in pane, & aqua, & septem sequentes annos. Qui accusat aliquem, ideoque occisus est, quadraginta dies in pane, & aqua cum septem sequentibus annis: Si debilitatus est, tres quadragesimas per legitimas ferias. Qui insanus homicidium perpetrat, leviorem pœnitentiam explebit. Qui publicè pœnitentem occidit, tanquam de homicidio sponté commisso, duplicem pœnitentiam aget. Qui furem, aut latronem interfecit, quadraginta dies ab Ecclesiæ ingressu abstinebit, in tertia feria, & sexta, & sabbato jejunabit. Qui casu homicidium fecit, quadraginta dies in pane, & aqua: his peractis biennio ab ora-

tione fidelium segregatus non communicabit, neque offeret: post biennium in Communione orationis suscipietur; offeret, non communicabit: post quinquennium ad plenam communionem recipitur; à cibis abstinebit, arbitratu Sacerdotis. Qui hominem tanquam feram latentem inopinato occidit, quadraginta dies pęniteat in pane, & aqua, arbitratu Sacerdotis annos quinque. Si plures unum per rixam adorti occidunt, quicunque plagam inflixit, tanquam homicida pæniteat. Qui homicidio, quod postea factum est, consensit, pœniteat annis septem, tres in pane, & aqua; si non potest, tres tantùm. Qui nolens, homicidium patrat, quinque annis, & duobus in pane, & aqua. Qui vulnerat, vel membrum præcidit, anno uno per legitimas ferias; si cicatrix gravis est, ut vulneratum deformem reddat, quadraginta etiam dies in pane, & aqua. Qui ictum proximo dedit, nec nocuit, triduo pęniteat in pane, & aqua: Clericus uno anno, & mensibus sex. Qui per iram percutiens debilitavit, soluta medicamenti impensa, si laicus est, quadraginta dies in pane, & aqua; si Clericus, duas quadragesimas: si Diaconus, septem mensibus; si Presbyter, uno anno. Si Episcopus homicidium facit, pęniteat quindecim annis, dignitatis gradu amoveatur, vitæ suæ cursum peregrinando conficiat.

PRÆCEPTUM VI.

Non furaberis.

Qui furatus est Ecclesię supellectilem, quod sustulit reddet, tres carinas cum septem sequentibus annis pęnitebit. Qui sacras Reliquias furatus est, illis restitutis, septem carinas. Pecuniam Ecclesiæ furatus, quadruplum reddet; si quid de ministerio Ecclesiæ surripuit, pænitens erit annos septem. Qui vel Ecclesiasticas oblationes rapuit, vel rapienti consensit, quadruplum restituat, & canonicè pænitens erit. Rerum Ecclesiasticarum invasor, uno anno extra Ecclesiam maneat; secundo anno pro foribus Ecclesiæ sine communione maneat; tertio in Ecclesia inter audientes sit sine oblatione; carne, vinoque abstineat, præterquam in Pascha, & die Natali; quarto anno, si fructuosa triennio pęnitentia extiterit, communioni fidelium restituatur. Ea lege, ut spondeat, se in posterum tale non commissurum, sine esu carnis, & potu vini usque ad septennium permanebit. Qui Ecclesiam incendit, illam restituet, pæniteat annos quindecim, & pretium det pauperibus: Item qui incendio consensit.

Qui odio, vel ulciscendæ injuriæ causa, incendium commisit, committivè jussit, auxilium, vel consilium scienter dedit, excommunicetur; si mortuus, Christiana sepultura carebit: Non absolvetur, nisi damnum pro facultatibus resarciverit; juretque se in posterum tale facinus nunquam admissurum; Hierosolymis, aut in Hispania totum annum permaneat in servitio Dei. Qui sepulchrum violavit, annos septem, tres in pane, & aqua. Qui sepulchrum infregit, ut sepulti vestimenta furetur, annos duos per legitimas ferias. Qui de oblationibus Ecclesiæ factis aliquid retinuit, dies quadraginta in pane, & aqua. Qui decimam sibi retinuit, aut dare neglexit, quadruplum restituet, & pęniteat dies viginti in pane, & aqua. Qui Hospitalis domus administrator aliquid de administratione subtraxit, restituet quod abstulit, pęnitensque erit annos tres. Qui pauperem oppressit, & bona abstulit, reddet, & pænitens erit dies triginta in pane, & aqua. Clericus furtum capitale faciens, septennio pęniteat; Laicus quinquennio, & quod furatus est, reddat.

Qui per necessitatem cibum, vel vestem furatus sit hebdomadas tres; si reddiderit, jejunare non cogitur.

Qui fregit noctu Domum, ut aliquid auferret, pretium reddet, & pænitebit annum in pane, & aqua; si non reddit, annos duos. Qui furtum de re minori semel, aut bis fecit, restituta re, pęniteat annum unum. Qui rem inventam non reddit, furtum committit, ut de furto pęnitebit. Qui usuras accipit, rapinam facit, pęnitebit annis tribus, uno in pane, & aqua.

PRÆ-

PRÆCEPTUM VII.

Non mœchaberis.

SI Laicus solutus cum fœmina soluta concubuit, pœnitens erit annos tres, & quanto sæpius, tanto magis. Idem qui cum ancilla. Uxor, conscio viro mæchata, ne in obitu quidem communicabit; si dignam pœnitentiam egerit, post decem annos Sacr. Communionem sumet. Qui uxorem nolentem, adulterium perpetrare coegit, pœniteat dies quadraginta in pane, & aqua, & septem annos, unum in pane, & aqua. Qui conjugem fornicari consensit, diebus omnibus vitæ pœniteat arbitrio periti Sacerdotis. Vir solutus, si cum alterius uxore adulteratur, annos septem; mulier quinque. Mulier soluta cum alterius marito adulterans, pœniteat decem; ille quinque annis. Qui maritus semel lapsus est, pœniteat quinque annos. Si sæpius, in morte est conveniendus; si promisit se cessaturum, dabitur ei communio. Qui sæpè fornicatur laicus cum laica, tres annos. Qui uxorem, & concubinam habuit, erit pœnitens annos septem, & amplius pro ratione culpæ.

Maritus, si ancilla concubina utitur, annum unum, quadragesimas tres, & legitimas ferias tribus mensibus: Illa, si invita violatur, quadraginta dies, si consentiens, quadragesimas tres, & legitimas ferias. Qui cum uxore turpiter concubuit, quadraginta dies. Adolescens cum Virgine peccans, annum unum. Qui puellam, aut mulierem libidinosè obtrectat, si Clericus est, quinque dies; si Laicus, tres. Monachus, vel Sacerdos à ministerio suspensus, pœniteat dies viginti. Qui in balneis cum muliere se lavat, triduo. Qui concupivit Virginem, quam postea uxorem duxit, annum unum per legitimas ferias; si non duxit, annos duos per legitimas ferias.

Qui mulierem alii desponsatam in matrimonium duxit, eam dimittet, & pœnitebit quadraginta dies in pane, & aqua cum septem annis. Vidua, quæ stuprum admisit, annum totum, & in altero anno dies jejuniorum. Qui cum uxoris sorore fornicatur, pœnitentiam indictam aget. Cum duabus sororibus fornicatus, pœniteat toto vitæ tempore. Qui incestum admisit, ab ingressu Ecclesiæ abstineat annum unum, præter festos dies, pane solùm, & aqua utetur, arma non feret, osculum nemini præbebit, Sac. Communionem, nisi pro viatico, non sumet, sex deinde annis Ecclesiam ingredietur, carne, vino, & si cera non utetur, nisi festis diebus; postea duobus annis, quando carne vescetur, à vino abstinebit; si biberit, carne non vescetur, nisi Dominicis diebus, & præcipuis festis; usque ad obitum perpetuo, præter festos dies, à carne abstinebit; tres legitimas ferias singulis hebdomadis jejunabit, & quadragesimas tres singulis annis custodiet. Sacerdos spiritualem filiam violans, dignitatis honorem amittet, & perpetuo pœniteat Item omni muneris sui functione mulctatus, peregrinando annos quindecim; deinde in Monasterium abiens toto vitæ tempore Deo serviet: fœmina res suas in eleemosynam pauperibus conferet, in Monasterio Deo serviet omnibus vitæ suæ diebus. Episcopus hoc admittens, annos quindecim. Monialem violans, annis decem. Presbyter fornicans, spontè confessus, annos decem hoc modo: tribus mensibus à cœteris remotus, pane, & aqua jejunabit, diebus festis modico vino, pisciculis, & legumine utetur; sacco indutus humi cubabit, diu, noctuque misericordiam Dei implorans; unum annum, & sex menses in pœnitentia, jejunioque panis, & aquæ explebit, præter festos dies, in quibus vino, & sagimine, caseo, ovisque canonicè uti poterit: Finito primo anno, & dimidio, Sac. Communionis particeps fiet, Psalmos in Choro ultimus canet, officia minora geret; septimum annum omni tempore, præter paschales dies, singulis hebdomadis per legitimas ferias in pane, & aqua jejunabit.

Qui cum brutis coit, pœnitebit annos decem, & diuturniori pro personæ conditione. Qui contra naturam coit, si servus est, scopis castigabitur, & pœnitebit annos duos; si liber, & matrimonio junctus, decem; si solutus septem; pueri, dies centum; laicus matrimonio junctus, si in consuetudine habet, quindecim; si Clericus, de gradu amotus, ut laicus pœniteat: Qui cum fratre tale scelus admisit, ab

ab omni carne abstinebit, pœnitens annos quindecim; si Clericus, diutius, & gravius.

Mulier in se, aut cum altera fornicans, pœniteat duobus annis: Vir se inquinans, primo dies decem; si iterum, viginti, si tertio, triginta; si nefarie agere perget, pœnitentiæ accessio fiet; si puer, dies quadraginta, si major quindecim annis, centum. Puer parvulus oppressus à majore, hebdomadam jejunabit; si consensit, dies viginti; si coinquinatus erit, centum, si voluntatem suam explevit, annum unum. Qui complexu fœminæ, vel osculo polluitur, dies triginta; qui contactu inverendo, menses tres. Qui concupiscit mente, sed non potuit, dies decem. Qui turpiloquio, aspectuque polluitur negligens, nec peccare voluit, dies viginti; si impugnatione tentationis, & cogitationis inquinatur, viginti. Qui lenocinium exercuerit, annos duos per legitimas ferias, Sac. Communionem non accipiet, nisi in fine. Mulier cerussa, aliove pigmento se obliniens, ut aliis viris placeat, pœniteat annos tres.

PRÆCEPTUM VIII.

Non falsum Testimonium dices.

QUi affirmat verum, quod falsum est, pœniteat ut adulter: ut homicida, qui sponte id facinus admisit. Qui falso testimonio consensit, annos quinque. Qui proximo falsum crimen objicit, pœniteat, ut falsus testis. Qui proximo peccatum imputat, priusquam seorsum eum arguerit, primum illi satisfaciens pœniteat tres dies. Qui contra proximum lingua lascivus erit, triduo. Qui murmuravit, judicio Sacerdotis pœniteat pro culpæ gravitate. Qui convitium manifestum fratri intulit, diu pœniteat pro gravitate peccati. Qui facile detraxit, falsumque dixit, dies septem in pane, & aqua. Qui falsitatem, fraudemve in ponderibus, & mensuris admisit, in pane, & aqua dies viginti. Falsarius in pane, & aqua pœniteat, quandiu vivit.

PRÆCEPTUM IX.

Non concupisces rem Proximi tui.

REm alienam nefarie concupiscens, avarusque, pœnitens erit annis tribus. Qui aliena furari concupiscit, furtum est; qui aliena rapere, rapina est; qui res Ecclesiæ furari, sacrilegium est: ideò cum nefarie concupiscendo graviter peccet, ut peccati mortalis pœnitentiam aget, Sacerdotis arbitratu. Qui rem proximi pretiosam invenire cupit, ut sibi retineat, mortale peccatum concipit, cujus pœnitentiam aget, ut de furto.

PRÆCEPTUM X.

Non desiderabis uxorem Proximi tui.

QUi concupiscit fornicari, si Episcopus, pœnitens erit annos septem; si Presbyter, quinque; si Diaconus, vel Monachus, tres, unum in pane, & aqua, si Clericus, aut Laicus, duos. Qui in somnis ex immundo desiderio polluitur, surgat, & cantet Psalmos pœnitentiales. Clericus, & Laicus qui ex mala cogitatione semen effuderit, pœnitens erit dies septem.

Canones Pœnitentiæ de peccatis capitalibus.

CApitalia peccata, è quibus omnia vitia principium habent, sunt, vanagloria, avaritia, luxuria, ira, gula, invidia, & acedia. Pro capitali, mortalique crimine septem annorum inducitur, nisi peccati gravitas, & personæ status severiorem, diuturnioremque requirat. Pro capitali crimine pœniteat Laicus annos quatuor, Clericus quinque, Subdiaconus sex, Diaconus septem, Presbyter decem, Episcopus duodecim.

Datæ jam sunt pœnitentiæ, quæ ex Canonum disciplina constituuntur pro mortalibus, & ex his capitalibus originem trahunt. Pro gulæ vitio sunt hi præcipui.

Ca-

Canones Pœnitentiæ, de gula, & ebrietate.

SAcerdos imprudenter ebrius factus, pane, & aqua pæniteat dies septem; si negligenter, quindecim; si per contemptum, quadraginta. Diaconus, & alius Clericus ebrius factus, arbitrio Sacerdotis. Monachus ebrius, pane, & aqua mensibus tribus; Clericus, viginti dies. Laicus ebriosus, graviter arguatur, & pæniteat. Qui humanitatis gratia alium inebriare cogit, pæniteat dies septem, si per contemptum, triginta. Qui ad bibendum invitat plusquam naturæ satis est, pæniteat. Qui præ ebrietate, & crapula vomitum fecit, si Presbyter, aut Diaconus, dies quadraginta. Si Monachus, aut Clericus, triginta. Si Laicus quindecim, & à vino, & carne abstineat dies tres. Qui gulæ causa ante horam legitimam jejunium fregit, duos dies pæniteat in pane, & aqua. Qui nimis se ingurgitat, ut inde dolorem senserit, unum diem in pane, & aqua.

Canones Pænitentiæ de variis peccatis.

SI Sacerdos Missam canit, neque communicat, per annum pæniteat, nec celebret. Excommunicatus, si celebrat; tribus annis pænitens sit, hebdomadis singulis, feria secunda, quarta, & sexta à vino, & carnibus jejunet. Sacerdotii sui gradu, ordineque in perpetuum amotus, si celebrare audet, privatur communione Corporis, & Sanguinis Jesu Christi usque ad ultimum diem; & in excommunicatione est, viaticum tantum in fine sumens. Si gutta Sanguinis Christi in terram cadit, in pænitentia sit quinquaginta diebus; si super Altare, & ad pannum unum transit, duobus; si usque ad pannos duos, diebus quatuor; si usque ad tres, novem; si usque ad quatuor, viginti. Si incautè dimisit, quamvis nil nefandi acciderit, tribus mensibus à sui muneris administratione amovetur. Qui per ebrietatem Eucharistiam vomit, si Laicus est, quadraginta diebus; si Clericus sexaginta; si Episcopus nonaginta; si infirmus septem.

Scienter rebaptizatus, si propter hæresim hoc admittit, pæniteat septem annis, quarta, & sexta feria jejunans, tribus item quadragesimis in pane, & aqua. Si pro munditia, tribus annis, si ignoranter, non peccat; sed ideò non promovendus, licèt sit excellens. Si Episcopus, Presbyter, Diaconusve spontè est rebaptizatus, quandiu vivit pænitens sit; alii Clerici, Monachi, & Moniales, ab hæreticis volentes rebaptizari, pęniteant duodecim annis. Sacerdos, qui interest clandestinis desponsationibus, per triennium ab officii sui administratione amovetur. Sacerdos, qui pallis Altaris mortuum involvit, pænitens sit decem annis, & quinque mensibus; Diaconus annis tribus, & sex mensibus. Qui Legata pia Ecclesiæ non solvit, uno anno pæniteat per legitimas ferias. Qui faciem suam transformat habitu muliebri, & mulier habitu viri, emendationem pollicitus, annis pæniteat tribus. Infirmos, aut vinctos visitare negligens, pæniteat decem dies, pane, & aqua victitans.

DECLARATIONES.

COnfessarius, cum ex iis, quæ conscripta sunt, intelligat pro ratione, & tempore, & personarum diversa ste pænitentias fuisse, earumque red.mendarum certam rationem adhibitam esse, arbitrio suo illis mitigandis, moderandisque aget.

De pęnitentia per legitimas ferias constituta, animadvertat, eo nomine intelligi feriam secundam, quartam, & sextam, canonum legibus, pænitentiæ, jejunioque præscriptas.

Carinæ jejunium, aliquando id appellatur, quod per quadraginta dies in pane, & aqua fiebat, ut Brochardus interpretatur. Carinam dicunt quidam carenam, alii carentenam, alii quadragenam.

Pænitentia per tres quadragesimas indicta, intelligitur, ut cui imponebatur, in anno pane, & aqua jejunaret quadragesimas tres: prima est ante Natalem Domini; altera ante Pascha Resurrectionis; tertia per dies tredecim ante festum S. Jo: Baptista agebatur, ut ex Concilio Salegustadiensi perspici potest.

CAPUT XVII.

Observationes nonnullæ circa prædictos Canones.

1 Rituale adductum c. 7. n. 22. præcipit semper, pęnitentiam imponi *convenientem*, *& salutarem*, *quantum spiritus*, *& prudentia suggesserit*, *habita ratione*, *status*, *conditionis*, *sexus*, *ætatis*, *& dispositionis*. Admonetque Confessores, *ne pro gravibus peccatis levissimas imponat* quia peccatis eorum particeps efficeretur, ut innuerat Trid. Hæc notavit Rituale pro defectu, qui solet facilius contingere, ut Confessores declinent in danda leviori; non contingit, quod excedant in graviori: hisce temporibus plures eo tendunt, ut excitent anciquum pœnitentiæ spiritum, & quia hìc adducti sunt veteres Canones, putabunt nonnulli eos reducere ad praxim: Id laudabilissimum erit, sed, ut cum animarum fructu contingat, prudentia requiritur. Ne Confessor, legens Canones, existimet omnes ad eorum amussim esse dirigendos, placuit addere sequentia.

2 Primo, ex Rituali pœnitentiæ injunguntur, ut medicina pro nova vita, & castigatione veteris applicandæ; ideò ad instar medicinæ corporalis, cujus ex Angelico cap. 13. n. 10. tantùm sumitur, quantum necesse est restituendæ sanitati; haberturque ratio complexionis, & dispositionis infirmi, gravitatis morbi, &c. quare omnia regulabis juxta ibidem dicta.

3 Secundo, ut pęnitentię sunt castigatio veteris vitæ, considera judicem, & sæcularem, & Ecclesiasticum habere pęnas à jure taxatas; sed ut plurimum in taxanda pęna summum jus est summa injuria, per excessum peccatur contra justitiam. Vide dicenda de injustitia per excessum.

4 Tertio, id magis habet locum in pęnitentiis, quæ unicè debent esse medium ad salutem animæ; cui quærendæ spiritu Augustini sit plenus Confessor. Hic ep. 144. novæ editionis notat, quòd ne ramus aliquis moriatur, facimus arbori vulnus, & ita inferimus ramum excisum; quare ad dandam animæ vitam, permittamus aliquod vulnus rigori Ecclesiastico; ita Romana semper processit Ecclesia; doctrinam, & dogma servavit intactum; quoad disciplinam remisit aliquid antiqui rigoris, è contra Græci zelantiores disciplinæ, errarunt multipliciter circa doctrinam grandi animarum detrimento.

5 Tertio, adverte canonum pęnitentias ut plurimum, esse publicas: esto ex Catech. 2 p. c. 5. n. 68. antiqua Ecclesia observaverit, *etiam in occultis criminibus*, *quæ graviora essent*, *interdum* indicere pęnitentiam publicam, nunc tamen Rituale adductum c. 7. n. 25 præcipit, ut Confessores *pro peccatis occultis*, *quantumvis gravibus*, *manifestam pœnitentiam non imponant*: si jejunia, præter ordinem, & sine prudentia imponantur, parentes possunt suspicari de filiorum gravi crimine.

6 Quarto, audi S. Carolum §. 21. *Confessor debet scire Canones Pęnitentiales: esto enim moderandi sint arbitrio prudentis, & discreti Confessoris* (quid importent hæc prudentia, & discretio, vide c. 8 n. 12.) *habito respectu ad contritionem Pænitentis*, *qualitatem*, *& diversitatem personarum*, *aliasque circumstantias*, *nihilominus juvabit semper respicere ad illos*, *& illis ut regulis se conformare*, *ut judicaverit conveniens*; *& esto non imponat pœnitentiam Canonis*, *debebit illam sæpius indicare Pęnitenti*, juxta Catech. c. 8 n. 12. *quo illum excitet ad majorem contritionem*, *& ad exequendam tanto promptius pęnitentiam injunctam*, *hauriens utilitatem ex Ecclesiæ hodierna benignitate*, *qua secum utitur in leniendo rigorem pristinum*.

7 D. Ad quid S. Carolus adeo zelavit notitiam Canonum Pœnitentialium, si nunquam potest Confessor imponere pęnitentias illas?

M. Augustinus dicebat præceptum diligendi Deum non posse impleri perfectè in hac vita, & propterea quærebat, cur datum sit, si nequit impleri; de perfect. justitiæ rat. 16 respondit: *Cur non præciperetur homini ista perfectio, quamvis eam in hac vita nemo habeat? nec enim rectè curritur si quo currendum est, nesciatur? quomodo autem sciretur, si nullis præceptis ostenderetur?* Confer hæc cum dictis c. 13. n. 10.

CA-

CAPUT XVII.

De Excommunicatione.

1 Ex Rituali adducto c. 7 n. 8. Confessarius debet scire casus, & censuras reservatas Apostolicæ Sedi, vel Ordinario, ne ex n. 16. absque speciali facultate audeat ab illis absolvere: etiamsi non sit reservata, debet scire Confessor, an pænitens in illam inciderit, quo prius absolvat à censura, deinde à peccato. Tres præcipuè pœnas, ac censuras infligit Ecclesia, Excommunicationem, Suspensionem, & Interdictum. (Irregularitas non est censura, sed impedimentum canonicum, à quo non absolvimur, sed dispensamur) forma consueta absolvendi à Rituali præscripta, præponit absolutioni à peccatis absolutionem hujusmodi censurarum: *Dominus Noster Jesus Christus &c. Absolvo te ab omni vinculo &c.* Circa Suspensionem, & Interdictum, non est aliquid speciale suggerendum Confessori ordinario. Si casus contingat, poscat tempus ad consulendum libros, & Jurisperitos, qui non desunt.

2 D. Quia pænitens, quando indiget, primum absolvendus est ab excommunicatione, debeo esse circa illam aliqualiter instructus, quare peto, quid sit?

M. Ut habeas perfectè rationem excommunicationis, lege S. Th suppl. à q. 21. ad 25. q 24 a. 1. nominat paucas excõmunicationes reservatas Papæ, quia tum temporis aliæ non extabant, crescente malitia, necesse fuit multiplicare pænas. In hoc capite agetur tantùm de excommunicatione in genere; de reservatis commodius erit agere in sequenti: Antequam sciatur, quid sit, danda est illius divisio: alia est major, alia minor.

3 D. Quid est minor, & quem effectum facit?

M. Est censura canonica, per quam homo privatur participatione passiva Sacramentorum, ita Excommunicatus nec potest administrare, nec recipere Sacramenta, recipiens, peccat mortaliter, secundùm omnes: administrans verò, juxta Sanct Thom quæst. 23. art. 1. cum commentario Porrectæ, quia tantùm privat participatione Sacramentorum, non usu jurisdictionis, Superior ita excommunicatus absolvens subditum ab alia excommunicatione, absolvit validè, & sine peccato, sed absolvens à peccatis, absolveret validè, & cum peccato ex parte sua. Incurritur ex hoc, quod homo, in casibus prohibitis civiliter communicat cum excommunicato majori excommunicatione, denunciato nominatim per cedulones, vel publico percussore Clerici, quæ communicatio civilis non est peccatum mortale, sed veniale. Sanctus Thom. quæst. 23. art. 3. Hinc contra praxim antiquam Ecclesiæ quidam Theologi docent, hominem cum solis venialibus posse suaderi, sed non prohiberi, ut abstineat à perceptione Eucharistiæ. Si ab illa prohibetur, qui semel tantùm salutat excommunicatum, adeout recipiens peccet mortaliter, multò magis poterit prohiberi pænitenti involuto multis venialibus, qui nullum fructum recipit ex frequentia Eucharistiæ. Sanct. Thom. ibid. art. 3. *Qui etiam sine culpa, quandoque ab Eucharistia arcetur, ut patet in suspensis, vel interdictis, quia tales pœnæ quandoque alicui pro culpa alterius, quæ in eis punitur, inferuntur.* Quæ dicta sunt in gratiam opinionis multum figentis pedes inter recentiores: quoad praxim, id relinque spiritui Directoris, qui, ut prudenter dirigat, prius legat Sanctum Th. 3. part. q. 80. art. 10. præsertim ad 3. nec stabiliantur Regulæ generales, ubi quilibet dirigendus est juxta capacitatem, & dispositionem.

D. Quid est excommunicatio major, & quem effectum facit?

M. Ex Sancti Thom. suppl. quæst. 21. art. 1. & quodl. 11. artic. 9. est censura Canonica privans hominem Christianum participatione Sacramentorum passiva, & activa, & communione fidelium. Doctores concludunt, ita excommunicatum primo non posse recipere, nec administrare Sacramenta (poterit Parochus assistere matrimonio, quia non administrat, sed assistit tanquam testis qualificatus:) Secundo non potest adsistere Missæ, nec Officiis Divinis (si obligatur ad Horas Canonicas, tenetur recitare

citare

citare privatim, loco, *Dominus vobiscum*, dicendo, *Domine exaudi orationem meam &c.* ut Subdiaconus:) Tertiò fit inhabilis ad beneficia: Quartò, si antecedenter habuit beneficium, pro tempore, quo est excommunicatus, non facit fructus suos. Hos effectus videndos fusius apud Authores, facit etiam nunc.

5 D. Habet alios quinque effectus comprehensos illis versibus:

Si pro delictis anathema quis efficiatur,
Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

Peto mihi explicari?

M. Per *os* intelligitur, quod non licet alloqui excommunicatum: per *orare*, quod non licet applicare pro illo suffragia Ecclesiæ, aut effundere preces cum illo: per *vale*, quod non licet eum salutare: per *communio*, quod non licet cum illo facere contractus, per *mensa*, quod non licet comedere cum illo; Ante Martinum V. quælibet excommunicatio latæ sententiæ habebat hos effectus: in prędicto Concilio Martinus V. considerans, illos esse nimis onerosos populo innocenti, & nihil immutans pro parte excommunicati, restrinxit pro parte communicantium cum ipso: decrevit, ut adhuc prædicti quinque effectus vigerent respectu excommunicati, qui esset publicus Clerici percussor, vel nominatim à legitimo Superiore denunciatus ut talis. Aliter excommunicati privantur bonis prædictis, quatenus possunt prodesse ipsis, non quatenus obessent aliis; ita Parochus excommunicatus non potest licitè uti jurisdictione spirituali, quia hoc cederet in bonum suum, sed non privatur valido usu jurisdictionis (quando non sit denunciatus, vel publicus Clerici percussor) quia cederet in damnum commissæ plebis: quare, ut dictum est cap. 12. num 9. excommunicatus denunciatus, nec licitè, nec validè absolvit: non denunciatus illicitè, sed validè in administrando sacramentum pænitentiæ (idem dic de reliquis) Peccant mortaliter tam pænitens, quàm excommunicatus; non tamen sufficit, ut excommunicatus, in confessione accuset se illicitè administrasse sacramenta, debet accusare se administrasse ligatum excommunicatione: Peccator absolvens peccator solùm contra jus divinum: excommunicatus peccat, & contra præceptum Ecclesiæ in eo, quod prohibitus usu jurisdictionis, ea utitur: quare debet in confessione explicare hoc duplex peccatum: quæ omnia adverte.

6 D. Habeo aliquid difficultatis circa orationem: credo, quòd sicut possum orare pro infideli, ita pro excommunicato; imò Ecclesia in Parasceve orat pro Schismaticis, & Hæreticis, pro Judæis, & Paganis.

M. De hoc S.Th. suppl q.21. a.1. ad 1. & 2 cujus doctrina, ut facilius percipiatur *ex Instruct Cleri* c 7. n 47. in nono Symboli articulo credimus *Communionem Sanctorum*, scilicet, fructum orationum, & bonorum operum communicari inter fideles, modo ibi explicato, quæ communicatio fit independenter à quacunque orantis intentione, sicut in corpore physico nutrimentum bonum, de quo participat unum, participant alia membra, etiamsi homo nihil cogitet de hoc: Membra mortua in corpore physico non participant prædictum influxum, sed illum, qui provenit ex intentione sumentis medicinam, ut prosit tali membro; pro membris, quæ jam ferro sunt separata, nullam homo accipit, aut intendit accipere medicinam; ita peccatores in corpore Ecclesiæ accipiunt influxum orationum, quem intendit Ecclesia semper orans, non solùm pro justis, sed etiam *pro omnibus Orthodoxis, atque Catholicæ, & Apostolicæ fidei cultoribus*. Pro iis, qui sunt foris, Ecclesia non orat, nisi in Parasceve, & tunc solùm petit, ut fiant membra Ecclesiæ. Sic ergo prohibemur orare pro excommunicatis, quando oramus in persona Ecclesiæ, ut in Missa, in qua, quia ad *Memènto*, juxta Rubricam, potes orare pro Christifidelibus *ad tuam voluntatem*; tunc, ut persona privata poteris orare, ut excommunicatis *detur spiritus pęnitentiæ, quo ab excommunicatione solvantur*; ad hoc poteris privata intentione dirigere cætera Divina Officia, & more periti Medici ages. Hic ubi diversa membra patiuntur, & potest subvenire cuilibet, utique subvenit. At si mors imminet, & ex curatione membrorum timet accelerationem mortis, unicè huic præcavendæ incumbit. Excommunicatus patitur maximum malum in eo, quod

quod est præcisus ab Ecclesia, & potest etiam aliquando pati minora mala, ut paupertatem &c. sed timeri prudenter po est, quòd à paupertate sublevatus, magis sordescat; quare orandus est Deus, ut illi tribuat spiritum pœnitentiæ.

7 D. Incurrit ne solùm excommunicationem minorem, qui communicat cum excommunicato, in orationibus Ecclesiæ, includens excommunicatum vitandum in illis, quas agit in persona Ecclesiæ?

M. Si orat tali modo pro non vitando, nullam incurrit, quia à tempore Martini V. Ecclesia declaravit se à suis orationibus non excludere istos: Si essent vitandi, & excommunicati à Papa, tunc Sacerdos ita orans in Divinis officiis incurreret majorem, c. *significavit* de sent. exc. ubi statuitur regula generalis, quòd Clericus communicans in Divinis cum excommunicato à Papa, incurrit majorem. Exceptiones, aut limitationes vide apud Canonistas celebriores, qui commentantur prædictum textum.

8 D. Est ne alius casus, in quo incurratur excommunicatio major ob participationem cum excommunicato?

M. Ex c. *Nuper*, & ex c. *Si concubinę* de sent. exc. incurrit majorem, qui cum homine jam jam nominatim excommunicato communicat in eo crimine, propter quod fuit excommunicatus, si fęmina fuit nominatim excommunicata ob fornicationem: qui peccavit cum illa ante, non incurrit, sed incurrit, si peccet post denunciationem.

9 D. Sunt ne casus, in quibus participans cum excommunicato excusetur ab incursu excommunicationis?

M. Participans cum excommunicato incurrit in duplici casu: primo, si Clericus illum admittat ad divina: secundo, si participet in crimine, pro quo fuit excommunicatus, nemo pro hoc secundo potest excusari à pœna, nisi adsit ignorantia, quæ sufficiat excusare secundum Canones. Si possit dari causa, præter ignorantiam supra dictam, participantem in divinis cum excommunicato nominatim denunciato excusans, videantur Canonistæ celebriores, ac Theologi: Confessori ordinario nihil refert scire, imò passim experimur maximum detrimentum, in eo, quòd personæ ordinariæ ex quibusdam libellis hauriunt quasdam exceptiones à regulis generalibus in circumstantiis extraordinariis, in quibus per Epichejam regula generalis non potest habere locum; & ipsi utuntur prædictis exceptionibus pro omni casu etiam ordinario. Id multò magis habet locum in hac materia, in qua ruina ingens animarum oritur, si simplex Confessarius ex se, absque judicio Superioris, cujus est excommunicare, decidat hunc, vel illum casum non comprehendi; quare viam ordinariam propone calcare, si contingat extraordinarius, qui videatur exceptus, post diligens studium require Superioris judicium. Hæc de majori excommunicatione. Circa minorem, in quinque casibus absque incursu potes communicare cum excommunicato vitando, & comprehenduntur illo versu:

Utile, lex, humile, res ignorata, necesse.

De quibus S. Th. q. 23 a. 1. dicitur *Utile*, quando loquimur in ordine ad vitam ęternam: dicitur *lex*, quando tenemur communicare ex lege matrimonii: dicitur *humile*, quando quis ante excommunicationem fuit subjectus excommunicato subjectione filii ad patrem, & servi ad dominum, vel è contra (jurisdictio non excusat: quare subditus non potest communicare cum Principe:) dicitur *res ignorata*, nam ignorantia excusat: dicitur *necesse*, quia excusor agens ob convenientem necessitatem.

10 D. Petrus, v g. in Indiis fuit denunciatus excommunicatus, nunc in Urbe commoratur, ubi scio solus ego excommunicationem, teneor ne illum evitare?

M. Teneris evitare in divinis (occultè tamen) & in crimine, ob quod fuit excommunicatus: quoad communicationem civilem teneris evitare in occulto, non in publico, & dic de illo, ut de peccatore occulto, cujus peccatum nequis publicare.

11 D. Quia pœnæ non incurruntur ab ignorantibus, quæ ignorantia excusat ab excommunicatione?

M. C de const. in 6. dicitur: *Ut animarum periculis obvietur, sententiis per statuta quorumcunque Ordinariorum prolatis, ligari nolumus ignorantes. Dummodo eorum ignorantia crassa non fuerit, aut supina.* Igitur ab incursu censurarum ignorantia etiam

etiam probabilis excusat, dum sit verè probabilis. Id ex se non definiet Confessor, & videbit, quæ dicentur de ignorantia cap. 35.

12 D. Cùm timenda sit omnis excommunicatio, etiam injusta, quomodò id verificatur, & qualiter id contingit?

M. Explicat S. Th. q. 21. a. 4. tu prælege quæ dicentur p. 2. cap. 19 de judicio temerario, conformiter ad quæ dic, Excommunicatio si sit nulla, non est timenda: dicitur nulla, quando fit per judicium usurpatum, ut si judicet, qui non habet authoritatem hic, & nunc excommunicandi talem, vel non potest judicare tali modo, v. g. sine monitionibus &c. Glossa c. *Præsenti* de sent. exc. in 6. assignat duodecim casus: in quibus est nulla. Utile erit scire illos magis quoad judicium fori contentiosi, quàm pœnitentialis, in quo semper absolvet ad cautelam; & nisi manifestissima sit nullitas, non se ingeret. Sicuti dicitur de Judice sæculari, damnans homicidam, peccat, si damnet ex odio, non ex affectu justitiæ, sed tamen justè damnat: ita dic de excommunicante. Sicut in judicio sæculari, sub pœna mortis vocatus à Judice, ubi adsunt indicia sufficientia, debet obedire, & si non obediat, hoc ipso fit reus mortis; ita in Ecclesiastico, fiet reus excommunicationis, ut in sæculari damnatus, quia v. g. noluit abnegare fidem, debet humiliter sustinere mortem potiùs, quàm obedire. Idem in Ecclesiastico: excommunicatur, v. g quis, quia non vult cohabitare uxori, cum qua habet impedimentum dirimens occultum, sed certum: contrarium apparet in judicio Ecclesiæ; ex c. *Inquisitioni* extra de sent. exc. debet excommunicationem sustinere humiliter potiùs, quàm fornicariè conjungi fœminæ, sive petendo, sive reddendo.

13 D. Excommunicatio incurritur ne statim ac commissi delictum, cui est annexa?

M. Considera semper attentè verba comminantis: si dicat *sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ*, & sint aliæ conditiones, tunc delicto commisso, delinquens est statim excommunicatus quoad se, licèt nondum denunciatus quoad alios: Si dicat tantùm *sub pœna excommunicationis*, non erit excommunicatus, quousque Superior infligat; & Sacerdos illud committens, si celebret, non fit irregularis &c.

14 D. Sufficienter dictum est de causa formali excommunicationis, dic de materiali?

M. Ex n. 3. minoris causa materialis potest esse veniale. De majori hæc S. Thom. suppl. q. 21. a. 3. *Quia excommunicatio est gravissima pœnarum: pœnæ autem medicinæ sunt, & sapientis Medici est, à levioribus incipere medicinis, & minùs periculosis, ideò excommunicatio infligi non debet, etiam pro peccato mortali, nisi contumax fuerit, vel non veniendo ad judicium, vel ante terminationem judicii sine licentia recedendo, vel determinationi non parendo. Tunc enim, postquàm monitus fuerit, si contempserit, contumax reputatur, & excommunicari debet à Judice, jam non amplius habente, quod contra ipsum faciat.* Igitur, non omne peccatum mortale debet esse materia excommunicationis, sed contumacia, per quam fit locus alteri medicinæ ad tollendum peccatum. Id observari præcipit Trid. sess. 25. de refor. c. 3 Brevitatis gratia non adduco textum, qui tamen sæpè relegendus est: etenim multi deficiunt, & assumunt pro primo remedio, quod esse debet ultimum, imò illud sæpè assumunt pro defectibus, qui directè, & proximè sunt contra gubernium œconomicum, aut politicum: remotissimè, & indirectè sunt contra Deum, quia potes processu temporis fieri Superior cum potestate excommunicandi, vel peti de consilio à Superioribus, attende, qua prudentia velit procedi Spiritus Sanctus, author prædictis capitis.

15 Aliæ quæstiones agitantur de excommunicatione, præsertim circa causam efficientem; sed ordinario Confessori sufficit delibatio prædictarum. Illud videtur necessarium, ut particulariter sciat saltem principaliores censuras, & pœnas Ecclesiasticas. Quare c 19 dabo Catalogum insertum libello, *Avvertimenti di S. Carlo &c.* tertiæ editionis, de anno 1702., ut illum habere possis præ manibus

16 D Extat ne aliqua Thesis damnata, circa quod dictum est de excommunicatione?

M. Extat 44. Alexandri VII. loquens generaliter de omni censura.

CA-

CAPUT XVIII.

De reservatione Casuum, & Censurarum.

1. EX Rituali c. 7. n 8. Confessor *sciat Casus Sedi Apostolicæ, & Ordinario suo Reservatos*: Hæc scientia est necessaria; quilibet enim Judex debet scire, quousque se extendat sua jurisdictio, cujus si terminos transiliat, invalida est sententia. In omni Republica bene ordinata sunt constituti tales termini, quod inferiores Judices habent solùm judicare minora delicta, & ordinaria cognitio graviorum reservatur Superiori; gravissima tandem judicat ipse Princeps, vel quos ipse deputat ex commissione speciali. Sapientissimum hunc ordinem servatum esse, & servari debere in Ecclesia definit Trid. sess. 14. c. 7. Circa hanc reservationem plura peti possunt, observatu sequẽtia

2 D. Quid est reservatio casuum, seu censurarum?

M Est restrictio jurisdictionis, per quam Superior jurisdictionem commissam inferiori Judici restringit, ita quod illam non habeat pro absolveudis certis casibus, aut censuris. Hinc infer nullatenus absolvi pœnitentem, qui invincibiliter ignorat reservationem. Princeps, me invincibiliter ignorante, in Republica restrinxit jurisdictionem alicujus Judicis, hinc non potest me judicare, quia jurisdictionem confert non mea ignorantia, sed Superioris authoritas.

3 D. Quid faciam, ubi accedit pœnitens involutus casu reservato?

M. Rituale c. 7 n 16 solum dicit, quod *non absolvat, nisi priùs obtenta facultate à Superiore*. S. Carolus §. 14. ait, quod *admoneat pœnitentem, ut se sistat coram habentibus facultatem*, sed addit, *ubi Confessor aliundè judicaret non convenire, ut se præsentet pænitens, Confessor ipse petat facultatem absolvendi*. Possunt contingere plurimi casus, in quibus ex una parte, ob absolutionem, adeunda est Apostolica Sedes: ex alia impossibile est pænitenti adire. In his exigitur prudentia, & charitas Confessoris, ut pænitenti subveniat, si verè petit; & aliàs habet justum impedimentum non operandi ex se solo. Sacra Pænitentiaria providit, ut sequitur.

Instructio Parochorum, & Confessariorum pro casibus, quorum absolutio, seu dispensatio à Sacra Pænitentiaria Apostolica impetratur.

4 CUm sæpè sit experientia compertum plurimos utriusque sexus Christifideles, & præcipuè in longinquis degentes, censurarum vinculis, votorum obligationibus, matrimoniorum impedimentis, nec non Irregularitatum, & casuum quoquo modo reservatorum ligaminibus adstrictos, ad S. Sedem, ejusque S. Pænitentiariam spectantibus irretitos, in illis lachrymosè persistere, & continuis conscientiæ agitationibus laboriose perdurare, cujus mali causas ex similibus provenire, innotuit.

5 *Primo, eo quod Parochi, vel alii, ad quos hujusmodi pænitentes recurrere contingit, in pagis, aut locis ruralibus degunt, & viam, modumque recurrendi ad præfatam Sac. Pœnitentiariam ignorant, nec aliquem hic Romæ agnoscunt, ad quem supplicationes dirigant, unde pænitentes perplexos dimittunt, quibus, cum ad Ordinarium accedendi (fæminis præsertim) verecundia, aut timor aditum intercludat, consilium ulteriùs requirere nescientes, remedium desperant, & in prædictis vinculis, obligationibus, impedimentis, inhabilitatibus, & casibus reservatis, cum periculo damnationis insordescunt.*

6 *Secundo evenit, quod pænitentes, egeni recognitionem pro sollicitudine, & labore Agentium Romæ commorantium, exolvere non valentes, inconsolati, ac conscientiæ motibus concussi, in periculoso statu manere coguntur, & fortè (quod pejus est) sibi persuadent, Sac. Pænitentiariæ Tribunal, aliquid lucri pro litteris prædictis recipere, cùm revera S. Pænitentiariæ Ministri, nec aliquid, quamvis minimum, nec etiam sponte oblatum unquam recipiant, & gratis omnia exhibentes, singulos ad se recurrentes serena fronte complectantur.*

7 *Tertio accidit etiam nonnunquã per inadvertentiam exponentium, ut gratię juxtà exposi-*

exposita, obtentæ, irritæ evadant, eò quia casus, & circumstantias necessarias reticeant; unde fit, quod litterarum Executores, casu postea pęnitentium examinato, rem aliter se habere, quam expressum fuerat, comperiant, & gratias subreptitias, aut obreptitias esse inveniant: quare pęnitentes confusi remanent, & spe novæ dispensationis se carere putantes, in prædictis vinculis, obligationibus &c. miserabiliter remanent.

8 *Quare gratum Deo, & utile fidelibus futurum esse speratur, si iste modus recurrendi ad ipsam Sac. Pęnitentiariam proponatur.*

9 *Confessores itaque, cum pęnitentes pręfatis vinculis irretitos ad se accedere contigerit, casuum qualitates, & præfatorum casuum circumstantias considerent, causasque dispensationum, aut commutationum exprimant, & caveant, ne, quod occultum est, publicum faciant, præsertim impedimenta occulta matrimoniorum; nam publica, vel ad publicum redacta, non pertinent ad S. Pænitentiariam.*

10 *Et sic præfati Confessores, seu pęnitentes poterunt casus præfatos cum dictis circumstantiis, & causis exponere, sive latino, sive quocunque alio idiomate propriæ regionis; nam Sac Pænitentiaria suos ex quacunque regione Pęnitentiarios subordinatos habet; & exprimant in fine expositionis casus, nomen & cognomen, cui sit à Sac. Pænitentiaria rescribendum, etiamsi ipsum nomen, & cognomen sit fictitium; Itemque modum, per quem responsio secura dirigi possit, significando, scilicet, vulgari nomine Oppidum, seu Civitatem, & Regionem, cum data mensis, & anni in hunc modum.*

Intus incipiant epistolam, seu supplicationem sic.

Eminentiss & Reverendiss Domine.

11 *N. Mulier emisit votum simplex Castitatis: manet in periculo incontinentiæ, nisi nubat: Supplicat sibi votum commutari adeffectum contrahendi matrimonium.*

Terminet epistolam, seu supplicationem sic:

Dignetur Emin Vest. rescribere ad N. N. Et exprimat nomen, & cognomen, cui est rescribendum: ad Civitatem N. exprimendo nomen civitatis: per Oppidum N exprimendo vulgari nomine, nomen oppidi. Et dirigere Breve, seu gratiam simplici Confessario, Magistro in Theologia, sive Decretorum Doctori, sive Parocho, cui pęnitens aperuit suam conscientiam, ne ipse pęnitens, & pręsertim fęminę cogantur circumire pro executione gratiæ Sac. Pænitentiariæ.

Dirigant epistolam, seu supplicationem scribendo extra, seu a foris, in hunc modum:

Eminent. & Rever Domino, D. Cardinali Majori Pœnitentiario.

Romam.

12 *Et si tardaverit responsio, Confessarii rescribant, ne fortè sit deperdita, & nunquam desperent pænitentes.*

13 *Monentur insuper Parochi, sive Confessarii, ad quos præsentes litteræ pervenerint, illarum notitiam, quibus poterunt, pro animarum salute communicare.*

14 D. Vere Mater pia est Sedes Apostolica, & pii ejus Ministri, qui provident fidelibus non tantum remedia, sed & modum faciliorem, ut possimus consequi prædicta remedia. Ego utar hæc benignitate pro salute pœnitentium, & juxta ultimum monitum communicabo notitiam hanc, quibus potero. Interim, quid agere debeo, dum expectatur responsum?

M Audisti nominata, præsertim quinque primo censurarum vincula: secundo votorum obligationes: tertiò matrimoniorum impedimenta: quartò irregularitates: quintò casus quoquo modo reservatos. Quoad primum: si vincula sint publica, nullum potest esse scandalum, si quis abstineat, sed imò scandalum esset, si non abstineret: quando sunt occulta, potest oriri scandalum, si quis abstineat: Ubi igitur extra articulum mortis (in quo nulla est reservatio) accedat pœnitens cum censura, vel casu reservato Sedi Apostolicæ, & Confessor, qui se obtulit ad impetrandam facultatem absolvendi via prædicta, noverit magnum oriri scandalum, nisi tunc pœnitens communicat, suadebit, ut recurrat ad Episcopum, vel ejus Vicarium, qui habent facultatem, juxta Trident. sess. 24 c. 6 exceptis casibus Bullæ Cœnæ, vel ad Regulares privilegiatos, de quibus cap 9 n 5 si nullus expectari possit recursus, absque magno scandalo, est duplex opinio: Alii dicunt posse cõmunicare cum solo actu contritionis: Alii, quod tene-

tur

tur confiteri non reservata, & reservata simplici Confessario, qui ad obviandum scandalo primum imponet onus comparendi quamprimum coram Superiore, posteà illum absolvet à non reservatis directè, à reservatis indirectè. In praxi hanc deduces; nam actus perfectæ contritionis est valdè difficilis. Circa vota, non video scandalum in illis adimplendis Posset solùm figurari casus, quòd obligatus voto castitatis, & in periculo proximo incontinentię debeat communicare. Hic debet tractari, ut ex S. Carolo dictum est c. 11. n. 30 & si faciat, quod est in manu sua, orando &c. non erit periculum: si non faciat, sibi imputet. Circa matrimonii impedimenta, potest contingere, quòd alter conjugum contraxerit, cum impedimento occulto dirimente, affinitatis provenientis ex copula illicita cum sorore, v. g multi deficiunt, asserentes, posse conjugem conscium impedimenti reddere, sed non petere; sed quia matrimonium est invalidum, illa redditio esset fornicaria, & per consequens illicita, etiamsi redderetur ad evitandam mortem; si casus contingat, dum expectatur Dispensatio Apostolica, ostende pœnitenti, quod est obligatus ad omninò abstinendum, & aliis viis abducat conjugem, ne instet pro redditione debiti: insuper moneatur, quòd, obtenta dispensatione, ante usum matrimonii, debent renovare consensum, prudenter tamen Sac. Pœnitentiaria concedens Confessori, ut dispenset in hisce impedimentis, apponit in litteris conditionem, quòd conjux certioret alterum inscium de nullitate prioris matrimonii; sed sufficiet certiorare in genere, dicendo: *Si non essemus conjuges, erimus ab hoc die &c.* Circa irregularitatem potest contingere casus in religiosa communitate, ubi scandalum fit, si quis non celebret, quod tamen est difficile; nec enim desunt media, ut quis abstineat absque publicatione delicti gravissimi, ob quod incurrit: Casus, & à Jure, & à Doctoribus prætermittitur, quia creditur morâliter impossibilis; quare nec ego quidquam ex me determinabo.

15 D. Qui habens casum reservatum, confitetur nulliter habenti facultatem, tenetur ne iterùm adire Superiorem, quando validè volet confiteri?

M. Doctores distinguunt; si comparet coram Superiore, qui reservavit, volunt posse absolvi à quolibet: si confiteatur habenti facultatem delegatam, v. g. in Jubilæo, tunc tenetur iterùm adire Superiorem, quia facultas absolvendi concessa est pro confessione valida, non invalida; sed casus istos non debemus somniare; nulla enim fit pietatis accessio ex eorum solutione.

16 D. Potestne simplex Confessor absolvere casum, quando dubitat de reservatione?

M. Potest esse dubium juris, & dubium facti; dubium juris esset, si, v. g. perfectè nesciret tabellam casuum reservatorum; unde dubitat de jurisdictione spectante ad valorem sacramenti; in hoc dubio habet locum damnatio primæ prop. ab Innoc. facta: secundo potest esse dubium facti; pœnitens dubitat, num sua hæresis fuerit externa, vel interna tantùm. Circa dubium facti, distingue: si agitur de dubiè reservatis in Bulla Cœnæ, non potest absolvi, quia Clemens VIII. super hisce abstulit facultatem etiam Privilegiatis in decreto 1602. Si de aliis, dic posse absolvi à simplici Confessario, quia, ubi vult Superior reservare casus dubiè contentos, id explicat, ut fecit Clemens

17 D. Alii casus reservantur ratione sui, alii ratione censuræ, quid hoc importat?

M. Casus reservatus ratione censuræ, ubi semel, etiam extrajudicialiter ablata est censura, potest sacramentaliter absolvi à quocumque: hæresis hoc modo reservata, ubi quis comparuit coram Superioribus, & illi absolverunt à censura extra Sacramentum (nec enim solent sacramentaliter audire) absolvi potest per quamcumque. Ordinarie, quoties peccato annexa est excommunicatio Papalis reservata, illud reservatur ratione censuræ; non ita, si Episcopalis.

18 D Qui commisit delictum reservatum, potest ne absolvi, si accedat ad Diœcesim, in qua non est reservatum?

M. Ex c 9 n. 5. potest, nisi accedat in fraudem: dicitur accedere in fraudem, si ad hoc solùm veniat; etenim tunc vult subterfugere judicium Superioris, si ex Tusculo, v g. ubi homicidium reservatur, venit Romam ob aliquod negotium, &

Ro-

Romæ velit confiteri, poterit illum quilibet absolvere. Si accedat ad Pœnitentiarios constitutos in Basilicis, poterit absolvi, etiamsi ad hoc solùm veniat, quia tunc recurrit ad Superiorem sui Superioris, nempè, ad Romanum Pontificem, ut Caput universalis Ecclesiæ, cujus Ministri sunt prædicti Pœnitentiarii. At reliqui Confessores Urbis, habentes jurisdictionem ab Em. Vicario, sunt Ministri Pontificis, ut Episcopi Romani; & sic pœnitens accedit ad parem, non ad Superiorem sui Episcopi.

19 Est ne reservata Papæ omnis excommunicatio inflicta per Sedem Apostolicam?

M. Sit regula generalis, excommunicatio per Papam inflicta, non est reservata, nisi declaret id Papa.

20 D. Privilegiati, quid possunt in casibus reservatis Papæ?

M. Non debent uti privilegiis, nisi prius attentè illa considerent, & percipiant, quousque extendantur. Et primo legenda est Extravag. Sixti IV. quæ incipit: *Et si Dominici*, de pœn. & rem. Secunda sub hoc principio: Plura privilegia absolvendi, & dispensandi concesserat Sixtus: sed quia id cedebat in damnum animarum, per dictam Extrav. declaravit privilegia per se concessa non debere extendi ad casus ibi expressos quorum plures hodie continentur in Bulla Cœnæ. Alii, quos absolvi non vult per Extrav. sunt hi: primo generaliter omnis læsio libertatis Ecclesiasticæ: secundo, violatio interdicti positi à S. Sede: tertio, mutilatio, vel occisio Clerici constituti in sacris: quarto, simonia contracta in ordine, vel beneficio. Circa vota prohibet, commutari votum peregrinationis ultramarinæ, visitationis liminum Apostolorum Petri, & Pauli, & Jacobi in Compostella, necnon Castitatis ac Religionis. Igitur privilegiati considerent, num super hos casus habeant privilegium ex concessione hujus Papæ; nam hoc est revocatum ita, quòd nullibi possint absolvere, neque in Urbe, neque extra Italiam. Secundo privilegia quantumvis amplissima regulari debent juxta restrictionem Clementis VIII. (intra Italiam extra Urbem) positam c. 10. n 6 & declarationes Clem. X datas c 9. n 5. Porrò Clem. VIII voluit, posse uti privilegiis, quando ea fuerint in usu. Etiam in toto Orbe prohibentur absolvere delinquentes contra Constitutiones de electione Rom. Pont. editas, alteram à Greg XV. de anno 1621. & alteram ab Urb. VIII. de anno 1625. Insuper Theologi primæ notæ asserunt privilegia Regularium non posse extendi ad casus, qui sunt prohibiti Em. Majori Pœnitentiario; nec enim percipiunt, quomodo in toto Orbe Regulares innumeri possint indistinctè super delicta, quorum absolutionem Rom. Pont denegat suo primario Ministro, tot specialibus notis digno. Juxta hos, ultra casus jam expressos, Privilegiatus non potest etiam in occultis, etiam in foro conscientiæ, absolvere illos, qui vivente Rom. Pont. tractant de successore deligendo: secundo, neque violantes constit. Urb. VIII editam de anno 1631. contra inquirentes per Astrologiam judiciariam de statu Christianæ Reipublicæ, vel de vita, aut morte Rom Pont. pro tempore existentis; quia in Bulla Innoc XII super facultatibus Majoris Pœnit. del cta hujusmodi exclusivè quoad hunc, reservat sibi Pontifex: Tertio Major Pœnit. ex Urb. VIII. nequit absolvere ab excommunicatione incursa propter violatum juramentum, quod emittunt Officiales Congr Rituum circa Sanctorum Canonizat. Et secundùm istos Magistros neque ab illa potest absolvere Privilegiatus Quid ego sentiam, non est necessarium exponere si contingeret casus in praxi, nunquam absolverem, & aliis consulerem dimittere gravissimos peccatores, ut ex difficultate absolutionis in posterum omninò abstinerent.

21 D. Virtute Jubilæi potestne simplex Confessarius absolvere à reservatis?

M. Quilibet Judex, cujus jurisdictio in aliquo particulari casu extenditur per patentes supremi Principis, antequam exerceat, semper attentè considerat omnia, etiam minima verba patentium, Confessor, ne sibi exprobretur: *Filii hujus sæculi prudentiores sunt filiis lucis*, Luc. 16 multo magis observabit minutatim Jubilæi formulam, à qua non declinabit, neque ad dexteram, neque ad sinistram. Vide c. 21.

22 D. Quas in foro sacramentali pœnitentias impones, dum absolvis excommunicatum?

M. Hic

M. Hic punctus est necessarius Confessori ordinario pro duplici casu: primo, pro Jubilæis: secundo, pro mortis articulo. Volens satisfacere suo muneri, ante omnia considerabit particulariter, num in absolvendo à tali casu, Superior exigat specialem pœnitentiam: hæc erit imponenda. In Jubilæo nullatenus potest absolvi excommunicatus, a legitimo Superiore declaratus ut talis, nisi infra tempus Jubilæi satisfaciat, aut concordet cum partibus: si non sit declaratus, poterit absolvi, etiam in casibus Bullæ Cœnæ; dummodo prius pro pœnitentia destiterit, cum proposito ulterius similia non committendi, & absolvitur in foro conscientiæ tantum, adeo ut si conveniatur in foro judiciali, debeat satisfacere Superiori. In articulo mortis etiam simplex Sacerdos potest absolvere quemlibet excommunicatum, etiam denunciatum, etiam ab hæresi, dummodo præstet cautionem, & in defectum hujus, juramentum, si potest, de stando Ecclesiæ mandatis, & de satisfaciendo parti læsæ. Hac pœnitentia præmissa absolvetur, & remanebit directe absolutus a censura, & peccato; tamen, si convalescat, tenetur ad obediendum se præsentare Superiori; si non obediat, ob peccatum inobedientiæ incidit in censuram eodem modo reservatam, ut prima.

23 D. Adsunt ne Theses prohibitæ, tangentes absolutionem reservatorum?

M. Alexandri VII. tertia tangit absolutionem reservatorum in Bulla Cœnæ: quarta specialiter crimen hæresis: 12. absolutionem reservatorum ab Episcopis.

25 D. Adsunt ne pœnæ contra audentes absolvere a casibus, vel censuris reservatis?

M. Præsumentes absolvere ab excommunicationibus Bullæ Cœnæ, contra tenorem illius, excommunicantur, & Pontifex declarat, quod gravius temporaliter, & spiritualiter, ut noverit expedire, procedet contra sic præsumentes: non tamen ibi reservatur hœc excommunicatio.

CAPUT XIX.

Dantur Canones Bullæ in Cœna Domini.

1 UT Confessor servet ordinationem Ritualis datam can. 7. num. 8. non sufficit in generali scire, quid sit censura specialiter debet scire, qui casus reservati sint Apost. Sedi, qui Episcopo Episcopales hic non possunt adduci, quia varii juxta varias Diœceses; quare adduco tantum Papales, & in hoc capite reservatos in Bulla Cœnæ, cujus omitto præfationem.

2 Canon primus *Excommunicamus, & anathematizamus ..... quoscunque Hussitas, Wiclephistas. Lutheranos, Zuinglianos, Calvinistas, Ugonotos, Anabaptistas, Trinitarios, & a Christiana Fide Apostatas, ac omnes, & singulos alios Hæreticos, quocunque nomine censeantur, & cujuscunque Sectæ existant, ac eis credentes, eorumque receptatores, fautores, & generaliter quoslibet illorum defensores, ac eorundem libros hæresim continentes, vel de Religione tractantes sine authoritate nostra, & Sedis Apostolicæ scienter* (nota) *legentes, aut retinentes, imprimentes, seu quomodolibet defendentes, ex quavis causa, publice, vel occulte, quovis ingenio, vel colore; necnon Schismaticos, & eos, qui se a nostra, & Romani Pontificis* (ut Pontifex, non ut Princeps dominii temporalis) *pro tempore existentis obedientia pertinaciter subtrahunt, vel recedunt.*

3. 1. Ut sit Apostata, & Hæreticus non sufficit ignorare, etiam vincibiliter, mysteria fidei, etiam necessaria necessitate medii sed requiritur habere positivum errorem in intellectu contrarium fidei cum pertinacia: Dubius in fide est talis. Apostatans externe à fide, sed intus tenens fidem, non est talis, uti neque blasphemans hæreticaliter. Hi tamen, licet non excommunicentur hic, sunt denunciandi Sanctæ Inquisitioni.

4 2. Qui sint receptatores &c. vide dicenda de injustitia, super illud carmen, *Iussio, consilium &c* verbo *Recursus*.

5 3. Quid requiratur ad incurrendam hujusmodi excommunicationem; vide suo loco.

6 4. Qui sint Schismatici; vide de Charitate, cui schisma opponitur.

7 Can. secundus: *Item omnes, & singulos cujuscumque status, gradus, seu conditionis fuerint; Universitates vero, Collegia, & Capitula, quocumque nomine nuncupentur, interdicimus ab ordinationibus, seu mandatis nostris, & Romanorum Pontificum pro tempore existentium ad universale futurum Concilium appellantes, necnon eos, quorum auxilio, consilio, vel favore appellatum fuerit.*

8 Can. tertius: *Item omnes Piratas, Cursarios, & Latrunculos maritimos, discurrentes Mare nostrum* (Status Ecclesiastici) præcipuè *à Monte Argentario usque ad Terracinam, ac omnes eorum fautores, receptatores, & defensores.*

9 1. Piratæ &c. non sunt, Mare Pontificium, etiam ut prædentur ligna eorum, quibus sui Principes declararunt bellum, nec qui discurrens hoc Mare, causa negotiorum, prædaretur casu aliam navim, esto non inimicam, sed qui ad hoc exiret, ut prædaretur quomodocumque. Hic, etiamsi nihil prædetur, dummodo taliter discurrat Mare Pontificium, excommunicatur.

10 Can. quartus *Item omnes, & singulos, qui Christianorū quorumcumq; navibus tempestate, seu in transversum (ut dici solet) jactatis, vel quoquo modo naufragium passis, sive in ipsis navibus, sive ex eisdem ejecta in mari, vel in littore* (maris utiq; non fluminis) *cujuscumq; generis bona, tam in nostris Tyrrheni, & Adriatici, quam in cæteris cujuscumque maris* (non fluminis) *regionibus, & littoribus, surripuerint, ita ut nec ob quodcumque privilegium, consuetudinem, aut longissimi, & immemorabilis temporis possessionem, seu alium quemcumque prætextum, excusari possint.*

11 *Christianorum*, quare non Turcarum, aut Gentilium, an Hæreticorum, qui, ut baptizati, sunt verè Christiani? Probabilius est, quod non, quia videtur Pontifex velle favere obedientibus sibi, non rebellibus. Peccabunt tamen surripientes bona Hæreticorum, quibus non est declaratum bellum, quod est declaratum contra Turcas: At si Princeps habeat cum his pacem, hujus subditi etiam peccabunt.

12 *Surripuerint*: quare non excommunicatur, nec peccat, qui bona hæc accipit, ut servet suo domino, vel deferat ad loca destinata de mandato Principis, ut serventur domino; qui autem surripuit, deinde pœnitens restituit, non potest adhuc absolvi.

13 De consuetudine, vide suo loco.

14 Quintus: *Item omnes, qui in terris suis nova pedagia, seu gabellas, præterquam in casibus sibi* (nota hoc) *à jure, seu, ex speciali Sedis Apost licentia permissis imponunt, vel augent, seu imponi, vel augere prohibita exigunt.*

15 Can. 6. *Item omnes falsarios* (etiam per abrasionem unius verbi, vel litteræ) *litterarum Apostolicarum, etiam in forma Brevis, ac supplicationum, gratiam, vel justitiam concernentium per Romanum Pontificem, vel S R. E. Vice Cancellarios, seu gerentes vices eorum, aut de mandato ejusdem Ro. Pont. signatarum, necnon falso publicantes litteras Apost. etiam in forma Brevis, & etiam falso signantes supplicationes hujusmodi, sub nomine Rom. Pont. seu Vice Cancellarii, aut gerentium vices prædictorum.*

16 Can. 7. *Item omnes illos, qui ad Saracenos, Turcas, & alios Christiani nominis hostes, & inimicos, vel Hæreticos, per nostras, sive hujus S. Sedis sententias expressè, & nominatim declaratos deferunt, seu transmittunt equos, arma, ferrum, filum ferri, stannum, chalybem, omniaque alia metallorum genera, atq; bellica instrumenta, ligamina, canapem, funes, tam ex ipso canape, quam alia quacumq; materia, & ipsam materiam, aliaque hujusmodi quibus Christianos, & Catholicos* (ut tales) *impugnant, necnon illos, qui per se, vel alios de rebus statum Christianæ* (ut Christiana est) *Reipublicæ concernentibus, in Christianorum perniciem, & damnum, ipsos Turcas, & Christianæ Religionis inimicos, necnon Hæreticos, in damnum Catholicæ Religionis, certiores faciunt; illisque ad id auxilium, consilium, & favorem quomodolibet* (nota hoc) *præstant. Non obstantibus quibuscumq; privilegiis, quibusvis personis, Principibus, Rebuspublicis, per nos, & Sedem prædictam hactenus concessis, de hujusmodi prohibitione expressam mentionem non facientibus.*

17 Can.

17 Comprehenduntur, qui mittunt ad Hæreticos, vel Turcas, quæ italicè dicuntur, *Avvisi*, præsertim ex Urbe, plena mille mendaciis, vel etiam veritatibus de Curia Romana, in maximum Religionis Catholicæ damnum; quare ad id maximè attendat Confessor.

18 8. Can. *Item omnes impedientes, seu invadentes eos, qui victualia, seu alia ad usum Rom. Curiæ necessaria adducunt, ac etiam eos, qui ne ad Rom. Curiam adducantur, vel afferantur, prohibent, impediunt, seu perturbant, seu hæc facientes defendunt per se, vel alios, cujuscumque fuerint ordinis, præeminentiæ, conditionis, & status, etiamsi Pontificali, seu Regali* (nota hos terminos primum in hoc Canone nominatim expressos) *aut alia quavis Ecclesiastica, vel mundana, præfulgeant dignitate*.

19 Princeps non incurret, si universaliter vetet extrahi hæc è suo Statu, quia indiget, esto inde sequatur, quod non adducantur ad Urbem, quia tunc facit in favorem sui populi, si vetat extrahi, specificando, ne adducantur ad Curiam, incidit, quia facit in odium Romanæ Curiæ.

20 Can. 9. *Item omnes illos, qui ad Sedem Apost. venientes, & recedentes ab eadem, sua, vel aliorum opera interficiunt, mutilant, spoliant, capiunt, detinent; necnon illos omnes, qui jurisdictionem ordinariam, vel delegatam, à Nobis, vel nostris Judicibus non habentes, illam sibi temere vendicantes, contra morantes in eadem Curia audent perpetrare*.

21 Qui sint hi venientes, vel recedentes &c. vide suo loco.

22 Secundam hanc excommunicationem incurrit solum vindicans sibi temere jurisdictionem; quare ex vi hujus Canonis non excommunicatur occidens &c. morantem Romæ quando id facit ex odio &c. non tamen sibi vendicans jurisdictionem.

23 Can. 10. *Item omnes interficientes, mutilantes, vulnerantes, detinentes, capientes, seu deprædantes Romipetas, seu peregrinos ad Urbem, causa devotionis, seu peregrinationis, accedentes, & in ea morantes, vel ab ipsa recedentes, & in his dantes auxilium, consilium, vel favorem*.

24 *Accedentes &c* si occidatur, quia accedit: non si oriatur casu rixa cum accedente; nec occidatur ideo, quia accedit.

25 *Morantes*. Papa peregrinos vult etiam tueri, dum morantur; & incurritur excommunicatio, etiamsi *ut tales* occidantur &c. etiam si quis non faciat id per usurpationem jurisdictionis, ut in nono canone.

26 *Dantes &c.* Neque in nono isti excommunicantur, sed bene in hoc decimo.

27 Can. 11. *Itē omnes interficientes, mutilantes, vulnerantes, percutientes, capientes, carcerantes, detinentes, vel hostiliter* (nota hoc) *insequentes S. R. E. Cardinales, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Sedisq; Apost. Legatos, vel Nuncios* (non tamen inferiores ex vi hujus Canonici) *aut eos à suis Diœcesibus* (non alienis, ex vi hujus Canonis) *territoriis, terris, seu dominiis* (etiā temporalibus) *ejicientes; necnon eamandantes, vel rata habentes* (hi duo termini primum exprimuntur in hoc Canone) *seu præstantes in his auxilium, vel favorem*.

28 Consilium hic non exprimitur, sed certè venit sub nomine auxilii, vel favoris.

29 Can. 12 *Item omnes illos, qui per se, vel per alios, personas Ecclesiasticas quascumq; vel Sæculares ad Romanam Curiam super eorum causis, & negotiis recurrentes, ac illa in eadem Curia prosequentes, aut procurantes, negotiorumque Gestores, Advocatos, Procuratores, & Agentes, seu etiam Auditores, vel Judices, super dictis causis, vel negotiis deputatos, occasione causarum, vel negotiorum hujusmodi, occidunt, seu quoquo modo percutiunt, bonis spoliant, seu qui per se, vel per alios, directè, vel indirectè, delicta hujusmodi committere, exequi, vel procurare, aut in eisdem auxilium, consilium, vel favorem præstare non verentur, cujuscumque præeminentiæ, & dignitatis fuerint*.

30 Ubicumque sit recurrens &c. si hac occasione, molestas illum, incidis.

31 Can. 13. *Item omnes tam Ecclesiasticos, quam Seculares cujuscumque dignitatis, qui prætendentes frivolam quandam appellationem gravamine, vel futura executione Litt. Apost., etiam in forma Brevis, tam gratiam, quam justitiam concernentium, necnon citationum, inhibitionum, sequestrorum, monitoriorum, processuum, executorialium, & aliorum decretorum à Nobis, & a Sede prædicta, seu Legatis, Nunciis,*

Præsidentibus Palatii nostri, & Cameræ Apost. Auditoribus, Commissariis, aliisque Judicibus, & Delegatis Apost. emanatorum, & quæ pro tempore emanaverint, aut alias ad Curias sæculares, & laicam potestatem recurrunt, & ab ea, instante etiam Fisci Procuratore, vel Advocato, appellationem hujusmodi admitti, ac litteras, citationes, inhibitiones, sequestra, monitoria, & alia prædicta capi, & retineri faciunt: quive illa simpliciter, vel sine eorum beneplacito, & consensu, vel examine executioni demandari, aut ne Tabelliones, & Notarii, super hujusmodi litterarum, & processuum executione; instrumenta, vel acta conficere, aut confecta, parti, cujus interest, tradere debeant, impediunt, vel prohibent, ac etiam partes, seu eorum Agentes, Consanguineos, Affines, Familiares, Notarios, Executores, & Subexecutores litterarum, citationum, monitoriorum, & aliorum prædictorum, capiunt, percutiunt, vulnerant, carcerant, detinent, ex Civitatibus, Locis, & Regnis ejiciunt, bonis spoliant, perterrefaciunt, concutiunt, & comminantur, per se, vel alium, seu alios, publice, vel occulte, quive alias quibuscunque personis in genere, vel in specie, ne pro quibusvis eorum negociis prosequendis, seu gratiis, vel litteris impetrandis ad Rom. Curiam accedant, aut recursum habeant, seu gratias ipsas, vel litteras à dicta Sede impetrent, seu impetratis utantur, directe, vel indirecte prohibere, statuere, seu mandare, vel eas apud se, aut Notarios, seu Tabelliones, vel alias quomodolibet, retinere præsumunt.

32 Can. 14. *Item omnes, & quoscunque qui per se, vel alios, auctoritate propria, ac de facto, quarumcunque exemptionum, vel altarum gratiarum & litterum Apost. prætextu, beneficiales, & decimarum, ac alias causa spirituales, & spiritualibus annexas ab Auditoribus, & Commissariis nostris, aliisque Iudicibus Ecclesiasticis avocant, illorumve cursum, & audientiam, ac personas. Capitula, Conventus, Collegia, causas ipsas prosequi volentes impediunt, ac de illarum cognitione tanqua Iudices* (nota hoc) *interponunt: Quive partes actrices, quæ illas committi fecerunt, & faciunt, ad revocandum, & revocari faciendum, citationes, vel inhibitiones, aut alias litteras in eis decretas, & ad faciendum, aut consentiendum, eos, contra quos tales inhibitiones emanarunt, a censuris, & pœnis in illis contentis absolvi, per statutum, vel alias compellunt, vel executionem litterarum Apost. seu executorialium, processuum, ac decretorum prædictorum, quomodolibet impediuntur, vel suum ad id favorem, consilium, aut assensum præstant, etiam prætextu violentiæ prohibendæ, vel aliarum prætensionum, seu etiam, donec ipsi ad Nos informandos, ut dicunt, supplicaverint, aut supplicari fecerint, nisi supplicationes hujusmodi coram Nobis, & Sed Apost. legitime prosequantur, etiamsi talia committentes fuerint præsidentes Cancellariarum, Consiliorum, Parlamentorum, Cancellarii, Consiliarii, Ordinarii, vel Extraordinarii, quorumcunque Principum sæcularium, etiamsi Imperiali, Regali, vel alia quacunque præfulgeant dignitate, aut Archiepiscopi, Abbates, Commendatarii, seu Vicarii fuerint.*

33 Can. 15. *Quive ex eorum prætenso officio, vel ad instantiam patris, aut aliorum quorumcunque, personas Ecclesiasticas, Capitula, Conventus, Collegia Ecclesiarum quarumcunque, coram se ad suum Tribunal, Audientiam, Cancellariam, Consilium, vel Parlamentum, præter juris Canonici dispositionem trahunt, vel trahi faciunt, vel procurant directe, vel indirecte, quovis quæsito colore; nec non qui statuta, ordinationes, Constitutiones, Pragmaticas, seu quævis alia decreta in genere, vel in specie, ex quavis causa, & quovis quæsito colore, ac etiam prætextu cujusvis consuetudinis, vel privilegii, aut alias quomodolibet fecerint, ordinaverint, & publicaverint, vel factis, & ordinatis usi fuerint, unde libertas Ecclesiastica tollitur, seu in aliquo læditur, vel deprimitur, aut alias quovis modo restringitur, seu nostris, & dictæ Sedis, ac quarumcunque Ecclesiarum juribus, quomodolibet directe, vel indirecte, tacite, vel expresse præjudicatur.*

34 Can. 16. *Necnon, qui Archiepiscopos, Episcopos, aliosque Superiores, & inferiores Prælatos, & omnes alios quoscunque Iudices Ecclesiasticos Ordinarios quomodolibet hac de causa, directe, vel indirecte*

rectè, carcerando, vel molestando eorum Agentes, Procuratores, Familiares, necnon Consanguineos, & Affines, & aliàs, impediunt, quo minus sua jurisdictione Ecclesiastica contra quoscunque utantur, secundum quod Canones, & Sac. Constitutiones Ecclesiasticæ, & decreta Conciliorum generalium, & præsertim Tridentini. statuunt; ac etiam eos, qui post ipsorum Ordinariorum, vel etiam ab eis Delegatorum quorumcunq; sententias, & decreta, aut aliàs, fori Ecclesiastici judicium eludentes, ad Cancellarias, & alias Curias sæculares recurrunt, & ab illis prohibitiones, & mandata etiam pœnalia Ordinariis, & Delegatis prædictis decerni, & contra illos exequi procurant; eos quoque, qui hæc decernunt, & exequuntur, seu dant auxilium, consilium, patrocinium(vide quid sit patrocinari) *& favorem in eisdem.*

35 Can. 17 *Quive jurisdictiones, seu fructus, redditus, & proventus ad Nos, Sedem Apost. & quascunque Ecclesiasticas, personas, ratione Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum beneficiorum Ecclesiast. pertinentes usurpant, vel etiam quavis occasione, vel causa, sine Rom. Pontificis, vel aliorum ad id legitimam facultatem habentium expressa licentia, sequestrant.*

36 *Ratione Ecclesiarum &c.* Quare non jura, fructus &c. patrimoniales Clericorum, ex vi Canonis.

37 *Usurpant.* Usurpare, & furari sunt duo diversa; usurpat alienum, qui sibi appropriat, tanquam esset suum, & sibi competeret: E contra furans, optime scit esse alienum, & sibi non competere jus in illa. Usurpans ergo hic excommunicatur, non furans.

38 Can. 18. *Quive collectas, decimas, talleas, præstantias, & alia onera Clericis, Prælatis, & aliis personis Ecclesiasticis, ac eorum, & Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum Beneficiorum Ecclesiasticorum bonis, aliorumq; fructibus, redditibus, proventibus hujusmodi, absque simili Rom. Pont. speciali, & expressa licentia, imponunt, & diversis, etiam exquisitis modis exigunt, aut sic imposita, etiam à sponte dantibus, & concedentibus exigunt: Necnon qui per se, vel alios directè, vel indirectè, prædicta facere, exequi, vel procurare, aut in eisdem auxilium, consilium, vel favorem præstare non verentur, cujuscunque sint præeminentiæ, dignitatis, ordinis, conditionis, aut status, etiamsi Imperiali, aut Regali præfulgeant dignitate, seu Principes, Duces, Comites, Barones, & alii Potentatus quicunque, etiam Regnis, Provinciis, Civitatibus, & Terris quoquomodo Præsidentes, Consiliarii, & Senatores, aut quavis etiam Pontificali dignitate insigniti. Innovantes decreta super his per Sac. Canones, tam in Later. novissime celebrato, quam in aliis generalibus Conciliis edita, cum censuris, & pœnis in eis contentis.*

39 *Eorum..bonis:* Etiam patrimonialibus.

40 Non prohibentur Clerici sponte dare, seu alii exigere, si sponte dent, sed exigere.

41 Can. 19 *Item omnes, & quoscumque Magistratus, & Judices, Notarios, Scribas, Executores, Subexecutores quomodolibet se interponentes in causis capitalibus, seu criminalibus, contra personas Ecclesiasticas, illas processando, banniendo, capiendo, seu sententias contra illas proferendo; vel exequendo sine speciali, specifica, & expressa hujus S. Sedis Apost. licentia, quique hujusmodi licentiam ad personas, & casus non expressos extendunt, vel alias illa perperam abutuntur, etiamsi talia committentes fuerint Consiliarii, Senatores, Præsidentes, Cancellarii, Vicecancellarii, aut quovis alio nomine nuncupati.*

42 Can 20 *Item omnes illos, qui per se, seu alios directè, vel indirectè sub quocumque titulo, vel colore invadere, destruere, occupare, & detinere præsumpserint, in totum, vel in partem, Almam Urbem, Regnum Siciliæ, Insulas Sardiniæ, & Corsicæ, Terras citra Pharum, Patrimonium B. Petri in Thuscia, Ducat. Spolet. Comit. Venasinum, Sabin. Marchiæ Anconit. Massæ Trebatiæ, Romandiolæ, Campaniæ, & Maritimæ Provincias, illarumque terras, ac loca, & terras specialis commissionis Arnulforum, Civitatesque nostras, Bononiam, Cæsenam, Ariminum, Beneventum, Perusium, Avenionem, Civitatem Castelli, Tudertum, Ferrariam, Comaclum, & alias Civitates, Terras, & loca, vel jura ad ipsam Rom. Ecclesiam pertinentia; dictaq; Rom. Ecclesiæ mediatè vel immediatè subjecta; necnon supremam jurisdictionem*

in illis Nobis, & eidem Rom. Ecclesiæ competentem de facto usurpare, perturbare, retinere, & vexare variis modis præsumunt, necnon adhærentes, fautores, & defensores eorum, seu illi auxilium, consilium, vel favorem quomodolibet præstantes.

43 Hi sunt viginti Canones, à quibus quilibet præter Rom. Pontificem prohibetur absolvere prætextu indultorum *per Nos, & dictam Sedem, ac cujusvis Concilii decreta*. Hæc particula *cujusvis Concilii* non reperitur in Bullis ante Trid. post quod addita est, quia in ejus sess. 24 c 6. dabatur facultas Episcopis solvendi crimen hæresis in foro conscientiæ, quod hodie non possunt propter dictam particulam.

44 Postquam Pontifex dictas excommunicationes reservavit, excommunicat eos, qui auderent absolvere à prædictis: *Si fortè aliqui, contra tenorem præsentium, talibus excommunicatione, & anathemate laqueatis, vel eorum alicui, absolutionis beneficium impendere de facto præsumpserint, eos excommunicationis? sententia innodamus; gravius contra eos spiritualiter, & temporaliter, & prout expedire noverimus, processuri.* An ista sit reservata Sedi Apostolicæ, vide c. 21. n 7.

45 Addit ubique prædicandam hanc Bullam, *ut iis, quos processus hujusmodi concernunt, quod ad ipsos non pervenerint, aut quod ipsi ignoraverint, nullam possint excusationem prætendere, aut ignorantiam allegare, cùm non sit verisimile id remanere incognitum, quod tam patenter omnibus publicatur.* Supponit Papa doctrinam S. Th. tradendam c. 35. n 15. & approbat principium Canonistarum, quod ex una parte ignorantia juris verè excuset, si sit invincibilis; ex alia, quod non præsumitur, quia non est verisimile, quòd ignoretur taliter publicatum.

46 Concludit: *Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, aliique locorum Ordinarii, & Ecclesiarum Prælati, necnon Rectores, cæteriq, curam animarum exercentes, ac Presbyteri seculares, & quorumvis Ordinum Regulares, ad audiendas peccatorum confessiones quavis authoritate deputati* (propterea etiam Confessores Monialium, & Regularium, esto non audiant Sæcularium confessiones) *transumptum præsentium litterarum penes se habeant, easque diligenter legere, & percipere studeant.* Tria injunguntur, habere, diligenter legere, & percipere.

47 Hæc circa Bullam Cœnæ mihi videntur necessaria cuilibet Confessori, qui vero casus difficiliores contingunt, debebit Confessor examinare solertius, vel legendo Authores, qui latè super illa scripserunt, vel quærendo consilium peritiorum, præcipuè Ministrorum à S Sede deputatorum, habendo præ oculis, quod hæc Bulla est pœnalis; quare intelligenda in stricto, sed proprio verborum sensu.

CAPUT XX.

Catalogus Censurarum, Irregularitatum, & pœnarum Ecclesiast. quæ frequentius Confessariis accidere solent, in audiendis Pœnitentium confessionibus, ordine alphabetico digestus.

1 Ex c 7. n. 8. Confessor non solum debet scire casus Bullæ Cœnæ, fed etiam alios reservatos Papæ; & ex S. Carolo approbandus, interrogari.

Quibus criminibus annexę sint censuræ
An item illarum peritiam, & vim teneat.
An casus, in quibus Irregularitatis macula contrahitur.

2 Qui, ut examinandis consuleret, colligerat brevem notitiam Casuum Pontifici reservatorum, insertam libello, *Avvertimenti di S. Carlo &c.* evulgato de ordine Inn. XII. ad usum Confessorum Urbis, addita nova collectione facta Cardin. Montis de anno 1663. Auctam, & digestam ordine alphabetico à Canonico Cuggiò Secretario Em. Vicarii.

A

Abortum fætus animati procurans incurrit excommunicationem, effectu secuto, ex Bulla Sixti V. *Effrænatam;* est reservata Ordinariis, ex Greg. XIV. Bulla, *Sedes Apostolica.*

Si fætus animatus, idest, post 40 dies à tempore conceptionis, Confessarius moneat pœnitentes de Irregularitate contracta c. *Ad audientiam*, c. *Significasti*, duplici, si etiam mater occubuit.

Absolvens sacramentaliter non Sacerdos,

dos, efficitur irregularis, c. 1. & 2. *de Cler non ord. min.*

Absolvens absque debita licentia, peccat gravissime, sed nullam incurrit pœnam, præterquam quod si intendat usurpare jurisdictionem Parochi, tunc incidit in Can. 17. Bullæ Cœnæ Domini.

Absolvens à reservatis absque facultate, incurrit excommunicationem, privationem officiorum, dignitatum, & beneficiorum. Item inhabilitatem ad audiendas in posterum confessiones, ad officia, Prælaturas, & Beneficia quæ pœnæ sunt reservatæ Sedi Apost. *Decretum S.Congr. autoritate Clem. VIII &c.*

Absolvens Regularis a culpa, & pœna, incidit in excommunicationem Papæ reservatam, *Clem. 1. de privil.*

Absolvens Regularis non solventem decimas, incurrit excommunicationem non reservatam, *Clem. Cupientes de pœn*

Absolvens sacramentaliter excommunicatum a Papa, ut ab homine, incurrit excommunicationem Papæ reservatam, c. *Significavit, de sent. exc.* Si lata fuerit nominatim ab Episcopo, vel ob publicam Clerici percussionem, subjace: interdicto, c. 3. *de privil.*

Absolvens a peccatis excommunicatum ante absolutionem à censura, si hæc lata fuit à Papa, ut ab homine, incurrit excommunicationem Papæ reservatam, c. *Significavit de sent exc.* Si ab Episcopo, vel ob publicam Clerici percussionem, incurrit minorem, c. *Cum excommunicato, de sent exc.* Et in utroque casu, interdictum ab ingressu Ecclesiæ reservatum ei, qui censuram tulerat, c. *Episc. de priv. in 6.* Ligatus excommunicatione majori, suspensus, vel interdictus efficitur Irregularis, c. 1. & tot. tit. *de Cler. exc. min. si absolvat.*

Absolutionem a censuris, vi & metu extorquens, non solvitur ab illis; imo incurrit novam excommunicationem, non reservatam, c 1. *de his, quæ vi, in 6.*

Absolutionem sacramentalem dari posse absenti docens, defendens, imprimi faciens, disputans (nisi ad impugnandum) & ad prax m deducens, incurrit excommunicationem Papæ reservatam, a qua nec Major Pœnitentiarius potest absolvere, *Clmens VIII. in decreto S. Officii* 1602. 20 *Junii.*

Adulteros moneat Confessarius de obligatione reficiendi damna Viro, & filiis legitimis

Agnos Dei cereos consecratos pingens, vel minians, & pictos, vel miniatos vendens, incurrit excommunicationem, Gregorius XIII. in Bulla, *Omni certe studio.*

Alchimiæ artem exercens; quando peccet, & teneatur ad restitutionem, vide *Extrav. unic. de crim. fals.*

Alienantes bona Ecclesiastica, juris forma non servata, & recipientes, incurrunt excommunicationem, aliasque pœnas, Extrav. *Ambitiosæ de reb. Eccl. non alien.* quæ excommunicatio, quoad recipientes, est reservata Papæ, *Trident. sess 22. c. 11. de ref.*

Alienationi bonorum Ecclesiasticorum authoritatem præstantes Delegati Apost. in detrimentum Ecclesiæ, si sint Episcopi, per annum suspenduntur: si inferiores, incurrunt excommunicationem non reservatam Paulus II Bulla, *Cum in omnibus.* Ut procurantes decretum dicti Delegati: Eadem Bulla.

Alienationem locorum jurisdictionalium Ecclesiæ Rom procurans, incidit in excommunicationem Papæ reservatam. Bulla Pii V. *Admonet nos.*

Alienans bona jurisdictionalia Ecclesiarum, & piorum locorum, si sit Episcopo inferior, incurrit excommunicationem non reservatam: Episcopi, & Abbates interdictum ab ingressu Ecclesiæ non reservatum: Capitula, & Conventus interdictũ. Bulla Urbani VIII. *Humanæ salutis.*

Alienantes Regulares bona Ecclesiastica, ultra pœnas Extrav. *Ambitiosæ*, & Trid. incurrunt suspensionem ab officio. Clem. I *de reb. Eccl. non alien.*

Faciens id vigore privilegiorum, ultra pænas Extrav. *Ambitiosæ*, incurrit aliàs inflictas per decretum S. Cong. de ann. 1624 7. Sept.

Ambitus in electione ad Pontificatum per tractatum, vivente Papa, improbatur a jure, si tractatus sit pactionalis; secus, si consultivus. Paciscentes, sive Cardinales, sive Reges, aut Imperatores incurrunt excommunicationem Papæ reservatam, & alias pœnas Bulla Pauli IV. *Cum secundum.* Hæ pœnæ extenduntur ad dantes auxilium, consilium, & favorem, & ad con-

scios, nisi quamprimum Papæ viventi revelaverint Ab excommunicatione, neque Major Pęnit. potest absolvere Bulla Innoc. XII. *super facultatibus Majoris Pœnit.*

Ambitus, & tractatus super electione Papæ Sede vacante, est prohibitus, si est pactionalis; secus, si consultivus; & Cardinales paciscentes incurrunt excommunicationem Papæ reservatam, & alias pœnas in Bulla Greg XV. *Æternis Patris*: Ab hac neque Major Pænit. potest absolvere. Bulla Innoc. XII.

Ambitus Nunciorum Apost: apud Principes est prohibitus; & procurans favores in scriptis, seu oretenus Principum, ad quos missi sunt, directè, vel indirectè, & oblatis utens, in ordine ad obtinendas pro se, vel Consanguineis, dignitates à Sede Apost. incidit in excommunicationem non reservatam, aliasque pœnas. Pius IV. *Etsi Romanum*.

Ambitus, & subornatio in electione Regularium prohibetur, & procurans directè, vel indirectè vota, & suffragia, ultra excommunicationem reservatam Papæ, incurrit alias pœnas Pius V. in Bulla relata per Sorbum, *Electio* in annot.

Ambitiosum eligens, ea vice privatur jure eligendi, & incurrit suspensionem a Beneficiis per triennium. c. *Cum in cunctis §. fin. de elect.*

Annonam impediens Romam deferri, incurrit excommunicationem non reservatam. Gregor. XIII. *Inter multiplices*.

Annonam prohibens deferri ad Rom. Curiam, incurrit excommunicationem Bullæ Cœnæ.

Annonam extrahens, vel extrahi faciens de statu mediato, vel immediato Ecclesię Rom & de immediato ad mediatum, si in temporalibus, eidem Ecclesiæ sit subditus, & extractio fiat mercimonii causa, incurrit excommunicationem ex plurium Bullis, reservatam de stylo Curiæ.

Annonam deferens ad hostes fidei, incurrit excommunicationem non reservatam. c *Significavit &c. Quod olim, de Jud.*

Apostata a Fide, vide verbo, *Hæresis*.

Apostata a Religione, si habitum dimittat, incurrit excommunicationem non reservatam. c.2 *Ne Cl. vel Mon* sed plurium Ordinum Constit. illam reservant Papæ.

Apostatas, quos Superiores non requirunt, & revocant ad Religionem, incurrunt privationem officiorum, vocis activæ, & passivæ, nec non inhabilitatis ad illa: Ex decreto Sac. Congr. 1624.

Appellans a Papa ad futurum Concilium, dans auxilium, consilium, vel favorem, si sunt singulares personæ, incurrunt excommunicationem: Universitates verò interdictum. *Bullæ Cœnæ*.

Appellans, vel recurrens ad laicam potestatem ab ordinationibus, vel litteris Sedis Ap. aut ipsius Judicium, incurrit excommunicationem *Bullæ Cœnæ*.

Appellans, vel recurrens ad Curiam sæcularem ab ordinationibus cujuscunque Judicis Ecclesiastici, similem incurrit. *Bullæ Cœnæ*.

Arma habens Monachus intra Monasterii septa, incurrit excommunicationem non reservatam. *Clem. 1. de stat. Monach.*

Arma, & armorum materiam mittens, vel deferens ad hostes nominis Christiani, vel ab Ap. Sede nominatim, & expresse declaratos Hæreticos, vel alia, quibus illi Christianos impugnant. Item in iis præbens auxilium, consilium, vel favorem, incurrit excommunicationem *Bullæ Cœnæ*.

Arma prohibita dans licentiam gestandi in terris Ecclesiæ Rom., incurrit excommunicationem, & suspensionem a divinis, non reservatam. Pius V. Bulla *Cum vice*.

Assassinium committens, incurrit excommunicationem non reservatam. c. *Pro humani de hom. in 6.*

Moneat Confessarius Reum de Irregularitate in suis casibus.

Astrologiam judiciariam exercens, vide *Superstitio*.

B

Bannitus subditus in temporalibus Ecclesiæ Rom receptans, vel impediens eorum publicam persecutionem, ipse cum filiis est inhabilis ad quæcunque Beneficia Ecclesiastica, & officia. Sixtus V. *Hoc nostri*.

Baptismum iteratus reddit Irregularem rebaptizantem, rebaptizatum, & ministrantem baptismati. Can. *Confirmandum* 50. *dist* & aliis.

Baptismum solemniter ministrans, qui non est Sacerdos, fit irregularis. c. 1. *de Cl. non ord. min.*

Ba-

Baptiſma recipiens ab Hæretico fit Irregularis. c. *Ventum* 1 *q.* 1.

Baptiſma differens uſque ad ægritudinem. fit Irregularis. c. *Si quis in ægritudine, d.* 57.

Bello, vel Militiæ, Clerici in ſacris, aut Beneficiati, ſe immiſcentes peccant mortaliter. c. *Sententiam*, *Ne Cler. vel Monac.* & incurrunt varias pœnas, de quibus vide Auctores, quia ſunt diverſi Canones.

Beneficia per ſordes, vel ſimoniam procurantes, vide v. *Simonia*.

Beneficia alicui procurans in Rom. Curia fraudolenter, ſubjiciendo ſe examini pro eodem, incurrit excommunicationem Papæ reſervatam, nullitatem proviſionis, privationem Beneficiorum, inhabilitatem ad alia obtinenda, & alias pœnas, ex Bulla Pauli IV. *Inter cęteras*. Eaſdem incurrit procurans Beneficium in Rom. Curia cum intentione renunciandi illud alteri.

Beneficium Parochiale obtinens, non intendens ſe promoveri ad Sacerdotium, non facit fructus ſuos. c. *Commiſſa §. Cęterum de el. in* 6.

Beneficium curatum conſecutus, ſi intra annum non ſe facit promoveri ad Sacerdotium, ipſo jure, abſque ulla monitione privatur beneficio. c. *Licet Canon. de el. in* 6.

Beneficium obtinens in Cathedrali, vel Collegiata, ſi intra annum, non promovetur ad Ordinem requiſitum a tali Beneficio, caret voce in Capitulo, & privatur dimidia parte diſtributionum. Clem. 2. *de ætat. & qual.*

Beneficium incompatibile obtinens, nec dimittens primum, fit inhabilis ad Sac. Ordines Extr. *Execrabilis §. Qui vero deinceps* de Præb.

Beneficia obtinens, vel conferens per abuſum laicæ poteſtatis, incurrit excommunicationem non reſervatam. c. *Quoniam* 16. qu 7. & alias pœnas. c. *Si quis deinceps* 16. q. 7.

Beneficium ſcienter conferens indigno, privatur jure illud conferendi in eadem vacatione. c *Si electio. de el in* 6.

Bigamus eſt Irregularis. c. 1. *de Big.* Bigamum ordinans eſt ſuſpenſus per annum a celebratione Miſſæ c *Nullus* 55. d

Bonorum Eccleſiaſticorum Alienatio. Furtum, Rapina, Incendium, Extractio, Damnum, Uſurpatio, Vide v. Alienatio: Sacrilegium, Incendiarii, Uſurpatio.

C

CAmeræ Ap. adminiſtrationem fideliter non reddens, incurrit excommunicationem reſervatam Papæ. Paulus III. *Cum ſicut*.

Ad Cameram Ap. confiſcationes, vel pœnas pertinentes defraudans, ſi eſt Cardinalis Legatus a Latere, incurrit indignationem Pontificiam: cœteri excommunicationem reſervatam Papæ. Pius IV. *Decet Romanum*.

Cardinales S. R. E. offendens, incurrit excommunicationem *Bullæ Cœnæ*.

Cenſuræ ſententiam ferens, non præmiſſa monitione coram teſtibus, incurrit per menſem interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ nemini reſervatum c. *Sacro, de ſent. exc.* Idem incurrit proferens cenſuræ ſententiam, non in ſcriptis. C. 1. *de ſent exc.*

A Cenſuris abſolvens abſque facultate. Vide v. *Abſolutio*.

Cenſura excommunicationis innodato communicans incurrit excommunicationem minorem, ſi ſit vitandus, vel publicus Clerici percuſſor; & majorem, ſi communicat in eodem crimine. Quoad primum. c *Statuimus in* 6. Quoad ſecundum. c *Nuper de ſent exc.*

Cenſura excommunicationis nominatim innodatum a Papa, ut Judice, Clerici admittentes ad divina, incurrunt excommunicationem Papæ reſervatam C. *Signif. de ſent exc.*

Admittentes ad divina excommunicatum ab Epiſcopo, vel ab eo denunciatum, incurrunt pœnas C *Epiſcoporum de priv. in* 6.

Cenſura excommunicationis ligatum admittens ad oblationem. Vide verſ. *Oblatio*. Eundem admittens ad ſepulturam. v. *Sepultura*. Idem vel ſuſpenſus, ſi monitus exire ab Eccleſia non obedit, incurrit excommunicationem Papæ reſervatam Clem. *Gravis*, *de ſent. exc*

Cenſura excommunicationis, ſuſpenſionis, aut interdicti ligatus Clericus fit irregularis, ſi exerceat actus Ordinum. *de Cler. exc. min.* Uti, & ſi coram ſe faciat

ciat celebrare. *c. Illud de Cler. exc. min.*

Censura interdicti nominatim innodatum, aut non Interdictos tempore interdicti, præsumens sepelire in loco sacro, incurrit excommunicat. reservatam Episcopo, & alias pænas, de quibus c 3. *de Privil. c. Episc eod. tit. in 6.* & *Clem. 1. de sep.*

Censuram suspensionis a potestate providendi de Beneficiis violans, incurrit excommunicat. reservatam Papæ. Pius V. *Quanta*.

Censuram suspensionis a Beneficio violans se ingerendo tali Beneficio, quando incurrat privationem ipsius. Vide c. *Si compromissarius § Porrò & c. Cupientes §. Cæterum, de el. in 6.*

Censuras violari faciens Dominus temporalis, incurrit excommun. reservatam Papæ. Clem. *Gravis de sent. exc.*

Censurarum fulminationem impediens, aut extorquens absolutionem, seu revocationem, incurrit excommunicationem non reservatam. C. *1. de his, quæ vi, metusvè caus. fiunt.*

In Censura excommunicat. per annum insordescens, est suspectus de hæresi. c. *Cum contumacia de hær. in 6.*

Cessationem a divinis Clericus violans, incurrit excommunicationem non reservatam Clem. 1. *de sent. exc.*

Chirurgiæ arte Clericus causans mortem, per sectionem, vel adustionem, fit irregularis. C. *Sententiam, Ne Cler. vel Mon.*

Circa Clausuram, post Pium V. Greg. XIII. punit excommunicat. reservata Papæ, aliisque pœnis, feminas cujuscunque gradus, quocunque prætextu intrantes clausuram Virorum Regularium, & Viros Regulares eandem violantes per introductionem Mulierum. Ita etiam punitur violans clausuram Monialium ex quocunque bono, seu malo, ac turpi fine. Paul. V. Bulla *Monialium:* in Bullario Laertii Cherubini habes notatos, qui alii Pontifices super clausara sanxerunt; & perleges attente, ubi casu accidat, quo dirigas pœnitentem. Violans clausuram hanc ad finem inhonestum, neque potest absolvi per privilegia Regularium intra Italiam extra Urbem.

Clausuram Monialium Viri Superiores, absque justa causa intrantes, prima vice incurrunt interdictum ab ingressu Ecclesiæ: secunda suspensionem a Pontificalibus, & divinis: tertia excommunic. non reservatam. Greg. XIII. Bulla, *Dubiis, quæ emergunt*.

A clausura exiens Monialis extra casus a jure permissos, incurrit excommunic. reservat. Papæ. Pius V. Bulla *Decori*.

Conceptionem B. Mariæ V. impugnans incurrit excommunic. reservatam, sicut & propugnans contra tenorem Extrav. *Grave nimis*, de rel. & ven. SS. aliasque Papales Bullas.

Trid. interpretationes Prælatus edens, incurrit interdictum ab ingressu Ecclesiæ: Alii excommunicationem reservat. Pius IV. Bulla *Benedictus Deus*.

Conc. Provinciale non audiens Episc. vocatus, vel discedens ante completum, incurrit pænas Can. *Si quis autem*, 10 *d. &c. Qua fronte, de Appell.*

Conclave ad eligendum Papam tempore præscripto non intrans, aut inde exiens absque justa causa incurrit pænas cap. 3. *de elect. in 6.* & in Bulla Pii IV. *In eligendis*

Conclavi clauso Cardinales secrete alloquens, aut ipsis, aut aliis signa, litteras, aut Nuncium mittens, aut deferens, & alii ista permittentes, excommunicationem Papæ reservatam incurrunt, aliasque pænas cap. 3. *de elect. in 6.* in Clem. *Nè Romani de elect.* in Bulla Pii IV. *In eligendis*.

Conclave clausum furtive intrans, omni honore, gradu, officio, beneficio, ipso jure privatus existit ex d Bulla Pii IV. §. 19.

Conclavis, electionisque Papæ formam substantialem non servans, excommunicationem Papæ reservatam incurrit. Bull. Gregorii XV. *Æterni Patris*.

Conclavis formam observari non procurantes Officiales Civitatis incurrunt excommunicationem non reservatam cap. 3. *de el. in 6.*

Conclavis, sive electionis Papæ occasione, bona electi, aut Cardinalium, aut Conclavistarum diripientes, excommunicationem Papæ reservatam incurrunt, aliasque pænas in Conc Constantien. in decreto *de non spoliando eligendo in Papam* sess. 41. quod non procedit, si causa lætitiæ fiat.

Concubinarius Clericus notorius olim suspen-

suspensus erat ipso jure ab officio, & Beneficio, hodie irregularis est ob infamiam. Glos. in cap. *cum dilectus*, de accusat.

Confessarius absolvens absentem. Vide v. *Absolutio*. Confessarius absolvens sine facultate à censuris, & casibus reservatis, incurrit pœnas contentas in Bulla Clem. VIII. Non ingerens scrupulum Pęnitenti de Decimis non solutis. Vide v. *Absolvens*, & v. *Decimæ*.

Confessionem annuam sacramentalem omittentes. Vide v. *Sacramentum*. Fieri ab infirmis Medicus non procurans, incurrit interdictum ab ingressu Ecclesiæ, perpetuam infamiam, & privandus est laurea Doctorali, Innoc. III. Pius V. *Supra gregem*.

Non esse necessariam post peccatum mortale ante Eucharistiam asserens, excommunicationem incurrit. Can. 11. cap. 6. sess. 13. Concil. Trid. Illius sigillum violans, à sacerdotali officio deponitur, & in Monasterium detruditur, cap. *Omnis*, de pœnit. & remiss.

Confiscans bona Ecclesiæ ob delictum Clerici, excommunicationem incurrit reserv. usque ad restitutionem. Clem. 2. *de hæret.* Confiscationes Cam. Ap. defraudans. Vide v. *Camera*.

Conservator limites suæ jurisdictionis excedens, suspenditur per annum ab officio. Id procurans, incurrit excommunicationem reservatam, usquequo parti satisfecerit: cap. *hac const. de off. deleg. in 6.*

Concistorii secreta Cardinalis revelans, est perjurus, & inobediens, si à Papa fuit indictum silentium, incurrit excommunicationem reserv. Leo X. in Conc. Later.

Consuetudinem contra libertatem Ecclesiasticam observans, vel servari faciens, incurrit excommunicat. non reservatam. Cap. *Noverit* de sent. excomm. & secundum aliquos reservatam *in Bullæ Cœnæ*. Consuetudinis iniquæ observationem jurans, vel jurari faciens. Vide v. *Juramentum*.

Criminosos recipiens ad habitum, vel professionem religiosam, privatur voce activa, & passiva, aliasque pœnas incurrit. Sixt. V. *Cum de omnibus*, & *ad Romanum*; & Clem. VIII. *In superna*.

Ad Curiam Rom. recurrentes, vel ibi causas prosequentes, occasione dictarum causarum offendens, incurrit excommunicationem *Bullæ Cœnæ*, aliasque pœnas Alex. VI. *In eminenti*. In Curia Rom. propter negocia commorantes, eandem adeuntes, vel ab ea redeuntes, vexans, incurrit excommunicat. *Bullæ Cœnæ*. Ad Curiam Rom. euntes, manentes, redeuntes, vexans via juris, excommunicationem Papæ reservatam incurrit, aliasque pœnas Extrav. 3. *de priv.* Ad Curiam Rom. accessum, vel recessum liberum prohibens publica, vel privata authoritate, incurrit excommunicat. *Bullæ Cœnæ* Ad Curiam Rom. Ecclesiasticos jure, vel ab homine citatos vexans, ne eant, excommunicationem Papæ reservat. incurrit. *Can. si quis suadente 17 q 4.*

Ad Curiam Episcopi venientes latenter, vel ab ea discendentes absque licentia Papæ, excommunicationem non reservatam incurrunt. *Extravag. 1. & 3. de major & obed.*

Ad Curiam sæcularem ab Ecclesiastica recurrens via appellationis Vide v. *Appellans*. Ad Curiam sæcularem Ecclesiasticos, vel Laicos collitigantes trahens, incurrit excommunicationem *Bullæ Cœnæ*. Curia sæcularis ad se trahens Ecclesiasticos, aut causas Ecclesiastici fori. Vide v. *Jurisdictio*. Curias sæcularium Religiosi adeuntes animo nocendi Prælatis, vel Monasteriis, incurrunt excommunic. non reserv. *Clem. 1. de stat. Mon.*

D

DEcimas Ecclesiasticas Religiosi usurpantes, aut impedientes, remanent ab officiis, & administrationibus suspensi, donec satisfecerint. *Clem Religiosi de decim.* Usurpantes, aut impedientes, incurrunt excommunicationem *Bullæ Cœnæ*. Impugnantes Religiosi, aut scrupulum de solvendis non facientes, incurrunt excommunic. non reserv. *Clem. Cupientes, de Pœn.*

Denunciare omittens offendentem, vel persequentem hostiliter Papam, vel Cardinalem, incurrit excommunicationem reserv. *cap Fęlicis, de Pœn. in 6. & Pius V. Infælicis*. Non denuncians offendentes, vel vexantes collitigantem in Curia Rom. ejusque Procuratorem, Sollicitatorem,

rem, Judicem, Notarium, Testem, incurrit excommunicat.reserv. Alexand. VI. *In eminenti.* Non denuncians committentes ambitum ad Papatum. Vide v. *Ambitus in electione.* Non denuncians Regulares suffragia procurantes pro electionibus, incurrunt privationem officiorum, & inhabilitatem ad illa. Urban. VIII *Sac Congregatio.* Non denuncians Hæreticos. Vide infra.

Depopulator agrorum privatur immunitate Ecclesiastica, Gregor. XIV. *Cum alias nonnulli*, si incendunt, excommunicationem incurrunt. v *Incendiarii*.

Deposita Ecclesiarum, Ecclesiasticorum, vel locorum piorum sequestrans, vel occupans, incurrit excommunicationem reservat. *Conc Trid. sess* 22 *cap.*. 11.

Dona faciens Regularis. Vide v. *Munera*.

Duellum committens Clericus, procurans, tentans, locum dans, comitivam præstans, chartas duelli subscribens, affigens, publicans, favens, consulens, adstans, excommunicat. reservat, incurrit, aliasque pœnas Pius V. *Ea, quæ a Prædecessoribus.* Greg XIII. *Ad tollendum*, Clem VIII *Illius vices*, *Con Trident. sess.* 25. *cap.* 19 Quæ etiam procedunt quoad subditos Ecclesiæ Romanæ in temporalibus Duellum formatum, & minus solemne committens, procurans, & cooperans, excommunicat. reservat. aliasque pœnas incurrunt. Ubi supra.

E

ECclesiarum incendiarii, & violatores. Vide v. *Incendiarii.* Pollutio. v. *Sacrilegium.*

Eligens ad Ecclesias, Dignitatem, vel Parochias, Personas ante ætatem, vel indignum, privatur jure eligendi pro illa vice, & suspensus remanet a Beneficiis per triennium. *cap. Cum in cunctis, de elect.*

Electionem per calumniam impugnans, per triennium suspensus est a Beneficiis, si intra illud tempus propria temeritate se ingesserit, iis perpetuo privatur. *cap.* 1. *de el.* Electionem non præsentans electo intra legitima tempora, per triennium est suspensus a Beneficiis. *cap. Cupientes de elect. in* 6. Eligens, & electionem acceptans per abusum laicæ potestatis. v. *Beneficium.*

Electionis, nominationis, vel collationis denegatæ causa vexans personas, aut loca, excommunicationem non reservatam incurrit. *cap. Sciant cuncti, de el. in* 6.

Electionem Præfectæ Monialium turbans, excommunicationem non reservat. incurrit. *cap. Indemnitatibus, de el.*

Episcopi, aliique Præfecti Cathedralibus, vel Major.bus, si ultra tres menses consecrationem differant, tenentur fructus restituere, & per alios tres menses, sunt ipso facto privati. *Concil. Trd. sess.* 23. *cap.* 2. Neque potest condonare Major Pœnitent. Bulla hujus §. *A convalidatione.*

Episcopus se ingerens Episcopatui litteris non expeditis, & Clerus eum recipiens. v. *Gratia.* Se ingerens in aliena Diœcesi absque licentia, excommunicationem non reservat. incurrit. *cap Quoniam in plerisque, de offic. Ordin.* aliaque pœnas. *Trid. sess.* 6. *cap.* 5. Episcopi ad Curiam venientes. v. *Curia.*

F

FAlsantes monetam Regis Galliæ, incurrunt excommunicationem reserv. *Extrav. de crim. fals.*

Falsificans litteras Apostolicas incurrit excommunicationem, *Bullæ Cœnæ*, aliasque pœnas Innoc. X. *In suprema justitiæ.* Utens dictis literis, vel impetrans, incurrit excommuuicat. non reser. *cap. Ad falsationem, de crim fals.* Falsum præsumptum Curialis accipientis litteras Ap de manu alterius, quam destinati Officialis punitur excommunicatione non reservata. *cap Dura, de crim fals.*

Fidei professionem, & juramentum fidelitatis omittens, provisus de Beneficiis, intra duos menses, non facit fructus suos: *Concil Trid. sess.* 24 *cap.* 12.

Omittens in provehendis ad gradus Doctoratus &c. si Antistes, interdictum ab ingressu Ecclesiæ: inferior, excommunicationem non reservatam incurrit. Pius IV. *Sacrosancta.*

Furtum, seu rapinam rerum sacrarum: v. *Sacrilegium* & v. *Incendiarii.*

Gra-

G

GRatia Papæ utens non expeditis litteris, quas pœnas incurrat: vide *Regul. Cancellar.* 27. & alias Bullas. Gratias obtinens Curialis, Scriptor, & Sollicitator per mutationem substantialium in supplicatione, incurrit pænas falsantis litter Ap. v. *Falsificans*.

H

HAbitum Religiosi dimittentes, incurrunt excommunicat. non reservat. *cap.* 2. *Ne Cler. vel Monach.* sed reservatur in omni fere Religione.

Habitum prophanum Clerici, & Religiosi gestantes, incurrunt pænas *Clem* 2. *de vit. & honest. Cleric.* & Concil. Constantien. sess. 43.

Hæreticus excommunic. incurrit *Bullæ Cænæ*: est irregularis *cap* 2 *de Hæret. in* 6. Quos Major Pœnit. possit absolvere (in foro conscientiæ tantum): vide in Bulla Innoc. XII. *super facultatibus Majoris Pœnit.* Ab irregularitate, inhabilitate, & infamia quomodo dispensari possint, *ibidem*. Eadem incurrit receptor, defensor, fautor, & credens Hæreticis. Eorumque filii usque ad secundam generationem per lineam paternam, & usque ad primam per maternam, sunt irregulares: *cap. Quicunque de Hæretic.*

Hęresis suspecta dogmata prædicans: v. *Prædicatio*. Hæresis, vel suspicionis hæresis causa pænitentiati, vel abjurantes, irregulares sunt; *cap.* 2. *de Hæret. in* 6. Hæresis, vel ad S. Officium causas Regularium Superiores, si retardent, vel impediant, incurrunt pænas fautorum Hæreticorum. Paul. V. *Ro. Pontifex*.

Homicidium inducit irregularitatem, sive ex delicto, sive ex defectu: *tot. tit. de homic.* Homicidium in personam Episcopi: v. *Injuria*. Homicidium Clerici committens, ultra irregularitatem; incurrit excommunicationem reservat. *Can. Si quis suadente*, 17 *q.* 4 Homicidium conjugis committens, impeditur contrahere aliud matrimonium: si fuerit cum fide data de contrahendo cum alia, vel cum adultero dirimit: *Can. Si quis vivente*, 31. *q.* 1. *cap Super. hoc de eo, qui duxit in matrim. & cap.* 1. *de convers Infidel.* Homicidium sui: v. *Manus*. Irregularitatem homicidii quando Episcopus possit dispensare: *Trid. sess.* 24. *de refor. cap.* 6. Quos possit dispensare Sac. Pænitentiaria: vide Bullam Majoris Pænit.

Horas canonicas Beneficiatus non recitans per Pium V. *Ex proximo*, primis sex mensibus peccat mortaliter: deinceps tenetur ad restituendos fructus diei, quo omittit, si totum omittit; si omittat Matutinum cum Laudibus, aut alias Horas diurnas tantum, tenetur restituere mediam partem, si unam Horam diurnam, ad sextam partem fruuctum illius diei. Ad hæc tenetur non recitans, etiamsi adsistat Choro: Eodem modo Pensionarius non recitans Officium B. V. quæ restitutio non est proprie pæna, sed obligatio ex justitia, juxta 20. prop. Alex. VIII. Veras, & proprias pęnas vide in Conc. Later. 5. sess 9

I

ILlegitimi etiam occulti, nec ad Ordines, nec ad Beneficia promoveri possunt, *cap.* 1. *de fil. Presbyteror. in* 6. Illegitime natis, etiam legitimatis, relinqui, vel dari non possunt a Clericis bona etiam Patrimonialia, neque a Laicis Ecclesiastica: Pius V. *Quæ Ordinis*, & *Ad Romanum*. Illegitimos ex incestu intra tertium gradum, vel sacrilegio ob votum solemne, recipiens ad habitum, vel professionem Religiosam absque Scrutinio, & approbatione Capituli Generalis, Provincialis, incurrit excommunicationem reserv. Sist. V. *Cum de omnibus*; & Clem VIII. *In suprema*. Quos legitimare possit Major Pænit. In ejus Bulla.

Immunitatem localem Ecclesię violans, extrahendo, vel offendendo eos, qui confugiunt, excommunicationem reserv. incurrit. Greg. XIV. *Cum alias*. Immunitatem, seu exemptionem Ecclesiasticam violans, imponendo munera personalia, sordida, seu servilia Ecclesiasticis, sive onera patrimonialia, vel mixta, illaque exigens, & Ecclesiastici consentientes, excommunicationem incurrunt. *Bullę Cœnæ*. Etiamsi fuerint honesta, & indifferentia. Immunitatis violatorem, qui ad se recurrit,

currit, ubi velis scire, per quem possit absolvi in foro conscientiæ, lege Bullam Major. Pœnit.

Incendiarii Ecclesiarum incurrunt excommunicat. non reservat. nisi postquam fuerint ab Episcopo denunciati : *c. Tua nos Gloss. de sent. excom.* Aliorum locorum an incurrant excommunicationem, duplex est sententia, affirmans, & negans. Incendiarios, sive violatores Ecclesiarum absolvens, seu ad divina admittens, non servata juris forma, incurrit pœnas *Can. Pessimam*, 23. *q.* 8. *cap. Super eo*, *de Raptor.*

Incestum committens in figura matrimonii, excommunicationem incurrit non reservatam: *Clem unic de consang. & affin.* Committens cum consanguineis Viri, vel uxoris intra secundum gradum, amittit jus petendi debitum, *cap* 1. *de eo, qui cogn. consang. Uxor.*

Indulgentiam publicantes, porrigentibus manus adjutrices, vel ob quæstum, si Episcopi sunt, incurrunt suspensionem rei servatam; inferiores excommunicationem non reservatam : Pius V. *Quam plenum*

Injuriam faciens Ecclesiastico per violentam mannum injectionem, incurrit excommunicat. reservat. *in Can. Si quis suadente*, 17. *q.* 4.

Injuria faciens Papæ, vel Cardinali; v. *Majestatis læsæ crimen*. Episcopo, incurrit *Can. Si quis suadente*. *Bullam Cænæ*; & *Clem* 1. *de pœnit.* Injuriam inferens præcipuis Ecclesiæ Prælatis, ultra alias pœnas, incurrit excommunicationem *Bullæ Cænæ*.

Inquisitionem contra hæreticam pravitatem Domini, & Magistratus temporales, requisiti si fuerint, non adjuvantes, vel impedientes, vel de Causis S. Officii cognoscentes, excommunicationem incurrunt non reservat. *cap Inquisitionis, de hæret. in* 6. Inquisitionis S. Officium impedientes, aut in ejus causis se intromittentes Superiores Religionum: v. *Hæresis*. Impedientes per violentiam, incurrunt excommunicationem non reservatam, & pœnas Pii V. *Si de protegendis*. Inquisitionis Officiales, si aliquem concutiant, incurrunt excommunic. reserv. usque ad satisfactionem : *Clem.* 1. *de Hær.*

Inquisitores, & Episcopi, vel substituti in causa Fidei, seu S. Officii vexantes injustè, aut conniventes, si Episcopi sunt, aut Superiores, triennalem suspensionem incurrunt, alii excommunicat. reservat. *Clem.* 1. *de hæret.* Inquisitionis processus, sive secreta revelantes, perjurium, & excommunicat. reservat. incurrunt ex præceptis generalibus, & secreto sub dicta censura, quam injungere solent Inquisitores, *ex cap. Statuta de hær.* Inquisitores, & Substituti confiscantes bona Ecclesiarum ; v. *Confiscatio*.

Insordescens : v. *Censura*.

Interpretantes, seu glossantes facultatem à S. Sede Ap. concessam sępius intrandi clausuram Monialium, contra declarationem Pauli V. in Bulla, *Facultatum*, effectu sequuto per ingressum, incurrunt in pænas latas à Trid. & Constit Ap. contra intrantes absque licentia.

Interpretantes Trident. glossando, commentaria, annotationes, scholia, aut aliud interpretationis genus facientes sine Papæ authoritate, si Prælati sunt, interdictum ab Ecclesia, alii excommunicat. non reserv. incurrunt; Pius IV. *Benedictus Deus.*

Intrudens se in Beneficium Ecclesiasticum, incurrit excommunicationem Papæ reservat. *Trid sess.* 22. *cap.* 11. & si fructus percipit, *Bullæ Cænæ*. Intrudens se in Beneficium, litteris non expeditis, vel non obtentis, vel expeditis sine manu legitimi Executoris ; v. *Gratia*.

Irregularis ordines exercens: v. *Ordines*.

Judices laicis negligentes justitiam facere, vel præbere brachium sæculare Ecclesiasticis requirentibus, excommunicat. non reserv. quando incurrunt ; *Administratores*, 23. *q.* 1.

Judicis laici munus Clerici in sacris exercentes, excommunicat. non reserv. incurrunt: *cap. Cler. Ne Clerici, vel Mon.*

Judices muneribus justitiam corrumpentes: v. *Munera*.

Juramenta exigens, eaque præstans de observandis iniquis statutis, vel consuetudinibus, incurrunt pænas, *c.* 1. *de jure juran. in* 6. Quæ juramenta relaxet Major Pænit. vide in Bulla Innoc. XII.

Jurisdictionem laicis exercentes contra libertatem Ecclesiasticam &c. v. *Immunitas*. Jurisdictionem Ecclesiasticam Ordinarii turbans, seu impediens, incurrit ex-

excommunicat. *Bullæ Cœnæ*. Jurisdictionem in Ecclesiasticos exercens, incurrit excommunicat. *Bullæ Cœnæ*.

L

LEgatos Sedis Ap. impediens, vel offendens, incurrit excommunicationem *Bullæ Cœnæ*,& alias pœnas,*Extrav. de consuet*.

Legenda à Regularibus in publica mensa sunt decreta Clement. VIII *de Largit. muner*. Congregat. Concilii *de celebr. Missar. & de Apostat. & eject*. Decretum S. Officii, quo Superiores tenentur quolibet anno admonere subditos de observantia Decretorum S. Officii, & contrafacientes puniuntur.

Legum, & consuetudinum iniquarum observantiam jurans: v. *Juramentum*.

Leges, statuta, vel ordinationes faciens contra libertatem Ecclesiasticam, incurrit excommunicationem, *Bullæ Cœnæ*.

Libellos famosos conficiens contra Prędicatores, vel Minores, incurrit excommunicationem reserv. Paul IV.*Ex alto*, quæ per communicationem comprehendit omnes Religiones.

Libros Hęreticorum heresim continentes, vel de Religione tractantes, sine Papæ licentia, scienter legens, retinens, imprimens, vel defendens, incurrit excommunicationem *Bullæ Cęnæ*. Libros Hæreticorum quoscumque,vel libros, aut scripta Authorum, etiam Catholicorum ob hæresim in eis inscriptam, aut ob falsi dogmatis suspicionem damnata, & prohibita legens, vel habens, priusquam fuerint expurgata, & permissa, incurrit excommunicationem non reserv. *ut in principio Indicis librorum probibitorum* Libros imprimens, aut imprimi faciens sine licentia Superiorum, incurrit excommunicationem non reservatam: *in Regul.* 10. *Indicis*.

Libros manuscriptos ante approbationem vulgantes, incurrunt excommunic. non reserv *Ibid*.Libros de rebus sacris sine nomine Authoris, aut sine approbatione imprimens, imprimi faciens, vendens, retinens, scripto communicans, aut vulgans, excommunicat. non reservat.incurrit: *Trid sess.4 edit. libror.*

Libros Astrologiæ judiciariæ, vel divinationum legens, habens, imprimens: v. *Superstitio*. Libri, vel scripta de Conceptione B. Mariæ V. v. *Conceptio*. Libri, vel scripta continentia doctrinam de confessione sacramentali inter absentes: v. *Absolutio*. Libros, & tractatus de auxiliis divinis edens, retinens, legens, vel imprimens, incurrit excommunicat. reservat. aliasque pœnas ex decretis S. Officii. Libros,& Laminas Granatenses, vel libros de his tractantes retinens, imprimens, vulgans, aut allegans, incurrit excommunicat. reserv. ex decreto S. Officii.

Limina Apostolorum Episcopi non visitantes, incurrunt pœnas latas in Bulla Sixti V. *Romanus Pontifex*. Ea non visitantes Episcopi ad Curiam Rom. clam accedentes, & recedentes, eosque receptantes: v. *Curia Rom.*

Ludos agitationis Taurorum, & Ferarum agentes, vel spectantes extra Regna Hispaniarum, excommunicat. non reserv. incurrunt: Pius V. *de salute*. Ludos torneamentorum agens, incurrit pœnas *c.* 1. *&* 2. *de torneam.*

Ludus aleæ prohibitus est de jure Civili, & Canonico, *cap Clerici de vit. & honest. Cler.& l. Alearum, Cod. de Relig.* Ideo Confessarii pœnitentes interrogent, quoad ludum alearum,cum ob illius usum frequentem, in omni genere personarum plura committantur peccata, de quibus nullum sibi faciunt scrupulum; tum ob consuetudinem, tum ob quantitatem ludo expositam, tum ob dolum in ludendo, tum ob desiderium lucrandi, tum ob blasphemias, & juramenta, tum ob alias causas.

M

MAjestatis læsæ crimen committens, offendendo in persona, Papam, vel Cardinalem, vel cooperando, excommunicationem incurrit Papæ reservat, *cap. Si quis suadente*, 17. q 4. *Clem.* 1. *de pœnis*, *Bullæ Cœnæ*, *& cap. Fœlicis, de pęn. in* 6. Majestatis læsæ crimen committens, inquirendo superstitiosè de vita, & morte Papæ, vel Reip. Christianæ statu, vel consanguineorum Papæ: v. *Superstitio*. Majestatis læsæ crimen committens, offendendo Familiares Papæ, vel Cardinales,

les, incurrunt secundum aliquos excommunicationes latas contra offendentes Papam, vel Cardinales.

Manus sibi violentas inferens Ecclesiasticus excommunicationem incurrit, *Can. Si quis suadente*, 17 *q*. 4.

Matrimonia Sacerdotes, vel Clerici, vel Religiosi solemnizantes, aut conjungentes sine licentia Parochi, incurrunt excommunicationem reserv. *in Clem.* 1. *de privil.* & suspensionem Ordinario reserv. *Trid. sess.* 24 *cap.* 1. *de ref. Matrim.*

Matrimonium secundo contrahens est bigamus, ideo irregularis, *c. fin. de bigam.*

Matrimonia plura contrahens contra impedimentum ligaminis est irregularis, *cap. cit.* & impedimentum dirimens secundum matrimonium contrahit, *de eo, qui duxit &c.*

Matrimonium incestuosum contrahens, seu contra votum solemne castitatis, incurrit excommunic. non reserv. *Clem. unic. de consang.*

Matrimonium clandestine contrahens, *Trid. sess.* 24. *cap.* 1. *de ref. matrim.* Matrimonii contactus libertatem auferentes, excommunicat. non reserv. incurrunt, *ex Trid. sess.* 24. *cap.* 9. *de ref. matrim.* Impedimenta tum impedientia, tum dirimentia, qualiter possit dispensare Sac. Pœnitentiaria, *Bulla Majoris Pœnit.* Sedes Apost. concedens huic amplissimam jurisdictionem, præcipit tamen, ut adhuc rem mature discutiat in Congregatione, vel Signatura, ut pudere debeat simplicem Confessorem decidere casus omnes ex se ipso, paucis iisque vulgaribus tantum libris consultis &c.

Medici non monentes infirmos de confessione sacramentali *Confessio*.

Membra mutilantes, sunt irregulares, *cap. ultim. de hom. in* 6.

Missarum onera accipiens contra formam decreti Sac. Congr. Concilii, quas incurrat pœnas: Vide Bullam Urb. VIII. *de celebr. Missar.*

Missam celebrans, & Sacramentum non sumens, in Hispania incurrit excommunicat. per annum non reserv. *cap. Relatum de consecrat. d.* 2. alibi dubium est an incurrat. Missam Sacerdos non perficiens, incurrit pœnas. *Can. Nullus Episcopus*, *de consecrat. dist.* 1. Missam celebrans Sacerdos absque stola, incurrit excommunic. non reservat. *Can Ecclesiastica*, 23. *dist.* Missam celebrans non Sacerdos: *Ordo*.

Monialem fieri, aut Monasterium ingredi cogens mulierem, aut Monialem fieri impediens, excommunicationem incurrit non reservatam *Trid. sess.* 25. *cap.* 18. *de Reg* Monialium Præfecta non admonens Episcopum de instante tempore Professionis Novitiarum, incurrit suspensionem ab officio, Episcopo reservatam, *Trid. sess.* 25. *cap.* 17. *de Reg.*

Monialium Monasteria Regulares adeuntes, aut ibi pernoctantes, aut refectionem sumentes, incurrunt ipso facto privationem vocis activæ, & passivæ S Congr. super negociis Regular. sub Sixto V. Clem. VIII. & Paulo V.

Ex eadem sub Urb. VIII. Episcopi quater in anno dumtaxat possunt concedere licentiam Regularibus accedendi ad Monast. Monialium.

Montes Pietatis impugnans excommunicationem non reserv. incurrit: Leo X. *Inter multiplices*. Officiales, pecunias Montis præter usus destinatos expendere præsumentes, si Episcopi sint, vel illis Superiores, incurrunt suspensionem; inferiores excommunicat. reservat. Paul. V. *Onerosa*. Bona usurpans incurrit excom. reserv. *Trid sess.* 22. *c.* 11. *de ref.*

Munera, seu præmia dans, promittens, vel acceptans pro gratia, vel justitia obtinenda in Curia Rom. *Promittens*.

Munera, seu mercedem, etiam sponte oblatam accipiens, vel accipi permittens a Famulis, aliisque personis, Officialis Sac. Pœnitentiariæ, incurrit excommunic. reservat. aliasque pœnas: Pius V. *In omnibus*. Munera, seu præmia pro concedenda dispensatione matrimoniali Commissarii recipientes: *Simonia*. Muneribus, seu præmiis, gratia, seu acceptatione personarum justitiam corrumpentes Judices Ecclesiastici, incurrunt suspensionem per annum reservatam *ex cap.* 1. *de sent. & re judic.* Munera, seu præmia accipiens Judex Ecclesiasticus delegatus, exceptis esculentis, & poculentis, peccat mortaliter, & tenetur ad restitutionem, *cap. Statutum, & de rescr.* Munera, & largitiones faciens, vel acceptans de bonis Communitatum status temporalis Eccle-

siæ

siæ Rom., aut alias de bonis in communi collectis, incurrit pœn. latas in Bull. Clem. VIII. *Pro commissa*. Munera, largitiones, seu præmia accipientes Gubernatores, & alii Officiales status temporalis Ecclesiæ Rom. exceptis esculentis, & poculenti, quę triduo consumi possint, incurrunt excommunic. reserv. aliasque pęn. Paul. II *Munera*; & Sixti V. *Etsi* Munera Visitator, vel ejus Familiar s accipiens: *Visitatio*. Munera Religiosi largientes: *Regulares*. Recipientes autem munera à Religiosis, à nemine possunt absolvi, ante factam restitutionem.

N

Naufragantium bona Christianorum injustè capiens, vel detinens incurrit excommunicat. *Bullæ Cęnæ*.

Negociatio Ecclesiasticis interdicta est; bona acquisita Cameræ Apostol. applicata sunt ipso jure: Pius IV. *Cùm sicut*.

Novitios recipiens in locis non designatis à Sede Ap. incurrit pęnas Bullæ Clem. VIII *Regularis disciplinæ*.

Nuncians Infidelibus, vel Hæreticis aliquod in præjudicium Reip Christianæ, vel Catholicæ Religionis, & ad id cooperans, incurrit excommunicationem *Bullæ Cęnę*.

Nunciãtibus provisiones Ecclesiarum in Curia Rom. factas, donans aliquod, vel promittens, excommunicat. reserv. olim incurrebat, ex Greg. XI. *Sollicitè*; hodie dubium est.

O

Oblationes Ecclesiarum, vel piorum locorum usurpans, incurrit excommunic. *Bul. Cœn.*

Oblationem recipientes Clerici ab Usurariis manifestis, incurrunt suspensionem non reserv. *c. Quia in omnibus de Us.* Oblationem solemnem inter Missam ab excommunicatio, vel interdicto nominatim à Papa, vel ab homine recipiens, incurrit excommunicat. Papæ reservatam, *cap. Significavit, de sent. excomm* Recipiens oblationem ab alio interdicti, vel excommunicati incurrit interdictum ab Ecclesia reservatum promulgati, *c. Episcoporum, de pæn in 6*.

Obligans Ecclesias, vel obligandi facultatem concedens, vel ære alieno gravans, aliorum gratia, incurrit suspensionem non reserv. *c. 2 de solut.*

Obligatos ad ratiocinia, vel ære alieno gravatos ad Religionem, vel Clericatum admittens, absque præced. informatione de vita, & moribus, & absque scrutinio, incurrit pœn. Clem. VIII. *In supr.*

Ordines sacros recipiens ante legitimam ætatem, incurrit suspensionem durantem usque ad ætatem: Pius II. *Cùm ex sacrorum*.

Ordinem recipiens in censura quacumque, incurrit suspensionem ab exercitio suscepti, *cap. Cùm illorum, de sent. excomm.* Furtivè recipiens, si facta non fuit interminatio ab Ordinante, incurrit suspensionem; si facta fuit, excommun Papæ reserv. *De eo, qui furt. ord. suscep.* Ordines illiterati recipere non valent, *cap fin de temp. ord. in 6*. Ordines conferens irregulari, vel indigno, suspensus remanet ab officio conferendi Ordines, *Can. Si quis Episcop. 1. q. 1.*

Ordines sacros recipiens absque titulo legitimo Beneficii, Patrimonii, Pensionis, vel Religiosæ paupertatis, suspensus remanet, *Trid sess. 21. c. 2. de Ref.*

Ordines recipiens Religiosus Conversus, vel Apostata, suspensus remanet: Clem. VIII. *Cùm ad Regularem*. Ordines suscipiens per saltum, remanet suspensus ab Ordine sic suscepto: *de Cleric. per salt. promot.* Ordines extra tempora recipiens, est suspensus: Pius II. *Cùm ex sacrorum*.

Ordines minores cum Subdiaconatu, vel duos sacros recipiens eodem die, est suspensus ab exercitio posterius recepti, *cap. Litteras, de temp. ordin.* Recipiens absque licentia Ordinarii, suspensus remanet: Pius II. *Cùm ex sacrorum*. Ultramontanus recipiens in Italia sine dimissoriis in forma debita, vel speciali Papæ licentia, suspensionem Papæ reservatam incurrit, *cap. 1. de temp ordin. in 6* Recipiens ab excommunicato non tolerato, suspensionem Papæ reserv. incurrit, *c. 1. & 2 de Schism.* Ordines recipiens, Romæ commorans, sine licentia Cardin Vicarii extra Romam etiam cum dimissoriis Ordinarii, suspensionem Papæ reservatam incurrit; Alex. VII. Ordinem sacrum exercens, quem non habet, irregularis fit, *c. 1 & 2. de Cleric. non ord. ministr.* Quid possit, & qualiter circa malè promotos Sac. Pœnitentiaria, vide Bullam. *Instr. ad Conf. Campioni*.

P

PApæ electi nondum coronati litteras impugnans, incurrit excommunicationem non reserv. *Extravag. Quia nonnulli, de sent. excommunic.*

Parochialia jura occupans Religiosus, incurrit excommunicat. reserv. *Clem.* 1. *de priv.*

Patronatus jus usurpans in Ecclesia libera: *Usurpatio.*

Patronus usurpans bona suæ Ecclesiæ, impediens à Ministris percipi, cooperans, aut in fructuum perceptione se ingerens; *Trid. sess.* 25. *c* 9. Vendens juspatronatum, vel actum præsentationis, aut percipiens Turnorum lucra: *Simonia.* Admittens resignationem extra casus permissos: Bull. Pii V. *Quanta.* Præsentans cum confidentia: *Simonia.* Præsentans scienter indignum: v. *Beneficium.*

Pensionem irritam exigens, incurrit excommunicationem *Bullæ Cœnæ.*

Peregrinos causa devotionis ad Urbem venientes offendens, incurrit excommunicationem *Bullæ Cœnæ.*

Peregrinans ad Domini sepulchrum absque licentia Papæ, incurrit excommunicationem reserv. *S. Antonin.* 3 *p. q* 24. *c.* 30. *in fine.*

Piratæ, seu Latrunculi maritimi, Maris Pontificii, fautores, receptatores, & defensores, incurrunt excommunic. *Bullæ Cœnæ.*

Prædicantes dogmata, miracula falsa, falsas revelationes, aut detractiones de Prælatis, incurrunt excommunic. non reserv. & privationem officii concionandi: Leo X *Supernæ Majestatis.*

Prædicator impugnans Montes Pietatis: v. *Montes Pietatis.* Decimas Ecclesiasticas impugnans: v. *Decimæ.*

Promittens, paciscens, dans, deponens, vel recipiens aliquid, sive parvum, sive magnum cuicumque, vel à quocunque, etiam specialiter exprimendo, ad effectum impetrandi justitiam, vel gratiam ab Apost. Sede, incurrit excommunicationem reservat. & gratia sic obtenta est nullius roboris: Innocen. XII. *Sacramentalem.* Nec potest absolvi, nisi prius erogatum sit pauperibus tantùm, quantum fuit datum, vel receptum. Ulterius ipso jure privationem cujuscumque Beneficii, & officii, tum Ecclesiastici, tum sæcularis, inhabilitatem perpetuam ad illa, & infamiam. Sive gratia, & justitia sit spiritualis, sive temporalis, sive mixta. Etiamsi gratia, vel justitia, expectetur, non ab Officialibus Curiæ, quanquam hi essent Laici, dummodo gratia, vel justitia expectetur in Urbe, seu loco, ubi moratur Curia. Incurruntur non solùm, quando pro hac justitia, vel gratia obtinenda sit actio intrinsecè mala, sed etiam, quando sit actio mala solùm, quia prohibita. Etiamsi promittens, non habet animum dandi &c. quod promittit, dummodo verba de se sint apta inducere obligationem justitiæ, vel fidelitatis. Esto promissio &c. fiat in bonum finem, cesset que omnis mali suspicio. Etiam quando promissio &c. tendit ad impediendum, ne alter obtineat gratiam, vel justitiam. Etiamsi fiat verbis, vel signis æquivocis, ut qui promitteret se esse gratum, dummodo verba, vel signa de se, vel ex circumstantiis apta sint inducere justitiæ, vel fidelitatis obligationem. Etiamsi fiat ad defendendum jus quæsitum, vel assecutionem quærendi, seu ad redimendam vexationem injustam. Etiamsi fiat pro obtinendis officiis minoribus, vel non habentibus jurisdictionem. Etiamsi fiat de solvenda per aliquod tempus parte, vel pensione. Etiamsi non sit acceptata, quando est in damnum. Incurruntur etiam per illos, qui inserviunt Dominis cum incerta mercede, vel nulla, ita quòd eorum tota merces sint munera adventitia. Etiamsi promissio &c. sit de re parva, quæ ex se animum movere non possit, si sit ob id. Incurruntur etiam per illos, qui mediate, vel immediatè causa sunt, ut promittatur &c. Incurruntur etiam à promittentibus &c. extra Urbem in toto Orbe dummodo promittatur &c. pro gratia, vel justitia obtinenda in Urbe, vel ubi extat Curia. Etiam à Curialibus &c. qui paciscuntur &c. aliquid sub titulo mercedis, pro labore ad illam obtinendum, si quod paciscuntur, excedat mercedem solitam pro tali labore. Etiam per Ministros &c. quibus incumbit expedire gratiam, vel jutiam, si paciscantur &c. pro celeriori, aut faciliori expeditione.

Non

Non tamen incurrunt, si exhibeantur xenia solita, esculenta, vel poculenta, quæ consueverunt exhiberi Curiæ Ministris.

R

RAptus mulieris ad effectum contrahendi matrimonium, inducit impedimentum dirimens inter raptorem, & raptam, quousque ista est in potestate illius, & raptor, auxilians, & favens, incurrunt excommunicationem non reserv. *Trid. sess.* 24 c. 6 *de Matrim.*

Regulares non possunt largiri contra Bullam Clement. VIII. sub. pœnis in ea contentis, juxta declarationem Urb VIII. Regularium nomine, intellige Capitula, Conventus, Congregationes, Generales, Provinciales, aliosque Superiores, Abbatissas, Priorissas &c. Tandem prohibetur, ne Regulares, vel alii, sive Superiores, sive non, cujuscunque gradus, conditionis, dignitatis &c. audeant declarare, vel interpretari præfatam Constit. *Ibid.*

Qualiter autem, & sub quo restitutionis onere Major Pœnit. possit absolvere illum qui à Regulari accipit, vide in Bulla ejusdem.

Religiosi Prælati numerum familiæ in Conventibus augentes, absque licentia, incurrunt privationem vocis activæ, & passivæ: Urban. VIII. *de celebr. Missar* Religiosum peregrinum sine patentibus accedentem accipientes, incurrunt privationem vocis activæ, & passivæ, officiorum, graduum, & dignitatum, ac inhabilitatem ad illa: Sixt. V. *Cùm de omnibus*. Religiosi Romam ingredientes absque licentia incurrunt pęnas in Bulla Clem VIII. *Nullus omninò*. Superiores non observantes dispositionem Trid *sess.* 25. *cap.* 14 *de Regul* super punitione subditorum, incurrunt privationem vocis activæ, & passivæ: Clem. VIII. *Suscepti muneris* Restitutiones, vel legata impedientes, vel sibi procurantes cum prejudicio Ecclesiasticorum, incurrunt pęnas, *Clem* 1. *de priv* Superior ejectos, vel fugitivos non requirens, ut redeant, vel eosdem emendatos non recipiens, incurrit pęnas Bullæ Urbani VIII.

Reliquias Sanctorũ extrahentes è Criptis, Catacumbis, vel Cœmeteriis intra, vel extra Romam incurrunt excommunicat reservatam, aliasque pœnas ex Edicto Vicarii Urbis, sub Paulo V.

Represalias concedens, vel iis abutens contra Ecclesiasticos, incurrit excomm. non reserv. *ex cap unic. de jur. jur. in* 6.

Residentiam Episcopi, aliique Prælati Superiores non facientes, incurrunt pænas Trid. *sess* 6. *cap.* 1. & *sess.* 23. *cap.* 1. *de Reform.* & Bullæ Urb. VIII *Sancta Synodus* Non facientes Parochi, aliique curam animarum habentes, Episcopis inferiores incurrunt pænas Trid *loc. cit.* Canonici, vel Prębendati non facientes in loco Ecclesię. vel Choro non intervenientes, incurrunt pęnas *Trid sess.* 24 *c* 12. Residentiam Cardinales apud Sedem Apost. non facientes, incurrunt pænas Bullæ Leonis X. *Superna*.

Resignantes, seu dimittentes Beneficia Curata ad favorem alterius contra juramentum in Curia præstitum, de quantocyus eundo, & per se inserviendo, incurrunt excommunic. reservatam, privationem Beneficii, & inhabilitatem ad alia: Pius IV. *Inter multiplices*.

Resignationes Beneficiorum admittens extra casus à jure permissos, incurrit pœnas Bullæ Pii V. *Quanta*. Resignationem Beneficii fieri procurans per injustam carcerationem Beneficiati, incurrit pœnas, *Clem. Multorum*, *de pœn.*

Ritus Ecclesiasticos pro libitu mutari posse asserens, incurrit excommunicat. reservatam: *Trid sess* 7 *de Sacram. Can.* 13. *sess* 22. *Cant* 5. & *sess.* 24. *Can.* 11. Ritum Latini, vel Græci in sua ordinatione mutantes incurrunt suspensionem ab exercitio ordinum, *cap Quod translationem, de temp. ordin* Ritum Breviarii mutans, incurrit pœnas Bull. Pii V. *Quod à nobis*

Romanæ Ecclesiæ statum invadens, detinens, ejus supremam temporalem jurisdictionem usurpans, aut detinens, incurrit excommunicationem *Bullæ Cœnæ*.

S

SAcramentum Pœnitentiæ inter absentes: *Absolutio*. Sacramentum Confessionis, vel Communionis semel in anno omittens, incurrit pęnas, *cap Omnis utriusque, de pœnit & remiss* Alienis Parochian. ministrans: *Usurpatio*.

Sacrilegium committens, spoliando Ec-

F 2 clesias

clesias cum effractione, incurrit excommunicationem, post denunciationem, Papæ reservat. *cap. Conquesti*, *de sent. excomm.* Auferendo ornamenta, vel lapides Ecclesiarum Urbis Romæ, incurrit excommunicationem reservat. Sixt. IV *Cùm provida*.

S. Officium offendens, vel non adjuvans: *Inquisitio*. Revelans secreta: *Ibid*

Schismatici incurrunt excommunic *Bullæ Cœnæ*.

Secreta S. Concistorii revelans: *Concistorium*. Sac. Rotæ revelans, incurrit excommunicat. reserv. Urb. VIII *Exponi*. Sac. Congr. Rituum, quoad Canonizationem Sanctorum, revelans, incurrit excommunic. reservatam ex decretis Pontificiis, à qua neque Major Pœnit. potest absolvere.

Sepulturæ transferendæ causa, Cadaver comminuens, incurrit excommunic. reservatam. *Extravag 1. de sepult.* Sepulturam in suis Ecclesiis, inter vivos eligi ab aliquo, vel non mutari procurans, incurrit excommunicat. reservatam: *Clem. Cupientes, de pæn.* aliasque pœnas, *cap. 1. de Sepultur. in 6.* Sepeliens Hæreticos, eorum credentes, receptatores, defensores, vel fautores in loco sacro, incurrit excommunicat. reservat. usque ad exhumationem Cadaveris, *cap. 1. de Hæret. in 6.* Sepeliens in loco sacro tempore interdicti, aut excommunicatos, vel interdictos nominatim, vel usurarios manifestos, incurrit excommunic. reserv. Ordinario. *Clem. 1. de Sepult.*

Sequestrans jurisdictiones, fructus, aut proventus Ecclesiasticorum, incurrit excommunicat. *Bullæ Cœnæ*. Sequestrationem Beneficii, vel fructuum ab Ordinario fieri impediens, incurrit excommunicat. reservatam usque ad revocationem impedimenti: *Clem. Unica de sequestr possess.* Sequestrans deposita Ecclesiasticorum: *Deposita*.

Servituti subjiciens Christianum, injustè detinens, aut bonis expolians, incurrit excommunic. reservat. Pius V. *Licet omnibus*. Servus ad Ordines promoveri nequit: quandiu servus manet, *cap. 2. De serv. non ord.*

Simonia realis in ordine, beneficiis, & ingressu Religionis, annexam habet excommunicat. reservatam, quam incurrunt principales, complices, & mediatores, & pretium est restituendum Ecclesiæ, vel Pauperibus: *Extrav. 2. de Simon.* Alias pœnas habet Simonia, præsertim irregularitatem Simoniaci in Beneficiis; Bulla Pii V *Cùm primum*. Confidentialis super Beneficiis, quas pœnas habeat: vide Bullas Pii V. *Romanum decet; Intolerabilis.*

Simoniam in examine ad Parochiam quando committat Examinator, & concurrens, & quas pœnas incurrat: *Conc. Trid. sess 24 c. 18. de Ref.* Simoniam committens procurando Beneficia in Curia Rom. pro ignorantibus, cum intentione super eisdem contrahendi, vel pro se, vel pro aliis, cum oblatione pensionis, vel pro consequendo præmium temporale, incurrit excommunicat. reservatam, & pœnas Bull. Pauli IV. *Inter cæteras*. Simoniam committens super Beneficiis, Turnorum lucra dando, vel recipiendo, incurrit excommunic. reserv. & pœnas *Conc. Trid sess 24. c 14.*

Simoniam committens in electione Papæ, quas pœnas incurrat: Pius II. *Cùm tam divino*.

Simoniam committens super Jurepatronatus, vel super præsentatione ad illum, excommunic. reserv. incurrit & pœn. *Trid sess. 25. c. 9 de Ref.* Committens, publicando indulgentias, concedendo facultatem pro reservatis, vel privilegia Missæ & Sepulturæ, tempore interdicti, & assumendi duos, vel plures Compatres in Baptismo, incurrit pœnas Pii IV. *Quàm plenum*. Simonia super sepulturæ electione: *Sepultura*. Simonia Officialium Sac. Pænitentiariæ: *Munera*.

Simoniam committens in executione litterarum Apost. super dispensatione matrimoniali, incurrit pænas, *Trid sess. 24 c 5 de Ref* Quos autem Simoniacos, & qualiter possit absolvere Major Pænit. vide Bullam.

Societatis Jesu institutum impugnans, vel mutari procurans, incurrit excommunic. reservatam, & pœnas ex Bullis Gregorii XIII. *Ascendente Domino; & Ecclesiæ Catholicæ*.

Sodomiam exercentes Clerici, irregulares sunt: Pius V. *Horrendum*.

Sponsiones faciens super vita, morte, vel electione Papæ, vel promotione Cardinalium, incurrit excommun. Greg. XIV. *Cogit nos*.

Ad studia accedentes Religiosi sine licentia Superiorum, extra Claustra, incurrunt excommunic non reservat. *cap. 2. Ne Cleric.*

Cleric. vel Monach. in 6. Ad studia legum Civilium, aut Medicinæ à claustris exeuntes Religiosi, & intra duos menses non redeuntes, incurrunt excommunicat non reservat. *cap. Super specula, Ne Cleric. vel Monach.* De Clericis sæcularibus, vide *Ibid.* Ut etiam docentes, & in sua Schola retinentes, *cap. 2. Ne Cleric. vel Monach.* Hoc non procedit in Urbe, & Universitatibus habentibus privilegium, Clericos Sæculares, & Regulares legere, & studere posse.

Superstitiosè agens, idest, divinationem consulens, vel docens, excommunicat. non reservat. incurrit, *Can. Si quis Ariolos, 26. q. 5.* Reservatam, si est cum errore in fide, *Bulla Cœnæ*; vel si divinatio est de vita, sive morte Pontificis, sive de statu Reip. Christianæ, vel Sedis Apost Urban. VIII. *Inscrutabilis*. Et hæc super vita, & morte Pontificis neque potest absolvi à Majori Pœnit. Confessarius moneat pœnitentes, si rei sint, vel complices, ut se præsentent S. Inquisitioni, ad effectum gaudendi privilegio sponte comparentium. Si sint conscii dumtaxat, denunciare faciat Reos; & contumaces in denunciando non possunt absolvi ab excommun. Sacr. Tribunali reservata, ex Edicto Gen. *diei 22. Decemb.* 1700.

T

TEstimonii causam fingens, ob quam Judex, ad mulieris examinandæ domum accedat, excommunicationem non reservatam incurrit, *c. Mulierem, de Judic. in 6.*

Torneamenta: vide *v. Ludus*.

Transmarina peregrinatio: *v. Peregrinatio*.

Tutelæ munus: *v. Immunitas*.

V

VAcantis Ecclesiæ, vel Beneficii bona, vel fructus occupans, excommunicationem *Bullæ Cœnę* incursit. Vacantis Ecclesiæ, vel pii loci bona occupare præsumens, per usurpationem Jurispatronatus, seu Custodiæ in eisdem, & Clerici cooperantes incurrunt excommunicat. non reserv. *cap. General de elect. in 6.* Vacantis Ecclesiæ sæculares, vel regularis bona, Clerici earundem occupantes suspensionem ab officio, & Beneficiis incurrunt, *Instr. ad Conf. Campioni. cap. Cum sæpè de elect. in 6.* Vacantis Beneficii bona occupantes Collatores, Patroni, vel Custodes, incurrunt pœnas, *cap. Præsenti, de offic. ord. in 6* Vacantis Beneficii in Ecclesiis suis fructus annuales occupans, prætextu consuetudinum, vel privilegiorum, pęnas, *Extravag Unic. Ne Sed. Vac.* Ecclesię vacantis, seu Beneficii fructu, vel defuncti Clerici bona ad Cameram Apost. pertinentia occupans, incurrit excommunic. *Bullæ Cęnæ.*

Vectigalia nova imponens, vel augens extra temporale dominium Ecclesię Rom. absque consensu Principis, incurrit excommunicat. reservat. usque ad satisfactionem, *Can Si quis Romipetas, 24 q. 3* In terris Ecclesiæ Rom. incurrit, *Bullæ Cœnę.*

Visitationem Monialium impediens, nisi monitus resipiscat, incurrit excommunicat non reservat. *Clem. Attendentes de stat. Mon.* Si visitet Episcopus, uti Ordinarius, vel uti Delegatus Sedis Apost. impediens, vel si ad Judices laicos pro impedimento recurrat, incidit *in Bullam Cęnę.*

Visitationis occasione, procurationem in pecunia accipiens, vel munera, aut procurationem à non visitatis, incurrit pęnas *Trid. sess. 24. c. 2. de Ref.*

Vota quinque Papæ reservata commutans prætextu privilegiorum, incurrit excommunicat. reservat. *Extravag Etsi Dominici, de pęnit. & remiss.* Quid circa vota possit Major Pęnit. vide *Bull.*

Usurarium manifestum admittens Clerici ad communionem Altaris, Sacramentum Pęnitentiæ, oblationem ad Altare, & tradentes Ecclesiasticæ sepulturæ, incurrunt suspensionem ab officio, *cap. Quia omnibus, de Usur.*

Usurariam pravitatem approbans statutis, sententiis, consuetudinibus, vel dogmatibus, incurrit excom. non reserv. *Clem. de Usur.* Usurariis manifestis locum ad fęnus exercendum dans, incurrit pęnas, *c. 1. De usur. in 6.* Usurpans bona Ecclesiæ, vel pii loci, occupans, vel impediens, quominus percipiantur ab iis, ad quos pertinent, & Clerici consentientes, incurrunt excommunicat. reserv. *Bullæ Cęnę.* Usurpare, vel per contractus acquirere Laicus procurans Juspatronatum, vel dominium directum in bonis Ecclesiasticis, & Ecclesiastici consentientes, incurrunt excom-

municat. non reservat.& pęnas, *cap 2. de reb. Eccles. non alienan.*

Uxoricidium committens v.*Homicidium.*

CAPUT XXI.

Quis, & qualiter absolvat à Censuris.

1 PRęcedens Catalogus comprehendit principaliores censuras, pænas, notas, inhabilitates &c. quibus Ecclesia afficit suos subditos. Illarum notitia prodest Confessori, quatenus Doctor, & Medicus, non semper quatenus est Judex: Semper convenit, ut doceat, quibus se labyrinthis pęnitens implicuerit; semper, ut medeatur morbo infirmi. Medicus agnoscens sibi deesse scientiam curando morbo medetur tamen, si ægroto insinuet doctiorem, ad quem sit recurrendum. Ergo Confessor officium Medici exercet, si agnoscens sibi deesse jurisdictionem absolvendi à quibusdam peccatis, insinnet quis, & ad quem fieri possit recursus; ideò dictum est, non in omnes posse ipsum exercere officium Judicis, quia multa reservantur Superiori, Cap. 18. à num. 3. habes, quomodo in tali casu mederi possit pænitentium morbis. Nunc unicè quæritur, quis, & qualiter exercere habeat officium Judicis absolvendo Ut id habeas ad praxim

2. Distingue hæc tria, absolvere, dispensare, & habilitare. Confessor in foro sacramentali potest solùm absolvere non reliqua duo, nisi ad ea specialissimè deputetur, ad quæ neque deputatur in magnis Jubilæis; imò in eis ad majorem claritatem semper exprimitur. *Non intendimus super aliqua irregularitate publica, vel occulta, nota defectu, incapacitate seu in habilitate quoquo modo contracta, dispensare, vel aliquam facultatem tribuere dispensandi & habilitandi, seu in pristinum statũ restituendi, etiam in foro conscientiæ.* In iis tantùm potest Confessor ordinarius, quæ absolvuntur, nulla illi competit dispensatio, aut habilitatio; quare potest solùm in tres censuras, de quibus præmitti solet: *Absolvo te ab omni vinculo excommunicationis, suspensionis*, pro Clericis, & *interdicti*. Ut de illis aliquid sigillatim dicatur.

3. D. Quis absolvit ab excommunicatione?

M. Ex c. *Nuper*, de sent. excom. distingue: vel censura hæc fuit lata ab homine, qui *nominatim* declaravit, Titium incidisse in excommunicationem; & tunc, tam majoris, quàm minoris absolutio spectat ad excommunicantem, ejusque Superiorem, cujus etiam est absolvere participantem in crimine, quanquam non sit nominatus, v.g. Episcopus excommunicat concubinarium; post sententiam concubina peccans cum illo, tenetur etiam ipsa Episcopum adire. Si sit à jure, Canon ponit generalem hanc regulam (quam Canonistæ communiter extendunt ad alias duas censuras) *Quia conditor Canonis non sibi specialiter retinuit absolutionem, eo ipso videtur concessisse aliis facultatem relaxandi.* Ergo censura, quæ non dicitur reservata, potest absolvi ab Episcopo, vel à proprio Sacerdote.

4. D. Qui est proprius Sacerdos?

M. Juxta communem acceptionem Parochus dicitur Sacerdos proprius; etiamsi nondum in Sacris, potest Parochus absolvere ab excommunicatione tam minore, quàm majore, licèt non possit absolvere à peccatis, quia horum absolutio est actus ordinis, & jurisdictionis: Absolutio censurarum est solius jurisdictionis, quàm ante Ordines post Tonsuram, juxta Canones habet Parochus. Nomine proprii Sacerdotis veniunt etiam alii Confessores Diæcesis habentes jurisdictionem delegatam, quia instituuntur ab Episcopo; ideò dicuntur proprii, quatenus delegantur à proprio.

5. D. Excommunicatio reservata ordinariè potest absolvi ab eo tantùm, cui reservatur: Quæro, an possit contingere casus, quòd alius absolvat?

M. Omitto Majorem Pęnitentiarium, ejusque Ministros, ad quos potes ex quacunque Orbis parte recurrere, juxta dicta c.18.nu.4. & primo ex c. *Excommunicatis*, de off. leg. ab excommunicatione reservata Papæ absolvunt Legati; sed hi sunt in triplici differentia: Alii sunt Legati de Latere (hi sunt Cardinales hi utique possunt tempore Legationis: Alii sunt Legati non de Latere: hi sunt Nuncii Apostolici apud magnos Principes, & absolvunt suos

ſuos ſubditos in Provincia, non extra. Alii ſunt Legati nati, ut Epiſcopi quarundam Eccleſiarum, qui ratione Eccleſiæ habent hanc dignitatem; hi non poſſunt abſolvere, niſi, ut dicetur de aliis: Secundo, ex eodem c. *Nuper*, irretitus excommunicatione reſervata, ſi adſit juſta cauſa, & difficile ſit accedere ad excommunicantem, v.g. ad Papam, poterit abſolvi ab Epiſcopo, vel etiam à proprio Sacerdote, ut ſupra, cautione præſtita, juxta formam Eccleſiæ, quod parebit Superiori. Tertio, poteſt abſolvi à Privilegiatis. Quarto, tempore Jubilæi.

6 D. Quæ eſt juſta cauſa, ut inferior abſolvat?

M. Facile eſt ſcire regulas generales, difficile in particulari ſtabilire circumſtantias, per quas locum non habeat principium univerſale, maximè quia ejuſdem eſt ſtatuere legem, & declarare circumſtantias, in quibus lex non habeat locum: Papa ſibi reſervans excommunicationem, vult adiri Sedem Apoſtolicam, niſi juſta cauſa impediat. Ejus eſt dicere, quæ ſit juſta cauſa: Ex tit. de ſent. excom. tales ſunt primo pubertas: ſi ante 14. annum quis incidat in excommunicationem: 2. ſenectus 3. infirmitas, vel alia impotentia corporis: 4. paupertas: 5. inimicitia capitalis, ſi hę tantæ ſint, *ut ſubire non poſſint laborem veniendi ad Papam*: Hi antequam abſolvantur, jurabunt, quòd ceſſante cauſa, venient, ut etiam 6. conſtituti in articulo mortis: 7. ſexus fœmineus: 8. qui Clerico irrogavit levem injuriam (quæ tamen de ſe ſit peccatum mortale:) 9. deſtitutus membris, ut claudus, cæcus &c. 10. qui habet aliud impedimentum canonicum, v.g. Parochus obbligatus reſidere: 11. Regularis. Hic ob privilegia abſolvitur à proprio Superiore, ſi v.g. percutiat alium ſui ordinis; at percutiens extraneum, abſolvitur ab Epiſcopo: 12. ſervus incidens in excommunicationem, in fraudem, ne, dum abit Romam, inſerviat Domino, vel ſi Dominus patiatur grave damnum ex illius abſentia.

7 D. Taliter impeditus, poteſt ne abſolvi tam ab Epiſcopo, quàm à Parocho?

M. Exiſtimo c. *Nuper* intelligi diſtributione accomoda, ut abſolvatur ab Epiſcopo, ſi adſit juſta cauſa non veniendi Romam; ſi eadem adſit non recurrendi ad Epiſcopum, abſolvatur à Parocho.

9 D. Eſtne juſta cauſa longinquitas Regionis?

M Super hoc puncto nuper conſultus ex Germania, reſpondi, non eſſe: primo quia in c. *Excommunicatis* de off. leg. hæc facultas negatur Patriarchæ Hieroſol., qui tanto longinquius aberat à Roma: 2. quia in c. *Mulieres* de ſent. excom. dicitur: *De his, qui ſunt magnæ potentiæ, & ita delicati, quòd nequeunt ſuſtinere laborem veniendi, prius perſonæ ſtatus, & negotii veritas eſt intimanda Papæ*: 3. in c. *Nuper*, conjunguntur hæc duo, difficilis acceſſus, & cauſa juſta.

9 D. Eſtne juſta cauſa ſcandalum, quod oriretur, ſi excommunicatus non celebraret?

M. Videtur juſtiſſima; nam ante Canones obligat naturale præceptum removendi ſcandala, ſed eſſe debet occulta excommunicatio, alias eſſet grave ſcandalum celebrare.

10 D. Prædicta ſunt ne juſta cauſa, ut abſolvatur excommunicatio Bullæ Cœnæ?

M. Credo, non eſſe; nam Papa tollit omnem facultatem, extra mortis articulum; quare tantùm in illo poterit Epiſcopus, & ſimplex Confeſſor abſolvere.

11 D. Quæ eſt forma tunc abſolvendi?

M. In prædictis caſibus Epiſcopus, vel etiam proprius Sacerdos, aut Parochus, licèt nondum ordinatus in Sacerdotem, abſolvit in foro exteriori; quare adhibebit formam à Rituali præſcriptam?

12 D. Cum juſta cauſa Epiſcopus abſolvat in foro exteriori, in quo & abſolvit Parochus non Sacerdos; & ambo imponunt onus comparendi coram Papa; poteſtne Epiſcopus abſolvere in foro conſcientiæ?

M. Ex novo jure ſtatuto per Trident. ſeſſ. 24 de Ref. c 6. Epiſcopus poteſt abſolvere in foro conſcientiæ, exiſtens in Diœceſi ſuum ſubditum, ab omni excommunicatione Papali, (non tamen Bullæ Cœnæ) in caſibus occultis; ac propterea non exiget cautionem veniendi Romam in dictis caſibus.

13 D. Poteſtne in Jubilæo abſolvi omnis cenſura?

F 4 M. Con-

M. Consideranda semper est formula Jubilæi, quæ ordinariè est hujusmodi: *Omnibus, & singulis Christi fidelibus utriusque sexus, sæcularibus, & regularibus, ubique locorum degentibus, concedimus licentiam, & facultatem, ut sibi ad hunc effectum eligere possint quemcunque Confessarium, ex approbatis à locorum Ordinariis, qui ab excommunicationis, suspensionis, & aliis Ecclesiasticis sententiis, & censuris à jure, vel ab homine, quavis causa latis, nec non ab omnibus pecatis quantumvis gravibus, & enormibus, etiam locorum Ordinariis, sive Nobis, & Sedi Apostolicæ, etiam in literis die Cœnæ Domini legi solitis, contentis, & alias per quascumque nostras aut Prædecessorum Nostrorum Constitutiones, quomodocumque reservatis, in foro conscientiæ, & hac vice tantùm, absolvere, & liberare valeant; & insuper vota quæcumque (Religionis, & Castitatis exceptis) in alia pia, & salutaria opera commutare.*

14 Locutio est universalissima, comprehendens omnem censuram, non tamen incursam propter hæresim, juxta decretum editum 23. Maii 1656. quo Alexander VII. *Cùm crimen hæresis præ cæteris gravissimum, speciali nota dignum sit, decrevit facultatem absolvendi ab hæresi in Jubilæis, vel aliis similibus concessionibus non censeri comprehensam, nisi præcisis verbis concedatur facultas absolvendi ab hæresi.*

15. 2. In Jubilæo potest quilibet Confessor absolvere *ab omnibus censuris, à jure, vel ab homine latis*. At circa has secundas nota sequentem particulam: *Non intendimus præsentes ullo modo suffragari posse iis qui à nobis, & Apostolica Sede, vel aliquo Prælato, seu Judice Ecclesiast fuerint excommunicati, suspensi, interdicti, seu alias declarati, vel publice denuciati incidisse in sententias, & censuras, nisi intra tempus ditarum duarum hebdomadarum satisfecerint, aut cum partibus concordaverint* Cætera, tam circa Jubilæum, quàm circa Privilegiatos, vide cap. 18.

CAPUT XXII.

De Recidivo Consuetudinario, Constituto in occasione proxima, & Constituto in periculo proximo.

1 Nihil adeò Confessori commendat Rituale, quàm cognoscere statum pœnitentis Vide cap 7. n. 15. & 22. Præcipimur cognoscere statum, qui facit ad speciem, ut si sit conjugatus, cum voto &c., & statum, qui facit ad aggravandum peccatum, vel implendam pœnitentiam: si enim est pauper, non debet obligari ad eleemosynas, si filius familias, debilis, vel laborans corporaliter, non potest obligari ad jejunium, incompatibile cum labore. Quoad gravitatem, considerandi veniunt quatuor status expositi.

2 Confessor circa hos exercebit officium Medici. Recidivus, ut à cœteris distinctus, propriè dicitur, qui ex infirmitate, in eadem peccata relabitur; quare adhuc peccat ex passione. Consuetudinarius labitur ex habitu acquisito, & peccat ex malitia. De constituto in occasione proxima, ex S. Carolo dictum est c. 11 à n. 19. Constitutus in proximo peccandi periculo dicitur, qui est ita dispositus, ut secundum præsentes vires, quas habet, censeatur per se lapsurus, licèt nunquam lapsus fuerit. Occasio est aliquid externum; periculum potest esse intra, qui v. g. cogitat de venereis voluntariè, constituit se in periculo proximo delectationis morosæ, vel alterius peccati, si nulla extet necessitas, talisque cogitantis infirmitas, ut per se loquendo, jure timeatur lapsus. Horum statuum definitiones Confessor, magis quàm speculativè, curabit discernere in praxi.

3 Recidivus dicitur, qui ex infirmitate relabitur, & si tantùm ex infirmitate, Confessor applicabit remedia, ostendens deformitatem ingratitudinis, juxta dicta c 3. n 22. ac ne in scrupulos illidatur recidivus, legat quid de illo, juxta rigorem scholasticum, sentiat S. Thom 3. p. q 88. & 2. 2. q. 107 præsertim a. 4. *In peccata facile recidentibus*, ex c. 7. n. 23. *utilissimum fuerit consulere, ut sæpè ... confiteantur, & si expediat, communicent.*

4 Con-

4 Consuetudo peccandi est circumstantia notabiliter aggravans, & ubi Confessor illam petit, explicanda, juxta 58. prop. Innoc. Cùm idem sint peccare ex consuetudine, peccare ex habitu, & peccare ex malitia, consuetudinario non omnino prodest sacramentum institutum ad sublevandam hominis infirmitatem, non ad tollendam malitiam, nisi prius pœnitens curet tollere peccatum, & circunstantiam consuetudinis · Actio est peccatum, ut voluntaria directè, vel indirectè. Consuetudo jurandi, v. g. erit voluntaria directè, si homo advertens in se illam, velit perseverare. Voluntaria indirectè, si advertens, vel debens advertere, omittat facere quantum commode potest, ut tollat; Ubi consuetudinarius accedit, Confessor inquirat, an voluntaria sit: tunc non potest absolvi, si tollat voluntarietatem per firmum propositum faciendi quantum potest, ut non trahatur à consuetudine, poterit absolvi prima vice, nisi taliter sit radicata, ut versa in naturam, emendationis nullam det spem. Ordinariè in his casibus tutissimum est, nisi aliud circumstantiæ suadeant, experiri pœnitentem per aliquot dies; si rediens dicat se relapsum quatuor, vel quinque vicibus uno mense, cùm antea laberetur triginta, apparet notabilis emendatio, & potest absolvi.

5 De constituto in occasione proxima dictum est c. 11. à n. 29. Adverte, quòd voluntariè (voluntarietate, de qua n. præcedenti) se exponere occasioni proximæ peccandi, est peccatum ejusdem speciei cum peccato, cujus occasioni se exponit: quare ad integritatē confessionis est explicandum, si homo se exposuit occasioni proximæ perdendi fidem, spem &c. Imo peccat constitutus voluntariè in occasione proxima, etiamsi non consumaret actum contra talem virtutem, v. g. se constituit in occasione proxima violandi castitatem per actum externum, sive per internum desiderii, aut complacentiæ, in illa constitutus nihil egit, nihil desideravit, nihil sibi complacuit, adhuc peccavit. Hoc debet advertere Confessor nam idiotæ solum se accusant de actu: Confessarii est requirere omnem speciem, & numerum. Idem dic de reliquis, de taberna respectu se inebriantis &c. Vide remedia c. 11. n. 30.

6 Dicta de constituto in occasione proxima: sunt applicanda constituto in periculo proximo, etiam prima vice, dummodo advertat, vel debeat advertere periculū proximum, in quo peccabit eodem genere peccati, esto per accidens se præservet ab actu, quia se exponere periculo proximo peccandi, est de natura sua peccatum ejusdem speciei cum peccato, cujus periculo se exponit.

7. D Extant ne Theses prohibitę circa hos Peccatorum status?

M. Circa primum nulla extat: circa secumdū extat 58 & 60. Innoc. XI. circa tertium 41. Alex. VII. 61. 62 & 63. Innoc. XI. circa quartum, nulla est expressa in terminis: Ex tribus Innoc. de occasione proxima, per consequentiā theologicam deduc, quid sentiendum sit, dum eædem circumstantię militant pro periculo proximo.

8 Adsunt ne pænæ Ecclesiasticæ constitutæ contra hos delinquentium status?

M. Primus, & ultimus in nullo genere peccati habent universaliter aliquam pænam Ecclesiasticam, ut quilibet consideratur in eo præcisę statu: Circa secundum vide apud Canonistas, an pro eodem accipiant exercere actum, & habere consuetudinem. nonnulla puniuntur in exercentibus, ut crimen nefandum Clerici punitum per Bullas B Pii V. & communiter Doctores intelligunt, non exerceri ab eo, qui semel, aut bis tantum delinquit. Sane cum in casu particulari vides pro eodem accipi exercitium, & consuetudinem, pęnæ erunt, formaliter contra consuetudinarium. Hic non est locus id decidendi, spectant ad forum externum, magis, quam ad forum conscientiæ, ubi leges Ecclesiasticę declarant pęnam incurri, etiam in foro consciētiæ, Confessor petet tempus ad studendum casui, vel requirendum judicium peritorum Circa constitutos in occasione proxima, lege Trid. sess. 25. c. 14. de Ref. circa Concubinarios. De reliquis occasionibus proximis nihil habeo hic specialitet dicere.

CA-

CAPUT XXIII.

De Indulgentiis.

1 POEnitentiæ injungendæ, aliæ sunt medicinales ad cavendum peccata in futurū, aliç pro pæna debita peccatis: Primæ imponi debent, præsertim quatuor statibus ominum, de quibus cap. 22. Secundç sunt explicatæ cap 13. ubi n. 32. ad quæsitum, an aliis modis tolli possit pæna, responsum est, ad hoc valere Indulgentias, remissusque longior harum sermo in istum locum, ubi:

2 D Quid venit nomine Indulgentiarū?

M Quælibet Respublica bene ordinata solet bona, quæ supersunt morientibus absque hærede, applicare publico ærario, unde, jussu Principis, extrahuntur suis temporibus ad subveniendum necessitatibus subditorum. Idem voluit Christus in republica sacro-humana, quam instituit, in cujus subditis ex c. 13. n. 7. inveniuntur tria bonorum genera, Meritum, Impetratio, & Satisfactio: Hoc tertium superabundat multis, dum moriuntur. Christo non potuit applicari pars hæc suæ passionis, quæ, ut procedens ab homine Deo, fuit valoris infiniti; nam *non fecit peccatum, nec dolus inventus est in ore ejus*: Fuit ergo recondita in thesauro Ecclesiæ. Neque B. Virgo unquam peccavit, quare satisfactio proveniens ex suis operibus pœnalibus, intravit pariter in thesaurum Ecclesiç. Idem dic de Sanctis, qui passi fuerunt, supra quam debuerint Deo, satisfacere: Thesaurus iste, quanquam applicetur quotidie, nunquam potest exhauriri, quia satisfactio Christi fuit infiniti valoris.

3 D. Hæc negari non possunt, sed quomodo probatur esse in Ecclesia militante potestatem dispensandi fidelibus partem hujus thesauri?

M. Hanc soli negant Hæretici: Eam à Christo Ecclesiæ concessam, probatur illis verbis Matth. 16. *Quorum remiseritis peccata &c.* Universalissima enim hæc loquendi formula ostendit esse in Ecclesia potestatem applicandi fidelibus sanguinem Christi ad tollendum quidquid pertinet ad rationem peccati, etiam ut effectus, maxime supposito Symboli articulo, *Communionem Sanctorum*. Ulteriùs verba semper sonant in ea universalitate, in qua fuerunt accepta communiter ab initio, & successivè. Porro Trid. sess. 25. testatur, ita fuisse intellecta verba Christi prædicta, dicens, quod *hac potestate sibi divinitus tradita, Ecclesia fuerit usa ab antiquissimis temporibus*: Unde quamvis nullum in Scriptura verbum esset super hac potestate, sufficeret ad eam probandam perpetua traditio.

4. D Quid exigit rei natura, ut homo lucretur Indulgentiam?

M. Sapienter distinguis, quod exigit rei natura, & quod requirit voluntas concedentis. De hoc secundo inferiùs: circa primum, S. Th suppl. q. 13 a. 2. docet, unum posse satisfacere pro alio; quatenus inter se sunt aliquid unum in charitate. Cùm ex cap. 13. n. 7. satisfactio sit tertius fructus boni operis, supponens primum, nempe, meritum. Sicut ergo peccator de condigno, non meretur, ita non satisfacit. Nonnulli docent, existentem in peccato mortali posse satisfacere pro Animabus Purgatorii, modo, quo in humanis, hostis Patri satisfacit debito, quod cum Petro habet Joannes, si sua pecunia velit extinguere debitum Joannis: At mihi non arridet opinio. Solutio pęnæ retardantis ab ingressu Gloriæ, utpote dispositio ad illam, debet eidem proportionari; cumque sola gratia sit semen Gloriæ, solum opus procedens à gratia habet hanc proportionem. Sed ne fideles retrahantur à subventione Purgantium, recole doctrinam cap. 13 n. 7. & 8. quia dictum est, peccatorem nihil mereri de condigno, sed bona illius opera esse utilia, & aliquo modo meritoria de congruo. Applica doctrinam illam hujusmodi satisfactionibus.

5 D. Ex rei natura exigitur ne aliud ad lucrandam Indulgentiam?

M Pęnę reatus non tollitur, nisi priùs deleta fuerit macula, seu reatus culpę, quarè Justus, ut Indulgentiam de venialibus lucretur, debet prius delevisse per dolorem sufficientem, culpæ reatum, qui est causa pęnę, causaque perseverante, perseverat effectus. Hinc vide, quam difficile sit obtinere Indulgentiam omnium omnino peccatorum: Vix enim Sancti ferventio-

ventiores habent hunc dolorem cujuscumque culpæ, etiam venialissimæ, sed bene lucrantur remissionem debitæ illis culpis, de quibus sufficienter dolent.

6 D. Ut obtineatur Indulgentia ex nu. 4. nonnulla requiruntur pro voluntate concedentis, quæ sunt hæc?

M. Non possunt determinari, antequam se explicet voluntas concedentis; quia tamen Apostolica Sedes in pluribus consuevit adhibere eandem formulam, insurgunt nonnulla dubia: primo, dum exigit confessionem, an carens peccato mortali, teneatur confiteri venialia: secundò, an opera omnia, quæ præcipiuntur, debeant fieri juxta tenorem formulæ, v. g utrum visitatio Ecclesię debeat esse post communionem, vel homo possit prius visitare Ecclesiam, postea sumere Eucharistiam: tertio qualis, & quanta debeat esse oratio præscripta in Visitatione, & an debeat distinctè orare pro necessitatibus præscriptis in formula.

7 Ad primum respondeo: Ubi Papa pręscribit confessionem, existimo, eam esse conditionem, sine qua non obtinetur Indulgentia, nam concedit nonnullas in præcipiendo confessionem, alias concedit exigendo solam contritionem, & ordinariè in secundo casu concedit minorem indulgentiam, v. g in visitatione quadraginta Horarum, concessa Indulgentia Plenaria confessis, & communicatis, concedit Indulgentiam solius decennii contritis. Pro articulo mortis concedit Indulgentiam confessis, & communicatis, extendens illam contritis, quando non possint pręmittere illa duo: Ubi ergo exprimit confessionem, videtur mihi necessaria.

8 Ad secundum: Est etiam varietas formularum in ordine illo: Jubilęum expressè concedit, quod visitatio Ecclesiæ fiat quoque die destinatæ hebdomadæ: quare existimo securius complere omnia ordinatè, ut Papa præscribit.

9 Ad tertium: Papa relinquit arbitrio nostro orationes faciendas, & tempus eas producendi; quare permittendum est fidelibus satisfacere suæ devotioni, & satisfaciet, si intendat orare juxta intentionem Papæ, quamvis non explicet particulariter singulas necessitates.

10 D. Quæ differentia est inter Indulgentiam ad tempus, Indulgentia Plenariam, & Jubilæum?

M. Prima, ex satisfactionibus Christi applicat nobis illam partem, quæ proveniret, si adimpleremus veteres pęnitentias canonicas, v.g. Canones pro homicidio imponebant septem annos pęnitentiæ, ut proportionatam tali delicto: Indulgentia septem annorum remittit tantùm pęnę, quãtum nobis remitteretur satisfaciendo ad septennium, & sic de reliqui: Secunda remittit nobis omnem pænam in Purgatorio luendam pro peccatis, de quibus sufficienter doluimus, & subjecimus clavibus, ubi Papa exigit confessionem. Jubilæum est idem ac Indulgentia Plenaria, & addit facultatem, ut pęnitens absolvi possit à casibus reservatis juxta formulam.

11 D. Pluries Papa concedens Indulgentiam alicui Ecclesiæ, apponit clausulam: *Volumus, ut si alias Christifidelibus dictam Ecclesiam, qualibet anni die visitantibus, aliqua alia indulgentia perpetua, vel ad tempus nondum elapsum duratura, concessa fuerit, præsentes litteræ nullæ sint*, quomodo intelligitur hic?

M. Sac. Rituum Congr. 27 Junii 1676. declaravit in dicta clausula: *minimè contineri Altaria privilegiata pro Defunctis, neque indulgentias. aut certo personarum generi, ut Confraternitati, Regularibus, & Capitulo, aut certum pium opus in Ecclesia peragentibus, ut Litanias, aliasque bujusmodi preces recitantibus, ac iis, qui Christiana doctrina erudiuntur, vel alios erudiunt, & qui SS. Eucharistię Sacramenti expositioni cum oratione Quadraginta Horarum intersunt; neq; Stationum Urbis, & septem Altarum indulgentias, instar septem Altarium Basilicæ Vaticanæ concessas, neq; demum pro unica vice conceduntur. Cæterum, si alia indulgentia sive plenaria, sive non plenaria, in perpetuum, vel ad tempus, tum ab eodem, tum ab alio Rom. Pontifice, generaliter Christifidelibus Ecclesiam, vel aliquod ejus Altare, seu Cappellam visitantibus, eodem anni die, vel diverso concessa fuerit, de qua non fiat in litteris mentio, bas litteras, ob adjectam clausulam prorsus irritas, ac nullas.*

12 Quid opus est Confessori notitia Indulgentiarum?

M. Ex cap. 8 n. 3. *Sacerdos, more periti Medici,*

Medici, superinfundant vulneribus sauciati diversis experimentis utendum, ad sanandum ægrotum. Et quia ex cap. 13. n. 12. fragilitas nostrorum temporum non sustinet, à Confessore imponi pęnitentias antiquas, quę erant proportionatæ, ut Deo satisfaciat pænitens, illum excitabit ad sumendas Indulgentias nunc, frequentius & largius, ab Ecclesia matre benigna, concessas eo fine, ut aliquo modo satisfaciant, saltem de publico ærario.

13 D. Propone mihi magis obvias?

M. Hę sunt, quas Apostolica Sedes concedit medaliis &c. super quibus do formulam à SS. D. Clemente XI. stabilitam.

Formula Indulgentiarum, quas Clemens XI. Coronis, Rosariis, Crucibus, parvisq; Imaginibus, seu Numismatibus ex auro, aut argento, aliove metallo confectis, Medaliis vulgo nuncupatis, in futurum concedet, variis, veteribusque Formulis in hanc unam redactis.

Quicunque saltem semel in hebdomada Coronam Domini, vel B. Virg., aut Rosarium, ejusque tertiam partem, aut Officium, vel Divinum, vel parvum Beatiss. Virginis, vel Defunctorum, aut Septem Psalmos Pęnitentiales, vel Graduales recitare, aut rudimenta Fidei tradere, aut detentos in carcere; vel alicujus domus Hospitalis ægrotos visitare, aut pauperibus subvenire, aut Missam, vel audire, vel si est Sacerdos celebrare consuevit (nota hoc verbum importans consuetudinem) *si vere pęnitens, & Sacerdoti per ordinarium approbato confessus* (quia nomine Ordinarii in scripturis Pontificum non venit Prȩlatus Regularis, in vim hujus particulę, ut Regularis lucretur Indulgentiam, non sufficit, si confiteatur alteri Regulari deputato à Superiore, nisi hic sit etiam approbatus ab Episcopo) *Eucharistiæ SS Sacramentum acceperit, in quolibet ex diebus infrascriptis* (Requiritur ergo & confessio, & communio) *nimirum, die festo Nativitatis Domini Nostri Iesu Christi, Epiphaniæ, Resurrectionis, Ascensionis, Pentecostes, SS. Trinitatis, & Corporis Christi, & die Purificationis, Annunciationis, Assumptionis, & Nativitatis Beatiss. Virg., tum festa Nativit. S. Joan: Baptistæ, SS. Apostolorum Petri, & Pauli, Andreæ, Jacobi, Ioannis, Thomæ, Philippi & Iacobi, Bartholomæi, Matthæi, Simonis & Judę, Matthiæ, Josephi sponsi B. M. V., atque omnium Sanctorum, piasque ad Deum preces fuderit pro hæresum, atq; schismatum extirpatione, Fidei Catholicę propagatione, pace, & Christianorum Principum concordia, cęterisq; Rom. Ecclesiæ necessitatibus, plenariam suorum peccatorum remissionem consequetur.* Quando transferetur Officium alicujus Sancti, non tranferetur Indulgentia concessa in die festo, non in die Officii. At quia, si Annunciatio venit in Parasceve, aut Sabbato Sancto, ex decreto Congreg Rituum, transferetur etiam festum, pariter transferetur Indulgentia.

14 *Qui eadem* (ergo vult etiam confessionem, & communionem) *aliis festis Domini, aut B. Virginis peregerit, in qualibet eorùm percipiet indulgentiam septem annorum, ac totidem quadragenarum: Qui vero quavis Dominica, vel alio anni festo, indulgentiam quinque annorum, & totidem quadragenarum; qui demum alio anni die, indulgentiam centum dierum,*

15 *Quisquis animam suam Deo in articulo mortis commendans, si poterit, sin minus saltem corde verè pęnitens, ac, uti dictum est, confessus, & sacra communione refectus, si potuerit* (hic etiam requiritur Confessio, & Communio, dummodo sit possibilis, alioqui non esset vere pænitens, imo peccaret contra jus divinum, negligens in tali articulo hæc duo sacramenta) *alioquin, saltem contritus, plenariam peccatorum suorum remissionem, & indulgentiam consequetur.*

16 *Quicunque in celebranda Missa, vel sumenda Eucharistia, aut Officio Divino, vel parvo B. Virginis recitando, priusquam incipiat, devotam aliquam pręparationem adhibuerit, quinquaginta dierum indulgentiam, qualibet vice, percipiet.* Sacerdoti pręparanti se ad missam Gregorius XIII. concessit similem indulgentiam, si dicat illam orationem: *Ego volo celebrare &c*, nec men videri est revocata; nam Princeps de novo concedens aliquid, non tollit antiqua, nisi exprimat. Ad Officium habes in Breviario illam *Aperi Domine os meum &c.* nulla fit mentio de fine Officii, sed extat indulgentia Leonis X. concessa

fessa concludendi, *Sacrosanctæ: & individuæ Trinitati &c.*

17 *Qui detentos in carcere aut ægrotos in Nosocomiis visitaverit, eos aliquo bono opere adjuvando* (puto intelligi opera Misericordiæ, tum spiritualia, tum corporalia) *aut Doctrinam Christianam* (hoc opus, ut magis necessarium, specialiter explicatur) *in Ecclesia, vel domi filios, aut propinquos, aut famulos docuerit* (etiam extraneos in Ecclesia; domi vero filios &c) *toties indulgentiam* 200. *dierum consequetur*.

18 *Quicunque saltem semel in hebdomada recitare consuevit Coronam, aut Rosarium, aut Officium B. Virginis, vel Defunctorum, aut Vesperas unumque saltem ex Nocturnis, & Laudes* (tria hæc exiguntur copulative) *aut Septem Psalmos Pœnitentiales, & Litanias* (etiam hæc duo copulative) *eorumque preces, quo die id fecerit præter indulgentias a B. Pio concessas* (continentur in Bulla Pii, præfixa Breviario) *Indulgentiam* 100 *dierum percipiet*.

19 *Qui ad pulsum campanæ alicujus Ecclesiæ, mane, aut meridie, aut Vesperi* (disjunctive) *consuetas preces* Angelus Dom. &c *dicet, vel si eas ignoret, semel Orationem Dominicam, & Salutationem Angelicam, vel dato signo orandi pro Defunctis, Psalmum* Deprofundis, *aut si hunc nesciat, Orationem Dominicam, & Salutationem Angelicam recitabit, eandem indulgentiam adipiscetur*.

20 *Eadem pariter consequetur, qui feria sexta devote cogitaverit de Passione, ac morte Jesu Christi, terque Orationem Dominicam, & Salutationem Angelicam recitabit*.

21 *Quisquis vere pænitens peccata commissa emendare firmiter proposuerit; conscientiamque suam excusserit, ter Oratione Dominica, & Angelica Salutatione devote repetita, vel in honorem SS Trinitatis, easdem preces ter, aut in reverentia quinque vulnerum Jesu Christi quinquies devote recitaverit, indulgentiam dierum centum lucrabitur*.

22 *Qui pro Christi fidelibus ægrotis in extu vitæ constitutis pie Deum orabit, vel saltem pro ipsis Orationem Dominicam & Salutationem Angelicam semel dicet, ea die* 50. *dierum indulgentiam consequetur*.

23 *Habentes in cubiculo, vel quovis alio loco decenti domus, ubi erunt, Crucifixum signum Crucis, aliamve sacram imaginem, à Sanct. S. benedictam, si coram illa, præscriptis precibus recitatis, cætera, quæ dicta sunt adimpleverint, easdem indulgentias, quisque pro ratione precum, operumque impletorum, adipiscetur*.

24 *Quilibet omnes supradictas indulgentias, memoratis diebus, aut ipse adipisci, aut fidelibus defunctis, per modum suffragii, applicare potest*.

25 Indulgentias enumeratas facillime possumus lucrari; & Confessor pœnitentes impares oneri satisfactionum debitarum suis peccatis excitabit ad opera mitiora, quæ Pontifex imponit pro Indulgentiis.

26 S Carolus ex cap. 11. n. 49. vult, Confessores consulant suos Pænitentes ad dandum nomen alicui Confraternitati; & quia his omnibus Apost. Sedes consuevit concedere multas Indulgentias; ideo Sacerdotis erit, scire Indulgentias Confraternitatum; quibus adscripti sunt sui Pœnitentes, eisque explicare modum, quo sunt acquirendæ.

27 D. In data formula, Pontifex concedit, Indulgentias posse applicari Defunctis *per modum suffragii*; & quæro tria: 1. quid significet illa particula: 2. an Confessor possit imponere in confessione Pænitenti suffragia pro Defunctis, quod mihi videtur non posse fieri; nam debet imponere opera, quibus satisfaciat pro se, non pro aliis: 3. quia facilior, & communior modus adjuvandi Defunctos Indulgentiis, est Altare privilegiatum; circa hoc aliqua cupio ad praxim?

M. Ad 1. Ecclesia distribuit Indulgentias Vivis per modum judicii, seu absolutionis, & Defunctis per modum suffragii: seu solutionis. Ut id intelligas, finge Reum delicti in Galliis damnari à legibus ad mille aureos, & ab alia lege stabiliri, quod impotens solvere illos læso, subveniatur ex publico ærario: suum subditum damnatum ad aureos, Rex Galliæ judicialiter sublevat, dum sententiat esse illi assignandos ex publico ærario. At si deliquit in territorio alieno, & Galliarum Rex offerat Principii Territorii eosdem aureos Reo non subvenit per modum judicii, & absolutionis, sed per modum

suffra-

suffragii, & solutionis, quatenus applicat bona publica ad æqualitatem delicti: Sic Ecclesia viventibus subvenit per modum judicii, quia sunt subditi; Defunctis verò per modum suffragii, quia pro non subditis tantum exhibet Deo satisfactionesChristi, quæ superat omne debitum.

19 Ad 2. Catech. p. 2 c 5. n. 80. ait: *Maxime convenit præcipere pænitentibus, ut pro omnibus, præsertim pro iis qui ex hac vita in Domino decesserunt, preces faciant.* Equ dem ex S. Th. suppl. q. 71. a. 4. satistactio procedens ex opere taliter injuncto oblata pro purgantibus non cadit in bonum ipsius pænitentis; at recompensatur per meritum, quod acquirit ex actu tantæ charitatis; unde talis pœnitentia in genere medicinalium est majoris efficaciæ ad cavenda futura: hæc facilius cavet charitas major, quam minor, crescitque charitas per talem actum: Similiter in genere satisfactoriarum, magis valet; major sanctitas refundit majorem valorem & in merito, & in satisfactione, hinc ex tali actu charitatis in Purgantes, Pœnitens sanctior effectus, magis etiam satisfacit sibi in subsequentibus.

30 Ad 3. Purgantes juvantur acceptabili potissimùm sacrificio Altaris: Utque juvari possint efficacius, aliquando Rom. Pontifices concedunt ex thesauro Ecclesiæ, ut à Purgatorio liberetur anima, pro qua Sacerdos celebrat. Hic non transcribo Brevia Altarium privilegiatorum, sed inde resultat: 1. ut sit locus Indulgentiæ, debet Missa dici *de Requiem*, ubi potest dici, juxta Rubric. 2. Indulgentia prodest Animæ, cui applicatur sacrificium, non alteri; quare consultus, an posset sacrificium applicari Viventi, & Indulgentia Defuncto, respondi negative: 3. quia, ut Altare sit privilegiatum, ordinariè Pontifex exigit certum in Ecclesia numerum Missarum, contigit dubitare, num suspendatur illis diebus, in quibus ob aliquod accidens non celebrantur tot Missæ, v. g. ob infirmitatem unius Sacerdotis, vel quia ratione funeris &c. aliquis vadit ad celebrandum in alia Ecclesia, vel quia tempore Adventus, aut Quadragesimæ, aliqui mittuntur ad concionandum extra dictam Ecclesiam: Sac. Congr. Concilii 30 Julii 1701. declaravit remanere suspensas pro tempore Adventus, & Quadragesimæ, non in aliis casibus, si rarò contingant. Hinc 4. deduces infirmitatem longam, ad instar Adventus, suspendere Indulgentiam: 5. Sacerdos obligatus ad sacrificium in Altari privilegiato, si ibi non celebrat, peccat mortaliter. & sub gravi tenetur ad restitutionem alterius Missæ in dicto Altari, quia graviter damnificat.

31 D. ex n. 4. Peccator non acquirit Indulgentias pro Defunctis, ubi ergo celebrans est in peccato mortali, nihil suffragatur Altare privilegiatum?

M. Ex S. Th 3. p. q 81. a. 6. in Missa consideratur 1. fructus sacrificii consistentis in confectione Sacramenti, à Christo collatus ex opere operato: 2. preces, quas, Ecclesiæ nomine, offert ejus Minister: 3. eædem preces, ut sunt à Sacerdote, tanquam persona privata. In primo casu peccator nihil præjudicat danti eleemosynam pro Missa: æqualiter enim & in hoc, & in Sacramentis, Christus producit suum effectum, qui dicitur ex opere operato, quia totus procedit ex merito Agentis principalis, non ministerialis. Neque in secundo præjudicat: Ecclesia enim quoad principaliorem sui partem est in charitate, ideo satisfacit, non solum in Missa, sed etiam in Ecclesiasticis Officiis, quæ canuntur in Choro, & etiam privatim, nomine Ecclesiæ Ad illum sustentandum sub hoc nomine confertur eleemosyna præscripta, & applicat Indulgentiam Defunctis distributam ex publico ærario à Papa dispensatore primario; quare per suam malitiam nihil præjudicat. In tertio fructuosum est aliis, si Sacerdos sit bonus; damnosum vero non est, si sit malus, quia in Ecclesia est communio Sanctorum, non iniquorum. Sed absit, ut ad majus subsidium, judices aliquem esse peccatorem, qui talis non sit notorie notorietate facti, quod nulla tergiversatione possit celari, vel per sententiam Judicis; nam esset judicium temerarium, etsi vidisses Sacerdotem peccantem, Ex S. Th. suppl. qu. 36. a. 5. ad 3. *Homo in instanti emundatur a divina gratia*, & debes supponere, quod celebraturus confitebitur.

32 D Circa Indulgentias adsunt ne Theses prohibitæ?

M. Ultra damnatas à Leone X contra

.. Luther.

Lutherum, vide cap. 25. nu. 39., & cap. 27. n. 16.

CAPUT XXIV.

De ipso Pœnitentiæ Sacramento.

1 IN quolibet genere scientia partium ordinatur ad intelligentiam totius, præsertim, si totum sit opus practicum, seu factibile à nobis, Magistri discipulos instruunt de partibus, ut ex illis tanquam mediis perfectius sciant ordinare totum. Sapiens Medicus instruit discipulos de natura lapidum, herbarum, etiam de motu Planetarum, Eclypsi, conjunctione Solis, & Lunæ, ut sciant discipuli ordinarie medicinam congruam pro sanatione. Eodem modo, quę dicta sunt susius de partibus Sacramenti Pœnitentiæ, ordinanda sunt ad rectam administrationem ejusdem, circa quam pauca supersunt dicenda: etenim qui bene novit ordinare partes, etiam novit ordinare totum: At multum possunt aperire intellectum, quæ sequuntur.

2 D. Extat ne pręceptum Christiano suscipere sacramentum hoc?

M. Duo sacramenta tenentur ex præcepto divino suscipere omnes Christiani adulti, adeout mortaliter peccent, si non suscipiant, nempe Baptismum, & Eucharistiam: Pœnitentiam tenentur suscipere Christiani, post baptisma lapsi in mortale peccatum, Jure Divino, & Ecclesiastico. Trid exprimit jus divinum sess. 14. c. 1. 2. & 5. Ecclesiasticum Can. 8 Datur est Can Conc. Later. c. 8.

3. D. Ad quod Decalogi præceptum reducitur hoc de Pœnitentiæ Sacramento?

M. Ad primum ex duplici capite: primo ex fine, quo tenemur suscipere hoc samentum, quod præcipit, ut qui constitueramus nos ipsos finem ultimum nostri, restituamus Deo rationem finis ultimi, ut jubet primum Decalogi pręceptum: Secundo, quia primi præcepti est exhibere cultum Deo in assumptione rerum divinarum, qualia sunt sacramenta, sicuti secundum exhibet in assumptione nominis divini.

4 D Tenemur nè suscipere statim, ac peccavimus?

M. S. Th. suppl. q. 6. a. 5. quia est præceptum affirmativum obligans semper, non ad semper, deducit jure divino, præterquam in articulo mortis, non esse determinatum tempus præcisum recipiendi, licet aliquoties in vita obliget, sed jure Ecclesiastico ex c. 8. n. 2. tenemur saltem semel in anno.

5. D. Si vigilia S. Petri non jejunem, pecco mortaliter, sed anno sequenti non teneor jejunare bis, semel pro præterito, & semel pro præsenti, currit ne paritas de præcepto confessionis?

M. Non currit, quia jejunium est affixum tempori. At suscipere hoc sacramentum non est affixum tali anno: Ecclesia non dedit ipsa hoc præceptum; sed quia Deus non determinavit tempus, Ecclesia determinavit, volens, quod non transiret peccatori annus sine hoc sacramento; & anno transacto, obligat ad confitendum quamprimùm; quare omittens confessionem in secundo anno, dupliciter peccat: primo, quia pro præcedenti non est confessus quamprimum: secundo, quia non est confessus in secundo: & tertio currunt tres obligationes, & ita de reliquis: quod obligatio suscipiendi hoc sacramentum sit anno affixa, sicut affixum, est diei jejunium, habetur ex communi intelligentia Ecclesiæ, quæ semper docuit id: hinc enumera quot peccata committat, qui v. g. per decennium omittit confiteri; quæ non considerat pœnitens; At si Concionator, & Parochus, in explicando die Dominico doctrinam Christianam, & Confessor in Confessionario, inducant ad hanc reflexionem, terrebit numerus tot peccatorum, & diminuent.

6 D. Cui virtuti opponitur violatio hujus præcepti Divini, & Ecclesiastici?

M. Virtuti Religionis, per quam tenemur exhibere cultum debitum Deo, tam per peccatum omissionis, contradictorie oppositum, quàm per peccatum commissionis oppositum contrarie: omissio est, quando obligatus confiteri, non confiteor: commissio, quando obligatus facere confessionem bonam, facio malam quoad substantiam; sicut enim extat præceptum affirmativum faciendi confessionem bonam, ita extat negativum, obligans semper, & ad semper de non confitendo sacrilege.

7 D. Satisfacit ne pręcepto annuę confessio-

fessionis, qui facit confessionem voluntariè nullam?

M. Id asserebant nonnulli eo motivo, quia Ecclesia non præcipit actus internos. Alexander VII. prop. 4. prohibuit hanc opinionem: Ex n. 5. Ecclesia determinavit tempus, quod Christus indeterminatum reliquit, suscipiendi hoc sacramentum, quod non suscipit, qui facit confessionem voluntarie nullam.

8 D. Video Thesim prohibitam, dic, an extent pœnæ contra non recipientes?

M. Lege c.8.n.2.

CAPUT XXV.

Dantur propositiones in materia morum Prohibitæ ab Alexandro VII.

1 Rituale duplicem scientiam requirit alteram illis verbis adductis c.7. n.9. *Hujus sacramenti doctrinam omnem recte nosse studebit*: Innuitur scientia de sacramento, ejusque partibus, quæ proposita fuit, meo videri, quantum sufficit exercenti munus illud triplex Judicis, Doctoris, & Medici, pro communitate fidelium: alteram illis verbis n.7 *discernens inter lepram, & lepram Ex Instr. Cleri.* c.37.n.16. innuitur, quod Confessor debeat discernere peccatum à peccato &c. Utranque comparandam dicit per triplex medium orationem, studium, & consilium. Circa studium, cui tantùm in hoc opere subveniri potest præcipit fieri *ex probatis Authoribus presertim è Catechismo Rom.* Agnoscit Catechismum editum *jussu* Sedis Ap. omnium Ecclesiarum Matris, ac Magistræ: quare Confessor *presertim* haurire debet ab hoc fonte suam scientiam, & ita processi huc usq; agens, propositis primum, quæ circa hoc sacramentum, statuit, declaravit, vel confirmavit S. Sedes in Trid. vel aliis Conciliis, in Cathechismo, & Rituali. Eodem ordine procedendum circa Instructionem de peccatis, ut primo præparans se ad Confessiones sciat, quid Ap Sedes decreverit circa nonnullas de moribus opiniones, quæ circumferebantur apud quosdam Theologos. Damnationem hanc maxime debet habere ad manus, qui se præparat audiendis confessionibus, tum pro examine Rom. in quo de approbando experimentum sumitur præcipue ex istis; tum quia, nisi probe sciat damnationem, facile illas imbibet ut licitas, ex frequenti lectione Auctorum, quos debet sæpius evolvere, & fortè ex iis nonnullas olim amplectebatur.

2 Ut magis prodessem recurrenti has theses, duo judicavi utilissima: primum, innuere, cui virtuti opponantur singulæ Theses: alterum, addere rationem aliquam quæ mihi videtur efficax ad ostendendum merito fuisse damnatam. Tamen caveat Lector, ne judicet, Ap Sedem processisse ad damnationem ex illa ratione; Quæ mihi videtur efficacissima, videri posset alteri infirmissima, qui talem judicaret rationem à me adductam, poliet sibi videri damnata immerito, quod est temerarium, ne quid amplius dicam. Igitur S. Sedes damnavit prædictas Theses, præcipuumque habet damnationis fundamentum, S. Spiritus instinctum, à quo Ecclesia docetur omnem veritatem; & ubi agitur de judicatis ab illa, motivum credendi debet esse non ratio, sed quia proponuntur ab ipsa, dictante Spiritu Sancto. Si quis ulterius peteret rationes, ob quas Theologi ad illarum examen deputati censuerunt consulendam damnationem, hæ nunquam proponi consueverunt.

Propositiones damnatæ de Anno 1665

3 1. *Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum* Fidei, Spei, & Charitatis, *ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium* Destruit præceptum affirmativum prædictarum virtutum, quæ ex S.Th 2.2.q 162 a 4.ad 1. sunt causa cæterarum, & finis: quare magis debemus versari circa illas, quam circa reliquas, quæ sunt media. Vide 2 2. de præcepto Fidei q 22. de præcepto Charitatis q. 44.

4. 2. *Vir equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.* Duellum quatenus ex S.Th. 2.2 q 95. a. 8. ad 3. reducitur ad divinationem sortis, est contra religionem: quatenus exponunt se periculo homicidii, contra justitiam; ad salvandam famam fortitudinis non licet exponere periculo vitam, bonum majus fama: vide c. 14. n 4. & S. Th. qu 64. a. 5. Superstitio etiam in omni casu est prohibita, ejusque species, divinatio.

5 3. Sen-

5. 3. *Sententia asserens Bullam Cœnæ solum prohibere absolutionem hæresis, & aliorum criminum, quando publica sunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est, anno 1626 18. Julii in Consistorio Sac. Congregationis Em Cardinalium visa, & tolerata est.* Confert jurisdictionem propriam justitiæ legalis, imo semper reprobatam. Facultas Episcopis tradita per Trid. sess. 24 c. 6. de ref expresse tollitur verbis Bullæ Cœnæ: Vide c. 19. n 43.

6. 4. *Prelati Regulares possunt in foro conscientię absolvere quoscunque sęculares ab hæresi occulta, & ab excommunicatione propter eam incursa.* Ut præcidens;

7 5. *Quamvis evidenter tibi constet Petrum esse hæreticum, non teneris denunciare, si probare non possis.* Offendit justitiam Denunciatoris, qui nunquam tenetur probare. S Th 2. 2 quæst 68. art. 2. ad 3.

8 6. *Confessarius, qui in sacramentali confessione tribuit pęnitenti cartam postea legendam, non censetur sollicitasse in confessione, ac proinde non est denunciandus.* Contra Religionem, & reverentiam debitam sacramento, explicatam a Greg XV. in constit. contra sollicitantes: Ut vere occidit, qui tradit ensem ad occidendum, licet non ad adhibendum nunc, sed post horam: sollicitat ad rebellionem, qui tradit cartam rebellionis postea legendam, & ad Venerem in confessione, qui tradit tunc instrumentum, quo postea sollicitetur.

9. 7. *Modus evadendi obligationem denunciandę sollicitationis est: si sollicitatus confiteatur cum sollicitante, hic potest ipsum absolvere absque onere denunciandi.* Tribuit jurisdictionem, quæ spectat ad justitiam legalem, & deobligat a præcepto omnes indistinctim afficiente ex Greg.

10. 8. *Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licite accipere, applicando petenti partem etiam specialissimam fructus, ipsimet celebranti correspondentem; idque post decretum Urbani VIII.* Destruit rationem sacrificii, quod est actus religionis, de quo 1. Cor. 10. *Nonne quiedunt hostias, participes sunt Altaris;* Heb. 5 *Debet quemadmodum pro populo, ita & pro semetipso offerre.* S. Th. part. quæst. 82. art. 4.

11. 9. *Post decretum Urbani potest Sacerdos, cui Missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, alia parte stipendii sibi retenta.* Contra justitiam, vi cujus tenetur ad restitutionem ex responso Sac. Congr. ad 8. & 10. dubium, inserto in Bulla Innoc. XII. de celebr.

12 10 *Non est contra justitiam pro pluribus sacrificiis stipendium accipere, & sacrificium unum offerre. Neque etiam est contra fidelitatem, etiamsi promittam promissione, etiam juramento firmata, danti stipendium, quod pro nullo alio offeram.* Urbanus declarat, quod accipiens *suæ obligationi non satisfacit, quinimo graviter peccat, & ad restitutionem tenetur*, quæ est actus justitiæ commutativæ; cui credes, Pontifici definienti, an Theologo privato opinanti?

13. 11. *Peccata in confessione omissa, seu oblita ob instans periculum vitæ, aut ob aliam causam, non tenemur in confessione sequenti exprimere.* Contra Religionem destrui integritatem sacramenti, in quo Sacerdos est Judex, ac Medicus; *& vulnus, quod ignorat, medicina non curat.* Absolvitur indirecte peccatum oblitum, sed quia non potest Sacerdos judicare, quod pœnitens non accusat, ut judicetur, debet exprimi postea.

14. 12. *Mendicantes possunt absolvere a casibus Episcopis reservatis, non obtenta ad id Episcoporum facultate.* Contra justitiam legalem, cujus est jurisdictio. si erat hæc ablata per Papam. Vide c. 9. num 8.

15. 13 *Satisfacit præcepto annuæ confessionis, qui confitetur Regulari Episcopo præsentato, & ab eo injuste reprobato.* Contra justitiam legalem, ut dat hanc jurisdictionem: Episcopus peccat, injuste reprobando; sed in nulla Republica peccatum Principis confert jurisdictionem quam Princeps (licet injuste) non vult conferre.

16 14. *Qui facit confessionem voluntarie nullam satisfacit præcepto Ecclesiæ* Vide c. 26. n 7.

17 15. *Pęnitens propria auctoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius*

ipsius pœnitentiam adimpleat. Vide c. 6. n. 12.

18 16 *Qui Beneficium curatum habent possunt sibi eligere in Confessarium simplicē Sacerdotem, non approbatum ab Ordinario*. Contra justitiam legalem confert jurisdictionem conferendam a solo Ordinario ex Trid. sess. 23. c. 15.

19 17 *Est licitum Religioso, vel Clerico calumniatorem gravia crimina de se, vel de sua Religione spargere minantem, occidere, quando alius modus defendendi non suppetit, uti suppetere non videtur, si Calumniator sit paratus, vel ipsi Religioso, vel ejus Religioni, publice, & coram gravissimis Viris prædicta impingere, nisi occidatur*. Contra justitiam commutativam, & ad vitandum minus malum infamiæ, assumitur majus mortis. Vide c. 14. num. 7.

20 8. *Licèt interficere falsum accusatorem, falsos Testes, ac etiam Judicem, a quo iniqua certo imminet sententia, si alia via non potest innocens damnum evitare* Ut præcedens; ex S. Th 2. 2. q. 64. a. 7. Possum me defendere, etiam si sequatur mors; quando instat violenter aggressor contra vitam, itaut nulla alia sit via me defendendi. Hi vere, & proprie non aggrediuntur, sed ego aggredior, & ita non me defendo, sed offendo.

21 19 *Non peccat maritus occidens propria authoritate uxorem in adulterio deprehensam* Contra justitiam legalem, & commutativam, & pietatem. S. Th. suppl q. 60. ar. 1 Hominem solus licite occidit a Principe constitutus Carnifex, postquam judicio publico Reus fuit saltem convictus. Videat maritus, an a lege sit declaratus Carnifex?

22 20 *Restitutio a Pio V imposita Beneficiatis non recitantibus, non debetur in conscientia, ante sententiam declaratoriam Judicis, eo quod sit pœna* Contraria Pio dicenti, quod ex Conc. Later. *suos non faciat fructus, sed tanquam injuste perceptos* erogare teneatur &c. Retinet contra justitiam.

23 21 *Habens Cappellaniam collativam aut aliud quodvis Beneficium Ecclesiasticum si studio litterarum vacet satisfacit suę obligationi, si Officium per alium recitet*. Contra virtutem Religionis, ad cujus actum Ecclesia obligat Beneficiatum per se non per alios, quia est onus individui, non communitatis. Vide apud S. Th. suppl. q. 41. a. 2. differentiam præceptorum communitati, & præceptorum individuo: etiam contra justitiam, & tenetur restituere.

24 22. *Non est contra justitiam Beneficia Ecclesiastica non conferre gratis, quia Collator conferens illa Beneficia Ecclesiastica, pecunia interveniente, non exigit illam pro collatione Beneficii, sed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur*. Est acceptio personarum contra justitiam distributivam. S. Th. 2. 2. q. 62. a. 2 & q. 100. a. 3 ostendit, quæ sunt spiritualibus annexa, ut a spiritualibus dependentia, gratis exhibenda esse, ut spiritualia: etiam est simonia contra Relig.

25 23 *Frangens jejunium Ecclesiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, nisi ex contemptu, vel inobedientia hoc faciat, puta, quia non vult se subjicere præcepto.* E contra S. Th 2. 2 q 147. a. 3. recognoscit jejunium, ut actum abstinentiæ ab Ecclesia determinatum pro tali tempore, cujus transgressor peccet mortaliter, non solum si contemnat, ait ad 2. sed etiam, *si hoc modo transgrediatur, quod impediatur finis, quem intendit.*

26 24. *Mollities, Sodomia, & Bestialitas sunt peccata ejusdem speciei infimæ; ideoque sufficit dicere in confessione se procurasse pollutionem* S. Th. 2 2 qu. 154. a. 11. expresse distinguit has species.

27 25 *Qui habuit copulam cum soluta, satisfacit confessionis præcepto dicens: Commisi cum soluta grave peccatum contra castitatem, non explicando copulam*. In confessione explicanda est species, & circumstantia necessaria. Ex S. Th. 1. 2. q 72 a. 7 actus consumatus est in diversa specie ab incompleto; quare non explicatur integre species.

28 26. *Quando litigantes habent pro se opiniones æque probabiles, potest Judex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius præ alio*. Ex S. Th 2. 2 q 67. art. 3 *Homines ad Judicem confugiunt, ut ad justitiam animatam*. Hæc legibus, & ratione dirigitur, non pecunia.

29. 27. *Si liber sit alicujus junioris, & Moderni, debet opinio censeri probabilis*

dum

dum non constet, rejectam esse a Sede Apost. tanquam improbabilem. Quatenus respicit agibilia, pertinet ad Synesim: Essent fortunati, qui nascuntur novissime, si, quidquid asserunt, judicari deberet probabile. quousque contrarium non proferat oraculum Spiritus Sancti. E contra Boetius ait: *locus ab authoritate humana infirmissimus est:* consentit D. Th. 1. p. q. 1. a. 8. ad 2.

30. 28. *Populus non peccat, etiamsi absque nulla causa non recipiat legem a Principe promulgatam.* Contra justitiam legalem: Rom. 13. *qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit, Subditi estote, non tantum propter iram, sed etiam propter conscientiam.* S. Th. 1. 2. q. 96. a. 5. ad 3., vult esse obediendum etiam legi injustæ gravanti subditos, quando sine scandalo, vel majori detrimento nequit resisti; & 2. 2. q. 69. a. 4. neque Reo ad mortem damnato injuste, licet resistere per violentiam malo Principi, quando timetur scandalum, vel gravis turbatio.

Theses damnatæ de Anno 1666.

31 29. *In die jejunii, qui sæpius modicum quid comedit, etsi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium.* Videntur inducti contra Abstinentiam, eo quod plures actiones physicæ separatæ nequeunt coadunari ad integrandam unam moralem, & quia quælibet comestio physica est in parva quantitate, nequit ex illis iteratis resultare violatio jejunii. Si ita esset, quia in uno morsu quis parum comedit, posset per totam diem replicare morsus sine peccato; nec enim integrarentur ad unam actionem moralem. S. Th. 2 2 q 147. a 4. ad 4. notat præcipi unicam comestionem, quæ sufficiat ad victum, & certum est, quod in fine diei multum excessit contra hoc præceptum.

32 30. *Omnes Officiales, qui in Republica corporaliter laborant sunt excusati ab obligatione jejunii: nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum jejunio.* E contra S. Th. ibi requirit, quod causa *sit evidens:* si sit dubia, recurratur ad Superiorem, & ad 3. differens de operariis, qui laborant corporaliter in Rep. ait esse obligatos jejunio, etiam si labor sit incompatibilis, quando commode potest differri Si non possit, esse recurrendum ad Superiorem, nisi aliud sit consuetum, nam tunc Prælatus dissimulans videtur annuere.

33 31. *Excusantur absolute a præcepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcunque iter necessarium sit, & etiamsi iter unius diei conficiant.* Ratio data est in præcedenti.

34 32. *Non est evidens, quod consuetudo non comedendi ova, & lacticinia, in quadragesima obliget.* S. Th ibi. a. 8. ad 3. *Inter alia jejunia solemnius est quadragesimale... ideo in quolibet jejunio interdicitur esus carnium: in quadragesimali autem interdicuntur universaliter etiam ova, & lacticinia.*

35 33. *Restitutio fructuum ob omissionem Horarum suppleri potest per quascunque eleemosynas, quas antea Beneficiatus de fructibus sui Beneficii fecerit.* At omittens horas ex Pio V. injuste percipit fructus, nec facit suos: qui heri fecit eleemosynam, & hodie furatur, per eleemosynam heri factam, non facit suum, quod hodie furatur.

36 34. *In die Palmarum recitans Officium Paschale, satisfacit præcepto.* Contra Religionem illo die nos obligantem ad longiorem orationem, quam in die Paschæ.

37 35. *Unico officio potest quis satisfacere duplici præcepto pro die crastino, & præsenti.* Casus figuratur *in Instructione Cleri* c. 16. n. 21 Horæ, utpote onus diei, sunt dietim recitandæ: Rubrica disponit bis dici *Pater, Ave, Credo*, si post Completorium immediate sequitur Matutinum, alterum, ut finem Officii recitati; alterum, ut principium recitandi.

38 36. *Regulares possunt in foro conscientiæ uti privilegiis suis, quæ sunt expresse revocata per Trid.* Ac si possim uti re, quæ non amplius est mea. Contra justitiam legalem, & commutativam.

39 37. *Indulgentiæ concessæ Regularibus, & revocatæ a Paulo V. hodie sunt revalidatæ.* Nullus Papa revalidavit. Contra justitiam legalem.

40 38 *Mandatum Tridentini factum Sacerdoti sacrificanti cum peccato mortali, confitendi quamprimum, est consilium, non præ-*

ceptum. Idem sunt *mandatum*, & *praeceptum*: e contra opponuntur *mandatum*, & *consilium*; quare implicat in terminis. Contra Religionem.

41 39. *Illa particula*, quamprimum *intelligitur*, *cum Sacerdos suo tempore confitebitur*. Sed talis non propria significatio.

42 40 *Est probabilis opinio, quae dicit, esse tantum veniale osculum habitum ob delectationem carnalem, & sensibilem, quae ex osculo oritur, secluso consensus ulterioris, & pollutionis periculo*. Contrarium docet S.Th.2.2.q 154 a.4 vide rationem. Contra Castitatem.

43 41. *Non est obligandus Concubinarius ad ejiciendam Concubinam, si haec nimis utilis esset ad oblectamentum Concubinarii, vulgo*, Regalo, *dum deficiente illo, nimis aegre ageret vitam, & aliae epulę tędio magno Concubinarium afficerent, & alia famula nimis difficile inveniretur*. Circumstantię conglobatę occasionem proximam non reddunt absolute involunrariam, nec expoliant illam à ratione peccati. Contra Castitatem.

44 42. *Licitum est mutuanti aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus*. Ex vi Thesis potero exigere, si me obligo non repetere per annum &c. Contra commutativam.

45 43. *Annuum legatum pro anima relictum, non durat plus, quam per decem annos*. Contrarium importat particula, *Annuum legatum*. Contra Justitiam.

46 44. *Quoad forum conscientiae, Reo correcto, ejusque contumacia cessante, cessant censurae*: quae sunt pęna; & ita finito peccato, Reus non esset amplius obnoxius pœnę. Contra justitiam legalem Ecclesiasticam.

47 45. *Libri probibiti, donec expurgentur, possunt retineri, usque dum adbibita diligentia corrigantur*. Contrarium praecipit probibitio.

CAPUT XXVI.

Dantur propositiones probibitę ab Innoc. XI. ut ad minimum scandalosae, & in praxi perniciosae.

1 *Non est illicitum in sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabili tantum utendum non est, in collatione baptismi, Ordinis sacerdotalis, aut Episcopalis*. Contra Religionem: & exponimus sacramenta periculo nullitatis.

2 *Probabiliter existimo Judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem*. Ex S. Th.2.2. q. 60.a.2. judicium est temerarium, quando *deest certitudo rationis*; quae ex a. 3.ad 1. *in humanis invenitur, cum aliquid per idoneos testes probatur*. Vide eundem q.67 a.2. Contra justitiam.

3 *Generatim, dum probabilitate, sive intrinseca, sive extrinseca, quantumvis tenui, modo a probabilitatis finibus non exeatur, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus*. Probabilitas extrinseca est authoritas Doctorum, quae ex cap. 25. num 29 est *locus infirmissimus*. Prudentia, virtus in intellectu residens respicit, pro objecto per se verum, practicum, ideo potens deficere, sed per accidens, & ut in paucioribus; quare non respicit probabile, ut in Thesi.

4 *Ab infidelitate excusabitur infidelis, non credens ductus opinione minus probabili*. Ex S. Th.2 2.q 1. art. 1. motivum credendi est veritas prima revelans; ideo ex qu. 10. art. 1. opinio infidelitati non tollit rationem peccati, sed quia nihil infidelis audit de fide.

5 *An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei semel tantum in vita eliceret? condemnare non audemus*. Prima Alexandri VII.

6 *Probabile est, ne singulis quidem rigorose quinquennis per se obligare praeceptum Charitatis erga Deum*. Vide eandem.

7 *Tunc solum obligat, quando tenemur justifi-*

justificari, & non habemus aliam viam, qua justificari possimus. Tenemur justificari, ut amemus Deum, non amare Deum, ut justificemur.

8 *Comedere, & bibere usque ad satietatem, ob solam voluptatem, non est peccatum, modo non obsit valetudini, quia licite potest appetitus naturalis suis actibus frui.* In nullo actu potest quæri delectatio secundum se; quare peccat, qui comedit ob solam voluptatem; multo magis si comedat ad satietatem. S. Th. suppl. q.49. ar.6. Contra Abstinentiam.

9 *Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum, omni penitus caret culpa, ac defectu veniali.* Ratio præcedentis est universalis. S. Th. suppl. q.49. a.6. Contra Castitatem.

10 *Non tenemur proximum diligere actu interno, & formali.* S. Th. 2 2 q.25. a.12. ex S. Augustino ponit quatuor diligenda: ex charitate, Deum supra nos; nos ipsos, proximum; qui juxta nos est, & corpus proprium, quod infra nos est. Secundum mandatum est Matt 22. *Diliges proximum tuum.* Dilectio autem est actus internus, & formalis. Contra Charit.

11 *Præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.* Vide præcedentem.

12 *Vix in sæcularibus invenies, etiam in Regibus, superfluum statui. Et ita vix aliquis tenetur ad eleemosynam, quando tenetur tantum ex superfluo statuit:* Dicitur 1. Jo. 3. *Non diligamus verbo, neque lingua, sed opere, & veritate:* Quare ultra actum internum diligendus est proximus, etiam per externam beneficentiam: quid veniat per superfluum statui, vide S Th. 2.2. q.32. a.5. & 6. Contra Charit.

13 *Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali, de vita alicuius tristari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere, & desiderare; non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum.* Mors proximi solum potest ordinari, ut medium, ad bonum publicum majus, & ab habente authoritatem publicam, quando vita est damnosa bono publico. Contra Charitatem: approbat Invidiam.

14 *Licitum est absoluto desiderio cupere mortem patris, non quidem ut malum patris, sed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura est pinguis hæreditas.* Vide præced.

15 *Licitum est filio gaudere de parricidio parentis a se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hæreditate consecutas.* Vide præcedentes.

16 *Fides non censetur cadere sub præcepto speciale, & secundum se.* Dicitur Jo 10. *Dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus.* Contra Fidem.

17 *Satis est actum fidei semel in vita elicere.* Vide primam Alex VII.

18 *Si a potestate publica quis interrogetur, fidem ingenue confiteri, ut Deo, & fidei gloriosum consulo; tacere, ut peccaminosum per se, non damno.* S. Th. 2 2. q.3. a. 2. ex illo Rom. 10. *Ore confessio fit ad salutem;* dicit obligari, *si quis interrogatus de fide taceret,* & crederetur, vel quod non haberet fidem, vel quod fides *non esset vera, vel alii, per ejus taciturnitatem, averterentur a fide.*

19 *Voluntas non potest efficere, ut assensus fidei in seipso sit magis firmus, quam mereatur pondus rationum ad assensum impellentium.* Pertinacia defendendi futilia, etiam sine ulla ratione, ostendit falsitatem. Contra Fidem.

20 *Hinc potest quis prudenter repudiare assensum, quem habebat, supernaturalem.* Prudentia est recta ratio agibilium; assensus supernaturalis fundatur in revelatione divina; quare juxta hanc Thesim, recta ratio potest dictare, quod ut falsa repudiem, quæ Deus revelavit esse vera.

21 *Assensus fidei supernaturalis, & utilis ad salutem, stat cum notitia solum probabili revelationis; imo cum formidine, qua quis formidet, ne non sit locutus Deus.* Ex S. Thom. 2. 2. quæst 171. a. 5. fidei assensus habet *maximam certitudinem*: nec Abraham præparasset se ad immolandum filium, *nisi de divina revelatione fuisset certissimus*

22 *Nonnisi fides unius Dei videtur necessaria necessitate medii, non autem explicita Remuneratoris.* E' contra Hebr. 11. *Accedentem ad Deum, oportet credere quia est, & quod inquirentibus se remunerator*

tor sit. Si est necessaria charitas, etiam fides,& spes,quæ præcedunt charitatem.

23 *Fides late dicta ex testimonio creaturarum.similive motivo,ad justificationem sufficit.* Debet præcedere Fides Theologica, fundata in testimonio primæ veritatis loquentis ad Ecclesiam Catholicam, & per hanc nobis.

24 *Vocare Deum in testem mendacii levis, non est tanta irreverentia, propter quam velit,aut possit damnare hominem.* S. Th.2.2.q.98.a.3.ad 2.*Qui jocose perjurat, non evitat divinam irreverentiam, sed, quantum ad aliquid, magis auget; & ideo non excusatur a peccato mortali*. Contra Religionem.

25 *Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi.sive sit levis,sive sit gravis res*. Hic mentitur, habens aliud in ore, aliud in corde. S.Th.2.2.q 110.a.1. Contra Religionem.

26 *Si quis,vel solus,vel coram aliis.sive interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis causa,sive quocunque alio fine jurет, se non fecisse aliquid, quod revera fecit,intelligendo intra se aliquid aliud,quod non fecit,vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, revera non mentitur,nec est perjurus*. Cum hic etiam aliud sit in mente, aliud in voce, jam est mendacium. Contra Religionem.

27 *Causa justa utendi his amphibologiis est.quoties id necessarium, aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens,& studiosa*. Occultare veritatem tacendo, licet aliquando ex S. Th.2.2.q.69.a.1.utens amphibologia in datis casibus, facit aliquid amplius, quam silere. Vide,quod vitium sit hæc amphibologia, ut theologice discernas, num liceat ob graviores causas. Contra Veracitatem.

28 *Qui mediante commendatione, vel munere, ad Magistratum, vel officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare juramentum, quod de mandato Regis a similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.* S. Th.2.2.q.89.a.7.ad 4.ait: *Quando non est eadem jurantis intentio, & ejus, cui juratur, si hoc provenit ex dolo jurantis, debet servari juxta sanum intellectum ejus, cui juramentum præstatur.* Duo ibi enim probat: primo, quod juramentum sit dolosum, per consequens perjurium: secundo, quod servandum sit juxta intentionem exigentis.

29 *Urgens metus gravis, est causa justa sacramentorum administrationem simulandi.* Hæc simulatio,utpote intrinsece mala, non potest cohonestari ex timore gravi. Contra Religionem.

30 *Fas est Viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit: idem quoque dicendum,si quis impingat alapam, vel fuste percutiat; & post impactam alapam vel ictum fustis.fugiat.* Est contra justitiam commutativam. Vide 18.Alexander VII

31 *Regulariter possum occidere furem pro conservatione unius aurei*. Facit minoris uno aureo vitam hominis. Contra justitiam.

32 *Non solum licitum est defendere defensione occisiva, quæ actu possidemus, sed etiam ad quæ jus incboatum habemus, & quæ nos possessuros speramus.* Verbo defensionis cohonestat occisionem,quæ est vera offensio. Vide 18. Alex. VII. Contra justitiam.

33 *Licitum est tam Hæredi,quam Legatario contra injuste impedientem,ne vel hæreditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter defendere.sicut & jus habenti in Cathedram, vel præbendam, contra eorum possessionem injuste impedientem*. Occisio non potest intendi: Ut permittatur licite, nulla alia debet esse via defendendi vitam meam. Contra justitiam.

34 *Licet procurare abortum ante animationem fœtus,ne puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur*. Reducitur ad homicidium innocentis, cui vita impeditur: Hæc in actu, vel potentia nequit tolli innocenti, ne tollatur vita peccatori, vel fama,bonum inferius vita. Contra justitiam.

35 *Videtur probabile, omnem fetum, quandiu in utero est, carere anima rationali, & tunc primum incipere eandem habere,cum paritur, ac consequenter dicendum*

erit,

erit, in nullo abortu homicidium committi. Contra omnem philosophiam, per hanc Thesim puellæ ad salvandam famam possent procurare quemlibet abortum.

36 *Permissum est furari, non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi.* Contra justitiam. Ex S. Th 2.2 q 66 art. 7. arbitrio possidentis est commissum dispensare propria, ut subveniat aliis, & tunc solum licite accipitur alienum, quando est *evidens, & urgens necessitas*, hoc est, *cum imminet personæ periculum, & aliter subveniri non potest*.

37 *Famuli, & famulæ domesticę possunt occulte heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt.* In causa propria famulus constituitur Judex Domini. Contra justitiam.

38 *Non tenetur quis sub pęna peccati mortalis restituere, quod ablatum est per pauca furta, quantumcunque sit magna summa totalis.* Retinet voluntarie quantitatem notabilem, peccatque mortaliter, quia retentio est acceptio continuata, sicuti conservatio est continuata productio. Contra Justitiam.

39 *Qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem istius damni illati.* Qui causat injustitiam, tenetur reparare; & in moralibus magis considerantur causæ morales, quã physicę. Vide 2.2 q. 62. ar 7.

40 *Contractus* Mohatra *licitus est etiam respectu ejusdem personæ, & cum contractu retrovenditionis pręvie inito, cum intentione lucri* Contractus est hujusmodi. Titio petenti centum nummos, offero pannum valoris centum in pretio rigoroso, & pacifcor, quod statim, ubi emerit, pannum eundem mihi vendat pretio infimo, quod est octoginta, quos statim enumero, recipiens mihi pannum; & ita in rei veritate do octoginta, & in syngrapha scribitur Titius debitor centum. Contra justitiam.

41 *Cum numerata pecunia pretiosior sit numeranda, & nullus sit, qui non majoris faciat pecuniam præsentem, quam futuram, potest Creditor aliquid ultra sortem a Mutuatario exigere, & eo titulo ab usura excusari.* Coincidit cum 42. Alex. VII. Vide ibi. Contra justitiam.

42. *Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur, tanquam ex benevolentia, & gratitudine debitum; sed solum si exigatur, tanquam ex justitia debitum.* S. Th. 2.2. q. 106. a. 1. ad 2. *Ad virtutem gratitudinis retributio pertinet, quæ fit ex solo debito honestatis, quam, scilicet, aliquis sponte facit:* quare implicant hæc duo simul *exigere, & exigere ex gratitudine* Exactio justitiæ propria est.

43 *Quid ni nonnisi veniale sit, detrahentis authoritatem magnam sibi noxiam falso crimine elidere?* Post vitam, & bona exteriora tot modis impetita; impetitur fama. S. Th. 2.2 q 73. a. 2 ait: *Auferre alicui famam valde grave est, quia inter res temporales videtur fama esse pretiosior.* Contra justitiam.

44 *Probabile est, non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alicui, ut suam justitiam, & honorem defendat. Et si hoc non sit probabile, vix ulla opinio erit probabilis in Theologia.* Sub titulo defensionis involvitur offensio gravissima, quæ de natura sua est peccatum mortale. Contra justitiam.

45 *Dare temporale pro spirituali, non est simonia, quando temporale non datur tanquam pretium, sed dumtaxat tanquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale, vel etiam quando temporale sit solum gratuita compensatio pro spirituali, aut e contra.* Unicum spiritualia conferendi, vel efficiendi motivum est bonum Ecclesiæ ex S. T. 2.2. q. 63. art. 2. Conpensatio importat proportionem, quæ nulla est inter temporale, & spirituale, justitia distributiva habet locum in spiritualibus, quorum dispensator non est Dominus; & sic non potest compensari de eo, quod mihi non confere gratis; nam gratitudo compensantis præsupponit gratiam benefactoris. Contra Religionem.

46 *Et id quoque locum habet, etiamsi temporale sit principale motivum dandi spirituale; imo etiam sit finis ipsius rei spiritualis sic, ut illud pluris æstimetur, quam res spiritualis.* Multò gravior præcedenti.

47 *Cum dixit Concilium Tridentinũ eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui, nisi, quos dignores, & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, ad Ec-*

clesias promovent, Concilium *vel primo videtur, per hoc digniores, non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum sumpto comparativo pro positivo; vel secundo locutione minus propria ponit digniores, ut excludat indignos: non vero dignos, vel tandem loquitur tertio, quando fit concursus.* Omnis explicatio corruit: semper enim verba sunt accipienda in sensu proprio, nisi aliter cogat necessitas. Tres istæ Theses tangunt bona spiritualia.

48 *Tam clarum videtur fornicationem secundum se nullam involvere malitiam; & solum esse malam, qui interdicta, ut contrarium omnino rationi dissonum videatur.* Fornicatio est prohibita jure naturæ, utpote adversa fini secundario generationis, qui est educatio prolis: Id est tam clarum, ut habens lumen rationis, non capiat, quomodo Theologus potuerit docere contrarium. S.Th.2.2.q.154.a.2. Contra Castitatem.

49 *Mollities jure naturæ prohibita non est: unde si Deus eam non interdixisset, sæpe esset bona, & aliquando obligatoria sub mortali.* Quæ est gravior simplici fornicatione, ut contra primarium finem, ideo dicitur *peccatum contra naturam*. S. Th. art. 11. Contra Castitatem.

50 *Copula cum conjugata, consentiente marito, non est adulterium; adeoque sufficit in confessione dicere se esse fornicatum.* Committit injustitiam, qui de jure non potest consentire, si de facto consentiat, ut Depositarius consentiens furanti depositum Maritus de jure non potest consentire in hoc. S.Th art. 8.

51 *Famulus, qui submissis humeris, scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandam Virginem, & multoties eidem deservit, deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, puta, ne a Domino male tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur.* Hæ actiones absque metu factæ sunt ab intrinseco contra sextum Decalogi præceptum. Contra quod operans non potest cohonestari per metum etiam mortis. Contra Castitatem.

52 *Præceptum servandi festa non obligat sub mortali, seposito scandalo, si absit contemptus.* Contra Religionem, cujus actum præcipit Ecclesia, & præceptum obligat sub mortali. S.Th.2.2.q.104. & q. 186.a.9.ad 2.

53 *Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo sacro, qui duas ejus partes, imo quatuor simul, a diversis celebrantibus audit.* Contra Religionem, quæ ex præcepto Ecclesiæ nos obligat ad sacrum integrum, nec taliter auditum dici potest integrum, in proprio verborum sensu.

54 *Qui non potest recitare Matutinum, & Laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad se minorem.* Qui debet aliquod divisibile, si non potest reddere totum reddit, quod potest. Deo, Patribus, & Magistris non possumus ad æqualitatem; & ridiculus esset, qui propterea nihil redderet. Contra Religionem.

55 *Præcepto communionis annuæ satisfit per sacrilegam Domini manducationem.* Vide 14 Alexander VII Contra Religionem.

56 *Frequens Confessio, & Communio, etiam in his, qui gentiliter vivunt, est nota prædestinationis.* Dicitur 2 Pet. 1. *Satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciatis.* Igitur bona opera sunt nota, seu signum prædestinationis.

57 *Probabile est sufficere attritionem naturalem, modo honestam.* Debent esse in eodem genere forma, & dispositio ad formam: gratia sanctificans introducenda est supernaturalis, & etiam erit talis attritio disponens ad illam. Per quid autem actus dicatur supernaturalis, vide c.13.n.3. Contra Relig.

58 *Non tenemur Confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.* Consuetudo ex c.22 n. 4. est circumstantia varians judicium Confessarii, ideo explicanda; nam ut plurimum, debet differri absolutio. Contra Pœnitentiam.

59 *Licet sacramentaliter absolvere dimidiate tantum confessos ratione magni concursus pœnitentium, qualis v.g. potest contingere in die magnæ alicujus festivitatis, aut indulgentiæ.* Vide c.13.n.4.

60 *Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, naturæ, aut Ecclesiæ, etsi emendationis spes nulla appa-*

reat,

reat,nec est neganda,nec differenda absolutio,dummodo ore proferat se dolere, & proponere emendationem. Matth. 7. *Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Regnum Cælorum, sed qui fecerit &c.* Contra Pœnit.

61 *Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest, & non vult omittere; quinimo directe, & ex proposito quærit, aut ei se ingerit.* Ex c.22 n. 5. occasio proxima voluntaria est peccatum spectans ad speciem peccati, in cujus occasione se constituit; quare vult absolvi, qui est in voluntate peccandi.

62 *Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa utilis, aut honestam non fugiendi occurrit.* Semper fugienda est occasio proxima, nisi sit involuntaria, ut in filio-familias &c.

63 *Licitum est quærere directe occasionem proximam peccandi pro bono temporali, vel spirituali, nostro, vel proximi.* Ut ad duas præcedentes.

64 *Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantia Mysteriorum Fidei, & etiamsi per negligentiam, etiam culpabilem, nesciat mysterium Sanctiss. Trinitatis, & Incarnationis Domini Nostri Jesu Christi.* Ignorans, etiam invincibiliter necessaria necessitate medii, sicut non potest salvari, ita nec justificari per sacramentum, quia gratia est semen gloriæ. Ignorans culpabiliter mysteria necessitate præcepti, nisi pœniteat ignorantiæ, est voluntarie constitutus in peccato habituali. contra Pœnitentiam.

65 *Sufficit illa Mysteria semel credidisse.* Vide Trid. c 4. n 5 ex quo deduxi, quod homo quoties vult justificari, debet ad justificationem influere saltem virtualiter actus fidei de illis mysteriis. Ex Thesi 57 dolor debet esse supernaturalis, hoc est, regulatus lumine fidei, cujus prædicta sunt principalia, & in omni genere, quod est principale, magis debet influere. Contra Fidem, & Pœnitentiam.

CAPUT XXVII.

Dantur Propositiones ab Innocentio XI. prohibitæ Michaelis de Molinos.

HArum notitia non est omnino necessaria, ut præcedentium, Confessori ordinario sed quia plurimi amantes perfectionis Christianę, præsertim inter Moniales, affectant contemplationem, cui persuadendę Molinos scripsit, convenit habere prædictam damnationem. Quia pleręque sunt dogmaticę, non opponuntur virtutibus in praxi; quare tantum assignabo rationem. Sed ne cogites inductam ab illa S. Sedem ad confixionem, vide c.25 n 2.

1 *Oportet hominem suas potentias annihilare. Et hæc est Via interna.*

Annichilare potentias, est nihil operari per suam virtutem, & solum moveri a Deo, ut artifex movet martellum, non movere se, ut est proprium hominis a Deo moti, & simul moventis se; quare contra Trid. sess. 6. c. 5 ubi ait: *Tangentem Deo cor hominis per Spiritus Sancti illuminationem, neque homo ipse nihil omnino agit &c.*

2 *Velle operari active est Deum offendere, qui vult ipse esse solus Agens; ideo opus est se ipsum in Deo totum, & totaliter derelinquere, & postea permanere, velut corpus exanime.* Clarius hic insinuatur primæ sensus, & paritas instrumenti inanimati.

3 *Vota de aliquo faciendo sunt perfectionis impeditiva.* Religionis vota sunt consilia Evangelica, quæ ducunt ad perfectionem.

4 *Activitas naturalis est gratiæ inimica, impeditque Dei operationes, & veram perfectionem, quia Deus operari vult in nobis sine nobis.* E contra Augustinus ait: *Qui fecit te sine te, non justificabit te sine te.*

5 *Nihil operando Anima se annihilat, & ad suum principium redit, & ad suam originem, quę est essentia Dei in qua transformata remanet, & divinizata, & Deus tunc in se ipso remanet quia tunc non sunt amplius duę res unitę, sed una tantum! & hac ratione Deus vivit, & regnat in nobis, & Anima se ipsam annihilat in esse operativo.* Anima divinizatur per opera propria Dei, quę sunt

co-

cognoscere, & amare Deum: Vita Dei est ejus operatio: quare in nobis vivit, & regnat, si operemur modo proprio hominis, qui est moveri à Deo, & se movere. Deus communicat animæ esse divinum per gratiam, & operari divina per cognitionem, & amorem; quare debet esse, non ut corpus exanime, sed se movere ad operandum.

6 *Via interna est illa, in qua non cognoscitur nec lumen, nec amor, nec resignatio, & non oportet Deum cognoscere, & hoc modo, recte proceditur.* Contra illud Apostoli 1. Cor. 2. *Spiritu Dei accepimus, ut sciamus quæ à Deo donata sunt nobis.* Super quo S. Th. 2. 2. q. 161. art. 3.

7 *Non debet Anima cogitare, nec de premio, nec de punitione, nec de Paradiso, nec de Inferno, nec de morte, nec de æternitate.* Fides explicita Dei Remuneratoris per Paradisum, & Infernum, est necessaria necessitate medii.

8 *Non debet velle scire, an gradiatur cum voluntate Dei, an cum eadem voluntate lresignata maneat, nec ne, nec opus est, ut velit cognoscere suum statum, nec proprium nihil, sed debet, ut corpus exanime, manere.* Vide primam, & sextam.

9 *Non debet Anima reminisci, nec sui, nec Dei, & in via interna omnis reflexio est nociva, etiam reflexio ad suas humana actiones, & ad proprios defectus.* In Remuneratione reminiscimur Dei, & animæ nostræ, cui, ut immortali, confertur premium, & pena. In examine conscientiæ reflectimus ad nostras actiones, & defectus:

10 *Si propriis defectibus alios scandalizet, non est necessarium reflectere, dummodò non adsit voluntas scandalizandi, & ad proprios defectus non posse reflectere, gratia Dei est.* Ut in aliis peccatis, ita in scandalo, peccatur etiamsi desit voluntas scandalizandi, si actio de se sit occasio ruinæ spiritualis. Secundum, si esset verum, esset gratia Dei, non peccatum, relinquere examen conscientiæ ad confessionem.

11 *Ad dubia, quæ occurrunt an recte procedatur, nec ne, non opus est reflectere.* Opus est reflectere; nam operans cum coscientia dubia peccat: quare opus est deponere dubium re prudenter examinata; vel suspendere operationem, si dubium perseveret.

12 *Qui suum liberum arbitrium Deo donavit, de nulla re debet curam habere, nec de Inferno, nec de Paradiso; nec debet desiderium habere propriæ perfectionis, nec virtutum, nec propriæ sanctitatis, nec propriæ salutis, cujus spem purgare debet.* Quoad Infernum, & Paradisũ vide prop 7. Quoad propriam perfectionem &c est contra illud Luc. 13. *Contendite intrare per angustam portam.* Hæc porta est perfectio Christiana, & verbum *Contendere* significat ardens desiderium.

13 *Resignato Deo libero arbitrio, eidem Deo relinquendam est cogitatio, & cura de omni re nostra, & relinquere, ut faciat in nobis, sine nobis suam divinam voluntatem.* Vide prop. 4.

14 *Qui divinæ voluntati resignatus est, non convenit, ut a Deo rem aliquam petat; quia petere est imperfectio, cum sit actus propriæ voluntatis, & electionis; & est velle, quod divina voluntas nostræ conformetur, & non quod nostra divinæ; Et illud Evangelii:* Petite, & accipietis, *non est dictum a Christo pro animabus internis, quæ nolunt habere voluntatem. Imo hujusmodi Animæ, eo perveniunt, ut non possint a Deo rem aliquam petere.* Petere est indigentis, quare si animæ internæ non possunt petere, non indigent. Dum petimus, conformamur divinæ voluntati, quia ipse præcepit, ut peteremus Verbum illud *Petite &c.* habetur Luc 11. postquam Christus docuerat Orationem Dominicam Hanc docuit Dominus in monte, ubi explicuerat beatitudines, quæ sunt summa Christianæ perfectionis.

15 *Sicut non debent rem aliquam petere à Deo, ita nec illi ob rem aliquam gratias agere debent, quia utrumque est actus propriæ voluntatis.* Contra illud Apost. Eph. 5. *Implemini Spiritu Sancto*, quod est perfectorũ *gratias agentes semper pro omnibus.*

16 *Non convenit indulgentias quærere pro pena propriis peccatis debita, quia melius est divinæ justitiæ satisfacere, quam divinam misericordiam quærere, quoniam illud ex puro Dei amore procedit, & istud ab amore nostri interessato; nec est res Deo grata, nec meritoria, quia est velle Crucem fugere.* In omni opere Dei splendent misericordia, & justitia, sed *Misericordia superexaltat judicium.* Jacob. 2. Quærenda nobis est gloria Dei, sed in misericordia, non in ju-

ſtitia, ſicut ipſe dixit: *Miſericordiam volo,& non judicium*, Matth. 9.

17 *Tradito Deo libero arbitrio,& eidem relicta cura,& cognitione Animę noſtrę, non eſt amplius habenda ratio tentationum,nec eis alia reſiſtentia fieri debet, niſi negativa, nulla adhibita induſtria;& ſi natura commovetur,oportet ſinere ut commoveatur,quia eſt natura.* Contra illud Pauli Eph. 6. *Accipite armaturam Dei, ut poſſitis reſiſtere in die malo,& in omnibus PERFECTI ſtare.* Et Jac. 4. *Reſiſtite Diabolo,& fugiet a vobis.*

18 *Qui in ratione utitur imaginibus, figuris, ſpeciebus,& propriis conceptibus,non adorat Deum in ſpiritu,& veritate.* Ex S. Th. 2.2. q. 81. ad 1. adoratio externa debet procedere ab interna; & q. 83. a 13 ad 1. interna debet eſſe ex inſtinctu Spiritus Sancti operantis in homine, juxta modum hominis, qui per ſenſibilia ducitur ad inſenſibilia.

19 *Qui amat Deum eo modo, quo ratio argumentatur,aut intellectus comprehendit, non amat verum Deum.* Niſi aliud obſtet amat verum Deum, quia amor ſequitur cognitionem,& *inviſibilia Dei per ea,quæ facta ſunt,conſpiciuntur*, licet imperfectè.

20 *Aſſerere, quod in oratione ſibi opus eſt,per diſcurſum, auxilium ferre, & per cogitationes,quando Deus animam non alloquitur, ignorantia eſt: Deus nunquam loquitur:ejus locutio eſt operatio;& ſemper in anima operatur, quando hæc ſuis diſcurſibus, cogitationibus, & operationibus eum non impedit.* Contra illud Trid. *Deus jubendo monet, & facere,quod poſſis, & petere, quod non poſſis.*

21 *In oratione opus eſt manere in fide obſcura,& univerſali,cum quiete,& oblivione cujuſcunque cogitationis particularis,ac diſtinctæ Attributorum Dei,ac Trinitatis, & ſic in Dei præſentia manere ad illum adorandum,& amandum,eique inſerviendum, ſed abſque productione actuum,quia Deus in his ſibi non complacet.* Ad actum explicitum fidei, de Deo Uno, & Trino, Remuneratore, & Incarnato ſequitur in voluntate Adoratio, & Amor: Ridiculus eſt,qui dicit Deum adorandum, & amandum, ſed abſque actu.

22 *Cognitio hęc per fidem non eſt actus creatura productus,ſed eſt cognitio a Deo creaturæ tradita,quam creatura ſe habere non cognoſcit, nec poſtea cognoſcit illam ſe habuiſſe, & idem dicitur de Amore.* Cognitio, & Amor ſunt actus creaturæ rationalis,actus producti ab homine moto a Deo, & ſe movente.

23 *Myſtici cum S. Bernardo in ſcala Clauſtralium,diſtinguunt quatuor gradus, Lectionem,Meditationem, Orationem, & Contemplationem infuſam. Qui ſemper in primo ſiſtit, nunquam ad ſecundum pertranſit. Qui ſemper in ſecundo perſiſtit,nunquam ad tertium pervenit, qui eſt noſtra contemplatio acquiſita,in qua per totam vitam perſiſtendum eſt, dummodò Deus animam non trahat, abſque eo quod ipſa id expectet,ad contemplationem infuſam: Et hac ceſſante, Anima regredi debet ad tertium gradum, abſque eo, quod amplius redeat ad ſecundum, aut primum.* S. Th. 2.2. q. 180 a. 3. ponit omnes illos pertinere ad contemplativam,&c. a. 6. motum obliquum compoſitum ex circulari, & recto. Rectus eſt per diſcurſum,quare motus contemplationis obliquus habet diſcurrere meditando, & ita ſi ceſſat contemplatio, redit ad meditationem.

24 *Qualeſcunque cogitationes in oratione occurrant, etiam impuræ, etiam contra Deum, Sanctos, Fidem, & Sacramenta, ſi voluntarie non nutriantur, nec voluntarie expellantur, ſed cum indifferentia, & reſignatione tolerentur, non impediunt orationem fidei; imo eam perfectiorem efficiunt, quia Anima tunc magis divinæ voluntati reſignata remanet.* Vide 17.

25 *Etiamſi ſuperveniat ſomnus, & dormiatur, nihilominus fit oratio, & contemplatio actualis;quia oratio, & reſignatio,reſignatio,& oratio idem ſunt,& dum reſignatio perdurat, perdurat & oratio.* Ridiculus eſt, qui vult durare hos actus, quando per ſomnum ceſſat omnis actus, & uſus rationis. S. Th 1 2 quæſt. 3. art. 2. ad 4. dicit operationem quaſi continuam, eſto dormiamus (ex neceſſitate naturæ, non in orationem) ſed addit per ſomnum ceſſare actum omnem, & quaſi continuari contemplationem, quia ſomnus ordinatur, ut deinde poſſimus contemplari.

26 *Tres illæ viæ, Purgativa, Illuminativa, & Unitiva ſunt abſurdum maximum,*

mum, quod dictum fuerit in mystica; cum non sit, nisi unica via, scilicet, via interna. Ecclesia semper divisit illas tres vias.

27 *Qui desiderat, & amplectitur devotionem sensibilem, non desiderat, nec quaerit Deum, sed se ipsum; & male agit, cum desiderat, & eam habere conatur qui per viam internam incedit, tam in locis sacris, quam in diebus solemnibus.* Non male desiderat, qui medium desiderat ordinatum a Deo ad aliquem finem: Desiderans devotionem sensibilem, ut medium ad intelligibilem.

28 *Tedium rerum spiritualium bonum est siquidem per illud purgatur amor proprius.* Hoc tædium est Acidia; quare Acipia non erit vitium capitale, sed virtus: quo nihil ineptius.

29 *Dum anima interna fastidit discursus de Deo, & virtutes, & frigida remanet, nullum in se ipsa sentiens fervorem, bonum signum est.* Uti ad præcedentem.

30 *Totum sensibile, quod experimur in vita spirituali, est abominabile, spurcum, & immundum.* Media specificantur a fine. Cum igitur hoc sensibile sit medium ad vitam spiritualem, hæc abominabilis, spurca, & immunda erit?

31 *Nullus Meditativus veras virtutes exercet internas, quæ non debent a sensibus cognosci. Opus est amittere virtutes.* Meditativus, si non exercet virtutes, non amabit Deum, neque sperabit, aut credet; & ita erit semper in peccato mortali; nam alias obligamur exercere actus virtutum Theologalium. Si amittis virtutes, acquires vitia.

32 *Nec ante, nec post communionem alia requiritur preparatio, aut gratiarum actio (pro istis animabus internis) quam permanentia in solita resignatione passiva, quia modo perfectiore supplet omnes actus virtutum, qui possunt, & fiunt in via ordinaria. Et, si hac occasione Communionis, insurgunt motus humiliationis, petitionis, aut gratiarum actionis, reprimendi sunt, quoties non dignoscatur eos esse ex impulsu speciali Dei; Alias sunt impulsus naturæ nondum mortuæ.* Quasi (quoad primam partem) sit melius nihil boni operari, quam operari. Quoad secundum; lumen fidei docet, non posse fieri hos actus, nisi in Spiritu-Sancto. Lumine ulteriori non indigemus. Natura nondum mortua inclinat ad actus superbiæ, non humilitatis &c.

33 *Male agit Anima, quæ procedit per hanc viam internam, si in diebus solemnibus vult aliquo conatu particulari excitare in se devotum aliquem sensum, quoniam animæ internæ omnes dies sunt æquales, omne festivi. Et idem dicitur de locis sacris, quia hujusmodi animabus omnia loca sunt æqualia.* Ita male fideles in festis abstinerent ab opere servili, & audirent sacrum: Male cum specialiori devotione assisterent locis sacris; Ecclesia specialiori cultu præcipit coli dies festos, & loca sacra; & quo major est in illis nostra devotio, magis placemus Deo.

34 *Verbis, & lingua gratias agere Deo, non est pro animabus internis, quæ in silentio manere debent, nullum Deo impedimentum apponendo, quod operetur in illis; & quo magis Deo se resignant, experiuntur se non posse Orationem Dominicam, seu Pater Noster recitare.* Quod a Deo habemus, expendi debet in laudem Dei, etiam verba, & lingua. Si aliquando patitur in recitando, non provenit a Deo; quem in patria etiam vocaliter Sancti laudant.

35 *Non convenit animabus viæ hujus internæ, quod faciant operationes, etiam virtuosas ex propria electione, & activitate. Aliàs non essent mortuæ, nec debent elicere actus amoris erga B. Virginem, Sanctos aut Humanitatem Christi; quia cũ ista objecta sensibilia sint, talis est etiam amor erga illa.* Amor non est talis, qualis est in se objectum, sed quale repræsentatur per cognitionem; quia Sancti, Virgo, & Humanitas Christi cognoscuntur per cognitionem intellectus ornati lumine fidei, amor sequens est voluntatis, non appetitus sensitivi, & si esset sensibilis, non propterea malus, ex dicta prop. 30.

36 *Nulla Creatura, nec B. Virgo, nec Sancti sedere debent in nostro corde, quia solus Deus vult illud occupare, & sedere.* Terminus hic *Sedere* importat, quod amentur ut finis Charitas amat, ut finem, Deum & proximum, licet Deum solum, ut finem ultimum; quare destruitur secundarium objectum charitatis.

37 *In occasione tentationum, etiam furiosarum, non debet anima elicere actus ex-*

pli-

plicitos virtutum oppositarum, sed debet in supradicto Amore, & Resignatione manere. Vide 17.

38 *Crux voluntaria mortificationum ponderis grave est, & infructuosum; ideoque dimittenda.* Est contra Matth. 16. *Qui vult venire post me, tollat crucem suam.* Et 19. *Vende, quæ habes*, quod certe est crux voluntaria, cujus ut fructum ostendat, addit: *Habebis thesaurum in Cœlo*.

39 *Sanctiora opera, & pœnitentiæ, quas peregerunt Sancti, non sufficiunt ad removendum ab anima, vel unicam adhæsionem.* Hæc refrænant concupiscentias, & mortificant adhæsionem ob bonum concupiscibile, ut contrarium gratiæ.

40 *B. Virgo nullum unquam opus exterius fecit, & tamen fuit Sanctis omnibus sanctior. Igitur ad sanctitatem perveniri potest absque opere exteriori.* Luc 1. & 2 narrantur plures actus externi B. Virginis erga Cognatam Elisabeth, erga puerum Jesum: In Pascha ibat in Jerusalem *per singulos annos*. Jo. 19 *Stabat juxta Crucem Jesu Maria Mater ejus.* Lege Evangelia: Sacramentorum perceptio est actus externus, sine quo non possumus salvari, uti neque sine aliis a lege præceptis.

41 *Deus permittit, & vult ad nos humiliandos, & ad veram transformationem perducendos, quod in aliquibus animabus perfectis, etiam non arreptitiis, Dæmon violentiam inferat eorum corporibus, easque actus carnales committere faciat, etiam in vigilia, & sine mentis offuscatione, movendo physice illorum manus, & alia membra contra earum voluntatem. Et idem dicitur quoad alios actus per se peccaminosos; in quo casu non sunt peccata; quia his non adest consensus.* Homo in vigilia, non offuscatus, neque exterius a potentiore coactus, est dominus sui actus, præsertim quoad motum manuum, & membrorum non inservientium generationi; quare, nisi omnino cogatur, potest resistere. Inservientia generationi non perfecte, subduntur rationi, possunt moveri, sed hos motus anima advertens, debet reprimere.

42 *Potest dari casus, quod hujusmodi violentiæ ad actus carnales contingant eodem tempore ex parte duarum personarum, scilicet maris, & feminæ, & ex parte utriusque sequatur actus.* Multo absurdior, quam præcedens.

43 *Deus præteritis sæculis efficiebat Sanctos Tyrannorum ministerio, nunc vero eos efficit Sanctos ministerio Dæmonum, qui, causando in eis prædictas violentias, facit, ut illi se ipsos magis despiciant, atque annihilent, & se Deo resignent.* Ut ad duas præcedentes.

44 *Iob blasphemavit, & tamen non peccavit labiis suis, quia fuit ex Dæmonis violentia.* Hæc exempla Scripturæ nunquam sic intellexit Ecclesia, cujus est fidelibus exponere verum Scripturæ sensum à Spiritu Sancto intentum.

45 *S. Paulus hujusmodi Dæmonis violentias in suo corpore passus est, unde scripsit:* Non quod volo bonum, hoc ago, sed, quod nolo malum, hoc facio. Ut ad præcedentem.

46 *Hujusmodi violentiæ sunt medium magis proportionatum ad annihilandam animam, & eam ad veram transformationem, & unionem perducendam, nec alia superest via. Et hæc est via facilior, & tutior* Via facilior, & tutior, ut exuatur homo vetus, & induatur novus; est facere opera propria Dei, nempe, cognoscere, & amare Deum, omniaque ordinare in ipsum Deum, ut ipse Deus cognoscit, amat se, & omnia ordinat in se.

47 *Cum hujusmodi violentiæ occurrunt, sinere oportet, ut Satbanas operetur, nullam adhibendo industriam, nullumque proprium conatum, sed permanere debet homo in suo nihilo, & etiam si sequantur pollutiones, & actus obscœni propriis manibus, & etiam pejora, non opus est se ipsum inquietare, sed foras emittendi sunt scrupuli, dubia, & timores, quia Anima fit magis illuminata, magis roborata, magisque candida, & acquiritur sancta libertas. Et præ omnibus non opus est hæc confiteri, & sanctissime fit, hæc non confitendo, quia hoc pacto superatur Dæmon, & acquiritur thesaurus pacis.* Quoad primum, vide 17. Quoad secundum, ex S. Th 3 p. q 80. art. 7 mens per hujusmodi passiones in somno contingentes, etiam absque causa ex parte nostra, distrahitur, & obfuscatur, non illuminatur. Quoad tertium, est contra praxim in hoc opere stabilitam, ut confiteamur omnes nostras passiones iræ, spei, timoris &c. esto videantur ordina-

tissi-

tissimæ, quia difficillimum est in his non excedere; sed multo magis accusandæ sunt immunditiæ hujusmodi, etiam quando accidunt in somno. Quoad quartum, Trid. sess. 14 c. 3. serenitatem conscientiæ, seu thesaurum pacis, ponit pro effectu cōfessionis, non semper, sed aliquando subsequente.

48 *Satbanas, qui hujusmodi violentias infert, suadet deinde gravia esse delicta, ut anima se inquietet, ne in via interna ulterius progrediatur; unde ad ejus vires enervandas, melius est ea non confiteri, quia non sunt peccata, nec etiam venialia.* Ex parte nostra Diabolum retundit humilitas, cujus actum excellentem exercemus in confessione. Pro parte Dei, nos ille adjuvat ad retundendum, per sacramenta. Utrum vero sint peccata, nequit definire Magister ab Ecclesia damnatus, ut Hæresiarcha.

49 *Job ex violentia Dæmonis se propriis manibus polluebat eodem tempore, quo* mundas habebat ad Deum preces (*sic interpretando locum ex c. 16. Job*) Vide 44

50 *David, Hieremias, & multi alii ex Prophetis hujusmodi violentias patiebantur harum impurarum operationum externarum.* Vide 44.

51 *In Sacra Scriptura multa sunt exempla violentiarum ad actus externos peccaminosos. Uti illud de Samsone, qui per violentiam se ipsum occidit cum Philistæis, conjugium initt cum alienigena, & cum Dalila meretrice fornicatus est, quę alias erant prohibita, & peccata fuissent. De Juditb, quę Holoferni mentita fuit. De Elisæo, qui pueris maledixit. De Elia, qui combussit Duces cum turmis Regis Achab. An vero fuerit violentia immediate a Deo peracta, vel Dęmonum ministerio, ut in aliis animabus contingit, in dubio relinquitur.* Non omnia hæc Interprætes excusant, quidquid tamen sit: Facta peculiari S. Spiritus instinctu, non fuere per violentiam, quia Deus operatur per modum naturæ, licet directione donorum.

52 *Cum hujusmodi violentiæ, etiam impuræ, absque mentis obfuscatione accidunt, tunc, anima Deo potest uniri, & de facto semper magis unitur.* Vide S. Th. prop. 47. Unimur Deo per cognitionem, & amorem: Amor sequitur ad cognitionem, & cognitio ad species objecti: Impuritates relinquunt species sensibiles in sensibus, qui trahunt intellectum; quomodo igitur anima in illis Deo unitur.

53 *Ad cognoscendum in praxi, an aliqua operatio in aliis personis fuerit violentia, regula, quam de hoc habeo, nedum sunt protestationes Animarum illarum, quæ protestantur se dictis violentiis non consensisse, aut jurare non posse, quod in iis consenserint; & videre, quod sint animæ, quæ proficiunt in via interna, sed regulam sumere a lumine quodam actuali, cognitione humana, ac Theologica superiore, quod me certo cognoscere facit cum interna certitudine, quod talis operatio est violentia, & certus sum, quòd hoc lumen a Deo procedit, quia ad me pervenit cum certitudine, quod a Deo proveniat, & mihi nec umbram dubii relinquit in contrarium, eo modo, quo interdum contingit, quod Deus, aliquid revelando, eodem tempore, animam certam reddit, quod ipse sit, qui revelat, & anima contrarium non potest dubitare.* De hoc Dctore, Dominus Jer. 23. *Seduxerunt populum meum, cum ego non misissem eos.* Dirigenda est anima per Scripturam, Traditionem, per Superioris ordinationes, & rationem: Scriptura, & Traditio sunt Dei verbum, quo alloquitur nos: Superiores, & Patres instrumentum, & ministri Dei: Ratio inserta est ab ipso Deo. Sed, sicut Patres Veteris Testamenti certificabat Deus peculiari lumine, cur non eodem modo potest Confessorem certificare; Scito S. Th. 2.2 qu. 171. a. 5. primo Deum non certificare de his, quæ per instinctum inspirat; quare ex Scriptura &c. certificari debemus, an fuerint ex instinctu: Secundo certificavit expressa revelatione primos fidei fundatores. De reliquis vult, ut discernant suas revelationes ex regulis universalibus Scripturæ, Ecclesiæ, &c.

54 *Spirituales vitę ordinarię in hora mortis se delusos invenient, & confusos, & cum omnibus passionibus in alio mundo purgandis.* Vita ordinarie tantum purgat passiones, quantum exercet virtutes.

55 *Per hanc viam internam pervenitur, etsi multa cum sufferentia, ad purgandas, & extinguendas omnes passiones, ita quod nihil amplius sentitur, nihil, nihil; nec ulla sentitur inquietitudo, sicut corpus mortuum, nec amplius se anima commoveri sinit.* Do-

nec

nec extat fomes, extant passiones. Hic nunquam totaliter extinguitur; imo ex S. Th.3 p.q.27 a.3. in B Virgine solùm fuit extinctus in Annunciatione: Antea fuit præservata a peccato per protectionem extrinsecam.

56 *Duæ leges, & duæ cupiditates: animæ una, & amoris proprii altera, tamdiu perdurant, quandiu perdurat amor proprius unde quando hic purgatus est, & mortuus, ut fit per viam internam, non adsunt amplius illæ duæ leges, & cupiditates, nec ulterius lapsus aliquis incurritur, nec aliquid sentitur amplius, ne quidem veniale peccatum.* Ut fit perfectior Apostolo dicente, Rom.7. *Video aliam legem in membris, repugnantem legi mentis meæ.*

57 *Per contemplationem acquisitam pervenitur ad statum non faciendi amplius peccata, nec mortalia, nec venialia.* Trid. sess. 6. can. 23. *Si quis dixerit hominem... posse in tota vita, peccata omnia, etiam venialia vitare, nisi ex speciali Dei privilegio, quemadmodum de B. Virgine tenet Ecclesia, anathema sit.*

58 *Ad hujusmodi statum pervenitur, non reflectendo amplius ad proprias operationes, quia defectus ex reflexione oriuntur.* E contra Jer. 12. dicitur: *Desolatione desolata est omnis terra, quia nullus est, qui recogitet corde.*

59 *Via interna sejuncta est a confessione, a Confessario, a casibus Conscientiæ, a Theologia, & Philosophia.* Et sic nullo lumine dirigitur, neque naturali, neque supernaturali.

60 *Animabus provectis, quæ reflexionibus mori incipiunt, & eo etiam perveniunt, ut sint mortuæ, Deus confessionem aliquando efficit impossibilem, & supplet ipse tanta gratia præservante, quantum in sacramento reciperent, & ide hujusmodi animabus, non est bonum in tali casu ad sacramentum Pœnitentiæ accedere: quia id est illis impossibile.* Cum ex 57. omnes peccent. *omnes,* Rom.3. *egent gratia Dei* per sacramentum Pænitentiæ ad hoc institutum.

61 *Anima cum ad mortem mysticam pervenit, non potest amplius aliud velle, quam quod Deus vult, quia non habet amplius voluntatem, & Deus illi eam abstulit* Cum tamẽ ex 57. nõ possimus vitare omnia venialia, quibus non facimus voluntatem Dei.

62 *Per viam internam pervenitur etiam ad mortem sensuum; quinimo signum, quod quis in statu nihilitatis maneat, idest, mortis mysticæ, est, si sensus exteriores non repræsentent amplius res sensibiles, ac si non essent, quia non perveniunt ad faciendum, quod intellectus se ad eos applicet.* Duo involvit: primum, quod sensus non repræsentet sensibilia sufficienter applicata: secundum, quod neque intellectus applicet: Sed ambæ sunt potentiæ necessariò motæ ab objectis, sola voluntas potest illos divertere per suam motionem, ut non applicent.

63 *Theologus minorem dispositionem habet, quam homo rudis ad statum contemplativi: primo, quia non habet fidem adeo puram: secundo, quia non est adeo humilis: tertio, quia non adeo curat propriam salutem: quarto, quia caput refertum habet phantasmatibus, speciebus, opinionibus, & speculationibus; & non potest in illum ingredi verum lumen.* Obruitur exemplis SS. Thomæ, Bonaventuræ, Augustini &c. & ratione: Theologia docet veras virtutes ad contemplationem requisitas, & per se loquendo, aptior est alicui exercitio, qui scit illud, quam qui omnino ignorat: Lumen per rationis inquisitionem adjuvat ad habendum aliunde per quandam connaturalitatem; consuetudo enim, & connaturalitas fit per multiplicatos actus. Theologia subordinatur lumini patriæ, cujus participatio est contemplatio.

64 *Præpositis obediendum est in exteriore, & latitudo voti obedientiæ Religiosorum tantummodo ad exterius pertingit. In interiore vero aliter se res habet, quo solus Deus, & Director intrant.* Hebr. 13. *Obedite Præpositis vestris, & subjacete eis: Ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri:* dicit *pro animabus*, & hoc est forum internum: Forum interius intrat Director ordinatus a Deo, qui est Præpositus legitimus.

65 *Risu digna est nova quædam doctrina in Ecclesia Dei, quod anima quoad internum gubernari debeat ab Episcopo, quod si Episcopus non sit capax, anima ipsum cum suo Directore adeat Novam dico doctrinam, quia nec Sacra Scriptura, nec Concilia, nec Canones, nec Bullæ, nec*

San-

Sancti, nec Authores eam unquam tradiderunt, nec tradere possunt, quia Ecclesia non judicat de occultis; & anima jus habet eligendi quemcunque sibi bene visum. Episcopi sunt Directores constituti a Deo, juxta illud Act. 20. *Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei quam acquisivit sanguine suo*.

66 *Dicere, quod internum manifestandum est exteriori Tribunali Præpositorum, & quod sit peccatum id non facere, est manifesta deceptio, quia Ecclesia non judicat de occultis, & propriis animabus præjudicant his deceptionibus, & simulationibus*. Trident sess 14 c 5 *Colligitur oportere a Pœnitentibus omnia peccata mortalia.. in confessione recenseri, etiamsi occultissima sint, & tantum adversus duo ultima Decalogi præcepta*. Ecclesia non judicat interna, nisi manifestentur, sed a Deo præcipimur manifestare, ut Ecclesia nos dirigat.

67 *In mundo non est facultas, nec jurisdictio ad præcipiendum, ut manifestentur epistolæ Directoris, quoad internum animæ, & ideo opus est animadvertere, quod hoc est insultus Satanæ &c.* Sic scribunt, qui docent falsa, & timent detegi S Inquisitioni, cujus est judicare quidquid, circa materiam fidei, manifestatur externe per Scripturam.

Has Theses Innoc. damnavit, ut *hæreticas, suspectas, erroneas, scandalosas, blasphemas, piarum aurium offensivas, temerarias, Christianæ disciplinæ relaxativas, & seditiosas respective*, cum prohibitione *loquendi, scribendi disputandi, credendi, docendi, tenendi, aut in praxim reducendi illas*, sub pœna excommunicationis reservatæ, ipso facto incurrenda. Omitto prohibitas ab Innoc. XII. in hac materia, ut non necessarias.

CAPUT XXVII.

Dantur propositiones prohibitæ ab Alexandro VIII.

1 *Bonitas objectiva consistit in convenientia objecti cum natura rationali: Formalis vero in conformitate actus cum regula morum. Ad hoc sufficit, ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretative... HUNC HOMO NON TENETUR AMARE, NEQUE IN PRINCIPIO, NEQUE IN DECURSU VITÆ SUÆ MORALIS*. Damnatur ut hæretica; nam amare Deum præcipit pene omnis pagina Sacri Textus.

2 *Peccatum Philosophicum, seu Morale est actus humanus disconveniens naturæ rationali, & rectæ rationi. Theologicum vero, & mortale est transgressio libera divinæ legis, Philosophicum, quantumvis grave in illo, qui Deum, vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensa Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum*. Damnatur ut erronea &c. S Th ex Philosopho notat, mundum esse unum unitate ordinis, cujus Deus est Caput. In corpore tam physico, quam morali Reip offendens unum membrum, offendit totam Remp. & præcipue Caput, etiamsi ignoret, vel actu non cogitet de Rep. & Capite; qui enim offendit partem, offendit totum, cujus est pars. S. Th. 1. 2. q 21. a. 3 Ad idem facit, quod de arte, & artificiato ait q 71. a 2 ad 4.

3 Idem Alex. de anno 1690 damnavit aliàs triginta unam; non omnes pertinent ad mores: At quia non est privati edicere, quæ spectent, omnes hic subjicio.

4 1. *In statu naturæ lapsæ ad peccatum formale, & demeritum, sufficit illa libertas, qua voluntarium, ac liberum fuit in causa sua, peccato originali, & libertate Adami peccantis*. Ex S Th. 1 p q 83 a. 1. ad libertatem operans debet posse utrumque contradictorium; & art. 2 ad 3 hæc libertas per Adæ peccatum non fuit amissa, sed debilitata; & 1. 2. qu. 21 a 2. actus habet rationem culpæ, quia est in potestate operantis.

5 2. *Tametsi detur ignorantia invincibi-* *lis*

lis juris naturæ, hæc in statu naturæ lapsæ operantem ex ipsa, non excusat à peccato formali Ratio non potest exprimi paucis. Vide S. Thom. 1. 2. quæst. 94. art. 4. & 6.

6. 3 *Non licet sequi opinionem, vel inter probabiles, probabilissimam*. Quid intendat thesis non capio; quando inter opiniones adeo aliqua excedit, ut attingat gradum probabilissimæ, habet illam certitudinem, quę *invenitur in humanis actibus, non sicut in demonstrativis, sed secundum quod convenit tali materiæ*. S. Thom. 2. 2. quæst. 60. art. 3. ad 1. & ibidem Cajetanus exemplo judicii Salom. 2. Regum 3.

4 *Dedit semetipsum pro nobis oblationem Deo, non pro solis electis, sed pro omnibus, & solis fidelibus*. Dicitur 1. Jo: 2 *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris; non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi*.

5 *Pagani, Judęi, Hæretici, aliique hujus generis nullum omninò accipiunt à Jesu Christo influxum; adeoque hinc rectè inferes in illis voluntatem nudam, & inermem, sine omni gratia sufficienti*. Contradictoria justè definitur: complures ex nominatis habent inspirationes vividas, ut se ad fidem convertant: Complures exprobrari possunt, Actor. 7. *Vos semper Spiritui sancto resistitis*.

6 *Gratia sufficiens statui nostro, non tam utilis quam perniciosa est, ut proinde merito possimus petere: A gratia sufficienti libera nos Domine*. Gratia pure sufficiens dicenda est Dei donum; & de illa differendum, uti fide informi differit S. Th. 2. 2. qu. 6. art 2.

7 *Omnis humana actio deliberata est Dei dilectio, vel mundi: Si Dei, charitas Patris est; si mundi, concupiscentia carnis, hoc est, mala est*. Plura opera facit peccator, ut se disponat ad Charitatem Patris, quæ nec sunt charitas Patris, nec concupiscentia carnis.

8 *Necesse est infidelem in omni opere peccare*. Et sic peccabit, dum voluntarie acceptat inspirationes præambulas ad fidem immissas à Spiritu Sancto, ut ait Sanctus Thom. 2. 2. quæst. 8. art. 5. & quæst. 10. art. 4.

9 *Revera peccat, qui odio habet peccatum, merè ob ejus turpitudinem, & disconvenientiam cum natura rationali, sine ullo ad Deum respectu*. Ex S. Thom. 1. 2. qu. 21. art. 3. & 4. omnis actio hominis habet ordinem ad naturam rationalem, & in Deum: igitur peccat, qui considerat peccatum sub prima ratione? Idem qu. 100. ar. 10. ad 2.

10 *Intentio, qua quis detestatur malum, & prosequitur bonum, merè, ut cęlestem obtineat gloriam, non est recta, nec Deo placens*. Ut præcedens.

11. *Omne, quod non est ex fide Christiana supernaturali, quæ per dilectionem operatur, peccatum est*. Vide septimam, & S. Doctor. 2. 2. qu. 23. art. 7.

12 *Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam fides, & etiamsi videantur credere, non est fides divina, sed humana*. Trid Sess. 6. cap. 6. solum ante fidem requirit liberam motionem in Deum ex parte voluntatis; amoris initialis meminit post plures actus voluntatis. Remoto posteriori, remanet prius: quare omni amore perfecto Dei, & initiali remoto, potest remanere fides. S. Thom. 2. 2. qu 4 ar. 7. præsertim ad 4.

13 *Quisquis, etiam æternæ mercedis intuitu, Deo famulatur, charitate si caruerit, vitio non caret, quoties, intuitu licet beatitudinis, operatur*. Videtur excludere omnem famulum, etiamsi per illum in primis glorificetur Deus: & sic intellecta, est contra Trid. sess. 6. cap. 11. Si loquatur de famulante merè ob intuitum æternę mercedis, vide 9. & sequentes.

14 *Timor gehennę non est supernaturalis*; tamen procedit à fide, quæ ex cap. 13. nu. 3. est principium supernaturalitatis. Trident. dolorem peccati ortum ex illo Sess. 14. cap. 4. vocat donum Dei, & impulsum Spiritus sancti. S Thom. 2. 2. qu. 19. art. 4. 7. & 9.

15 *Attritio, quæ gehennæ, & pœnarum metu concipitur, sine dilectione benevolentię Dei, propter se, non est bonus motus, ac supernaturalis*. Fides, non dilectio, est principium supernaturalitatis.

16 *Ordinem præmittendi satisfactionem absolutioni, induxit non politia, aut institutio Ecclesiæ, sed ipsa Christi lex, & præscriptio; natura rei id ipsum quodammodo dictante*. In nullo judicio Reus

ante sententiam subit pœnam, ut est satisfactoria delicti. Sacramentalis ex cap. 7. num. 23. debet etiam esse medicinalis, sed semper determinanda per Sacerdotem.

17 *Per illam praxim mox absolvendi, ordo pœnitentiæ est inversus.* Ut præcedens.

18 *Consuetudo moderna, quoad administrationem sacramenti Pœnitentiæ, etiamsi eam plurimorum hominum sustentet authoritas, & multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominus ab Ecclesia non habetur pro usu, sed abusu.* Ex S. Thom. 1. 2. qu.97. ar. 3 solùm illa consuetudo est abusus, quæ est contra legem divinam, aut naturalem. Igitur antequam consuetudo administrandi sacramentum dicatur abusus, debet ostendi, quid præjudicet legi divinæ, aut naturali, contra quas nullus abusus in Ecclesia diu duravit, nec habuit authoritatem.

19 *Homo debet agere tota vita pœnitentiam pro peccato originali.* Ex S. Thom. suppl. qu. 2. ar. 2. de originali non potest haberi vera contritio. Et ex 3. par. quæst. 68. ar. 5. peccatoribus baptizatis non sunt imponenda opera pœnalia, quia fieret injuria morti Christi, quasi non esset sufficiens, quando applicatur tota ejus efficacia.

20 *Confessiones apud Religiosos factæ, pleræque, vel sacrilegæ sunt, vel invalidæ.* Hujus T...us insubsistentia ex se apparet.

21 *Parochianus potest suspicari de Mendicantibus, qui eleemosynis communibus vivunt, de impenenda nimis levi, & incongrua pœnitentia, seu satisfactione, ob quæstum, seu lucrum subsidii temporalis.* Ex S. Th. 2. 2. qu 60. art. 3. potest concipi, quam grave peccatum sit ista suspicio contra præclarissimas, & sanctissimas Religiones.

22 *Sacrilegi sunt judicandi, qui jus ad communionem percipiendam prætendunt, antequam condignam de delictis suis pœnitentiam egerint.* Ecclesia solum illos judicat sacrilegos, qui communicant cum peccato mortali. Thesis tollit secundarium effectum Eucharistiæ, qui est remittere pœnam peccatis debitam (ut explicat S. Thom. 3. par. qu.79. art.5.) hoc ipso, quod docet communicandum post condignam pœnitentiam, hoc est, sine ullo debito pœnæ.

23 *Similiter arcendi sunt à sacra Communione, quibus nondum inest Amor purissimus & omnis mixtionis expers.* Tollitur alius effectus delendi venialia, quoad culpam S. Th. ar. 4. nam amor omnis mixtionis expers illa non compatitur.

24 *Oblatio in Templo, quæ fiebat à B. V. Maria, in die Purificationis suæ, per duos pullos Columbarum, unum in holocaustum, & alterum pro peccatis, sufficienter testatur, quod indiguerit purificatione, & quod filius, qui offerebatur, etiam macula Matris maculatus esset, secundum verba legis.* S.Th 3. par. qu.37. ar. 4 ad 3. dicit maculam legalem fuisse irregularitatem, a qua expressè præservat Matrem.

25 *Dei Patris sedentis simulacrum nefas est Christiano in Templo collocare.* S.Th 3. par. qu 25 ar.3. probat licitam imaginum adorationem.

26 *Laus, quæ defertur Mariæ, ut Mariæ, vana est:* quæ tamen est actus virtutis Hyperduliæ Ex S Th 2.2.qu.103. præsertim ar.4. ad 2 & 3. esset vana laus delata creaturæ irrationali, ut tali, non sic rationali, in quam tendere possumus motu absoluto, imo 3.p. q.25. ar.5. vult Matrem Dei esse adorandam motu absoluto, quanquam referatur ad filium.

27 *Valuit aliquando baptismus sub hac forma collatus.* In nomine Patris &c. *prætermissis illis:* Ego te baptizo. S.Thom. 3 par. quæst. 66. ar. 5. dicit necessario exprimendas in baptismate duas causas, principalem, & instrumentalem: ad 2. quod sit exprimenda actio ministri, per illa verba, *Ego te baptizo*, quia per ala exprimentia principalem, non habetur determinatus effectus, ad quem verba assumuntur.

28 *Valet baptismus collatus à Ministro, qui omnem ritum externum formamque baptizandi observat: intus vero in corde suo apud se resolvit.* Non intendo facere, quod facit Ecclesia. Ex S. Th. 3. par. qu. 64 ar. 8. quia forma baptismi est indifferens, ut assumatur ad baptizandum, ad ludum &c. debet determinari per intentionem baptizantis, qui ubi contrarium determinat, non habet intentionem.

Ad 2.

Ad 2. videtur exigere, quod intentio contraria exprimatur exterius; hoc tamen addit, ut possit sufficienter dubitari de baptissimo.

29 *Futilis, & toties convulsa est assertio de Pontificis Romani supra Concilium Oecumenicum authoritate, atque in fidei quæstionibus decernendis infallibilitate.* Futilis non est, quam efficaciter firmat S. Th. 2. 2. quæst. 1. art. 10. & innumeri post ipsum.

30 *Ubi quis invenerit doctrinam in Augustino clare fundatam, illam absolute potest tenere, & docere, non respiciendo ad ullam Pontificis Bullam.* Sicut ad asserendam rationem entis non sufficit respicere causam proximam, nisi respiciatur causa prima, ita ad asserendam rationem veri, non sufficit respicere regulam proximam, nisi respiciatur etiam prima visibilis regula veritatis, S. Sedes: Hoc innuit idem Augustinus adductus a S. Th. 1. par qu. 1. ar. 8. ad 1. in fine, latius videndus in fon e.

31 *Bulla Urbani VIII. In eminenti, est subreptitia.* Crede Sedi Apost. attestanti contrarium.

Alexander damnavit, ut temerarias, scandalosas, male sonantes, injuriosas, hæresi proximas, hæresim sapientes, erroneas, schismaticas, & hæreticas.

CAPUT XXIX.

Observationes generales in Theses prohibitas

1 HUjus Capitis doctrina non est omnino necessaria Confessori, sed multum utilis. Non necessaria, quia nemo Catholicus sciens aliquas Theses in materia morum prohibitas a S. Sede, vult illas adhuc sustinere in sensu damnato, & in praxim reducere: sed prodest plurimum habere regulas generales, quas facile possint applicare. Igitur.

2 Primo: Thesis intelligitur semper damnata in proprio verborum sensu, & ut jacet, nisi aliud exprimat decretum: quare non est extorquenda in sensus improprios, & alienos a proprietate verborum, ut jacent.

3 Secundo: Ordinarie Pontifex prohibens Theses in materia morum, etiam in virtute S. Obedientiæ vetat reduci ad praxim: v.g. secunda Alex. VII. deduceretur in praxim si Vir equestris acceptaret duellum in vim illius, ut licitum, quando agnoscit esse vetitum in tali Thesi, & peccaret duplici peccato, duelli, & inobedientiæ contra præceptum. At si ne videatur timidus, acceptet, non habens respectum ad usum permissum in tali Thesi, tunc pecce t tantum peccato duelli. Aliud est fornicari, & aliud fornicari credendo fornicationem licere.

4 Tertio: Si Pœnitens audivit, qui sustineant Theses prohibitas, ut Confessor sciat, num debet denunciare, & calleat censuras injustas: Explicatur aliquando sola censura *scandalosæ*, aliquando etiam aliæ. Ubi damnantur ut hæreticæ, vel alia censura, vi cujus illas docens, reddatur suspectus de hæresi, debet denunciari, juxta edictum S. Officii. Si non adsit hujusmodi censura, erit excommunicatus, qui docet &c non tamen denunciandus ab audiente &c. Erit imponenda obligatio denuntiationis, etiamsi tali determinatæ Thesi non inuratur censura determinata, sed omnes expositæ dicantur damnari, ut hæreticæ, erroneæ, scandalosæ &c. nam continget, quod illa particularis damnata fuerit in se; solum ut scandalosa, sed quia id ignorat Pœnitens, & Confessor: hujus non est determ nare censuram, quam Pontifex voluit indeterminatam: Remitte ergo negotium S. Tribunali, cujus Ministri non accipient juridicam denunciationem, si non adsit locus.

5 Ut consulatur praxi, nota 45. Alex. & 65 Innocentii, damnatas, ut *scandalosas, & in praxi perniciosas*. Hæc censura non reddit suspectum de hæresi; quare Pœnitens, qui sciat aliquam teneri, ex vi talis damnationis, non tenetur denunciare. At 68. Innocentii, & duæ, ac 31. Alex. VIII. damnantur ut hæreticæ, erroneæ &c. quare illas tenens, est suspectus de hæresi, ac denunciandus.

CAPUT XXX.

Praeparans se ad Confessiones, debebit semper magnifacere doctrinam S. Thomae.

1. QUo ad exercendum triplex officium Judicis, Medici, ac Doctoris, Confessori, ut possit discernere inter lepram, & lepram, Rituale c. 7. n. 7. commendat primo studium Catech Rom. & in illis verbis universaliter studium omnis doctrinae, quam S. Sedes stabilit; ideo adductae sunt Theses prohibitae: secundo commendat studium probatorum Authorum: ut filius obediens S. Matris Ecclesiae sequetur Matris ductum; quare ubi curavit callere dictas Theses prohibitas, evolvet semper probatos Authores. Alii sunt probati ex communi consensu fidelium, qui eis utuntur, illosque permittit Ecclesia: Alii positive per authoritatem Ecclesiae. Utrosque curabit saepius legere, & intelligere, sed ratio dictat, ut Principem locum det positive approbatis. Quoad primos, maximè incumbet iis, qui communiter reputantur Classici; & quia non omnes omnia possumus, Doctores se diviserunt, scribentes alii ex professo in una materia, & alii in alia: Unumquemque suo loco habebit, ut pluris fiat in materia ex professo examinata, quam in alia. Non negligantur libelli probatorum, qui Moralem redegere in compendium, ita tamen, ut inserviant ad retinenda memoriter principia magis universalia, peccatorumque definitiones, quibus memoriter conservatis, peccata obvia reducuntur ad suas species; difficile tamen est cum solis illis decidere casus paulo abstrusiores; quare horum decisio petenda est studio probatorum, qui de illa materia tractarunt ex professo.

2 Ex iis, qui methodice tractarunt Theologiam Moralem, neminem reperio praecipuè commendatum ab Apost. Sede, nisi Praeceptorem Angelicum S. Thomam Aquinatem: cap. 12. num. 12. innui, quanti semper habitus fuerit, & annuatim habeatur ab Ecclesia. Ad exemplum Matris, Viri prudentissimi Fundatores Academiarum, ac Religionum praescripserunt suis Angelici doctrinam sequendam; singulariter S. Philippus Nerius, non modo sectandam indixit, sed unice praelegendum S. Doctoris textum, ad cujus amussim Em. Card. Casanate in Conventu primario de Urbe erexit duas Cathedras perpetuas, & quotidianas circa eundem textum.

3 Fuit S. Thom. magni semper habitus in omni scientia, sed in Theologia Morali quandam habet eminentiam: in qua, schola Scoti amplectitur Angelici sententias, ubi ex suo Doctore Subtili non habet quid particularius definiat; quare Moralis S Thom. est Magister communis. Æquissimus in omnibus, neque relaxans, neque premens conscientias, fundamenta stabiliens, ut casuum, etiam abstrusiorum, enodationem polliceri possit sibi, qui profundius illa ruminat (loquendo de iis, quae non pendent a jure positivo Ecclesiae, post mortem S. Doctoris, firmato; nam omnia haec petenda sunt a legibus Ecclesiae) Solem gestat in pectore, ut omnes irradiet: qui Aquilę oculos non habet, videat in radiis, quibus reflectit iste Sol in Montibus nempe, in tot Doctoribus, qui scripsere super opera theologica S. Thomae.

4 Mirabilis est etiam ordo, quo traditur: Complures procedunt examinando casus in particulari, & vulgus complacet in hac methodo varia in singulis ferè paginis, ob varietatem casuum: Varietas enim delectat; S. Th. 1.2 q.32.ar. 1 & delectatio nos reddit attentiores. Idem q 33.a 4. Sed ista methodus, nec habet ordinem, nec sufficit; infiniti enim sunt casus, & quemlibet infinitae possunt variare circumstantiae. Alii per praecepta differunt; sed neque ista est omnibus numeris absoluta: cum ex praeceptis non habeatur perfecte differentia specifica peccatorum: qui praedictam viam incedit, necesse habet, ut aliunde speciem dignoscat.

5 S. Th Moralem praecipue tradidit in secunda parte suae Summae. Ut hęc evaderet absolutissima, subdivisa est in duas partes, altera dicitur prima secundę; altera secunda pars secundae partis. In prima agit de fine hominis secundo, de actibus, per quos pervenitur ad finem: tertio, de principiis intrinsecis, & extrinsecis actuum,

quae

quæ sunt fundamenta universalia. Quia tamen hæc scientia est practica, & directiva operationum: Operationes autem sunt in singularibus; addidit secundam partem, in qua particularit agit de actibus bonis, & malis. Comprehendit omnes virtutes sub illis septem, quarum tres sunt Theologicæ, quatuor Cardinales. Post virtutes agit de vitiis oppositis; de præceptis ad quamlibet spectantibus, & donis Spiritus sancti correspondentibus.

6 Ad complementum Moralis restat notitia sacramentorum, quæ dignè, ac reverenter sumere spectat ad Religionem, sed commodius de illis agit in tertia parte: quia sunt medicinæ hominis infirmi, debebat de illis agere post Christum. Hoc opus compactum pro Confessariis, explicato superius Pœnitentiæ Sacramento, principaliter habet agere de peccatis, quæ sunt materia remota sacramenti: necesse tamen erit aliquid tangere de virtutibus: tum quia unum oppositorum innotescit per aliud, tum quia Confessoris munus est evellere vitia, plantare virtutes: At quia opus dirigitur Confessori exposito fidelium multitudini, & virtus perfecta est paucorum, principalior tractatio erit de peccatis; semper juxta methodum S. Doctoris, ut data aliquali notitia virtutis, donique correspondentis, assignentur singula peccata opposita.

CAPUT XXXI.

Præparanti se ad Confessiones proponitur distinctio actuum internorum.

1 DE fine hominis non ago cum Confessore ordinario, qui fide credit hominem elevatum ad beatitudinem consistentem in clara Dei visione. Actus, quibus ab hoc fine abducimur, alii sunt merè interni, quia completi tantum in corde: alii externi, quia consummati in opere. Quilibet facilè agnoscit peccata externa, & confitetur: non ita contingit de internis; quare ex cap. 7. n. 19. pœnitentem in hoc debet adjuvare Confessor, ut comprehendat illorum speciem, ac numerum.

2 Prima divisio actuum internorum est in Amorem, & Odium; hæc est distinctio valde generica; Amare est *velle bonum*: Odire est *velle malum*: æque amat, qui tristatur de malo proximi, gaudet de bono, qui desiderat bonum &c. cum tamen sint actus specie distincti: Idem a contrario dic de odio; quare in confessione non sufficienter se explicat pœnitens, qui se accusat v. g. *Ter odio habui proximum*; ulterius debet interrogare Confessarius, num odiverit tristando de ejus bono, vel desiderando malum, vel gaudendo de malo; præterea, quæ ratio mali fuerit volita: nam sicut facere malum proximo in bonis externis est peccatum specie distinctum a peccato, quod facit malum in fama, vel persona, ita sunt distincta specie peccata interna, quibus volumus proximo malum rei externæ, famæ, personæ: ad id maximè attende; nam in examine Romano interrogant, non super casibus hinc inde disputatis, sed, an scias discernere lepram a lepra, ubi pœniteas non discernit, an scias exquirere, quæ in dato casu sit species odii.

3 In actibus internis etiam distinguendi sunt: primò simplex complacentia: secundo desiderium: tertio intentio: quarto electio, post quas venit executio, quæ est actus externus, & tandem gaudium, seu delectatio, quam habemus in re possessa. Pœnitens aperiens externum peccatum, sufficienter explicat illos actus, dicendo se v. gr. semel peccasse cum fœmina: etenim primi quatuor necessario præcedunt, & ultimus consequitur; qui habet quartum, necessario fatetur primos tres, sine quibus non potest haberi. Idem dic de reliquis respectu præcedentium. At non est ita de præcedentibus respectu subsequentium, & tunc exigitur prudentia Confessarii, præsertim in peccatis contra Castitatem, juxta monitum Ritualis cap. 7. num 20. Contingit enim in praxi, quod fœminæ, præcipue Virgines nobiles, si ex fragilitate labantur, se accusant unice, quod habuerint cogitationes minus honestas. Sed nihil adhuc aperiunt peccati, quia sæpe sunt in animabus sanctioribus; quare prudentiam Rituale, ubi supra, requirit in Confessario, ne ex una parte doceat peccare pœnitentem; ex alia eli-

eliciat primo; si peccaverit: secundo speciem peccati; quam non poterit agnoscere, nisi sciat distinctionem actuum prędictorum.

4 Simplex complacentia est actus de objecto cogitato, absque respectu ad illud in actu consequendum: Aliqui vocant *Desiderium inefficax*. Tu non litiges de verbis: intellige substantiam, seu speciem, ac numerum actuum; otiosis relinque voces. Sæpè in praxi fęminę nobiles habent actũ positivum, determinantem potiùs mori, quam aliquid externum, vel minimum committere contrarium honori, non statim excusa sed neque statim damnes: delectatio potuit fuisse orta in appetitu tantum sensitivo, renuente voluntate: tunc potest esse materia magni meriti, sed prudenter inquire, num advertens ad cogitationes inhonestas, voluntariè commorata fuerit in illis; & quando non plenè se explicet, successivè interroga de aliis actibus, objectis &c.

5 Hæc de simplici complacentia in genere dignoscitur esse peccatum ex regula S. Thom. 1. 2. qu. 34. art. 2. *Delectatio sequitur naturam actus:* quare complacentia erit licita, si actus est licitus, & illicita, si actus est illicitus. Simplex, etiam voluntaria de actu conjugali, sine ulteriori periculo, est licita maritatis, quia illis hic, & nunc ratione Matrimonii actus est licitus, esto per accidens, ob absentiam mariti, non possit exerceri: Econtra sponsæ illicita est delectatio de actu conjugali futuro, vel etiam viduæ de præterito, quia ambabus pro tempore, quo delectantur, actus est per se prohibitus. Ex illo principio venialis erit delectatio, si venialiter, & mortalis, si mortaliter interdicatur actus. Simplex complacentia, quæ est peccatum, vocatur delectatio morosa, non a mora temporis, qua quis in illa sistit, nam omne peccatum fieri potest in instanti, sed a mora voluntatis, quatenus est voluntaria, etiam per unicum instans.

6 Delectationem esse malam, si actus sit illicitus, non est ita universale, ut non fiat distinctio; S. Thom. dixit: *Delectatio sequitur naturam actus*; quare non erit peccaminosa, si consurgat ex actu cogitato, qui ab intrinseco non sit illicitus, etiamsi talis actus extrinsece per superioris præceptum remaneat prohibitus: non peccat, qui in die Veneris delectatur de comestione carnium, nisi delectetur, ut in die Veneris, quia tunc fertur formaliter contra præceptum, & id est malum intrinsecè. Errant, qui credunt solùm esse peccatum delectationem contra Castitatem: etiam est peccatum delectari morosè de homicidio, furto, & in genere, omnis delectatio morosa, de objecto intrinsecè malo, est mala.

7 Theologi disputant, num in delectatione morosa sit explicanda circumstantia, quę necessariò explicari debet in desideriis, & aliis actibus, v.g. qui delectatur de fœmina, num explicare debeat, quòd sit virgo, vel nupta &c. circumstantia subjecti debet explicari, ut si delectetur Sacerdos, maritatus &c. De circumstantia objecti, Theologi diffident, ego censeo explicandam esse.

8 Secundus actus internus est desiderium. Ut nomen importat; est actus tendens in opus externum, adeò ut ex vi actus semper velimus consequi, quod desideramus, licèt non semper media ponantur ad consequendum, ut si Rusticus inhonestè desideret Reginam sanctam. Hoc desiderium erit mortale peccatum, si sit objecti contra legem Dei: Veniale, si objectum sit pręter legem Dei Delectatio de re mala, quia prohibita, non est peccatum; sed desiderium rei malę, quia prohibitæ, est peccatum, quando scitur lex prohibens. Ex num. 7. in morosa delectatione aliqui tenent, non necessario explicandam esse circumstantiam objecti, tamen omnes tenent explicari debere in desiderio.

9 Tertius actus internus est intentio finis Ex S. Thom. 1. 2. qu. 12. ar. 1. ad 3. distinguitur à desiderio, quia hoc vult aliquid, v. gr. sanitatem: Illa vult hoc totum, nempè, pervenire ad sanitatem: In peccatis desiderat homo rem alienam, & intendit pervenire ad accipiendum.

10 Quartus actus internus est electio. De hac S. Thom. 1. 2. qu. 13. & de consilio pręcedente electionem qu. 14. Ubi homo intendit pervenire ad aliquem finem, si adsint plura media perveniendi, ordo exigit, ut quęrat magis utile, magisque pro-

proportionatum fini; ista inquisitio est propriè consilium pertinens ad intellectum: Ubi, consideratis omnibus mediis, accipit unum, dicitur electio pertinens ad voluntatem Potest peccari & in consilio, & in electione: In consilio, dum voluntas applicat intellectum ad media illicita, ut cum quis consulit dæmonem: species peccatorum in consilio per defectum habes part. 2. cap. 16. num. 3. & per excessum cap. 17 num. 3. In electione peccatur etiam; quare qui elegit expectare hostem in via, ut occidat, etiamsi pœniteat, dum expectat, non sufficienter explicat peccatum, accusans, quòd proposuerit occidere, debet explicare medium electum, quòd expectaverit &c. Si assumpsit media de se aliàs illicita, ut si dedit pecuniam Sicario, quod prohibetur per leges; Regula ad dignoscendum, quæ media specialiter sint explicanda, dabitur cap. 38. nu 16. cum de præceptis obligantibus per se, & per accidens.

11 Quinto: succedit actus externus, de quo nihil nunc; & quo explicato in confessione, intelliguntur explicati actus præcedentes, num. 3. Imò intelligitur etiam explicata delectatio, seu gaudium immediate consequens ad actum: At, si post tempus, reflectens peccator supra actum, noviter gaudet, est novum peccatum, & debet explicare pœnitens, non tantum, quod delectatus fuerit de morte inimici: tunc enim tale gaudium, quod est species distincta à simplici complacentia, confunderetur cum ista, sed explicare debet, se delectatum de occisione perpetrata. Idem in aliis casibus.

12 A quæst. 15 ad 18. S. Thom. nominat alios actus, de quibus nunc differo, quia non reperiuntur separati à prædictis: ergo etiamsi perfectè illos non percipias, non est periculum, quod reddatur defectuosa confessio: vide in fonte. Prædictorum differentiam cura perfectè noscere, & quod necessarium est, explicari perfectè a Pœnitentibus ubi deficiunt; aliter non sunt explicatæ species peccatorum, ut requiritur ad integram confessionem.

CAPUT XXXII.

De Passionibus Animæ.

1 SAnctus Th post explicatos actus internos voluntatis, a q. 18. ad 22. examinat, undè prædicti actus desumant bonitatem, vel malitiam: finis hujus operis non est ita sublimis, ut finis Sancti Th. Meus finis est, *discernere lepram a lepra*, hoc est, peccatum à peccato; quare procedo ad explicandas cum eodem a qu. 22. ad 49. passiones animæ, quibus moderandis in Pœnitente Confessor debet insistere, præsertim si frequentat Sacramentum. Complures bis, ter, aut sæpiùs in hebdomada, semper accusant easdem passionum inordinationes, quæ post plura etiam lustra insurgunt inordinatiores. Id ex sua culpa, cui Confessor debet mederi; propterea multi suspicantur de hujusmodi confessionibus, ex quibus nulla emendatio apparet de venialibus. Sed quomodo Medici officium exercebis circa hujusmodi peccata passionum, si omninò ignoras passiones? *Vulnus, quod ignorat, medicina non curat*, ait Trid. sess 14. cap. 5. & morbum nequit tollere Medicus, qui nescit radicem morbi.

2 Homo habet duplicem appetitum: intellectivum, qui dicitur voluntas, & sequitur ad cognitionem intellectus, habetque actus enumeratos cap. præcedenti: alterum sensitivum, qui dicitur sensualitas, & movetur ad cognitionem sensitivam, cujus actus enumerabimus. Loquendo de mortalibus, homo ut plurimum peccat per utrumque appetitum: fœmina, v. gr. repræsentatur homini, ex cujus imaginatione consurgit delectatio in sensitivo, qua per intellectum repræsentata voluntati, hæc acceptat, & ita peccat. Idem dic de reliquis; nam appetitus sensitivus movetur erga suum bonum, & voluntas, quæ est domina, deberetque moderari hos motus sensitivos, juxta dictamen rationis, non se opponit modis, quibus tenetur; ita serva prævalet in dominam, concupiscentia trahit voluntatem: Non tamen omne peccatum semper contingit hoc modo. Sæpè, antequam exurgat motus concupiscentiæ, voluntas

excitat sensualitatem: sæpè peccat homo circa ea, quę non possunt appeti motu sensualitatis, ut qui discredit Deo &c. Quæ contingunt per motionem primam voluntatis, ex suo genere sunt gravissima.

3 Appetitus sensitivus habet duas potentias: altera dicitur Concupiscibilis, altera Irascibilis: Prima fertur in bonum sibi conveniens, utile, vel delectabile (bonum, ut honestum, est objectum voluntatis) vel fugit a malo: altera fertur ad vincendas difficultates, quæ sibi occurrunt pro consecutione talis boni, vel in evitando malo.

4 Actus competentes utrique vocantur passiones, quia fiunt cum immutatione corporis, ut patet; nam etiam in facie cognoscitur per alterationem; qui gaudet, timet, &c. Sunt undecim hæ passiones: Amor, qui est simplex complacentia; Abominatio, quæ etiam dicitur Odium, & est simplex displicentia; Desiderium, quod est actus efficax tendens in opus; Fuga, seu Odium, quod est desiderium mali; Gaudium, quod est delectatio in bono possesso; Tristitia, quæ est displicentia de malo præsenti; Spes, quæ firmat appetitum in eo, quod desideramus ad consequendum, contra difficultates, quas patimur in consecutione; Desperatio, quæ est destitutio appetitus consequendi bonum, ex eo quod apprehendimus non posse nos superare difficultates occurrentes in consecutione, per quod etiam desistimus à desiderando, quia non ampliùs apparet consequibile: Timor oritur, cum videmus imminere malum, quod difficilè possumus evitare. Ad hunc facillimè sequitur desperatio: Audacia sequitur ad spem; quando enim speramus consequi bonum, esto mala, seu difficultates impediant consecutionem, animamur ad vincendas difficultates; & hæc animatio dicitur Audacia: Tandem Ira, & appetitus vindictæ, cum homo tristatus est ob malum sibi illatum, & sperat vindicare, restituendo nocenti, quod tenet convenire, ut nocens habeat malum pro malo, tunc insurgit in Irascibili passio hæc iræ, qua appetit vindicare.

5 Sex primæ pertinent ad Concupiscibilem; quinque ultimæ ad Irascibilem: hoc ordine procedunt etiam in brutis, cum quibus illas homo habet communes: Quoad bonum, imaginativa repræsentat talem cibum esse saporosum, & complacet in sapore imaginato: progreditur imaginans sibi convenire talem cibum, & desiderat; sed hic repræsentatur difficultas in obtinendo illo, quare firmat se per spem, quæ movet ad Audaciam, ut aggrediamur superare difficultates, ex quarum apprehensione prius per spem firmaveramus nos in desiderio consequendi; & quia imaginamur Petrum habentem in sua manu cibum, nobis injustè opponi, excitamus iram contra Petrum, appetentes vindicari de injusta parvipensione, quam habet de nobis: his remotis, habito jam cibo, gaudemus comedendo. Semper igitur incipit Concupiscibilis; ubi opus est, mediat Irascibilis, & semper terminat Concupiscibilis. Si difficultates apprehendantur vix superabiles, post desiderium sequitur timor de superandis; ubi apprehenduntur insuperabiles, sequitur desperatio. Ad apprehensionem mali sequitur Abominatio, seu displicentia; si iterum imaginemur posse nobis advenire, sequitur Odium, seu Fuga: si videatur difficile vitari posse, sequitur timor: ubi advenit malum, sequitur Tristitia; quare pariformiter incipit Concupiscibilis: ubi opus est, mediat Irascibilis, & terminat Concupiscibilis.

6 Undecim hæ passiones de se non sunt peccata, sed Deus inserit homini, ut illis adjuvetur ad bonum honestum: Timor gehennæ retrahit à multis excessibus, & inducit remorè ad charitatem: Audacia, & Ira competunt Viro forti, ex S. Th. 2. 2. q. 123. ar. 3. ad 10. Dupliciter possunt esse malæ: primò, si excitentur voluntariè circa objectum alias prohibitum: secundo, si circa licitum excitentur inordinatè; Ira, quæ ponitur vitium capitale, non est ipsa passio secundum se, sed ut est inordinata.

7 Multi decipiuntur credentes non esse peccatum mortale, quidquid provenit ex passione iræ, maledicentias, imprecationes, blasphemias, etiam hæreticales, Hinc vulgus perseverat in mortalibus; confitentur se maledicentias &c. protulisse ex animo, sed irato; Confessarius imperitus

ritus statim eximit à culpa mortali. Scito ex S. Thom. 1.2. qu 77. præsertim art. 7. quod omnis passio potest prævenire rationem quoad actum, v. g. quoad iram, sed non quoad actus aliarum potentiarum, qui excitantur per iram. Id paucis explicari nequit melius, quam doctrina ejusdem, 2 2. quæst. 13. art. 2. ad 3. ubi de blasphemia, ait: *Blasphemia potest absque deliberatione, ex surreptione procedere dupliciter: Uno modo, quod aliquis non advertat hoc, quod dicit esse blasphemiam; quod potest contingere, cùm aliquis subito ex aliqua passione in verba imaginata prorumpit, quorum significationem non considerat: & tunc est peccatum veniale. Alio modo, quando advertit hoc esse blasphemiam, considerans significata verborum; & tunc non excusatur à peccato mortali, sicut nec ille, qui ex subito motu iræ aliquem occidit juxta se sedentem.* Quæ multo magis locum habent in maledicentiis, & imprecationibus matrum erga filios &c. ex animo jactis pro illo instanti iræ; nam maledicentia talis est volita per voluntatem, consequenter considerata per intellectum; quare toties mortaliter peccant, quoties maledicunt ex animo.

8 Adverte has passiones esse genera, non species; quare, quando in illis est peccatum mortale, non sufficit pœnitenti se accusare, quod proruperit in odium, iram &c. debet ulterius explicare, quod malum voluerit per odium, & quomodo, an complacendo, desiderando &c. ut cap. 31. num. 2. Circa timoratos, qui frequentant hoc sacramentum sine peccatis, attende, ut, quantum fieri potest, moderentur, paulatim passiones: Ad hoc propone duplex medium: primo, ut in omnibus considerent finem, ita assument passiones, v. g. iram, quantum est necessaria, ut cum fructu corrigant vitia: Idem dic de delectatione in cibo, potu, & reliquis pertinentibus ad propagationem speciei, ut curent nihil amplius delectationis quærere, quam quod confert ad fines talium actuum: secundo, quia difficillimum est ita ratione frænari appetitum sensitivum, ut neque deficiat, neque excedat, optimum erit consulere, quod, ubi passio concurrit ad aliquam operationem, se accusent in fine confessionis ex corde, de inordinatione passionis, verbi gratia pater, & mater debent irasci contra filium delinquentem; se accusent, veniam petentes à Deo, si forte defecerint, vel excesserint in ira. Hoc est remedium efficax ad passiones, magis, ac magis moderandas; nam duo concurrunt: primo, nostra humilitas: secundo, meritum Christi applicatum per Sacramentum institutum in remedium infirmitatis; & excessus, vel defectus in hujusmodi provenit ex infirmitate.

CAPUT XXXIII.

De principiis bonorum Actuum.

1 Finis principalior hujus operis est *discernere lepram à lepra*, hoc est, instruere super distinctione peccatorum, ut in Confessionali ritè possit exerceri triplex officium, Judicis, Medici, & Doctoris. Quia unius oppositi nequit haberi perfecta cognitio, nisi, saltem imperfectè, cognoscatur aliud, ideo, ubi agitur de peccatis, & vitiis, etiam aliqualiter debet explicari bonitas actuum, & virtutis. S. Thom. postquam egit primo de actibus appetitus intellectivi, ut dedimus cap. 31. & de actibus appetitus sensitivi c. 32. agit de principiis intrinsecis actuum bonorum, & malorum: Distinguit principia intrinseca ab extrinsecis: quia actus nostri sunt vitales, manent in operante: Igitur principium intrinsecum est, quod recipit operationem; quare appetitus dicitur principium intrinsecum, & quidquid concurrit ad operationem, ut forma appetitus: Principium extrinsecum dicitur, quod ab appetitu distinctum concurrit ad operationem, esto imprimat aliquid in appetitu, ut Deus, qui alias infundit gratiam actualem, auxiliantem &c. De potentiis tractaverat 1. p. qu. 70 ad 74. cum nihil circa illas occurrat speciale pro Confessario, nihil attingam: qui plenius instrui cuperet, videat in prædictis locis. Hic agit de habitibus in genere, qui potentias informant, à q. 49. ad 54. sive concurrant ad bonum, sive ad malum; & à 56. ad 71. de habitibus bonis. Ego hic concludo, quidquid spectat ad principia bonarum operationum, physicè operantia,

tia, sive sit Deus per suam gratiam, sive voluntas per suos habitus.

2 Voluntas Justi, quando operatur bonum, & movet se ipsam, & movetur à Deo ad illud; quare debet perfici per duplicem habitum. Alter dicitur virtus, alter donum Spiritus sancti. Virtutes omnes Morales reducuntur ad septem, tres sunt Theologicæ, quatuor Cardinales: Etiam septem sunt Dona Spiritus sancti; de utrisque vide *Instr. Cleri* cap. 11. quoad universalem quandam intelligentiam: quæ perfectiùs de illis scienda sunt, dicentur de qualibet virtute in particulari, & dono correspondente. Virtutes Cardinales aliæ sunt acquisitæ, aliæ infusæ: acquisitæ nos disponunt ad actus naturales: infusæ, ad supernaturales earundem: Theologicæ, & Dona sunt solum supernaturales, quia sequuntur ad fidem, quæ est principium supernaturalitatis. Tam Virtutes, quam Dona sunt invicem connexa inter se, & cum charitate, ut nequeat haberi perfecta ex omni parte una Virtus, & Donum, nisi habeantur omnes, maximè Charitas; quare in peccatore nulla virtus est ex omni parte perfecta, sed si habet aliquem habitum inclinantem ad actus virtuosos, ille non est ex omni parte virtuosus: cum hoc tamen stat, quod eliciat actus verè virtuosos; nam actuum vere virtuosorum alii sunt perfecti, alii imperfecti. Primi exigunt procedere ab habitu virtutis: secundi præcedunt, veluti dispositio, ad introducendam virtutem: Ignis habet producere calorem; sed alius est calor perfectus, alius imperfectus; octavus gradus est perfectus, & iste semper existit cum forma ignis: cæteri sunt imperfecti, qui non semper exigunt esse cum forma, sed præcedunt tanquam dispositiones: nihilominùs sunt verus calor, esto sint imperfecti.

3 Etiam in linea Donorum reperio actus imperfectos, & perfectos S. Thom. 2. 2. qu. 8. ar. 5. ait: *qui nondum consecutus est donum* Intellectus tamen *ex illustratione Spiritus sancti alia quædam preambula cognoscit*. Ad 1. addit Augustinum aliquando nomine doni Intellectus, accepisse quamcunque *illustrationem intellectualem, quę tamen non pertingit ad perfectam doni rationem*. Hi in linea donorum imperfecti reperiunt etiam in peccatore. Perfecti sunt in duplici genere; alii perfectissimi, alii minùs perfecti. In hoc secundo genere sunt duodecim fructus Spiritus sancti, in primo, octo Beatitudines, & actiones, quas vocant Virtutis Heroicæ. Notitia superficialis utrorumque est *in Instr. Cleri* cap. 11. num. 6. 7. Si vis plenius instrui, lege S Thom. 1. 2 qu. 69. & 70.

4 Principium extrinsecum concurrens physicè cum voluntate ad opera, est Deus per suam gratiam. De hac plenè S Th. 1. 2. quæst 109. Gratiæ necessitatem ut intelligas, habe ante oculos doctrinam universaliorem Catech. Rom. 1. par. cap. 2. num. 22. ubi dicitur: *Non solum Deus universa, quę sunt, providentia sua tuetur, atque administrat, verum etiam, quæ moventur, & agunt aliquid, intima virtute ad motum, atque actionem ita impellit, ut quamvis secundarum causarum efficientiam non impediat, præveniat tamen, cùm ejus occultissima vis ad singula pertineat; & quemadmodùm Sapiens testatur* Sap. 8. Attingit a fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter. *Quare ab Apostolo* Act. 17 *dictum est, cum apud Athenienses annunciaret Deum, quem ignorantes colebant*. Non longe est ab unoquoque nostrum; in ipso enim vivimus, & movemur, & sumus: *Atque hæc &c* Id exemplo mirabiliter explicuerat S. Th. q. 3. de pot. ar. 7. ad 7. Artifex securi dat primo, esse, ut sit securis: secundò, conservat, non destruendo illam: tertiò, dat virtutem, acuendo illam, sed esto sit perfectissima in his tribus, nunquam actu scindet, nisi actu artifex moveat ad scindendum. Ita semper se habet causa universalis respectu particularis, & maximè prima respectu secundæ, scilicet, Deus.

5 Non facile percipies hanc doctrinam respectu causarum contingentium, de quibus non omninò adæquatum exemplum reperitur extra Deum; sed suppone duo certissima: primo Artifex tollens, velut ab otiositate securim, & per impulsum movens ad scindendum, nihil virtutis, quam prius habeat, tollit securi; si ex utraque parte erat acuta, ita ut ex utraque posset scindere, artifex imprimens motum ad scindendum ex hac, nihil acuminis tol-

tollit ex altera parte, sed solum istam movet: uno verbo dat isti operationem, sed nihil virtutis ad scindendum tollit alteri: Eodem modo Deus movens causam contingentem ad hanc operationem, dat illi solum talem operationem, nihil virtutis tollit ad contrariam; consequenter adhuc operatio est contingens, quia procedens a causa ita operante, ut cum operatione actuali conjungat potentiam: quæ si ad contrariam non tollitur, profectò remanet, secundo, nota primum principium in Summulis: *Conclusio sequitur debiliorem partem*, quia operatio procedens a causa prima, Deo, simul & secunda, est veluti conclusio, talis operatio debet sequi causam particularem, & contingentem, ut sit particularis, & contingens: Ratio desumitur ex alio principio æquè certo: Effectus nequit esse perfectior suis causis: cum igitur omnis ratio formalis reperta in effectu, procedat indivisibiliter a duabus causis, si haberet necessitatem a prima, non contingentiam a secunda. quia hæc necessitas in effectu tribuenda est utrique, effectus esset perfectior sua causa.

6 Hæc deducuntur ex principiis naturalibus; cœterum ulterius ex fide suppone per Adæ peccatum fuisse debilitatas hominis potentias ad bonum, ita quod amisit primo amorem naturalem, Dei finis ultimi; & ab intentionem finis regulatur electio mediorum: secundo incurrit in intellectu ignorantiam, in voluntate malitiam, in Irascibili infirmitatem, in Concupiscibili concupiscentiam. S. Th. 1. 2. q 85. art. 3. Vide cap. 3. nu 11 Ita vulneratus homo remansit in bonum quasi securis, cui multum est diminutum de acie, & sicut hæc taliter relicta; ut actu scindat, duobus indiget: primo, quod reddatur acies, seu vis ad scindendum: secundo, quod actu moveatur: ita homo, ut operetur bonum, Indiget duobus; primo, quod per auxilium gratiæ confortentur vires debilitatæ: secundo; quod tali auxilio confortatæ moveantur ad operandum per aliud auxilium; intellectus contra ignorantiam ad cognoscendum verum, confortatur principaliter lumine fidei, donisque correspondentibus, sive sint actus perfecti, sive imperfecti; sed ubi ad cognoscendum adsit hæc gratia in intellectu, non per hoc est confortatus in voluntate ad bonum; Patet exemplo infirmi duabus infirmitatibus, nempè, in oculis, & in pedibus: Illum perfectissimè sanavit Medicus in oculis, fecitque videre medicinam in angulo cubiculi, efficacissimam ad sanandos pedes. Esto multum prosit, quod infirmus cognoscat virtutem medicinæ, tamen non sufficit, ut convalescat, nisi sublatum in humeros Medicus ducat ad medicinam. Id innuere volens Trid. sess. 6. can. 4 dixit: *Liberum hominis arbitrium à Deo motum, & excitatum, &c.* volens & excitationem, qua illuminamur, & motionem, qua illuminati movemur. Porrò sunt varia genera gratiarum, de quibus, si velis plenius instrui, consule loco prædicto S. Thom. Et de gratiis gratis datis 2 2. a qu. 171. ad 179. qua doctrina maximè indiget dirigens animas perfectiores simul cum damnatione Thesum Molinos.

CAPUT XXXIV.

Quid circa peccatum in genere debeat particulariter addiscere præparans se ad Confessiones.

1 Sanctus Th. postquam egit de actibus virtutum, principiis intrinsecis a quæst. 71. ad 89. plenissime agit de peccato, ejusque principiis, adeout perfectus Theologus nihil ulterius possit desiderare ad totalem peccati notitiam. Quia tamen hoc opus explicat, quæ spectant ad exercendum rite triplex munus, Judicis, Doctoris, ac Medici, ut exercent in aliis negociis ordinarii Judices, Medici, & Doctores, ideo ex thesauro Angelico solum seligam, quæ tenetur scire Confessor ordinarius. Rei cujuslibet agnoscenda est saltem crassa Minerva, & essentia, & accidentia, quare cum peccata sint materia remota triplicis officii, debes scire peccati essentiam, seu speciem, numerum, & circumstantias, quas accidentia vocat S Thom. 1. 2. q 21 art. 10. ad 2. Hæc, ut quantum fieri potest, clarissime proponam: quæ conveniunt univocè sub uno nomine, prius definiuntur, deinde dividuntur, atque conveniunt analogice, ut peccatum ex qu. 88. ar. 11. ad 1.

ad 1. prius dividuntur, deinde definiuntur; quare.

2 D. Detur distinctio peccatorum?

M. Peccatum aliud est originale, aliud actuale: De primo vide *Instr. Cler.* cap. 11. num 8. & cap. 35. num. 2. Scripturæ authoritates à, Trid. primum adductas ut Missionarii hæreticis probent dari. S. Thom. a q. 81. ad 84. contra Gentes c. 50. 51. 52.

3 D. Quotuplex est peccatum actuale?

M. Primo dividitur in capitale, & non capitale: Capitalia dicuntur, quæ sunt caput, seu origo, unde alia proveniant. S. Thom. qu. 84. ar. 3. sunt septem data *in Instr. Cl.* c. 11 n. 9. tria de natura sua non sunt mortalia, Avaritia, Gula, & Ira. S. Th. ar. 4. de singulis dicetur suo loco, cum de virtutibus, quibus opponuntur: secundo, peccatum aliud est spirituale, aliud carnale: Carnale perficitur in delectatione gustus, & tactus: Spirituale in aliis delectationibus. S. Thom. q 72. ar. 2. Tertiò, aliud est in Deum, aliud in se ipsum, aliud in proximum. Licet omnia sint in Deum, dicimur tamen specialiter peccare in Deum, quando peccamus in his, quæ ratio dictat deberi soli Deo, ut quando peccamus contra Virtutes Theologicas, vel contra Latriam: Dicimur peccare in nos ipsos, quando peccamus in his, quæ ratio dictat deberi nobis, ut quando peccamus gula &c. Dicimur peccare in proximum, quando peccamus in his, quæ ratio dictat deberi proximo, ut quando lædimus justitiam. S. Th. qu. 72. ar. 4. Quarto, peccatum aliud est commissionis, aliud omissionis: Peccatum commissionis est contra præceptum negativum; quare furtum est commissionis, quia est contra præceptum negativum, prohibens furari: Omissionis est contra præceptum positivum: ut omissio sacri in die festo, quia contra præceptum positivum, præcipiens auditionem sacri. S Th. ar. 6. Quinto, distinguitur peccatum cordis, oris, & operis. S. Th ar. 7. apud quem vide alias distinctiones. Cura, ut in Confessione pœnitens explicet has differentias, ubi agitur de mortalibus; nec enim sufficienter se accusat, dicendo, v. g. *Peccavi graviter contra charitatem Proximi*, sed debet addere, num læserit proximum peccato omissionis, negando signa benevolentiæ positive præcepta, vel commissionis, operando contra præceptum prohibens odium &c. Similiter debet explicare, num odium fuerit tantum in corde, vel addita fuerint verba indicativa odii, vel tandem deventum fuerit ad actus externos, Prædictæ differentiæ inveniuntur æque in peccato mortali, ac veniali.

4 D. Profer distinctionem peccati venialis, & mortalis?

M. Sexto, Mortale est dictum, factum vel concupitum contra legem æternam Dei: Veniale dictum, factum, vel concupitum præter legem æternam Dei: S. Th. qu. 71. art. 6 additis, quæ habet q. 88. ar. 1. ad 1. Proprie dicitur contra legem, quod est contra finem legis, 1. Tim. 1. *Finis præcepti*, seu legis *est charitas*: quare proprie mortale est contra legem, quia destruit charitatem: Veniale præter legem, quia diminuit fervorem charitatis.

5 D. Ex S. Th. 1 2. q. 96. ar. 4. leges humanæ obligant in conscientia, & præcepta sub mortali, ex 2. 2. qu 186. art. 9. ad 2. quare datur mortale, quod non est contra legem æternam?

M Ex eodem 1 2. q 95. ar. 2. Omnis lex humana justa (& solum justa obligat in conscientia) derivatur a naturali, quam Deus indidit in corde hominum, ut imaginem particularem æternæ universalis: ergo sicut offendit Principem, qui offendit imaginem Principis, ita legem æternam, qui offendit imaginem legis æternæ. Vide c. 28. n 2.

6 D. Quædam dicuntur mortalia ex genere suo, quædam non: qua regula possim discernere hanc differentiam?

M. Duplici; prima est digna Theologo, quia universalis: Ex nu. 5. mortale est contra finem legis, seu contra charitatem: quare Theologus videns peccatum habere de natura sua oppositionem cum charitate, vel mediis necessariis ad conservandam charitatem, judicabit de natura sua mortale. Secunda magis infigetur memoriæ; v de primo, quæ virtutes obligent nos de natura sua ad suos actus sub mortali; peccata illis opposita de natura sua sunt mortalia. Quia homo facilius percipit res in particulari, quam in universali, in sua 2 2. S. Thom. examinat

nat triginta octo virtutes: quatuordecim sub mortali nos obligant, Fides, Spes, Charitas, Justitia commutativa, Justitia distributiva, Justitia legalis, Justitia vindicativa in Superiore, Religio, Pietas, Obedientia, Observantia, quæ dat obsequium debitum Superioribus, Sobrietas, Castitas, & Humilitas Reliquæ non obligant sub mortali. Prudentia, v. gr. derterminat media ad consequendum, vel conservandum finem charitatis, quia non omne medium est omnino necessarium, sed aliquod ad perfectius conservare charitatem, ideo de natura sua non obligat sub mortali, sed, solum quando medium est tale, ut sine eo non possit haberi charitas. Igitur peccata prudentiæ opposita de natura sua non sunt mortalia. Liberalitas non obligat sub mortali, quia possumus habere charitatem erga proximum, etiamsi non simus liberales, dummodo exerceamus charitatem, quando proximus est in extrema necessitate, aut gravi, vel habemus superflua. Quod obligat nos tantum in casu particulari, non obligat de natura sua, per consequens peccata liberalitati opposita de natura sua non erunt mortalia. Singulas species singulis virtutibus oppositas dabo suis locis.

7 D. Verba Ritualis, *discernens inter lepram & lepram*, important distinctionem specificam, & numericam peccatorum: qua regulâ dignoscam illam?

M. In praxi hoc est præcipuum munus Confessarii, qua Judex est, ut a pœnitente faciat explicari speciem, numerum, & circumstantias explicatu necessarias, juxta c. 7. nu. 19. In subsequentibus agetur de circumstantiis, & numero; in præsenti danda est regula, ut cognoscatur essentia (quæ est fundamentum cœterorum) seu species. Regulæ sunt duæ, quæ in unam recidunt: primo, peccata sunt diversa specie, quæ habent diversum formale objectum; regula generalis ad distinguendum omnem actum. S. Th. 1. p. q. 77. a. 3. Alia pro distinguenda particulariter specie peccatorum est: *Tunc peccata distinguuntur specie, quando opponuntur diversis virtutibus, vel eidem virtuti per excessum, & defectum*. Odium, & furtum distinguuntur specie, quia primum opponitur charitati: secundum, justitiæ. Eidem liberalitati opposita prodigalitas, & avaritia, distinguuntur specie, quia prima excedit dando, secunda deficit: Furtum, & homicidium, licet opposita eidem justitiæ commutativæ, distinguuntur specie, quia homicidium tollit vitam, quæ est bonum superioris ordinis bono fortunæ. Idem dic de reliquis. A Pœnitente audiens, quod peccavit contra virtutem aliquam, ulterius inquire speciem, quia plura sunt peccata specie diversa contra eandem virtutem. S. Th. 1. 2. qu. 72. ar. 8. Hæc regula duplex inservit ad distinguendas species peccatorum mortalium ad invicem.

8 D. Inferius assignabis peccata contra Dona Spiritus sancti cap. 35 num. 18. Ignorantiam dono Scientiæ. Par. 2. suo loco, Hebetudinem sensus, & cæcitatem mentis dono Sapientiæ; quare non ex sola oppositione ad virtutes, distinguuntur peccata?

M. Distinguuntur ex oppositione ad virtutes; esto sint contra Dona Spiritus sanctus, inter quæ computari debent blasphemiæ in Spiritum sanctum, de quibus Par. 2. suo loco. Nota ex S. Th. 2. 2. qu. 159 ar. 2 ad 1. quod Dona apud Theologos in suo actu perfectissimo correspondent virtuti heroicæ, quam Philosophi etiam vocabant divinam, quia excedit modum, quo solent operari homines. Theologi quærunt, an virtus heroica distinguatur specie à communi. De hoc non curet Confessor: potest enim satisfacere suo muneri Iudicis, esto ignoret prædictam distinctionem. Loquendo de peccatis oppositis virtuti heroicæ, seu donis, illa erunt talia, quæ à Philosophis dicuntur bestialia, inhumana, & contra naturam. Hujusmodi est in Luxuria peccatum antonomasticè dictum *Contra naturam*: Blasphemiæ in Spiritum sanctum, quas inter S. Th. enumerat obstinationem; & deinde 2. 2. qu. 88. ar 6 ait obstinationem esse circumstantiam notabiliter aggravantem. Qu. 159. ar. 12 ad 1. Crudelitatem enumerat inter peccata opposita donis. Omnia hæc saltem mediate opponuntur virtutibus. Et vel differant specie, vel tantum aggravent, Confessor curabit explicari ex ratione danda num. 20.

9 D. Di-

9 D. Discernere lepram a lepra importat etiam agnoscere numerum peccatorum: igitur quomodo peccata distinguuntur numero?

M. Non debes curare unitatem, & distinctionem numericam peccatorum in genere physico, sed in genere moris. Hinc ex S. Th. 1. 2. qu. 20. a. 6 plures actiones physice (etiam specie) diversæ, erunt unum numero peccatum, si ad eundem finem ordinentur, v. g. Petrus, ut occidat hostem in mane, citius solito in vesperi vadit dormitum, surgit, induit se, arripit ensem, exit domo, ambulat per compita, ut hostem inveniat: physice sunt actiones diversæ specie, sed in genere moris, quia unus est omnium finis, unum sunt numero peccatum. Si dum continue ambulat, incipit cursum, primo propter vanam gloriam: secundo propter gloriam Dei: tertio, ut furetur: una physice actio erit, primo peccatum veniale: secundo actus bonus: tertio peccatum mortale, quia ordinata in tres fines: Secundo, sicut ex diversitate objecti formalis desumitur distinctio specifica, & formalis, ita ex diversitate objecti materialis, desumitur distinctio materialis, & numerica. Id nisi attendas, millies expones sacramentum periculo nullitatis: Philosophus, etiam lumine naturali, agnovit, quod *Injuria est in injurato*; quare si uno ictu duos occidam, uno verbo duobus detraham, vel duobus sim scandalo, quanquam una sit actio, tot erunt peccata homicidii, detractionis, & scandali, quot sunt offensi: Plures a pœnitentibus non sufficienter explicantibus, forte negligunt petere numerum offensorum, ex quo pendet cognoscere, quot numero peccata commiserit: Tertio, etiam distinguuntur, seu multiplicantur numero ex diversitate temporis, quo commissa fuerunt, ut si hodie, & cras percutio inimicum, erunt duo. Totum hoc provenit, quia tanta intercapedo temporis facit mutare intentionem, seu quod non remaneat virtualiter prima, sed interrumpatur per actus, qui mediant, moraliter. Hinc tempus illud facit distinctionem numericam, quod moraliter censetur sufficere ad variandam intentionem. Hoc debet hic, & nunc determinari judicio prudentum; & Confessor in praxi, ubi potest esse dubium, provideat securitati conscientiarum.

10 D. Explicata est essentia, seu distinctio specifica, & individuatio, seu numerica: explicentur nunc accidentia, seu circumstantiæ?

M. Quà Judex, debes etiam scire circumstantias; nam verba cap. 7. nu. 19. *Si Pœnitens... circumstantias peccatorum explicatu necessarias non expresserit eum Sacerdos prudenter interroget*; nam innuunt officium Judicis, cujus est interrogare. De circumstantiis actuum humanorum agit S. Th. 1. 2 qu. 7 qu. 18 ar. 3. ar. 10. & 11. & de circumstantiis peccatorum qu. 72 ar. 9. qu. 73. ar. 3 & qu 88. ar. 5 Nota, quod accidentium aliqua vere sunt in se talia, & aliqua sunt in se substantiæ, sed accidentia respectu subjecti, cui superveniunt: all edo, v. g. in se vere est accidens: vestis autem accidens respectu hominis, cui supervenit, seu accidit; sed in se est substantia: quæ applicando circumstantiis peccatorum, aliæ sunt vere accidentia, ita quod cum actu constituant unicum peccatum; aliæ sunt accidentia respectu istius actus, vere tamen in se habent rationem alterius peccati: primę dicuntur aggravare, vel diminuere peccatum intra eandem speciem secundæ, mutare, seu transferre speciem peccati in aliam: Ut sciamus, quando aggravent intra eandem speciem, quando mutent speciem, notanda est regula n 7. tradita pro distinctione specifica. Dixi peccata distingui specie, si opponantur diversis virtutibus, vel eidem per excessum, & defectum: si ergo idem actus physicus opponatur diversis virtutibus, vel eidem per excessum, & defectum, erit in duplici specie morali, & duo peccata specifice distincta: sicut enim in uno actu dicuntur duo peccata numero distincta, si attingantur duo objecta materialia, ex num. 9. ita, si uno actu attingantur duo objecta formalia, erunt duo peccata specie distincta, & ita unum furtum rei sacræ est duplex peccatum. Eodem modo si quis eodem actu furetur, & occidat, committit duplex peccatum contra justitiam, quia ille actus est in duplici specie.

11 D. Quæ sunt circumstantiæ Confessori attendendæ?

M. Com-

M. Comprehenduntur illo versu, quem 1. 2. qu. 7. ar. 3. recitat S. Thomas:

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando:

cum hunc pueri fere decantent, particulariter explicabo, quando illæ mutent speciem. Ex n 5. recole quatuordecim virtutes, quæ nos obligant sub mortali, ac differentiam inter præceptum negativum, & affirmativum: illud obligat semper, & ad semper: istud semper, non ad semper. Igitur

12 Prima circumstantia *Quis* importat personam peccantem, & in quam peccatur. Circa peccantem, mutabit speciem, quando actus universaliter prohibitus ab una virtute, specialiter prohibetur tali personæ per aliam, vel actus universaliter hic, & nunc præceptus omittitur ab eo, qui hic, & nunc obligatur ad illum ex virtute: Hoc secundum dico, quoad præcepta affirmativa, quæ non obligant ad semper. Exemplo res erit clarior. Castitas universaliter prohibet omne peccatum luxuriæ, aliæ virtutes sub alia ratione illud prohibent personis specialibus. Igitur quis peccet, primo considera in omnibus peccatis contra charitatem proximi; & considera solum quoad hæc duo, *si sit conjunctus*, & *si sit Superior*; tunc enim, quoad primum, illa peccata sunt contra pietatem, quoad secundum contra observantiam; nec modo in peccatis contrarie oppositis, sed etiam in peccato omissionis, ut si omittam subvenire patri in extrema necessitate: secundo, utrumque considera in justitia commutativa, ut si offendo patrem, Superiorem, vel Clericum, juxta cap. *Si quis suadente*, 17 q 4. tunc, utpote contra Religionem, est sacrilegium: Tertio, in materia Castitatis considera, si sit conjunctus, quia est contra Pietatem: si sit maritatus, vel sub custodia sit Virgo: utrumque est contra Justitiam; si sit voto adstrictus, est contra Religionem. Quis etiam sit ille, in quem peccatur, explicandum est in prædictis casibus ob easdem rationes; & si contra Castitatem ambo sint maritati, tunc erit duplex numero peccatum in specie adulterii: fit enim duplex injuria: vir uxori, & uxor marito.

13 Circumstantia *quid* importat, quid sequatur per se ex tali peccato. Scandalum potest ordinarie sequi ad quodlibet peccatum externum; consequenter hæc circumstantia *quid* potest habere locum, ubi violatur quælibet ex quatuordecim virtutibus, etiam ubi violatur charitas; nam, v. g qui omittit subvenire proximo in extrema necessitate, ultra peccatum omissionis contra præceptum positivum eleemosinæ, facit peccatum (si publice omittat) scandalosum, & inductivum ruinæ spiritualis proximi, contra præceptum negativum Charitatis; quare cum tali publicitate hoc peccatum habet duas malitias specie diversas, quia una eidem virtuti opponitur per excessum supra aliam: Inducere ad ruinam spiritualem est malum de se multo gravius, quam non sustentare vitam corporalem; quare circumstantia *quid*, ponit peccatum in duplici specie, totque numero peccata erunt, quot fuerint affecti scandalo. Alios malos evertus considera, præsertim in adulterio, si nascantur filii, qui supponantur vero marito, tunc emergit damnum & marito, & filiis legitimis: marito, nam educat filios alienos: legitimis autem, quorum hæreditas dividitur cum extraneis. Interroga omnia, & impone matri, ut de suo, vel de bonis adulteri alat illegitimum, cui etiam consulet ingredi Religionem tempore opportuno, ita quod etiam celet suam turpitudinem. Interroga pœnitentes, quando explicant exposuisse filios in Hospitali, an sint pauperes. Hospitalia enim sunt erecta pro pauperibus; quare divites in conscientia tenentur Hospitali de alimentis, licet non exigat via juridica. Idem dic de infirmo habente competens patrimonium, & ex avaritia se conferens ad Hospitale.

14 Circumstantia *Ubi* significat locum, in quo committitur peccatum: Per Constitutiones Ecclesiasticas religio sub mortali specialiter prohibet sine debitis facultatibus extrahere delinquentes e loco sacro, furari, rapere bona exteriora, vel insultare alterius vitæ in loco sacro: etiam specialiter præcipit observantiam Castitatis in loco sacro: Ubi audis hujusmodi peccata, prudenter interroga circumstantiam istam constituentem peccatum in specie sacrilegii. Ex hac peccata contra vitam proximi

ximi constituuntur in specie contra virtutem observantiæ Principi debitæ, si offendatur proximus in Principis palatio, vel loco, rationæ cujus talis offensio fit crimen læsæ Majestatis.

15 Circumstantia *quibus auxiliis* importat instrumenta, quibus utimur ad peccatum, non physicè tantum diversa, ut si percutiam fuste, vel ense, sed si sint moraliter diversa: Possum uti homine, tanquam instrumento in peccatis contra singulas quatuordecim virtutes, ad dissemi-nandam hæresim, v. g. ad inducendum in desperationem alios, ad violandam fœminæ castitatem, ut seducatur &c. Possum uti Dæmone, quod est superstitio Religioni opposita, & distincta in varias species, ut suo loco dicetur. Possum uti, seu verius abuti sacramentis; peccatum pariter oppositum Religioni, quod non habet nomen particulare, sed vocatur sacrilegium nomine sui generis. Et ita interroga prudenter de singulis his, & aliis auxiliis, seu instrumentis, quæ hic, & nunc doctus Confessor agnoscet, vel saltem dubitabit posse constituere diversitatem specificam ex oppositione ad aliam virtutem, quę cum sint infinita, & infinite variabilia, non possunt hic singula enumerari.

16 Circumstantia *Cur* denotat finem peccaminosum, in quem dirigo aliud peccatum: Potest habere locum in peccatis contra singulas quatuordecim virtutes; eligere possum unum peccatum, ut medium ad aliud: Nonnulli amplectuntur hæresim, ut libidini vacent: Alii furantur è terris Christianorum, ut habeant, unde possint convolare ad Infideles.

17 Circumstantia *Quomodo* importat qualiter quis operetur, quali animo, an passione, malitia, vel habitu, an intense, an remisse &c Ad hanc reducitur quantitas; nam interroganti, *qualis est injuria, qualis passio &c.* respondemus *magna, vel parva*; etsi philosophice quantitas sit propria materiæ; qualitas formæ. Hæc non habet mutare speciem, sed aggravare intra eandem speciem: Virtus enim, quę prohibet absolute actum, prohibet simul qualitatem, & quantitatem qui tollit fundamentum, tollit multo magis, quæ solum inniti possunt tali fundamento; & cum dixi peccata distingui per excessum; & defectum, intelligitur excessus, & defectus exparte objecti, non actus,

18 Circumstantia *Quando* importat tempus, ut qui in odio proximi durat per horam, vel per mensem &c. si peccat die festivo &c. Neque hæc mutat speciem; quoad durationem ut probat ratio, quæ in præcedenti; quoad tempus festivum nonnulli tenent quarto Decalogi præcepto cum opere servili prohiberi simul specialiter mortale peccatum; sed nimis rigorosa reputatur hæc opinio, cum tot peccata committantur in die festo, nec Confessores, nec Pœnitentes etiam timorati sunt solliciti, ut explicent hanc circumstantiam, quia tale præceptum formaliter prohibet opera servilia, quæ servis proprie competunt per exercitium corporale, propterea, si fur die festo corporaliter laboret per horas, transferendo rem furto ablatam, peccat duplex peccatum in confessione aperiendum.

19 Ex his, quæ transferunt peccatum in aliam speciem, omnino sunt aperienda in confessione. Trid. sess. 14. c. 5.

20 D. Tenemurne aperire notabiliter aggravantes, vel diminuentes intra eandem speciem?

M. Ex Catech. c. 6. n. 10. tenemur explicare quantitatem furti: ex 58. Thes. Innoc. XI. consuetudinem peccati. Quia Sedes Apost. nihil temerè definit, danda est ratio. Hæc utpote universalis ostendit generaliter, quas circumstantias teneamur aperire. Illam nos docet ipsa columna, & firmamentum veritatis, Ecclesia. Hæc in Trid. docet circumstantias mutantes speciem explicandas esse, quia *fieri nequit, ut de gravitate criminum rectè* Confessores *censere possint, & pœnam, quam oportet, imponere pęnitentibus pro illis*. Ponit conclusionem, & tradit rationem; conclusio est: Circumstantiæ speciem mutantes explicandæ sunt; quare id est certum, contra Hæreticos, qui negant hoc præceptum. Circa notabiliter aggravantes nihil definit, quia controversia erat inter Catholicos, convenerat Synodus ad eliminandos errores Hæreticorum, non ad damnandas opiniones Catholicorum; tamen adduxit rationem, quæ videtur generaliter concludere pro omnibus, etiam notabiliter aggravantibus. Confessor enim

has

has ignorans, nequit judicare de gravitate criminum, nec imponere, pœnitentiam convenientem. Furanti centum mille nummos, imponenda est major pœnitentia, quam furanti testonem; furans testonem, si prima vice promittat restituere, potest absolvi statim, antequam incipiat restitutionem, etiamsi commodè possit actus restituere: Furans centum mille potensque actu restituere, non est absolvendus, nisi prius saltem restituat partem notabilem. Idem dic de consuetudinario. Hic, ut c. 22 n.4. nisi præcedat notabilis emenda, nequit absolvi; quare, sit hæc regula generalis: Explicandæ sunt circumstantiæ notabiliter aggravantes, quæ vel circa dandam absolutionem, vel circa imponendam pœnitentiam notabiliter variant judicium confessarii. Diverso modo tractandus est, qui per unum instans odio habet proximum, & qui odio habet per mensem uno actu continuato; & sic differe de reliquis. Casus, in quibus notabiliter aggravetur peccatum, non possunt hic omnes enumerari, quia sunt infiniti; Confessor habens præ oculis prędictam regulam, & applicans casui particulari, secundum quod innuit pœnitens, poterit plus, vel minus discernere, an ulterior explicatio sit exigenda; si non adeo doctum se agnoscat, ut possit ex se solo statim judicare, memoret pœnitenti, quod ipse est Medicus, & in explicanda infirmitate corporali, abundare potius, quam deficere debent infirmi ex corde cupientes sanari. Ubi casus est dubius, non asserat certo notabiliter aggravari peccatum, ut id non asserit Medicus corporalis, sed ostendat meritum humilitatis Christianę in vincenda erubescentia, quam forte non tenemur vincere. Omnia verò peragat juxta regulam Ritualis c 7.n 20 sed præsertim in circumstantiis contra Castitatem Meminerit quali cautela, & honestate verborum Medicus corporalis prudens interroget Virginem pudicam circa morbos interiorum membrorum.

CAPUT XXXV.

De ignorantia, quæ habet causare, vel excusare peccatum.

1 UBi sufficienter explicatum est peccatum in se, seu quoad causam formalem, S. Th. inquirit de aliis causis a qu.73 ad 85 Sunt plures, de quibus vide S.Doct. Maxime debes scire duas: primam, an peccatum sit ex malitia, sive habitu, an ex passione, quia inde pendet, an statim possis absolvere; ut enim toties dictum est, Consuetudinariis, vel habituatis differenda est absolutio. De hac sufficienter dictum est c.22 n.4 Secundam, an peccatum sit ex ignorantia; de hac dicendum est, quia potest aliquando causare peccatum, aliquando excusare totaliter, aliquando diminuere: Distingui debent hæc tria, *Inadvertentia*, *Ignorantia*, & *Error*; Inadvertentia est, cum quis habet habitum scientiæ, sed actu non reflectit, neque applicat: Sciens aliquis esse diem jejunii, non reflectens, dum dividit carnes pro infirmis, inadvertenter projicit frustum in os. Ignorans dicitur, qui non habet habitum scientiæ, quem aliàs natus est habere, ut quando quis ignorat esse diem jejunii. Utramque distinguebant damnati ab Alex. VIII.c.28.n.2. ignorantiam illis verbis, *qui Deum vel ignorat*. Inadvertentiam illis: *vel de Deo actu non cogitat* Error est, quando quis habet habitum contrarium Id vide circa fidei mysteria: ignorans tria principaliora, gravissime peccat, sed non est hęreticus, neque denunciandus, nisi positive credat, quod v.g non detur Trinitas. Vide c 19.n 3 De errore specialius agetur c.39. ubi de conscientia n 5. hic de ignorantia, prout comprehendit inadvertentiam: Utraque potest causare, & excusare peccatum; & ista est ignorantia, de qua nunc loquimur; & de qua S. Th 1 2.q.6.a. 8.q. 76. q 88.a 6.ad 2.& 2 2 q.59.a 4.ad 1. & 3. p. q 80. a. 4. ad. 5.

2. D. Quotuplex est Ignorantia?

M. Plures divisiones vide apud S.Thom. & Doctores, sed omissis, quæ inserviunt Scholasticæ, propono solùm, quæ possunt prodesse ad praxim. Ex eodem 1. 2.q 76. a.1. homo per usum rationis operans actum

voluntatis, præmittit actum rationis, seu discursum, qui habet duas præmissas, alteram universalem, alteram particularem, v. g hunc syllogismum: *Nullus homo est occidendus; sed animal, quod movetur, est homo. ergo non est occidendum* In vim cujus retrahit se ab occidendo Possum igitur ignorare majorem, & hac cognita, ignorare secundam, sive per veram ignorantiam, qua nesciam tale animal esse hominem, sive per inadvertentiam, qua sciens esse hominem, hic, & nunc non adverto. Prima dicitur ignorantia juris: secunda ignorantia facti.

3 D. Clarius procedes, si divisim agas de singulis, dic de prima. Utrum sit peccatum, & excuset a peccato?

M S. Th. q. 76 a. 2 ait: *Omnes communiter tenentur scire, quæ sunt fidei, & universalia Juris præcepta: singuli autem ea, quæ ad eorum statum, vel officium spectant.* Nota hæc ultima verba, tum propter te, tum propter pœnitentes; propter te, quia teneris scire, quæ spectant ad statum Sacerdotis, & ad officium Iudicis, Medici, ac Doctoris; propter pœnitentes, ut juxta ca 7 nu. 15. inquiras de statu, & an sciat, agatque pertinentia suo statui.

4 D Ex verbis adductis conosco vere S. Th. fuisse intellectus Angelici comprehendentis multa sub una specie universali, sed, ut particulariter singula mihi proponantur; pero, quæ sunt mysteria fidei communiter sciendа ab omnibus?

M. Vide p. 2. c. 1. nu. 15. & nota, quod aliud est actu credere prædicta mysteria, aliud scire: ad credenda tenemur præcepto affirmativo Fidei, non obligante ad semper: Ad scienda tenemur negativo doni scientiæ obligante ad semper; quare qui per annum ignoravit, abdidit circumstantiam *quandò* notabiliter aggravantem: Ad exequendum præceptum doni scientiæ tenemur ponere actum addiscendi, quem, utpote præcepto affirmativo impositum, non tenemur ad semper eliciendum; quare qui per annum ignoravit, nisi renovaverit hunc actum, quod positive velit ignorare, (tunc enim tot numero peccata committit, quot actus renovat) commisit unum peccatum, sed cum circumstantia temporis notabiliter aggravante, contra præceptum negativum; & quia omisit frequentare Parochiam, ut instrueretur in fide Christiana, commisit aliud peccatum specie diversum, utpote contra affirmativum addiscendi, quod peccatum toties in illo anno multiplicavit numero, quoties tenebatur frequentare Parochiam sub mortali: Parochi quolibet die Dominico docent Doctrinam Christianam, sed non crediderim sub mortali obligatum ignorantem frequentare quolibet die Dominico; nec volo ex me determinare, si obligetur semel, vel pluries in mense, quia id non determinavit Ecclesia; solum dico, quod Penitens debet explicare, se per annum neglexisse Parochiam, ut inde Confessor cognoscat peccata *circumcirca*, quæ commisit, & si deficiat Pœnitens, interrogandus est juxta c 7. n. 19

5 D. Tenemurne omnes communiter scire Orationem Dominicam?

M. Utique, Ecclesia dicente in Missa: *Præceptis salutaribus moniti, & divina institutione formati &c:* erit peccatum ignorare, aliud peccatum non addiscere, aliud non recitare suo tempore, ex n. 4. Hoc ultimum contra Religionem, & donum pietatis; prima duo contra donum scientiæ. Contra quod erit pariter si quis ignoret facere actum Spei, & Charitatis, & si quis negligat id addiscere In quibus tamen constituenda est gradatio, ut primo sciantur mysteria Fidei: secundò objectum Spei: tertio objectum Charitatis: quartò, ut sciamus a Deo petere per Orationem Dominicam; & proterea esto jure divino præcepta sit hæc oratio, homo posset salvari absolute loquendo cum ejus ignorantia: Si adultus constitutus in articulo mortis vellet baptizari, nec adesset tempus docendi illam. in tali casu instructus de tribus principalioribus mysteriis Fidei, objecto Spei, & Charitatis, posset baptizari, & si ita decederet, salvaretur.

6 D. Tenemurne communiter scire alia circa Fidem?

M. Tenemur scire virtutem Pœnitentiæ in genere, explicatam symboli verbis, *Remissionem peccatorum*, ita quod infidelis adultus baptizandus tenetur scire pœnitentiam, quæ ex Trid sess. 14 c. 1. est necessaria ante baptismа, tamen non tenetur scire distincte, sed quod sciat baptismo

mo justificari per merita Christi hominem ad salutem;ex hoc enim scit, quod debet. Ideò Ecclesia supponit, quod sciens & volens baptismum, sciat, & velit media necessaria suscipiendo rite baptismo: quare baptizat correptum apoplexia, qui prius ostendit desiderium baptismi. Orationem Dominicam, aliquando tenemur scire post baptisma, ut qui baptizatur infans, vel in articulo mortis: tenebitur enim discere, si convaluerit: aliquando ante baptisma, ut adultus: a quo pluries Rituale exigit recitari, priusquam baptizetur. Peccator fidelis tenetur scire vim sacramenti Pœnitentiæ; & quæ faciunt ad legitimam susceptionem.

7 D Tenemurne scire alia circa Fidem?

M. Tenemur scire singuli, quæ ad nostrum statum, & officium spectant, qui proximus est, ut communicet, tenetur scire sacramentum Eucharistiæ, & necessaria ejus legitimæ susceptioni, juxta suum captum; alii magis, alii minus; eodem modo dissere de reliquis sacramentis Conjugatus necessaria huic statui, Clericus. Ordinum obligationes &c.

8 D Poteſtne dari ignorantia invincibilis eorum, quæ circa fidem tenemur scire communiter?

M. Ignorantia est duplex, alia vincibilis, alia invincibilis: secunda non est peccatum, si explicetur, ut debet: prima est peccatum de iis, quæ possumus, & tenemur scire; altero deficiente, non est peccatum; si non possumus, dicitur ignorantia invincibilis Hæc de mysteri s Fidei (quia Ro 10 *Fides ex auditu*?erit in illo, qui nunquam audivit Missionarios, nec per se, nec per alios amicos, qui retulerint adesse prædicatores Fidei: Si qu s tentat hujusmodi rusticus in remotioribus orbis montibus, dicatur habere ignorantiam invincibilem. At si inter Catholicos, etiam in sylvis educatus prætendat se taliter ignorantem, corripe acriter: habet patrem, & matrem, Parochum, socios Christianos, a quibus potest potere instructionem, præsertim, quia paucissima sunt, & facili negotio addiscibilia, nempe; tria mysteria necessaria necessitate medii, inclusa in signo Crucis, ut *ex Instr. Cler.* c. 6. nu 7.8. quoad necessitatem præcepti, Symbolum Apostolorum, & Orationem Dominicam.

9 D Quibus important verba S. Th. adducta n. 3 *Universalia Juris præcepta*.

M. Saltem quoad substantiam, ut c. 4 n. 19. tenemur scire primo præcepta Decalogi, de quorum ignorantia dissere, ut n 4.

10 D. Poteſtne in aliquo esse ignorantia invincibilis Decalogi?

M. Ex n. 8. potest esse invincibilis ignorantia eorum, quæ sunt fidei; nam hæc proponuntur ex revelatione Dei, quam acquirimus audiendo Prædicatores: At Decalogus innotescit, naturæ lumine: fuit Dei lege traditus: vere tamen dici debet renovatus, non primo datus; ejus enim præcepta sunt naturalia; Deusque renovavit, non quia nulla eorum esset cognitio ex lumine naturæ, sed quia multum erat obscurata. Ex S. Th. 1. 2. q. 100 a. 3. præcepta naturæ primo sunt hæc duo: ***Quod tibi vis fieri, feceris alteri***, & ***Quod tibi non vis fieri, nec feceris alteri***. Hæc sunt principia universalissima, ex quibus, majoris claritatis gratia, sunt deducta Decalogi præcepta, etiam ipsa lumine naturę cognita, & obvia cuilibet ex prima apprehensione terminorum. Ex principiis Decalogi universalibus deducuntur alia minus universalia, v. g. disputabatur ante Concilium Lat. an Mõtes Pietatis essent liciti; nonnulli asserebant illicitos contra septimum præceptum consequenter volebant hanc universalem, *Montes Pietatis sunt illiciti*, deduci ex universaliori, *Non furaberis* Ex c. 31 n. 7 in delectatione morosa nonnulli volunt explicandum esse statum fœminæ, alii negant quare disputant, an sit contra nonum præcep um naturæ lumine cognitum in universali. Explicato ita statu quæstionis, respondeo cum S. Th citato, quod præceptorum Decalogi ***homo habet a Deo notitiam per ipsum Deum, & scripta in ratione naturali***, *quasi per se nota* De his propterea dari nequit ignorantia invincibilis. Alia deducuntur ex ipsis, *sed statim ex primis principiis communibus cognosci possunt modica consideratione*, v. g. usuram esse contra septimum, quia esto non formaliter, & expresse videatur ibi prohibita, tamen modica consideratione, per unum, vel alterum discursum, quem quilibet homo ex se facile potest elicere, apparet usura comprehensa in illo; & de his neque dari potest ignorantia invincibilis, quia per se illorum ho-

mo facile potest habere notitiam. Alia sunt, *quæ per diligentem inquisitionem sapientem inveniuntur convenire rationi naturali*, vel esse contra Decalogum; & horum, etiamsi aliàs prohibita sint lumine naturæ in Decalogo, dari potest ignorantia invincibilis; Exemplo, sunt plures contractus olim frequentati, quos deinde, ut usurarios damnavit Sedes Ap. Hi erant contra septimum præceptum, quod invincibiliter ignorabant (nec tunc peccabant) contrahentes, quia illorũ notitiam non poterat habere quilibet, sed usuraria pravitas innotuit *per diligentem inquisitionem Sapientum.* Sic ergo habes, de quibus prohibitis lege naturæ, & de quibus dari non possit ignorantia invincibilis. Ut magis instruaris, lege sæpius S. Th. 1.2. q 94.

11 D. Suntne alia universalia Juris præcepta, quæ teneamur scire communiter?

M. Tenemur scire præcepta Juris divini promulgata in lege gratiæ, quæ sunt circa exercitium trium Virtutum Theologicarum, & circa susceptionem Baptismi, Eucharistiæ, & Pœnitentiæ, quoad Peccatores, & præterea singuli, quæ ad suum statum, & officium pertinent.

12 D. Darine potest ignorantia invincibilis præceptorum Juris divini?

M. Vide n. 8. de articulis Fidei; & æque differe de utrisque.

13 D. Tenemurne scire communiter aliqua præcepta universalia Juris humani?

M. Tenemur scire quinque præcepta Ecclesiæ. S. Carolus c. 11. n. 19. De anno 1656. quæsita fuit Ap. Sedes: *Utrum Missionariis novis Christianis* Sinensibus, *quam primum baptizantur, debeant intimare jus positivum, tanquam obligatorium sub mortali, quantum ad jejunia, festa servare, & confiteri semel in anno, ac communicare?* Responsum est per S Inquisitionem: *Jus positivum Ecclesiasticum, quoad jejunia, observationem festorum, sacramentalem Confessionem, & Communionem semel in anno esse a Missionariis notificandum Sinensibus Christianis, ut obligatorium sub peccato mortali: posse tamen simul explicare causas, propter quas excusantur &c.*

14 D. Darine potest invincibilis ignorantia horum &c?

M. Dari potest: Cæterum propter obligationem fidelibus frequentandi Parochiam, & obligationem explicandi, quam habent Parochi, an in facti contingentia, invincibilis, necne censenda sit, vide n. 8.

15 D. Hucusque dicta; videntur contraria communi adagio Juristarum una voce clamantium, *Ignorantia facti excusat a peccato, non ignorantia juris*; quod principium ex Philosopho recipit S Th. expresse 2.2 q. 59 a. 4. ad 1.

M. Quod per S. Th. detur ignorantia invincibilis alicujus juris naturalis, apparet ex n. 11. quod dari possit invincibilis ignorantia juris divini, & excusans à peccato, apparet ex 2 2. q. 10. a. 1. Et de Bullis Pontificiis agens quodlib. 1 a. 19. ait: *Si quis nesciat propter negligentiam, non excusatur a peccato, si contra Constitutionem Papæ agat: si vero aliquis habeat sufficiens impedimentũ puta, si fuit in carcere, vel in terris extraneis, ad quas Constitutio non pervenit, vel propter aliquod simile, talis ignorantia excusat, ut nõ peccet contra Constitutionem Papę agens.* Igitur sunt casus, in quibus ignorantia est vincibilis, & sine peccato. Ut sciatur, quando, ad differentiam ignorantiæ facti, non excuset ignorantia juris, recole num. 1. quod nomine ignorantiæ venit etiam inadvertentia, & n. 2. quod in operando facimus syllogismum, v. g. ut jejunemus, ita ratiocinamur: *In vigiliis est jejunandum, hodie est vigilia, ergo hodie est jejunandum*; & si comedam, sciens habitualiter vigiliam S. Bartholomæi, sed non advertens, neque reflectens quod sit hodie, ignorantia facti excusat a peccato: At si adverto, hodie esse vigiliam, sed non adverto ad universalem, quod in vigiliis sit jejunandum, tunc ignorantia juris non excusat, quia possum, & teneor advertere: secundo dicitur, ignorantia juris non excusare, quatenus in foro externo præsumitur potuisse habere scientiam præceptorum, quæ superiores, ubi volunt esse universalia, curant sufficienter promulgari; & Confessor in foro conscientiæ, antequam excuset a peccato, diligentissime inquiret, an potuerit, vel immediate, vel mediate scientiam habere, juxta dicta n 8 Vide c. 19 n. 45.

16 D. Circa ignorantiam facti, seu præmissæ particularis, præcedentis operationem, nempe in dato syllogismo, *hodie est vigilia*, ignorantia hujus præmissæ totaliter excusat ne a peccato?

M. Mul-

M. Multiplex dari potest ignorantia facti, sive istius præmissæ. Vide S. Th. 1. 2. q. 6. a. 8. & q. 76. a. 3. & 4. tunc ignorantia (in iis, in quibus extat ignorantia invincibilis) excusat à peccato, cum ex ea provenit actus, & sine illa non proveniret, v. g. non pecco, comedens ex ignorantia vigiliæ, si sum ita dispositus, ut sciens vigiliam, non comederem. Hanc S. Th. vocat antecedentem.

17 D. Vellem decidi casum, de quo multi disputant: Confessarius agnoscit pœnitentem invincibiliter ignorare, v. g. impedimentum dirimens cum fœmina, quam sibi conjunxit invalide ob tale impedimentum: agnoscit præterea illum ita dispositum, ut perseveraret in statu fornicario, illud sciens, debetne illum relinquere in tali ignorantia, in qua non peccat, potius quam patefacere impedimentum, quo patefacto peccaret? & probo id ex resolutione quam dicitur dedisse Sac. Pœnitentiaria: Annis elapsis dicitur filius inhonesto amore succensus cognovisse matrem viduam, quæ concepit, & peperit fœminam: Gravissimi incestus vix commissi, horrore perculsus, aufugit è domo filius peregrinus in varias regiones per annos circiter quindecim, quo tempore mater peperit, & filiam in domo educavit. Hujus non modo nativitatem, sed neque conceptum suspicans filius, ubi redux vidit cum matre, quæsivit, quænam Virgo esset: Respondit mater fuisse sibi assumptam in solamen solitudinis; & ita ignorans filius invincibiliter, quæ esset, processu temporis exardescens in ejus amore, sibi despondit, factus pater, frater, & maritus: mater tandem agitata scrupulis, post matrimonium celebratum in faciem Ecclesiæ, & consumatum aperuit negotium Confessario, qui consulens S. Pœnitentiariam, obtinuit Rescriptum, ut relinqueret conjuges in bona fide.

M. Agis personam Magistri quando in confirmationem tuorum dictorum affers exempla, & probationes ita apparentes, ut tales non adducantur ab omnibus. Ut ordinatim respondeam dubio, quod multum poterit instruere, dico primo, non ita facile credendum in facto, quod casus contigerit, nec decisioni, quæ dicitur emanasse de ordine Urb. VIII nulla fides est adhibenda decisionibus S. Congr. quæ non authentice constent, quanto minus decisioni Pœnitentiariæ, apud quam nullum servatur registrum. Sed Theologus exemplo S. Th. suppl. q. 71. a. 5 ad 5. de anima Trajani, sæpe supponit factum minus authenticum, ut afferat rationem universalem pro similibus, quæ possunt contingere; dico Igitur secundo (si verum est factum) Sacrum Tribunal processit rationabiliter, quia matrimonium erat contractum in facie Ecclesiæ, adeò legitime, ut censuris posset compellere conjuges, contra quod nihil valere poterat unicum testimonium matris, infamissimæ (ideo repellendæ) si proderet turpitudinem adeo horrendam. Cæterum si supponamus, quod impedimẽtum potuisset legitime detegi, aliud consultum fuisset, esto prævidērentur conjuges velle in eo statu perseverare: Ita debet procedere Confessor, agens non modo Judicis, sed & Doctoris officium: qui ex charitate docet, non tenetur ad correctionem, nisi probabiliter speret fructum: Qui ex officio docet, tenetur implere suum munus. Ignorantiam, de qua in dubio, ego neque invincibilem, neque antecedentem judico: Non invincibilem, quia potest vinci facile per Confessarium, cujus consilio debet stare. Non antecedentem, quia ex n. 16 antecedens est ita causa actus, ut esset dispositus illum relinquere, si sciret esse peccatum.

18 D. Contra quam virtutem agit, qui peccat ex ignorantia vincibili?

M. Quando ignorantia est peccatum, illa tunc est contra donum scientiæ, ex n. 4. si loquamur de peccato per ignorantiam commisso, spectat ad eandem speciem, cujus est actus commissus cum scientia, & eam cum numero, & circumstantiis debet explicare.

19 D. Ex c. 34. n 8. peccatum contra donum est bestiale, inhumanum, &c. Ignorantia non videtur talis?

M. Vincibilis necessariorum est omnino inhumana; naturę hominis est apprehendere prima principia: non est homo, qui illa ignorat. Esto articuli fidei sint supernaturales, tamen proponuntur modo humano tanquam prima principia sine discursu.

CAPUT XXXVI.

An peccatum alias mortale, quia contra legem, reddi possit veniale, Et quomodo?

1 EX cap 7 n.6. Confessor constituitur *a Deo minister divinæ justitię simul; & misericordiæ, ut tanquam arbiter inter Deum, & homines honori divino & animarum saluti consulat*. Arbiter, seu Judex non debet declinare ad dexteram, restringendo conscientias, neque ad sinistram relaxando, sed judicare, quod justum est: S Th 2.2. qu 60. a. 5 commendat Judici, ut nunquam judicet ex suo arbitratu, sed semper secundum leges, & rationem petitam e visceribus legis; propterea toties inculcavimus, ut Confessor quoad leges, persæpe recolat Trid. ordinationes Pontificias, ordinationes suæ Diœcesis &c. quoad rationem verò, Doctores probatos, præcipue S. Th Facit id Judex unius diurnæ mercedis inter Famulum, & Dominum, quanto magis Arbiter æternæ beatitudinis inter hominem, & Deum;

2 Ex S Th 2.2. q 60 a. 4 ad 2. audiens Confessiones, potest exercere triplex judicium: primum de actionibus, utrum sint peccata, necne; secundum de pœnitentibus, utrum peccaverint: tertium, veluti Medicus applicando remedia efficacissima ad tollendum peccatum. In singulis procede juxta ejus doctrinam: ad medendum efficaciter, absolve pœnitentem, esto non sit certus, quod peccaverit mortaliter; esto propter varias Doctorum opiniones, indubiè non possis affirmare talem actionem esse peccatum; candide tamen consule, ut teneat certum, dimittat incertum, exemplo Medici corporalis, qui nunquam consulit remedia inter Doctores controversa. In judicio de pœnitente, utrum peccaverit, inclina semper, quantum fieri potest, omnibus consideratis, ut potius bonum, quam malum judices pœnitentem. In judicio de actibus, quos accusat, judica actionem, qualis ex confessione sincera pœnitentis apparet, illius essentia in se Theologicè considerata: ad hoc necessaria est quanta maxima scientia, & prudentia, petita tum assiduis ad Deum precibus, tum studio probatorum Auctorum, tum consilio peritiorum, præcipue Episcopi, quem Deus dedit Ecclesiæ Doctorem: quare mala judicabit, ut mala, bona, ut bona, dubia, ut dubia, omnibus hic, & nunc justitiæ, sanctuariique lance ponderatis.

3 Hinc est necessarium ad confessiones in praxi audiendas præsens caput; ad munus Judicis, Medici, & Doctoris in praxi, non sufficit scire, an ex genere suo actio aliqua sit peccatum, sed requiritur scire, an hic, & nunc, ut facta a tali, sit peccatum. Ut id judices, prius in universali calleas principia, ex quibus elicias, quomodo peccatum mortale reddatur veniale; nam ex c. 35 n 2. judicium, quo judicas hic, & nunc me peccasse mortaliter, subsequi debet ad syllogismum confectum ex pręmissa universali, & altera particulari; *Ubi peccatum processit cum omnibus requisitis, ut sit mortale, fuit vere mortale, sed hoc ita processi, ergo &c.* primam igitur præmissam debes scire in universali, ut deinde quoad secundam, applices illa huic actioni, & videas, num concurrant.

4 D. Optime differis: Da jam regulas, unde possim discernere, quomodo unum peccatum alias mortale, reddatur veniale?

M. Primo, ignorantia (sive sit nescientia, sive inadvertentia) ut dictum est c. præcedenti, actionem de se peccaminosam mortaliter potest reddere nullatenus peccaminosam, neque venialiter, dummodo nescientia sit invincibilis, & pariter inadvertentia; tales sunt motus primo primi: quod si adsit advertentia, semiplena, & non perfecta, qualis plerumque est in semivigilantibus, tunc dicuntur motus secundo primi, & actio alias peccaminosa mortaliter, redditur veniale peccatum. Contingit hoc sæpissime in peccatis contra castitatem, apud viros timoratæ conscientiæ, quibus fervet sanguis, sunt aliqualiter negligentes in repellendis hujusmodi cogitationibus; cum tamen perfecte advertunt, mori malunt, quam fœdari. Cum his esse debes summe charitativus, ut illos patienter audias, inducasque sincere totam aperire conscientiam. Hic morbus, præsertim in junioribus, sanatur primo per gratiam sacramentalem Pœnitentiæ, deinde per spirituales alias medicinas; quare confortandi sunt, ut suam conscientiam

can-

candide aperiant, accusantes se tum in genere, tum in specie, de qualibet circumstantia, & proponentes majorem cautelam in Posterum. Pariformiter differe de reliquis S. Th. 1.2.q 88. a.6.

5 D. Crediderim præter ignorantiam, dari alias causas?

M. Secundo peccatum de se mortale reddi potest veniale ex parvitate materiæ Super hac sæpissime fideles interrogant Confessarium, & prætendunt excusari à mortali, quando non habet locum; e contra in aliis habet locum, & debent excusari. Si Theologice tractarem punctum, longior evaderem, nec facile possem percipi ab iis, qui non fecissent grandes progressus in Scholastica. Adde, quod S. Th. nunquam specialiter agit de hoc: nam tunc temporis cognoscentes actum aliquem prohibitum, accusabant illum in confessione, cum firmo proposito non amplius committendi venialia hujusmodi procedentia ex plena deliberatione. Sine tanto Duce, curans esse brevis, obscurus fierem; quare, ut magis me componam captui multitudinis; omissa ratione fundamentali, referam quod acceptatur communiter: In moralibus, multa securiùs deciduntur ex communi consensu, quam ex subtiliori ratione, quando maxime consensus est fidelium timoratorum, quos debemus credere à Deo non deserendos in via salutis; Etiam inter viros magni nominis, atque pietatis, non adeo versatos in scholis, est illud adagium, nonnullos uti ratione, sicuti Sutores utuntur pelle, quam dentibus extendunt, quousque sufficiat calceo formando; ita rationem Confessor aliquando nimis indulgens pœnitenti, sua speculatione ex tendit, quousque illius conscientiam efformet juxta inclinationem.

6 D Utinam hæc nunquam in praxi contigissent, sed quisque consulat suam conscientiam; interim, ne scientiæ necessariæ defectu, exponam me huic periculo, dic, in quibus peccatis de se mortalibus dari possit parvitas materiæ, cujus ratione reddantur venialia; id enim ubi agnovero, assiduis orationibus Deum rogabo, ne permittat me declinare a via recta.

M. Ubi tota deformitas reperitur sive in parvo, sive in magno, hujusmodi peccata nunquam redduntur venialia ratione parvitatis materiæ: ubi verò in parvo minor est deformitas, tunc ratione parvitatis materiæ peccatum alias de se mortale redditur veniale. Regula hæc paucis verbis comprehensa, est generalissima, illam forte quilibet non facile percipiet absque subsidio exemplorum particularium. Igitur primo loquar de peccatis, quæ ab intrinseco sunt mortalia. Cap. 34. n. 5. audisti quatuordecim virtutes ibi enumeratas obligare sub mortali. Ut videas, quæ ex illis peccatis non admittant parvitatem materiæ; applica prædictam regulam. Prima Virtus est Fides innixa summę veracitati Dei loquentis Ecclesiæ Catholicæ, & per hanc nobis. Peccata interna fidei opposita non admittunt parvitatem materiæ: si discredis canem Tobiæ movisse caudam, tollis summam veracitatem Dei, & consequenter totum Deum, qui non potest esse Deus nisi in omnibus, & summe sit verax. Eodem modo non datur parvitas materię in peccatis contra Spem, & Charitatem Dei. Omnia fere peccata contra charitatem proximi admittunt parvitatem materiæ. Possum v. g. per odium velle malum proximi, aut tristari de levi ejus bono. In hoc levi odio non reperitur tota deformitas, ac in gravi; nam amicitia, quam intendit charitas, non rumpitur, si leviter contristem amicum. Aliqua peccata religioni opposita admittunt, alia non. Peccata contra quamcumque justitiam admittunt, sicut etiam opposita Pietati, Obedientiæ, Observantiæ, Sobrietati, & Humilitati. Opposita Castitati non admittunt: Possum intensius, vel remissius delectari: ceterum in actu intenso, & remisso est tota delectatio, quam prohibet Castitas. Si hæc ratio generalis non tibi plenè satisfacit, memento jam dixisse in hoc magis me adhęsurum communi sensui, quam rationi, & pro communi sensu negante parvitatem materiæ in peccatis contra Castitatem, sufficit, quod inclyta Societas Jesu ferax virorum excellentium, & in doctrina, & in praxi audiendi confessiones, sub excommunicatione prohibuit omnibus suis docere parvitatem materiæ in hujusmodi peccatis, vel ad praxim reducere opinionem, quæ admittit.

7 D. Si enumeres singula peccata, quæ non admittunt materiæ parvitatem, ego

illa memoriter addiscam, ut reflectens statim judicare possim de gravitate peccati ?

M. Commodior locus erit, cum agam in particulari de singulis, ubi, explicatis virtutibus, enumerabo peccata opposita, & subdam, quæ admittant, vel non, parvitatem materiæ.

8 D. Dixisti de peccatis, quæ ex genere suo, & ab intrinseco sunt mortale: admittunt ne parvitatem materiæ, quæ sunt talia propter prohibitionem Ecclesiæ.

M. Præceptum Ecclesiæ affirmativum ordinariè admittit parvitatem materiæ, si non sit in significationem, vel transgressio non involvat contemptum, quod involvitur, quando res præcepta debet poni per virtutem Obedientię. Ecclesia præcipit Sacerdoti apponere aquam in Calice ob significationem adductam in *Inst Cl. c.21.n.26.* quanquam debeat apponi aquæ gutta, peccatur mortaliter transgrediendo præceptũ, quia perit tota significatio. Vide n 6. Sumere, vel semel tabachum in Ecclesia S. Petri est mortale, quia prohibitum sub ex communicatione, quæ ex c.17.n.14 infertur solum pro contumacia, & contemptu. Præcepta negativa Ecclesiæ sunt paucissima. Extat illud jejunii naturalis quoad communionem. In hoc omnes conveniunt non dari parvitatem materiæ Esto biberis unam aquæ guttam, peccas mortaliter, si communices. Extat aliud circa cibos Paschales in jejuniis. Authores diffident, an hoc admittat parvitatem materiæ, ita ut a mortali excusetur, qui comederet advertenter, sine ulla necessitate, aut utilitate, filum carnis: tu juxta nostrum principium, si quis comedisset, cura suaviter, ut subjiciat clavibus peccatum qualecunque sit; & quoad futurum, hortare, ut neque illud filum comedat.

9 D. Quæ dicetur materiæ parvitas, excusans a mortali ?

M. Sacra Congr. Interpres Trid. referente Fagnano in c. *Nulli*, de reb. Eccl. non alien. n.24. respondit non esse tutum definire, quæ sint res parvæ; si non est tutum respectu Congreg. habentis authoritatem Ap. multo minus erit tutum respectu simplicis Theologi proferentis non authoritativum, sed tantum doctrinale judicium, quod in omnibus debet sequi authoritativum S. Sedis, maxime ubi generaliter loquimur; cum materiæ quantitas esse possit parva in uno genere, magna in alio.

CAPUT XXXVII.

An peccatum de se veniale, reddi possit mortale.

1 Ex c. 36 n.1. Confessor constituitur Arbiter inter Deum, & homines, ut honori divino & animarum saluti consulat; his consulit, si non aggravet, constituendo reos peccati mortalis eos, qui vel nihil, vel tantum venialiter peccarunt; cõsulit honori divino, si declaret reos peccati mortalis, qui credunt se tantum venialiter peccasse, cum revera peccaverint mortaliter, quod multoties potest contingere consideranti peccatum in se, absque ulla ratione circumstantiæ annexæ; vide S. Th 1.2.q 73 a.7 8. & 9.q.88 a 4. & 5.

2 D. Ex quot capitibus peccatum aliàs de se veniale, potest reddi mortale ?

M. Ex pluribus, ratione circumstantiarũ:
Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

Per primam: si ex conscientia erronea, operans credat mortale, quod est veniale: secundo: si ex dubia, dubitet esse mortale, quod est veniale tantum: tertiò: si ratione personæ offensæ, injuria de se levis reddatur gravis: quartò si per secundam, sequatur grave nocumentum ex tali actione: quinto per tertiam, si actio de se leviter peccaminosa, fiat grave peccatum ratione loci: sexto per quartam, si utamur mediis sub mortali prohibitis: septimò per quintam, si operemur ex fine graviter prohibito: octavo per sextam, si fiat modo graviter prohibito: nono per septimam, si fieret in tempore, quo graviter prohiberetur; quæ prohibitio non extat nunc.

3 D. Explica in particulari singula; & primò conscientiam erroneam.

M. Peccat mortaliter, qui committit aliquod peccatum veniale, certo sibi persuadens illud esse mortale; nam redditur, quale judicatur ab intellectu operantis: Ratio universalissima: quare peccat etiam mortaliter, si id credat de actione indifferenti, vel alias de se bona.

4 D. Explica conscientiam dubiam ?

M. Ob eandem rationem, peccas mortaliter, si dubitas, num actio prohibeatur sub mortali; nam *qui amat periculum, peribit*

in illo Eccl. 3. etiam si dubites id de actione indifferenti, vel aliàs bona.

5 D. Explica tertium caput, personæ offensæ.

M. Hæc potest esse tantæ dignitatis, ut injuria, quæ respectu aliorum esset venialis, respectu illius sit mortalis. Maledicentia, sine interno desiderio mali, jacta in alium, de se est venialis, si a filio jaciatur in patrem, est gravis, & contra pietatem.

6 D. Explica quartum nocumenti.

M. Hoc est clarum in furto, v. g. acus ratione parvitatis materiæ, est veniale; pecco tamen mortaliter, si tollo prævidens ex illius usu, sustentandam hodie familiam integram. Peccat mortaliter Religiosus, collegarum leves defectus revelans, si prævidet, vel prævidere potest ex tali revelatione proventura dissidia in communitate.

7 D. Explica quintum loci.

M. Actus matrimonialis exercitus absque urgenti necessitate in Ecclesia, est peccatum mortale, quia sub mortali Ecclesia præcepit, ut in illa fideles abstinerent a tali actu.

8 D. Explica sextum mediorum.

M. Finge sub mortali prohibitum Fratribus Minoribus vehi rheda, si velim cum illis vehi absque necessitate, hæc actio mihi indifferens, redditur peccatum mortale ob media, quibus utor, ut cooperans alieno mortali peccato.

9 D. Explica septimum finis.

M. Omne peccatum veniale, & quælibet actio de se indifferens, imo bona ex natura sua, erit peccatum mortale, si operans in ea constituat finem ultimum, qui constituendus est solum in actibus patriæ tanquam illis, quibus consequimur (quilibet ex illis suo modo, & ordine) Deum finem ultimum omnium.

10 D. Explica octavum modi.

M. Peccatum veniale, sicut & alia quælibet actio, si fiat ex contemptu, redditur mortale peccatum, in quo contemptu non datur parvitas materiæ S. Th. 2 2 q 186. a 9. ad 3. explicat, quid sit peccare ex contemptu, *Tunc transgreditur ex contemptu, quando voluntas renuit subjici ordinationi legis; & ex hoc procedit ad faciendum contra legem: quando autem propter particularem causam, puta, concupiscentiam, vel iram, inducitur ad aliquid faciendum contra legem, non peccat ex contemptu, etiamsi frequenter ex eadem causa, vel simili peccatum iteret: sicut & Augustinus dicit... Frequentia tamen peccati dispositive inducit ad contemptum.* Ex prioribus verbis agnosce, quando peccatum fit ex contemptu: ex ultimis sume argumentum, ut absterreas pœnitentem a frequentatione peccati.

11 Quæ omnia sunt particulariter explicata in gratiam Confessoris ordinarii; Theologo sufficiebat innuere generaliter, quod veniale, & mortale, summo genere diversa, nunquam possunt convenire, sed dicitur mortale reddi veniale, vel è contra, quatenus actio, secundum se venialis, per aliquam circumstantiam constituitur sub specie, cujus actus nobis prohibentur sub mortali, & e contra, quando ex capite præcedenti mortali redditur veniale.

CAPUT XXXVIII.

De Legibus in generali.

SAnctus Th postquam consideravit actus humanos, bonos, & malos, in se, & secundum sua principia intrinseca, ordine scientifico procedit ad consideranda bonorum principia extrinseca: Aliud est conjunctum voluntati, nempe, Deus per suam gratiam intrinsece movens voluntatem, faciens opera bona, faciens illam facere, juxta illud Ezech 36. *faciam, ut in præceptis meis ambuletis*. Circa hoc vide c. 33. n. 4. quantum est necesse pro Morali, ut scias gratiam Dei: cætera spectant ad Theologum, qui cum hæreticis congreditur. Super primo principio extrinseco, debes magis informari ex duplici capite: primo. Deus quotidie Confessori dicit, 1. Jer. *Ecce constitui te super Gentes, ut evellas, & destruas, ædifices, & plantes.* Debet ergo plantare virtutes, quas nunquam plantabit, nisi sciat leges, quarum directione homo evadit virtuosus: secundo: Confessor habet principaliter tollere peccata, Is. 27. *Iste omnis fructus, ut auferatur peccatum*, & Apostolis, quorum vices gerit Confessor, Matth. 18. *Quæcumque solveritis super terram &c* ex hoc duplici capite Confessor debet scire plurima de legibus.

2 Ex

2 Ex cap. 35. num. 2. intellectus voluntatem ad operandum dirigit per syllogismum, cujus altera præmissa est universalis, altera particularis. Operans bene utitur vero, & bono syllogismo constante tribus tantum terminis; operans male utitur paralogismo, constante quatuor terminis: v. g. operans bene, sic arguit: *Ex quinto præcepto privatus non potest occidere proximum, sed hæc actio esset occisio hominis, ergo &c.* operans malè sic arguit: *Injuria est omninò delenda, etiam per mortem injuriantis; at proximus injuriam mihi intulit, ergo delenda est hæc injuria, etiam per mortem proximi.* Quatuor terminis constat iste syllogismus: prima præmissa universalis desumitur ex directione justitiæ vindicativæ. Thesis hæc utitur prædicta, cum pluribus restrictionibus necessariis ad omnem actum virtutis in genere, & præcipuè cum restrictione propria ipsius justitiæ, quod actum exteriorem offensus exerceat non per se, sed per legitimum superiorem. Ex hac universali, quæ intellecta sub his terminis est verissima, concludit mortem inimici, sub aliis terminis; nempe, ut inferendam a se ipso, atque ita ex mala operatione rationis dirigitur ad malam operationem voluntatis. Quæ notata sunt (claré, quantum fieri potuit) pro plena instructione rudiorum: Sciens ordinem, & processum actuum interiorum, omnemque motum voluntatis dirigi per syllogismum agnoscet principale suum munus esse, ut rectificet intellectum pœnitentis, ac percipiat præmissas, in suis terminis, & restrictionibus, non ampliando &c. quod continget in dato casu, si ostendat, quid competat Vindicativæ, qua Virtus est, & qua talis virtus, scilicet, non exercere proprium actum externum per se ipsum.

3 Hæc dicta ratione exempli propositi, reduco ad generalia; cum duplex præmissa constituat syllogismum, quo voluntas dirigitur ad operandum; altera universalis, altera particularis: vides operantem indigere duplici cognitione practica, altera universali, & altera particulari. Prima dicitur actus Synderesis, secunda Conscientiæ. Majoris claritatis gratia, de utrasque differo distinctè, & hoc capite de Synderesi; in sequenti de ipsa Conscientia: ita habebis quidquid ex parte intellectus est necessarium, ut voluntas dirigatur ad bonum; & facile cognosces, quando pœnitens peccet non sequendo directionem intellectus.

4 De Synderesi S. Th. 1. p. q. 79. a. 12. illam vocat habitum naturalem primorum principiorum practicabilium. Intellectus hominis est diversus ab Angelico: Deus creavit Angelos, & illis indidit species rerum. Intellectus hominis est in sui creatione tanquam tabula rasa, nec ullas tunc habet species a Deo, quibus possit cognoscere aliquid; sed, ubi cognoscit successive sensibilia per sensus, utitur speciebus materialibus, seu phantasmatibus relictis ab objecto sensibili, & cum his per intellectum agentem efformat species spirituales, adjutorio quarum informatur intellectus, qui dicitur possibilis, ut valeat elicere cognitionem spiritualem, etiam de objectis insensibilibus, etiam de Deo: infans primo videt matrem: secundo eam cognoscit per sensus internos: tertio intellectus agens infantis cum illis speciebus sensibilibus efformat species spirituales de matre; ut est homo: quarto intellectus possibilis cognoscit hominem. Aliqua ex sola apprehensione terminorum cognoscit statim esse talia; alia indiget edoceri magis vel minus, ut sunt magis, vel minus obscura: longo tempore addiscit scientias: hoc principium: *omne totum est majus sua parte* cognoscit statim, ac explicantur termini *totum*, & *pars*, & frequentando actus, quibus affirmet totum esse majus sua parte, acquirit facilitatem, seu habitum ad actus similes. Hic habitus judicandi de principiis universalibus speculativis naturaliter notis ex sola apprehensione terminorum, vocatur *Intellectus* eodem nomine, quo ipsa potentia. Sicut homo cognoscit ex sola apprehensione terminorum principia universalia speculativa, ita naturaliter ex sola apprehensione terminorum, cognoscit, & judicat de hoc principio universali practico *Non occides*, & de reliquis Decalogi præceptis, quæ in operabili sunt principia universalia, & frequentando hujusmodi actus, acquirit facilitatem, seu habitum, qui vocatur *Synderesis*

5 Ex legibus aliæ sunt naturales, aliæ divi-

divinæ, aliæ humanæ. Ex qualibet harum formari potest universalis præmissa. Ex naturali in hoc syllogismo: *Non est occidendum, sed hæc actio esset occisio, ergo* &c. Ex divina in hoc: *In articulo mortis est mihi communicandum, sed nunc mihi imminet articulus mortis, ergo* &c. Ex humana, in hoc: *Pro impetranda gratia, vel justitia a Sede Ap nihil est conferendum Mediatoribus sed hic est Mediator, ergo nihil huic est conferendum*. Sicut ergo sunt plures leges, ita plures habitus inclinantes ad cognitionem talium legum. Habitus inclinans ad naturales dicitur Synderesis, illiusque actus est prima præmissa. Habitus inclinans ad divinas, est secundum donum Spiritus Sancti, qui dicitur *Intellectus*, habens simul judicare de mysteriis Fidei speculativis, & de legibus divinis practicis. S. Th. 2. 2. q. 8. a. 3 Habitus inclinans ad humanas, dicitur Jurisprudentia. Aliqui eorum actus imperfecti, de una vel altera lege, possunt haberi sine habitu, juxta dicta cap. 33. n. 2. Ut rite possis efformare has præmissas, debes scire saltem in confuso leges principaliores, quarum notitiam nullatenus deferas, esto videatur difficile, penetrare decursum nostrorum syllogismorum in operando, qui non ita facile percipitur, tum quia est de actibus internis, tum quia nec per umbram attingitur vel in scholis vel in libris, sed quasi marcescit inter opera S. Th. Illo igitur omisso, percipe sequentia de legibus.

6 D. Quia habitus, & actus specificantur ab objectis, debeo scire, quid sit lex, ad formandum illum syllogismum: bene enim voluntas operabitur, si bene syllogizet?

M. Lex a S. Thoma 1. 2. q. 90 art. 4 dicitur: *Ordinatio rationis ad bonum commune, ab eo, qui curam habet communitatis, promulgata*. Singulas particulas, vide explicatas articulis præcedentibus. Legem naturalem promulgat Deus in corde hominum ex cap. 35 nu 10. Divinam Christus promulgavit in Evangelio, & per Prædicatores deducitur in cognitionem gentium, humanam Princeps, servata per quemlibet forma promulgandi, quam Antiqui, consuetudo, vel voluntas Principis sanxerunt; Summus Pontifex persæpe declarat, suas leges promulgari sufficienter, si sint affixæ in locis consuetis Urbis, esto non publicentur in singulis Provinciis. Alias vult, promulgari in illis. Hoc secundum consuevere Principes temporales. Ubi Pœnitens excuset transgressionem ex defectu promulgationis, examina, ipsius legis verba: nam ex tenore discernes, quæ promulgatio requiratur; ubi rem clare non exprimit lex, consule intelligentiam datam per Doctores, & alios Judices, præsertim in Judiciis, & in ipsa Metropoli Principis, in cujus facie lex uno modo intellecta censetur juxta mentem illius. Ubi his omnibus consideratis, res est dubia, ex te nihil decides, quia ejus est legem interpretari, cujus est condere. Confessor circa promulgationem sæpe consulitur de casu sequenti, vel simili. Mercator scit a Principe diminuendum pretium tritici v. g. (Idem dic de valore pecuniæ &c.) per legem cras promulgandam. Hoc cognito, Mercator petit, num ante promulgationem possit vendere triticum pretio currenti. Responde non peccare contra justitiam, licet in aliquo casu possit peccare contra charitatem. Hæc pro praxi circa particulas in definitione legis adductas. De reliquis nihil est speciale pro nunc.

7 D. Sunt ne idem lex, & præceptum?

M. Ex S. Th. 1. 2. q. 90. art. 1. ad 1. non sunt idem: lex fit communiter pluribus: præceptum applicat legem communem huic singulari, ideo præceptum imponi potest etiam uni, ita tamen, quod huic uni detur ad bonum commune. Igitur nec præcepta imponi possunt particularibus, nisi per ordinem ad bonum commune; quia imponuntur per authoritatem Superioris instituti, ut servet bonum commune. Si aliquid ordinetur pluribus, itaut singuli debeant dirigi per illud, talis ordinatio erit simul lex. & præceptum. Hoc modo se habet Decalogus, lex divina de Baptismo, Eucharistia, & Pœnitentia, nec non quinque præcepta Ecclesiæ.

8 D. Habent ne leges vim obligandi in conscientia?

M. Super hac quæstione implentur volumina, distinguuntque Authores legem in realem. quæ aliquid ordinat; pœnalem, quæ constituit: *fiat hoc sub tali pœna*; & mixtam, quæ constituit: *fiat hoc, & qui*

non

non fecerit, mulctetur tali pœna. Omnis lex justa potest in conscientia obligare subditos: Ita ex 28. damnata per Alex. VII. & ex S. Th. q. 96. a 4 etiam lex pęnalis: Cum id Princeps possit, vide, an hic, & nunc velit: etenim aliquando sufficit Principi per legem realem obligare quoad externam politiam, vel per mixtam, aut pęnalem, obligare solum ad pęnam; hoc modo procedere legem, seu Regulam Patrum Prædicatorum expresse docet S. Th. 2. 2. q. 186. a 9. ad 1. & fere omnes Congregationes in Ecclesia natæ post Dominicanos. Dari igitur nequit regula generalis, sed Confessor in facti contingentia semper consulat verba legis in particulari, ex cujus attenta lectione (sæpius, si est necesse, repetita) colliget sensum proprium, & obvium: si ex se non possit, consulet Doctores, præsertim insigniores, qui super illa scripserunt, ut dictum est n. 6 adhibens præ cæteris assiduas ad Deum preces juxta c. 7 num. 7

9 D. Supposito, quod importetur obligatio in conscientia, vel ex verbis legis, vel ex consuetudine optima Interprete legis, vel ex alio capite, obligabit ne lex sub mortali?

M. S. Th. 2. 2. q. 186. a 9. ad. 2. ait: *Non omnia, quę continentur in lege, traduntur per modum pręcepti, sed quędam proponuntur per modum ordinationis cujusdam, vel statuti obligantis ad certam pœnam ... ita nec in lege Ecclesię omnes ordinationes, vel publica statuta obligant ad mortale.* In quibus verbis stabilit conclusionem, & affert rationem. Conclusio est, non omnia Ecclesiæ statuta obligant ad mortale Ut cognoscas, quæ obligent, ponit rationem universalem, distinguendo præcepta a statuto, & præcepta quidem obligant sub mortali; sed hæc pro tota universitate fidelium sunt paucissima Quoad credenda, extat obligatio symboli; quoad operabilia, quinque Ecclesiæ præcepta. Cętera, quæ traduntur per modum statuti, non per hoc, quod sint ordinata, obligant sub mortali, sed juxta materiæ gravitatem.

10 D. Quomodo distingues, quæ traduntur per modum præcepti a statutis?

M. In Clem. *Exivi de Paradiso* dantur plures regulæ, sed quia longior est, nequit adduci in hoc compendio, nec est omnino necessaria Confessori qui optime faciet, si eam sæpius attente relegat, petito prius frequenter Dei adjutorio, ut intelligat; præcipue consideret, quando consulitur super lege particulari, conferens utramque, ut videat, num in lege sit particula, quæ in Clem. sit declarata obtinere vim præcepti; quare nunquam in Confessionali decidet momento temporis pro una, vel altera parte: Bartolus, Archivium legum omnium, *consultus in mane, respondebat in vesperi*; *& consultus in vesperi*; *respondebat in mane*: Si Pœnitens debet accedere ad Eucharistiam, Confessor excitet ad intimum dolorem de offensa Dei, casu, quo violans legem, peccasset mortaliter; confortet ad propositum non amplius violandi, casu, quo doctiores, post diligens studium, ferventesque ad Deum orationes, judicarent peccari mortaliter, assignet tempus, quo debeat redire pro certa decisione, & ita absolvat.

11 D. Peregrini tenentur ne legibus locorum, per quos transeunt?

M. Authores plura congerunt circa hunc articulum. In universali dic, non posse dari regulam generalem: Quædam obligant etiam peregrinos; quædam non obligant. Ex c. 9 n. 5 Peregrinus tenetur lege reservationis Committit peccatum in Diœcesi, in qua non erat reservatum, transit per Diœcesim, in qua est reservatum, in hac non potest absolvi: Committit homicidium, vel furtum: subjacet legibus pœnalibus loci, per quem transiens peccavit, contra homicidas, & fures. Tenetur emere pretio per leges in tali loco statutas &c E' contra non tenetur Sacerdos recitare officium Ecclesiæ, per quam transit. Ideo erit optimum, si nihil in generali determines, sed omnia in particulari consideres, juxta dicta n. 10. Solum nota, quod ex n. 6 lex est *ordinatio rationis in bonum commune*. Nemo tenetur velle semper bonum alterius privatum, tenetur tamen semper nihil agere contra bonum alterius privatum; & ita nemo tenetur velle semper bonum commune, sed tenetur semper nihil agere contra bonum commune alterius corporis mystici, seu Reipubicæ. Igitur distingue leges, quarum observantia promovet bonum commune,

sed

ſed earum inobſervantia nihil dicit poſitive contra bonum commune. Tales ſunt leges officii, jejuniorum, feſtorum &c. quibus promovetur bonum commune, teneturque membra invicem conformari, itaut participantes fructum boni operis, habeant etiam onus illud operandi; hæc tamen omittere eſt privari bono, non facere malum bono communi; & quod non eſt membrum talis Reip. non tenetur de ſe illius bonum promovere. Aliæ ſunt, quarum inobſervantia infert damnum poſitivum bono communi; ut homicidia non puniantur ita ſevere, prout ita ſevere leges Reip. Reſervatio ex Trid. ſeſſ. 14 cap. 7. fit, ut ex difficultate abſolutionis coerceantur graviora crimina; quare ſi Peregrinus non ſubjaceret legibus loci, delicta jam eſſent impunita eo rigore, quo merentur, & crimina atrociora eſſent magis frequentia; ex hac ratione leges ſecūdę videntur obligare Peregrinos magis, quam primę At tutius erit habere ſemper ante oculos intentionē Legiſlatoris per verba expreſſam, cum praxi communi timoratorum, & ſemper tenere certum, dimittere incertum.

12 D. Tolline poſſunt leges per conſuetudinem contrariam?

M. Utique lex aliqua poteſt tolli, non omnis: naturalis nequit mutari. Vide S. Th. 1. 2. q 94 a. 5. & 6. ubi ponit rationes univerſales ad decidendos mille caſus. Neque divina ex q 96 a 4. quidquid contra utramque inducunt homines, eſt abuſus, non uſus; q. 97. a. 3. ad 1. humana poteſt abrogari per conſuetudinem contrariam; quando autem dicatur uſus, non abuſus; ita explicat S Th. q 97. a. 3 ad 2. *Si adhuc maneat ratio eadem, propter quam prima lex utilis erat, non conſuetudo legem, ſed lex conſuetudinem vincit*. Exemplificando in particulari; Conſuetudo collationis ſerotinæ in die jejunii potuit tollere præceptum unicæ comeſtionis; quia non durat eadem ratio, propter quam utilis erat unica. Hæc præcipiebantur ad exercendum actum virtutis Abſtinentiæ, qui ut vere ſit virtuoſus, eſſe debet ordinatus, & moderate, non nimis affligere. Quæ tempore S. Thom. affligebat moderate unica comeſtio, nunc, debilitata hominis complexione, nimis affligeret. Ideo ſerotina collatio non dicitur abuſus. E' contra eſt abuſus recitare Officium divinum contra Canones, qui præcipientes recitari *attente ac devote*, quia durat idem finis, ob quem præcepta fuit attentio, & devotio. Nota quod, Superior ex pluribus finibus unum tantum memorat in promulgatione legis, & aliquando nullum, quia ita convenit Superiori: Non ergo judices legem illegitime promulgatam, ubi finis non exprimitur, vel ceſſaſſe omnem finem, quando ceſſat, qui exprimitur; ſed conſule praxim approbatam, Doctores de illa ſcribentes &c. ut num. 6.

13 Secundo nota verba ad 3. *Multitudo, in qua conſuetudo introducitur, duplicis conditionis eſſe poteſt. Si enim ſit libera quæ poſſit ſibi legem facere, plus eſt conſenſus totius multitudinis ad aliquid obſervandum, quod conſuetudo manifeſtat, quam authoritas Principis .. Si multitudo non habeat liberam poteſtatem condendi ſibi legem, tamen ipſa conſuetudo in multitudine prævalens obtinet vim legis, in quantum per eos toleratur ad quos pertinet multitudini legem imponere hoc enim ipſo videntur approbare, quod conſuetudo introduxit*. Ex his habes conſuetudinem derogare legi Pontificiæ, quamquam immediate a Chriſto Pontifex habeat juriſdictionem. Quia tamen tunc derogat, quando Pontifex *videtur approbare* conſuetudinem contrariam, primo requiritur, ut ſciat conſuetudinem contrariam: quod enim ignoratur, non approbatur: ſecundo, quod talem conſuetudinem toleret, non tolerantia tantum permiſſiva, ſed approbativa: dicitur tolerare permiſſive, quando permittit inobſervantiam, quam ſi vellet coercere, ſequerentur plura mala, ideo permittit minus, ne ſequatur majus. Ubi Pontifex exprimit, quod non cenſeatur derogata per quamcunque tolerantiam, exprimit ſe nolle approbare. In facti contingentia, ante omnia, conſidera attente legem, in quaſi extet talis declaratio, nihil valet uſus contrarius, ſed eſt abuſus: Ubi non extet, quidquid afferat Pœnitens, conſidera, an Pontifex veroſimiliter ſciat uſum contrarium; & ſi neſciat, eſt abuſus; tertio, ſi ſciat, vide, an toleret ad vitandum majus malum &c.

14 D. Conſuetudo diſtinguitur in pluſes ſpecies, dic illas?

M. Alia

M. Alia legitime inducitur per decem annos, alia per triginta, quædam dicitur immemorabilis: Ut ista legitimetur, requiritur usus excedens memoriam hominum, scilicet, ad annos sexaginta. Alia est centenaria: Hanc voluit Urban. VIII. ut posset dici toleratus approbative cultus eorum Dei servorum, quos non canonizaverat S. Sedes: Alia est ducentenaria, hanc requisivit Pius V ut legitimus diceretus usus non recitandi Officium Divinum juxta Breviarum Rom. quæ ex his sufficiat ad abrogandam legem, non potest generaliter definiri; sed considera, quid cuilibet in particulari sit congruum, sive ex gravitate materiæ, circa quam est, sive ex intentione Principis &c. Quia cognoscere hæc omnia, munus est Juristarum, caveat Theologus, ne falcem mittat in messem alienam, ex se, sive cum auxilio alicujus liberculi Casuistarum, definiendo, quod in tali casu sufficiat decennalis consuetudo, non tricennalis &c.

15 D. Potest ne consuetudo obligare sub mortali?

M. Quia consuetudo habet vim legis. dic, ut n. 9 dictum est de lege.

16 D. Leges, & consuetudines aliæ per se obligant; aliæ per accidens; hæc distinctio relinquenda ne est Scholasticis, an, quia confert aliqualiter ad praxim, etiam, imperfecte saltem, est agnoscenda Confessori?

M. Ita distinguuntur: Lex obligat per se, quando tenemur ad aliquid ratione ipsius præcepti, vel legis, de faciendo tali actu virtutis, obligat per accidens, quando obligat ratione alterius præcepti. Res exemplo fiet clarior, Præceptum eliciendi actum fidei *ex Instr. Cler.* c 6. n. 10. per se nos obligat: primo, cum pervenimus ad usum rationis: secundo, cum sumus in articulo mortis: tertio, quinquies, vel sexies in anno. Per accidens vero in multis aliis casibus, v. g. cum tentamur ad peccatum, ita quod sine illo non possemus resistere tentationi; tunc per se non obligat, sed ratione præcepti, ne succumbamus tentationi: Pariter in die festo tenemur per accidens ad actum fidei, ratione præcepti Ecclesiastici audiendi sacrum; cui non possumus obtemperare, nisi credamus Christum verum Deum esse sub hostia, cum audientes missam adoramus. Hæc distinctio est notanda ad dignoscenda quot peccata sæpe committat pœnitens: fidelis omittens die festo audire sacrum, & elicere actum fidei circa Eucharistiam, quia per accidens obligatur, committit unicum peccatum, & sufficit, si se accuset, quod omiserit sacrum, non accusando, quod omiserit actum fidei. At si per bimestre omisit audire sacrum, & elicere actum fidei, ad quem per se tenetur quolibet bimestri, tunc in ultima Dominica omittens sacrum, & actum fidei, non sufficit, si accuset, quod per octo Dominicas omiserit sacrum, debet explicare, quod in ultima, in qua tenebatur per se, omiserit actum fidei, quia tunc duo peccata commisit. Igitur debes scire hanc distinctionem, ut quando opus est, imponas onus pœnitenti; & ex alio capite, ut non aggraves pænitentem, quando opus non est: etenim elicientes actum, quando obligamur per accidens, satisfacimus obligationi per se, v. g. per bimestre omisi audire sacrum, & omnem actum fidei: die ultima secundi mensis audio sacrum, & elicio unicum actum fidei, ad quem obligor ratione sacri: per hunc actum satisfacio obligationi per se provenienti ex virtute fidei pro quolibet bimestri: quare accusabo me, quod septies omiserim sacrum; & quia per illum unicum fidei actum satisfeci obligationi fidei; contra hoc non peccavi, nec teneor accusare. Hæc omnia probe sciat Confessor, ut neminem obliget supra quam par est: neminem deobliget minus, quam par est. Istam regulam observa in præceptis quarumlibet virtutum.

17 D. Nunc plurimæ sunt leges, quas certe non omnes tenetur obligatione strictissima scire Confessor, indica, quas teneatur scire principaliter; ut in iis ponam principale studium?

M. Exercens munus Judicis, Doctoris, & Medici, animadvertat, ad hæc officia in Republica civili nō admitti indifferenter omnes leviter instructos de prædictis muniis, sed eos tantum, qui possint insuper communicare aliis, quæ ipsi sciunt. In naturalibus, non omne calidum calefacit, sed major calor requiritur, ut calefaciat, quam ut caleat. S. Bernardus conchæ assimilat Confessores, quæ, ut in alios

aquam

aquam refundat, debet esse in se superplena. Igitur debet ita scire aliquas leges, ut, ex redundantia scientiæ in se, possit alios edocere. Hujusmodi est primo lex naturalis contenta in Decalogo: secundo lex divina, ut præcipit actus internos Fidei, Spei, & Charitatis, secundum tempus, circumcirca, quo obligant, juxta dicta n. 16 & ut præcipit sumptionem trium sacramentorum suo tempore, Baptismi, Eucharistiæ, ac Pœnitentiæ: tertio, quinque præcepta Ecclesiæ, ita quod interrogatus de illis possit respondere, quæ contingunt ordinarie. Hæc debet scire, ut Doctor: quarto, ut Judex debet scire casus reservatos (præsertim in Bulla Cœnæ) ut Rituale c. 7. n. 8 quinto, caput *Omnis utriusque* adductum c. 8 ubi explicantur qualitates bonæ confessionis: sexto, Bullam Greg. XV *contra sollicitantes*, distinguens quoscunque casus in ea contentos: septimo, edictum S. Officii: octavo, doctrinam Trid. de sacramento Pœnitentiæ: nono Ritualis Rom. Instructionem de hoc sacramento cum ordine illud administrandi: decimo, leges sibi præcipue stabilitas ab Episcopo in patentibus pro audiendis confessionibus: undecimo, ut Medicus debet scire pro excidendis occasionibus proximis ex S. Carolo tradita c. 11 a n 19.

18 Hæc generaliter debet maxime scire quilibet. Prudens ulterius notet vitia, quæ magis regnant in sua Diœcesi, & leges speciales super illis; ex S. Th. 2 2. qu. 2 ar 7 cætera debet scire *magis, vel minus, secundum quod competit statui, & officio uniuscujusque*; Notabitque, an ad suum Confessionale soleant, ut in pluribus, accedere Nobiles, Negotiatores, Artifices, Rustici, Clerici, Judices, Potentes &c. Si in Parochia rusticana accedat nobilis, id potest esse per accidens, nec imputabitur Parocho, si ignoret leges, ex quarum cognitione poterit statim judicare, num peccaverit in casu non ita obvio. Qui solet audire negotiatores v. gr tenetur scire leges communes, quæ competunt negotiatoribus. Vide cap. 11. a num. 31. c 12. a n. 19

19 Ulterius habeat præ oculis illud Eccl 7 *Noli quærere fieri Iudex, nisi virtute valeas irrumpere iniquitates: ne forte extimescas faciem potentis, & ponas scandalum in æquitate tua*. Non prohibet exercere ministerium, sed quærere divites, aut nobiles, ut exerceat: experientia enim docet, quod quærens hujusmodi pœnitentes, extimescit faciem, nec fortis est in redarguendo peccata, in excidenda occasione proxima &c. sed quærit *excusationes in peccatis*, opiniones, quas, ut illis placeat, judicat probabiles &c Qui se agnoscit sufficienter instructum, potest se exponere ad confessiones pro illis, quibus absolvendis cognoscit se habilem, se non pro alii. Et ex Aug. lib 10. de Civit. Dei: *Otium sanctum quærit charitas veritatis: negotium justum suscipit necessitas charitatis: quam sarcinam si nullus imponit, percipiendæ, atque intuendæ vacandum est veritati; si autem imponitur, sustinenda est propter charitatis necessitatem.* Verbum *quæro*, & apud Sapientem. & apud August. importat avidius affectare. Vide c. 11. n. 5.

CAPUT XXXIX.

De Conscientia.

Dicta cap. 38. necessaria sunt ad intelligentiam legum in genere, pro efformanda universali præmissa syllogismi operativi, quæ est actus synderesis, si sit circa leges naturales, doni intellectus si circa divinas, juris prudentiæ si circa humanas: Restat de secunda præmissa, & conclusione. Conclusio est actus illius virtutis, quam infero esse operandam. S. Th. 2. 2. qu 60. a 1. præsertim ad 1 & 2 Agam de conclusione, dum agam de qualibet virtute in particulari. Nunc de secunda præmissa, v g. *hæc actio est occisio*. Ad eliciendam hanc, concurrunt multi habitus: S. Th. 1. p qu 79. a. 13 ad 3. In primis synderesis; nam particularis, utpote contenta in universali, etiam dependet ab habitu universalis Concurrit etiam habitus Theologiæ Moralis, qui tracta de justitia, & alii partiales ejusdem Theologiæ, si sit circa alias virtutes Hæc secunda præmissa dicitur haberi per conscientiam, quæ ut recte instituatur, primo habe, quid in se sit conscientia: secundo, quia jam ex c. 36 habes habitum synderesis, à quo principaliter informatur, scito etiam alias virtutes in particulari, de quibus in subsequen-

quentibus, nunc de ipso actu, qui dicitur conscientia.

2 Circa illam vide S. Th. 1. p. q. 79 a. 3. Est actus procedens a synderesi, seu habitu primorum principiorum, propterea unum quandoque ponitur pro alio, quia sæpe nomen proprium causæ tribuimus effectui, & nomen proprium effectus tribuimus causæ. Cum diversimode apud Patres, & Doctores, nomen conscientiæ accipiatur, in præsenti sumitur, ut *est dictamen rationis practicum*, seu *dictans aliquid hic, & nunc esse faciendum, vel fugiendum*: dictat enim, quod talis actio in particulari considerata sit, v. g. homicidium.

4 D. Quotuplex est Conscientia?

M. Quintuplex, Recta, Erronea, Dubia, Probabilis, & Scrupulosa. Recta est, quæ dictat hic, & nunc id esse bonum, vel malum, faciendum, vel fugiendum, quod ita est in rei veritate. Erronea, dictat hic, & nunc esse faciendum, quod in rei veritate est fugiendum, vel e contra. Dubia est, quando remaneo suspensus, circa utramque partem contradictorii, quia non possum me determinare, an talis actio sit bona, vel mala, facienda, vel fugienda. Probabilis est, quando judicio esse bonam, vel malam, faciendam, vel fugendam, ex fundamentis, quæ ex se relinquuntur formidinem oppositi. Scrupulosa est, quando judico aliquid malum, vel bonum, fugiendum, vel faciendum, ex levi fundamento.

4 D. Possum ne sequi conscientiam rectam?

M. Utique, imo quilibet curare debet, ut agat, quod in rei veritate est agendum, & fugiat, quod est fugiendum.

5 D. Erronea potest ne esse regula sufficiens humanorum actuum?

M. Differentia inter ignorantiam, & errorem tradita est c. 35. n. 1. quoad reliqua, differe de utroque pariformiter; quare possum sequi conscientiam erroneam invincibiliter; imo teneor aliquando, v. g. credo invincibiliter hodie esse diem festum, teneor audire sacrum. Idem dic in reliquis; tunc enim est error materialiter, & in se, sed formaliter, & mihi est recta; quando autem dicenda sit vincibiliter, vel invincibiliter erronea, vide c. 35. n. 8. S. Th. 1. 2. q. 59. a. 5.

6 D. Possum ne sequi conscientiam dubiam?

M. In nullo casu possum sequi, nec enim me possum exponere periculo peccandi; si sequerer, peccarem ea specie peccati, cujus periculo me expono: v. g. si dubitans, an talis actio sit peccatum veniale, operor, pecco venialiter: si dubitans, an sit contra castitatem, operor, pecco contra castitatem: Idem dic de reliquis; quare si pœnitens se accuset aliquid fecisse cum conscientia dubia, Confessor sit follicitus, ut pro integritate Confessionis, explicet omnia, quæ forent explicanda, si certo peccasset contra castitatem &c. (Idem dic quoad hoc de sequente erroneam. S. Th. 1. 2. q. 19. art. 5. ad 3) Dubitans, num actio aliqua sit peccatum, debet, antequam operetur, adhibere diligentias debitas ad indagandam veritatem; si, diligentiis adhibitis, veritas non appareat, juxta commune proloquium, *In dubiis tutior pars est eligenda* (quod est regula generalis) eliget, quod appareat non esse peccatum. Dubitat, num sit dies festus, audiat sacrum, quia in hoc certum est, nullum esse peccatum.

7 D. Dubitat, quod utraque pars contradictorii sit peccatum, v g. num sit dies Jejunii, & quod obligetur: ex alia parte, num jejunare sit peccatum, quid in tali casu?

M Hoc idem potest contingere per conscientiam erroneam; in utroque casu pars tutior est eligenda. Ex c. 14. n. 4 de duobus malis minus est eligendum; quare tutius est eligere minus. Videat in tali dubio, seu errore, an minus malum sit jejunare, vel non jejunare, & eligat minus, si non possit abstinere ab utroque.

8 D. Si foret eligenda tutior, quia tutius est ad salutem sequi consilia Evangelica, deberemus omnes profiteri Religionem, obligantes nos ad tria vota?

M. Hoc argumentum magni faciunt, qui impugnant asserentes non debere sequi opinionem probabiliorem in conspectu minus probabilis; Coacervant alia exempla: dubitans, num, in collatione serotina, octo unciæ violent jejunium, deberet nihil comedere in vesperi, potius quam comedendo aliquid se exponere periculo: dic, nos debere sequi tutiorem ex illis partibus,

tibus, de quibus dubitatur: v.g. dubito, num possim attingere octo uncias, si certum est moraliter, quod sufficiant sex, non teneor ad quinque, vel nullam, sed teneor non excedere sex: cumque certo sufficiat ad salutem observantia præceptorum, non teneor ad consilia.

9 D. Extat aliud proloquium: *In dubiis melior est conditio possidentis*; & tutius esset restituere?

M. Possessor bonæ fidei (de quo hæc regula juris, non de possessore malæ fidei) etiam ipse, retinens in dubio rem, eligit partem tutiorem; esto utrinque dubitet æque, num res sit sua, vel Petri, v.g. ex rationibus intrinsecis, tamen juvatur ad retinendam ex principio extrinseco, nempè, authoritate Superiorum, qui de facto statuerunt, ut res remaneret penes possessorem bonæ fidei, facta sufficienti diligentia (bona enim exteriora fortunæ, de quibus loquitur proloquium, subjacent ordinationi Principis) cujus *melior*, idest, tutior est conditio ob dictam legem. Si simus extra materiam justitiæ, semper eligi debet pars tutior. Id adeo est verum, ut insigniores Theologi, & Canonistæ, doceant, si dubitem me occidisse, debere me gerere tanquam irregularem, sed Judicem non posse, me ut irregularem damnare: debeo me gerere ut Irregularem, abstinendo ab exercitio Ordinum, & petendo dispensationem, Judex non potest me damnare, quia in Judicio, quod est actus justitiæ, stat possessio pro mea indemnitate. Qui conscientiæ curam habet, semper consulat tutiorem, ex partibus hinc inde controversis.

10 D. Conscientia probabilis est ne regula sufficiens humanorum actuum?

M. Quæstio hæc nostris temporibus maximè agitatur inter celebriores Theologos, & volumina edita super illa implerent vastam Bibliothecam, quare non potest compendio redigi, sufficiat, si proponantur, quæ jam S. Sedes super hac materia definivit ab omnibus tenenda: quare primo ex prima Innocentii XI. relegenda cap. 27. ubi agitur de valore sacramentorum, si offerantur duæ opiniones probabiles, nihil curans de probabilitate, debes examinare, quæ sit tutior. & illam sequi in conferendo sacramento. Fac probabiliter sustineri, quòd aqua rosacea sit materia sufficiens baptismi, quia agitur de valore sacramenti, in baptizando, non debes examinare probabilitatem; sed videns, quòd tutius sit uti aqua naturali, debes uti, si habes, vel potes habere, antequam moriatur infans; si desit naturalis, tunc non es in conflictu opinionum quoad praxim, sed uteris omni medio possibili pro salute infantis; si convalesceret, iterùm esset sub conditione baptizandus aqua naturali: secundo ex secunda, Judex non potest judicare juxta sententiam minus probabilem. Tu considera, num hæc damnatio afficiat Confessores, qui non possint judicare absolvendo pœnitentem, quem probabiliter opinantur dispositum, sed magis probabiliter indispositum: tertio ex tertia, qui aliqu d judicat qualitercumque probabile, non propterea prudenter agit, operans illud, innixus tali utcunque probabilitati; ex quarta infidelitas non excusatur, si sequar opinionem, quæ est probabilis, sed minùs probabilis: quinto ex 21. Assensus fidei supernaturalis non stat cum notitia solùm probabili revelationis: Tu considera, num id proveniat, quia supernaturalis est, vel ex alia causa: sexto ex 27. Alex. VII. non est censenda probabilis opinio ex hoc, quòd impressa est in libro moderno, nondum rejecto ab Apost. Sede: septimo ex tertia Alex. VIII licet sequi opinionem inter probabiles probabilissimam. Hæc circa probabilismum sufficiunt. In reliquis casibus, qui pauci erunt, procede cum his cautelis: primo, non proponas probabilismum, ut damnatum ab Ecclesia, quando solùm damnatur in prædictis: secundo, ex regula Augustini epist. 19. non credas verum, aut probabile, quia id alii tale dicunt, sed quod tibi per Scripturas Sacras, vel rationes persuadetur: locus enim ab authoritate Casuistarum, præcipuè Modernorum, infirmissimus est, nisi fundent se in ratione: Cum his observationibus poteris ritè exercere triplex munus Judicis, Doctoris, & Medici, absque eo quòd tempus insumas in illa, hodie ob tot libros reddita difficillima quæstione, implexa aliis mille quæstionibus, an possim sequi opinionem minus probabilem, relicta probabiliore, & tutiore.

11 D. Pecco ne sequens conscientiam scrupulosam?

M. Si non sit error, sed merus scrupulus, non pecco mortaliter; levia indicia, ex quibus, ut n. 3 movetur scrupulosus ad timendum, ne aliquid sit peccatum, non congue prudentem, ut abstineat; Eccl. 19. *Qui cito credit, levis corde est*, scilicet, levitas est animi, *cito*, hoc, est ex levibus indiciis credere aliquid esse peccatum.

12 D. Quomodo agnosces esse scrupulum, non errorem?

M. Primo ex levitate indiciorum, & per hoc distinguitur etiam à conscientia dubia; secundo formidat, & titubat etiam, postquam viri prudentes, aut alius Confessor, testati sunt, nullum in actione illa esse periculum peccati: tertio conferes, num alias pænitens timoratæ sit conscientiæ, qui fugiat in reliquis vel umbram peccati mortalis.

13 D. Quomodo Confessor exercitabit suum officium erga hujusmodi vere scrupulosos?

M. Nonnulli à multo tempore vitam liberiorem agentes, dum redeunt ad cor, maximis anguntur scrupulis, timentes, num aliquod vitæ præteritæ peccatum prætererint, vel circumstantiam explicatu necessariam Erga hos officium Judicis præcipue Confessor exercebit. Juxta S. Carolum cap. 11. n. 15. invitabit ad confessionem generalem, à tempore saltem, quo cæperunt liberius vivere; ad quam præparabuntur maturo, ac diligenti examine conscientiæ. Confessor patientissimè audiens, ad singula peccatorum genera, quæ accusant, interrogabit, numerum, species, circumstantias; & peccata, quæ ut plurimum, licet non semper, conjungi solent accusatis, ut, si peccavit contra castitatem, explicata specie, numero, ac circumstantiis actuum externorum, quæ quilibet solet explicare, interroget, num erga eandem, vel alias habuerit desideria mere interna, num delectationes morosas, si accuset confessiones sacrilegas, non modo repetat peccata in illis confessa, sed numerum sacrilegiorum, si fuerint in confessione annua ex præcepto Ecclesiæ tunc enim sunt duo peccata: si post confessionem, communicavit sacrilege: quod ordinarie solet contingere, ut intelligat etiam in hoc sacrilegia, & duplex peccatum in communione Paschali, &c (quæ omnia præsertim meminerit petere in examine Romano, ubi super similibus examinetur approbandus) generali confessione facta, præcipiat scrupuloso non amplius inquirere in particulari vitam præteritam, etiam ut confiteatur aliquam speciem, vel circumstantiam: debet enim præsumere omnia rite narrata, sed solum, si aliquod meminerit omnino intactum, tunc petat consilium Confessoris, num super illo debeat inquirere. Alii Scrupulosi sunt, qui timent peccare in omni opere: Circa hos exercebit præcipue officium Doctoris, ostendens peccatum mortale, esse omnino voluntarium, clara esse ex Decalogo, lege divina, & præceptis Ecclesiæ mortalia, quæ committi possunt frequenter &c. Alii tertio, opere peracto, timent peccasse. Circa hos exercebit præcipue officium Medici. Ut eos sanet, inducet contemnere scrupulos, operari contra scrupulum, nec accusare actionem, in qua non possit jurare se mortaliter peccasse, (Id respectu aliquorum Pænitentium). Præ omnibus utatur oratione, studio Authorum, & consilio Doctiorum juxta cap. 7 num. 7.

14 Hæc universalia sufficere possunt, ut absque peccato exerceas triplex munus Judicis, Doctoris, & Medici: nam primo instructus de damnis mali, ac utilitatibus boni Confessoris, curabis evellere vitia, & plantare in Pænitente virtutem: secundo instructus de ipso Pœnitentiæ sacramento, ex Doctrina Ecclesiæ in Trid. Rituali. Catech. ex S Carolo, probatisque Authoribus quales præcipue sunt S. Th. & Magister Sent. si quod hi docent, opere impleas, nunquam porriges pro pane venenum: tertio, quia principaliter debes insistere, ut Pænitens formet rectum judicium de actionibus: quod efformatur per syllogismum operabilem, habes cognitionem sufficientem, ut illum dirigas in prima præmissa procedente ex synderesi, quando versatur circa operabile notum naturæ lumine; a Dono Intellectus, quando versatur circa nolum lumine fidei; a Jurisprudentia quando versatur circa inductum lege humana; de quibus, data est omnis doctrina magis necessaria Morali Theologo, quam S. Th.

in-

inferit in sua 1. 2. Insinuatum est etiam aliquid circa premissam particularem efformandam per actum Conscientiæ.

15 Restat agere de conclusione, quam præmittit intellectus, ut excitet voluntatem, quæ nunquam vellet, nisi cognosceret: nam nihil volitum, quin præcognitum; sed ista conclusio ex S. Th. est actus virtutis, cujus est ipsa operatio. Et cum circa omnes Pœnitens sit dirigendus, & in omnibus vitiis possit peccare, Virtutum, ac Vitiorum singulorum notio debet explicari. At hic finit prima pars hujus operis: remitto ad secundum tractatum de Virtutibus, & Vitiis, ex duplici capite: primo ne nimis crescat moles Tomi: secundo, ne deflectam ab aurea Methodo mei Præceptoris Angelici, qui etiam divisit in duas partes, agens in prima de iis, quæ spectant ad efformandas premissas: in secunda de ipsa conclusione, in omni materia, tractans Angelicè virtutes omnes, Dona Spiritus Sancti correspondentia, & Vitia opposita. Adsit sua gratia Deus, & prece sua S. Præceptor, ut, quæ docenda sunt, conspiciam, & quæ agenda sunt, ipse omnium primus opere compleam. Interim tamen ad praxim circa primam hanc Partem addo.

CAPUT XL.

Recapitulatio hujus primæ Partis circa hoc Sacramentum.

1 IN præcedenti editione, post explicatam fusè doctrinam de virtutibus, & vitiis in singulari redegi compendio conclusiones principaliores, quo facilius retinerentur memoriæ ad manuducendum in Confessionali Sacerdotem, pro rite interrogando Pœnitente; multique institerunt, ut ampliaretur methodus hæc non ingrata. Omnibus debitor, satisfacturus omnium votis, quantum fieri potest, eodem tenore concludam hanc primam partem. Quare.

2 D. Quid est Sacramentum Pœnitentiæ?

M. Est Sacramentum novæ legis institutum à Christo ad reconciliandos Fideles lapsos post baptismum.

3 D. Quę sunt partes hujus Sacramenti?

M. Duę sunt essentiales: tertia integralis: Primæ sunt materia, & forma: ultima est satisfactio in actu.

4 D. In quo consistit Forma?

M. In illis verbis: *Absolvo te a peccatis tuis* (reliqua induxit laudabilis consuetudo Ecclesiæ) Scholastici disputant, an sufficiant illa: *Absolvo te*, quid in se sit verum, Deus scit: In praxi omnia sunt dicenda, ne sacramentum exponatur periculo nullitatis; & quia, quoad valorem Sacramenti, debimus amplecti tutiorem, ut ex Innoc. Thesi damnata.

5 D. Quotuplex est materia?

M. Alia est remota: alia proxima. Remota est triplex, necessaria, & sufficiens, ut peccatum mortale certum commissum post Baptisma, & nondum rite confessum, quod tenemur confiteri, & accipere absolutionem; 2. necessaria, sed non sufficiens, ut peccatum mortale dubium quod tenemur confiteri, sed super illud solum, non potest cadere absolutio, nisi adjungatur certum: 3. sufficiens, non necessaria ut veniale, vel mortale aliàs rite confessum.

6 D. Quæ est materia proxima?

M. Tres actus pænitentis: Contritio, Confessio, & Satisfactio, ultima in actu est integralis: at in proposito essentialis: nec absolvi potest, carens proposito illam adimplendi.

7 D. Quotuplex est Contritio?

M. Duplex: imperfecta, quæ dicitur Attritio, & perfecta: hæc justificat ante Sacramentum, si fit cum voto, idest, proposito suscipiendi suo tempore Sacramentum. Sanitas intentionaliter existens causat realiter sumptionem medicinæ, quia finis in intentione causat media in executione, non e contra: in nostro casu ex Dei misericordia, Sacramentum, quod est medium, intentionaliter existens, realiter causaliter gratiam, quæ est finis Sacramenti.

8 D. unde concipitur Attritio?

M. Per Trid. ex duplici motivo; 1. ex metu gehennæ, & pœnarum (quo nomine venit etiam amissio gloriæ) a. ex turpitudine peccati.

9 D. Quas conditiones habere debet dolor, ut sufficiat Sacramento?

M. Saltem quatuor: 1. sit supernaturalis (sufficientiam naturalis damnat Innoc. Thes. 57.) 2. habeat respectum ad Deum: 3: sit

3 sit universalis: 4 super omnia mala.

10 D. Explica singulas, & incipe a prima.

M. Homo habet duplex lumen, alterum rationis naturalis, alterum fidei: actus voluntatis subsequens ad primum est naturalis: subsequens ad secundum, est supernaturalis; Ut ergo dolor sit talis, regulari debet lumine fidei dictantis Deum esse summum bonum, si est Contritio, vel Gehennam imminere peccanti, aut peccatum esse turpe turpitudine cognita per fidem.

11 D. Explica secundam.

M. Qui doleret timens Gehennam suis peccatis, non respiciens Deum, sed unice se ipsum, non justificaretur, quia non habet respectu ad ultimum finem, qui reconcilietur.

12 D. Explica tertiam.

M. Hæc exigitur solum in confessione mortalium: Effectus Sacramenti est gratia sanctificans, impotens stare cum mortali, ideo adhærens uni, & non retractans, ponit obicem gratiæ, cum qua in hac vita possunt stare venialia, ideo dolens de uno veniali, non de alio, potest recipere effectum Sacramenti; At si unum veniale esset materia totalis, debeo dolere de illo, ut habeatur materia proxima Sacramenti; alias committo sacrilegium, quia pono obicem gratiæ.

13 D. Explica quartam.

M. Dolor debet esse super omnia mala, hoc est, magis displicere offensa Dei, quam cetera mala, mors, Infernus &c., sed debet esse major appretiative, non intensive: Pœnitens ita debet esse dispositus, ut habens eligere unum de duobus, offensam Dei, vel mortem &c., potius eligeret mori, quam fœdari. Ita dispositus appretiat Deum magis, quam mortem. Non oportet, quod sit major intensive, vel producat plures effectus sensibiles lacrymarum, suspiriorum &c., immo neque tentandus est Pænitens, ut testetur particulare dolorem appretiative, dicendo, se paratum mori, infamari &c., nam hæc sensibilia magis movent?

14 D Attritio sufficitne huic Sacramento?

M Absolute dico sufficere: sed addo Scholasticos antiquos cum Catechismo, nomine Attritionis intellexisse amorem initialem Dei propter se dilecti conceptum ex metu Gehennæ. Moderni intelligunt ipsum timorem conjunctum spei veniæ. Tu vide c 46 a n. 11.

15 D. Ad quam ex tribus partibus materialibus spectat examen conscientiæ?

M. Ad Confessionem: quia, sine illo, Pęnitens exponit se periculo tacendi aliquod peccatum: Esto dicat omnia, id contingit casu: quare peccat. Ut examen valeat, debet insumere tantum temporis, quantum homo prudens insumit in gravi negotio, ut est hoc salutis.

16 D Confessio debet ne esse integra?

M. Utique: etiam materialiter: sed ad minus formaliter. Integritas materialis est, dum dico omnia peccata in specie, numero, & circumstantiis explicatu necessariis. Formalis, dum dico omnia, quæ hic, & nunc possum dicere, sine impedimento physico, vel morali, cum dolore universali, & animo dicendi reliqua suo tempore. Confessio integra materialiter potest esse invalida, si deficiat dolor. Integra formaliter nequit esse invalida; nam illis tribus conditionibus includuntur omnia requisita.

17 D. Quod est impedimentum physicum, vel moralem?

M. Physicum est, si, v. g deficit vox, vel, post diligens examen, obliviscor peccati: Morale, quando prudenter timeo, ne Confessor revelet mea peccata &c. non sufficit timor infamiæ, apud Confessorem, quia Confessio est instituta, ut humiliemur, non ut canonizemur.

18 D. Cum sit exprimenda species peccatorum, quomodo hæc distinguuntur?

M. Thomistę distinguunt ex diversitate objecti formalis: alii, quia opponuntur diversis virtutibus, vel eidem per excessum, & defectum: alii ex diverso modo tendendi: Elige, quod placet: juxta primos delectatio morosa, & desiderium, sunt diversa specie, quia objectum formale delectationis est Titia, ut imaginata: objectum desiderii Titia realiter existens, & qua vult realiter frui. Juxta secundos, delectatio opponitur Castitati per defectum, quia non habet ordinem ad opus: desiderium excedit, quia habet ordinem. Juxta tertios, quia feruntur in objectum diverso

verso modo. Idem dic de reliquis.

19 D. Quomodo distinguuntur numero?

M. Ex quatuor capitibus: 1. ex actibus completis: Sacerdos in mortali audiens confessiones centum personarum, centum sacrilegia committit, quia complet centum sacramenta; sed communicans centum, committit unum, quia est unum convivium cui possunt adesse centum. Celebrans committit duo, unum in consecrando, aliud in communicando, quia sunt actiones completæ diversæ genere generalissimo: Prima est in prædicamento Actionis, altera Passionis. Habens successive plures copulas, debet explicare numerum: tot enim sunt peccata, quot copulæ, quia in genere Luxuriæ copula est actus completus, non sic osculum, & cæteri actus luxuriosi præcedentes: quare ex hoc capite committit unum peccatum, quia intra horam, v. gr., pluries osculatur fœminam. 2. ex interruptione morali: dicitur interrumpi moraliter actus, quando retractatur formaliter, vel interpretative: formaliter; si me pœniteat: interpretative, si diverto ad negotium omnino disparatum: qui semel osculatus fœminam, pœnitet, vel divertit ad audiendam Missam: si post mediam horam, iterum osculetur, secundo peccat, quia interrumpit moraliter: 3 ex diversitate objecti materialis: quatuor homicidia committit, qui uno ictu occidit quatuor, & decem scandala, qui una actione scandalizat decem: 4 ex notabili interruptione temporis.

20 D. Quæ circumstantiæ sunt confitendæ?

M. Ex Trid. sess. 14 c. 6. mutantes speciem. Circa notabiliter aggravantes intra eandem speciem, ex Catech. p. 2 c. 5. n. 40. explicanda est quantitas furti. Ex Thesi. 58 Innoc. consuetudo, si Confessor interroget. Hinc fit regula generalis explicandas esse, quæ notabiliter variant judicium Confessoris.

21 D. S. Th. 4. d. 16. q. 3 ar. 2. q. 5. docet tanquam *probabilius* esse tantum confitendas, quæ mutant speciem?

M. Idem d. 22. q. 1. ar. 3 ait alia esse confitenda directè, ut peccata quorum volumus remissionem; & quoad hoc docuit non esse confitendas specialiter circumstantias aggravantes, quia non sunt specialiter abolendæ: nam abolentur cum ipsa specie peccati: Alia sunt confitenda indirecte, quibus tacitis Confessor nequit scire modum satisfaciendi Pœnitentis, quem debet scire taliter, quod aliquando Pœnitens debet illi explicare quædam nullatenus mala, v. gr., tenetur explicare suam infirmitatem Confessario, qui pro pœnitentia vellet imponere jejunia: Hinc deducit explicandam esse circumstantiam recidivi indirecte (idē multo magis dic de consuetudine) quia Confessor debet imponere pœnitentiam satisfactivam de præterito, & medicinalem in futuro. An vero sit sufficienter medicinalis, nequit scire, nisi explicet recidivitatem, & consuetudinem, vel quantitatem furti &c. Addit, *videtur sufficere confessio* recidivitatis occasionis proximæ &c. in generali, *tamen interdum oportet descendere ad specialia, ut Confessor viderit opportunum: nec enim potest præfigi certa mensura.* Prudenter aliquando dubitat, num validæ fuerint præteritæ confessiones, tunc hortatur ad confessionem generalem, in qua repetat singula. Qui S. Thomæ discursus compendiatur illa generali regula, explicandas esse circumstantias mutantes judicium Confessoris.

22 D. Quia satisfactio est pars integralis, absolvi poterit, qui illam recusat, ut satisfaciat in Purgatorio, ubi pœna est gravior?

M. Quidquid non nemo dicat, nequit fieri; primo quia Confessor absolvit a culpa, & ligat ad pœnam, & nisi subeat, peccat. 2. est pars integralis, & sacramentum completur in via, quare hic debet integrari, quantùm potest. Si omittat, vel differat ad longum tempus, peccat mortaliter, nisi excuset materiæ parvitas. Quæcunque pœnitentia pro venialibus est parva, & quæcunque pro mortalibus est magna: quare omittens unum *Ave* injunctum pro mortali, peccat mortaliter.

23 D. Poteštne imponi satisfactio publica?

M. Pro peccatis occultis imponenda occulta, ex cap. 7. n. 25. pro publicis publica, ex Trid. sess. 24. c. 8. & in secretam commutare solius est Episcopi. Ubi consuetudo induxit peccata publica absolvi

quolibet, memento scandalum causatum, etiam publicè tolli debere. Meretrix relictura peccatum, satisfaciet publicè discedendo a domo: Reconciliata Deo per pœnitentiam, non accedat ad Eucharistiam, nisi anteà Parochus præmonuerit populum de sua mutatione: Homicida publicus, & reliqui publicè satisfacient.

24 D. Tenetur ne statim Confessor absolvere?

M. Ex c. 7. n. 26. absolutio potest conferri differri, & negari. Confert iis, quos prudenter judicat dispositos: negat, si judicet indispositos: Differt, si prudenter dubitet esse indispositos. Ex secundis plures nominantur, ubi suprà. In tertio genere sunt præcipuè Consuetudinarii. Pro praxi vide Theses 60.61.62.64.65. Innoc. XI.

25 D. Absolutioni poteſtne apponi conditio?

M. Conditio de futuro invalidat sacramentum, cujus effectus nequit suspendi. De præsenti, & præterito, in necessitate apponitur licitè; extra necessitatem, illicitè, quia variatur ritus ab Ecclesia statutus.

26 D. Sacramentum, & Virtus Pœnitentiæ differuntne?

M. Utique: sicut homo, & corpus: Pœnitentiæ Sacramentum est compositum ex materia & forma: Virtus dicit partes materiales sacramenti.

27 D. Quis tenetur ad confessionem?

M. S. Thom. suppl. q 6. ar. 3. Jure divino tenetur omnis, & solus homo Reus peccati mortalis. Circa Ecclesiasticum est duplex opinio: altera vult obligari omnes, etiam Reos solorum venialium, ex triplici capite: 1. ut quilibet se cognoscat peccatorem: 2. ut reverentius in Paschate communicet. 3. ut Parocho appareat vultus sui pecoris, *ne intra gregem lateat lupus*. Altera dicit Ecclesiam determinasse annum iis, qui tenentur jure divino; scilicet, Peccatoribus. In hanc propendet S. D. observans in c. *Omnis utriusque* dici *debet confiteri omnia peccata*, quod *nequit intelligi de venialibus*, *quia* hæc *nullus potest confiteri omnia*; sed sufficit, quod repræsentet se Parocho, ut immunem à mortali.

28 D. Si confessio præcipitur etiam, ut Parochus agnoscat vultum sui pecoris, tenebimus saltem in Pascha confiteri Parocho, & Superiori?

M. Ex S. Thom. suppl. q. 8. in illis verbis: *Agnosce vultum pecoris tui*, tripliciter habet invigilare Parochus super suis Parochianis: 1. agnoscit *per solicitam considerationem conversationis exterioris*: an sciant doctrinam Christianam, observent Dei præcepta, scandalizent &c. In hoc judicio non semper debent credere subdito; Sciens à Matre vivere impudicè filiam id negantem, debet ulterius inquirere veritatem, 2. Agnoscit illos absolvendo à censuris; quid in hoc possit, vide c. 21. Tandem 3. agnoscit audiendo confessiones, & absolvendo in foro sacramentali. Unumquodque horum trium potest exercere per alium. Per delegatum considerat conversationem exteriorem: Post Trident. potest committere alia duo Vice-Parocho, sed approbato specialiter ab Episcopo ad singula: Parochianorum etiam triplex est Superior, Parochus, Episcopus, & Papa: quare Parochus agnoscit vultum sui pecoris, quando hic confitetur Episcopo, vel Papæ: Episcopus delegat omnes Confessarios suæ Diœcesis, & Papa omnes Regulares, ut cap 9. Parochi autem, *nimis solliciti scire confessiones Subditorum*: a 4. ad 3 *injiciunt damnationis laqueum sibi & illis*: ar. 5. ad 1. *quærunt*, *quæ sua*, *non quæ Jesu Christi*, & *præsunt gregi ut pascantur*, *non ut pascant*.

29 D. Quas pœnas incurrit transgrediens præceptum confessionis?

M Canon datus cap. 7. dicit: *Vivens arceatur ab ingressu Ecclesiæ*, & *moriens*, *careat Christiana sepultura*. Utrum verò sit ferendæ, vel latæ sententiæ. Nicolius in Flosculis v. *Pascha*, affert sequentes declarationes Sacr. Congregationis. 1. Tales *non sunt ipso jure interdicti*, sed interdicendi per sententiam, ideo moriens cum signo contritionis, non privatur sepultura Ecclesiastica: 2. potest Episcopus procedere contra illum ad excommunicationem: 3. non expedit (nota hoc) ut sibi reservet hujus omissionis peccatum, antequam excommunicet: 4. non potest procedere contra eos, qui tunc communicant Romæ tamen reservatur, ut dicam c. 44. num. 16. ex peculiari mandato Papæ) 5. Re-

Regulares in Dominica Paschæ non possunt administrare sæcularibus Eucharistiam, quia pro eo die non habent privilegium.

CAPUT XLI.

Colliguntur principaliora circa Jurisdictionem Confessoris.

1. D. CAp.12.a n 4. attigisti quinque necessaria Confessori, ut validè absolvat: Sunt Ordo, Jurisdictio, Scientia, Intentio, & Prolatio formæ: quo ad licitum usum: Hæc sunt scientia major, & gratia. Percipio hæc duo: scientiam ex dictis huc usque: Gratiam, ex Instr.Cl.c.26.num.21. Inde habeo, Peccatorem ad communicandum, debere ponere se in gratia per confessionem, quia Trid. sic præcipit. In reliquis actionibus ad sacramenta ex Rituali, *convenit*, non obligatus *confiteri* Ex quinque primis, nihil explicandum ingerit Ordo. De scientia, & forma, satis diorum est. Circa Intentionem habeo in Inst. Cler. c. 20 un. 11. Restat de Jurisdictione: Hæc non videtur exigi ad valorem; Alias nemo potest, in conspectu probabilioris, uti jurisdictione probabili, ne exponat sacramentum periculo nullitatis?

M. Ex Trid. sess. 14. c. 7. *Quia natura, & ratio judicii exposcit, ut sententia dumtaxat feratur in Subditos, persuasum semper in Ecclesia fuit, nullius momenti esse absolutionem, quam Sacerdos profert in eum, in quem non habet jurisdictionem.* Absolvens præmittit hunc syllogismum: *Ad valorem requiritur jurisdictio*: Præmissa universalis, & certa de fide: *Hic, & nunc illam habeo, ergo &c.* Circa hanc potest esse varietas opinionum, quæ ut non noceret valori, Ecclesia declaravit se pro tali etiam casu conferre jurisdictionem, pro cujus licito usu, in vim declarationis, subsumit; *Ubi natura* casus inspecta, jurisdictio est tantùm probabilis, Ecclesia illam certo confert ex benignitate ulteriori i In iis, quæ jure divino requiruntur ad sacramenta, non possumus subsumere secundum syllogismum; ideò imminet periculum nullitatis: Eo subsumpto non imminet.

2 D. Unde habes hanc œconomiam Ecclesiæ?

M. Ex pluribus, quæ, si non prosunt singula, simul juncta faciunt rem moraliter certam: 1. summa est benignitas Ecclesiæ, semperque propendens in favorem fidelium: 2. id docent communiter Theologi in facie Superiorum, qui sciunt hanc doctrinam, & tolerant. quare hic valet dictum S. Thom.2.2 q. 147.ar. 4.ad 3. *ex hoc, quod Prælati, scientes, dissimulant, videntur annuere*, & 1. quæst. 97. art. 3.ad 3. volentis consuetudine abrogari legem Ecclesiasticam, esto sancitam potestate Christi, non populi abrogantis; quia Superiores *videntur approbare*, quod consuetudo introduxit, quoties tolerant.

3 D. Habes ne alia?

M. Omitto plura; & addo unum mihi convincentissimum. In c *Consultationibus* de jur. pat. approbatur lex civilis, *Barbarius* de off. Pr. Acta servi sunt irrita, quod Imperator sanciverit nullam eis tribui posse jurisdictionem: Barbarius servus fugiens à Domino, venit Romam, ubi reputatus liber, electusque Prætor Asiæ, fecit multos actus jurisdictionales irritos in vim legis anterioris; At Imperator. ne orirentur in populo turbationes, secundo statuit recipi ut validos tales actus, ubi concurrerent duæ circumstantiæ: 1. quod incapax jurisdictionis ex lege antiqua, obtineret titulum, qui dicitur coloratus à legitimo Superiore: 2. quod communiter reputetur munitus jurisdictione. Hac lege per Ecclesiam approbata, in casu, de quo disputant Doctores, an possit absolvi necne, probabiliterque nonnulli sustinent, posse, dico validè absolvi, quia Confessor est deputatus à Superiore legitimo; & esto, secundum se non posset absolvi, probabilitas facit errorem communem.

4 D. Ex hoc universali principio, deduci possunt pro praxi plures conclusiones, deduc aliquas?

M. Olim deduxi 1. decisionem sequentis casus. Religiosus Apostata, ignotus in alia Diœcesi, per concursum obtinuit Parochiam vacantem: Res innotuit post annos, & consultus steti pro validitate confessionum, aliorumque actuum jurisdictionalium. 2 deputatus à Superiore ad con-

fessiones, v. g. persemestre, si continuat ex malitia, peccat, sed validè absolvit, quia extat titulus coloratus à Superiore legitimo, cum errore communi. 3. approbatus in una Diœcesi, reputatusque talis in alia, invalidè absolvit, quia cum errore non concurrit titulus collatus à Superiore legitimo.

5 D. Sufficitne communis error sine titulo?

M. Ita docent aliqui, sed mihi non placent. Jurisdictio confertur à Superiore, vel expressè, ut dum fuit approbata lex civilis: vel tacitè, ut n. 3. Hic primum non habet locum, quia, nihil tale exprimunt Sacri Canones pro Ecclesia universali, nec existimo exprimi in statutis particularibus. Multo minus potest deduci ex secundo, quia huic opinioni contradicunt plurimi, præsertim Canonistæ celebriores, quorum est interpretari leges doctrinaliter: quare volo tenere certum, dimittere incertum.

6 D. Quid faciendum, si Episcopus abest?

M. In Ecclesia omnia sunt ordinata: Sede vacante, jurisdictionem confert Vicarius Capitularis: Episcopo absente Vicarius Generalis: In navibus longo itineri destinatis, Cappellanus obtinet ab Episcopo, à quo discedit, quousque non descendunt in terram alienæ Diœcesis. Loca non dum subjecta Episcopo habent Vicarios Apost. & Missionarios, cum facultatibus necessariis, ubi nec isti adsint.

7 Nave Venet. vi tempestatis appulsa ad Insulam Americæ Meridionalis, deficientibus ibi Episcopis, & Missionariis, Cappellanus habens absolvere navigantes in mari, audivit confessiones Incolarum, etiam ubi advenere Missionarii, propositisque duobus dubiis Congr. Con. 1. *An Cappellanus valide administraverit sacramentum Pœnitentiæ absentibus Missionariis?* 2. *An illis præsentibus potuerit validè, & in futurum valeat in casu &c.* 21. Maii 1707. respondit: Ad 1. *Affirmativè*: Ad 2. *Negativè.*

8 D. Quid, in confiniis Diœceseos, ubi esset necessitas Confessorum; & abesset Superior?

M. In Diœcesi Posnan. contingebat Parochos confinium, ob solemne festum vocari ad aliam, & è contra; ideò 19. Novemb. 1707. in Congr. Conc. fuit propositum triplex dubium: 1. *An Curati unius Diœcesis vocati à Parocho alienæ possint in ista, absque licentia Episcopi, audire confessiones tam suorum subditorum, quàm alienorum.* 2. *An Sacerdos in una Diœcesi approbatus ad confessiones, vocatus à Parocho alterius, in ista possit audire confessiones quorumlibet, absque Diœcesani approbatione, & quatenus negative ad utrumque.* 3. *An, & quomodo sit consulendum in prædictis. stagatur de magno concursu populi, & distantia Diœcesani pro approbatione.* Respônditque *Affirmativè quoad Subditos: Negativè quoad alios*: Ad 2. *Negativè*: Ad 3. *Arbitrio, & prudentia Ordinarii.*

9 Ex cap. 9. num. 2. in aliena Diœcesi Regularis nequit audire confessiones sæcularis, etiamsi esset subditus Episcopi, à quo fuit approbatus: v. g. Confessor Romanus cum suo Pœnitente adiens Lauretum, hic nequit illum absolvere, nisi approbetur ab Episcopo Lauretano, quia voluntariè illi se subdidit Romæ: Parochus ex primo responso potest absolvere suum Parochianum, sed non alium suum Pœnitentem, quia ille, non hìc de jure subditur. Quoad 3. meo tempore, in confiniis Capuæ, Archiepiscopus edicto approbavit pro hebdomada concursus, etiamsi coram se non comparerent, omnes alios approbatos à duobus vicinis Neapol., & Aversano.

10 Hæreticus habet ne Jurisdictionem?

M. Cap. 17. num. 5. dictum est generaliter de excommunicato, sub quo comprehenditur Hæreticus. De hoc nunc particulariter, ne existimes, quod sicut Hæreticus ex cap. 21. non potest absolvi, ita nec absolvere. Ad majorem instructionem ego prius dabo fundamentum generale, postea applicabo singulis sacramentis.

11 D. Quid adducis in generali?

M. Fagnanus negat omnem jurisdictionem Parochis Leopol. Schismaticis Græcis, qui dicuntur *Popones*, volens, etiam in articulo mortis, ea carere, (nisi ad baptisma) etiam super Catholico: 1. quia ex Bulla Pauli IV. Prælati omnes hæretici, aut Schismatici privantur omni beneficio, & officio, etiam priusquàm nomi-

nominatim excommunicentur. Quia ergo non possunt instituere Parochos prædicti Propones, non habent titulum a legitimo Superiore, nec per consequens jurisdictionem: Secundo, quia discusso dubio in Congr. Conc. Hæc, cum Papæ consensu negavit omnem jurisdictionem in Hæretico, juxta doctrinam S. Th.

12 Sed Card. Albitius p. 1. *de Inconst fidei* cap. 18 & 19. ad secundum respondet in Regestis Concilii non reperiri hanc decisionem, signum, quod vel non emanavit, vel fuit expuncta, ut contraria communi sententiæ (Addo S Th ita docuisse ante Concil Constant. quando nullus Excommunicatus habebat Jurisdictionem) Occasione cujusdam Episcopi, qui in examine interrogatus, an Sacerdos nominatim excommunicatus posset absolvere in articulo mortis, respondit affirmativè; fuit excitatum murmur ob doctrinam Fagnani, & dubio delato ad Innoc. XI. Hic jussit supprimi quæstionem, neque ampliùs dubitari de opinione affirmativa.

13 Ad 2. Ostendit Bullam Pauli habere locum in Prælatis Occidentalibus, non Orientalibus: Fuisse abrogatos contrario usu antiquos Canones, qui privabant Hæreticos jurisdictione. Quamvis Episcopi Latini sint suffecti Ecclesiis Græcis: nam Eugenius IV. etiam post illos, recognovit, ut legitimum Patriarcham Constantinopolis, adhuc Schismaticum: eosdem Trid invitavit ad Synodum, & Gregorius XIII. per Nuncios misit ad illos novum Kalendarium.

14 Tu, pro notitia pleniori, adverto varias vigere Hæreses: alii negant omnem Hierarchiam: volunt Christianos pari potestate præditos inter se, non consecrari per Characterem intrinsecum in anima, sed præfici Parochiis per deputationem externam: Alii servant gradum Episcopalem, & Sacerdotium: Isti, ut habentes characterem, & validè conficiunt Sacramenta, quæ ad validitatem non exigunt jurisdictionem, qua ex num. 13. carent Occidentales, etiam non excommunicati nominatim: Quare non possunt instituere Parochos: & instituti, (quia non à legitimo Superiore) ipsi etiam carent jurisdictione, sed tamen ex num. 12. si deficiat Sacerdos Catholicus, moribundus validè & licitè petit absolvi: Primi Hæretici conficiunt invalidè, quia ex Instr. Cl. cap. 32. num. 11. secunda potestas in corpus Mysticum fundatur super prima in corpus verum Christi, qua carent; nec ullam acquirunt jurisdictionem: Esto habeant primam Tonsuram, nullatenus absolvunt ab excommunicatione (ut ex 33. ibid. potest inter Catholicos Clericus institutus in Parochum) quia fuit institutus à Superiore non legitimo.

15 D. Quid dicis de jurisdictione in Baptismo.

M. A secundis licitè petis, etiam solemne, tam tibi, quàm aliis, dummodo servent debitam materiam, ac formam, ac posteà supplere facias ritus Catholicos, quos omiserunt: à primis licitè petis pro te in necessitate, si absit Catholicus. Infertur ex num. 12. Pro alio petis illicitè: nam ille Minister est merus Laicus: Absente Presbytero, adsunt duo Laici: Tu Catholicus, & Minister hæreticus, Tu ergo es præferendus: excipe, nisi grave tibi damnum immineat: nam Catholici Prælationem præcipit Ecclesia non obligans cum magno incommodo: Qualis esse debeat necessitas, deduc ex Rituali statuente Virum præponi Fœminæ, nisi verecundia suadeat contrarium; & puerum de utero egredientem baptizat Obstetrix, non Parochus.

16 D. Potestne Clericari Baptizatus ab Hæretico?

M. Ex c *Qui in qualibet* 1. q. 7 *Non permittantur accedere ad militiam Ecclesiasticam, qui in qualibet ætate* (per consequens etiam infantili, & sine peccato) *baptizati sunt alibi, quam apud Ecclesiam Catholicam*. Apud Græcos dic, ut n. 15.

17 D. Quid dicis de Confirmatione?

M. Episcopus Orientalis potest confirmare. Græci tribuunt hanc potestatem, etiam simplici Sacerdoti; unde post baptisma, statim ungunt Chrismate; Adeò id verum putant etiam Catholici, ut scripserit Archiepiscopus Montis Regalis, timendam fore seditionem, si tollatur iste usus At Inquisitio rescripsit, ut servetur Instructio Clemen. VIII. id vetans, quidquid sit, an Papa possit concedere, nescimus, an, inter Græcos fuerit introductus de illius licentia, quam revocavit Cle-

Clemens; Adhuc tamen vetuit publicari antiquos taliter unctos decessisse absque hoc Sacramento.

18 D. Quid de Eucharistia?

M. Semper licitè petis à Parocho Orientali, ex n. 13. Ab Occidentali, ubi servatur potestas Hierarchica, etiam licitè in articulo mortis, ex n. 12. Negantes Sacramentum Ordinis, quia non consecrant, neque possunt requiri.

19 D. Quid de Pœnitentia?

M. Sufficienter habes n. 12

20 D. Quid de Extrema-Unctione?

M. Licitè recipis ab Orientali: De Occidentali distinguunt: si non fuit confessus, potest recipi ab excommunicato etiam denunciato: negant posse recipi, si fuit confessus. Ego speculativè sic arguo: Ex num. 12. à tali Catholicus potest recipere Sacramentum Pœnitentiæ, quia, quantum commodè potest, Ecclesia vult in tali articulo providere illius saluti, esto per tale Sacramentum in voto possit salvari. Porro ex S. Thom. suppl. quæst. 30. art. 1. Extrema-Unctio habet vim contra mortale, *& fortè* ait 3. p. quæst. 9. art. 3. *primo*, dum fuit confessus, *non fuit sufficienter contritus*, absque malitia tamen, *sed devote, & reverenter accedens, per hoc Sacramentum consequetur remissionem peccati, & gratiam, quæ perficiat charitatem* actualem præcedentem: habitualis enim infunditur cum gratia, sed actualis imperfecta disponens ad habitum præcedit, & posteà perficitur per gratiam. Videant, quomodo solvendum sit hoc argumentum: Ego nihil dico, quia casus in praxi est difficillimus.

21 D. Quid de Ordine?

M. Doctores procedunt cum distinctione, ut licite ordinetur quis ab Orientali secus ab Occidentali, (convenimus omnes validè ordinari à vero Episcopo) sed S. Inquisitio, ut testatur Albitius, omnes indistinctè declarat suspensos, & irregulares, si exerceant; absolvitque à prima, & dispensat à secunda, ubi abjurant schisma Orientale, vel aliam hæresim: quare circa Ordines nullus habet jurisdictionem, imò nec Episcopus verè Catholicus in eos, qui ab iisdem fuere baptizati, ut n. 16.

22 D. Quid de Matrimonio?

M. Ex Instr. Cl. cap. 40. num. 33. Parochus excommunicatus denunciatus assistit matrimonio; quia non exercet jurisdictionem, sed est testis qualificatus, licèt in materiis ordinariis, excommunicatus utpotè infamis, nequeat esse testis: In partibus tamen Occidentis, ubi Triden. est publicatum, matrimonium coram Hæretico est nullum, quia debet esse verus Parochus; nec apud Calvinistas extat Episcopus, qui instituat: Apud Anglos adsunt Episcopi, sed ex nu. 13. privati officio, & beneficio; unde non possunt instituere. Pro Catholicis verò S. Sedes ubique providet Missionarios cum omni jure Parochiali, ad hunc, & alios effectus.

23 D. Potestne Parochus Catholicus assistere matrimonio Hæretici, & Catholici?

M. S. Inquisitio resolvit negativè, quod Albitius intelligit in locis, in quibus hæresis non grassatur impunè: Hic enim usu abrogata est lex Ecclesiæ, constituens hæresim impedire matrimonium.

24 D. Potestne horum nuptias benedicere?

M. Asseritur posse, ubi soli Catholico conjugi, non hæretico ministret Eucharistiam. Equidem benedictio est sacramentalis: At effectus ex opere operantis illi correspondens est generatio, & educatio prolis in laudem Dei. Hunc potest petere in omni matrimonio.

25 D. Potestne in loco sacro sepelire cadaver Hæretici?

M. S. Inquisitio, 6. Novembris 1640. hæc statuit: 1. *Notorios, quamvis non denunciatos, non posse sepeliri in Ecclesia Catholica:* 2. *sepelientes incurrere excommunicationem: An incidant mandantes*, & suadentes funus, adesse opiniones: secundum *magis tutam, & probabilem incidere:* 3. *esse pollutum locum, in quo cadaver est traditum sepulturæ, non Ecclesiam:* 4. *Curandam omninò esse extumulationem cadaveris, saltem secreto, si non publicè, ut decet.* 5. *Significandum N. N* qui procuravit sepeliri, *& N N.* qui docuerunt sepeliri posse, *ut consulant suæ conscientiæ. Insuper dictos N. N. monendos, ut in posterum ab hujusmodi scandalosis consultationibus abstineant.*

26 D Si-

26 D. Sine scandalo Parochus nequit resistere Hæreticis volentibus tumulare intra Ecclesiam?

M. Ex eadem, consuetudo hæc toleranda est per conniventiam, dummodo Catholicus non cooperetur, nec concurrat ad ritus Hæreticorum, associando, vel alio modo.

27 D. Hæc sunt pro toto Orbe, quæro, an Confessor Urbis habeat jurisdictionem in omnes casus?

M. Vide c. 10. nu. 6 & 7. notans c. 18. n. 18. differentiam inter Pœnitentiarios, & reliquos. Addo violationem paupertatis Regularis contra Bullam Clementis VIII. esse reservatam in toto Orbe, nisi, qui accepit, prius restituat: Hac facta, quilibet habens jurisdictionem potest absolvere. Jam ex duplici Edicto S S. est duplex peccatum, à quo non potest Confessor absolvere Moniales in Urbe (an idem sit in aliis Diœcesibus ipsi videant) primo, si excedant taxam sibi constitutam in vestitione, & professione. 2. si de peculio proprio expendant in suis officiis. Non licet examinare vim præcepti Papalis: Confessor deputatus pro Monialibus antequam incipiat suum munus, legat Edicta, & curet observari: Pro fœminis sæcularibus extat Edictum Innocentii XI confirmatum à Sanctissimo, quo in virtute S. Obedientiæ præcipit omnibus, & singulis fœminis Urbis, *ne comparerant per vias, loca publica, proprias officinas, multo minus in Ecclesiis, pectore, aut humeris, aut brachiis detectis: sed humeros, & pectus operiant usque ad collum: brachia vero usque ad pulsus manuum, panno denso, non transparenti: quæ vero post sex dies assignatos pro canonicis monitionibus, non obedierint, incidant ipso facto in excommunicationem reservatam S. S. præter articulum mortis. Et eidem pœnæ subjaceat Confessor præsumens absolvere delinquentes*. Pro utroque sexu est reservata omissio præcepti Paschalis sub pœna Interdicti ab ingressu Ecclesiæ, ut dicetur c. 44.

CAPUT XLII.

Colliguntur, quæ faciunt ad sequelam Confessionis, & Excomm.

1. D. Quæ differentia est inter sigillum confessionis, & naturale?

M. Ad primum obligor ex justitia, & Religione: illud violans pecco peccato sacrilegii, & injustitiæ; & quidem obligor jure divino; unde *majus*, ex S. Th. 2. 2. q. 70. a. 1. ad 2. *est vinculum Sacramenti quolibet hominis præcepto*. Sigillum naturale obligat ex justitia tantùm. Sub hoc audita possunt licitè aliquando revelari, ex eod. 16. 1. si vergant in damnum publicum, ex justitia debet detegere: nam pars ita obligatur ad conservationem totius. Digitus se exponit ictui, ut salvet corpus: 2. si vergunt in damnum privati: v. g. Petrus tibi sub secreto committit se heri occidisse, teneris ex justitia cælare, quia damnum præcessit. Committit se cras occisurum, potes debitis modis revelare Joanni occidendo, & teneris; sed ex charitate: nam duo imminent, cælare secretum, & avertere damnum proximi, si ambo non possunt impleri, præeminet, quod est prius, jus naturæ; Cùm tenearis ex charitate, hujus regulæ sunt servandæ: Non obligaris subvenire proximo cum gravi damno tui, vel alterius. Si dicas Joanni, Petrum meditari suam mortem, resultat grave damnum, famæ saltem, Petri: Equidem ubi patiuntur æque Reus, & Innocens, hic præ illo subveniendus est, sed non sumus in casu; nam salvabis Joannem, si, cælata persona, dicas illi paratas insidias, eum avertas à tali via, conservatione &c. Hoc modo S. Th. docet, posse revelari secretum habitum in futurum personæ damnum. Si verò damnum præcessit, neque Judici potes illud aperire.

2 D. Petrus incidit in hæresim, & pro remedio animæ extra confessionem, consulit Theologum, hic teneturne denunciare?

M. Casus ponitur in particulari, sed pendet ab universali, an teneatur ad sigillum consultus extra confessionem in ordine ad hanc: Et nuper, in resignatione pinguis beneficii, commissa quatuor oculis, ut solet dici, simonia, Resignans judicialiter comparuit coram Episcopo, depositisque mille

aureis

aureis (ptetium, ut dicebat, sibi collatum) petiit absolvi, Episcopus carens juridica probatione delicti, volebat examinare sex Theologos consultos: Illis recusantibus, institit, ut S. Congreg. eos compelleret; sed illa respondit, ut aliis viis inquireret veritatem, docente Bannez, etiam hoc consilium cadere sub sigillo confessionis, ad quod ordinatur; & certè S Inquisitio nihil est sollicita, ut tales Theologi denuncient.

3 D. Ad excommunicationem minorem sequiturne ineligibilitas?

M. In hoc opere pro Confessoribus, tractari præcipuè debent, spectantia ad forum conscientiæ: Alia fori contentiosi sunt extra sphæram, ut hæc ineligibilitas. Ex c. *Si celebrat* de Cl. exc distingue vocem activam, qua eligimus, & passivam, qua eligimur: primam concedit: de secunda ait: *Si fuerit electus, irritanda est electio, quia eligitur ad susceptionem* Sacramentorum, *à quorum participatione est privatus*. Ergo acquirit jus; at illum potest Superior tollere, & debet.

4 D. Cap. 17. n. 3. dictum est, peccare mortaliter iste Clericus, si administrat Sacramenta. Hoc negant Moderni.

M. Canon dicit: *Peccat graviter, si celebrat;* Dicunt peccare, quia communicat: sed verbum, *celebrat*, significat actionem consecrandi, non passionem communicandi: 2. addit: *Peccat conferendo Sacramenta.* Ex 1. 2. q 88 ar. 2. ad 1. nomen peccati, respectu venialis, & mortalis, est analogum, primo, & propriè conveniens mortali. Et quia in proprio sensu debent accipi verba, nisi locutio aliud exigat, ita intelligo nunc ly *Peccat*, maximè, quia in corpore Juris Canonici, fortè non reperies hoc nomen attributum veniali sine particula diminuente.

5 D. Potestne ab excommunicatione absolvi reluctans?

M. Utique, ex S Th sup q. 24. a 2. nam est pœna contra Rei voluntatem à Judice inflicta: quare per solam Judicis voluntatem potest remitti E contra peccatum est voluntarium peccanti, cujus voluntas, nisi mutetur, semper remanet cum reatu. Hæc regula, utpotè generalis, applicari potest impedimentis matrimonii, & aliis, quæ incurruntur independenter à nostra voluntate: Titia: v. g. peccavit cum Cajo, vult nunc nubere ejus fratri: matrimonium nequit impediri, nec illa vult dispensari, Parochus utens hac regula, impetret dispensationem invitæ, ne vivant in perpetuo concubinatu.

6 D. Absolutus ab uno mortali, absolvitur ab omnibus, estne idem de censuris?

M. Nõ: Ex a. 3. omnia mortalia opponuntur uni gratiæ. Censuræ non ita; ideò una excommunicatio potest absolvi sine alia. Ad praxim addit S. D. *Excommunicatus pluribus ab uno Judice, si absolvitur ab una, intelligitur absolvi ab omnibus, nisi exprimat contrarium, vel de una tantùm impetret absol vi: Si à pluribus, qui absolvitur ab una, non propter hoc absolvitur ab altera, nisi demandent uni absolutionẽ, vel confirment.*

7 D Petrus fecit opus, cui aliqui Doctores dicunt annexam censuram: Alii negant: debeo ne tenere illum excommunicatum?

M Si Doctores variant ex gravi fundamento rationis, non est tenendus talis, ex c *Ut animarum* de const in 6 (quod adduxi c 18. n. 11 & prodiit post mortem S. Tho. fortè ad sopienda Theologorum dissidia. Si varient, quia unus ignorat circumstantiam facti, quam alii norunt, v. g. aliqui dicunt esse excommunicatum Cajum occisorem Seii, quia sciunt hujus Clericatum; Alii negant, quia ignorant. S. Th quol. 8. a. 14. distinguit: vel Judex sententiavit, vel non; si hoc secundum, crede illum indemnem, quia dubia sunt interpretanda in meliorem partem: si primum: debes tenere cum Judicibus, qui *sollicitius quærentes negotium, plenius possunt percipere veritatem, esto sint minus periti, quàm alii* (nota hoc) *qui constituuntur perfunctoriè, & extraordinariè*. Reus tamen in dubio se tenebit excommunicatum. Vide c. 39 n 9.

CAPUT XLIII.

Recapitulatio Actuum Internorum.

1 D Quomodo inter se differunt hi actus?

M. Differunt specie, ut magis incompletum à minus incompleto 2. 2. q. 72. ar. 7. quare debes explicare, an fuerit sola delectatio, an desiderium, an electio mediorum &c. in qualibet etiam specie, numerum, & circumstantias debitas.

2 D. Cogitavi de fœmina cum animo tan-

tantùm delectandi: 2. desideravi: 3. volui tantùm osculari: 4. fornicatus fui: quot peccata commisi?

M. Quatuor distincta specie incompleta: primi objectum formale fuit fœmina ut imaginata: secundi, ut realiter habenda inchoatè: tertii, ut habita in actu externo incompleto: quarti, ut habita completè.

3 D. In quo consistit peccatum delectationis morosæ venereæ?

M. Delectatio objecti sensibilis potest esse naturalis, & libidinosa: prima ex 2. 2. qu. 167. ar. 8. ad 1. sectatur *pulchra, suavia, canora, lenia:* si ordinem hæc in conveniens levamen naturæ, non pecco: Altera progreditur causa *experiendi, noscendique libidinem*: Natura ordinat actiones magis communes in proprias: nutritionem communem plantis, in animali ordinat ad generationem, & delectationem naturalem in animalem, seu libidinosam: quare addit S. Thom. *Inspectio mulieris ordinatur ad concupiscendum eam.* Multo magis tactus, maximè diversi sexus; ideò ridendus est, qui, ex proposito, absque necessitate tangens fœminam, dicit se solam experiri delectationem naturalem, non libidinosam: Hæc de se excitatur in appetitu sensitivo, nec est peccatum nisi sit morosa.

4 D. Quando erit talis?

M. Delectatio non dicitur morosa, quod v. g. duret per diem: aliquando enim ita tentantur Sancti: sed à mora rationis post cujus perfectam advertentiam voluntas complacet sibi in tali delectatione appetitus sensitivi.

5 D. Quomodo voluntas complacet, si nullum tunc elicit actum positivum?

M. Ex c. 27. colligis ita sensisse Molinos dicentem Thesibus, præcipuè 17. 24. & 41. nullatenus esse resistendum motibus impuris, dummodò positivè non consentiatur, qui è contra in 32. volebat reprimendos esse actus humilitatis, gratiarum actionis &c. Tu ex 1. 2. q. 77. ar. 7. dic, voluntarium esse duplex; directum, & indirectum, directum est, quando ago: indirectum, quando non ago, obligatus agere: v. g. superveniente cogitatione de fœmina, per voluntatem elicio actum positivum complacentiæ, hic actus est directè voluntarius: Ex vi ejusdem cogitationis adverto in me commoveri appetitum sensitivum, & non reprimo: quia ad id teneor, illa commotio est voluntaria indirectè, & peccatum. Ulterius utrumque subdistinguitur: nam aliud est voluntarium in se: aliud in causa: v. gr. Prævidens, vel debens prævidere, quod ex præsenti motu genitalium, in somno sequetur emissio seminis, non reprimo talem motum, effectus sequens in somno est voluntarius indirectè in sua causa, & complementum peccati, quod in confessione teneor explicare.

6 D. Quomodo probas esse reprimendos?

M. Ex 1. 2. q. 74. ar. 6. Superior debet reprimere subditum, quando tendit ad aliquid inordinatum: Voluntas in homine est domina: illique subditur appetitus sensitivus; ideò reprimendus; & voluntas peccat, si non *repellit, tenens, & volvens libenter, quæ statim, ut attigerunt animum, respui debent, ut Augustinus dicit.*

7 D. Ergo peccabit Confessor audiens hasce materias, quia nutrit, non reprimit?

M. Ex ar. 8. distingue *cognitionem fornicationis, & fornicationem cogitatam:* Delectatio de cogitatione *non est de genere peccati mortalis: sed quandoque veniale, cùm inutiliter cogitat: quandoque nullum, cùm utiliter cogitat volens de ea prædicare, vel disputare.* Erit mortale, si se exponat periculo proximo volendi positivè fornicationem, vel motus libidinosos cogitatos.

8 D. Num. 5. in definitione voluntarii indirecti extat particula illa, quod non agere sit peccatum, & voluntarium indirectè, quando aliàs teneor reprimere, nunc explica, quando adsit hæc obligatio reprimendi?

M. Non extat regula generalis stabiliens, quando non tenear reprimere, sed sine peccato possim permittere aliquid inordinatum. Hæc adverte: 1. Si v. gr. Confessor permittat motus sui appetitus sensitivi, cum periculo proximo consensus, peccat, quia periculum proximum volens, vult formale peccatum. Idem ex Thes. 62. & 63. Innoc. XI. dic de occasione proxima. 2. Ad avertendum aliquod publicum malum, vel promovendum aliquod publicum bonum, potest permittere

Prin-

Princeps malum grave. Ex 2.2.q.10.a.11. Hæreticorum ritus de se mali tolerantur, in quibusdam Provinciis,ne oriantur scandala, & dissidia publica: Judæi verò ad promovendum publicum fidei bonum,sunt acerrimi hostes nostræ fidei, & tamen ferunt testimonium de sacris libris: Romæ insuper testantur sua captivitate implementum prophetiæ Christi de subversione Hierosolymæ: Deus omnipotens tollere omne malum, aliqua permittit ex dicto duplici motivo. 3. ad tollendas publicas perturbationes permittuntur meretrices, juxta illud Augustini: *Tolle meretrices, & turbaveris omnia libidinibus*: illas voluit recludere in loco remoto B. Pius V. sed experimento didicit esse permittendas, maximè in Urbe. Vides hæc omnia permitti ob bonum publicum: & c. 41.n.26. audisti posse permitti per conniventiam, quod Hæretici sepeliant suos in Ecclesia Catholica: 4. ex 2. 2. quæst. 64. artic. 7. ob proprium bonum privatum potest homo intendere sui defensionem, & permittere occisionem injusti invasoris, quando aliter non potest evitare mortem. Ratio est, quia in tali casu duo præcepta ligant invasum: unum est conservandi se ipsum: alterum conservandi proximum, & quia utrumque nequit implere, potest permittere omissionem præcepti minus obligantis, & certum est minus obligari proximo, quàm sibi ipsi: Quoad motus inordinatos, quos in parte inferiori sentit Confessor, videntur posse permitti ob bonum publicum: Si enim teneretur Parochus, vel alius delegatus relinquere munus Confessoris, cessaret ex magna parte bonum Sacramenti: utrum verò permitti possint aliqua mala gravia, ob minus bonum privatum, nolo decidere: Vide plures Theses Alexandri VII. & Innoc. XI. Considera, an habeant locum, ubi agitur de intentione occidendi, vel de sola permissione. 31. docens: *Regulariter possum occidere furem pro reservatione unius aurei*, mihi videtur accipienda in hoc sensu, ut pro bono tam modico neque possim permittere mortem furis; Ita pariter mihi videtur intelligenda 27. ubi Fautores volunt uti nos posse amphibologia, permittendo malum intellectum in audiente.

9 D. Ex n. 5. datur voluntarium in causa, quando nam peccabo ponens actionem ad quam sequitur malum?

M. Ex 1.2. qu. 20.ar. 5. aliquis affectus sequitur per se ad causam, & tunc volens causam peccat, etiamsi non consentiat positive in effectum, quia volens unum alteri conjunctum, vult utrumque. Ita volens delectationem veneream, vult etiam aversionem à Deo conjunctam, esto positivè non intendat se avertere à Deo. Vel, ut in pluribus, non sequitur talis effectus: Et tunc vel prævidisti effectum, vel non: si primum; volens causam, vult effectum: secundum, effectus non imputatur tibi: Adverte tamen, quod aliquando effectus provenit ex necessitate materiæ; tunc volens causam, non intelligitur velle effectum: quia rubigo sequitur ad materiam cultelli, Artifex fabricans gladium, non dicitur causa rubiginis: & in moralibus: voluntariè vacans generationi, est causa prolis, sed non peccati Originalis, ut in confessione debeat explicare duplex peccatum, quod infecerit animam prolis peccato, quia hoc sequitur ex necessitate naturæ corruptæ: Cæterùm quando ex duobus conjunctis possit sine peccato permitti effectus consequens, habes in præcedentibus.

10 D. Potestne Maritus permittere uxori, & filiabus, ut vanè se ornent?

M. Quando vanus iste ornatus,& pompæ, sint peccatum mortale, habes cap. 11. à nu. 25. nec illum potest Paterfamilias permittere suis domesticis, quia ipse est Caput domus, cui ex officio incumbit omnia hæc avertere; nam habet intendere bono familiæ, nec aliud bonum majus exquirit: unde ad istum augendum possit permittere malum minus, neque habet tollere malum majus, quod ne accidat, possit permittere hoc minus.

11 D. Possuntne in Rep. permitti quædam artes, unde contingunt peccata?

M. Ex S. Th. 2. 2. quæst. 169.ar.2. ad 4. vel artes istæ docent aliquid, quo non potest homo uti sine peccato (Talis est Astrologia Judiciaria) & hæ non possunt in Rep. permitti,quia directè præbent occasionem peccandi: vel sunt tales, quod earum usus non est peccatum, & subdistingue: si enim Respublica eorum artefactis male utatur, ut in pluribus, de se non

non sunt illicitæ; sed extirpandæ sunt à Civitate per Officium Principis: si ut in pluribus non sit abusus, possunt permitti.

12 D. Possuntne permitti Comœdiæ, & Histriones?

M. Ex eodem q. 168. ar. 3. ad 3. si Comœdia, & Histrionatus scateant verbis, aut factis illicitis, de se sunt peccata mortalia, nec possunt permitti, quia id esset fovere peccata.

13 D. Permitti potest meretricium, quod est actus Luxuriæ completus, cur non etiam Comœdiæ cum verbis obscœnis, quæ sunt actus luxuriæ incompletus?

M. Disparitas est, quia hujusmodi verba, & facta per alios commissa, & spectantium oculis repræsentata, excitant libidinem; unde, qui obligatur ex officio prohibere peccata, fovet illa; Meretrix verò permittitur ad sedandam libidinem excitatam, & Respublicæ bene ordinatæ nullum illis permittunt in publico incentivum libidinis, non vestium ornamenta pretiosa, non rhedam &c.

14. D. Potestne famulus consitans herum permittere, ut vadat ad meretricem, & expectare illum, donec exeat?

M. Aliqui docebant, metu notabilis damni, posse à famulo adjuvari scienter herum, etiam submissis humeris, ascendere per fenestram ad stuprandam Virginem, deferre scalam, aperire januam, vel quid simile, dummodo non intenderet stuprationem, sed permitteret. Putabant hujusmodi actiones esse de se indifferentes, ideoque intendi posse ad evitandum notabile damnum, sicuti Princeps permittit Meretrices ad finem evitandi libidines turpiores. Sed est Thesis damnata ab Innoc. XI.

15 Ut detur regula universalis ad dignoscendum, quæ actiones possin permitti, convenio actiones illas in abstracto consideratas esse indifferentes, ut indifferens est ad bonum, & malum, ponere manum in arca domini, pecuniam contrectare, adducere ad se &c. quæ tamen, si agitur de pecuniis alienis, nunquam separari possunt à malitia. Ratio est, quia actio nunquam ponitur in abstracto, sed in singulari.

16 Adde, quod, ex toties dictis, forma, & ultima dispositio ad formam sunt in eode m genere; cùm ergo Virginis stupratio sit intrinsecè mala, tales etiam sunt prædictæ actiones, utpotè, in genere moris, ultimæ ejus dispositiones ad stuprationem, nec solùm illæ, sed etiam actio famuli excubantis ad fores, ut herum præmoneat, cum veniet Mater Virginis &c. Si verò habeat merum officium comitandi, & ad januam expectet, sicut expectant reliqui ad fores Ecclesiæ, herum audientem Missam, tunc actio expectandi specificatur à bono fine faciendi officium famuli, nec est intrinsecè mala.

17 D. Poterit hoc modo ut famulus, fœmina Virginem associans expectare illam, ad januam viri &c.

M. Fœminæ associanti Virginem parentes committunt suas vices ad custodiendam illius virginitatem; ideo ex officio tenetur avertere ab illa quidquid præjudicat virginitati. Ad idem tenetur Deputatus Monasterii, Conservatorii &c. ad idem Pædagogus Adolescentium.

18 D. Famulus suspicans litteras heri à se delatas esse amatorias, poterit illas aperire, ut, quando sint tales, dimittat famulitium?

M. Deferens litteras amatorias cooperatur peccato, quod est intrinsecè malum; sed ad evitandum peccatum non sunt facienda mala; & quia est contra justitiam aperire alterius litteras, famulus non potest uti hoc modo intrinsecè malo, ut certificetur de intentione heri.

19 D. Confessor, ex confessione Pœnitentis, cognovit inter ipsum & suam fœminam intercedere impedimentum dirimens ab illis invincibiliter ignoratum, & si revelet, agnoscit eosdem taliter dispositos, ut velint perseverare in tali statu?

M. De hoc puncto egi c. 35. nu. 17. Sed adhuc multi exclamant tali doctrina foveri peccata, imò fieri peccata, quæ aliàs non sunt ob ignorantiam imputabilia: quare, ut veritas clarius appareat, tria faciam: 1. inducam absurda, quæ inde sequuntur: 2. firmabo, quid in tali casu conveniat Confessori: 3. an Pœnitens ita dispositus possit absolvi.

20 Quoad primum. Si ratio subsistit, utpotè universalis, dictabit Confessarium tacere, quoties extat prædicta ignorantia cum

cum reliquis circumstantiis: Hinc Confessor ita cognoscens Sacerdotem irregularem poterit tacere, ac permittere, ut continuet exercere ordines, ne, illum admonendo, fit Reus peccatorum, quæ monitus committet in exercitio: Ignorans verò, tantùm materialiter peccat, ignorantia facti, quæ potest esse invincibilis. Vel cognoscit pœnitentem esse ordinatum invalidè, poteritque seu debebit permittere, ut continuet celebrare, faciendo per se mille idolatrias materiales, easque causando in audientibus Missam: Vel cognoscit pœnitentem ita ignorare principaliora mysteria fidei, quæ invincibiliter aliquando possunt ignorari, eumque poterit absolvere. Nemo certè meo videri deglutiet hæc absurda; quare illa ratio non subsistit.

21 Quoad 2. Nec verò subsistit, quia Confessor exercet munus Doctoris, & ei ex officio incumbit docere pœnitentem, quæ necessaria sunt suo statui: qui docet solùm ex charitate, poterit fortè aliquando id permittere: secus, qui docet ex officio, quia obligatur avertere omnem talem ignorantiam.

22 Quoad 3. Pœnitens, ut dignè accedat ad Sacramentum, debet accedere ita dispositus, ut paratus sit relinquere uxorem, & eos, qui carnis cognatione conjuncti sunt. Hoc est inter illa præcepta, quæ, Augustino teste, debemus habere in præparatione animi, ut percutienti præbere alteram maxillam, furanti pallium, offerre tunicam &c. Debemusque ita esse dispositi, ut, si proponatur, aut facere contra Dei præceptum, aut separari à tali fœmina, malit Pœnitens vivere Deo, quàm conversari cum fœmina. Nisi taliter dispositus accedat ad Sacramentum, nequit absolvi: E contra casus supponit Pœnitentem taliter dispositum, ut nollet relinquere fœminam, si agnosceret illius conversationem esse cum offensa Dei. Audiatur S. Thom. suppl. quæst. 49. art. 6. *Est peccatum mortale, si quis in conjuge non attendat, quod conjux est, sed solum, quod mulier, paratus idem facere, si non esset conjux.* Nota ly *paratus*, seu dispositus. Vide Instr. Cler. c. 37. n. 22. ubi dictum est peccari mortaliter, quando constituitur ultimus finis in creatura, & tunc constitui, quando sum paratus facere idem, si deberet fieri cum offensa Dei. Adde, quod illa ignorantia impedimenti est concomitans, non antecedens, cùm tamen à peccato excuset hæc sola, utpote causa actus peccati, ut docet S. Th. 1. 2. q. 76. art. 3.

23 D. In confessione generali Ecclesiæ, dicimus: Peccavi nimis *cogitatione, verbo, & opere*, quid importat ly *cogitatione?*

M. In actibus intellectus nullum est peccatum, nisi sequantur ad imperium voluntatis. Ita error circa fidem non est hæresis, nisi adjuncta sit pertinacia voluntatis. Ergo peccatum cogitationis est, quoties cogitationibus illicitis consentimus per delectationem morosam, desiderium &c.

CAPUT XLIV.

Compendium Instructionis super Præcepto Paschali, de ordine Clementis XI. editæ ab Eminentissimo Card. Vicario, de Anno 1708.

D. INstructio hæc non habuit locum in principio Operis, cum reliquis generalioribus, quia evulgata post primam editionem, turbasset ordinem antiquum. Eam hic trado; post recapitulatam doctrinam de Sacramento Pœnitentiæ, cujus est complementum. Omissa Præfatione concluditur 18. §§.

1 Dominica quarta, & quinta Quadragesimę, inter Missarum solemnia, vel quando est populus frequens, lingua vernacula annuncient c. *Omnis utriusque*, cum pœna interdicti ab ingressu Ecclesiæ, tam vivis, quàm defunctis ipso facto (ex speciali Edicto in Urbe) incurrenda, reservata Cardin. Vicario, ultra mortale peccatum.

2 Adimpleri potest à Dominica Palmarum, usque ad Dominicam in Albis inclusivè.

3 In conscribendo Animarum statu, Parochi notabunt pueros, quibus incipit usus rationis, ut eos moneant, & instruant (per se, vel per alios) ad primam confessionem: negligentium, eorumque Parentum nomina deferent in Secretaria, pro remedio opportuno: Interim denegent testimonium paupertatis, & illis curent suspendi eleemosynas. Capaces Communio-

munionis instruant, ut digne possint sumere Eucharistiam in Paschate proximo, si cognoscunt dignitatem tanti Sacramenti: ad tempus differant incapacibus, non tamen ultra decimum quartum annum, quibus in articulo mortis conferent Extremam Unctionem.

4 Parochus pro instructione indigens Coadjutore, mittat pueros ad Oratorium S. Francisci Saverii; puellas ad Convictrices Infantis Jesu Idem commendet Magistris Scholæ, qui tenentu docere Doctrinam Christianam: Eos instructos, priusquam recipiat ad hæc Sacramenta, examinabit per se ad majorem securitatem.

5 Teneantur communicare in Parochia quicunq; ibi habitant, a die, quo incipit status Animarum, ut etiam Advenæ commorantes pro majori parte temporis adimplementi. nec suffragetur fides alterius: Tunc communicentur etiam Infirmi, esto præcedenter communicati.

6 Quilibet Clericus in propria Parochia communicet in Missa, Feria quinta Cœnæ Domini, quo prohibentur omnes Missæ privatæ: Adscripti Ecclesiis Collegiatis poterunt communicare in his.

7 Parochi, tempore Paschali, curabunt per se administrare Eucharistiam: Receptam syngrapham deponant ad summum, apud viros, de quibus nulla sit suspicio prudens negligentiæ, aut malitiæ: Ultra proprium Parochum, dans, mutuans, vel recipiens hujusmodi syngraphas, incurrat pœnam Falsarii, & excommunicationem ipso facto reservatam Card. Vicario.

8 Nulla Ecclesia, non Parochialis, quantumcunque Privilegiata, distribuat hujusmodi syngraphas, sub pœnis arbitrio ejusdem, & distributæ non attendantur.

9 In administrando Eucharistiam observetur Rituale: Sacerdotes cum Stola genuflexi, ut etiam Clerici communicent ante Altare: Laici extra Presbyterium modesti: Viri, si commode fieri possit, separati a fœminis, armis antea depositis.

10 Fœminæ absque vanis ornamenris, indecentibus statui. Vide 1. p. c. 11. n 88.

11 Arceantur ab Eucharistia Excommunicati, Usurarii, Concubinarii, Meretrices: Horum famuli publice cooperantes: Omnes publici Peccatores, & Conjuges, qui divisim vivunt absque legitima causa: nisi prius constet Parocho, emendasse vitam, & satisfecisse scandalo: Si accedant, arceantur, ut indispositi, esto exhibeant fidem confessionis: Prius tamen Parochus curabit secreto, ac paterne, monere, ut dent signa emendæ, tollantque occasionem peccati.

12 Feminis publicè inhonestis indicant prohiberi sub pœna fustigationis communionem pro talis status tempore: Eandem prohibeant cuicunque publico Peccatori: Omnes tamen excipient ad confessionem, quo inducant ad veram emendam: In concursu populi ad Ecclesiam, invitent pro die opportuniore.

13 Parochus invigilet, ne, incepto Animarum statu, ad eludendum præceptum discedat a Parochia. Quomodocunque, a dicto tempore discedat, teneatur communicare in prima, exhibendo fidem in secunda: Non ita communicantium nulla valeat excusatio, nisi quam admittit c. *Omnis utriusque*.

14. Post Dominicam in Albis, collectis syngraphis, qui tempore supra indicto, venerunt in hanc Parochiam, attendant fidem primi Parochi, cum quo hic secundus conferat; & si in prima omisit, sed communicavit in nova, moneatur satisfacere primæ: Si recenter venit Romam, sufficiet fides secundæ, nisi venerit in fraudem.

15 Qui neglexerunt communicare, jam peccarunt mortaliter, & incurrerunt interdictum. Ut non excommunicentur, privatim eos moneat Parochus, nec emendantibus, generaliter, Dominica quarta post Pascha, indicat prima vice excommunicationem ferendam.

16 Dominica quinta, indicet secundo, & tertio in die Ascensionis. A Dominica in Albis, usque tunc, soli Parochi possint absolvere non communicatos. Nemo, etiam Regularis, quantumcunque Privilegiatus, absolvat. Parochus, vel alius cum licentia expressa Card. Vicarii, aut Vices Ger. absolvens, imponat pœnitentiam proportionatam, &, si fuit scandalum, ut communicent *inter Missarum solemnia*.

17 Post Ascensionem, hoc peccatum reservatur uni Cardinali Vicario, etiam in foro conscientiæ. Alia indicuntur pro foro extremo, quæ omitto.

18 Parochi, & Confessores adimpleant præscripta hujus Instructionis affigendæ in Sacristia, rationem alias reddituri Deo, & Sanct Suæ.

19 D. Ex n.1.& 15. non communicans statim post Dominicam in Albis, incurrit interdictum reservatum Cardinali Vicario; quare jam non poterit ingredi Ecclesiam, ut absolvatur?

M. Ex c. *Responso* de sent.excom. Potes convocare ad Ecclesiam excommunicatos idem dic de Interdictis (*ut inducas ad correctionem*) dummodo nullum in eis celebretur divinum Officium: Vide n. 12. & applica proportionaliter.

20 D. Interdictum est reservatum Card. & n.15. Parochis conceditur sola jurisdictio in peccatum, non in hanc pœnam, a qua tamen absolvendi sunt, antequam absolvantur a peccato?

M. Implicite conceditur etiam jurisdictio in hanc pęnam; qui concedit aliquid, concedit ea, sine quibus nequit haberi; quare concedens absolvere a peccato, concedit posse absolvere ab Interdicto; quæ absolutio præcedit.

21 D. Per confessionem, & communionem sacrilegam non satisfit præcepto Paschali: Incurrit ne reservationem, qui confessus, & communicatus sacrilege, exhibuit omnem fidem in foro externo, in quo judicatur, ut certum, quod satisfecerit?

M. Hoc dubium torquet plures Confessarios, pręsertim Adolescentium utriusque sexus, qui in praxi agnoscunt innumeros per annos, ex verecundia tacuisse turpitudines pueriles; & nunc indigent confessione generali, pro qua, si peccatum est reservatum, necessaria est jurisdictio Emin. Vicarii. Si tibi continget casus, habes Edictum, considera verba, simulque Doctores, & semper tene certum, dimitte incertum.

CAPUT XLV.

Colliguntur nonnulla super Bulla Cœnę.

1 D. Aliqui docent in Bulla non comprehendi Schismaticos, & Hæreticos Orientales: Poterunt igitur absolvi aquocunque, si veniant in Occidente?

M. S. Inquisitio, teste Albitio p.1. *de Inconst. Fid* c.10.n.35. declaravit eos comprehendi. Esto non comprehenderentur, in Occidente nequeunt absolvi, ex c.9 n 5. Confessor debet habere jurisdictionem, ubi absolvit.

2 D. Estne reservata omnis Hæresis?

M. Alia est interna: alia externa: quod Ecclesia non judicet de internis, incurrens primam non est excommunicatus, & potest absolvi a quocunque, Si tamen voce, scripto, vel alio exteriori signo manifestetur, jam est externa, & subjacet Bullæ, quamvis nemini esset nota, quod illam protulerim solus in cubiculo.

3 D Passim in Germania, & Gallia, Episcopi absolvunt, delegantque aliis facultatem absolvendi?

M. Hic non quæro factum, sed jus: multi multa faciunt, quæ non jure faciunt, imo faciunt invalide: Aliqui putant licere in vim Trid. Sed hoc est falsum, ex c.19. n.43. Alii, quia in dictis partibus, circa Hæreticos, servatur jus antiquum, non novum introductum erectione S. Tribunalis. Hoc jus novum habet plura capita; & licite omittitur in iis, ubi accedit saltem tacitus Papę consensus, qui in hac Bulla expresse declarat contrarium: Alii in vim privilegiorum; sed Bulla expresse annullat omnia in genere, vel in specie concessa super casibus contentis. Et S. Congregatio, referente Nicolio v. *Casus reservati*, declaravit irritam absolutionem hæresis collatam in vim privilegiorum Ecclesiæ Gallicanæ: Ipsi viderint, quomodo id faciant: Interim scito, circa hæresim, plura Episcopis Galliarum, a Clemente XI fuisse concessa, ostendente Card de Jamson, necessariam ibi esse hanc Oeconomiam. Pro Germanis non est meum hic diffusius quærere, quibus verbis Bulla tollat

lat hanc in individuo facultatem absolvendi ab hæresi, firmatam nunc consuetudine immemorabili, & centenaria. Ut Episcopi, & Confessores omnes liberent se a scrupulis, imo dubiis gravissimis, & fundatissimis irritæ absolutionis, breviter in uno modum facillimum ponendi in tuto conscientiam Confessoris, & Pœnitentium. Ad hoc

4 Scito, per Bullam Cœnæ solùm tolli jurisdictionem absolvendi hæresim in foro conscientiæ, non contentioso, ubi deducta est. Ita ex c. *Ut officium* de hær. in 6. Communiter Doctores, &, quod majus, ita decidit S. Inquisitio, teste Albitio p. 1. *de Inconst. Fidei* c. 25. n. 35. Igitur Hæretico volenti redire, ut tollatur omnis dubietas absolutionis, Confessor, vel Episcopus suadeat, ut sponte comparens, judicialiter deponat suam hæresim; qua deposita, judicialiter absolutus, poterit absolvi a quocunque, ut c. 10. n. 7. Ita procedens, ultra quod, sibi tollet omne dubium, illud insuper consequetur, quod vigente in Actis abjuratione, post mortem Episcopi, vel Inquisitoris absolventis (uterque potest absolvere, & debet absolvi ab eo, coram quo judicialiter comparentis processus formatur) non poterit molestari a Successore: Idem ex eodem motivo curare deberet, quem Papa ipse sacramentaliter absolveret: nisi enim in act. s. Inquisitionis constet absolutio, semper jure molestabitur ad denunciationem testium.

5 D. Ego legi librum Hæretici.

M. Valde diminuta est confessio. Adhuc non possum judicare, an peccaveris: Ut pecces, Bulla exigit legi *scienter*. Explica hoc: Si legisti scienter, & absque auctoritate Sedis Apost. ulterius explica: qui liber sit: nam quoad forum conscientiæ libri prohibiti sunt in quadruplici classe: primo, alii prohibentur, quia facti ab Hæreticis, & continent hæresim: si talis suit liber a te lectus, ultra peccatum, es excommunicatus ex hac Bulla: 2. alii sunt facti ab Hæreticis, & tractant ex professo de Religione: Hi quamvis sint doctrinæ sanissimæ, prohibentur etiam in hac Bulla. nam Ecclesia non vult hauriri a fonte impuro aquam Christianam: 3. alii etiam auctoris non hæretici sunt prohibiti *ob hæresim, vel suspicionem falsi dogmatis*: Qui hos legit, est excommunicatus: sed non in hac Bulla: 4. alii sunt prohibiti *alio nomine*: hos legere est peccatum mortale, sed non subjacet censuræ. In hac classe continentur libri Hæresiarcharum, cujuscumque sint argumenti, tituli &c., si vero sint Hæreticorum, examinati, & approbati, juxta Indicem, permittuntur: Explica ergo cujus conditionis sit liber Auctoris Hæretici a te lectus.

6 D. Ego receptavi, & defendi Hæreticum.

M. Bulla prohibet receptari, & defendi Hæreticos, qua tales: si ergo receptasti domi tuæ, & defendisti Hæreticum a suis inimicis, qui volebant illum occidere, defendisti non ut hæreticum, sed ut proximum: Si autem receptasti, ut absconderes ab Inquisitione, vel defendisti, ne ab hujus Ministro in ea damnaretur &c. tunc defendisti, ut hæreticum, & peccasti contra hanc Bullam.

7 D. Ego veniens Romam cum socio peregrino veniente causa devotionis ad loca Sancta, in medio intineris illum, exorta rixa, vulneravi.

M. In hac confessione sunt plura peccata, & pro Rixa, quæ incipiens a verbis contumeliosis, procedit ad facta: Circa vulnus illatum, explica, num vulneraveris eo fine, ut impedires illum venire Romam, potuisti enim incipere Rixam hoc animo, qui si defuit, non es excommunicatus in hac Bulla prohibente quidem impedire Romipetas: atsi hoc fine impediantur: Si rixa fuit fortuita, vel saltem non eo fine, tunc immunis es, & ab hac Bulla, sed explica, num fuerit Clericus, vel Religiosus: nam tunc incidisti in cap. *Si quis suadente* 17 q. 4. Ulterius explica damnum illatum: teneris enim ex justitia reficere expensas curæ, nisi ille remittat. Debes etiam ex justitia satisfacere pro Injuria, te humiliando illi &c. nisi pariter ex abundantia charitatis remittat.

8 D. Quam immunitatis Ecclesiasticæ violationem reservat Bulla?

M. Cajetanus distinguit immunitatem, & libertatem Ecclesiasticam, volens hanc competere personis, illam rebus. At alii plures contradicunt vo-

lentes sonare idem: Quidquid sit de hoc: Tria in Ecclesia eximuntur a foro Judicis Laici: 1. personæ: 2. bona: 3. loca. Incipiendo ab his; Bulla in can. 20. vult immunes ab omni invasione, destructione, & occupatione terras omnes, quæ mediate, vel immediate subjiciuntur Apost. Sedi.

9 Locorum vero sacrorum immunitatem, extra Bullam Cenæ, servari præcepit Gregorius XIV. sub excommunicatione reservata Papæ, prohibens ab illis extrahi quemquam criminosum, nisi crimen esset ex illis, quæ ibidem declarat non gaudere immunitate. Et quia plures Prædecessores concesserant nonnullis Principibus alios delinquentes, ipse revocat indulta similia.

10 Audisti pluries, hominem, antequam operetur, efformare syllogismum in *Darii*, cum altera præmissa universali, altera particulari; In nostra materia hic efformatur v.g. *Qui est Assassinus, non gaudet Immunitate; sed Petrus hic, & nunc est Assassinus, ergo*. Et universalem stabilivit per suam legem Gregor. in Const. prædicta: secundam reservavit Episcopis; ideo ipsi antequam tradant Reum Curiæ Sæculari, debent judicare, an Petrus hic, & nunc vere sit Assassinus.

11 Memento, quod forma, & ejus dispositio sunt in eodem genere. Forma est sententia, seu judicium Assassinii: & dispositio est scientia præcedens; cùm ergo sententia sit publica, talis etiam debet, essentia: ideo, ut p. 2. Judex damnat eum, qui ex scientia publica constat esse Reus, licet ex privata esse possit innocens. Porrò scientia publica acquiritur per testes idoneos coram Notario legitimo formiter examinatos: quare, ut Episcopus judicet de Assassinio, debet præcedere scientia in sua Cancellaria; nec enim legitimus est Notarius, qui non accepit authoritatem a suo Principali.

12 Possunt contingere in hoc duo defectus: alter, quod Reus recipiat se in loco sacro cum bonis alienis: alter, quod se recipiat animo multiplicandi delicta. His avertendis Ecclesia non debuit ferre legem, ferendam, in iis solis casibus, qui contingunt, ut in pluribus, non ut in paucioribus: Ubi ergo alterum ex illis timetur, est recursus ad Sac. Congregationem Immunitatis, quæ in primo rescribit Episcopo, ut a Debitore refugiato judicialiter accipiat bona secum transportata, & consignet Judici Laico: In secundo, ne locus sacer Asylus sit delictorum, ut ejiciat Reos: Hæc memento, si es Confessor Judicis.

13 Quoad personas: Bulla varias defendit a Canone 9. ad 17. Libertas tamen proprie consistit in eo, quod Clericus non possit judicari a Judice incompetente: Circa hoc est Canon 15. cujus verba, utpote universalia, comprehendunt omnem Judicem, etiam Ecclesiasticum: quare peccat in Bullam Prælatus judicans Clericum alienum in eo, in quo est alienus. Porro, nota illam particulam, *præter Juris dispositionem*, ex cujus consideratione olim decidi sequentia dubia.

14. 1. Prælatus ex scientia privata suspenderat Clericum: hic existimans se innocentem: prætendebat violatam suam libertatem: Dixi non ita esse, quia non egerat *præter Juris dispositionem*: Prælatis enim propriis conceditur hæc potestas in Trid. sess. 14. c. 1. de Refor.

15. 2. Prælatus Regularis incarceravit subditum ex scientia privata magni sceleris. Dixi peccasse in Bullam, quia id fuerat contra jus naturæ reservantis occulta soli Deo, & dictantis procedendum ad incarcerationem ex scientia publica: Ubi Canones concedunt procedi, *non servata juris forma*, loquuntur de jure scripto, non naturali.

16. 3 Duo, vel tres jurati affirmaverant coram Superiore Clericum, eisdem videntibus, commisisse crimen, de quo non laborabat infamia; & Superior puniverat. Dixi factum hoc, non modo *præter*, sed etiam contra *Juris* Canonici *dispositionem*, quia in c. *Inquisitionis* de accus. §. *Tertiæ*, signanter ad hunc casum respondetur, *propter dicta hujusmodi nullum esse puniendum de crimine, super quo non laborat infamia, seu non præcessit clamosa insinuatio: quinimo nec recipi debere depositiones?* Et §. *Quæsivisti*, ait *propter dicta paucorum*, Judex *non debet reputare infamatum eum, cujus non existit læsa opinio apud bonos, & graves*.

17. 4 Ju-

17 4. Judex, receptis quibusdam libellis anonymis vulgo, *Memoriali ciechi*, credebat sibi procedendum, dixi, quod inquirens violabat Bullam, quia in eodem c additur: *Ad petitionem eorum, qui in occulto porrigunt libellum infamatorium, non procedatur ad inquirendum super contentis eorumdem*.

18 Quoad bona, de his loquitur Can. 17. Prohibenturque usurpari, vel sequestrari. Alii judicent, an comprehendatur patrimonium Clerici: Certum est non comprehendi bona, quæ habent obligationem realem Principi, vel privato, fixam, & determinatam: v.g. sunt quædam Prædia, quæ pro Canone, seu Livello solvunt Domino loci quartam, vel quintam partem fructuum; si Clericus non solvit, potest Dominus exigere, quia obligatio est realis, seu Rei, & annexa Prædio. Quælibet alia obligatio, sive solvendi bona, sive subeundi munia Reipub. adjecta Clerico prohibetur in hac Bulla: quare nec possunt taxari, quando alias Laici non habent facultates sufficientes ad expensas pro necessariis ad Rempublicam, etiam, ut hæc includit Clericos: Ubi tamen pro istis non sufficerent bona Laicorum, potest haberi recursus ad Papam, qui cognita Reipub necessitate, concedet taxari Clerum ab Episcopo, sed non a Principe Laico, ut subveniat Reipub. cujus pars nobilior est Clerus, defendens, & conservans totum corpus orationibus, ut reliqui tuentur armis, ac virtute politica.

CAPUT XLVI.

Colliguntur nonnulla circa Theses damnatas.

1 D. INveni librum moralem Theologi Junioris non prohibitum, a S. Sede, quæro, an possim illum sequi, & me per illum dirigere?

M. Aliqui docuerunt censendam esse probabilem opinionem, si decerpatur e libro Auctoris moderni quousque non constet esse rejectam ab Ecclesia: Hæc est Thesis damnata ab Alexandro VII. Alii è contra volebant nos unice inniti posse auctoritati antiquorum, docebâtque: *Ubi quis invenit doctrinam in Augustino clare fundatam posse illa absolute teneri, non respiciendo ad Bullas Pontificis*. Hanc pariter damnavit Alex. VIII. Calcanda igitur est via Regia, ut medii procedamus inter utramque damnatam: Hujus ultimæ utpote universalis sensus proprius, quem præfert, est, teneri posse quidquid clare docuit S. Augustinus, nullo habito respectu ad Bullas Pontificias. Ex c.28 n. 30. duplex esse potest regula: alia prima: alia proxima, sicuti effectuum sublunarium, alia est causa prima, ut Sol; alia causa proxima, ut planta, v gr. Augustinus sanæ doctrinæ, quam tradidit, fuit causa proxima, quæ tamen nunquam influit, nisi influat causa prima: & quia causa prima doctrinæ sanę est Romanus Pontifex; sine hoc nequit illuminare Augustinus: S. Th. 2.2.q.10 a.11. *Standum est authoritati Ecclesiæ magis, quam Augustini, Hieronymi, vel cujuscunque Doctoris*. Illud *magis* non tollit omnem authoritatem Augustino, sed ostendit, ubi concurrunt Augustini, & Ecclesiæ authoritas expressa, istam præferri: Imò totum, quod habet Augustinus, dedit Ecclesia, ut hujus authoritas sit plena: Augustini vero participata, sed multo perfectius, quam participent Moderni. Thesis illa universalis comprehendit quidquid clare aliquando scripsit Augustinus, etiamsi postea retractaverit. Quicunque fuerit auctor Thesis prædictæ, certum mihi, est non prætendisse hoc, sed debuit loqui castigatius: nam *ex verbis incaute prolatis incurritur Hęresis*. Quoad primam: etiam facit sensum universalem, cui, juxta Philosophos æquivalet Causalis: Quare sensus est: Omnis opinio Auctoris moderni quæcunque non sit prohibita, est probabilis: Thesis falsissima: nam videmus quotidie plura evulgari sine fundamento, quod requiritur ad probabilitatem opinionis: Si hac nocte Hæreticus evulget novas hæreses, certe sequenti die, antequam de illis judicet S. Sedes, nullo modo sunt accipiendæ, ut probabiles, quod tamen dici deberet in vim Thesis universalis. Igitur accipe librum, quemcunque tibi placet, etiam Auctoris moderni; sed cave illum sequi præcise per hoc, quod sit Modernus, & non prohibitus; sed quia, rationes allatæ videntur convincere, post earum diligens examen, & studium.

2 D. In vim primæ damnatæ ab Inn. XI. In administrandis Sacramentis, relicta probabili, sequenda est tutior: lego tamen aliquos Glossatores decreti Innocentiani, volentes adhuc posse aliquando practicari probabilem *: v.* g. dicunt Confessorem posse absolvere Pœnitentem, de cujus dolore habet solam probabilitatem *:* dicunt ab Urbano VIII. prodiisse decretum pro Theologis novi Orbis, ut sequerentur in praxi opiniones probabiles favorabiliores Christianis: dicunt probabiles esse, quod ad Sacramentum Penitentiæ sufficiat Attritio, & quod Pœnitens possit cum ea sola recipere Sacramentum?

M. Nunquam ego credam Auctores Catholicos ita loqui: Filius debet semper adhibere Idioma Matris: verissimum est aliquos procedere minus caute; sed in rei veritate nihil discedunt a definitione Pontificia *:* Si attente consideres, videbis *probabile* usurpari pro eo, quod est certum, non metaphysice, sed tantùm moraliter, *ut in humanis convenit tali materiæ, puta, cum probatur per testes idoneos.* 2. 2. q 60. ar. 3. ad 1.

3 Ex 3. dist. 23. q. 2 ar. 2 q 3 Certitudo est *determinatio intellectus ad unum*: nisi ergo determinetur hoc esse verum, homo non est certus: sed determinatio potest haberi tripliciter: primo, ex evidentia terminorum: hæc reperitur in primis principiis, quæ sine discursu innotescunt: 2. ex evidentia præmissarum: hæc est propria scientiæ *:* 3. intellectus determinatur ex Imperio voluntatis; & ne in moralibus peccet, dirigitur a prudentia, vel Consilio, quod est donum Spiritus Sancti; & si habeat pro motivo veracitatem divinam, est fides Theologica: si veracitatem hominis, est fides humana *:* si duo testes uniformes judicialiter confirment, damnant Reum: si alia indicia concurrant, possunt magis, vel minus determinare intellectum Iudicis, ut affirmet fuisse commissum.

4 Lumen dictans voluntati motiva determinandi hanc partem potius, quam oppositam, est per virtutem prudentiæ residentis in intellectu, ideo respicientis verum, quod tamen, utpote in agibilibus, & contingentibus, aliquando deficit, sed ut in paucioribus *:* prudentia enim respicit objectum, quod perficit intellectum; qui non perficitur ab eo, quod est falsum, ut in pluribus.

5 Junior adhęsi Modernis sentientibus, posse hominem ad libitum sequi duo contradictoria probabilia in conspectu probabilioris. Et Theologus, aliàs magni nominis, ponit Sacerdotem in Confessionali, qui audiat à dextris Pœnitentem sollicitum scire; an v. g. talis contractus sit usurarius; & quia inclinat in partem severiorem reputatam ut probabilem, eam Sacerdos potest docere: a sinistris alius interrogat super eodem contractu, quem probabile est licere saltem probabilitate extrinseca, & potest hanc docere: Caveat tamen, addit, ponere in scriptis: nam, si communicent invicem Pœnitentes, arguent Confessarium inconstantiæ: Legendo hæc, exclamavi: *Bone Deus; Imprudenter fama tunc exponitur periculo, & prudenter exponitur anima?*

6 Dicunt: ubi rationes intrinsecæ reddunt opinionem minus probabilem, non possumus determinari ad hanc ex motivo proprio, sed ab extraneo *:* expono me periculo: Si arguam *: ubi rationes magis faciunt pro usura contractus, potest iniri tanquam licitus: talis est iste, ergo &c.* Non ita si subdo: *quoties hinc inde sunt opiniones non reprobatæ a S. Sede, licite sequor, quæ magis placet: circa usuram hujus contractus tales sunt opiniones, ergo &c.* Cum hoc judicio reflexo, volunt certo esse licitum, quod sub directo, ut dubium, exponebat me periculo peccandi. Distinguunt dubium positivum a negativo: primum est *:* quando inclino ex motivo rationis, vel auctoritatis cum formidine oppositi *:* Secundum, quando in neutrum inclino.

7 Quidquid sit de ista distinctione, præmissa Syllogismi subsumpti non est certa, quare, nec conclusio, quæ nequit esse certior præmissis *:* Contra supponunt plura: sed audiatur S. Th. quol. 8 ar. 13. *Quis obligatur ad peccatum, sive habeat fidem de contrario ejus, quod agit, sive opinionem cum aliqua dubitatione :* Paulo post *Si non habet conscientiam de contrario, sed certitudinem, & tamen inducitur in quamdam dubitationem, ex contrarietate opinionum: Si manente tali dubitatione, habet plures Præbendas, committit se peri-*

ri-

riculo, & *sic proculdubio peccat*, *magis amans beneficium temporale*, *quam salutem*.

8 Erat quæstio, an Clericus, absque peccato, possit habere plura beneficia: respondet S Doctor: aut extat lex naturalis, Divina, vel humana prohibens, aut non; si primum (an extet alibi resolvit) peccat agens contra legem: si secundum: subdistinguit, aut credens se non peccare, aliqualiter dubitat ob auctoritatem docentium, non posse retineri; tunc etiam *Proculdubio peccat*: nam ad omnem actum debet dirigi per prudentiam; & ex 1.2. q 55.ar. 2. non est virtus *opinio se habens ad verum*, & *falsum*: quia virtute *nemo male utitur*, ut dicit definitio.

9 Hæc ratio S. Th. mihi est evidens: alii abundent in suo sensu (dummodo ad ædificationem, non destructionem moralis Christianæ) sed omnes fugiant probabilissimum in casibus ab Ecclesia prohibitis.

10 Ex cap. 14. num. 7. aliquid est malum sub una circumstantia, quod non est tale sub alia. Hoc habet locum præcipue in iis, quæ diriguntur lege humana. Res aliena est restituenda, sed considerato, quod fuerit præscripta bona fide, cessat obligatio restituendi. Matrimonium, de quo num. 2. si sit contrahendum cum motivo solum probabili, quod nullum extet impedimentum, nequit contrahi, si sit contractum, habet duo motiva, quæ certificant Judicem, ut stet pro illius validitate. Primum est: nemo debet ejici a possessione, cum solo fundamento probabili: Si hoc non subsistit, corruit pene omnis justitia: Secundum est: favor debet ampliari: & hinc Urbanus optime consuluit; nam licet unum motivum probabile de se non sufficiat ad operandum, multa simul juncta faciunt certitudinem moralem.

11 Restat de Attritione: Hanc Moderni dicunt certo sufficere ad Sacramenta mortuorum; & ego dico esse certissimum; sed videamus, quid veniat nomine Attritionis: Antiqui Scholastici dicebant sufficere: at sub illo nomine intelligebant dolorem conceptum ex metu Gehennæ conjunctum initiali amori Dei propter se dilecti: Moderni vero dolorem ortum ex timore sine ullo amore: in hoc sensu recedo ab istis ex multiplici capite.

12 Primo: Trid. sess. 6. c. 6. enumerat actus prævios ad justificationem: Primus, est fides: Secundus, Timor (certè non justificatur, qui cum solis istis accedit) Tertius, Spes gloriæ: Quartus initialis amor Dei: Quintus, odium peccati causatum ex tale amore: Sextus, propositum novæ vitæ. Idem prius docuerat S.Th. 3 p q 85. a. 5. Hæ dispositiones enumeratæ a Trid. sunt remotæ: nam de ultima dicit c. 7. Justificationem haberi *per voluntariam susceptionem gratiæ & donorum*. Præpositio *per* importat causalitatem: nec alia esse potest, quam dispositionis ultimæ, quæ debet esse simul cum forma: Synodus ponit tres actus proprios Charitatis nondum habitualiter existentis, sed actualiter disponentis: Primus, illis verbis *incipiunt diligere Deum*: Secundus, odium peccati; Nam hoc causatur ex Charitate: S. Th. 3. p. q. 85. a 3. ad 4. quia ejusque Charitatis est gaudere de bono, & tristari de malo: 3. voluntaria susceptio gratiæ ex 2. 2. qu. 25. ubi Charitas dicitur diligi Charitate; Et certum est actus virtutis ferri simul in objectum primarium, & secundarium. Quare, amans charitatem, simul amat Deum. Ulterius, solus actus virtuosus, non vitiosus, aut indifferens disponit ad Charitatem. Assigna ergo, cujus virtutis actus sit voluntaria susceptio Charitatis?

13 D. Attritio, de qua Trid. sess 14. c 4. consideratur in se, ut sejuncta ab initiali amore; & dicitur præparare ad gratiam in Sacramento?

M. Synodus loquitur de hac: at nunquam dicit præparare sufficienter: primum decretum dicebat *sufficere*, *cum vix posset esse sine ullo Dei amore*: ubi hujus particulæ falsitas innotuit, ablata est etiam prima; quare nunc decretum damnat solos Hæreticos docentes illam Attritionem non esse dolorem verum, & utilem, sed reddere Hypocritam, & magis peccatorem: quare Synodus non nocet, sed favet nostræ opinioni, dum subdit Attritionem esse *donum Dei*, & *impulsum Spiritus Sancti*, *nondum inhabitantis*, *sed moventis*:

Unde sic arguo: ultima dispositio est simul cum gratia, & cum Spiritu Sancto inhabitante; Synodus definit hanc Attritionem esse *donum Dei moventis, non inhabitantis*: quare.

14 D. Aliquis utique amor Dei requiritur, ut Attritio juncta Sacramento justificet; sed non amor benevolentiæ sufficit amor concupiscentiæ, qui est ipsa spes?

M. Ex. 1. 2. q. 26 art. 4. amamus duo, personam, cui volumus bonum, & bonum, quod volumus personæ: Hic dicitur amor concupiscentiæ, primus benevolentiæ: Ille ibi dicitur amor secundum quid; Hic simpliciter: unde magis amatur persona, quam bonum volitum personæ: quia *propter quod unumquodque tale, illud magis*: ergo; si amo mihi Deum amore concupiscentiæ, amo me supra Deum: Amor autem præferens creaturam Deo, est mortale peccatum: Ideo ruit prima responsio; sed & secunda: Spes est in irascibili: amor in concupiscibili: Spes roborat amorem contra difficultates pro adeptione boni amati: Quare sperans gratiam, priùs amat gratiam (prima enim omnium passionum est amor) & per consequens illum, cujus naturam vult participare: amor iste, quia virtuosus, debet poni sub aliqua virtute; non Cardinali, sed Theologali; & sola potest esse Charitas, quæ in Deum inclinat voluntatem, ut est concupiscibilis.

15 D. Amor Dei efficax super omnia statim justificat cum solo sacramenti voto; Si ergo hic requiritur ad sacramenta mortuorum, ad illa peccator accedet jam vivus?

M. Aliqui non percipiunt, quomodo possit dari hic amor, & non justificare, nisi vialiter. Igitur explico, quid veniat nomine dicti amoris, nempe actus, qui appretiet Deum præ Creaturis comparative, ita quod homo sit dispositus sub tali actu perderes creatas, ne perdat Deum: aliud non intelligo: & dico Deum debere amari hoc modo: Alias peccatur. Juxta S. Th. 1. 2. q. 109. ar. 3. ubi ait, homo constitutus in puris naturalibus *aliqualiter Deum dilexit, non æqualiter sibi, vel minus se, quia peccasset, ergo dilexit Deum supra se*: ergo amor Dei, ne sit peccatum, debet ferri in Deum super omnia: cum isto tamen amore nondum peccator fertur in Deum, super omnia habitualiter (hoc est proprium virtutis Charitatis, qua caret ille peccator) Justus peccans venialiter diligit Deum super omnia habitualiter, esto non actualiter, quia talis actus est peccatum veniale: E contra peccator eliciens amorem Dei, vel alium actum virtuosum, fertur actualiter in Deum, non habitualiter; ideo adhuc est peccator.

16 Hic amor peccatoris, esto efficax modo dicto, & super omnia, non statim justificat: Nam S. Th. 2. 2. q. 27. a. 2 distinguit amorem Charitatis habitualis ab amore benevolentiæ; Hic est simplex motus voluntatis; ille addit unionem affectus; & ex Philosopho benevolentia *est principium amicitiæ*, non est amicitia; Addit in 3. dist. 27. ar. 1. amicitia importat primo concupiscentiam amati: 2. benevolentiam: 3. beneficentiam: 4. concordiam. 5. quietationem in amato: 6. *intensionem quandam amoris quasi quendam fervorem*: 7 societatem; Amor a nobis exigitus dicit solum prima duo, & est in via ad reliqua. Ideo per illum peccator nondum vivit, licet habeat quandam operationem vitæ, quia nondum habet gratiam habitualem, quæ est causa formalis vitæ spiritualis. Etiam Embrio ante animam habet aliquam operationem vitalem disponentem ad vitam, ut animal mortuum habet motum vitalem pro aliquanto temporis. Bellarminus de Pœn. l. 2. c. 14. *Si pœnitentes per incboatam dilectionem Dei disponuntur ad gratiam, non habent remissionem peccatorum, sed neque sunt ex numero eorum, quos execratur Apostolus, dicens, Anathema iis, qui nec perfecte, nec imperfecte Deum diligunt: dum incipiunt diligere, incipiunt vivere; victuri perfecte, quando perfecte diligent: Pulchre Augustinus, Catbecumenos comparat Embrionibus, qui concepti vivere incipiunt. Arausicanum a vera charitate distinguit amorem imperfectum, quem habent ante remissionem peccati, ut Trid. a Charitate, quam cap 7. dicit infundi cum remissione*. Hæc Bellarminus conformia S. Th. 2. dist. 3. q. 3. ad 1. dicenti: *Actus Charitatis potest dici dupliciter, vel qui est ex charitate: Hic non est, nisi in habente charitatem* habitualem, *vel qui est*

præ-

præparativus ad charitatem; *Hic potest haberi ante charitatem* habitualem: *sicut facere justa est ante habitum justitiæ*; *cum habens charitatem diligit Deum propter se ipsum*, *ly* propter, *denotat*, *habitudinem finis*, *& efficientis*; Quare in justo Deus est causa finalis, & efficiens amoris per habitum: *Cum de carente charitate dicitur*: diligit Deum propter se: *ly* propter *denotat habitudinem finis*, *non efficientis* proximi; Quia talem actum Deus causat per auxilium transiens. Ex hac S D. distinctione infero, quod, quando Justus elicit actum charitatis, Deus dictum justum inhabitans, elicit eundem actum In duplici genere causæ, 1 in genere causæ finalis, quia Deus est finis proximus, & ultimus talis actus, hominisque illum operantis, 2. in genere causæ efficientis, mediante habitu charitatis. Idem contingit in eo, qui ponit actum charitatis, ut dispositionem ultimam ad gratiam, juxta principia Scholæ Thomisticæ docentis ultimam dispositionem ad formam præcedere ad ipsam formam in genere causæ materialis: subsequi vero in genere causæ efficientis, quia in hoc ultima dispositio causatur a forma, ut octavus gradus disponens ad ignem A causatur ab ipso igne A. Actus autem charitatis elicitus a Peccatore, dependet a Deo, in uno tantum genere causæ, scilicet finalis. Deus enim est finis prædicti actus, & quidem appretiatus super omnia: nam alioquin actus præponens, vel æquans creaturam Deo est peccatum mortale. Distinctio hæc solvit omnia, quæ in contrarium afferri possunt.

17 D. Theologus insignis in novissima profundi Operis editione contra necessitatem hanc amoris Dei propter se dilecti congerit plura: 1. *hanc Sententiam fore perniciosissimam animabus*: esset enim necessarius hic amor necessitate medii: Quare damnaretur ignorans invincibiliter hoc præceptum: 2. sufficientiam formidolosæ, ut ait, Attritionis firmari Cathalogo Auctorum pro illa stantium paucos ante annos evulgato: 3. Quia Defensores amoris ita deprimunt Attritionem, ut consentiant Hæreticis; 4. quia in lege gratiæ facilior est reddita salus; quare debet esse minor obligatio amandi Deum?

M Hujus Doctoris mihi ex multiplici capite suspiciendi scripta, cum Sancto Augustino, ita lego, ut non putem verum, quia scripsit, sed quæ innixus rationi scripsit: Videamus, an adductæ probent: Scio multos horruisse censuram illam *perniciosissimæ animabus* inustam opinioni amoris: at meum non est quærere id; *Parcendum, si quandoque bonus dormitet Homerus*. (Utor verbis, quibus ipse cap. 3. art. 2. nu. 18. excusat Augustinum) Sicut lapsis necessarium est necessitate medii Sacramentum in re, vel in voto, ita amor tenens se ex parte materiæ; nec putes inde multos damnari. Ipse distinguit ignorantiam speculativam a practica; Theologi etiam primarii speculative ignorant, num ad id requiratur amor Dei, sed in praxi etiam magis Idiotæ præparant se per odium peccati, quod ex num. 12. est actus charitatis disponentis ad habitum. Justificatur per voluntariam gratiæ susceptionem, quæ ibidem est actus charitatis ultimo disponentis ad habitum; Ideo simul existens cum habitu.

18 Ad 2. Ille Cathalogus non probat: Solæ traditiones sunt efficaces, quas a Christo, vel a Spiritu Sancto Apostoli acceperunt, & Cathalogum suum Auchor incipit a Sæculo decimo tertio; In eo congerit supra 40. Doctores in favorem formidolosæ Attritionis; Sed pro ea sunt pauci, & soli moderni: nemo negat sufficere ad sacramenta mortuorum Attritionem conceptam metu Gehennæ, ut principio remoto, ex 2. 2. quæst. 19. art. 7. & Trid. sess. 6. cap. 6 enumerante hunc timorem post fidem, & assignante voluntariam gratiæ susceptionem pro dispositione ultima.

19 Ad 3. Quidquid Hæretici blaterent contra honestatem Attritionis, ego sentio cum Trid. & Alexand o VII. ore, & corde: Duo distinguo: 1. an sufficiat timor: 2. modus, quo concurrit timor; Aliqui Catholici firmant primum, sed non sufficienter explicant secundum, more Patrum, qui etiam dederunt necessitatem gratiæ efficacis: at non explicant in quo sita sit efficacia, num sit ab intrinseco, vel habeatur per scientiam med am. Modum attri-

attritionis explicant Scholastici; alius sic, alius autem sic; nec Hæreticis adhæret, qui explicat minus recte. Tu distingue actum Charitatis disponentem ad habitum, & actum productum ab habitu, videbisque Theses tantum damnari, asserentes necessitatem secundi ad sacramenta mortuorum.

20 Ad 4. Est falsum in lege gratiæ dari præcepta leviora: Audi Augustinum: *Præcepta minora erant data Judæo, quem adbuc timore alligari oportebat, & majora populo, quem charitate liberari convenerat, ab eo, qui novit congruentem suis temporibus exhibere medicinam. Nec mirum, quod majora dantur propter Regnum Cœlorum, & minora propter Regnum terrenum.* S. Th 1. 2. qu. 107. distinguit opera externa, & interna: quoad prima, dicit legem Moysi graviorem: quoad secunda, & modum operandi prompte, ac delectabiliter: (quod intendit lex nova) esse difficillimam non habenti virtutem; & illud Io. 5. *cujus mandata gravia non sunt*, ex August. explicat. *gravia non sunt amanti; Non amanti sunt gravia*: Nam *amor omnia sæva, & immania facit facilia, & prope nulla*: Quare lex nova lapsis præcipiens pœnitentiam, non destruxit jus naturæ dictans amicitiam renovari per actus benevolentiæ, sed addidit confessionem valde gravem non amanti; Sed amans æstimat prope nullam.

21 Probo idem ulterius: Nulla virtus introducitur, nisi per actus similes disponentes, ut etiam ita debeat Introduci Charitas. Vide S. Th. q. 64. qui qu. 51. idem firmaverat de omni habitu. Imo art. 3. dicit non posse introduci per unicum actum, nisi sit magnæ virtutis, ut *quandoque medicina fortis statim inducit sanitatem* Ideo dicimus ex frequentatis actibus generari habitum, etiam infundi, quatenus aliqui actus habent disponere, quia *qui creavit te sine te, non justificat te sine te*: Nec enim de spinis colligimus uvas: Scio simul cum charitate infundi omnes habitus, etiamsi horum actus nullus fuerit exercitus: at infunduntur disponente saltem actu charitatis.

22 Deus, per Sacramenta, & gratiam non destruxit Jus naturale exigens benevolentiam in reconciliatione amicorum, sed perfecit, quatenus elevavit Sacramenta, ut simul cum illis producatur gratia per actus benevolentiæ non ita perfectos, ut parvus Ignis conjunctus Soli æstivo producit facilius calorem in aqua, Lex vetus nihil dabat, quo posset actus amoris imperfectior producere voluntariam gratiæ susceptionem.

23 Hæc circa rationes præcipuas Auctoris concludentis num. 39. negari a se necessitatem amoris expliciti, & formalis: Nam si sermo sit *de virtualiter tali, vix erit in quo discrepemus*: Nam peccatum excluditur per propositum servandi Decalogum obligantem diligere Deum super omnia: formali tamen amore carent pueri, & rudes edocti sufficere metum Gehennæ, qui recipiunt fructum, *ob probabilem ignorantiam*.

24 Sed isto amore virtuali multum modificatur opinio contraria: ex Inst. Cl. c. 20. n. 11. unum dicitur virtualiter aliud, quando producitur ab illo, & est virtus illius; in homine est virtualiter ignis, quia est calor virtus ignis: ergo si convenimus ad justificationem, requiri amorem virtualem, iste debet fuisse productus ab actuali præcedente, a quo cæteri actus habeant vim producendi voluntariam gratiæ susceptionem.

25 Nec ego dixerim actus præcedentes justificationem esse omnes elicitive a Charitate; sufficit esse Imperative; proprii Charitatis sunt amor. 1. in concupiscibili precedens spem (qui tamen est actus secundarius respiciens Deum, ut bonum sibi) 2. amor initialis; 3. odium peccati; 4. voluntaria susceptio gratiæ, quæ est ultima dispositio; 5. propositum servandi Decalogum, quos actus, si neges esse Charitatis, assigna cujus sint virtutis?

26 Equidem pueri, & rudes, speculative ignorant quid sit voluntaria susceptio gratiæ, & quis amor Dei requiratur; sed vere in praxi ponunt hos actus, nec sine istis justificantur: Quod vero addit recipere fructum Sacramenti *ob probabilem ignorantiam* difficile mihi est: nam amor Dei cum dolore est materia proxima Sacramenti determinata a Christo ad justificandum. Nec ulla ignorantia facit Sacramentum, ubi deest propria materia.

27 Ulterius nulla ignorantia potest me con-

convertere ad finem ultimum, nisi se convertat voluntas recedendo a se ipsa, ut fine ultimo, qualiter per peccatum mortale constituerat, & accedendo ad verum finem ultimum, ad quem accedimus affectibus cordis, non passibus corporis. Et hæc sufficiant super materia, quam Alex. VII. relinquit utrinque disputabilem, & contrarias opiniones incensurabiles.

28 Tandem concludamus argumento, quod vulgus ipsum capere possit. Nemo justificatur, nisi prius recitet orationem Dominicam;& dico, *recitet*, non quidem ore, sed saltem corde. Id non negant Adversarii volentes ad justificationem concurrere spem, quæ, utpote præcedens influit: Orationis autem prima petitio, spei interpres, est: *Sanctificetur nomen tuum*. Porro, ut ex Catech. dictum est in Instr. Cl. c. 8. a nu. 3. hæc vult glorificationem Dei in omnibus, & super omnia: similiter nemo justificatur, nisi velit servare Decalogum, in cujus primo præcepto jubemur amare Deum, ut finem ultimum, amandum præ omnibus, & super omnia. Cum hæc nullus neget, ego quidem existimo tales esse actus imperfectos Charitatis nondum habitæ, sed (si cætera necessaria ponantur) subsequenter habendæ, & influentis in justificationem, non ut causa efficiens, quæ ut causet, debet realiter præexistere, sed ut finis *quo* attingens finem *cui*, secundum quod est in intentione; qui actus nequeunt esse spei: hæc enim est in irascibili, & amor omnis, ut talis, est in concupiscibili. Ad hos, aliosque diversarum virtutum a Trid. sess. 6. cap. 6. enumeratos subsequitur amor initialis Dei; & in hujus virtute odium peccati, quod etiam est actus formalis charitatis. Ultimo voluntaria susceptio gratiæ in genere causæ materialis prior justificatione, sed posterior in genere causæ efficientis, & realiter simul coexistens justificationi pro eodem instanti. Hæc ergo, & nihil ulterius exigo; ideoque his contradicens, ut me impugnet, debet probare, aliquid ex prædictis non requiri, vel saltem, ad justificationem, quæ est accessus ad Deum affectibus cordis, sufficere purum recessum a creatura: (nihil aliud est Attritio formidolosa, quam recessus a pœna) nec requiri accessum ad finem ultimum; Si enim concedant exigi prædictos actus: at negent posse dici actus amoris Dei super omnia, erit quæstio de voce, a qua longissime absum; & adhuc probavi auctoritate D. Aug. actus illos esse proprios Charitatis, nec tribui posse alteri virtuti.

29 D. Quid importat damnatio tertiæ Thesis?

M. Author volebat, generaliter loquando, operari prudenter eum, qui, in operando, sequitur judicium probabilem, cujuscumque probabilitatis etiam tenuis, & jure; nec enim potest Prudentia æque respicere bonum, & malum intellectus; nam opinio se habet æque ad verum, & falsum. Aliqui dicunt damnatam tenuem probabilitatem, quæ *vix meretur tale nomen*, *& vere est improbabilis*. Mihi non placet modificatio, quia Thesis damnatur in proprio sensu: quare damnatur probabilitas, quæ, proprie sit talis. Meo igitur videri damnatur, qui diceret; *Sequor hanc opinionem, quia est probabilis* (causalis enim æquipollet universali) cum tenuiter probabile, sit probabile. Hunc modum operandi Papa tollere voluit e medio, ut dicam; *sequar hanc opinionem, quia habet rationes &c.* sed non mere, *quia est probabilis*.

30 Aliæ, quæ possunt considerari circa Theses prohibitas, habes suis locis.

CAPUT XLVII.

Interrogationes faciendæ Pænitentibus.

1 Principale hujus Operis intentum est manuducere Confessarios, ut rite suum triplex munus exerceant: Nec Medicus curat, nisi rite interroget infirmum, Judex Reum, Doctor discipulum imperitum. Dico imperitum &c. quare non omnes interroga; sed tantum, quos prudenter dubitas deficere ignorantia, verecundia, & malitia. Cæterum, memento illud c. 1 de pæn. dist. 6. *Diligens inquisitor, & subtilis investigator debet investigare sapienter, quasi astute*, ut cap. 7. num. 9.

2 Pœnitens instructior, inde poterit examinare suam conscientiam, maxime ad confessionem generalem; ideo etiam fient interrogationes, non juxta methodum

dum scientificam S. Th. sed, juxta quod communiter homines se examinant, super Decalogo, vitiis capitalibus, cujusque statu &c.

3 Aliqua debent peti ante confessionem, ut si fecit examen, scit mysteria fidei &c. Id adverte in Hospitalibus, ubi infirmus obligatur statim communicare; Si autem in confessione detegit ignorantiam, ex vi Sigilli non potes manifestare Ministris, ut differatur communio; Melius ergo est prius inquirere hæc generalia

Circa primum Præceptum.

4 Omne Preceptum Decalogi est simul affirmativum, & negativum: Super utroque interroga distincte: Hoc primum amplectitur quatuor virtutes, Fidem, Spem, Charitatem, & Religionem; Ideo ordinate super negativo. Interrog. num fuerit infidelis, & in qua specie: Num Apostata, quæ est circumstantia aggravans; Si Hæreticus, quam hæresim tenuit, ut des pœnitentiam proportionatam, injungendo actus fidei contrarios hæresi professæ: an fuerit Hæreticorum defensor, Fautor, & Receptator: an scienter legerit, retinuerit, impresserit, vel defenderit eorum libros continentes Hæresim, vel tractantes de Religione, ex professo.

5 An reddiderit se suspectum de Hæresi; Et si ulterius judices Pœnitentem super hoc interrogandum, vide singulos casus p. 2. cap. 6 Si docuit Thesim aliquam prohibitam; Et quia ex tali doctrina potest reddi suspectus de fide, Vide 1. decreta super Thesibus; postea dirige, & admone Pœnitentem, ut cap. 29.

6 Super Affirmativo fidei: Inter. si suo tempore elicuit actus Fidei internos: Si externos: Si denunciavit reos, quoties obligatur: ubi vero Pœnitens est reus, hortare, ut compareat sponte, sed nunquam obliga; Nemo enim tenetur revelare suam turpitudinem: Si edictuum sciens omisit per mensem denunciare: nam est excommunicatus.

7 In omni autem præcepto affirmativo sit regula generalis, quod interroges, ad substantiam Sacramenti, quando obligat per se, non per accidens, vide c. 38. n. 16.

8 Interrog. de donis correspondentibus; Intellectu, & Scientia, vitiisque oppositis, Cæcitate mentis, Hebetudine sensus, & Ignorantia. Præceptum affirmativum circa dona obligat addiscere articulos fidei necessarios, ergo. Inter. si adivit Doctrinam Christianam suo tempore, apud Magistros, Parentes, vel Parochos: ubi defecit; Int. vices, ut habeas numerum peccatorum hujus ignorantiæ, Nam affirmativum addiscendi involvit negativum non ignorandi, ut affirmativum restituendi involvit negativum non retinendi aliena: quare peccas, quoties potens addiscere non addiscis.

9 Multi puerorum, & Adolescentium in Luxuria prætexunt ignorantiam invincibilem, hæc utique excusat, si detur: Sed si fodias parietem, videbis abominationem. Ex Instr. Cl. c. 9. n. 31. Homo utpote discursivus, antequam operetur, debet, & potest quærere finem operis a parentibus, Magistris, Parocho, vel Confessario, à quibus habet dirigi ad salutem.

10 Ita prætexentes modeste Int. si a dictis quæsierint, ad quem finem natura instituerit actus impudicos: quare ignorantia est culpabilis, si non quæsierunt.

11 Int. si voluit esse cæcus mente, vel sensu habes: quia noluit scire, aut penetrare articulos necessarios ad salutem.

12 Circa negativum Spei, Int. si desperavit, vel præsumpsit: si principaliter speravit in homine: quoad affirmativum, si fecit actus Spei recitando Orationem Dominicam &c. si neglexit addiscere, ut n. 8.

13 Charitas, quæ præcipue colitur Deus, respicit Deum, & proximum, cadit tamen sub primo præcepto Decalogi, ut fertur in Deum, sed ne cogar plura bis repetere, considerabo hic ambo.

14 Int. si odio habuit Deum, juxta triplicem odii speciem: si desideravit, vel gavisus fuit de extrinseca ejus inhonoratione, vel tristatus fuit de glorificatione. Adverte dari etiam posse odium de bonis intrinsecis, quatenus posset desiderare, quod non esset Deus: At nimis enormia, nunquam pete, nisi omnino sit necesse.

15 Circa proximi odium Int. eadem: Adde, si voluit malum corporale, intrinsecum, ut mortem, vel extrinsecum in fama &c. si ad hoc posuit media, ut Sicarios,

rios, quot, & quoties. Et quia tunc renovavit pluries odium, Int. quoties in die, hebdomada, mense &c. Si voluit malum spirituale, quod damnetur, excommunicetur &c.

15 Int. de Acidia, si habuit tædium boni divini; ut de concione, Missa, Breviario, &c Si enim hæc displicuerunt, quia cedunt in Dei gloriam, est mortale inexcusabile ob parvitatem materiæ. Secus Acidia est venialis, licet aliunde pecces mortaliter, si ex tædio tui incommodi deseras opus præceptum.

16 Circa Invidiam Int. si apprendens ex bono proximi diminui tuam excellentiam tristatus fuisti de tali bono v.gr quod Petrus minor te in ætate, ante te fuerit constitutus in dignitate: Si tristaris te non habere, & simul illum habere, sunt duo actus; & in secundo stat peccatum: Int. etiam, esto ad finem bonum, assumpsisti, ut medium, hanc tristitiam malam, v.g. ob finem habendæ hæreditatis tristatus fuisti de vita patris &c.

17 Int. si discordavit a proximo. Aliud est habere actum positivum concordandi (hoc cadit sub præcepto affirmativo) Aliud positive discordare (hoc cadit sub negativo.) Item discordamus intellectu, & voluntate. In hac residens charitas exigit concordiam. In multis, quoad intellectum, sine peccato multi discordant: Fides prohibet discordare in intellectu, quoad ea, quæ ut a Deo revelata, per Ecclesiam Catholicam proponuntur: Int. ergo, si taliter in obsequium Christi captivavit intellectum. Et scito fuisse scriptum: *Ad debitam obedientiam Const App.* contra Jansenii Theses, *non requiri, quod quis, interius, ut hæreticum damnet sensum quinque Thesium, sed satis esse, ut teneatur obsequiosum silentium.* Volebant discordari posse ab Ecclesia corde, licet non ore: sed in Bulla *Vineam Domini* statuitur: *Obedientię, quæ Constit. contra Jansenium debetur, minime satisfieri illo obsequioso silentio, sed sensum libri Janseniani, quem verba præ seferunt quinque Thesium; debere damnari, ut hæreticum, non ore solum, sed & corde.*

18 Int. si per voluntatem discordavit, quoad ea in quibus tenetur eam subjicere filius patri, Religiosus Prælato, subditus Principi &c. Si a Papa, ut Christi Vicario, per schisma, positive, ac pertinaciter, lens ei obedire, vel repugnavit communicare cæteris Ecclesiæ membris, in spectantibus ad unitatem fidei. Cætera vero peccata, quæ S. Thom. dicit opposita charitati, consequentia discordiam, quia in actu lædunt justitiam, cum de hac erit sermo, disquires a Pœnitente.

19 Int. de scandalo, quod habet locum in omni peccato publico, quanquam pateat solis perfectis, quia est per accidens, si non patiuntur spirituale damnum, ad quod de se inducit omne peccatum. Int. numerum scandalizatorum, ut si tenens concubinam extra domum, scandalizat vicinam, quæ videt eum frequenter accedere, si locum civitatem &c. Int. si scandalum fuit Pusillorum, v.g. in vigilia non jejunas, occupatus labore incompatibili: Vicinus nesciens laborem, scandalizatur: hoc est scandalum Pusillorum: teneris jejunare, non quidem ex præcepto Ecclesiæ, sed jure naturali, ad tollendum scandalum, quo usque non notifices vicino laborem; & si non cedit provenit ex sua malitia, estque scandalum Pharisæorum quod est peccatum accipienti ruinæ occasionem, non danti.

20 Quoad affirmativum charitatis in Deum, Interr. si tempore debito amavit Deum: Et quia tenetur per se, (non solum per accidens) ad actus perfectos, nempe, ad voluntariam susceptionem, aut conservationem gratiæ, ac donorum, hoc ipso, quod peccator se justificavit, aut justus, ne Deum offenderet, restitit tentationibus peccandi satisfacit huic præcepto, ut cap. 38. num. 16. Qui vero per decennium perseveravit in peccato, si explicat tempus jam declarat numerum circumcirca omissionum contra hoc præceptum.

21 Quoad Charitatem in proximum, teneris eodem tempore illum diligere ad vitam æternam, sed si positive, non excludis, illum includis: Idem enim actus tendit simul in objectum primarium, & secundarium: imo non vere amas Deum si excludis positive proximum. Quia tamen si vera Charitas est, otiosa non est, teneris etiam providere de mediis necessariis: 1. ad vitam æternam: 2. ad temporalem:

lem : quoad 1. Int. si videns infantem moribundum sine baptismo, omisit baptizare, ob periculum mortis sibi imminens nam peccavit mortaliter : non ita, si erat adultus, potens sibi subvenire per baptismum flaminis : si vero tenebatur ex officio, ut Parochus, tenetur etiam Adulto per se, vel per alium, quia Pastor debet ponere animam suam pro ovibus suis; & solum potest fugere, quando Tyrannus quærit tollere suam vitam, non ovium salutem æternam.

22 Int. quoad sex primas eleemosynas spirituales, quæ omnes dirigendæ sunt juxta præceptum de correctione fraterna; quare dicta de hac, applica cæteris. Obligat autem, quando probabiliter speratur fructus, si adsint reliquæ circunstantiæ pro actu virtuoso. Int. ergo, si sperans fructum docuisti ignorantem, monuisti peccantem &c. Cum hac distinctione inter correctionem fraternam, & cæteras, quod defectus, sub istis cadentes possunt esse aliis noti, quibus ex officio incumbat sublevare miseriam : Talis est ignorantia Fidei &c. Correctio autem obligat, si peccavit in te frater tuus, nec potes publicare, nisi juxta præceptum Christi; ergo Int si omisit, quando sperabat fructum, vel non sperans adhuc correxit non Superior: tunc enim quæsivit se, non fratrem suum.

23 Quoad corporales: Int. de singulis: Extrema necessitas potest esse in primis duabus; & tunc teneris sub mortali providere de necessariis etiam tuo statui, dummodo abundent individuo tuo, vel tuorum, quibus debes primo providere, ut natura de alimento per nutritivam, providet sibi, deinde aliis per generativam; & est necessitas extrema, si pro tali die pauper non habeat, quod comedat, vel bibat. Quoad alias quatuor, esse poterit gravis, vel gravior : Esset gravior necessitas fœminæ honestæ: si habens, unde vivat, non haberet vestes, ut in die festo prodiret ad missam &c Int. si ad providendum tali, pepercit uni ferculo in sua mensa, si abstinuit uno die a ludis, ut ex pecunia ludo exponenda subveniret: si omisit audire unam comædiam, quo septem Julios mercedis erogaret in talem eleemosynam &c. Ad aliquid minus, ex præcepto tenetur in gravi, qualis est illa Hospitalium &c. sed tamen adhuc tenetur sub mortali, etiamsi non esset omnino superfluum statui : hoc tenetur erogare in necessitate communi, qualis est Religiosorum Mendicantium, & pauperum per urbes victitantium. Doce pœnitentem, *non posse in his punctualiter accipi, quod fieri potest*, sed melius esse superabundare, cum Christo detur, quod pauperi datur.

24 Circa religionem, qua Deus colitur, juxta primi præcepti partem negativam, Int. si usus fuit aliqua superstitione, ac 1. generaliter iis, quarum fit mentio p. 2 c. 6 n. 4. & 5. vel sciat alios fecisse, quia obligatur denunciare : quia vero sunt plures, & diversæ speciei superstitiones, quarum nomina non facile habebis, fac explicare quod opus gesserit : sic enim sufficit ad confessionem : nec ego particulariter indico eas : Ubi prudentia suggesserit interrogandum pœnitentem, lege ubi supra 2. quia superstitio habet etiam colere Deum modo indebito, seu modis ab Ecclesia prohibitis per legem, vel consuetudinem, Int. ubi opus sit, num in Missa, Officio, publicis orationibus, in culto B. Virginis, aliorumque Dei Servorum, adhibuerit aliquid contra Canones, communemque consuetudinem. Hic est latus campus interrogandi : præsertim mulierculas confidentes in numero Orationum, fingentes novas preces cum nominibus Angelorum incognitis: Vide quot superstitiosa Trid. damnavit in Missa, quot Urbanus in cultu Dei Servorum publico (non tamen privato, ita enim potes orare illum, quem credis salvum) quot in Officio divino prohibuit Pius V. & alii Pontifices. quot preces S. Annæ, B. Virg. &c. Vide Indicem librorum prohibitorum. Huc spectant ritus Hæreticorum, Deo, & Christo.

25 Est etiam superstitio, si cultus Deo debitus tribuatur creaturæ: Int. ergo si coluit Mahumetum, maxime in Mesquitis per actus externos, quanquam interne crediderit esse falsum Prophetam. Declaret in hoc speciem, & numerum actionum exercitarum : Si dœmones invocavit expresse, vel tacite: Hoc ultimum fit, quando ad aliquem effectum inducit causas omnino disparatas, etiamsi protestetur se nolle communicare dœmoni, quia est protestatio contra factum: ut, si per verba Scripturæ

ræ ligavit canem, per monetam, quæ dicitur *Clemens*, curavit erysipelam &c. si observavit astra, somnia, sortes, & alia, ut inde prænosceret futura, maxime, quæ pendent ex libera hominum voluntate.

26 Ulterius, quoad partem negativam hujus præcepti de Religione, Int. si tentavit Deum expresse, vel tacite, volens experiri, an possit, vel velit aliquid facere: si commisit sacrilegium, & in qua specie: si simoniam, in qua facies etiam explicare speciem, ad effectum, ut videas, an incurrerit excommunicationem reservatam.

27 Præceptum negativum Religionis violatur etiam per abusum sacramentorum, & sacramentalium, Int. igitur, si suscepit ad malum finem, quæ quoties, & ad quem: si cum debitis requisitis jure tam divino, quam Ecclesiæ.

28 Pars affirmativa præcepti Religionis, pro tempore, loco, aliisque circumstantiis obligat ad actus proprios prædictæ virtutis, de quibus vide S. Th. 2. 2. q. 82. ad 92. sicut etiam ad suscipienda sacramenta; sed ponentur interrogationes super illis in tertio præcepto determinativo illorum.

Circa secundum præceptum.

29 Hujus pars negativa prohibet specialiter quatuor sub mortali: quare 1. Int. si pejeravit, & quoties, faciens explicare, an defuit veritas, vel justitia. Si joco, cum restrictione mentali; aut non habuit animum jurandi, aut in promissorio mens non correspondit verbis: omnia enim sunt peccata mortalia, nec materiæ parvitas excusat: si dolose juravit contra intentionem petentis: si habet consuetudinem jurandi, per quam se exponat periculo perjurii: si absque causa fecit se absolvere a juramento.

30 Int. si servavit vota Deo facta suo tempore: si nimis protraxit indeterminata: si vovit illicita, vel impeditiva majoris boni, ut non esse Religiosum; licet enim possit non fieri, tamen nequit ad id se firmare per votum, si adimplevit parentum vota, quando tenebatur.

31 Int. si blasphemavit, & quæ sit blasphemia, simplex, an hæreticalis; in qualibet specie, quoties: si habet consuetudinem blasphemandi: tunc enim peccat mortaliter, esto inadvertenter blasphemet, quia est voluntaria in causa.

32 Pro parte affirmativa Int. si juravit sincere Judici legitime interroganti: peccat enim duplici peccato, si jurat falsum; & si omittit exactus, est unicum: si non juravit coactus reddere famam ei, quem calumniavit, dum vidit Auditores non credere huic restitutioni: si audiens blasphemum hæreticalem, omisit denunciare: si tempore debito laudavit Deum: si gratias egit de beneficiis accepis &c.

Circa Tertium.

33 Ut prohibet omne opus servile; Int. si horum aliquod exercuit. Alia sunt talia ex omnium consensu: Alia non: de aliis disputatur. De istis Int. num dubitans exercuit, quia peccavit se exponens periculo peccandi: An exercuit prima, quæ nunquam permittuntur ad utilitatem, sed solum ad vitandum grave damnum, ut piscatio halecum, si currant in die festo, quam Canones concedunt cum tribus conditionibus: 1. quod quæratur licentia Superioris: 2. quod prius audiatur missa. 3. quod decima solvatur Ecclesiæ.

34 Int. si die festo fecit actus judicales ab Ecclesia specialiter prohibitos. Quia tamen hujusmodi homines non sunt idiotæ, potes te omnino remittere ad eorum dictam; nec enim peccant ex ignorantia. maxime, quia Superiores invigilant, ne festa publice violentur.

35 Circa partem affirmativam, ex multis actibus internis, & externis, qui sunt Religionis. Cristianus in die festo per se obligatur ad sacrificium Missæ, quod Sacerdotes offerunt celebrando, Clerici ministrando, cæteri assistendo. Hinc sequitur omnes per accidens obligari ad devotionem, orationem, adorationem, &c. ad actus fidei, & spei (An vero, ut plures volunt ad actum charitatis perfectum, & declaratum nu. 19. tu cogita) Assistens enim missæ conjungitur Sacerdoti in credendo Christum, qui est secunda Trinitatis persona incruente pro salute nostra immolari, in sperando vitam æternam per hoc sacrificium, de cujus fructu participat omnis assistens, in orando per preces ab Ecclesia institutas in eo, quibus Clerici voce, respondens populus *Amen* ostendit se idem petere. Respectu autem adoratio-

rationis exhibentis corpus in cultum Dei. adorat etiam populus assistens corpore composito, habitu decenti &c. Igitur Intima si audivit missam attente: Si adfuit prædicationi, quia ex Trid. sess. 24. c. 4. *quilibet tenetur interesse Parochiæ prædicationi verbi Dei, si commode fieri potest.*

Circa quartum

36 Quoad partem negativam, Int. si parentes, aut Superiores (hi enim omnes isto præcepto veniunt honorandi) injuriavit, aut maledixit, etiam absque animo; si violavit consanguineos, vel affines luxuriando, vel percutiendo: Fac explicare gradum, qui saltem notabiliter aggravat. Ante omnes Canones, 1. Cor. 5. Paulus exhorruit, quod Filiaster peccaret cum noverca, dixitque nec inter Gentiles ita peccari: si derisit: si movit seditionem, aut rebellavit in patriam &c.

37 Quoad affirmativam: si obedivit parentibus: si eisdem in necessitate subvenit etiam temporaliter: si post mortem legata eorum implevit; si moribundis providit de sacramentis, aut de Notario volentibus condere testamentum: si volens inire matrimonium, quæsivit eorum consensum. Hic exquirendus est etiam pro solemni voto Castitatis; At non obligamur ita stricte illis adhærere, quia vocatis ad illud a Spiritu Sancto, semper irrationabiliter se opponunt: Ad matrimonium inclinat natura, & sæpe cæca passio; unde tunc non videntur damna familiæ resultantia; ideo ponendum est sub consideratione parentum immunium a passione; Peccatque mortaliter, si nubat contra eorum voluntatem rationabilem, (sed matrimonium est validum) secus, si dissentiant irrationabiliter; tunc enim sufficit petiisse consensum.

38 Int. si in reliquis, ubi tenebatur, obedivit parentibus, aliisque Superioribus, prȩsertim Ecclesiasticis maxime in non legendis, nec retinendis libris prohibitis. Vide c 45. n 5. si tributa, & gabellas justas solvit Principi; si servavit leges, & consuetudines locorum obligantes in conscientia, distinguendo inter præcepta, & leges, ut c. 38. n. 9.

Circa quintum.

39 Pars affirmativa præcipit actus charitatis erga vitam proximi, de quibus a n. 20. circa negativam Int. si incarceravit, vulneravit, mutilavit, occidit carens potestate publica, vel injuste; si uxorem in adulterio deprehensam, quod lex civilis relinquit impune, sed non Deus, si suffocavit infantem in lecto, procuravit abortum maxime animatum, dedit venena sterilitatis; si commisit duellum, aut solum aspiciendo in illud influxit; si dedit operam rei illicitæ, ex qua contigit homicidium, vel dans operam rei licitæ, omisit prudentiam debitam, ne contingeret, quando timebatur.

Circa sextum.

40 Suppone prius dicta cap 7. & 20. & dicenda p. 2. c. 50. n. 3 deinde, quoad partem negativam præsertim puellas, & adolescentes, caute Inter. si habuit cogitationes inhonestas; si, eis insurgentibus munivit se signo Crucis &c. si eas durare advertens, non curavit reprimere, sed complacuit in tali imaginatione, jam est delectatio morosa, quamquam vellet potius mori, quam explere opus; si desideravit actum externum; si hunc intendit; (Intentio supra desiderium dicit ordinem ad ponenda aliqua media indeterminate (si elegit medium aliquod particulare ad consequendum opus; intentum; & hoc medium alias est illicitum, ut leno &c. si processit ad oscula, tactus &c.

41 Quia sæpe contingit pœnitentem explicate unam copulam, & tamen innumera peccata commisit, per circumstantias Inter *quis* peccavit, si liber, uxoratus &c. *cum quo* peccavit, si cum virgine, uxorata, Moniali &c. *quid* peccavit; si tactus, oscula &c. *ubi* peccavit; si in Ecclesia, vel etiam in Confessionali Sacerdos; in quo est duplex sacrilegium, & obligatio denunciandi; *quibus auxiliis*; si ad vincendam fȩminam nobilem misit lænas, munera, litteras &c. quot, & quoties misit; In id incumbens per hebdomadas, & forte per menses, replicavit desideria &c. quorum numerus explicandus est saltem circumcirca, quoties in die, in hebdomada &c. Imo si Ministri turpitudinis essent sacri debet explicari, quia est sacrilegium alterius speciei; *Cur* peccavit; si ad dehonestandam Virginis familiam &c *Quomodo*; si naturaliter, vel innaturaliter &c. *Quando*; si tempore, quo ivit ad peccandū, fuere

fuere scandalizati; si domus vicinia, locus; &c. ex circumstantia etiam festi potest aggravari taliter peccatum, quod Confessoris judicium mutetur. Ecce Pœnitens rudis explicuit unam copulam, quæ fuit conjuncta tot peccatis.

42 Int. si habet consuetudinem, maximè in veteratam: quia tunc differenda est absolutio, quam aliqui prætendunt posse conferri post paucos dies: Tu ne te alliges tempori, sed fervori, & industriæ qua Pœnitens, per actus contrarios, satagit tollere consuetudinem, & habitum; quid enim, si Dominica in Albis, ne à Parocho notetur, Pœnitens dicat se abstinuisse à meretricibus per dies quindecim, quibus, jure humano, prohibentur meretrices?

43 Int. super occasione proxima, quam potest habere, licet rarissimè peccet, ut qui sustentaret suis sumptibus fœminam Januæ, ubi ex Urbe divertit tantum semel in anno. Ut ergo dignoscas, num sit talis, Int. si sustentat suis expensis, si liberum habeat ingressum ad illam, vel clavem domi &c. In hoc casu occasio est voluntaria, & cave, ne illum absolvas, etiamsi prætexat mille scandala, quæ sequerentur, nisi communicaret, etiamsi esset Monialis, quæ cum aliis in die Paschæ deberet satisfacere præcepto Communionis: Quia vero dicet occasionem esse involuntariam, ut hoc discernas, Int. ex quo capite non possit separari, si quia est filiusfamilias non debens relinquere domum paternam, vel Claustralis impotens exire à Monasterio utiq; tunc est involuntaria, & nota, quod aliud est oriri scandalum, si dimittat fœminam: aliud est oriri scandalum, si, cum fœmina domi retenta, non communicet: Hoc secundum nequit fieri: Primum poterit reddere occasionem involuntariam, si adhibeantur media, quæ tunc adhiberi possunt; v. g. Petrus, in articulo mortis confitetur, Parocho concubinam esse fœminam cum qua vivit, sed ab omnibus reputatam uxorem, absolvi nequit, nisi dimittat; quia in dimittendo, extat scandalum, evitabitur, si occultè ineatur matrimonium ad legitimandos filios &c. hoc nequit iniri, quando fœmina jam esset maritata, debet tunc, ante quam absolvas Petrum, exire domo, sub aliquo prætextu, deponi apud Matronam prudentem &c. vides hinc tolli omne scandalum, & omnem occasionem Petro; quare poterit absolvi: Neque filiusfamilias cogendus est fugere à domo patris, quia læderet jus paternum: quare involuntaria est illi occasio proxima anciliæ, cum qua sæpè peccat; sed voluntarium est, admittere in cubiculo solam sine teste &c. Igitur tollat hanc voluntarietatem, ut solus nunquam tractet cum sola; & tunc absolve prima, vel altera vice, si nunquam fuit admonitus: Ubi rediens, dicet adhuc tractasse cum sola, nihilque peccatorum diminuisse notabiliter, occasio proxima jam est voluntaria, non quoad habitationem, sed quoad tractare solum cum sola; ideo nequit absolvi: At servus peccans cum filia heri, debet exire domo, etiamsi pretexat non habere aliàs, unde vivat; Equidem sustentatio vitę præcepta est jure naturę præcedente omnem occasionem; sed nunquam ostendet, se aliunde non posse invenire victum necessarium ad vitæ sustentationem pro die illo; & adhuc melius est mori, quam se exponere proximo peccandi periculo.

44 Si dormiendo passus fuit immunditiam, Int. unde provenerit: si ex delectatione morosa venereorum præcedente, est complementum peccati mortalis, explicanda Confessori, cui aperiri debet omne mortale completum: si tamen ante cubitum pœnituisti per confessionem, vel contritionem, nihil habes amplius peccati, quia non amplius est voluntaria in sua causa: si ex studio turpium, ut predices, vel resolvas casus in confessione occurentes, absque delectatione in objecto libidinoso, non est mortalis, ut neque, si provenit ex abundantia cibi, & potus: si ex debilitate complexionis; *unde quidam*, ait S. Th 3 p. q. 80. art. 7. *patiuntur etiam vigilando* & ex Philosophis, qui vesperi bibunt aquam, facilius patiuntur &c. In omnibus his casibus, Inter. causam quia si hæc est mortalis, etiam Immunditia erit mortale.

45 Quoad partem affirmativam Int. si conjux debitum negavit comparti petenti. nam est mortale contra justitiam; ex quo inter conjuges oriuntur odia, contentiones, & mille alia peccata: si scivit vas suum possidere in sanctificatione. Hoc ut contingat, adverte actum matrimonialem, ut omni.

omni prorsus careat culpa veniali, non posse exerceri ob solam delectationem, vel aliud motivum, sed ob hæc duo tantùm: 1. ad gignendos filios: 2. ad satisfaciendum comparti petenti formaliter, vel virtualiter: Tu tamen Confessor cave à nimio zelo volendi conjuges sanctos, & liberos à quacunque venialissima culpa: Ad hanc puritatem, nisi singulariter vocet Spiritus Sanctus eris offendiculum tibi, & peniten tibus: multi enim spiritu incipiunt, & carne consummantur.

Circa septimum

46 Pars affirmativa præcipit actus charitatis, de quibus à n. 20. Circa negativam Int. si habeat rem alienam, faciens distinguete, si habet bona, vel mala fide, ac docens, quid in utroque casu sit restituendum: Si pretendat fuisse prescriptam, dic possessorem malæ fidei non præscribere: Ubi fuit bona fides, Inter si est res mobilis, vel immobilis, præscriptibilis, vel impræscriptibilis: si tempus debitum præcessit ad usucapionem, vel præscriptionem: Impotens ex te decidere mitte ad alios, præsertim Juristas.

47 Ubi habetur mala fides Int. tempus, ut inde cognoscas numerum circumcirca peccatorum, quia restitutio implicat negativum non retinendi aliena: quare peccat toties, quoties commode potens non restituit: Int. quantitatem rei alienæ, quia hæc habebit mutare tuum judicium.

48 Int. qualiter influxit in furtum si jubendo, consulendo &c. Hoc est necesse, ut ordines restitutionem, quam debet facere 1. habens furtum: 2. imperans: 3. exequens &c. Ubi plures concurrunt, obliga singulos in solidum, Ita tamen, quod uno restituente, alii teneantur ad istum pro sua rata, non ad dominum. Int si laudavit taliter, quod Induxerit ad furtum, vel retinuit à restitutione furem, qui tunc tenetur.

49. Int. si furatus fuit sacrum de sacro, si non sacrum de sacro, si sacrum de non sacro, quoties fuit furatus: & si prima vice materiam sufficientem ad mortale: nam in sequentibus semper peccat mortaliter, esto in materia parva, quam si primo accepit, Inter. super intentione.

50 Int. si fuit Rapina, quæ semper est mortale ob gravem injuriam personæ illatam, esto rapias unum quadrantem; & fac satisfacere, non solum pro re, sed & pro injuria Ex p. 2. c. 25. n. 9. est Rapina, si Nobilis non solvat merces, aut Creditores, ergo Inter. si tempore statuto solvit, nec excusa impotentiam, si provenit, quia insumit in ludis, meretricibus &c. Unde Creditores sæpè reducuntur in maximas angustias.

51 Int. si contra Bullam Clem. VIII. de paupertate accepit à Religiosis, quia non potes absolvere, nisi prius de facto restituat: si pro gratia, vel justitia obtenta à Sede Apost. nam & est excommunicatus, & tenetur dare pauperibus: si beneficium obtinuit simoniacè, quia tunc accipit fructus, ut fur.

52 Int. quoad commutationes voluntarias, si emendo, & vendendo, dolosè processit: si volenti pannum v. g. Hollandicum suppofuit Venetum etiã in suo pretio, quia non est contractus, ubi fit contra ementis voluntatem: si vinum lymphatum vendidit pro puro: si occultavit vitium rei venditæ: si vendens dilata solutione, ob tempus auxit pretium: si volens servare granum ad Martium, in Novembri vendidit juxta Martii pretium, quia debet detrahere, quantum oporteret expendere pro mutatione, horreo &c. si auxit pretium legale: si in morali finxit supremum ad suum beneplacitum: quia hoc potest excedere medium in quinque, vel sex pro centenario: Si carius vendidit, quia reserat utilis Emptori: potest enim augere, si sit sibi damnosum alienare; non si utile illi habere.

53 Int. si mutuavit ob spem recompensationis, quia est usura mentalis: si deduxit in pactum obligationes gratitudinis; nam peccavit mortaliter ponens sub debito rigoroso justitiæ; quod solum debetur ex convenientia: si fecit aliud quodcunque pactum, extra lucrum cessans, & damnum emergens: si obligans ad lucrum cessans tu Mercator, consideras lucrum integrum ex negotio proveniens, non detractis expensis, & periculis: si apponens pænam Mutuatario, nisi reddat infra tot dies, exigis illam, sciens absque culpa distulisse: nam pœna non habet locum, si deest culpa: si accipiens pignus fructiferum, non computasti fructus in sortem si palliasti mutuum, nomine venditionis, cambii societatis, aliorumque con-

tra

tractuum. Porro in facti contingentia, prius lege Decretales Pii V. & Sisti V. advertens omni jure cautum contractus intelligi juxta consuetudinem loci toleratam à Sede Apost. & ad duas regulas à Sylvestro positas v. *Usura*: 1. quod nunquam permittas obligari accipientem ad solvendum aliquid, ratione temporis: 2. quod ex aliis capitibus non minis gravetur pro interesse: Cæterum in hac materia Theologus consulat prius viros expertos, & probos.

Circa Octavum.

54 Pars negativa prohibet peccata verborum, & affirmativa præcipit locutionem virtuosam, quæ sub mortali obligat in judicio, vel ubi quis detraxit, aut calumniavit: ideò utrumque simul tracto. Igitur Int. si derisit, susurravit, maledixit ex animo: si contendit verbis: infamando, vel calumniando: quod harum genus protulit, & quoties: si falsum dixit, aut verum occultum, quia per affirmativam tunc tenetur retractare, jurando etiam se fuisse mendacem, ubi falsè protulit: si contendens verbis venit ad verbera: si juridicè interrogatus deposuit falsum, peccavit dupliciter: peccato omissionis, quia tacuit verum; & commissionis, quia dixit falsum. si non respondit, peccavit mortaliter peccato omissionis. Super quo nuper fuit disputatum, an expediret tolli juramentum à Reis in causa sanguinis: Alii affirmabant, quia vix est, qui non pejeret: quare lex fovet occasionem pejerandi, cum ferè semper veritas habeatur ex tormentis, non ex virtute. Nihil universaliter fuit decisum, sed legem abstulerunt aliqui principes supremi ad quos solos spectat: nam Judex Inferior debet sequi legem.

55 Int. si, verbo cordis, temerè judicavit de proximo, exactè petens indicia: nec enim sufficit videre Religiosum ingredi domum meretricis, ut judices ire ad peccandum; Int. tempus, an publicè intraverit, vel occultè, sociatus, an solus &c. Ubi constat fuisse judicatum temere, obliga ad restitutionem (esto solum se judicaverit) quæ fit formando bonum conceptum de illo. Si fuit suspicio temeraria, de se non est mortale, ob imperfectionem actus, nisi persona sit talis, cujus famæ resultet grave damnum ex tali suspicione.

56 Circa ultimum duplex præceptum nihil addo: trahes sufficienter interrogat oria super utroque ex dictis super sexto, & septimo; Fac semper explicare quis sit actus internus; si deliberatus: ex deli beratis autem, si delectatio morosa desi derium, intentio, vel electio; quare habeto præ manibus dicta c. 31.

De Vitiis Capitalibus, eorumque Filiabus, & primo de Superbia.

57 Hæc est appetitus inordinatus propriæ excellentiæ, ut non vult subjici suo Superiori: quare ad convenienter interrogandum, require prius, cui subjiciatur: si marito uxor: filius patri; Vassalus Principi; homo Deo &c. Singulos appositè Int. quo ad Deum: si judicavit aliquod bonum habere à se vel primo datum sibi ex meritis; si ob suum honorem ambivit bona, præsertim Ecclesiæ, vel quorum se cognoscebat indignum; si quæsivit viis illicitis, adulatione, pecunia &c. si præsumpsit supra vires: v.g curavit medicinæ imperitus, vel Jurisprudentiam ignorans judicavit, vel Confessor indoctus absolvit: si ex curiositate audivit peccata pœnitentium; si legit libros prohibitos ut c.45. nu. 5. si didicit à Magistris, quæ vel à quibus prohibebatur, ut sortilegia, vel ab excommunicatis; & in quo his communicavit, in civilibus, in sacris, in crimine &c. si habens remedia tutiora, voluit super infirmo experiri minus probabilia. Int. si ingratus despexit beneficia collata sibi, vel proximo, si benefactori fuit injurius, vel etiam ingratus, quia potuit peccare mortaliter, ut 2. 2. q. 106. & 107 si in judicando defecit aliquo ex modis explicatis p.2.c.19 n.9. præsertim usurpando jurisdictionem Ecclesiæ, quia tunc incidit in Bullam Cœnæ, si judicavit juxta minus probabilem: si injustè ob pecuniam; ultra peccatum, tenetur erogare pauperibus: Juxta aliquos non potest vendere sententiam justam, quam tenetur dare, sed bene injustam, quam tenetur non dare, sed contra, quia hanc tenetur non dare.

58 Int. si adulatus fuit. In hoc mortale potest fieri tripliciter: Relege 2.2.q.115 & applica Pænitenti: si derisit, & quem, patrem, principem, Deum &c. si sacramenta, sa-

sacram Scripturam modis prohibitis à Triden. sess. 4. Si pro gloria, vel honore mundano paratus fuit transgredi præcepta Dei, quia tunc posuit finem ultimum in creatura: si se jactavit de mortali. Hæc de Superbia, ejusque Filiabus.

De Avaritia.

59 Int. si fuit paratus transgredi leges, ut lucraretur; si restituit, quæ debet: si solvit Creditores in termino; si mercenarios, præsertim familia gravatos: si cum his fuit pactus mercedem consuetæ minorem, & consenserunt compulsi egestate, vel timore non inveniendi alium; si de suo exercitio fecit eleemosynas, ut nu. 20 Si prodidit terras hostibus; si sciens proditionem alterius non revelavit; si revelavit audita in confessione, vel aliqua secreta Infidelibus, in damnum Reip. Christianæ (quod est contra Bullam Cœnæ,) si composuit libellos famosos, præsertim contra Prælatos; si revelavit, quæ habuit sub sigillo naturali; Si fraudavit gabellas justas obligantes in conscientia: si fecit fraudem cæteris legibus, & contractibus; si falsificavit pondera, mensuras, instrumenta Bullas, Cedulas, &c. esto per antidatam unius diei; unde gravissima oriuntur damna; si monetam, sigillum &c. si subreptitie, aut obreptitie obtinuit beneficium; (ultra peccatum, gratia est nulla, & furatur fructus) si, ob inquietudinem mentis, omisit necessaria sui officii; si accepit personam hominum, maximè in rebus Ecclesiasticis, eligens ad illas consanguineum, affinem &c. non magis habilem, si eligit dignum omisso digniore, peccavit, sed non tenetur revocare; Aliis modis compenset injustè rejectum; Si indignum, tenetur etiam revocare pro posse; Dicitur autem indignus, qui habet impedimentum canonicum, ut excommunicatus, irregularis &c. Si sectatus est turpe lucrum (tale dicitur, quod provenit ex causa inhonesta, vel per Ecclesiam improbata) quare Int. si commisit simoniam, vendendo Sacramenta, sacramentalia, vel spiritualibus annexa, quæ, & quoties (annexa est excommunicatio, si committatur in Ordine, Beneficio, & ingressu Religionis) Si rejecit lucrum à Triden. prohibitum in collatione Ordinum, in Examinibus, & in celebratione Missarum, conformiter etiam ad Bullam Urbani VIII. & in reliquis servavit taxam Innocent. XI. Notabisque differentiam locutionis in damnando lucro: si enim dicit illud simoniacum, obligabis pœnitentem distribuere pauperibus, & admonebis de nullitate gratiæ impetratæ. Respectu Clerici est etiam turpe lucrum, quod oritur ex negotiis sæcularibus; ergo, ubi oportet, Int. super istis, habens præ manibus sacros Canones, & petens tempus à Pœnitente consulendi peritos. Respectu Sæcularis negotiatio, ex 2. 2. q. 77. art. 4. *habet quandam turpitudinem*, sed honestatur, si fiat, ad sustentationem Reip. familiæ, aut ad eleemosynas erogandas. Hæc super Avaritia, & Filiabus.

De Luxuria.

60 Sufficienter habes à nu. 40.

De Gula.

61 Int., si comedit, aut bibit ob solam voluptatem, quia est veniale: si cum gravi damno salutis corporalis, est mortale: si se ingurgitavit, aliasque species gulæ, ut 2. 2. quæst. 148. artic. 4. Si se debilitavit in ludo, vel fœminis ad eum finem, ne jejunaret diebus præceptis: Aliqui excusant hunc à peccato contra jejunium; sed universaliter S. Thom. 1. 2. quæst. 77. artic. 7. ad 3. ait: *infirmitas corporis excusat, si est involuntaria*: non, si est voluntaria, ut non excusat passio *infirmitas animæ*, ita nec ebrietas, infirmitas corporalis. Ergo in hoc casu, ultra ludi, & luxuriæ peccata; Int. quantum temporis permanserit in tali voluntate: nam quousque non retractat, violatio jejunii est voluntaria in causa; ideò Inter. si notabiliter horam jejunii prævenit: si comedit cibos quadragesimales, quia est unicum peccatum, esto comedat decies in die: si cibos Paschales: nam, (quia hoc est præceptum negativum) peccat toties quoties. Dispensatum in carnibus; Int. si fecit se dispensare, ob grave damnum: Aliàs nulla est dispensatio: nam Ecclesia deobligat so-

solum, ubi sequitur magnum incommodum: si accepit licentiam à Parocho, & aliis per Ecclesiam deputatis: esto enim sit evidens infirmitas, debet obtinere licentiam, si commode potest, ad exercitium obedientiæ: si dispensatus comedit carnes salubres, quia solum pro his datur licentia: dispensatus in qualitate, jejunavit in quantitate, comedens unica tantum vice, ubi commode potuit. Int. si prævidens amissionē perfectam usus rationis; Se inebriavit, & peccata, quæ tunc commisit, utpote voluntaria in causa: si alios, & quot induxit ad ebrietatem: si est habituatus, vel in occasione proxima.

De Ira.

62 Est appetitus inordinatus vindictæ: In tota latitudine sua non est mortalis, quia possum 1. peccare, appetendo nimis anxie justam pœnam 2. injustam: 3 pœnam justam, sed exigendam a me, non à potestate publica: In primo casu Ira est venialis: In reliquis de genere suo est mortalis. Int. si offerente inimico satisfactionem cōgruam noluit reconciliari; si etiam sine satisfactione, dedit pacem, ubi periclitabatur honestas filiarum &c. si per se, non per Judices, exegit, aut voluit exigere vindictam; quanto tempore stetit in hoc proposito, & quoties renovavit: & si inimicus erat Clericus, Affinis, vel Consanguineus: si negavit inimico signa communia &c.

63 De Invidia, & Acidia vide nu. 15. & 16.

Circa Ecclesiæ Præcepta.

64 Super primo. Int. ut n. 35. Ulterius: si audivit Missam integram ab uno Sacerdote: si attente per modum orationis, non colloquendo cum sociis &c. super secundo, ut num 61. super tertio: si, ut c. 8. fuit rite confessus, præmisso diligenti examine, accusatis specie, numero, & circumstantiis necessarris peccatorum: si super his habuit debitum dolorem, saltem Attritionis, & propositum: si adimplevit pœnitentiam: si fuit sacrilege confessus, instante præcepto Ecclesiæ commisit sacrilegium, & transgressus est præceptum: In Urbe nequit absolvi, ut c. 44. nu. 6. a Instr. ad Conf. Campioni. Super quarto; si communicavit dignè in Paschate &c. ut super tertio. Super quinto, si solvit decimas juxta consuetudines locorum. Super sexto, Int. si contraxit matrimonium tempore indebito, vel cum personis prohibitis; Alibi habes impedimenta impedientia, & dirimentia qui contrahit cum primis peccat, sed matrimonium est validum: si cum secundis contraxit, quia matrimonium est irritum: Int. si, ante dispensationem petiit, vel reddidit debitum conjugi, etiam invincibiliter ignorāti; quia peccavit toties, quoties: non excusat metus infamiæ, aut mortis: illa enim copula est fornicaria, & intrinsece mala. Hæc generaliter pro omnibus, descendendo jam ad status particulares.

Pueros doli capaces.

65 Int. si mane, ac vesperi recitet Symbolum, Decalogum, & Orationem Dominicam: si die festo devote audiat Missam: si suo tempore confiteatur; & adimpleat pœnitentiam: si ex verecundia confitens tacuit mortale: si digne communicavit: si mentitus fuit, præsertim perniciose: si juravit, maledixit, derisit: si fecit furta, si obedivit: si frequentavit Doctrinam Christianam: si fugit Scholam: si veniendo ad usum rationis, meminit fecisse actus fidei, spei, & charitatis. Ut hæc elicias, Int. si præcedenter fuerat instructus de Symbolo, & Oratione Dominica: Tunc enim satisfecit fidei, & spei: Quoad charitatem vero, primum, ad quod tunc puer cogitat, est amare se ipsum: si ergo bona sibi proposita sic voluit, quod positive voluisset, quamvis divina lex prohiberet, omisit debitum actum charitatis, & peccavit mortaliter; si e contra voluit subordinate ad Deum, ita quod noluisset, ubi esset proibitum a lege divina, tunc amavit Deum super omnia, posuitque pro fine ultimo, non se, sed Deum; fecitque debitum actum charitatis in Deum, & in se ipsum, si vero amavit sibi bona, non advertens, an vellet, vel nollet, si Deus prohiberet, etiam peccavit mortaliter, quia tenetur habere actum positivum amandi se subordinate ad Deum: si vero non meminit; Int. conjecturas; unde probabiliter arguas, an satisfecerit;

stiano piè educato, gratia, quam citò potest, exit in suum actum. Dubia subjiciat clavibus. Int si fecit, quæ erubesceret nota fieri parentibus, aut Magistris; & si affirmat, fac exprimere, quæ sint, ut cognoscas peccata, nec doceas peccare; si negat, doce nihil unquam facere suggestum à sociis, quod anteà non audiat Confessorem, vel parentes. Vide Instr. Cl. c 9. n. 31.

Scholares.

66 Int si studet disciplinæ sibi deputatæ à parentibus, qui sæpè vivunt miserrimè, ut alant filios in studiis: si agit cum malis sociis, & quæ: si exemplo scandalizat; si portavit arma vetita: si abutitur privilegiis Scholarium: si honorat Magistros, cum æquale non possit reddere.

Magistros.

67 Int. si laureatus fuit, vel docuit ad malum finem: si artes prohibitas, vel personis prohibitis, ut Medicinam Clerico: si salariatus ab Ecclesia, vel Reipub. exegit aliquid à Scholaribus. Ex 2 2. quæst. 100 art. 3. ad 3. est simonia, si Doctor institutus ab Ecclesia, pro pauperibus, accipit ad dandas vacationes extraordinarias: si fecit professionem fidei præscriptam à Pio IV. Si laureavit ignorantes, maximè ob lucrum. Nota periculum: Beneficia Ecclesiæ potiora sunt danda laureatis, & antiquiores præferuntur cæteris paribus: quare laureans ignorantem, dat inhabili jus ad beneficia; si servavit juramenta præstita Universitati, & hujus leges: si notabiliter neglexit profectum Scholarium &c. si graviter verberavit &c.

Medicos.

68 Int si laureandus fecit juramentum Pii V. & posteà servavit, admonendo infirmum de confessione &c si ignorans exercuit, si agnoscens non posse curare se solo, neglexit vocare doctiorem: si curavit juxta opinionem minus probabilem, si prolongavit infirmitatem; si, ut sanaret, consuluit peccatum: si visitavit suo tempore infirmum; si gratis curavit pauperes; deficiens in hoc violat juramentum, quod præstant; si habet partes cum Aromatariis; ideoque multiplicat medicamenta. Hic tenetur restituere, quia damnificat. Int. etiam de Luxuria, maximè, si, Chirugus, medetur fœminis, nec absolvas eum, cui hoc exercitium est occasio proxima peccatorum; Hujus æternæ saluti nihil melius est, quàm consulere matrimonium.

Aromatarios.

69 Int. si juxta ordinem Medici composuit medicamenta: si dedit vetusta, & inefficacia pro novis, & efficacioribus, vel nociva: tunc tenetur ad damna; si vendidit venena sterilitatis, vel alia, probabiliter judicans emi ad malum finem; si deficiente verò syrupo, miscuit aquam, vel alium liquorem à Medico non ordinatum; si alteravit pretium supra rigorosum; si fraudavit in pondere, vel mensura. Super his ultimus. Int. quemlibet venditorem: quod si habeat pondera, & mensuras falsas, est in occasione proxima, nec absolvi potest, nisi prius abjiciat.

Proxenetas.

70 Int. si proposuit contractus usurarios, vel aliter injustos; si super his dedit consilium; si Emptori dixit rem valere pluris, & venditori minoris; retinuitque sibi excessum.

Artifices.

71 Generaliter omnes interrogari possunt: si exercuit artem de se prohibitam, vel, ut in pluribus periculosam; si assumpsit notas alterius, v. g. vendidit equum, ut de tali grege, cùm sit inferioris, pannum ut Hollandicum cùm sit Venetus &c In his casibus, vel exigit pretium panni Hollandici; & peccat contra justitiam, teneturque restituere excessum; si verò dixit esse Hollandicum, sed exegit pretium Veneti, poterit invalidus esse contractus, ubi desit voluntas contrahentis omninò determinati ad Hollandicum: si mentitus fuit, vel pejeravit: si in

in officina admisit similes personas, aut detractores &c. Vel fœminas inhonestas, aut vestitas contra dicta cap. 41. nu. 37 si fecit usuras, monopolium, vel contractum Mohatra: si rem carius vendit, quia utilis est ementi: si vendens ad credentiam, ex dilatione temporis, auget pretium. Sed quia singuli haberi possunt vitia specialia; ideò.

72 Tabernarios; si pro puro vivo dedit lymphatum, pretio puri; si conservandum lymphavit, nam citò evanescit; si dedit vitiosas vecturas itinerantibus; si aluit Meretrices, vel tenuit ludos illicitos; si cum culpa perdidit deposita; Macellarios, si dedit unam carnem pro alia; Pistores, si malè coxit panem, quod etiam nocet sanitati; Sutores, si sibi retinuit frusta pannorum, si fecit vestes inhonestas, si culpa illas malè fuit, Argenterios, si loco argenti dedit alcimiam, si cudit monetam, si composuit, vel adhibuit aquam, cui immersa minuitur; si minus justo emit lapidem pretiosum, vel è contra pluris vendidit, laboratorem agrorum, si *fecit* ut dicunt, *terram nigram*, hoc est, malè coluit terram; Damnificat dominum, & tenetur restituere, quantum, arbitrio prudentis, cultura fructificasset; si contra artem putavit vites, ut in anno sequenti magis sibi fructificarent, si permisit suas bestias nocere agro aliorum, si amicis dedit, vel permisit fructus domini; Ministros vendentium; si emit res furto ablatas, si oblatas sibi viliori pretio, ita, quod potuerit prudenter suspiciari de furto; si dixit Empori mercem valere pluris, & sibi retinuit excessum; si obedivit hero jubenti miscere aquam vino, lacti &c. uti ponderibus, & mensuris falsis; Vectorem mercium; Si custodivit, ut rem propriam, si mutavit bonam in malam, si vehens vinum, aliosque liquores, accepit sibi, & amicis, supplevitque aqua, maximè impura viarum; Famulos, si notabiliter neglexit servitium heri, si publicavit ejus occultos defectus, si divisit filium à Patre, uxorem à Marito &c si obedivit in peccato, ut est deferre litteras amatorias meretrici, assistere illi, dum peccat, ne detegatur à marito, tenere scalas, dum ascendit ad stuprandum &c. quæ omnia sunt intrinsecè mala. Birruarios, si fecit relationem falsam, si supposuit arma in domo alicujus, ut posset illum carcerare; si ob pecuniam, dimisit, dignum carceratione; si tenuit manum furi; si neglexit noctu vigilare Urbem, si verosimiliter judicans in una parte committendum delictum, divertit ad aliam remotam, ne impediret &c.

Oeconomus.

73 Int. si administravit fideliter bona principalis, si hujus utilitatem quæsivit, ut propriam, si habens emere pro domino, ad emendum minori pretio, noluit vagari per officinas, & empturus pro se, solverit Urbem, ut minùs solvat, quia recipit mercedem, ut quærat utilitatem domini, si, contra hujus rationabilem voluntatem concedit debitoribus dilationem, quæ solùm concedi potest à domino; si cum Mercatore pactus est frequentare suam officinam, ubi donet sibi vestem, carnes &c. quarum pretio gravat dominum Mercator nolens perdere; si appropriavit sibi ejus bona præsertim bona pupilli, si in suam utilitatem convertit pecuniam à domino acceptam pro solvendis debitis &c.

Causidicos.

74 Int. si patrocinatus est causam injustam, si de injustitia neglexit monere clientem, si clientis injustitiam revelavit parti adversæ, quia facit contra justitiam, secreta sibi commissa publicando, præsertim inimico: si mercedem solito majorem exegit a Cliente, si præstitit patrocinium pauperi, ad quod tenetur sub mortali, sicut ad alia misericordiæ opera; *pro locorum, temporum, & quarumcunque rerum opportunitatibus*, ut ait S. Augustinus, cujus locutionis proprium sensum, si habeas explicare, vide p 2 c 71. si cum Cliente pactus est de quota litis, si advocavit ignorans, si quæsivit dilationes frivolas, si litem amisit ex sua gravi negligentia; si Clientem induxit dicere falsum, maximè cum juramento, si produxit instrumenta falsa, si prætermittens merita causæ respexit solùm ad ordinem judicia-

rium. In hoc peccant Advocati, Judices, Consiliarii, & ipsi Principes fatentes sententiam ex meritis fuisse injustissimam, sed processum juridicè: In istis casibus admonendus est Princeps, ut pro sua potestate provideat. Prætexit justitiam, sed verè violat, qui causatur ordinem judiciarium ita exigere. Hic nunquam exigit sententiam injustam.

Conjugatos.

75 Int. si contraxit cum impedimento impediente, aut dirimente; in hoc secundo casu peccavit contrahens, & insuper quoties exercet actum aliquem conjungalem, sive completum, sive incompletum; nec à peccato excusat metus infamiæ, aut mortis; nam quilibet actus est fornicarius, & intrinsecè malus: In secundo autem sacrilegè peccavit, dum contraxit, sed in reddendo non peccat, uti nec in petendo; nisi habeat votum Castitatis, quia tunc potest reddere, non petere; si contraxit ligatus censura; tunc enim peccavit in contrahendo; si consumavit ante benedictionem, non est mortale, quia Trident. sess. 24. cap. 1. *hortatur*, non præcipit, ne ante benedictionem cohabitent; si comparti exigenti debitum negavit, vel ad illud se reddidit impotentem; si non obtulit conjiciens probabile periculum incontinentiæ; si ob solam voluptatem exercuit, est solùm veniale, sicut in multis aliis casibus; si exercens cogitavit aliam; si exercuit contra naturam; si uxorem sæve tractavit, aut delinquentem fraterne non corripuit; si ab illa discessit absque licentia, præsertim ad longum tempus; si adulter exegit debitum; si Uxor curam domus graviter neglexit; si obedivit Viro; si se ornavit inhoneste, aut supra facultates; si bona distribuit, etiam ad eleemosynas, invito rationabiliter Viro, quia non est domina; si marito supposuit spurium ex adulterio sibi natum: tenetur enim inducere ad Religionem, & resarcire legitimis consumpta in hujus favorem.

Patres familias.

76 Int. si per se, vel per Magistrum ita instruxit infantes, ut venientes ad usum rationis, possent elicere actus Fidei, Spei, & Charitatis; si juxta statum præstavit alimenta; si providit infirmis; si applicuit scientiæ, vel arti juxta statum; si dotavit filias, & providit masculis: si induxit servare præcepta Dei, & Ecclesiæ: si servis fuit abusus ad malum, mittendo per ipsos ad meretrices munera, litteras &c. jubendo verberare &c. Ultra proprium peccatum scandalizat, & facit peccare Servos; si angariavit, ita quod inplere nequiverint præcepta Dei, & Ecclesiæ: Olim correxi nonnullos, qui malebant servire domino Hæretico, quàm Catholico; responderunt ab illius servitio vacare, ut audirent Missam, toto mane dierum festorum; E contra Catholicus prætexens, ut cum ipso Missam audirent, plerumque tamen tunc mittebat ad alia servitia.

Familiam.

77 Int. si obedivit domino in licitis, vel illicitis, in dicendo Amasiæ horam, vigilando, ne tunc maritus adveniat, sternendo lectum &c. quæ omnia sunt intrinsece mala; si emendo, vel vendendo fraudavit de parte pretii, quod Romæ dicitur *facere Agrestam;* si Patris familias secreta revelavit; si seminavit zizania inter socios, vel coram Domino imposuit calumnias; si ad risum inducturus pueros locutus fuit, vel operatus obscœne; unde excitavit ad libidinem: Virgines verò, si fecit amoren, & quibus verbis; & an conjunctis desiderio, vel morosæ delectationi. Et si de consensu parentum fecit amorem, an ad finem matrimonii, an cum Juvene paris conditionis; aliàs est deceptio: an absque periculo tam in se, quàm in comparte: Plebis familiam Int. si provocavit ad saxa; si ad hoc collegit turmas, & quot pro parte; si in illis vulneravit Clericos, quia est excommunicatus, vel periculo se exposuit &c.

Do-

Dominos temporales.

78 Int. si judicavit, aut vexavit Clericos; si damnavit injustè, vel denegavit justitiam petenti; si gabellas, aut collectas injustas imposuit; si appropriavit sibi bona Communitatis, aut privatorum, quæ in duplici tantum casu ex S. Thoma tangi possunt: ob delictum, vel ob publicam necessitatem; & in hoc casu taxare debet singulos (non unicum) proportionaliter; si divisit populos, ut ipse dominetur; si ambivit dilatare dominium. Olim Theologus Assentator sui Principis scripsit in conscientia obligari ad repetendum omne dominium, quod ante decem sæcula possederant Prædecessores. Pessimeque cessit Impugnatori. Tu scito jurisdictionem transferri donatione, præscriptione, aliisque modis, quibus transferuntur cetera bona: justas autem belli causas, vide p. 2. c. 14. n. 11.

79 Int. si volens se vindicare de Clericis, aggravavit consanguineos, amicos, aut familiam: si bandivit, aut incarceravit injustè; si prohibuit aliquem testari, si ob interesse toleravit Usurarios, meretrices &c. hæreticos &c. Plura mala tolerari possunt ad vitandum majus, vel ad promovendum majus bonum publicum, sed nunquam ob lucrum privatum; si coegit fœminas nubere, aut ingredi Monasterium; si negavit audire Pupillos, & pauperes. Peccat mortaliter: nam tenetur per se, vel per Ministros ad audientiam publicam, vel rejecit Memorialia pauperum; si nimis se occupavit in ludis, pompis, venatione &c. si solvit sua debita. Peccat multo magis quam subditus, quem per viam justitiæ possum cogere: contra Principem nihil juvat, & familiæ destruuntur: si servavit fidem, etiam hosti servandam: Cuilibet est turpe nunc promittere, nunc dispromittere; multo magis Principi; si permisit duella in suis terris: si Patronus Ecclesiarum postposuit digniores, resistentes suis cupiditatibus; si violavit immunitatem personarum, seu locorum; si elegit Officiales dignos &c.

Principis Officiales.

80 Int. Judicem: si certo sciens Innocentiam Rei damnavit, secundùm acta, & probata insufficienter. Ex 2. 2. qu. 67. a 2. Judex debet judicare secundùm acta, & sufficienter probata, non juxta scientiam privatam, sed, ut sufficienter probentur, quando ipse certo scit contrarium, debet prius deponere officium Judicis, & assumere personam testis, ubi hoc prodesse possit innocenti; & peccat, si non deponat: si servavit ordinem juris; (At vide nu. 74.) si nimis exactè servavit illum, respectu, maximè personarum ignorantium jura, ut sunt viduæ, pupilli, miserabiles &c. quos in contractibus cum potentiore, subjicit legi invincibiliter ignoratæ; imò verosimiliter judicat fuisse deceptos: si cognoscens justitiam pauperis, causam protraxit in longum, sub variis prætextibus, sed in veritate ne judicaret contra potentem; si torturavit sine indiciis juridicis: si negavit Advocatum pauperi; si cum damno interposuit suam authoritatem, in contractibus pupillorum, & mulierum: Consiliarios: si consensit Principi in malum, aut in damnum tertii; si consensit in statuta iniqua, vel contra Ecclesiam: Notarios, si fecit falsa instrumenta, vel adstitit, etiam per solam antidatam; si posuit in Protocollis, & locis à Principe destinatis, nam inde sequuntur plura damna: si informavit rudes de damno, quod sibi provenit in cedendo alicui juri: si Notarius Episcopi petiit aliquid contra Trident & in aliis materiis contra Bullam Innocentianam: Reos; si se defendit calumniosè: si mediis aliis illicitis; si sciens injustitiam suæ causæ adhuc litigavit, vel appellavit frivole: si tacuit veritatem Judici legitimè interroganti: si adduxit testes pretio emptos, quia ad summum potest istis solvere sustentationem.

Clericos.

81 Int. si notatus censura, vel ante tempus aut contra Bullam Innoc. XII. suscepit Ordines: aut exercuit, vel saltem in peccato mortali, si contra Edictum

quod,

quod profert Episcopus in ipsa ordinatione: si contra dispositionem Trid. & Canonum: si constitutus in sacris satisfecit suæ triplici obligationi: si se immiscuit negotiis sæcularibus: si Sacerdos celebravit aliquoties in anno: si tempore debito: si observavit Rubricas: si ante Missam recitavit Matutinum; quod secundùm aliquos est mortale: si observavit de celebr. Missarum: si nimis distulit satisfacere oneribus: si conscius peccati mortalis, & obligatus celebrare cum sola contritione, quam primum fuit confessus &c Beneficiatos: si quæsivit beneficium principaliter ob lucrum temporale: si habuit plura incompatibilia sine dispensatione: si distribuit fructus, ut 2. 2. q. 185 ar. 7. cum Commento: si quotidiè recitavit Officium: alias peccat contra justitiam; & tenetur restituere, ut in Instr. Cler. c. 15. n. 7 si recitavit voluntariè distractus, aut in Choro, ex se solo: nam tenetur eodem modo; si obtinuit simoniacè; si consumpsit fructus inhonestè; si consumpsit aliquos in utilitatem suæ Ecclesiæ: Dolebat Gregorius XV. à quibusdam erigi Romæ Templa sumptuosa, dum in partibus beneficia vetustate corruunt, indigentque utensilibus ad sacra facienda: si alienavit bona sine causa, & debita solemnitate; si suas vices locavit pro annuo censu: si obligatus residere, non residet; si, cùm teneatur, antè professionem fidei, accepit fructus, quos non facit suos.

Parochos.

82 Int. si habet Rituale, aliosque Libros à Trid. & Superiore præscriptos; si promptè administrat Sacramenta suo tempore; si in festis docet Doctrinam Christianam; si prædicat per se, juxta præscriptum Episcopi; & impeditus, per substitutum: si conservat reverenter Eucharistiam: si celebrat pro populo; si tollit scãdala à Parochia; si visitat infirmos; si sublevat pauperes de propriis, ubi potest, vel, si non potest, commendat ditioribus; si Plebi annunciat Festa, & Jejunia; si, dum se absentat à Parochia, observat, quæ mandat Trident. sess. 24. cap. 1.

Regulares.

83 Int. si observat vota, & præcepta Religionis: nam peccat mortaliter, omittens, quæ indicuntur per verbum, *præcipere*, aut æquipollens, si accepit licentiam à Superiore confitendi externo; si regulam esto non obligantem ad mortale, transgreditur ea contemptu, vel cum scandalo: si transgreditur, prævidens suo exemplo relaxari posse à cæteris religionem in substantialibus: ut enim peccat mortaliter furans acinum uvæ, prævidens ab aliis devastandam suo exemplo vineam, ita prævidens pessumdandum Communitatis bonum in materia gravi: si observavit decreta Pontificia de reformatione &c. Quoad paupertatem, si retinuit aliquid, ut proprium: si disposuit absque licentia Superioris expressa, vel tacita: Quælibet Religio habet votum paupertatis, & æquè abdicat proprium, sed in disponendo, alia est laxior, alia strictior: Illius Superior potest concedere ad usum quædam, quæ nequit ista concedere: si disposuit de iis, quæ nunc concedi non possunt à Superiore. Apostoli emiserant votum paupertatis, & disponebant plura, ex licentia interpretativa S Petri, sæpè distantis per longa locorum intervalla, Sed nunc viget Bulla *de Largitione munerum*, & aliæ de bonis Monasterii: Nota, quod Religiosus, esto non habeat dominium, habet tamen quoddam jus particulare læsum ab usurpante bona per Superiorem alteri concessa: Igitur Int. si furatus est è Cella alterius, vel è publica officina: In primo casu fecit duplicem injuriam, Communitati, & Privato: si accepit conciones, alia scripta &c. Quoad votum obedientiæ: si renuit obedire Superiori legitimo præcipienti *in virtute sanctæ Obedientiæ*, vel æquipollenter: Ut scias, quando violet votum, quære prius quomodo suæ Constitutiones explicent violationem hujus voti (ordinariè video explicari per talem particulam, vel similem) Quoad votum Castitatis vide n 40. & sis oculatior cum Regularibus, & propter votum, &, quia magis frequentant Sacramenta; ideò, si assuescant, sunt in majori periculo multiplicandi alia sacrilegia.

84 Quoad alia generaliter, poteſt cadere Religioſus æquè, ac Sæcularis; aliqua tamen peccata ſunt illi frequentiora: Igitur int. ſi odio habuit fratrem; ſi invidit: ſi amoris communia ſigna exhibuit; ſi injecit manus violentas; ſi reſpiciens ad carnem Superior elegit non digniores, ſed qui eſſent amici, nationales &c. Superior, ut membrum principale corporis myſtici, eligens utilem ſibi, eligit utilem membro, ſed non toti corpori: reſpiciat ad ſe, ſed magis Communitatem: ſi fovet, aut patitur ab aliis foveri partialitates: ſi benedicit ore, & maledicit corde, expectans tempus Capitulorum, ut opprimat irreparabiliter adverſarium: ſi hujus feſtucam videns non conſiderat trabem ſuam: ſi revelavit defectus occultos: Non nemo docet Religioſum cedere juri, quod habet, ut fraterne corripiatur: Meo videri præceptum Chriſti obligat non peccantem, ſed videntem peccare: Quidquid igitur ego credam, videns debet obedire Chriſto: ſi fecit conventiculas ad detrahendum fratri, maximè Superiori: ſi operatus eſt juxta inſtitutum. Aliquis pro victu in ſæculo portaſſet pondus diei, & æſtus, factuſque Religioſus, nec digitum vult movere, contentus nihil agere, contra regulam, prætexens, ne laboret, modò infirmitates, & modo aliorum exemptiones &c.

Moniales.

85 Ultra jam dicta de Religioſis; Int ſi violavit clauſuram, etiam aſcendendo ſupra tectum: ſi frequentavit Chorum: ſi ab illo aliquoties impedita recitavit per ſe Officium; ſi frequentavit crates, maximè, cum ſcandalo, & contra ordinem Superioris: ſi allocuta eſt Religioſum prohibitum accedere: Hos ſolos afficit prohibitio, ſed Monialis cooperatur peccato illorum, ſi frequentavit colloquia Sæcularium, quærens, an fuerit cum periculo propriæ pudicitiæ, vel alienæ; quod ſi reſpondeat neſcire, jam ſe expoſuit periculo: ſi converſata eſt inhoneſtè cum Educanda, vel cum alia Moniali: in iſto caſu eſt duplex ſacrilegium: ſi cum Sacerdote in confeſſionali: tunc reſultat obligatio denunciandi: ſi contra Edictum Clementis XI expendit, in ingreſſu, & profeſſione, vel in Officiis &c. Hæc, & ſimilia poterit quærere Confeſſor proportionatè ad cujuſque ſtatum, pro qualitate, ætate, ſexu, & diſpoſitione Pœnitentium.

PARS

PARS SECUNDA.

De Virtutibus, & Vitiis in particulari.

CAPUT PRIMUM.

De Fidei virtute.

EX p. 1. c. 39. n. 1. particularis præmissa syllogismi operativi, quæ est conscientia, dictans hic, & nunc aliquid esse bonum, vel malum, v. g. hunc actum esse occisionem; unde concludimus esse fugiendam, informatur pluribus habitibus, seu, quod idem est, pendet à pluribus cognitionibus, & scientiis, quarum primaria est Synderesis, habitus legum naturalium, ut versatur circa operabile præceptum lege naturæ: Alii habitus sunt scientia Theologiæ moralis, ut conflatur per plures habitus partiales, spectantes ad diversas virtutes concurrentes ad formationem illius præmissæ, ut est in allata occisionis, ad quã concurrit scientia de Justitia.

2 Hinc methodice, rationabiliter, & profunde, post tradita in universali principia Moralis Theologiæ in 1.2. S. Th. in 2.2. descendit ad examen singularum virtutum. Studebat Theologi conscientiam in omnibus rectam efformare; nec erit talis, nisi habeatur scientia cæterarum, quæ habent efformare conscientiam.

3 Notat 2 2 qu 45. art. 2 posse dari duplex judicium de virtutibus: aliud *per rationis inquisitionem*, aliud *per quandam connaturalitatem*: Rectè judicat de necessariis ad conservandam castitatem, & de mediis fugiendi vitium oppositum Sutor, qui castè vivit, esto sit Idiota. Idem dicit in reliquis virtutibus. Audisti ex Historia sacra pueros ita in fide instructos, ut judicaverint vitam esse dandam pro illius confessione, & de facto dederunt, præcedente syllogismo, quem toties diximus necessarium ad operandum, cujus secunda præmissa dirigi debeat per aliquam fidei notitiam, nullatenus haustam ex Theologia. Hæc notitia virtutis, cum qua indoctus operatur actũ, dicitur *per quandam connaturalitatem*: & originatur, vel per exercitium talis virtutis, vel per donum Spiritus Sancti correspondens. Aliud judicium dicitur *per rationis inquisitionem*; & est in illo, qui loquendo de castitate, vivit in se minus caste, sed didicit perfectè partem illam Theologiæ, quæ agit de castitate. Si quæras, quod ex his comparare debeas; Rituale p. 1. c. 7. n. 6. requirit utrumque, nam exigit bonitatem vitæ, & scientiam: per scientiam intelligit judicium acquisitum per rationis inquisitionem ex studio; per bonitatem vitæ judicium acquisitum ex connaturalitate per exercitium virtutis, & per donum Spiritus Sancti, cum ex S. Doct. 1.2 q. 68. a. 2. hæc sint connexa cum virtutibus Christianis. Ita tamen, quòd in dirigendis pœnitentibus utamur judicio rationis, quo adsistere Christus promisit Ecclesiæ, suisque Superioribus: quare ipse Papa judicat per secundum, inquirens, quid ratio dictet; vel Spiritus Sanctus per inspirationem, non per exercitium; valebitque suum judicium, esto sit malus coram Deo. Nihilominus omne feret punctum Confessor, qui perfectissimè sibi conparaverit utrumque, imò debet eniti, ut quamcunque virtutem exercens excellentissimè, sit doctissimus. Nec aliud commendant Scriptura, Patres Concilia, Episcopi, & Doctores, qui scripserunt de sana Theologia Morali. Horum salutaria monita suscepturus, qua par est, veneratione, consideret primam Christianarum virtutum esse fidem; circa quam primo efformanda est conscientia, seu dictamen rationis, quod dictet, quando hic, & nunc sit exercenda &c. Ad quod post implorata humiliter, & ferventer, dona Sancti Spiritus, assuescet exercere frequenter actus prædictæ virtutis, ut judicet de illa ex quadam connaturalitate. Ut verò perfectum omni ex parte judicium acquirat, hæc præcipuè per rationis inquisitionem addiscet.

4 D. S. Th. ubi agit de virtute Fidei.

M. In 2. 2. a q. 1. ad 17. ubi agit primo de fide in se: secundo de actu interno: tertio

tio de externo: quarto de habitu: quinto de causis: sexto de effectibus: septimo de donis, quæ correspondent: octavo de peccatis oppositis: nono de præceptis, & hoc semper ordine procedit examinando singulas virtutes in particulari.

5 D. Confessor debet ne inquirere de Habitu, an de Actu Fidei?

M. Principaliter de actu, quem tenetur exercere Christianus, & ad quem debet efformare Pœnitentem.

6 D. Quid est actus fidei?

M. Alius est internus, alius externus. Illum ex S. Aug. S. Th. q. 2. a. 1. definit, quòd sit *Cum assensione cogitare*. Igitur actus internus fidei Theologicæ est, quo firmiter homo intellectu credit aliquid esse verum, quia Deus summè verax revelavit Ecclesiæ Catholicæ, & illud hæc nobis proponit ut revelatum à Deo. Externus est, quo verbis, vel signis profitemur nos habere illum internum: Primo dicam de interno, postea de externo.

7 D. Actus fidei non erit meritorius: meritum enim consistit in actibus voluntatis, qui sequuntur ad actum intellectus?

M. Valdè meritorius est, utpotè virtutis Theologicæ, quem maximè debet frequentare Christianus, & ad illud Confessor invitare pœnitentem; imò facit optimè, qui pro pęnitentia imponit recitare symbolum Apostolorum, vel Nicænum, quod canitur in Missa, vel S. Athanasii, quod dicitur ad Primam in Dominica; vel etiam Professionem fidei statutam à Pio IV. Aliqui actus intellectus præcedunt omnem actum voluntatis: in illis nullum est meritum, ut tentationes contra fidem, castitatem &c si quæ præcedunt omnem actum voluntatis.

8 D. Quomodo vocatur actus voluntatis, qui præcedit actum Fidei?

M. Trid. sess. 6. c. 6. vocat actum, quo *liberè moventur* in Deum: Scholastici piam affectionem, qua voluntas fertur in Deum, ut fontem omnis veritatis revelatæ, vi cujus afficimur ad credendum quidquid ille dixit, sicuti filius ex affectu ad patrem, ut veracem, movetur ad credendum quidquid nomine patris refert pædagogus à patre destinatus, ut sua filio dicta referat.

9 D Hæc pia affectio non potest efficere, ut assensus fidei sit firmior, quam mereatur pondus rationum?

M. Hæc est 19. Thesis damnata ab Inn. XI. Vide p. 1. cap. 26. S. Th. q. 1. a. 4. *Intellectus, aliquando assentit alicui, non quia sufficienter moveatur ab objecto proprio, sed per quandam electionem, voluntariè declinans in unam partem magis, quam in aliam*.

10 D. Datur ne præceptum habendi hanc piam affectionem?

M. Qui præcipit finem, simul præcipit media. Quia jure divino tenemur explicitè credere tria principaliora mysteria, etiam jure divino tenebimur ad piam affectionem: & quia præcepto Ecclesiæ tenemur ad totum symbolum, tenemur etiam ad piam hanc affectionem ex pręcepto Ecclesiæ. Idem dic de aliis explicitè credendis juxta cujusque statum, & de credendis implicitè. Porrò quia præcipitur ratione finis, obligabit tantùm per accidens. Vide p. 1. c. 38. n. 16. de præcepto obligante per accidens.

11 D. Tot mysteria contenta in Sacra Scriptura, & traditione, à Christo, vel instinctu Spiritus Sancti accepta, sub qua ratione sunt credenda?

M. Sub ea ratione, *quia Deus revelavit Ecclesiæ Catholicæ, & hæc nobis proponit*. Ad quam ut assuescant Christiani magis idiotæ, Parochi, Scholarum Magistri, Concionatores, curabunt tradere actus fidei cum illa causali, & Confessores imponent pænitentibus, ut eliciant aliquoties actus fidei cum illa causali; Vide *Instr. Cl* c. 6. n. 11. 13.

12 D. Ad justificationem sufficit fides latè dicta ex testimonio creaturarum, similive motivo?

M. Est 23. damnata ab Inn. XI. Vide p. 1. c. 26. Ex S. Th. q. 1. art. 1. creduntur plura creata, sed *quia Deus revelavit Ecclesiæ &c. Non enim fides, de qua loquimur, assentit alicui, nisi quod est à Deo revelatum*.

13 D. Potest ne stare assensus fidei cum notitia probabili revelationis, an requiritur evidentia moralis, quòd Deus fuerit locutus Ecclesiæ Catholicæ, & per illam nobis?

M. Est 21. damnata ab Innoc. Esto fidei mysteria in particulari non appareant evidenter, tamen *in generali, scilicet, sub ratione credibilis*, ait S. Th. q. 1. a. 4. ad 2. *sunt visa ab eo, qui credit: non enim crederet, nisi videret esse credenda, vel propter evidentiam signorum, vel propter aliquid hujusmodi.* Et q. 171. a. 5. *Signum propheticæ certitudinis*

dinis accipere possumus ex hoc, quod Abrabam admonitus in prophetica visione, se preparavit ad filium unigenitum immolandum quod nullatenus fecisset, nisi de divina revelatione fuisset certissimus. Quinque signa, quę simul juncta faciunt hanc evidentiam, affert 1. contra Gent. cap. 6. miracula; efficaciam Prædicatorum: vilissimi enim, indoctique Apostoli subegerunt orbem: sublimitatem doctrinę omninò contrariam sensibus, & tamen adeo universaliter acceptatam: potestatem impugnantium, qua non obstante, magis crevit fides, quo magis irrigata sanguine martyrum: prophetias de hac omnino completas. Hæc, addit *in suo effectu* conversione mundi *apparent evidenter*, sicut evidenter apparet ignis ex fumo: nec tamen est necesse, quod omnia hæc omnibus innotescant. S. Th. dixit *propter evidentiam signorum, vel aliquid hujusmodi.* Ex hoc secundo capite apparet evidenter notitia revelationis puero, qui perveniens ad usum rationis elicite actum fidei ex instructione parentum, esto ad prædicta non reflectat, sed solum directe movetur ad actum fidei, ex evidentia, quam habet, quod in materia salutis ęternæ sequenda est eorum instructio.

14 D. Credimus ne fide Theologica revelationes particulares factas alicui Sancto, dum Papa eas proponit v.g. S. Birgittę, de qua in Collecta: *Deus, qui B Birgittæ per Filium tuum secreta cælestia revelasti &c*

M. *Innititur fides nostra* ex S.Th 1. p q. 1. ad 2. *revelationi Apostolis, & Prophetis factę, qui canonicos libros scripserunt: non revelationi, si qua fuit aliis Doctoribus facta.* De fide credenda debent contineri litteraliter in aliquo textu Scripturæ, vel traditione habita ore Christi, aut instinctu Spiritus Sancti. Est de fide, quod in hostia consecrata sit Christus; non est de fide, quod hæc hostia particularis sit consecrata: nec enim hoc continetur eo modo in Scriptura, vel traditione.

15 D. Potest ne fide Theologica credi unus articulus sine alio, ut Calvinistæ credunt Trinitatem, sine præsentia Christi in Eucharistia?

M. Non: si credit, ut a Deo revelatum Ecclesiæ Catholicæ, & per hanc nobis propositum, quia utrumque stat sub hac ratione, utrumque est credendum: credit igitur sub alia ratione, quia proponitur à tali Ecclesia particulari S.Th.q 5.a.3. Hęreticus esto millies ore protestetur se credere ex tali ratione formali, est protestatio contra factum.

16 D. Tenemurne credere omnia literaliter contenta in Scriptura; vel traditione habita ore Christi, & instinctu Spiritus Sancti, per Ecclesiam proposita?

M. Tenemur, quia omnia stant sub ratione formali posita n 11. Non tamen omnia tenemur credere explicite, sed aliqua sufficit credere implicite. Juxta *Inst. Cl.* c.6.n.5. credimus implicite, quando credimus in generali, quidquid Ecclesia proponit: credimus explicite, quando credimus hoc, vel illud mysterium in particulari.

17 D. Unde habemus hoc præceptum eliciendi actum fidei?

M. Ex Apostolo, Hebr 10 *Sine fide impossibile est placere Deo* S.Th.q.2 a. 3. & q.16. Vide p. 1. c. 25. & 26. Theses damnatas.

18 D. Quia Confessor debet *esse paratus omni poscenti rationem reddere de fide*, unde habetur præceptum divinum credendi tria mysteria, quę in *Inst Cl.* c.6 n.7. habentur?

M. Circa unitatem Dei, & remunerationem æternam habemus Hebr. 11. *Accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & quod inquirentibus se Remunerator sit.* Hæc duo erant credenda in omni lege, etiã Moysis, & naturę. S.Th.q.2. a.5 Circa Trinitatem Matth. 28. *Docet omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris &c.* Circa Incarnationem: Jo. 17. *Hęc est vita ęterna ut cognoscant te verum Deum: & quem misisti Iesum Christum*, addita expositione Augustini ep. 157. *Illa fides sana est, qua credimus nullum hominem (sive majoris, sive parvæ ętatis) liberari a contagio mortis, & obligatione peccati, nisi per unum mediatorem Dei, & hominum, Iesum Christum* S.Th q 1 a.8. q.2. a 7. De passione, & morte Christi 1. Cor 1. *Prędicamus Christum, & hunc crucifixum.* De Resurrec 1. Cor. 15. *Si Christus non resurrexit, inanis est fides* S.Th q. 1. a.8.

19 D Ex *Inst. Cl.* c.6 n 10 Christiani tenentur ad illa etiã tantum mysteria ex prę-cepto divino, estne præceptum Eccclesiæ credendi alia mysteria, quæ, & quando?

M. Etiam ex præcepto Ecclesiæ tenemur credere tria illa: sed omittendo utrumque præceptum, committimus unicum pecca-

peccatum: quia distinctio peccatorum non sumitur ex diversitate præcepti, sed, ut p. 1. c.35. n.7. Insuper ex præcepto Ecclesiæ Christiani universaliter tenentur ad mysteria symboli Apostolici, pro iisdem temporibus, quibus tenentur ad tria.

20 D. Tenemur igitur ad recitandum symbolum quinquies, vel sexies in anno; sed sicut indeterminatum communicandi præceptum divinum, Ecclesia determinavit ad Pascha, sic determinavit ne tempus præcisum ad tales actus?

M. Ex universali consuetudine cognoscimus extare præceptum credendi mysteria symboli S.Th. q 2. a. 7. *Tam majores, quam minores tenentur habere fidem explicitam de mysteriis Christi, præcipue quantum ad ea, quæ communiter in Ecclesia solemnizantur, & publice proponuntur.* Transfiguratio Christi non solemnizatur communiter sed solum ab Ecclesiasticis: quare ab his credenda est, & à toto populo illius Ecclesiæ particularis, qua communiter solemnizatur: non tamen est determinatum tempus credendi solemnizata communiter.

21 D. Quomodo a pœnitente, qui per triennium omisit actus fidei, potero scire utrum commiserit, quindecim, vel octodecim peccata?

M. Fac explicare tempus, & inde circumcirca elicies numerum peccatorum: *sufficit discipulo; si sit, sicut magister ejus* Matth. 10. Cum ergo Ecclesiæ sufficiat scire circumcirca numerum, sufficiet idem Confessori

22 Præter hæc mysteria omnibus credenda, tenenturne alia credere Christiani particulares?

M. Ex q 2 a 6. *Plura tenentur explicite credere majores, qui habent officium instruendi, quam alii*; quare plura tenetur credere Episcopus supra Sacerdotem. Sacerdos supra Clericum, Clericus supra Laicum. Vide p. 1. c.35. n.7 Ex his, qui ignoraret, quæ tenetur alios docere, committere triplex peccatum: primo, quia omisit instruere populum suo tempore, uti tenebatur ex justitia: secundo, quia contra præceptum affirmativum omisit illa explicite credere suo tempore: tertio, quia contra præceptum negativum ignoravit. Si non explicet omnia, Confessor tenetur inquirere.

23 D. Universalitas Christianorum per se tenetur ad actus fidei, ut n.9. tenebiturne aliàs per accidens?

M. Vide p.1.c.35. n.6. sacramenta recipiens tenetur ad explicite credendum principaliora illius sacramenti, v.g. in Paschate, quid sit sacramentum Eucharistiæ: quolibet etiam die Dominico, dum audit missam, tenetur ad idem, &, ut, quoad substantiam, explicite (licet non reflexe) credat potestatem Sacerdotis ad transubstantiandum panem, & vinum in corpus & sanguinem Christi, quam, nisi adorans hostiam consecratam, credendo supponeret, esset idololatra Porro vides quod simul creduntur tria mysteria: nam in Eucharistia creditur filius Dei, qualis est vivus in cœlo qui seipsum sacrificavit ob dandam nobis vitam æternam. Hæc Parochus, & Confessor explicabunt clare, ac distincte, ut Christiani curent reflexe tot actus elicere omni fervore, quo devotius audiant sacrum, & recipiant sacramenta, innuendo semper, ut exprimant rationem formalem, *Quia Deus revelavit Ecclesiæ &c.*

24 D. Tenetur ne aliàs homo per accidens ad actus fidei?

M. Primo Catechumeni: Rituale: *Si adultus sit baptizandus, debet prius, secundum Apostolicam regulam, in Christiana fide, ac sanctis moribus diligenter instrui, & per aliquot dies in operibus pietatis exerceri.* Per instructionem acquirit scientiam de his mysteriis, ad quam obligatur præcepto negativo. Vide p. 14. cap. 35. nu. 4. Primum opus pietatis exercendum est actus fidei, ad quem tenetur præcepto affirmativo; & exercitium dicit frequentiam; & vere sunt actus fidei, licet imperfecti, quia non procedentes ab habitu. Vide p. 1. c. 33. n 2.

25 Secundo addit Rituale *Admonendus est Catechumenus, ut peccatorum suorum pœniteat*; utique dolore supernaturali, qui dirigatur lumine fidei, & est pænitentia ex Trid sess 14 c.1. necessaria iis *qui sacramento baptismi ablui petivissent*, & ex 3.p.q.90 a.4 est pars subjectiva virtutis Pœnitentiæ.

26 Tertio ante fores Ecclesiæ petit fidem a Sacerdote; quo suggerente, *Fides, qui tibi præstat?* respondet: *Vitam æternam*: quare credit Deum Remuneratorem. Proponit Sacerdos mysteria Symboli credenda: & Catechumenus ait: *Credo*; quare circa singu-

singula elicit singulos actus fidei, vel unum æquivalentem omnibus. Postea signatur cruce in fronte, cui signo voluntariè se subjiciens, profitetur jam ter principaliora mysteria.

27 Quarto recitat ter Orationem Dominicam, quæ tota constans actibus Spei præsupponit actus Fidei.

28 Quinto: tenetur recitare ex se symbolum Apostolicum; & iterùm, ac tertio, interrogatus de ejusdem articulis respondet *Credo*, Considerans ritus, quibus super baptizando utitur Sacerdos, vides præponi actum fidei ad omnes, & singulos.

29 Sexto: si Rubricæ Ritualis diligenter perpendantur, videbis, in administratione, & receptione cujuslibet sacramenti, etiam ad absolutionem censurarum præexigi actum fidei circa institutionem, Ministrum, materiam &c. circa potestatem, Ecclesiam &c.

30 Septimo: Ecclesiasticus ratione officii divini, tenetur saltem ter in die ad symbolum Apostolorum, in Matutino; Prima, & Completorio; & pluries in pluribus officiis die Dominico, ad symbolum S. Athanasii. Et totum officium, ut oratio præsupponit actus fidei.

31. Octavo: Sacerdos celebrans penè innumeros elicit actus fidei, recitans orationes, symbolum Nicænum, commemorans Trinitatem, mysteria Redemptionis, consecrans &c. reverentiam exhibens nomini Jesu, vel imagini Crucis, & ubicunque aliquid facit, ad quod dirigitur lumine Fidei: Propterea videns Ecclesia, toties, ut ita dicam, in die obligatum Christianum ad tot actus fidei, noluit determinare tempus præcisum, quia necessitas urget ad plures. Hinc vide, si justè Innoc. XI. damnavit: *Satis est actum fidei semel in vita elicere*. Hæc, ut jacet, deobligans Christianum ab omni actu fidei, sive per se, sive per accidens, deobligat ab omni oratione, perceptione sacramentorum, ab omni actu supernaturali spei, charitatis &c. quo nequius quidquam somniare potuit, vel impiissima secta.

32 Hæc circa fidei actum cura per rationis inquisitionem, diligenti studio addiscere, quæ juncta scientiæ comparatæ per connaturalitatem ex frequentatione actuum fidei, plurimum inservient, ut efformes conscientiam rectam, pœnitentis, in ordine ad actus internos fidei, quos debet elicere (quantum spectat ad Confessorem ordinarium) quoties in syllogismo operativo circa fidem, tenetur ponere particularem hanc vel similem, *Hic, & nunc actus internus fidei me obligat*.

CAPUT II.

De Actu externo Fidei.

1 NOn solùm obligamur actu interno credere mysteria à Deo revelata Ecclesiæ Catholicæ, & per illam tradita nobis; verùm insuper eadem exterius profiteri verbis, vel signis De hac professione habemus præceptum affirmativum non obligans ad semper, quo tenemur aliquando facere hos actus externos, & negativum obligans ad semper, quo tenemur nunquam ponere actus oppositos; quidquid de affirmativo aliquis dixerit damnatus ab Innoc. XI. prop. 18. Vide p. 1. c. 26. Dandæ igitur sunt notitiæ, ut Confessor, quoad ea, quæ ordinariè contingunt, possit per rationis inquisitionem efformare rectam conscientiam pœnitentis, quoad actus externos fidei.

2 D. Quando nos obligat per se præceptum affirmativum ad actum externum fidei?

M. Ex S. Th. q. 3 a. 2 *Confiteri fidem est de necessitate salutis; quando per dimissionem hujus confessionis, subtraheretur honor debitus Deo, & etiam utilitas proximis impendenda, puta, si aliquis interrogatus de fide taceret, & ex hoc crederetur, vel quòd non haberet fidem, vel quòd fides non esset vera, vel alii, propter ejus taciturnitatem, averterentur à fide.* Ex his apparet nullum esse tempus huic præcepto determinatum, sed obligare tantùm in prædictis circumstantiis; quare in illis Christianus mentiens se non esse talem, coram multitudine, peccat primo peccato mendacii gravissimo, utpotè in materia fidei; & est peccatum commissionis: secundo, peccato omissionis non confitens fidem, quando tenetur sub gravi: tertio, peccato scandali, quod multiplicatur juxta p. 1. c. 34. n. 9. si non mentiatur, sed taceat, erit duplex peccatum in specie: alterum contra confessionem fidei: alterum commissionis, & scandali: At si nemo adsit,

erit

erit unicum. Ratio S. Th. videtur velle plus, quam 18. Thesis Inno. XI. Hæc restringitur ad interrogatum a potestate publica: Ratio videtur universalis ad omnem casum, in quo sequerentur mala prædicta. Igitur incideret in pœnas Bullæ solum, qui doceret interrogatum a potestate publica &c quia contrarium est definitum judicio authoritativo Sedis Ap. non incideret, qui doceret id de interrogato non a potestate publica: etenim docetur judicio tantum doctrinali S. Thomæ.

3 D. Ex n. 1. fides est profitenda verbis, & signis externis, quomodo id contingit?

M. Multipliciter per ritus, vestes, abstinentiam a cibis prohibitis &c. quare, si casus accidat, multum sit cautus Confessor: Christianus transit per hæreticos, minanturque mortem, nisi comedat carnes die Veneris. Interroga, num invitent ad carnes, quo dignoscant, an sit Catholicus: Tenetur abstinere tunc, etiam cum evidenti periculo mortis, & comedens, peccat graviter contra preceptum profitendi fidem tali signo: Si non fiat in signum dignoscendi eum Catholicum, sed solum ex malitia, non peccabit, quia cum tanto incommodo Ecclesia non obligat ad abstinentiam; si desit incommodum, peccabit contra præceptum Ecclesiæ; si desit incommodum, sitque signum &c. peccabit duplici peccato. Idem dic de ritu, veste, &c quæ omnia Confessor interrogabit pœnitentem, si deficiat.

4 D. Datur ne præceptum Ecclesiasticum per se obligans ad professionem externam fidei?

M. Pro tota universitate nullum datur. Ex particularibus obligantur primo, qui dicti sunt c. 1. a n. 23. secundo, suspecti in fide, quorum alii sunt suspecti de levi, & alii de vehementi. Confessor ordinarius non tenetur scire hanc distinctionem, sed ubi contingat pœnitentem commisisse delictum, quo reddatur in fide suspectus, hortetur, quantum potest, tanquam bonum consilium, ut sponte compareat coram S. Tribunali; & interim ipse pro absolutione sacramentali eliciat externam professionem fidei, quomodocunque sit suspectus: tertio, ex Trid. sess. 24. cap. 12. de ref. Beneficiati cum cura animarum, *ad minus intra duos menses a die adeptæ possessionis*: quarto, provisi de Canonicatu, aut dignitate in Cathedrali: quinto, ex const. Pii IV. incip. *Injunctum nobis*, Regulares, etiam Militares, provisi de Monasterio, Conventu &c. sexto, ex alia, *In sacrosancta*, qui debent legere scientiam, vel artem liberalem, aut præsidere in Collegiis, ubi leguntur, juxta tenorem Const. omnino legendæ dantis formulam. Cæterum non est meum definire, quale sit peccatum omittere, & an consuetudo illam omittendi introducta in quibusdam communitatibus excuset a peccato, vel an lex illam emittendi sit tantum pœnalis. Hæc scire non est omnino necessarium Confessori ordinario, cui scribo: qui penitus introspicere vellet, debet callere dicta parte 1. c. 38. de legibus, & consulere Canonistas magis classicos, qui ex professo scripserunt, habentes præ oculis ordinationes Papales, declarationes Congr. Concilii, & Constitutiones Episcopales. Idem dic, ubi ad Confessorem ordinarium accedit pœnitens, inquisiturus, num talem, vel talem pœnam, incurrerit in conscientia, comminatam omittentibus professionem. Quia super hoc non tenetur statim respondere Confessor, petat tempus, ut consulat prædictos. Adverto solum ex Constitut. citatis obligari magis Superiores (nam emittenda est in manus eorum) etenim subditus non potest aliter ad illam teneri, quare illi considerent suum statum, ubi negligunt exequi tam salutare præceptum.

5 D. Christianus per accidens tenetur ne unquam ex præceptis Ecclesiæ ad hanc professionem externam?

M. Ex dictis n. 1. fieri potest verbis, & signis, dicta c. 1 a n. 24 ostendunt ratione symboli &c. pluries per accidens teneri Christianos ad hanc externam professionem; ex his deducet alios casus, in quibus per accidens tenetur; sed, & non pauciores, in quibus tenetur per accidens factis exprimere hanc fidem, ut quoties tenetur in Missa, vel Officio Sacerdos munire se signo Crucis: genuflectere coram Sanctissimo &c. quæ sunt facta de se protestativa fidei, licet non semper præcipiantur in protestationem fidei: etenim si hoc modo præciperentur, vel communiter acci-

acciperentur, illa omittere, semper esset mortale, nec daretur parvitas materiæ.

CAPUT III.

De Donis Intellectus, & scientiæ, correspondentibus virtuti Fidei.

1 Dicta in præcedentibus de actu interno, & externo fidei, multum prosunt, ut per rationis inquisitionem homo possit elicere ambas præmissas syllogismi operativi, universalem, & particularem; ita v. g. syllogizans: *Quandocunque instat obligatio eliciendi actum fidei, est eliciendus: At hic, & nunc instat obligatio, ergo hic, & nunc est eliciendus.* Et illuminant pro utraque, sed principaliter pro secunda particulari. Quia vero ex p. 1. cap. 38. n. 5. speculativa simul, & practica sunt dona Sancti Spiritus, æque principaliter conferent ad utramque præmissam.

2 D. Explica, quid sit donum Intellectus?

M. Antequam eliciam hunc actum Fidei, *Credo Trinitatem, quia Deus revelavit Ecclesiæ Catholicæ, & per hanc mihi proponitur*, debeo percipere terminos hujus actus, nempe, quid significetur nomine Trinitatis, quid nomine Ecclesiæ Catholicæ, uti antequam judicem, *Hæc domus est aliquod totum respectu mansionum*, debeo intelligere, quid sit totum, quid pars; id habeo per intellectum, qui est habitus primorum principiorum naturalium: Antequam credam Petro dicenti, se vidisse Viennam; debeo percipere, quid sit Vienna, quid sit videre; an accipiatur, ut videre dicitur de intellectu, vel de oculo corporeo: Illos terminos, *Trinitas, Ecclesia Catholica &c.* percipio per donum Intellectus, qua est speculativus; & per idem, qua practicum, & correspondens synderesi, percipio dari præceptum eliciendi prædictum actum. Non intelliges primo vim hanc donorum, quia de illis neque Scholastici, neque Morales tractant; sed relege sæpius dicta, nam explicata sunt omni claritate, ac brevitate possibili: quæ non percipis hic, lege in S. Th. q. 8.

3 D. Intellectus præcedit actum fidei; hoc est contra S. Th. qui ponit dona solum in habentibus gratiam; tu autem ponis etiam in peccatore fideli: imo, & in eo infideli, qui nondum habet actum fidei, sed disponitur ad ipsum?

M. Habitus donorum certe sunt solum in habente gratiam; sed actus imperfecti in lineam donorum, reperiuntur etiam in peccatore fideli, & in disponente se ad fidem: Hic debet percipere terminos, quos ponit in suo actu fidei: Vide p. 1. cap. 33. n. 3. S Th. qu. 8. a. 5. ad 1. expresse agnoscit hunc actum imperfectum, ut dispositionem ad actum fidei.

4 D. Extat ne præceptum habendi aliquando actus doni Intellectus?

M. S. Th. q. 19. a. 2. sollicitus ostendere, quod fuerit in lege veteri, concludit: *Hæc abundantius in novo Testamento, tam in doctrina Evangelica, quam Apostolica, leguntur.* Quatuor sunt actus doni Intellectus: primo, accipere terminos credendos, ut, cum opus fuerit, circa illos eliciamus actum fidei: secundo, ita accipere, ut de illis instruamus alios (Circa hunc Trid. sess. 23. c. 14. de ref. vult probari per Episcopi examen idoneos, quoscunque ordinandos in Sacerdotium:) tertio, ut ea meditemur per studium: quarto, ut conservemus memoriter: Primus præcipitur Matth. 17 *ipsum audite*: secundus Marc. 16. *Prædicate Evangelium omni creaturæ*: tertius Luc. 21. *Attendite, ne forte graventur corda vestra &c.* quartus Jo. 15. *Mementote sermonis mei.*

5 D. Hoc præceptum doni Intellectus obligat ne per se, an per accidens?

M. Per accidens ratione actus fidei, quem per se tenemur elicere, nec possumus, nisi percipiamus objectum, circa quod eliciendus est.

6 D. Quid est donum Scientiæ?

M. Ad actum fidei Theologicæ non sufficit percipere terminos, v. g. quid sit Christus, & quid esse crucifixum: si audio proferentem, quod Sol in meridie non luceat, percipio terminos propositionis, nec tamen assentior, imo illud derideo, quia scio esse incompossibiles prædictos terminos; si quis mihi afferat se fuisse Viennæ, percipio statim terminos, at non statim credo, nisi constet mihi, quod ille sit veridicus, vel alia adducat argumenta, quæ id reddant credibile. Sic, ubi a Concionatore percepi, quid sit Christus, & quid fuisse

se

se crucifixum, nisi constet, mihi quod sit verax Deus loquens per Concionatorem tanquam per instrumentum, vel nisi adducas motiva credibilitatis posita c. 1. nu. 13. non judicabo: & si quidem scio reducens in veracitatem Dei, est donum Sapientiæ, de qua c. 13. si propter signa credibilitatis est donum Scientiæ: Actus quorum donorum sequitur actus fidei credens, *quia Deus revelavit &c.* Dicta de dono Intellectus applica dono Scientiæ. Imo quartus actus Intellectui tributus, magis proprie convenit Scientiæ. Objecta autem materialia, de quibus debet esse donum Scientiæ, numerata sunt c. 1. a n. 16.

7 D. Quæ Beatitudines, & fructus correspondent duobus hisce donis?

M. Ex q. 8. a. 7. dono Intellectus correspondet sexta Beatitudo: *Beati mundo corde, quoniam ipse Deum videbunt*. Dono Scientiæ, ut q. 3. a. 4. tertia: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.* Ex fructibus fides correspondet utrique dono: scito in fructibus venire non actum, sed quandam certitudinem, unde Christianus vi talium donorum, est certus vera esse, quæ credit, & ad quæ credenda dirigitur dono Intellectus, & scientiæ.

CAPUT IV.

De peccatis commissionis per se opposi- tis virtuti Fidei.

1 UT efformetur hic, & nunc rectum dictamen, seu conscientia de fide, homo debet per rationis inquisitionem scire etiam actus oppositos; nam opposita juxta se posita magis elucescunt. Alii opponuntur privative, alii contrarie: opponuntur privative peccata omissionis, quando omittimus ponere actus hic, & nunc præceptos. Opponuntur contrarie peccata commissionis. Præcedenter dicta sufficiunt, ut efformemus rectam conscientiam quoad fugienda peccata omissionis contra fidem: Ut recta efformetur circa peccata commissionis, distingue peccata per se opposita, & per accidens ratione periculi, quod immineret fidei: de his a gam c. 5.

2 Quot sunt specie peccata contrarie, & per se opposita fidei?

M. Primum est Paganismus, quo nolumus credere mysteriis revelatis, neque in sua veritate manifestatis per testamentum novum, neque in figura propositis in veteri: Secundum est Hebraismus, quo recipimus figuras Testamenti veteris, sed nolumus credere veritati revelatæ per Jesum Christum, & per Spiritum Sanctum Ecclesiæ: Tertium est hæresis, qua credimus aliquas ex prædictis veritatibus, non omnes. Hæ tres opponuntur actui interno fidei. Quartum est blasphemia hæreticalis opposita actui externo, tamen cum S. Th. agemus de blasphemia in generali. Quintum est Hebetudo sensuum; & sextum cæcitas mentis: hæc duo opponuntur dono Intellectus: septimum est ignorantia rerum fidei, opposita dono Scientiæ de qua sufficienter dictum est p. 1. cap. 35

3 D. Peccata opposita actui interno vocantur omnia nomine generico, Infidelitas: At dic specialiter de hæresi, super qua instructus cognoscam cetera non ita in Christianis obvia?

M. Est error in Intellectu Christiani cum pertinacia in voluntate circa aliquem articulum fidei: Est error, quare non sufficit ignorantia: vide p. 2. c. 35. nu. 1. Est error cum pertinacia: Hæc extat, quando sciens homo Christianus Ecclesiam aliquid definivisse, vult tenere contrarium: Ambo ad hæresim requiruntur; unum sine alio non sufficit. Rusticus credens Christum non esse totum sub utraque specie, sed ignorans quod id Ecclesia definierit, est hæreticus materialiter, & etiam sine peccato. At si sciat Ecclesiæ definitionem, & per unicum instans id credat, est hæreticus formaliter.

4 D. Petrus non absolute discredit, sed dubitat, sciens tamen Ecclesiam definivisse contrarium, quod peccatum committit?

M. Si voluntarie dubitat, etiam per unicum instans, est hæreticus formaliter, quia *dubius in fide est infidelis*; nam habet errorem cum pertinacia: Error est omnis conceptus, quem de re habemus contra id, quod debemus.

5 D. Credidit contra fidem, sed negat se pertinacem: quia ignorabat de finitionem Ecclesiæ?

M. Ex p. 1. c. 35. nu. 8. habes, quomodo

procedas cum pœnitente, qui allegat ignorantiam invincibilem de mysteriis Fidei; eodem modo procede cum allegante ignorantiam definitionis Ecclesiæ. Et pro hæresi est regula S. Th. tum 1. p. q. 32. a. 4. tum hic qu. 11. a. 2 ad 3. Si discredo articulum obvium, & facile cognoscibilem, hoc ipso, quod illum discredo, est cum pertinacia; etenim non ignoro invincibiliter Ecclesiam definivisse talem articulum, qui mihi propositus fuit per Ministros Ecclesiæ: si non sit obvius, nec expresse definitus, tunc ante definitionem expressam non erit hæreticus formaliter, qui contrarium senserit. Hac methodo quotidie procedit Ecclesia. Quosdam articulos proponit, ut Catholicos, non tamen declarat hæreticos, qui contrarium senserunt ante definitionem. Ut ergo recte judices, semper in particulari considera, & interroga pœnitentem, ubi non explicat; præ omnibus consule Ministros S. Tribunalis, apud quos videbis plura definita judicio authoritativo, quæ tunc poteris determinare doctrinali.

6 D. Est ne unicum specie peccatum hæresis, an multiplex, itaut pœnitens teneatur aperire in confessione, cui adhæserit?

M. Est specie multiplex: Peccata diversificantur specie per diversitatem objecti, cui adhæreo, & ita S. Tribunal in praxi exigit, ut explicentur variæ hæreses. Huic praxi Ecclesiæ te conformabis: Distinguuntur autem specie, quando sunt contra specialem articulum. Ut cognoscas, quando veniant sub speciali articulo, vide q. 1. a. 6. & 8.

7 D. Apostasia est ne species infidelitatis distincta a reliquis?

M. Ex qu. 12 distingue tres Apostasiæ species: prima est, cum initiatus Ordine sacro, relinquit habitum suum animo non amplius vivendi vitam Ecclesiasticam sibi debitam; secunda, cum relinquit eodem animo habitum regularem: tertia, cum professus fidem Catholicam, ab ea deficit; & vide, an amplectatur hæresim, an Hebraismum, an Paganismum: quod quis primo professus fuerit fidem Catholicam ex q. 12 a. 1. ad 3. non diversificat speciem; est circumstantia aggravans; quare aperienda in confessione, quia variat judicium Confessarii; & aperiendum, si pluries apostatavit, & pluries rediit.

8 D. Explica quartum peccatum, quod dicitur blasphemia, opposita actui externo, prohibeturque secundo Decalogi præcepto?

M. Blasphemia opposita actui externo fidei est hæreticalis; At S. Th. qu. 13. & 14. agit de omni blasphemia, cum quo dic, blasphemiam esse convicium in Deum vel Sanctos: si solum corde concipitur, erit blasphemia cordis; si ore profertur, blasphemia oris; si facto quis convicietur Deum, vel Sanctos, blasphemia operis. Sive sit in Deum, sive in Sanctos, est ejusdem speciei S. Th q. 13 a. 1. ad 2. Distinguitur simplex ab hæreticali; & simplex opponitur virtuti Religionis. Hæreticalis addit supra simplicem, quod affirmet aliquid contra articulos fidei; quare dicens: *Deus est maledictus*, profert blasphemiam hæreticalem; dicens: *Deus sit maledictus*, profert simplicem, quia non affirmat, sed tantum optat.

9 D. Nulla est differentia inter blasphemiam hæreticalem, & hæresim?

M. Est maxima: Possum injuriari Petrum, vocando furem, sed non credendo, & possum vocare credendo, quod sit fur: hæc secunda est major injuria, quam prima. Applica hæc Deo, si dico: *Deus est injustus*, non credendo, hæreticaliter blasphemo: si credo, sum hæreticus; quare, cum pœnitens se accusat, interroga, si crediderit etiam pro uno instanti; nam tunc est hæreticus: hæresis enim, ut alia peccata, committi potest in uno instanti, si sciam, Ecclesiam definivisse contrarium.

10 D. Ut blasphemia sit peccatum mortale, requiritur ne animus conviciandi Deum?

M. Ex q. 13. a. 1. ad 1. sicut ad peccatum mortale furti non requiritur animus formalis displicendi Deo, aut proximo, sed sufficit advertere, quod res sit alterius; ita ad mortale peccatum blasphemiæ sufficit advertere, quod verba sint Dei convicium: qui habet illum animum, committit duo peccata; alterum odii contra charitatem, alterum blasphemiæ contra religionem, vel contra fidem, si sit hæreticalis.

11 D. Ex n. 8. est blasphemia cordis, oris, & operis: mihi videtur tantum una oris?

M. Ap-

M. Antequam proferas, v g. *Deus sit maledictus*, habes hunc conceptum in corde: si ergo non proferas exterius, erit blasphemia cordis: Blasphemia operis esset, quando quis ex c.2 n. 3. obligatus facto profiteri fidem, omitteret cum injuria Dei.

12 D. Quæ sunt opera de se injuriosa Deo, ut propterea dici possint blasphemię?

M. Omne peccatum est injuriosum Deo, sed aliqua sunt de se specialius injuriosa; & sunt sex, vocanturque blasphemiæ in Spiritum Sanctum, prima est *Desperatio* opposita virtuti Spei: secunda *Præsumptio* eidem Spei opposita: tertia *Impęnitentia*, seu propositum formale non pœnitendi, opposita virtuti Pœnitentiæ: quarta est *Obstinatio*: differunt Impęnitentia, & obstinatio, quod illa firmat se in peccato, esto videat, & consideret damna peccati, præsertim Infernum: ista firmat se in peccato, considerans delectationem ex peccato. Obstinatio non est species peccati, sed circumstantia notabiliter aggravans quamcunque speciem peccati, S. Th. q.88.a 6.in fin. Quinta est *Impugnatio Veritatis agnitæ*: non est determinata species peccati, sed diversas juxta diversas formaliter veritates, quas impugnat: sexta *Invidentia fraternæ gratiæ*, qua quis, ait S. Th.qu.14 a.2. *invidet gratiæ Dei crescenti in mundo*, & juxta diversitates gratiarum, erit diversum specie hoc peccatum, v. g. si trister, quod aliquis sit justus per gratiam sanctificantem, vel quod habeat gratiam gratis datam miraculorum. Peccata rarissima, sed si contingant, inquire speciem omnem specialissimam, quomodo de se sint specialius injuriosa Deo, explicat S. Th.q.14. Vide ipsum, qui a.2.ad 4. schisma reducit ad invidentiam: Omnes hæ blasphemiæ sunt contra dona Spiritus Sancti.

13 D. Explica ultima duo peccata?

M. Hebetudo sensus, & cæcitas mentis opponuntur fidei, quatenus opponuntur dono intellectus, cujus aliquis actus præexigitur ad eliciendos actus fidei. Ex c.3. n.2 donum Intellectus in eo consistit, ut percipiantur termini propositionis, quæ creditur: In corporalibus dicitur cæcus, qui nihil omnino videt: hebes visu, qui non distinguit objecta, quantum debet. In spirituali dicitur cæcus mente, qui nullatenus percipit terminos, quos debet percipere in judicio formando per donum intellectus: Hebes sensu, qui non distinguit, ut debet. Donum intellectus est simul speculativum, & practicum: Ut speculativum, debet percipere terminos hujus actus v. g. *Christus est crucifixus*: Ut practicum, terminos hujus, v. g. *Ad promerendam vitam æternam requiritur mortificatio carnis*. Quoad primum, si nullatenus percipiat, ly *Christus* importare duas naturas, divinam, & humanam &c. erit cæcus mente si percipiat, non tamen distinguat, uti debet, erit hebes sensu. Confessarii experiuntur hujusmodi morbis laborare plurimos, quorum alii ad Confessionale approximant, uti narrantes historice sua peccata, non perfecte percipientes, vel non videntes, quid intersit inter confessionem, & simplicem narrationem: alii communicant, non distinguentes inter Panem de Cœlo, & panem communem, quoad dispositionem accipiendi. Videntur alii divina, velut somnolenti, ac lethargici. Confessor hos omnes reprehendat acriter, non tamen damnet peccati specialis, nisi sciat ipsos advertisse, quod facile inciderent in hujusmodi hebetudinem, aut cæcitatem, & cum hac inadvertentia neglexerint remedia, ne incurrerent. In istis casibus, & hebetudo, & cæcitas essent peccata distincta, in confessione specialiter explicanda, quoad speciem, & numerum, vel saltem quoad tempus, quo permanserunt in illis, & poterant percipere juxta proprium statum, & de credendis, & de operandis, ut cognito tempore, Confessor possit habere numerum *circumcirca*. Ex c. 3. n. 4. dona nos obligant ratione fidei, vel operationum ad Christianos pertinentium, ideo peccata hebetudinis, & cæcitatis multiplicantur numero, ut ratione illorum, omittuntur actus præcepti.

14 D. Hebetudo hæc, & cæcitas non videntur peccata inhumana, ut opponantur dono Intellectus?

M. Sunt inhumana, ut Ignorantia, ex p.1.c.35.n.19.

CAPUT V.

De peccatis per accidens oppositis Virtuti Fidei.

1 VOco peccata per accidens opposita fidei actiones, quas Ecclesia prohibet ratione periculi circa fidem, Peccat utique contra fidem, qui exercens actionem aliquam, etiam indifferentem, cognoscit ex ea se constitui in periculo proximo hæresis, vel alterius ex enumeratis c.4 sed de his nunc non loquor. Prohibitæ sunt ex natura rei. Adverto solum, quod non potest dari regula generalis ad dignoscendum, quæ importent hoc periculum proximum, Confessor considerabit circumstantias, statum personæ, si sit idiota, puer, fœmina, parum firmus in fide &c His esse potest proxime periculosa v. g. lectio alicujus libri, quæ talis non erit docto. Et si conjiciat periculum hoc; debet prohibere talem lectionem, esto librum Ecclesia permittat universitati Christianorum.

2 Aliæ non important de sui natura periculum proximum, sed quia sunt multum periculosæ, præsertim respectu multitudinis, illas Ecclesia absolute prohibuit cuilibet fideli, determinando etiam aliquando, quod operans illas habeatur ut suspectus de fide. Loquor nunc de his, quæ ante prohibitionem vel erant permissæ, ut est lectio nonnullorum librorum, vel non prohibitæ, ut contra fidem, v. g. sollicitatio Confessoris in Confessione ad turpia. Lectio libri ante prohibitionem, licet permissa cuicunque ex illa non incurrat periculum fidei: post prohibitionem, si declaretur doctrina esse contra fidem (non tantum contra bonos mores) esset peccatum cuicunque legenti sine licentia, oppositum virtuti fidei, ad quam pertinet ex determinatione illa Ecclesiæ: Sollicitatio ante Bullas erat peccatum gravissimum; sed per Bullas reductum est ad peccatum contra virtutem fidei.

3 Non enumero singulas, quia principaliores continentur in Edicto S. Inquisitionis, dandum cap 6. Confessarii omnes debent frequenter legere, notando singulos apices, & verba semper in proprio sensu, ne ex una parte deficiant suo muneri, in quo gravissimæ pœnæ Rei erunt apud S. Tribunal, ex alia ne gravent pœnitentes, obligando adire S. Tribunal, ubi vere non extaret hæc obligatio. Satius autem erit abundare, in mittendo illos: Tribunalis Ministri optime conscii suarum facultatum, antequam in particulari, & judicialiter accipiant delictum, interrogant minute denunciantem, & dimittunt, si comperiant non esse suæ jurisdictionis. In dubio nihil agat Confessor sine consilio Tribunalis.

4 D. Quare Ecclesia prohibuit tot actiones contra fidem, paucissimas contra alias virtutes?

M. Quia gerit se more Sapientis Architecti, & Medici. Architectus principaliter insistit, ne fundamentum patiatur; Medicus principaliter curat morbos, qui sunt circa cor. Ambo invigilant contra omne periculum, etiam non proximum, quod immineat, quia fundamento nutante, & corde infecto, sequitur ruina, & mors. Fides est fundamentum ædificii, & cor vitæ spiritualis. Eodem spiritu, procede tu, avertens a pœnitentibus omne periculum circa doctrinam fidei.

5 D. Opera in edicto Inquisitionis contenta spectant ad præceptum negativum Ecclesiæ, quo illa prohibuit, & per suam determinationem posuit sub numero peccatorum fidei oppositorum; extatne præceptum affirmativum, quo posuerit aliquam actionem sub virtute Fidei, adeo ut ejus omissio sit contra fidem?

M. Extat: nam obligamur denunciare, quos cognoscimus reos contra tale edictum. Circa quam obligationem, noto sequentia: Primo, non omnia peccata in edicto contenta sunt reservata: v.g. superstitio, blasphemia hæreticalis, sollicitatio Confessoris a quolibet absolvi possunt, nisi specialiter Episcopus reservet; tamen, reus sacramentaliter absolutus, judicialiter damnabitur ad triremes, vel alias pœnas contra ipsos inflictas; secundo, ubi pœnitens se accusat de criminibus in Edicto contentis (& aliàs non reservatis) Confessor suavibus, & efficacibus verbis, ostendat, pro evadendis pœnis, nullum aliud remedium extare quam immediate spontaneum comparere coram Tribunali. Summa

ma enim misericordia suscipit spontanee comparentes, dummodo non sint diminuti, sed omnia ultro fateantur contra Edictum commissa, priusquam juridice denuncientur. Imo ubi reus integre comparuit spontanee, etiamsi subsequenter mille testes deponerent contra illum de crimine sponte confesso, & correcto per pœnitentias salutares orationum &c. Tribunal non ultra procedit. Saxeus profecto erit pęnitens, qui hæc audiens renuat comparere spontaneus: tertio, reus ipse non tenetur sub mortali ad denunciandum se ipsum: quarto, ex duobus complicibus alter sub mortali tenetur denunciare alterum, esto essent strictissimi consanguinei. Ne quid vero complex denuncians patiatur ex subsecutura confessione complicis, Confessor hortetur, ut primo sponte compareat pro suo delicto, & secundo denunciet complicem: quinto, in delictis hujusmodi non est præmittenda correctio fraterna: tum quia hæc præcedere debet, *si peccaverit in te* personam privatam frater tuus, non in Ecclesiam: tum quia suspectus de fide est suspectus, quod nolit se subjicere judicio totius Ecclesiæ, quomodo igitur sperare potes, quod se corriget ob tuum privatum judicium? & aliàs, ubi admonentur, est grande periculum, ne fugiendo se subtrahant a pęnis promeritis, tran feranturque ad inficiendas alias provincias: sexto, denunciandi sunt Confessores delinquentes contra Bullam *de sollicitatione*, quamvis unicum proferant inhonestum verbum, quod protulerint, sollicitati promissis, & minis a pœnitente. Quia solum Bulla est contra Confessorem, neque tenetur confiteri spontanee suum crimen; si Pœnitens ex simplicitate referat, non attenditur. Si petat, quomodo debeat se gerere in tali casu: respondeat Confessor, ut sincere dicat a pristino Confessore dicta sibi esse talia, vel talia verba, quæ vere dixit, & in reliquis expectet interrogationes Inquisitoris, cui nunquam mentiatur: septimo, qui agnoscens reum contra hoc edictum, & sciens edictum, non satisfecerit infra triginta dies, pręcepto in virtute sanctæ obedientiæ per illud lato, post dictum terminum, incidit in excommunicationem majorem reservatam Tribunali.

6 D. Potest ne fides periclitari aliter, quam modis in Edicto contentis?

M. Potest etiam ex modo loquendi. Ut ait S Hieronymus. *Ex verbis incaute prolatis incurritur hæresis.* Propterea aliquando Ecclesia prohibet nonnullas locutiones, quæ possunt sumi in malam partem. Hoc modo S. Th. asserit prohibitam hanc thesim *Christus est creatura*. Plurimæ hodie turbæ vexant Ecclesiam ob nonnullos, qui volunt uti modo loquendi antiquo, a pluribus sæculis jam obsoleto. Id pęnitenti non permittat Confessor; exemplum Hieronymi proponat, qui nunquam usurpare voluit nomen *hypostasis*, quousque ab Apost. Sede certioratus non fuit de licito illius usu. Filius ita reveretur matrem carnalem, ut nullum addiscat idioma, quod reprobet mater. Pari pietate colenda est Mater Ecclesia.

7 D. Peccata fidei opposita, admittunt ne parvitatem materiæ, vi cujus reddantur venialia?

M. De natura sua sunt mortalia, ut p 1. c. 34 nu. 6. Applicando hic doctrinam c. 36. dico parvitatem materiæ, non excusare, ubi quis omittit actum fidei pro tempore, quo præcipitur, uti neque si omittas denunciare suspectos de fide. Sed neque peccatum commissionis: imo irreverentia est major in Deum, quo leviora sunt, quæ non credit. Materiæ parvitas excusabit, si quis unam, vel alteram lineam legat libri Hæretici: dummodo absit omne periculum.

CAPUT VI.

Edictum Sanctæ Inquisitionis circa obligationem denunciandi delicta spectantia ad ipsum Tribunal.

1 ILud est hic inferendum, ut scias casus principaliores, in quibus, sub pęna excommunicationis Ecclesia præcipit denunciandos Reos.

Nos .., divina misericordia S.R.E.Cardinales in tota RepublicaChristiana contra hæreticam pravitatem Generales Inquisitores ab Apostolica Sede specialiter deputati.

2 *Cum longa experientia nobis constet, multos ex malitia, alios ex inobedientia, & alios ex ignorantia, non satisfacere obligationi, quam habent, denunciandi Sanctæ Inquisitioni delicta ad ipsam spectantia; ideoque contingere gravissima inconvenientia, & errores, non solum contra bonos, & Christianos mores, verum etiam contra Fidem Catholicam, Nos, quibus præcipue debet cordi esse Dei gloria, conservatio, & augmentum Fidei Catholicæ, & salutis Animarum, volentes providere tanto incomodo, Apostolica authoritate Nobis commissa, præcipimus in virtute Sanctæ Obedientiæ, & sub pęna excommunicationis latæ sententiæ; præter alias pęnas prescriptas per Sacros Canones, decreta, Constitutiones, & Bullas Pontificum, tenore præsentis Edicti, omnibus, & singulis, cujuscunque status, gradus, conditionis, & dignitatis, Ecclesiasticæ, & Sæcularis, ut infra mensem, cujus decem dies sint pro primo, decem pro secundo, & decem pro tertio termino peremptorio, ut denuncient, & juridice notificent Sanctæ Inquisitioni, aut locorum Ordinariis, omnes, & singulos quos sciant, habuerint, vel habebunt notitiam.*

3 *Quod sint Hæretici, aut suspecti, vel difamati de hęresi, ant illorum credentes, fautores, receptatores, aut defensores; Adhęserint, vel adhęreant Ritibus Judęorum, Mahumetanorum, aut Gentilium, aut apostataverint a Fide Christiana.*

4 *Quod fecerint, vel faciunt actus, ex quibus argui possit pactum expressum, vel tacitum cum Dęmone, exercendo incantationes, magias, sortilegia, offerentes suffitum, incensum, ad inveniendum thesauros, & alia, petendo responsa illorum, invocando, & promittendo obedientiam, consecrando pentaculos, libros, enses, specula, & alia, in quibus interveniat nomen, & opera ipsius.*

5 *Quod se ingesserint, aut ingerant in experimentis Necromanticis, aut Magicis cujuscumque generis, ingrediendo circulos, faciendo experimentum Amphoræ, aut Cribri, ad inveniendos thesauros, res occultas, furto ablatas, aut amissas, vel faciendo similes actiones superstitiosas ad alios fines, maxime, cum abusu sacramentorum, rerum sacrarum, aut benedictarum.*

6 *Quod absque debita licentia retineant scripta continentia hæreses, aut libros Hereticorum tractantes ex professo de Religione, illos legerint, tenuerint, impresserint, aut imprimi fecerint, vel legant, teneant, imprimant, aut imprimi faciant, introducant, aut defendant sub quovis prætextu, & colore.*

7 *Quod habeant libros Necromanticos, Magicos, aut continentes incantationes, sortilegia, & similes superstitiones, maxime cum abusu rerum sacrarum.*

8 *Quod contra votum solemne factum in Religione approbata, aut post susceptos Ordines sacros contraxerint, aut contrahant matrimonium.*

9 *Quod prima uxore vivente, nubant alteri, vel primo vivente marito secundum accipiant.*

10 *Quod contra decreta, & Constitutiones Apostolicas abusi fuerint, vel abutantur Sacramento Pęnitentiæ, utentes Confessione, & Confessionali ad fines inhonestos, sollicitando Pęnitentes in ipsis ad turpia, & cum his differentes de rebus illicitis, & inconvenientibus fini, propter quem fuit institutum.*

11 *Quod protulerint, vel proferant blasphemias hęreticales contra Deum, & B. Virginem, & Sanctos, aut procedant ad aliquem actum offensionis, & contemptus contra imagines, & figuras idem repræsentantes.*

12 *Quod induxerint aliquem Christianum ad Judaismum, aut aliam sectam Fidei Catholicę contrariam, aut impediverint a baptismo Judæos, vel Turcas.*

13 *Quod non ordinati Sacerdotes, ausi fuerint sacrilege, aut audeant celebrare, esto non protulerint verba consecrationis, aut pręsumserint ministrare sacramentum Pęnitentiæ Christianis, etiamsi actu non absolverint.*

14 *Præterea declaratur, quod qui, juxta præsens edictum, non denunciabunt, a nemine absolvi possunt, nisi a Sancto officio,* post-

postquam in eo juridice denunciaverint delinquentes; nec possint satisfacere huic obligationi per scripta, vel epistolas absque nomine, & cognomine Authoris, vel aliis modis incertis, quorum nulla habetur ratio in Sancto Tribunali.

15 *Ulterius declaratur per supradictam expressionem casuum, ut supra commemoratorum, non excludi alios casus ad Sanctum officium spectantes, & comprensos in Sacris Canonibus, Constitutionibus, & Bullis Pontificum. Nec praesenti Edicto intelligatur derogatum aliis provisionibus Canonicis, & Apostolicis, neque aliis edictis Ordinariorum, & Inquisitorum.*

16 *Et ne praesentis Edicti possit ignorantia obtendi, praecipimus affigi per consueta loca Urbis, & notificari Episcopis Urbium Romae vicinarum, in quibus non adsunt Inquisitores, ut illud publicent, ordinentque suarum Diœcesseon Parochis illud legere quotannis primis Dominicis Adventus, & Quadragesimae; quod pariter fieri volumus a Parochis, & Regularibus Urbis, in propriis Ecclesiis, tempore majoris concursus populorum: & postea illius exemplar affigi in Ecclesiis, & Sacristiis.*

CAPUT VII.

De Absolutione à peccatis contra Fidem.

1 D. Quis absolvit à peccatis omissionis, contra fidem?

M. Nullum ex his invenio reservatum, nisi peccatum omittentis denunciationem debitam ex precepto Ecclesiae; nam sciens edictum, & aliquem peccasse contra illud, si omittat denunciare per triginta dies: post illud tempus incurrit excommunicationem reservatam S. Tribunali, a qua nec in Jubilæo potest absolvi, nisi prius denunciet.

2 D. Est ne reservatum aliquod peccatum commissionis oppositum fidei ex praecepto Ecclesiae?

M. Bulla Cœnae §. 1. reservat peccatum, quod quis committit modis ibi explicatis circa libros quosdam. Debent primo esse Haereticorum; secundo continere haeresim, vel etiamsi non contineant haeresim, & sint Haereticorum, si tractent de Religione, haec interroga particulariter, si pœnitens non sufficienter se explicet: secundo quicunque peccant contra septimum §. quem diligenter saepius leges.

3 D. Est ne reservatum aliquod peccatum ex illis, quae per se opponuntur fidei?

M. Ex c. 4. n. 2. septem peccata per se opponuntur fidei. Tria prima sunt reservata in §. 1. quartum, blasphemia haereticalis, non est reservata Romae, sed solent reservare Episcopi: vide Diœcesis casus reservatos.

4. D. Intelligitur ne in dicto primo §. reservata quaelibet haeresis?

M. Alia est mere interna, & alia etiam externa: Qui verbo profert errorem contra fidem, est blasphemus haereticaliter, si non credit: si credat, sed sine pertinacia, quia ignorat invincibiliter contrarium fuisse definitum ab Ecclesia, ubi haec ignorantia potest admitti, est haereticus materialiter, & non peccat, nisi quousque adjungat pertinaciam: ubi haec adjungitur, est haereticus formaliter, & externus, etiamsi proferat nemine audiente, nec valente audire, etiamsi non proferat ore, sed tantum scribat, vel faciat aliud signum externum, sufficiens ad exprimendum, quod ipse taliter credat; & quicunque sit, comprehenditur in dicto primo §. Si vero sit haereticus tantum mentaliter: non incurrit excommunicationem, & potest absolvi a quolibet, quia Ecclesia non judicat de internis.

5 D. Potest ne haeresis externa absolvi saltem virtute Jubilaei?

M. Vide dicta p. 1. c. 21. n. 5.

6 D. Petrus externe amplectitur sectam Mahometi, sed in corde retinet fidem, est ne excommunicatus?

M. Non, sed a quocunque absolvi potest: In foro tamen externo ad cautelam absolvitur ab excummunicatione, debet que denunciari, ac si vult effugere pœnas, comparere spontaneus, vide part. 1. c. 19 n. 3. & hic c. 5. n. 5.

7 D. Quas pœnitentias imponam pro peccatis contra fidem?

M. Vide dicta p. 1. c. 13. n. 19.

8 D. Adsunt ne Theses prohibitae circa fidem, & peccata illi opposita?

M. Quoad objectum formale, quod est revelatio divina facta Ecclesiae Catholi-

cae,

cæ, & per hanc nobis proposita, vide 23. Inn. XI. Quoad materiale credendorum, vide 26. quoad actum internum, vide primam Alex. VII. 16. 17. 19. 20 21 & 65. Innoc. quoad externum, vide 18. Innoc. quoad ignorantiam oppositam dono Scientiæ vide 64. ejusdem: quoad præceptum affirmativum denunciandi, vide 5. 6 & 7. Alex VII Quæ tangunt absolutionem ab hæresi habes p. 1. c. 18. n. 23.

CAPUT VIII.

De Virtute Spei, & ejus Actibus.

1 FOrmato recto dictamine circa secundam præmissam particularem syllogismi operativi in materia fidei, quæ est prima virtus, procedo ad ea, quæ post sunt ordinare similem præmissam in materia secundæ, scilicet, Spei.

2 De hac, ut est passio appetitus sensitivi, vide p. 1. c. 32 Virtus Teologica residet in voluntate, & procedit hoc modo. Justificandus ex Trid. sess. 6. cap. 6. ante omnia debet credere *vera esse, quæ divinitus promissa sunt*. Hic est actus fidei circa Deum Remuneratorem (& fuit necessarius in omni lege) Perceptis terminis importatis in Deo Remuneratore, nempe, vita eterna gloriæ, & gehennæ, cognitisque proprietatibus utriusque, & quod gloria sit maximum bonum, inclinatur voluntas, ut complaceat, & desideret hanc gloriam: hæc complacentia, & desiderium sunt actus Voluntatis, ut est Concupiscibilis; Quia deinde cognoscit hoc bonum esse arduum, Voluntas, ut Irascibilis, per spem firmatur in tali desiderio.

3 Spes ista respicit quatuor causas nostræ salvationis: primo finalem, quæ est ipse Deus: nam speramus consequi Deum, licet id, quo consequimur Deum, sit visio beata: secundo efficientem, quæ dabit ipsum finem, & media pro consequendo fine: hæc etiam est ipse Deus: tertio causam formalem, seu motivam, a qua movemur ad sperandum, quod Deus poterit, & volet dare nobis se ipsum: Hæc est ipse Deus sub ratione duplicis attributi, ut est Omnipotens, qui potest, & Misericors, qui vult dare nobis beatitudinem: quarto causam instrumentalem. Hæc est aliquid creatum: & alia est necessaria omnino, alia utilis; necessaria est duplex, gratia Dei, tam actualis, quàm habitualis, collata nobis per Christum; & nostra bona opera facta per illam gratiam. Utilis sunt orationes Sanctorum, & quædam superogationis opera, ut facere eleemosynam quando non est in præcepto &c. Necessaria, debemus comprehendere in ipso actu Spei, vide *Instr. Cler.* c 6 n. 11. ideo semper proponenda sunt opera bona; & est differentia inter Spem, & Charitatem: Ista nunc facit saltem aliquem actum bonum, nempe, Contritionem: Illa proponit pro futuro.

4. D. Tenemur ne præcepto affirmativo ad aliquem Spei actum?

M. Juxta dicta de fide c. 1. n. 19. tenemur primo: cum pervenimus ad usum rationis: secundo in articulo mortis, tertiò, quinquies, vel sexies in anno.

5 D. Sunt ne præcepti nobis a Christo aliqui particulares actus Spei?

M Ex p. 1. c. 35. n. 5. tenemur scire, & aliquoties recitare orationem Dominicam Ex 2. 2. q. 83. a. 1 ad 1. oratio est interpres desiderii, quòd si sit de bono arduo, firmatur per spem: quare quæ sunt petitiones Orat. Dominicæ. tot in nobis præcedunt actus Spei, & quia obligamur ad orationem Dominicam, obligamur etiam ad Spem.

6 D. Universitas Christianorum obligatur ne ex præcepto Ecclesiæ ad actum Spei.

M. Nullum super his invenio Ecclesiæ præceptum per se obligans; ob rationem de fide adductam cap. 1. n. 31 Per accidens obligantur ex præcepto audiendi sacrum, cujus rationibus non possunt consentire, nisi sperent: ex præcepto confitendi, quod ut impleatur, conjungi debet cum spe veniæ: ex præcepto communicandi, quod fit cum spe gratiæ. Catechumenus toties obligatur, quoties ante baptismum, tenetur recitare orationem Dominicam. Ecclesiasticus quoties in officio, obligatur ad hanc, & ad Salutationem Angelicam, quæ ex *Instr. Cl.* cap. 8. n. 17. tota est actus Spei. Obligatur Sacerdos, quando tenetur celebrare, tum propter orationes, tum propter Symbolum Nicænum, in quo ex q 17. art. 6. ad 2. dicens: *Expecto resurrectionem mortuorum, & vitam venturi sæculi,* fidem de duobus hisce mysteriis manifestat

per

per actum Spei. Hæc de Spe; cætera vide apud S. Th. q. 17. & 18.

CAPUT IX.

De Dono Timoris.

1 Quia non potest scire species, nisi sciatur genus, sub quo continetur, S. Th. q. 19. explicaturus donum Timoris, explicat timorem in genere. Quintuplex est Timor: primus naturalis, quando quis ex apprehensione mali contristantis naturam, refugit illud per actum Irascibilis. Hoc modo bruta cognoscentia cognitione sensitiva mortem esse maximum malum, refugiunt; & homo refugit per voluntatem ad cognitionem intellectivam antequam incipiat ratiocinari, an sit subeunda ob bonum virtutis. De hoc timore S Th 1.2 q.41.a.3.

2 D. Quomodo vocatur Secundus Timor?

M. Mundanus: Prima omnium passionum est amor: ex isto profluunt cæteræ. Igitur judicium de timore sumendum est ex amore, a quo procedit, eritque timor mundanus, si procedat ex inordinato amore temporalium. Timebat, ac fugiebat mortem S. Athanasius; at non timore mundano, quia non ex amore inordinato vitę, sed ut obediret Christo, Matt. 10 *Cum vos persequentur in ista civitate, fugite in aliam*. Christiani timore persecutionis negantes Christum, mundane timent, quia inordinate, & plus quam amanda sit, amant vitam. Mundanus est timor Confessoris, qui ne perdat pœnitentem, connivet illius peccatis, & quærit opiniones laxiores, ut illum possit absolvere, quando est in occasione proxima &c Hic timor prohibetur per accidens ratione inordinati amoris, a quo procedit; quare erit peccatum mortale, si talis sit amor: veniale, si venialis amor; & ut amor temporalium admittit parvitatem materiæ, ita Timor; nec obligatur pœnitens ad dicendum in confessione, quod ex timore mortis negaverit, v. gr. fidem, sed sufficit accusare, quod negavit fidem. S. Th q 19.a. 3.

3 D. Quomodo vocatur tertius Timor?

M. Servilis; & est, quando quis timet pœnam cognitam per fidē ex revelatione divina imminere peccato. S. Th.a 2. ad 4. Iste, si excludat voluntatem peccandi, est supernaturalis, & bonus, quia regulatur a fide, quæ est principium supernaturalitatis p. 1. c. 13. n. 3. Non excluderet voluntatem peccandi, si dicerem: *Doleo de peccatis ob metum gehennæ, sed, si non esset gehenna, non dolerem*. Est donum Spiritus Sancti, sed nondum inhabitantis, ex Trid. sess. 14. c. 4. propterea est actus inperfectus doni Timoris, ex iis actibus, qui sunt habitus, sed nondum habentis habitum; & procedit ex bono amore, quo quis amans se ipsum, refugit sibi tam grande malum; ad quem amorem tenemur. Quia timor iste dicitur principaliter respicere bonum proprium, explico, quomodo possit esse bonus. Homo timens gehennam; vult suum bonum, sed non ut ultimum finem: actus enim supernaturalis, & bonus respicit Deum, ut ultimum finem; & esset peccatum mortale, si respiceret se, ut ultimum finem: quare dicitur respicere principaliter se, quia non habet Deum, ut finem suum totius vitæ, sed solum in illo actu timoris; quo modo justus, dum venialiter peccat, respicit principaliter Deum: esto enim in illo actu respiciat se, quia tamen justi vita est adhuc habitualiter ordinata in Deum per gratiam sanctificantem, per hoc in peccato veniali respicit se minus principaliter, & magis principaliter Deum & quando justus timet gehennam, iste timor ex illa ratione respicit principaliter Deum. S Th.a. 4.

4 D. Extat ne præceptum eliciendi actum timoris servilis?

M. Trid. sess 6 c. 6 ostendit nos obligari ad hunc timorem, quando volumus justificari. Non obligat per se, sed per accidens, ratione justificationis, ad quam est medium; quare omissio non est explicanda specialiter in confessione, sed sufficit dicere, quod tempore debito, non se justificavit.

3 D. Quomodo vocatur quartus Timor?

M. Filialis: habet duos actus: primum, qui est revereri Deum: ex hoc procedit ad secundum, qui est fugere culpam ex amore Dei. Hoc est proprie donum Spiritus Sancti; quando ejus actus sunt perfecti, &

sunt

sunt tales, quando sunt conjuncti cum habitu charitatis. S. Th. a. 5.

6 D. Quomodo vocatur quintus Timor?

M. Initialis. Est mixtum ex duplici timore, servili, & filiali: Filialis habet pro forma charitatem, ita ut homo perfecte per totam vitam se subjiciat Deo; Saepe solus non est ita perfectus, ut simul sit cum habitu charitatis. Ut ad illum homo perveniat, assumit timorem servilem, etiam a Deo ordinatum ad charitatem, sed magis remote; atque ita simul juncti, ex conjunctione habent efficaciam producendi perfectam charitatem, quod neuter habet ex se solo. Idem videre est in naturalibus; Ignis parvus non habet ex se solo efficaciam producendi, aut conservandi calorem in aqua, si conjungatur ferro calenti, uterque simul junctus possunt, quod neuter ex se posset. Invenitur iste timor initialis in habentibus charitatem incipientem: quare Trid. insinuat illum sess. 6. c. 6. dum, memorato prius timore servili, addit: Deum, ***tanquam omnis justitiae fontem diligere incipiunt***: & ex hac dilectione incipiente vult peccatorem moveri adversus peccata per odium aliquod &c. S. Th. a. 2 & 8.

7 D Trid. ad justificationem requirit timorem filialem perfectum: hic autem dicitur imperfectus: quare non sufficiet?

M. Ex a. 8. de timore differe, sicuti de charitate. Charitas viae q 24. a. 8. dicitur perfecta: primo, si homo sit totus Deo deditus, ita ut ex vi sola charitatis, homo adhaereret Deo, etiamsi nullus esset timor gehennae, sicut in naturalibus ignis magnus ex se solo habet efficaciā calefaciendi aquam, esto non adesset simul ferrum calens. Timor ita perfectus non requiritur ad justificationem: secundo, charitas dicitur perfecta, quae, licet ex se sola non habeat vim, ut homo adhaereat Deo, illam recipit ex consortio timoris gehennę a Deo ordinati, ut medium pertrahendi nos ad suum amorem, sicut ignis parvus dicitur perfectus ad calefaciendum, quando potest calefacere sufficienter ex consortio ferri calentis. Hanc perfectionem habet timor initialis.

8 D. Qui fructus, & quae Beatitudo correspondent huic dono Timoris?

M. Prima, ***Beati Pauperes Spiritus &c.*** nam hoc donum subjicit perfecte hominem Deo; & paupertas in actu est humilitas subjiciens hominem Deo; Haec expressa illis verbis est actus perfectissimus istius doni. Ex fructibus correspondent modestia, Continentia, & Castitas; nam qui se subjicit perfectè Deo, moderate utitur rebus externis. S. Th. a. 12.

CAPUT X.

De peccatis Commissionis oppositis Spei, & Dono Timoris.

1 PEccamus peccata negative opposita Spei, & Dono Timoris: cum omittendo, violamus pręceptum affirmatium Posset dubitari, an quoties elicimus actum charitatis, praecedat actus Spei; & Timoris erga poenam. Innoc. XII de anno 1699. prohibuit librum inscriptum: ***Explication des Maximes des Saincts &c.*** in quo dicitur contineri haec Thesis. ***Datur habitualis status amoris Dei, qui est charitas pura. & sine ulla mixtione motivi proprii interesse. Neque timor poenarum, neque desiderium remunerationum habent amplius in eo partem. Non amatur amplius Deus propter meritum, neque propter perfectionem, neque propter felicitatem in eo amando inveniendam.*** Damnatio respicit asserentes dari statum, in quo ex vi status, animae possent elicere actus charitatis absque ullo actu Spei, vel Timoris imperfecti, qui est Timor poenarum: An Anima dari possit adeo perfecta, quę in aliquo casu eliciat perfectum actum charitatis, sine pręvio Spei, vel dicti Timoris, nec fuit quaesitum; neque debes inquirere: si casu aliqua accedat, erit tuum, nihil ex arbitrio gerere, sed consulere primo Judicem, & Doctorem a Deo constitutum, Episcopum, deinde alios viros doctos in Scholastica, & Mystica, quibus repraesenta statum, & perfectionem Poenitentis, quoad omnes circumstantias, illorumque judicio, & orationibus pete illuminari, ut discernas, num illusa sit Anima, vel tribuendum sit extraordinariae Dei gratiae, quod eliciat unum, vel alterum actum perfectae charitatis, absque ullo timore poenarum, vel spe praemii, saltem virtualiter concurrentibus ad charitatem.

2. D.

2 D. Quot sunt peccata commissionis contrarie opposita spei, & dono Timoris?

M. Spei opponuntur contrarie duo, Desperatio, & Præsumptio: Dono Timoris Timor mundanus, de quo c.9.n 2.quare nihil restat dicendum.

3 D. Quid est Desperatio opposita Spei Theologicæ, & c. 4. n. 12 dicta est peccatum in Spiritum Sanctum?

M. Per hanc, ob difficultates, quas habebit in consequendo Deum, voluntas ut Irascibilis, hic, & nunc assentit a se nullatenus consequendum; Christianus desperans credit Deum Omnipotentem, & Misericordem, causam nostræ salutis, ab eo dari media huic impetrandæ, sed concludit, quod hic, & nunc non prçstabit hæc omnia sibi, per hunc syllogismum quatuor terminorum: *Deus non dat vitam æternam immerentibus, sed ego sum immerens, ergo mihi non dabit vitam æternam.* Ita voluntas movetur ad actum desperationis; Syllogismus habet quatuor terminos major intelligitur de immerentibus in morte, non de immerentibus hic, & nunc; minor supponit pro immerentibus hic, & nunc. Hoc peccatum oritur ex Accidia; est gravissimum, nec admittit parvitatem materiæ ex p. 1. c. 36. n. 6. non tamen est reservatum Papæ. An Episcopi reservent, vide casus reservatos propr.æ Diœcesis, S Th. q. 20

4 D. Quid est Præsumptionis peccatum?

M. Ex S. Th.q.21 a.1. est duplex: aliud procedens a voluntate, ut Irascibili, per judicium, quo hic, & nunc judico aliquid possibile meis viribus, quod vere non est tale; Hoc opponitur Magnanimitati, ut suo loco. Aliud procedit a voluntate, ut Irascibili, per judicium, quo hic, & nunc judico dandam esse mihi gloriam æternam per Dei potentiam, & misericordiam, sine respectu ad justitiam, quæ in adultis ordinavit dare gloriam per merita, & gratiam santificantem per dispositiones prævias; & præsumo, quod habeat sine his mer t s, & dispositionibus. Hoc oritur ex Superbia; est gravissimum, & in Spiritum Santum, non admittens parvitatem materiæ, quia qui in minimo nititur contra justitiam Dei, tollit omnem: non tamen est Papæ reservatum. Videns esse duplex specie, in confessione, cura, explicari motivum præsumptionis, ut cognoscas speciem, & ex S. Th. q. 130. a. 1. ad 1. adverte in secundo contineri primum.

5 D. Quas pœnitentias imponam peccanti contra Virtutem Spei?

M. Nullas Ecclesia in particulari determinavit; quare dirigendi erunt juxta regulas generales Ritualis p. 1. c. 17 n.23. quod imponantur contrariç peccatis. Omissio actuum Spei prçceptorum provenit ex desidia, torpore, aut otio: quare maxime sunt objurgandi, imo pote qui deseruerint per longum tempus omnem orationem; ad devotionis studia sunt obligandi præcipue ad orationem Dominicam, & Salutationem Angelicam Desperantes, leniter tracta retrahe a nimia consideratione propriorum criminum: attrahe ad considerationem infinitæ Dei misericordiæ; unde eliciant frequentiores actus Spei fundatos super Omnipotentia, & Misericordia. Præsumptuosos acerrime objurga, proposita severitate divinæ justitiæ, & impositis pœnitentiis gravioribus, ut ex justitia hominum judicare possint aliqualiter de divina. Ubi pœnitens peccavit ex timore mundano; more periti Medici, animavertens radicem timoris esse amorem proprium, reduc primo hunc amorem ad debitam mensuram, ita, quod amet se, subordinatè ad Deum, & principaliter pro vita æterna; Liberati a febri vires considerat Medicus corporalis, & convalescenti præcipit parvum iter, nulla tractare negotia &c. si dum convaluit, est complexionis adeo debilis, ut nequeat sine periculo magna tractare, interdicuntur omnia, ex quibus timetur relapsus: ita spiritualis Medicus, huic pœnitenti explicet vim litteralem illius dicti: *Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus.* Ubi præposuit Deum supra se, sed adhuc est debilis, utatur prudentia, ut suppl. q. 3. a. 1. ad 4. Non tentet actus voluntatis expressos, quibus declaret in particulari se subiturum hanc, vel illam pœnam potius, quam reincidere in tale peccatum, ratione timoris, nisi esset occasione proxima, quam nequit aliter declinare, sed prohibeat tractare negotia, ini

in quibus illum facile vincet timor mundanus, ut exercere officium Judicis, in quo deflectit a justitia ob timorem Principis. Inducet, ut deserat patriam sub Hæretico constitutam Principe, cujus timore peccat contra fidem &c. si opus fuerit.

6 D. Adsunt ne Theses prohibitæ circa Virtutem Spei, Donum timoris, & peccata opposita?

M. Circa præceptum eliciendi actum Spei, extat prima Alex. VII. Circa ejusdem actus bonitatem moralem 10. Alex. VIII. & 13 circa Timorem servilem 14. & 15. ejusdem.

CAPUT XI.

De Charitate, & ejus Objecto.

1 CHaritas est suprema virtus Theologica, imo finis omnium. Sed & Confessarii finis primarius debet esse, ut illam introducat in Pœnitentem, quo Judicis, Medici, sive Doctoris munus exerceat, qua propter de illa debet sibi comparare judicium rectissimum, primo per connaturalitatem, exercendo actus excellentissimos ejusdem, inter quos non infimum locum habet patienter adsistere Confessionali ad tollendas animas de potestate tenebrarum, & transferendas in regnum Dei: secundo per rationis inquisitionem, cognoscendo maxime naturam charitatis, objecta, actus, præcepta, & peccata opposita. S. Th. agnovit hanc necessitatem; propterea agit de illa fusissime a q 23. ad 47. a quo seligam magis necessaria, ut formes secundam præmissam syllogismi operativi, rectum dictamen rationis ad concludendum quando aliqua actio fit verus actus charitatis quando fit elicienda, erga quos &c. Majoris claritatis gratia hæc agam capitibus distinctis.

2 D. Quid venit nomine Charitatis?

M. Primo habitus a Deo infusus, vi cujus postquam intellectus cognovit Deum esse summum bonum, voluntas inclinatur ad illum sub hac ratione amandum. Quod sit habitus, probat S. Th. hic q. 23. a. 2. quod in voluntate q. 24. a. 1. quod in voluntate, ut concupiscibili, quia distinguitur a Spe recepta in Irascibili. Secundo, venit actus, qui est proprius prædicti habitus, sive sit perfectus, hoc est, elicitur dependenter ab habitu, sive imperfectus, qualis est, qui ut dispositio præcedit habitum ex p. 1. c. 4. n. 12. q. 83. a. 3. ad 2. desiderium præcedens orationem, & spem, nominat actum charitatis; At magis communiter nomine charitatis venit actus perfectus procedens ab habitu præexistente: ita sæpius S. Th. præsertim suppl. q. 9. a. 1. ubi admittit confessionem informem. Non est contrarius Trident. docenti sess. 6 c 6 amorem initialem Dei præcedere odium peccati (hinc multo magis confessionem) sed vult secundam partem Pœnitentiæ non præexigere actum charitatis perfectum. Ne litiges de vocibus. Porro amare est velle bonum, & amare amore amicitiæ est velle alicui bonum propter se?

3 D. Quod est objectum charitatis?

M. Ex S. Augustino sunt quatuor diligenda amore charitatis. *Quæ sunt supra nos: quæ sumus nos: quæ sunt juxta nos, & quæ sunt infra nos.* Supra nos est Deus: Nos est anima nostra: Juxta nos est proximus noster. Infra non est corpus nostrum: Deus est amandus, ut principium nostræ beatitudinis æternæ, non ita, quod hæc ratio sit motiva charitatis; amicitia enim perfecta non respicit Deum, quia est mihi bonus, sed quia est in se bonus; esto tamen ratio motiva non debet esse Deus ut principium mihi beatitudinis æternæ, amor charitatis in Deum, debet in me sequi ad actum fidei, & Spei per quos cognosco & spero Deum mihi fore principium beatitudinis æternæ. Ita Trid. sess. 6. c. 6. nam cognitio fidei, ad quam sequatur justificatio, describit esse fidem, qua credamus vera, *esse, quæ divinitus promissa sunt.* Igitur charitas perfecta procedit per cognitionem, quæ cognoscit duas saltem rationes in Deo, alteram, quod est bonus in se; alteram, quod est bonus nobis per beatitudinem æternam; Utraque relucere debet, sed prima tantum habet movere. Nota hoc in confuso, & si accedant prætendentes amandum esse Deum, etiamsi non reluceat in illo secunda conditio, statim damna; ut hos securius ducas in posterum, profundius examina Doctores scribentes super vera Mystica; quò clarius detegas errorem, semper, & ante omnia sequens ipse ducatum Episcopi a Deo constituti, ut sit ovium Magister, & Doctor.

4 D.

4 D. Quomodo est amandus Deus?

M. Super omnia, & in omnibus, *Super omnia* tamen appretiative, non intensive part. 1. c. 13. n. 3. In omnibus autem, ita ut, *sive manducemus, sive bibamus, sive aliquid aliud agamus, omnia in gloriam Dei faciamus*, 1. Cor. 10. S. Th. 1. 2. q. 88. a. 1. ad 2. & q. 100. a. 10. ad 2. Nec litiges, an Apostoli verba sint tantum de consilio, vel obligent sub veniali. Multi divertunt ad hasce quæstiones, non animo addiscendi, sed disputandi; unde nullus inde resultat profectus; & imo plerunque violatio charitatis Christianæ. Cura in te, & in pœnitentibus tollere omnia peccata mortalia; & erit sane multum: secundo, quantum potes, peccata commissionis venialia ex suo genere, præsertim deliberata: tertio, si ad sit anima purior, apta, ut incitetur ad perfectionem dicti Apostolici, consule Interpretes, & Classicos Theologos super illo, præcipue Angelicum; Ulterius scito omnes actiones ex natura sua bonas, & recta ratione regulatas esse per se ordinatas in Deum ratione operis; quare non indigent referri per actualem relationem operantis; unde vides solum actiones de se indifferentes per operantem esse ordinandas in Deum; & sic esset summa felicitas, si nullum aliud esset in mundo peccatum, nisi hoc venialissimum, quod non referrentur in Deum actiones hujusmodi per se indifferentes, quæ alias sunt paucissimæ: nam, si bene consideres, comedere, bibere, dormire, ambulare &c. propter necessitatem, sive utilitatem corporis, sunt actiones bonæ ex natura sua, & si ob dictum finem fiant meritoriæ in Justo. Ergo ne illas culpes, sed excessum, si adsit; & si invenis animas puriores timentes in his Deum offendere, cura, quod se accusent, si quid excesserint, ut p. 1. c. 32. n. 8.

5. D. In Deo, ut objecto charitatis relucere debet illum esse fontem beatitudinis; & non esse amandum sub hac ratione, quid ergo faciam de pœnitentibus, qui accedunt ad sacramenta, moti ex amore Dei, ut fons est beatitudinis?

M. Charitas perfecta non movetur ex tali ratione, licet consideret illam. Charitas est amicitia, & amicitia triplex est: Utilis, Delectabilis, & Honesta: Omnes amant amicum propter se, ut finem proximum, non ut purum medium. Primæ duæ ordinant amorem, quo amant amicum, ad propriam utilitatem, seu delectationem: tertia neque amicum, neque amorem ipsum ordinat ad præmium (licet aliàs speret præmium) sed amici, & amoris unicus finis est honestas, hæc tertia est amicitia perfecta: primæ duæ sunt imperfectæ, sed tamen veræ. Pœnitentes, qui amant Deum propter se, sed ordinant hunc amorem, ut ex eo habeant præmium beatitudinis, si habeant alia requisita, justificantur, sed amicitia imperfecta, a qua semper incipiendum est. S. Th. q. 23. a. 5

6 D Explica secundum objectum charitatis quod sumus nos ipsi?

M Post Deum debemus amare animam nostram; ut velimus illi beatitudinem æternam, hoc est, Deo convivere, illo frui, & facere operationes consimiles divinis, nempe, videre, & amare Deum: Dei enim proprium est intelligere, & amare se, & debemus etiam velle operari hæc, dum sumus Viatores, pro quanto possumus, cognoscendo Deum per fidem, & amando. S. Th q. 25 a 4 & 7

7 D. Explica tertium, quod est juxta nos?

M. Est amandus proximus noster, seu quicunque potest nobiscum esse particeps æternæ beatitudinis, sub ratione, sub qua potest esse particeps: quare amandi sunt Angeli, non dæmones, aut damnati, quia hi non possunt esse participes. Amandi inimici, & peccatores, non tamen sub hac ratione, sub qua non possunt esse participes gloriæ, sed quatenus homines, & ut convertantur ab odio, & peccato. S. Th q. 25 a. 8 10. & 11.

8 D. Explica quartum, quod est infra nos?

M. Est corpus nostrum, cui etiam debemus velle beatitudinem æternam in patria, non ut videat, & fruatur Deo, sed, quod ex redundantia gloriæ in anima, corpus habeat beatitudinem sibi convenientem. S. Th. q. 25. a. 5.

9 D. S. Th. a. 2. docet charitatem diligi etiam charitate; & a. 3 etiam irrationalia posse diligi charitate; quare alia præter illa quatuor diliguntur?

M. Nec charitati, nec irrationali creaturæ volumus bonum beatitudinis æternæ,

cujus

cujus non possunt esse participes; ideo illa tantum quatuor dicuntur charitate diligi, quatenus illis volumus beatitudinem: Irrationalia charitate diliguntur, quia amans amicum, eodem amore diligit media, quibus conservatur amicus. Charitatem charitate diligi, est certum, quia diligere charitatem, est actus virtuosus, nec alteri virtuti potest assignari, quam charitati. Ex 1.p.q.87. Homo cognoscens aliquod objectum, v. g. parietem, eadem cognitione cognoscit antecedentia, & consequentia ipsum objectum (non tamen semper distincte) qui videt fumum, cognoscit antecedentia fumum, scilicet, esse ignem, esto non videat ignem, & consequentia fumum, scilicet, densitatem in aere a fumo causatam; & ita homo cognoscens parietem, cognoscit suam cognitionem (directe, non reflexe) causasque cognitionis, nempe, habitum, si extat, potentiam intellectivam, & essentiam animæ: quæ omnia antecedunt, seu causant cognitionem: cognoscit etiam consequentia ad cognitionem, nempe, actum voluntatis, quo vult parietem, habitum virtuosum, vel vitiosum, quo inclinantur ad volendum parietem, ipsam potentiam, qua vult &c. quod dicitur de cognitione, dicitur etiam de volitione. Amans Deum, eodem actu amat suum amorem, & causam, nempe, habitum charitatis, & gratiæ, tum sanctificantis, tum actualis, & præ istis, quæ sunt principium, quo amat, etiam amat se ipsum, ut principium, quod amat; amatque se ipsum totum, seu, secundum omne, quod requiritur, ut sit completus, & perfectus ad operandum, scilicet, secundum omnes habitus virtuosos, qui reddunt perfectum, aut facile operativum. Hinc habes charitate diligi non solum charitatem, & gratiam, verum reliquas omnes virtutes, quibus homo perficitur ad operandum. Nota hanc doctrinam: Rustici enim accedentes ad sacramentum, rarissimè cogitant reflexe de Deo, sed solum explicant se velle confiteri, ut redeant in gratiam Dei; quare volunt, & amant gratiam Dei, per consequens ipsum Deum, & habent rerum actum charitatis. Confessor non illos turbet, requirendo, ut expresse Deum ament: ad hoc enim eriguntur difficile; imo tutissimum est ab illis exigere alios actus faciliores, qui præsupponunt actum charitatis, ut, quod percutientes pectus, ore, & corde proferant: *Misericordia Domine, &c.* Ad hos enim facillime excitantur, non ita ad merum amorem Dei.

CAPUT XII.

De Actibus, & Præceptis Charitatis.

1. D. Quot sunt actus Charitatis?

M. Alii sunt interni tantum, alii externi, qui actui interno conjungunt externum opus proprium Charitatis: primo loquemur de internis, postea de externis.

2 D. Qui, & quot sunt actus interni Charitatis?

M. Primus est sibi complacere de Deo, ut summe bono: secundus, desiderare Deum summe bonum: tertius, amor benevolentiæ, quo volumus Deo bonum propter seipsum: Primi duo sunt imperfecti, nec justificant: qui enim desiderat aliquid, nondum habet: tertium plures sentiunt, quod justificat: E contra S. Th. q. 27. art. 2. docet esse principium amicitiæ, & insuper exigi, quod illi actui conjungatur animus perpetuo (quantum est de se) convivendi Deo, & faciendi eadem opera divina, quæ sunt, cognoscere, & amare Deum: quartus, est gaudium, seu complacentia de Deo jam possesso. Huc pertinet voluntaria susceptio gratiæ, & donorum, per quam sess. 6. c. 7. Trid. docet nos justificari. Quatuor hos Charitatis actus exercere potest homo, & erga Deum, & erga proximum: potestque erga proximum exercere illos, tam circa bonum principale, quod est Beatitudo æterna, quam circa bona minus principalia, quæ sunt, vita, fama, res exteriores &c.

3 D. Est ne necessarium ad justificationem, quod hi actus tendant semper in Deum, & in proximum; an sufficit solus tendens in Deum?

M. Requiritur, quod tendant in quatuor objecta diligibilia, uti prærequiritur Fides in omnia revelata; tamen dictum est de fide, quod objectum formale est unum, revelatio divina facta Ecclesiæ Catholicæ, & per hanc nobis proposita, sed obje-

cta

cta materialia sunt plurima,& horum aliqua tenemur credere explicitè; reliqua semper creduntur implicite, hoc ipso, quod non excludantur positive a ratione formali; imo si quis positive aliquod excluderet, jam neque crederet illa quatuor fide divina, sed humana, ut c. 1. nu. 15. Hæc applica Charitati, & dic, quod ratio formalis amandi est unica, nempe bonitas divina, ut fide cognoscitur fons beatitudinis æternæ. Materialia objecta sunt quatuor enumerata, & majoris claritatis gratia distinguo quinto gloriam æternam: sexto gratiam sanctificantem: septimo, gratias actuales: octavo, habitus virtutum consequentes ad gratiam sanctificantem &c. Hæc non est necesse, quod singula diligantur explicite. Debemus ferri primo in Deum: secundo in nos ipsos: tertio in gloriam: quarto in gratiam sanctificantem: Cœtera diligimus implicite, diligendo hæc explicite; & si positive excluderemus inimicum, v. g jamnon esset dilectio charitatis. Tenemur tamen explicite diligere in casibus particularibus, in quibus non posset esse vera dilectio Dei, nisi etiam explicite tenderemus in illa, v. g. teneor explicite velle salutem æternam proximi, in casu, quo illa est in periculo apud me, unde imminet necessitas; idem dic de bonis temporalibus &c necnon universaliter de omni proposito non peccandi.

4 D. Sunt ne alii actus interni charitatis?

M. Quintus est pax. Gaudentes de Deo statim volumus, & subordinari eidem, simulque ordinare nos ipsos in nobis, & erga proximum, ut ille præcipit sub mortali (hoc enim sufficit ad Charitatem.) Hic etiam actus explicite ordinat justum in Deum, & in seipsum, quoad gloriam, & gratiam: Ordinat autem implicite in proximum, nisi in casu, quo sit læsus particulariter; tunc enim explicite debeo velle cum illo concordiam, seu me ordinare in illum: Hic actus ordinans, seu hęc unio dicitur pax Hi quinque actus sunt specie diversi, sed ab una virtute procedunt, quia omnes respiciunt bonum, ut bonum: sextus est Misericordia, quæ in Viatore importat saltem duos actus; alterum, quo tristor de malo, seu miseria proximi; alterum, quo in illum volo operari bonum, ut bonum, & simul, ut sublevativum ralis miseriæ. Misericordia est virtus distincta a charitate, quia tendit in illam rationem, *ut bonum est sublevativum miseriæ*, sed subordinata charitati, adeo ut idem actus sit, & Charitatis, & Misericordiæ: Charitatis, quia respicit bonum; Misericordiæ, quia respicit, ut sublevativum miseriæ. Hic actus tendit solum in proximum in casu; ideo tendere debet explicite in particulares hic, & nunc indigentes.

5 D. enumera nunc actus exteriores?

M. Uno generico nomine vocantur beneficentia, quæ dividitur in quatuordecim species: Septem vocantur eleemosynę corporales; aliæ spirituales. Singulas habes *in Instruct. Cler.* c. 10. n. 30 S. Th. qu. 31. 32. & 33.

6 D. Extat ne præceptum charitatis obligans nos ad actus internos?

M. Utique, vi cujus tenemur ad quinque primos erga Deum per se loquendo: primo, dum pervenimus ad usum rationis: secundo, cum sumus in articulo mortis: tertio, quinquies, vel sexies in anno. Complacentia, ac desiderium de Deo ex cap. 8. num. 2. præcedunt spem de Deo inhabitante Nomine gaudii, intelligo voluntariam susceptionem, aut conservationem gratiæ, ac donorum. Ad primam obligatur peccator; ad secundam justus quinquies, vel sexies in anno, recitando actum conservandi gratiam

7 D Plures justi non videntur facere hos actus quolibet bimestri, & peccatores habituati non se accusant, quod reliquerint prædictos actus?

M. Ob innumeras vitæ humanæ tentationes, impossibile est justum perseverare, nisi renovet hunc actum internum. Peccatores habituati violant hoc præceptum, sed se accusant, si tempus explicant, quo perseverarunt in peccato. Ideo Rituale adductum p 1 c 7. n. 15. vult pęnitentem interrogari *quampridem sit confessus*; & qui de hoc habituatos non interrogant, non possunt scire numerum circumcirca peccatorum, quæ contra præceptum charitatis fuere commissa. Hanc doctrinam quis forte nusquam legerit, sed quia supponitur obligatio trium Virtu-

tum Theologalium, pro quinquies, vel sexies in anno dando fuit regula, ut Confessor juxta illam possit efformare conscientiam, & officium Judicis exercere, inquirendo numerum peccatorum.

8 D. Extat ne præceptum pro quinto actu, qui est Pax?

M. Extat eodem modo, sed subsequitur ordinarie ad gaudium: hoc enim ipso, quod volo suscipere, vel conservare in me gratiam Dei &c. volo unionem, ac subordinationem meæ voluntatis ad Divinam, meorum virium inferiorum ad superiores, & concordiam cum proximo, saltem in iis, quæ sunt absolute necessaria.

9 D. Extat ne præceptum eliciendi sextum, qui est Misericordia?

M. De actu externo Misericordiæ postea; nunc loquar de actu tantum interno; qui duos comprehendit, alterum tristitiæ de miseria, alterum sublevationis miseriæ. Hos erga Deum habere non possumus. Explicite non tenemur erga omnem proximum ex num 4 quando ad particulares teneamur explicite, dicetur infra. Neque erga corpus nostrum tenemur explicite: Restat, ut teneamur ad hos duos erga nos ipsos, quando sumus in miseria, & tenemur eodem tempore, quo dictum est num. 6. Miseria est peccatum mortale, de quo tenemur tristari, seu odiie. Actus sublevativus est amor Dei, seu voluntarie susceptio gratiæ; quare peccator tenetur hoc modo misereri prædictis temporibus: Eccl. 30. *Miserere animæ tuę placens Deo.*

10 D. Extat ne præceptum eliciendi actus externos charitatis, seu misericordiæ in proximum?

M. Ex quatuordecim operibus Misericordiæ, in omnem proximum potest exerceri sola decima quarta, *orare pro vivis, & mortuis*; Quia non tenemur per actum internum tendere explicite in omnem proximum, ita neque per actum externum: quia in actu interno tenemur explicite non excludere proximum, ita in actu orationum communium tenemur non excludere ullum proximum.

11 D. Extat ne præceptum charitatis, seu Misericordiæ erga proximum?

M. Ex c. 11. n. 3. charitate diliguntur quatuor objecta materialia, & media, quibus aliqua ex illis possunt pertingere ad finem beatitudinis æternæ; ex p. 1. c. 34. n. 6. sub mortali obligamur ad charitatem, & media, sine quibus non potest stare charitas. Ex S. Gregorio, *Probatio dilectionis exhibitio est operis* unde obligamur ad amandam proximi beatitudinem, & volendum ea; sine quibus non posset proximum salvari,& ad ea exterius exhibenda, per actus externos charitatis. Ad beatitudinem requiruntur media corporalia, & spiritualia. (Nunc loquar de spiritualibus) ideo sunt septem eleemosynæ spirituales: Ubi est in necessitate proximus, eas tenemur exhibere. Necessitas in hisce est quod probabiliter speretur emendandus. Ita Christianus videns alium ignorantem necessaria ad salutem, sub mortali tenetur illum instruere, si probabiliter sperat fructum; sub iisdem conditionibus dare bonum consilium, corrigere delinquentem &c. Circa hoc ex S. Th. qu. 33. primo ponenda est correctio fraterna: *Si peccaverit in te frater tuus*; non si peccat in publicum, præsertim contra Fidem: secundo ex mea correctione debet sperari probabiliter emenda; propterea est facienda, non tempore, quo delinquentis ira fervet, sed ubi animus est sedatus: tertio, si fui frustratus spe emendæ, & adhuc sperem, quod emendabitur correptus in præsentia duorum, vel trium testium, debeo ita corripere; si ulterius fruster hac spe, sed sperem emendandum correptione superioris, debeo recurrere ad hunc. Ubi desit spes emendæ, non teneor uti medio, ex cujus positione despero: quarto, ubi adsit hæc spes, inferior tenetur corripere superiorem; & superior inferiorem, non ut superior; sed ut frater; nam ut superior debet procedere per scientiam publicam, hoc est, per depositiones apud Notarium &c. cum concessione defensionum &c Peccantque Superiores, maxime Regulares, qui aliter procedunt, & delictum subditi amici, etiamsi depositum juridice, gravissimumque, curant tegere absque ulla emenda, imo forte foventes aliquando sua tolerantia. Delictum vero a subdito minus bene viso ex fragilitate commissum, faciunt publicum, etiamsi desint publicæ depositiones, & statim procedunt ad pœnas

nas canonicas. Hæc omnia considera in actibus externis, eleemosynarum spiritualium.

12 D. Extat ne præceptum exercendi eleemosynas corporales?

M. Extat etiam hoc; quia vita proximi est medium, ut ille consequatur beatitudinem, ubi nequit illa conservari, obligamur sub mortali ad conservandam eleemosynis corporalibus; & si sit in extrema necessitate, tenemur subvenire etiam de iis, quæ superfluunt ad necessitatem nostri, aut nostrorum; si non sit in extrema, tenemur subvenire de superfluis statui. Quid autem sit hic, & nunc superfluum statui, vide S. Thom. quæst. 32. art. 5. & 6

13 D. Obligamur ne ad eleemosynas de illicite acquisitis?

M. Distingue; aliqua dicuntur illicite acquisita, quia cum peccato acquiruntur, sed juste: Meretrix peccat, sed non contra justitiam. Ista lucrum facit suum; qui promisit, & aliàs potuit promittere pretium non excedens, ante peccatum tenetur rescindere contractum, post peccatum tenetur solvere. Idem dic de quibusdam ludis, quos Princeps prohibuit, sed non irritavit. De his acquirens tenetur in prædictis casibus, & universaliter potest facere eleemosynam, excepto, quod ob reverentiam sacrorum, Ecclesia prohibuit lucra offerri ad Altare; quando publice scitur ex lucro procedere oblationes pro Missa &c. Meretrixque perseverat in eo. Alia dicuntur illicite acquisita, quia acquiruntur contra justitiam, & contra leges irritantes contractum, v. gr. promisi centum Petro, si hostem occideret, & occidit: Id est contra justitiam, & leges irritant hujusmodi contractum. Promisi centum Petro, si mihi obtinet beneficium (in quo committitur Simonia.) Promisi centum, si mihi obtineat gratiam, etiam temporalem, a Sede Apost. Leges irritant hosce contractus, & super ultimo extat constitutio Alex. VII. videnda a Confessoribus Urbis, quia specificat multos casus particulares: In illis, & similibus, qui promisit, invalide recipit Beneficium, & gratiam etiam temporalem, & qui accepit, non potest retinere sibi, sed tenetur erogare pauperibus. Adsunt Theologi universaliter asserentes idem de omni contractu contra justitiam, quia injustitia non potest fundare justitiam, quare volunt obligari Judicem ad erogandum pauperibus, quidquid accepit ob ferendam sententiam injustam. Qui committunt adulterium, vel stuprum, imo, & Religiosi sacrilege peccantes contra Castitatem, itaut accipientes pretium nequeant sibi retinere. Fundamentum ita sentientium est solidum, & unica forte via eliminandi tot adulteria, stupra &c. quæ nimis hodie regnant, esset, si Superiores, præsertim Ecclesiastici, & Regulares, irritarent hujusmodi contractus, cogerentque ad restituendum pauperibus adulteras &c. quidquid receperunt in pretium.

13 D. Ecclesiastici specialiter ne tenentur ad eleemosynas, etenim multi paucas faciunt?

M. Hoc est judicium temerarium. Ecclesiastici obedientes præcepto: ***Quod superest, date eleemosynam***, obediunt & alteri: ***Nesciat sinistra tua, quid faciat dextera.*** In genere circa illos ex S. Th. qu. 185. ar. 7 hæc habe in promptu: primo, distingue bona patrimonialia ab Ecclesiasticis; de illis tenetur, ut n. 11. De his Clericus dispensator, non Dominus, tenetur ad rectam administrationem ex justitia: 2. etiam si habeat pingue patrimonium, vivere potest de redditibus Ecclesiæ, relicto consanguineis patrimonio: 4 in Ecclesiis, ubi portiones non sunt distinctæ redditţuum, quatuor faciendæ sunt partes: prima pro Episcopo: secunda pro Clericis: tertia pro reparatione, aut ornamentis Ecclesiæ: 5. pro pauperibus: Ut in praxi cognoscat, an portiones sint divisæ, consideret, si proventus Beneficii sint multo ampliores reliquis, si in Urbe sint Seminaria, Hospitalia &c. ubi desint pro amplitudine Civitatis, erunt indistinctæ portiones: & ex S. Th. ***ad restitutionem tenetur*** Beneficiatus dans consanguineis, non pauperibus: 6. non satisfacit proprio muneri Ecclesiasticus hauriens pingues redditus a Beneficio, quod finit ruinas minari; & miserrime incolas vivere, ut alibi extruat insignes Ecclesias: 7. congruum est, ut, cæteris paribus, respiciat ad pauperes. Horum alii sunt vo-

luntarii, & Deo inservientes; alii Religionem Catholicam disseminant inter Hereticos, & infideles; alii sunt in discrimine abnegandi fidem, ut captivi Turcarum, vel ruendi saltem in mille scelera &c. Confessor Beneficiato non ostendat tantum obligationem erogandi eleemosynas, verum, & doceat, in quos utilius erogentur eleemosynæ.

CAPUT XIII.

De Sapientiæ Dono correspondente Charitati.

1 DE hac S. Thom. qu. 45. Distinguitur a scientia, quia hæc judicat de rebus per causas proximas. Sapientia est judicium, sive speculativum, sive practicum, quo homo judicat de rebus per causam altissimam, nempe, Deum. Justus judicans hic, & nunc sibi esse comedendum, ut conservet vitam, & proficiat in gratia, habet judicium doni Scientiæ. Judicans hic, & nunc esse comedendum, quia Deus præcipit, judicat per donum Sapientiæ. Doni Sapientiæ actus perfectus est judicium, quo judicamus Deum esse amandum, ut summum bonum, ad quod immediate sequitur actus perfectus charitatis. Hinc præcedens syllogismus est talis: *Quando instat obligatio amandi Deum, est amandus, quia summum bonum; sed hic, & nunc instat hæc obligatio; ergo hic, & nunc est amandus, quia summum bonum*. Universalis præmissa est actus speculativus doni Sapientiæ: secunda est dictamen rationis formatum ex regulis charitatis: conclusio est judicium spectans ad virtutem charitatis. Ad hunc syllogismum sequitur judicium practicum, seu præceptum intellectus, quo dicit: *Fac hunc actum charitatis ex eo motivo, quia Deus summe bonus est*. Hoc judicium in virtutibus Cardinalibus est actus Prudentiæ, in Theologalibus est actus doni Sapientiæ, & actus perfectus, quia sequitur infallibiliter ad ipsum perfecta charitas. Simile judicium præcepit fidem, quia priusquam actu credam, judico esse credendum, quia Deus revelavit Trinitatem Ecclesiæ Catholicæ, & per hanc mihi proponitur, quod est judicium speculativum; deinde post syllogismum sequitur judicium practicum. Etiam præcedit utrumque Spem; nam speculative, & practice judico sperandam esse beatitudinem, quia Deus est Omnipotens, & Misericors. Judicia tamen præcedentia fidem, & spem, non sunt actus perfectus doni Sapientiæ, sed judicia solum immediate præcedentia charitatem: sola enim hæc ordinem habent ad voluntatem, ut perfectè quiescat in Deo.

2 D. Qui fructus, & quæ beatitudo correspondent dono Sapientiæ?

M. S. Th. q. 45 art. 6. ponit correspondere septimam: *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur*. Et q 9 ar 4 ad 1. quod fructus correspondentes sunt gaudium, & pax.

CAPUT XIV.

De peccatis contrarie oppositis Charitati, & Dono Sapientiæ.

1 DE his S Th. a q 34 ad 47. Reducuntur ad duo genera, nempe, odium Dei, & accidiam. Odium, quod est velle malum, includit tres actus specie diversos: primum oppositum complacentiæ, & est tristari de bono divino, quatenus tali: secundus desiderium, quod Deus non habeat bonum, & est desiderare malum Deo: tertius gaudio de Deo, & est delectari, cum apprehenditur Deus habere aliquod malum. Vix committi possunt hæc peccata, & quando committerentur: ad integram confessionem esset explicandum, de quo Dei attributo tristaremur, vel quod Deo malum desideraremus; si tristarer, quod esset justus, misericors &c.

2 D. Quid est Accidia, secundum genus?

M. Est tristitia, per quam tristamur de bono divino, quod relucet in serviendo illi, & faciendo opera bona, homini laboriosa. Possum tristari de opere bono, quia laboriosum est mihi, v. g. de recitatione Rosarii. In hoc casu Accidia non est prohibita per se, sed per accidens: Vide p 1 c 38. n. 16 quare Confessor non statim damnabit pœnitentem peccati, sed videbit primo, an omiserit illud opus: secundo,

do, an fuerit præceptum: tertio, sub quo præcepto ut injunctum, an veniale, an mortali; quod, si non omiserit, saltem, an habuerit voluntatem deliberatam omittendi: quarto, si res fuerit præcepta sub mortali v. g divinum officium; videbit num res præcepta admittat parvitatem materiæ, ut est divinum officium; tunc enim in parva quantitate non erit mortale: quinto, tunc non est necesse, quod pœnitens accuset se omisisse opus illud ex tedio laboris, sed quod accuset se omisisse dictum opus: sexto, interrogabit ultimam speciem, ut si ad jejunium omissum obligabatur ex voto, an ex præcepto Ecclesiç &c. Secundo, possum tristari non de opere bono, quia laboriosum est, sed quia bonum, seu divinum est, & tendit in gloriam Dei: Hoc est proprie peccatum, Acidiæ per se prohibitum, & mortale ex genere suo, ut par. 1 cap. 34 n. 6. non admittens parvitatẽ materiæ, adeout si ex eo motivo omittam invocare nomen *Jesu*, sit mortale, dummodo talis tristitia sit voluntaria, & deliberata. Si obligatus v.g ad officium, omitto ex illo motivo, committo duplex peccatum, aliud Accidiæ contra Charitatem, aliud omissionis contra Religionem, & utrumque teneiur distincte pœnitens explicare; imo & bonum opus, quod omisit; aliud est enim specie peccatum, si ex tædio omittam communicare, vel orare &c Aliud etiam est, si ex tædio subordinationis ad Deum, nollem habere actum pacis. Hic actus esset directus, & per se oppositus paci.

3 D. Cur Accidia dicitur vitium capitale, & quæ sunt illius filiæ?

M Ex q 35. ar 4 Accidia est vitium capitale. quia ad evitandam tristitiam in operando multa peccata committuntur, quæ propterea dicuntur oriri ex Accidia, tanquam ex principio: Sex sunt illius filiæ, *Malitia*, *Rancor*, *Pusillanimitas*, *Desperatio*, *Torpor circa observantiam præceptorum*, & *Evagatio mentis circa ill. cita*. Malitia est detestatio bonorum operum; quare est genus complectens omnia opera bona, pertinebitque ad illam virtutẽ cujus opera detestamur, v. gr. injustitiæ, odii &c. Rancor est detestatio personarum, quç nos incitant ad bonum, ut Confessarii, Concionatoris, P rochi &c. est etiam genus, & explicandum erit, si sit detestatio ejus, quem obligamur audire ex justitia, ut Parochus &c. Insuper opera, propter quæ illum detestantur audire, circa mysteria fidei necessaria &c. nec dabitur parvitas materiæ, si odio habentur, ut Ministri Dei, in nos excitando. Pusillanimitas est species opposita Magnanimitatis: de illo suo loco. Desperatio est contra spem. Torpor est genus, ut etiam Evagatio mentis &c.

4. D. Quot sunt peccata contraria charitati proximi?

M Novem; primo, Odium dilectioni oppositum: secundo, Invidia opposita gaudio: tertio, Discordia opposita paci, seu Concordiæ internæ: quarto, Contentio opposita Paci quoad verba; quinto, Schisma: sexto, Rixa: septimo, Seditio: octavo, Bellum: omnia quatuor opposita Paci quoad opus; & schisma renuit pacem cum membris Ecclesiæ. Rixa renuit pacem cum alio privato: seditio est, cum renuit pacem una multitudo regni cum alia: Bellum, si renuit pacem unus Princeps cum alio. Nono; scandalum opponitur actui externo charitatis, hoc est, Beneficentiæ. Hæc novem peccata ex genere suo sunt mortalia.

5 D Quid est odium?

M. Est velle malum proximo; ex n. 1. est in triplici specie: primo, si trister de bono, ut est illius bonum; secundo, si delecter de malo, sive quod actu habet, sive quod imaginor illum habere, v. gr. audio meum hostem fuisse occisum: imaginor, quod famulus invadit, occiditque hostem, & gaudeo: tertio, si desidero malum. Ulterius ex par 1. cap. 31. erit intentio, si intendam, & electio, si eligam media, ut illi noceam &c. In omnibus his peccatis interrogabit speciem ultimam, ut, malum volitum sit contra famam, contra bona corporis &c Insuper, quia cap. 12. num. 5. quatuordecim eleemosynæ differunt specie, interroga non solum, quando omittit eleemosynam, sed etiam quando peccat contra illas peccato commissionis, ut si imaginans Petrum indigere cibo, positive dicerem *Noli illi subvenire*: Idem dic de reliquis, etiam spiritualibus.

6. D. Explica secundum peccatum

bus modis: primo si se separet a Capite Ecclesiæ, nolens obedire Papæ, præcisè (formaliter, vel virtualiter) quia non vult ei subesse. Violans jejunium Vigiliæ renuit obedire, sed ut satisfaciat gulæ, non quia renuit eidem subesse, ideo non est schismaticus; secundo, schisma committitur, si quis separet se a communione reliquorum fidelium. Utrumque frequenter est cum hæresi: nam ut palliet suam rebellionem, inducit se ad credendum, quod Papa non sit caput Ecclesię, vel quod fideles non sint vera Ecclesia: sed tamen potest quis esse schismaticus, & non hæreticus: nam subditus tenens in intellectu aliquem esse suum verum Principem, potest adhuc ab eo rebellare per voluntatem excitatam a judicio, quo hic, & nunc judicat illi non esse obediendum.

11 D. Explica sextum, quod dicitur Bellum?

M. Est, quando Princeps supremus renuit habere pacem, sive unionem civilem cum alio supremo, ideo illum aggreditur militibus. Non semper est peccatum, quia Princeps constitutus, ut suorum offensas vindicet, potest etiam vindicare offensas in suum publicum illatas ab alio Principe: sicuti pœna mortis vindicat suos, ita potest vindicare morte inimicorum Quando est peccatum, directe violat charitatem, quia opponitur paci, sed involvit alias mille injustitias. Ut liceat, primo requiritur causa efficiens, quod bellantes sint supremi Principes, non habentes tertium superiorem, ad quem re curri possit utrinque pro justitia obtinenda: sine hac conditione bellum est contra justitiam legalem: secundo, debet indici ex causa materiali licita. Duæ tantum virtutes possunt honestare bellum: Justitia Vindicativa mali publici, & Religio; ut reparentur injuriæ illatę illi, vel isti: nec ardor extendendi dominium dat justam belli causam; & circa Religionis injurias, prius judicare debet Papa, quod tales sint, ut licite possit inferri bellum: tertio: causa finalis debet esse ad obtinendam pacem ex convenienti reparatione injuriarum: quarto, causa instrumentalis debent esse media aliàs licita: solum enim uti possunt insidiis: non fraudibus. Fraudes, & insidiæ distinguuntur, illæ sunt signum per se deceptivum, non istæ. Fraude, & dolo fuit usus ille Dux, qui jurans inducias per triduum, prima nocte hostiliter egit, causans deinde, quod nomine dierum intellexisset lucem, non spatium viginti quatuor horarum, usus æquivocatione illius nominis, cum dolo, ex parte sua, & simplicitate, pro parte adversarii. Sunt insidiæ, si Dux, exposita parte exercitius, reliquos milites occultet in sylva: nec enim tenetur exponere: Generaliter scito hæc in confuso; casus particulares non ita facile discernes quia innumeri scripserunt in favorem æquivocationum: ubi casus contingat, lege S. Thom. qu. 40. ar. 4. qu. 110. ar. 3. ex quo callebis doctrinam de fraudibus, aut dolis mendacibus; curabisque semper audire sententias Ducum expertorum, qui habeant magnum Dei timorem: quinto: se tenent ex parte causæ instrumentalis, personæ, seu milites, qui bellantur; hę, ut bellum sit licitum, esse debent idoneæ. Bellare convenit Reipublicæ: non singuli de Republica sunt apti ad officium, quod convenit multitudini. Hæc bene ordinata debet habere sutores, fabros &c. quorum officium dedecet Nobiles, & eos, qui destinati sunt gravioribus ministeriis. Includit Clericos, quos, utpote Mediatores Dei, & hominum, dedecet bellare contra homines: quare hos Ecclesia declaravit ineptos bello. Poterit indicere bellum Princeps Ecclesiasticus habens gladium temporalem; sed sicuti potest præcipere, non exercere sutoriam per se, neque per primores in populo, ita potest præcipere bellum, sed non exercere per se, neque per Clericos, qui sunt primores. Hæc circa Bellum; Porro sicuti Princeps non agit de illo, nisi post maturum consilium, & Ducum, & Theologorum, ita non audeat Confessor quicquam determinare circa illud particulariter, nisi post diligens studium; sed & priusquam consulat bellum, considerans innumera peccata, quæ oriuntur ex bello etiam licito, totus inclinet ad pacem.

12 D. Explica septimum, quod dicitur Rixa?

M. Est, quando unus absque auctoritate, debita, insurgit in alium, vel pauci

in paucos, violando pacem, seu concordiam. Si fit sine condicto, dicitur proprie Rixa: si ex condicto, cum designatione loci, & temporis, dicitur Duellum. Utrumque semper est conjunctum Injustitiæ: nam vel offenditur proximus, vel exponitur periculo. Rixa (non ita Duellum) potest esse sine peccato ex parte illius, qui injuste invaditur, nec potens fugere se defendit cum moderamine inculpatæ tutelæ, ut dicetur de Homicidio. Oritur semper ex contentione verborum; quare in confessione primo exquire verba, & injurias illatas in fama; deinde damnum in corpore, vel quod erat periculum inferendi, cum numero, personarum, cum quibus, vel contra quos rixando, cooperati fuimus peccato; Si unus fuit reliquis Author rixandi, tunc iste est causa omnium peccatorum; & ita peccans in diversa specie debet id explicare.

13 D. Explica octavum quod dicitur Seditio?

M. Est, cum ad violandam pacem, pars unius Reipub. insurgit in aliam, sive actu pugnet, sive præparet se ad pugnam (quę duo distingue in confessione) Importat non modo peccatum contra justitiam commutativam, in damnificando compartem, sed etiam contra legalem, quia tendit ad tollendas leges justas; est peccatum respectu solum partis, quæ insurgit, non quæ defendit cum moderamine inculpatæ tutelæ. S. Th. q. 42.

14 D. Explica nonum, quod vocatur Scandalum?

M. Peccata enumerata huc usque opponuntur contrarie actibus internis caritatis, & in Deum, & in proximum, restat considerare peccata contrarie opposita beneficentiæ, seu actibus externis Charitatis. Beneficentia in Deum non potest exerceri, quia bonorum nostrorum non eget. Reperitur tamen respectu Dei aliquid simile beneficentiæ in eo, qui quærit gloriam extrinsecam Dei; sed hæc consistit in exercitio virtutum omnium, & ita peccata contrarie opposita huic glorificationi sunt singula peccata: quoad charitatem in proximum Beneficentia habet ex c.12.nu. 10. quatuordecim actus specie diversos, septem corporales, & septem spirituales. Utrisque dantur peccata contrarie opposita: Non pascere esurientem est peccatum omissionis; at commissionis est tollere alteri cibum, quo reddatur esuriens; & vides, quod commissio hæc formaliter est contra justitiam; quoad eleemosynas spirituales, etiam sunt plura specie peccata contraria; sed, ubi sola violatur Charitas, vocantur sub uno generico nomine *Scandalum*, de quo S. Thom. quæst. 43. optimè distinguens scandalum activum, & Pharisæorum, a passivo, & Pusillorum.

15 Scandalum in genere est dictum, vel factum, proximo præbens occasionem ruinæ, seu mali spiritualis: dicitur occasio, non causa: etenim imperio, suasione, consilio &c. causans in alio peccatum, etiam peccat contra virtutem, ad quam violandam inducit, v. g. contra Castitatem, contra Justitiam &c. Hinc causa inducens ad violandam justitiam, & ipse tenetur restituere. At, qui solum suo malo exemplo inducit ad peccatum, dicitur occasio, & lædit solam charitatem, si malo exemplo inducerem alium ad furandum, quia non lædo Justitiam, non teneor restituere, restitutio est actus justitiæ. Confessor ergo inquirat, an solo malo exemplo pœnitens induxerit proximum ad furtum &c. vel etiam verbis &c. ut cognoscat speciem peccati, & obliget ad restitutionem, quando fuit causa injustitiæ, non si malo exemplo fuit tantum occasio.

16 Scandalum est occasio ruinæ data, non accepta. Dat occasionem murmurationum sæcularibus Confessor, qui quotidie visitat fœminas pœnitentes, absque adsistentia Socii, tempore minus congruo: vel plus debito, in die magni concursus detinet ad confessionale, quamvis agat semper de spiritualibus; Possunt nonnulli aliquando scandalizari, quod longior sit in audiendo confessiones, esto non plus debito, quia pœnitens indiget; hoc est scandalum pusillorum; sed si aliqui scandalizentur de veris actibus virtutum, postea quam sufficienter innotuit virtuose exerceri, tunc erit scandalum Pharisæorum. S. Th. ar 6. 7. & 8. docet, quæ bona temporalia, vel etiam spiritualia sint dimittenda, ut evitetur scandalum pusillorum. Nec refero, quia in partibus Catholicorum, forte nunquam continget, ut explican-

candum sit pœnitenti, quæ debeat dimittere: si casus contingat, pete tempus, ut maturius studeas, consiliumque Doctiorum exquiras. Ubi opus hoc incideret in manus Missionarii, prævideat ex se casus, qui contingere possent in sua missione, Superiorisque judicium authoritativum petat, ipsius etiam Congr. de Propag. Fide, cujus Cardinales, Apostolica patientia, & benignitate, solent audire dubia, & decidere cum consilio principaliorum Theologorum.

17 Scandalum, ut n. 15. est genus, quare Confessor debet inquirere speciem ultimam, quæ desumitur ex specie peccati, ad quam homo inducit malo exemplo; quare interroga, si induxit ad violandam castitatem, & in qua specie; si justitiam, & in qua specie &c Quia ex p. 1. c. 34. n. 9. diversitas objecti materialis facit differentiam numericam, interroga quoties, quot scandalizaverit. Ad praxim, nota quod ego pluries obligatus interrogavi adolescentiores incipientes peccare contra castitatem, quomodo commiserint primum illud peccatum, & vidi sæpè inductos vel exemplo (quod est peccatum scandali) vel verbis perditorum (quod est esse causam) nusquam tamen audivi se accusantem de hoc peccato inductionis; ad quod non advertunt, nec (ob malignitatem temporum) advertent, nisi serio Confessarii, Concionatores, & docentes doctrinam Christianam inculcent malitiam hujus peccati distincti, & ad illud eradicandum, viriliter incumbant prudenti, sed efficaci monitione.

18 D. Explicatis peccatis contra Charitatem, explica peccatum Stultitiæ, oppositum dono Sapientiæ?

M. Est, quando quis obligatus ad judicandum per altissimam causam, nempe, Deum, redderetur stupidus, ita ut non judicaret: v. g. antequam eliciantur actus fidei, spei, & charitatis, homo tenetur ad judicandum, quod sit credendum articulis, quia Deus revelavit Ecclesiæ Catholicæ, & per illam nobis: ad judicandum, quod debeamus sperare, quia Deus est omnipotens, & misericors, ad judicandum, quod debeamus amare, quia Deus est summe bonus. Si homo, ubi obligatur, talium virtutum actus omittat, quia stupidus nescit judicare, committit peccatum stultitiæ, sed quia obligamur ad hoc judicium per accidens, ratione virtutum præceptarum, sufficienter se accusabit, si dicat se omisisse actus tales; sed si prævidens, quod ex luxuria, quæ ut plurimum est mater stultitiæ, incidet in talem stupiditatem, quod tempore debito, non poterit formare hujusmodi judicium, vel si velit positive ita esse stupidus, in hoc duplici casu stultitia est peccatum per se, distincte explicandum: quare tenebitur primo explicare peccata luxuriæ: secundo, quoties omiserit actus Theologales: tertio, peccatum stultitiæ, quam directe, vel indirecte voluit, cum tempore, quo in ea duravit, ut peccati numerum sciat circumcirca Confessor. Omnia etiam peccata Charitati opposita, si bestialia sint, opponuntur dono Sapientiæ, ut est contra Misericordiam Obstinatio Acidiæ filia, de qua num. 3. & sexta blasphemia in Spiritum Sanctum, de qua cap. 4. numer. 12.

19 D. Quæ Theses prohibitæ tangunt virtutem Charitatis?

M. Circa charitatem Dei, vide Alex. VII. 5 6. & 7. Innoc. XI primam inter duas Alex VIII. Inter ejusdem 31. sunt etiam nonnullæ, sed magis videntur afficere Scholasticos, quam Morales. Pro animabus, quæ profitentur Mysticam, relege 68. Innoc XI. & 23. Innoc. XII. Præceptum charitatis proximi tangitur in 10. & 11. Innoc. XI. Odium, seu Invidia in 13. 14 & 15 ejusdem. Secunda Alex. VII. tangit Rixam ex condicto, seu Duellum. Circa actus externos beneficentiæ extat 12. Innoc. XI.

20 D. Ex peccatis contra Charitatem extat ne aliquod reservatum?

M. Ins. primo Bullæ Cœnæ reservatur Papæ schisma. In Const. Pontificiis Duellum, a quo intra Italiam, & extra Urbem, ex p. 1. c 10. n. 6. non possunt absolvere Privilegiati.

21 D. Peccata charitati opposita admittunt ne parvitatem materiæ?

M. Ex p. 1. c. 36. nu. 5. nullum peccatum oppositum charitati Dei admittit parvitatem materiæ, neque Accidia; si de illa differas, uti num. 2. Neque admittunt contra charitatem proximi, quæ violant uni-

unitatem multitudinis, quia semper est gravissimum malum violare hanc unitatem. Igitur Schisma, Seditio, & Bellum erunt semper mortalia, si habeant perfectam rationem schismatis &c. In odio, contentione, ac rixa, quia potest inferri parvum nocumentum, erit veniale ex parvitate materiæ, quamvis omnino deliberate intendam illud leve nocumentum. Circa scandalum audisti num. 5. esse genus; quare si sim occasio sufficiens non admittentis parvitatem materiæ, neque illam admittet scandalum; v.g. si sum occasio peccati contra castitatem, dummodo meum factum, vel dictum non inducat nimis remote; in hoc enim casu est veniale, non ex parvitate materiæ, circa quam versatur, sed ex remoto influxu, quem habet in peccatum.

22 Quæ pœnitentia est imponenda violanti charitatem?

M. Sicut eadem vestis non potest esse omnino proportionata duobus, præsertim, quando alter est parvus, alter magnus; ita nec eadem pœnitentia. Habenda igitur ex par. 1. cap. 7. num. 22. ratio *status*, *conditionis*, *ætatis*, *& dispositionis*, imponendo contrarias peccatis pœnitentias. At potissimum in illos officium Doctoris exerce: quo circa de charitatis excellentia intellectum illuminatum, inclina charitati ferventius in posterum exercendæ. Quam ut exerceret Dei filius e cœlo descendit. Nullum est efficacius signum charitatis Dei in nos, quam charitas proximi. Tantum illa crescit, quantum ista: quod proximis impendimus, Christus acceptat, ut sibi impensum. Explica vim veræ Misericordiæ: quia vero exempla plurimum accendunt, collige ex Breviarii lectionibus in secundo Nocturno, quæ talibus abundant, sententias Patrum pro excellentia charitatis, ex Evangeliis, & Epistolis Apostolorum, præsertim S. Joannis ad primum Nocturnum, & ex Homiliis ad tertium. Distingue rudibus hæc duo: velle malum furi, & velle bona sibi rapta a fure; secundum ordinarie licere: primum prohiberi a Christo. Qui vero spirituualiores, præferunt se velle punitionem furis, ut actum justitiæ Vindicativæ, mone primo, ne odium vere foveant sub specie virtutis; secundo, justitiæ charitatem præeminere: tertio, omnes obligari, vel saltem incitari ad charitatem, ad justitiam vero vindicativam obligari solos superiores; quarto, tunc esse zelum justitiæ, quando magis ardescimus in peccata contra Deum: esse amorem proprium, si omnia sus deque vertimus, ubi quis minimum peccat in nos; connivemus autem, si noster amicus majora delinquat in Deum.

CAPUT XV.

De Prudentia, Virtute Cardinali, & Dono Consilii correspondente.

1 AD operandum non requiritur tantum syllogismus concludens finem; sed alius requiritur, sive formaliter, sive saltem virtualiter distinctus, concludens media pro executione finis: v. g. ad eliciendum actum charitatis in proximum, non sufficit iste syllogismus: *Indigenti est subveniendum, sed Petrus hic, & nunc indiget, ergo hic, & nunc subveniendum est Petro*. Post hæc, debeo consulere media, quibus subveniam: si pecunia, cibo, veste; si mutuo, donatione &c. Post consilium, debeo judicare, quod nam ex repræsentatis sit medium opportunius, & quantum sit dandum, illudque præcipere. Hæc, quæ præsupposito per priorem syllogismum fine virtutis, agit intellectus noster circa media, ut actus in singulari prodeat omni ex parte virtuosus, pertinent ad Prudentiam, si sint circa Virtutes Cardinales humano modo operabiles: Et ad Consilii donum, si sint circa Theologales, vel circa Cardinales, ut operabiles ex motione S. Spiritus. Possum conficere datum syllogismum de subventione pauperis, ex misericordia naturali, & ex mero Dei amore, si eliciam hoc secundo motivo, tunc per donum Consilii, consulo, seu inquiro media subveniendi; ex dono Consilii judico in subventionem eligendam esse assignationem menstruam toto vitæ suæ tempore, quo non amplius indigeat: per donum Consilii præcipio hanc assignationem. Circa fidem elicui hunc syllogismum. *Quæ Deus revelavit, & præcepit credi sunt explicite credenda pro aliquo tempore*,

re, sed hujusmodi sunt tria mysteria Trinitatis, Incarnationis, & Remunerationis, ergo sunt credenda pro aliquo tempore. Primę præmissæ terminos percipimus per donum Intellectus, & cognoscimus per donum Scientiæ, ex cap. 3. num. 26 secunda particularis est dictamen procedens ex donis, & ex virtute fidei; conclusio est judicium spectans ad fidem. His positis inquiro media, scilicet, quod sit tempus opportunius ad eliciendum actum fidei circa prædicta, omnibusque pensatis, judico tempus opportunum pręcipue esse bis in die, cum surgo mane, & vesperi vado cubitum; præcipioque mihi hos actus pręd ctis temporibus Hæc omnia aguntur in nobis per donum Consilii. Libuit hæc explicare clarius, & longius, quia nemo Modernorum ea tractat, & aliàs sic explicata plurimum possunt prodesse, ut pœnitentes dirigas in actionibus virtutum. S. Thom. q. 47 ad 57.

2 D. Tria spectant ad Prudentiam, consulere, seu inquirere media, judicare, & præcipere, sunt ne hæc tria unus, & idem actus Prudentiæ?

M. Sunt actus diversi, & procedunt a diversis virtutibus. Consillare spectat ad virtutem Eubulię. Judicare potest spectare ad duas: In Philosophia, & Theologia notum est, quod ubi, ratione materiæ, invenitur specialis difficultas ad se exercendum in parvo, & in magno, necessaria est diversa virtus pro actu circa parvum, & pro actu circa magnum. Quia erogans virtuose parvam pecuniam, potest habere difficultatem in eroganda magna, ideo liberalitas est distincta virtus a magnificentia, quæ inclinat ad magnos sumptus, & erogationem ingentis pecuniæ. Pari passu Philotimia inclinans ad mediocres honores distinguitur a magnanimitate inclinante ad summos. In Jurisprudentia, Princeps concedens aliquid in universali, non concedit illo rescripto, quę habent specialem difficultatem; propterea ex par. 1. cap. 21 num 3. Alex VII. declaravit non concedi absolutio nem hæresis in Jubilæis, esto universaliter concedantur omnes casus Bullæ Cœnæ, quia, hæresis est speciali nota digna Ita procedunt quotidie principes. Hæc applicando casui nostro, aliquando judicium circa media procedit ex principiis communibus, aliquando ex altioribus: v. g. Petrus apud me reposuit ensem, & repetit: ex principiis communibus judico esse reddendum, quia depositum debet stare ad instantiam deponentis; At si video Petrum iratum, qui repetit gladium ad occidendum, non debeo judicare ex principiis communibus, quæ dicta ratio depositi, sed ex altioribus, quod in tali circumstantia non sit reddendus gladius: primum judicium procedens ex communibus, habetur per virtutem Synesis: alterum procedens ex altioribus, per virtutem Gnome: Tandem post consilium, & judicium habetur per virtutem Prudentiæ præceptum *Fac hoc*, vel simile, ab Intellectu practico factum voluntati, quæ taliter mota elicit actum virtutis, v. g Justitiæ: qui actus est elicitive a Justitia, directive a Prudentia. Porro Eubulia, Synesis, & Gnome sunt virtutes minus principales, quia inserviunt ad actum præcepti, qui est principalis; & sic Prudentia dicitur virtus Cardinalis: aliæ, partes potentiales Prudentiæ. S. Thom. qu. 51.

3 D. Quid requiritur, ut actus Prudentiæ sit integer, & omni ex parte perfectus?

M. S. Thom. qu 49. enumerat octo. 1. Memoriam, quæ applicat principia universalia casibus particularibus; unde oportet scire casus particulares, qui discuntur experimento, & tempore Quomodo hæc juvari possit explicat ar. 1 ad 2. docens juvari præcipue ex studio cum affectu discendi. Hanc Confessori Rituale commendat, dum inculcat studium Theologiæ, conjunctum scientiæ de casibus reservatis &c De scientia principiorum universalium dictum par 1. cap 38 Experimentum præcipit Rituale, dum vult Confessorem facilem, & promptum audiendis confessionibus. Intellectum, & ut virtutem, & ut Donum, seu cognitionem universalium principiorum; ex quibus facile deducat decisionem casus particularis. Ex hujus defectu Moralistæ nonnulli docuere Theses, quas Ap Sedes damnavit, & hærent complures. quia non habent in suo libello casum singularem, quan-

quando nec omnes possunt exscribi Huic defectui supplendo præsens instructio dat regulas generales; at melius videri poterunt in legibus ab Apostolica Sede firmatis per damnationes Theseon, per declarationes &c. nec non ex continua lectione S. Thomæ. Ut habeat Confessor hanc secundam partem, composita est ordinatio tota Ritualis pro sacramento Pœnitentiæ. Tertio sit docilis, facilis, & promptus, quæ ex se non habet, edoceri ab aliis doctis, & piis; at præsertim a proprio Episcopo, quem sibi Deus constituit Doctorem. Rituale commendat hoc 1. p. c. 7. n. 7. his verbis: *prudens consilium peritorum.* Cum hoc procedunt omnes Urbis Congregationes, præcipue Sacra Pœnitentiaria, & Sancta Inquisitio, Roman. Pontifex, & Concilia Oecumenica, quamvis habeant adsistentiam Spiritus sancti, nec invenias Judicem, qui habens judicare de uno obolo, prius accurate non examinet leges, & non audiat Advocatos utrinque: quanquam ipse sit doctissimus. At Confessor judicaturus de salute animæ, statim ex Tripode judicat, unice innixus libello, quem vix legit primis oculis: quarto sit Solers, ex se inveniens facile, ubi stat ratio peccati, & media medendis animæ morbis. Hoc Rituale meminit nu 19. dum vult interroganda speciem, numerum, & circumstantias: quinto sit bene ratiocinativus, inquirens omnia, quæ, pro, & contra se, dicit Pœnitens, ut inde concludat, an sit damnandus, vel excusandus a peccato. Rituale meminit n. 18. dum vult interpellari pœnitentem, quando est opus aliquid melius intelligere: sexto sit providens, ne in futurum pœnitens relabatur. Rituale n. 7 Confessorem ait Arbitrum inter Deum, & homines, *ut honori divino, & animarum saluti consulat:* septimo sit circumspectus, attendens ad mala præsentia. Rituale num 20. *ne scandalum patiatur* Pœnitens, Octavo sit cautus ad mala futura. Rituale ibidem, *indeque peccare discant.*

4 D. Prudentia est ne una Virtus?

M. Sunt quinque species: Prima dicitur Monastica; per hanc homo dirigit se in suum finem: Secunda Oeconomica; per hanc pater familias dirigit domum in finem debitum familiæ. Tertia Politica: per hanc subditus dirigit se in finem debitum Reip. juxta ordinationem Principis: quarta Militaris: per hanc Dux dirigit exercitum in finem victoriæ. Quinta Regnativa; per hanc Princeps dirigit Rempublicam in finem communis tranquillitatis. Hæc subdividitur in alias infimas, juxta varios modos regendi; & quælibet ex illis præter primam, reperitur in uno perfectissime, in alio magis, in alio minus: v. g. perfecte reperitur Oeconomica in Patre familias; minus perfecte in Matre: minus in Magistro domus &c. Idem dic de Militari, quæ reperitur perfectissime in supremo Duce; minus perfecte gradatim in reliquis Officialibus. Idem de Regnativa, suisque speciebus, Reperitur perfecte in supremo Principe: minus perfecte in Baronibus, qui habent rationem dominii, sed & in Judicibus, Consiliariis, aliisque Ministris. Hujusmodi ministeriorum diversitas constituit diversitatem specificam Prudentiæ, adeo ut peccans debeat id explicare in confessione.

5 D. Extat ne præceptum eliciendi actus Prudentiæ?

M. Cui præcipitur finis, præcipitur etiam ponere media necessaria ad finem: Alia media sunt de se utilia, & alia necessaria. Extat præceptum ponendi secunda, non prima. Sic obligatus elicere actum jejunii, tenetur consulere, seu inquirere media necessaria, judicare de illis, & præcipere pro jejunando. Idem dic de reliquis virtutibus, quando obligamur exercere actus illarum, quia tunc per prudentiam Monasticam tenemur illis trium virtutum actibus providere media, sine quibus impossibile esset consequi vitam æternam. Quoad alias species, obligatur sub mortali subditus, ut se disponat ad recipiendas instructiones Superiorum, quæ sunt necessariæ pro fine illius Superioris; v. gr. filius, quæ pater media profert, sine quibus non posset servari pax familiæ, quoad substantiam; & ita de reliquis. E contra Superiores tenentur providere media pro tranquillitate sibi commissa. Confessor media necessaria, ut pœnitens justificetur &c Nota, quod species Prudentiæ, præter Monasticam habent dirigere ad bonũ commune, velut ad

finem:

finem: non ad bonum singulorum de communitate.

6 D. Obligat ne Prudentia ex genere suo ad mortale?

M. Ex p. 1. c. 34. nu. 6. prudentia non obligat ex genere suo ad mortale, sed si obligemur ad aliquem finem sub mortali, & media sint necessaria, tunc obligabit sub mortali.

7. D. Prudentia obligat ne per se, vel per accidens.

M. Per accidens, nisi in casu, quo prævidérem, vel tenerer prævidere media nonnulla esse necessaria pro tali fine, ad quod obligor sub mortali, & nollem ponere v. g. Princeps prævidens, quod permittendo impune fures, turbabitur regnum, & ponens nullum medium ut impediat, quia non vult, peccat duplici peccato, altero contra justitiam Vindicativam, non castigando fures, altero contra Prudentiam regnativam, non ponendo tale medium pro tranquillitate regni. Utrumque debet explicare in confessione. Hoc secundum, utpote contra bonum commune, de natura sua est gravissimum. Sed hæc sunt peccata Superiorum, ut talium, de quibus vix est, qui, se accuset, quia Confessores, & Concionatores super illis non instruunt. Unus narratur Caroli V Confessor, qui audita confessione, regesserit: *Dixisti peccata Caroli: dic peccata Principis* Accusant se de impatientiis &c. sed vix de omissione Prudentiæ alioqui tam graviter obligantis pro bono communi.

8 D. Quod est donum Consilii correspondens Prudentiæ?

M. Tres actus Prudentiæ, Consilium, Judicium, & Præceptum ex n. 2 eliciuntur per virtutes distinctas; Ubi vero movemur ad operationem per donum Spiritus sancti, idem habitus, utpote perfectior, habet elicere tres illos actus, licet specie diversos; quare donum Consilii inquirit, judicat, & præcipit media. Hoc donum supplet prudentiam Monasticam in ponendis mediis pro consecutione ultimi finis & ejus actus requiritur, ubi exercemur in Theologalibus, esto ad fidem, & spem informes, actus præcedens Consilii fit præambulum non atringens perfectam rationem doni, ut 1. p. c. 33. n. 3. Præcedit etiam actus virtutum Cardinalium infusarum, ad quos movemur a Spiritu Sancto. De præcepto eliciendi actum hujus Doni, differe ut de Prudentia. S. Thom. qu. 52.

D Qui fructus, & quæ Beatitudo correspondent dono Consilii?

M S. Thom ponit benignitatem, & bonitatem, ut fructus correspondentes Consilio, & quintam beatitudinem: *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.*

CAPUT XVI.

De peccatis per defectum oppositis Virtuti Prudentiæ.

1 Peccata opposita dono Consilii non habent nomen speciale distinctum a peccatis oppositis Prudentiæ, sed sub iisdem nominibus peccata veniunt, humana, opposita Virtuti: & sunt inhumana, & bestialia opposita Dono. Quælibet virtus Moralis, & Donum correspondens habet duo genera peccatorum sibi oppositorum: alia per defectum, alia per excessum: illa deficiunt a virtute Prudentiæ: ista, excedunt. Agam hic de oppositis per defectum, & in sequenti de oppositis per excessum.

2 Prudentia cum suis virtutibus annexis primo per Eubuliam inquirit media: secundo per Synesim, aut Gnomen judicat de mediis; tertio per se ipsam præcipit media voluntati, & potentiis executivis. Igitur

3. Primum per defectum Prudentiæ oppositum, est Præcipitatio; quando quis ex passione agit sine actu Eubuliæ, præcipitans se, hoc est, non transiens per medium consilii.

4 Secundum Inconsideratio: cum homo, postquam per Eubuliam inquisivit media, procedit ad opus, absque judicio debito de mediis per Synesin, aut Gnomen non considerando, quantum debet, quæ media sint magis opportuna pro fine. Vocatur Inconsideratio, sive deficiat in Judicando per Synesin, sive per Gnomen.

5 Tertium est Inconstantia, quando post bonum consilium, & judicium, deficitur in præcipiendo voluntati, ut debet, quod eligat tale medium.

6 Quar-

6 Quartum est Negligentia; quando post bonum consilium, judicium, & præceptum voluntati factum, deficit in exequendis mediis per alias potentias: Debemus enim tarde consiliari, sed cito exequi. Experientia docet; quod; differendo executionem, refrigescimus; at maxime id apparet in conversione peccatoris: nam multi proponunt confiteri, sed quo differunt magis, majorem sentiunt difficultatem.

7 Quando, & quomodo unumquodque ex his sit peccatum, veniale, vel mortale, deduc ex p.1.cap 34 n 6.ubi, quando, & quomodo prudentia obliget. S. Th. qu. 53. 54.

CAPUT XVII.

De peccatis per excessum oppositis Virtuti Prudentiæ.

1 PEccata per defectum opposita generico nomine vocantur Imprudentia; & per excessum opposita, dicuntur Prudentia Carnis. Alii distinguunt prudentiam Diabolicam, Mundanam, & Carnis, vide S. Thomam q.55.ar.1. ad 3. Per prudentiam carnis intelligo, cum homo ex amore alicujus finis dirigit media de se mala, in quo excedit; Si quis constituat sibi finem malum, & dirigat media mala in hunc finem, committet duplex peccatum; aliud de intentione finis; aliud de directione mediorum: si finis sit bonus; at media mala; tunc unicum est peccatum in applicatione medii; sed in confessione debebit explicari quale medium sit applicatum; v. gr. qui ad faciendam eleemosynam furatur, explicabit, si res sit sacra &c. Prudentia Diabolica dici possunt vitia per excessum opposita dono Consilii.

2 D. Genus prudentiæ Carnis in quot species distinguitur?

M. In sex: prima est *Astutia*. Secunda *Dolus*. Tertia *Fraus*. Quarta proprie dicta *Carnis prudentia*. Quinta *Sollicitudo temporalium*. Sexta *Sollicitudo futurorum*.

3 D. Quid est Astutia primum peccatum?

M. Hæc per excessum opponitur Eubuliæ; est quando quis ad consequendum finem sive bonum, sive malum, inquirit media mala voluntarie. Peccabit specialiter, si advertens esse mala, velit adhuc inquirere; tunc explicabit hoc peccatum, & speciem mediorum malorum.

4 D. Quid est Dolus?

M. Est, cum quis post consilium, sive judicat, sive præcipit, sive exequitur ad finem, media mala consistentia in verbis: v.gr.ad defensionem sui honoris, cum 44. Thesi Innoc.XI judicat imponere falsum crimen, sive præcipit voluntati, ut imponat, sive actu imponit. Si tantum voluntarie judicet, sed non præcipit, peccat contra Prudentiam: quod si etiam exequatur, peccat contra Justitiam; & ita in confessione debet explicari distincte; si explicet secundum, intelligitur primum, & si tertium, explicat, primum, & secundum intelligitur.

5 D. Quid est Fr us?

M. Fraus, & dolus differunt, quod iste consistit in verbis: illa ordinarie in factis. In reliquis eodem modo de utrisque differe. Fraudulenter egit villicus Luc. 16. qui falsavit cautiones domini.

6 D. Quid est Prudentia carnis?

M. Proprie est, cum homo, post consilium, & judicium, præcipit media mala, ut consequatur finem. Villicus addidit hoc: ubi enim judicavit de fraudulentia, præcepit voluntati.

7 D. Quid est sollicitudo temporalium?

M. Quia ad prudentiam pertinet sollicitudo in exequendo media, quæ pro fine bono, inquisivimus per Eubuliam, judicavimus per Synesim, aut Gnomen, & præcepimus per Prudentiam, Negligentia, opponitur per defectum huic sollicitudini, & per excessum, sollicitudo temporalium. In hoc potest peccari tripliciter: primo, si respiciamus media velut finem: secundo, si nimis sollicitemur in iis acquirendis: tertio, si acquisita nimis sollicitemur, ne deficiant.

8 Quid est sollicitudo futurorum?

M. Pariter opponitur sollicitudini debitæ. Ex ar.7. Si quis in vere sollicitus esset de vindemia, præparans dolia, conveniens cum vindemiatoribus &c. esset nimia sollicitudo futurorum, sed non, si de

his

his cogitet in media æstate: aut præveniret, ut, ad finem honestum, minoris conduceret operas artificum.

9. D. Adsunt ne Theses prohibitæ circa Prudentiam?

M. Indirecte omnes attingunt Prudentiam, quatenus prohibemur dare consilium, judicare, aut præcipere juxta illas, quando præsertim expresse prohibemur eas deducere in praxim. Directe tertia Inn. XI.

10 D. Adsunt ne censuræ contra violantes Prudentiam?

M. Neque adsunt censuræ neque reservatur hoc peccatum, quia hæc cadunt super actu externo, & completo, non super mediis, quæ respicit interius Prudendentia.

11 D. Quas pœnitentias imponet Confessor delinquenti contra Prudentiam?

M. Commendabit, ut quantum potest, in operando fugiat ductum passionis: Verissimè dicitur. Jer. 12. *Desolatione desolata est omnis terra, quia nullus est, qui recogitet corde*, considerando finem, ob quem operatur, quia hæc est differentia inter bruta, & hominem: illa sequuntur ductum passionis; iste debet semper, ante operationem, præstituere sibi finem; & hoc præstituto, considerare media proportionata: finis omnium hominum est gloria Dei, & salus animæ propriæ: Ad hunc, velut ad centrum, dirigenda est omnis operatio, etiam ad bonum publicum, adeo ut Principes, Reges, ipse Romanus Pontifex debeant primario respicere gloriam, quæ Deo resultat ex salvatione animæ propriæ, & ad hanc dirigere cætera Ipsum etiam desiderium salvandi totum orbem procedere debet ex desiderio propriæ salutis, quod probe nota, ne, cum prædicas aliis, ipse reprobus efficiaris: Ob rebellionem carnis, dum sumus Viatores, non possumus ita nos dirigere ductu rationis, ut nunquam in operando præveniamur passione. Fuit hoc singulare privilegium B Virginis. Donum hoc habebamus in primo parente; amisimus, cum in eo peccavimus: restituetur in patria: cæterum pro quanto possumus, enitendum est, ut hoc modo procedamus. Id suaviter, & efficaciter commendabit Confessor: nec enim alia est via acquirendi Prudentiam, & cum Prudentia cæteras virtutes; quæ omnes regulantur Prudentia.

CAPUT XVIII.

De Justitia in genere, secunda Virtute Cardinali.

1 Fides, & Prudentia, receptę in intellectu, respiciunt verum. Illa verum, ut a Deo revelatum: ista verum, ut operabile in singulari ad finem consequendum. Virtutes in Appetitu receptę respiciunt bonum: Spes bonum sub conditione Ardui: Charitas bonum, ut bonum: Iustitia bonum, ut alteri debitum; hic apparet cum omnibus virtutibus sibi annexis recipi in voluntate, ad differentiam Fortitudinis, & Temperantiæ, quę respicientes bonum proprium, recipiuntur in appetitu sensitivo: nam comparare unum cum alio pertinet ad intellectum, & appetere bonum, ut comparatum alteri, ad appetitum, qui sequitur intellectum.

2 Quod dicitur passivè debitum, activè dicitur jus; si aliquid mihi a Petro debetur, ego habeo jus ad illud. Et aliud est jus naturale, quod exigit natura, ut quæ continentur in Decalogo; aliud jus gentium, quod exigunt communiter populi, ut ab uno principe non offendi Oratorem alterius; aliud jus divinum, quod exigit Deus, ut quod omnes baptizentur: aliud jus humanum civile, aut Ecclesiasticum, quod exigunt Princeps, & Ecclesia.

3 Hinc vocatum est jus, non solum, quod mihi debetur, sed etiam lex ipsa, per quam mihi debetur: quare dicimur obligati facere aliud jure (hoc est, lege) naturali, divino, gentium, humano &c.

4 Prædictæ Juris species sunt subalternæ, continentes sub se alias Id debet notare Confessor obligatus exigere a pœnitente infimam peccati speciem; nec enim sufficit, si me accusem violasse jus naturæ, nisi explicem, in quo violavi. Idem dic de jure humano &c.

5 Alia etiam differentia est: aliquid debetur, & de se reddi potest ad equalitatem,

tem,

tem, ut qui debet centum Petro: hæc reddi possunt (quidquid sit, an impossibilitetur per accidens ob inopiam) secundo: aliquid debetur, at reddi non potest ad æqualitatem: ita debemus Deo, Patribus, Patriæ, Principi, Magistris, Confessori &c. esse, educationem &c. quæ reddere non possumus; bona exteriora, quæ damus, & possumus dare, de se non compensant ad æqualitatem. Hæc duo sunt debita rigorosa, ideo ad illa obligamur sub mortali: tertio, debemus aliquid ex honestate, seu convenientia, ut benefactori debemus retribuere: quarto, debemus aliquid alteri, non ratione sui, sed ratione nostri: dives debet erogare pecunias, quia convenit sibi, ut eroget in bonum aliorum. Hæc ratio diversa debiti constituit diversa genera virtutum, de quibus in singulari differetur. Et quia omnes hæ virtutes respiciunt illam, quæ reddit debitum rigorosum ad æqualitatem, ideo omnes vocantur nomine Justitiæ; sed ratio Virtutis invenitur principaliter in ista; hæc propriissime dicitur Justitia, estque Virtus Cardinalis.

6 De hac differendum ante reliquas minus principales annexas; & est quadruplex: prima Legalis, per quam Princeps dat subditis, quod leges præcipiunt dirigendo illos ad bonum commune (subditi vero reddunt, quod præcipit.) Secunda est Justitia Distributiva, per quam Princeps dispensat honores, & bona Reipub. juxta merita Subditorum: Tertia est Vindicativa, per quam Princeps distribuit pœnas lege statutas, juxta demerita. Quarta est Commutativa, per quam unus reddit ad æqualitatem, quod debet alteri: Primæ tres requirunt jurisdictionem. De singulis differetur. Interim de jure vide S. Thom. a qu. 57. ad 60.

CAPUT XXI.

De Justitia Legali, & Vitiis oppositis.

1 Quælibet Respublica constituit unum corpus, in quo subditi, velut membra, per justitiam legalem ordinantur ad salutem totius, non tamen per eosdem actus: Alia, ut, Caput, imperant: alia, ut oculi, dirigunt: Hi sunt Consiliarii: Alia, ut manus, moventur, & movent. Hi sunt Judices subalterni, qui moventur per authoritatem sibi a Principe communicatam, & movent regulando alios. Inter hos locum habent Confessarii in Hierarchia Ecclesiastica, qui sunt Judices, & debent secundum leges ab Ecclesia præscriptas, regulare pœnitentes: Alia, ut pedes, habent exequi, quæ præcipiuntur: v. g Satellites &c. Alii neque jus habent dirigendi, neque exequendi, ut cæteri subditi, ad quos spectat non facere, ut alii exequantur, sed ipsi debent exequi.

2 Juxta quod unus participat de jurisdictione, ita participat de Justitia Legali activè sumpta; & possunt authoritativè alios inducere ad bonum commune Reipub. magis, vel minus perfecte. Reliqui non possunt judicare, sed tenentur obedire, & actus, quo se movent ad obediendum, spectat ad justitiam legalem passivè sumptam, & diriguntur a Prudentia, quæ ex cap 14 num 4. dicitur Politica. Obediuntque inclinati per Virtutem Obedientiæ.

3 D. Quotuplex est Justitia Legalis?

M. Duplex: altera retinet nomen commune: Altera dicitur Epicheja. Ex c. 14. num. 2. In intellectu practico, virtutum altera judicat secundum causas ordinarias: altera per altiores: pariter in voluntate datur duplex virtus altera, quæ ordinat Reip. membrum in bonum commune per leges ordinarias, secundum intellectum obvium: Hæc communi nomine dicitur Justitia legalis altera ordinat, non secundum verba, sed secundum finem altiorem legis Extat lex obligans reddi statim deposita petenti: per Justitiam communem inclinatur Judex ad Judicandum, ut so-

sonant verba legis: sed per Epichejam Judex considerans nunc peti à me gladium depositum, ut hostem occidam, prohibet reddi, respiciens non verba, sed finem legis, qui est tollere injustitias, & quæ augerentur, si statim redderetur. S. Th.q.120.

D Quælibet duarum continetne sub se plures species?

M. Utique: alterius enim speciei peccato peccat Princeps violans utramque, habens in se plenitudinem jurisdictionis, Baro non habens ita plenam authoritatem, Consiliarius, Judex, ipsi Executores, aliter Satelles, aliter Lictor. Et quia diversa est jurisdictio Ecclesiastica, & Sæcularis; ideò violans Ecclesiasticam explicabit in confessione hoc: præthereà utrum sit supremus Hierarcha, utrum Episcopus, utrum simplex Confessor. Nihil tamen refert, quòd jurisdictio sit ordinaria, vel delegata; In Oeconomica etiam, quæ participat aliquid legalis, explicabit, an sit pater, mater &c. Si confessor in praxi dubitet, num diversa participatio jurisdictionis, constituat diversitatem specificam, inducat pœnitentem suavibus, at efficacibus verbis, ut superabundet in explicando potius, quàm deficiat: ut abundant explicandis Medico morbis corporum.

5 D. Quos actus Justitia legalis, & Epicheja, exercent circa suum objectum?

M. Tam istæ, quàm Vindicativa, Distributiva, & Commutativa habent actum in voluntate, quam inclinant ad reddendum cuilibet jus suum; sed terminant in intellectu per judicium, quod propterea dicitur proprius actus Justitiæ in genere acceptæ, quo judicamus de aliis, ut competit cuilibet in particulari: nam Legalis, Distributiva, & Vindicativa dant judicium authoritativum, seu sententiam circa gubernium Reip pœnas, & præmia. Commutativa dat judicium privatum de hominibus, vel de aliis rebus, ut exigit jus. Quia igitur judicium spectat ad quamlibet justitiam, prius agam in communi, postea de illo, ut proprium est Justitiæ legalis.

6 D. Quid requiritur, ut Judicium sit licitum?

M. Nomen hoc ex prima institutione impositum fuit, ut significaret rectam determinationem eorum, quæ in praxi erant agenda; ad quod requiruntur duo; primo virtus proferens judicium; & hæc est potentia intellectiva cum suo habitu: secundo dispositio judicantis, per quam reddatur idoneus ad judicandum; hæc, si judicat in materia Temperantiæ, erit ipsa Temperantia; si in materia justitię, ipsa Justitia; & sic de reliquis virtutibus: postea nomen judicii ampliatum est ad significandum, quidquid determinamus etiam in speculativis, ut cum dico: *Petrus est homo*: S.Tho.q.60. ar.1. ad 1. Nunc differimus de judicio practico, ut procedit à disposito per justitiam ad judicandum rectè de iis, quæ pertinent ad jus alterius; & semper suppone, in unaquaque virtute dari actus perfectos, & imperfectos: perfecti sunt, qui procedunt ab habitu præexistente: imperfecti, qui sunt ipsius virtutis; at non procedunt ab ipsa præexistente in operante. Ergo judicium commune cuilibet Justitiæ, ut sit licitum, debet esse prudens S.Th.q 60.art.2. nam si *deest certitudo rationis, puta, cum aliquis judicat de his, quę sunt dubia, vel occulta, propter leves conjecturas*: est *judicium temerarium*. Hæc ex a.3. ad 1 est certitudo, *non quidem sicut in demonstrativis, sed sicut convenit tali materiæ, puta, cum aliquid per idoneos testes probatur*; vel per indicia sufficientia: hæc enim est certitudo moralis in operabilibus, quam respicit Prudentia, utpotè virtus intellectualis tendens in verum, non verum necessario, sed ut in pluribus. Circa quam multi aguntur scrupulis, an omnia juventutis peccata confessi fuerint, vel voluntariè aliqua omiserint. Sacerdotes, an Episcopus illos ordinans habuerit intentionem, an tetigerint physicè instrumenta, dum ordinabantur. Moniales, aliàs timoratæ conscientiæ, an consenserint inhonestæ cogitationi, dubiis fidei &c In his casibus, ad tollendos scrupulos, utere hac regula. Esset gravissimum peccatum judicii temerarii, si judicarem in ordinando Episcopo non habuisse intentionem: quare certum est moraliter, quod habuit.

7. D. Quomodo differunt judicium, & suspicio?

M: Judicium est firma adhæsio, seu determinatio intellectus, quòd res in se sit talis, qualem ego affirmo; suspicio inclinat in unam partem, cum formidine oppositi: Judicium, si sit ex levibus indiciis, dicitur teme-

temerarium, & mortale peccatum ex suo genere, contra commutativam: quia fit injuria proximo; & per hoc admittit parvitatem materiæ: nam levis injuria est veniale. Judicium potest esse falsum, & non temerarium: Video Petrum fugientem evaginato gladio, totum in se, & in gladio respersum sanguine, judico illum occidisse: potest esse falsum, sed non erit temerarium, quia procedit ex gravissimis indiciis. Ut sit peccatum, debet esse temerarium. Suspicio, utpotè actus imperfectus, de se non est mortale, nisi vestiatur talibus circumstantiis, ut gravis injuria sit vel suspicari malum, ut si suspicarer Regem ditissimum, & piissimum pro uno obolo vendere justitiam &c.

8 D. Ex n 6. ad judicandum requiritur certitudo moralis, quid faciam, ubi deest hæc?

M. Sæpissimè Confessarius incidet in hos casus, in quibus caveat nimium laxare, vel stringere conscientias. Majoris claritatis gratia, divido quæstionem in tria genera personarum; vel quæritur, quid in tali casu debeat homo judicare de proximo non subdito: secundo, quid Superior de subdito: tertio, quid homo de seipso. Quoad primum: Roman 14 *Tu quis es, qui judicas alienum servum:* & Christus *Nolite judicare & non judicabimini.* Confessor semper inculcet pœnitentibus, ut abstineant à judicando, quæ ad se non spectant, etiam si certa sibi videantur, multo magis, ab his, quæ dubia sunt. Quoad Superiores, & Judices, cæteris paribus, in dubio semper inclinabunt ad favorem Rei ex illa regula, *Nemo præsumitur reus, nisi constet.* Tamen moneat Confessor, quòd hæc regula non concedit duo judicia, sed unicum 3 Reg. 3. Salomon judicavit unicè in favorem mulieris, quæ nolebat infantem dividi, sed non judicavit aliam ad pœnam, quia indicia erant sufficientia pro primo in favorem Reę, non pro secundo ad damnationem Actricis; In tertio homo dubius de suis actionibus, non debet judicare se reum; Ita enim judicaret falsum; sed debet apponere remedium, ac si esset reus, ut de conscientia dubia p. 1. c. 39 n. 9. Igitur Superior dubitat, num Petrus sit irregularis; nunquam damnabit; & Petrus pariter dubius non judicabit se irregularem, sed geret se ut talem, petendo dispensationem. Maritus dubius de validitate matrimonii, non feret præjudicium comparti, negando debitum, sed quoad se ipsum, aget quasi esset invalidum, non petet debitum ante dispensationem. Idem in similibus. Videbis complures aliter sentire, cum quibus nolim contendere. Hoc unum mihi certum est, quòd tutissimum est ita in praxi regulare conscientias. Vide S. Th. qu. 60. a. 4. præsertim ad 3.

9 D. Hæc conveniunt judicio, prout spectat ad omnem justitiam: ut spectat ad legalem, debetne habere alias conditiones?

M. Alias duas: prima, ut sit conforme omni justitiæ, tum legali, tum commutativæ &c. Considera pauca hæc verba, nam in illis multa comprehenduntur. Peccat Judex, sententians ex testimonio unius; nam per leges; *In ore duorum, vel trium testium stat omne verbum.* Peccat accipiens testimonium hominis rejecti per leges: damnans inauditum &c. quia judicium tale est disforme legibus. Peccat Princeps in communi necessitate taxans æquè pauperem, ac divitem, contra distributivam &c. Peccat contra commutativam adjudicans bona subditi fisco absque causa &c. Secunda conditio est, ut sententia procedat cum authoritate, seu jurisdictione: Sententia sine hac procedens dicitur nulla, & facit injuriam duobus, Principi, cujus jurisdictionem assumit, & illi, quem judicat.

10 D. Extatne præceptum obligans ad judicium Justitiæ legalis?

M. Qui habent jurisdictionem, tenentur quando pars instat, & adsunt conditiones supra memoratæ, & peccatum omissionis oppositum ex genere suo est mortale, contra commutativam, quia pars habet jus. Nomine partis intelligitur etiam fiscus: At si, omnibus consideratis, injuria esset levis, ex parvitate materiæ, redderetur veniale. Sed fusius de hoc, ubi de justitia commutativa ex parte Judicis.

11 D. Quæ sunt peccata contrariè opposita Jusitiæ legali?

M. Non habent nomen speciale. Habet ista virtus, utpotè moralis, vitia opposita per defectum, & excessum. Judicium, cui desunt tres assignatæ conditiones, opponitur per defectum. Si semper velit procedere juxta apices juris, & sequi rigorem legis

absque

absque prudentia, tunc, quia *summum jus summa injuria*, erit oppositum justitiæ legali, tam communiter dictæ, quàm Epichejæ, per excessum.

12 D. Adsuntne circa justitiam legalem Theses prohibitæ?

M. Judicium justitiæ legalis, exigit ut dictum est, tres conditiones; primario respicit jurisdictionem: Igitur Alex. VII. damnavit, 3. & 4. quæ concedebant personis ibi enumeratis jurisdictionem super hæresi: 12. quæ concedebat Mendicantibus super casibus Episcopo reservatis, & 16. quæ ad absolvendum, ut ibi, concedebat simplici Sacerdoti.

13 D. Ex his peccatis adsunt ne aliqui reservati cum censuris?

M. Tertius Canon Bullę Cęnę est contra Piratas, qui turbant jurisdictionem Pontificiam: quintus in eos, qui sibi arrogant ad imponenda nova pædagia. Nonus in arrogantes ad faciendum, quæ ibi exprimuntur contra morantes in Curia. 13. in arrogantes ad impediendam executionem litterarum Apost. 14. contra arrogantes in Causis Ecclesiasticis. 15. contra arrogantes super libertate Ecclesiastica. 16. contra impedientes jurisdictionem Ecclesiasticorum. 17. contra arrogantes super bonis Ecclesiasticis. 18. contra arrogantes ad imponendum onera Ecclesiasticis. 19 contra arrogantes ad judicandum de Clericis. 20. contra arrogantes in temporali dominio Ecclesiæ. Tandem excommunicantur, qui sibi usurpant jurisdictionem ad absolvendum in prædictis casibus.

14 D. Quas pœnitentias imponet Confessor violanti Justitiam legalem?

M. Hoc peccatum est gravissimum, & in usurpante sibi jurisdictionem maximè Ecclesiasticam, & in habente, sed deficiente in aliis conditionibus. Quoad hoc secundum, Superior habens jurisdictionem, & judicans contra justitiam magis peccat, quàm privatus furans, detrahens, vel occidens: Minus est pati hæc à privato, quàm à constituto per Deum, ut avertat hujusmodi ausa; & maximè, si ob pecuniam induceretur ad injustè judicandum; essent enim pejores, quàm Sicarii, & Assassini, qui locant suam operam, ut alios occidant. Quoad primum contine Principes intra suos fines; ostendens quàm grave sit occupare jurisdictionem alterius, cui defendendæ pro uno terræ palmo, licent Principibus bella, ex quibus tamen tot mala occasionantur; unde apparet jurisdictionem esse majus bonum, omnibus bonis exterioribus; etiam vita privatorum. At majus peccatum est usurpare Ecclesiasticam. Hanc usurpans, est veluti filius, qui, ut regnet, dejicit è throno patrem, ac matrem. Ubi Confessor absolvet excommunicatos ob hanc usurpatam, habebit ante oculos pęnitentias, præscriptas in Bulla Cœnæ, vel aliis Const. Pontificiis.

CAPUT XX.

De Justitia Distributiva, & Peccatis eidem oppositis.

1 HÆc exercet judicium circa Reip. bona, dividendo inter cives, (tamen ad utilitatem Reip.) servando æqualitatem, non Arithmeticam, sed Geometricam. Commutativa servat Arithmeticam, reddendo quod omninò debetur in re ipsa; si debeo centum personis decem aureos, reddo singulis decem, sive sit Princeps Creditor, sive plebejus. Distributiva servat Geometricam, quia habet proportionem ad dignitatem personæ, adeò ut in eodem bello pugnantes, mereantur præmium in se majus, Duces, quàm gregarii milites, & merces menstrua trium scutorum proportionata militi, est impar Duci. Ex hoc dicitur servare æqualitatem Geometricam, quia dividit considerans dignitatem præmiandi, & proportionat præmium ad personam. S. Thomas q. 62.

2 D. Quæ sunt Geometricè dividenda?

M. Sunt gradus, honores, Magistratus, divitiæ (non privatorum, sed quæ spectant ad Cameram) onera, vectigalia taleæ &c. ex quibus ditescit Camera, seu publicum ærarium.

3 D. Quid significat esse dividenda in utilitatem Reip.?

M. Ut Princeps justè distribuat gradus militares, non debet considerare tantùm subditi virtutem, si sit in se bonus civis, sed si sit bonus miles; & si exercendo gradus militares, erit utilis Reip. Ideò sunt distribuenda non melioribus simpliciter, sed melioribus hic, & nunc; Considerandi sunt in-

singulari, gradus, honores &c. pro loco, & tempore, ac, esto in reliquis non sit civis ita virtuosus, si, omnibus consideratis, est utilior, debet præponi. In spiritualibus tamen habet locum *vitæ integritas, ac morum honestas*, ut §. 6. ait Clemens X. in Bulla *Superna magni*, quia debent pascere populum exemplo, verbo, & opere, ut esse meliorem sit idem ac esse aptiorem in his circumstantiis ad consulendum Ecclesiæ.

4 D. Quid debet in providendis considerare Superior, ut justè distribuat bona Reip. præsertim Ecclesiasticæ?

M. Circumstantiæ utpotè infinitæ, non possunt paucis comprehendi. Innuo aliquas in particulari. Post talem vitæ integritatem, ut non sit scandalo populis providendus de beneficio, primo Superior habeat ante oculos Canones: qui per hos redditur indignus, non potest provideri: secudo consideret servitium, cui providendum est non personam; Multi cognoscunt se obligatos alicui, & statim conferunt beneficium; hi provident personam, non beneficium. Justus dispensator (qualis est Superior, non Dominus, præsertim beneficiorum Ecclesiasticorum) considerat beneficium: si sit Canonicatus, vel alia Præbenda, quæ solùm indiget adsistentia Chori, & recitatione Officii: ad ista quis esse poterit aptior, etiamsi habeat doctrinam minorem alio: tertio statum providendi: nobilis debet provideri juxta suum; quare illi non sufficit beneficium tenue, quòd plebejo sufficeret: quarto vide, ubi situm sit beneficium. Ecclesia ruralis debet provideri de Theologo Morali; legente sæpius Rituale Romanum; ut practicè sciat conferre sacramenta: quinto dubet Superior confidere de illo, cui confert beneficium. Ideo S. Th. q. 63. a. 2. ad 1. ait licere Prælato præferre consanguineos, quando aliàs æquè digni sunt, & fieri potest sine scandalo. Confessor dirigens conscientiam dispensatoris, præsertim Ecclesiastici, proponat hæc omnia, faciatque distinguere hæc duo: nam peccat, si distribuat, quia amicus est, vel consanguineus, sed si cum hoc, quòd bonus est, & utilis Ecclesiæ, conjungitur esse amicum, vel consanguineum, in tali casu potest præferri, quia per illam circumstantiam redditur utilior.

5 D. Possuntne distribui bona; præsertim Ecclesiastica, ob commendationem potentioris, & præcipuè Principis?

M. Dum Deus commendat, facit bonum, Homo non facit, sed præsupponit; admitti potest hominis commendatio, in quantum ista præsupponit meritum commendati; & supponendo meritum, debet aliqualiter respici, ut testimonium, quod 1 Tim 3. debet accipi *ab iis, qui foris sunt*: sed merè, quia commendatur, non potest provideri: quare Superior curabit, ut commendantes, etiam merita commendati, & requisita proponant.

6 D. Orationes Sanctorum prosunt peccatori, & est licita invocatio, ex ordine reperto in naturalibus, quòd pauper indignus aliqua gratia, illum impetrat prece nobilioris; quare aliàs indignus, ob commendationem poterit provideri?

M. Deus in aliquibus se habet, ut Dominus; in aliis, ut justus Judex: ut Dominus dat gratiam: ut Judex, dat gloriam; Ut Dominus ad preces Sanctorum dat gratiam; ut dispensator gloriam juxta merita. Superior ergo imitetur Deum: In quibus est Dominus, faciat gratiam relaxando pœnam (nisi præjudicet bono communi) dando etiam occasiones subdito sibi intimo ut possit mereri plura, sed nunquam det bona Reip. præsertim Ecclesiasticæ (quorum est dispensator) nisi merentibus, juxta excellentiam meriti, & in utilitatem Ecclesiæ. S Th. q. 63. a. 1. ad 3.

7 D. Sufficitne eligere bonum, an eligendus est melior, ut nonnulli docent?

M. Si omisso meliori, provideatur bonus, peccat providens eligendo, quem hic, & nunc cognoscit non esse utiliorem Ecclesiæ. Dispensator habet sequi voluntatem Reip. quæ, ut omnis alius, quærit, quod sibi magis convenit: sed non peccat provisus acceptans, & se remittens judicio Superioris: imò acquirit jus in beneficio, nec illo potest ex poliari. Vide prop. 47. ab Inn. XI. damnatum, quæ ostendit, etiam extra concursum, eligendos esse digniores.

8 D. Hæc non attenditur in electionibus, etiam Regularium: nec enim examinatur quis ex duobus sit dignior, sed quis consaguineus, amicus, nationalis &c

M. Si est eligendus dignus, ergo magis dignus erit magis eligendus: præsertim quia

quia dicimus eligendum digniorem hic, & nunc, omnibus pensatis; Cœterum sicuti Ecclesia non damnat electiones, quę ordinariè fiunt, ita neque debet damnare filius volens in omnibus imitari matrem, sed supponere legitimas, nisi contrarium manifestè constet; quando præcipuè malum non est eligere amicum, nationalem &c. sed eligere mere, quia amicus, vel nationalis est. Esset lacrymabile, quòd Rerum publicarum, pręsertim sacrarum, provisores introducerent hoc grande scelus contra justitiam distributivam. Inde expectari posset exterminium totale Reip. nam *Regnum à gente in gentem transfertur* Eccl. 10. *propter injustitias, & injurias, & contumelias, & diversos dolos:* quæ omnia interveniunt, ubi justitia pessumdatur; nec ullo possunt averti studio supremi Principis, nisi sint duæ virtutes in provisore, Christiana charitas, & justitia distributiva. S. Th. q. 61. a. 1. 2. & 3.

9 D. Extatne præceptum obligans ad actus Justitiæ distributivæ?

M. Extat respectu Superiorum, qui habent dispensare bona Reip. Circa autem beneficia Ecclesiastica Sacri Canones determinarunt tempus; quo transacto provisio pertinet ad alium Superiorem. Et peccabit mortaliter, ubi ex dilatione, beneficium, Ecclesia, Respublica, vel etiam privati patiantur grave damnum.

10 D. Quod est peccatum oppositum per excessum Justitiæ distributivæ?

M. Non habet speciale nomen: illo peccant, qui maximæ perfectionis ideam sibi fingunt, juxta illam volunt providere bona Ecclesiæ, conferre sacramenta &c. Bona hominum dividenda sunt hominibus, non Angelis. Ubi superior, parvi habito justitię, aut honoris affectu, unicè incumbit ideæ perfectionis efformatę, decipitur sæpè: nam plures, ut obtineant beneficium, assumunt larvam sanctitatis. At obtento, ruunt in pessima. Id evincunt exempla. Ita peccaret Confessor, qui vellet absolutionem impertiri solùm, juxta theses 16. 17. & 18. damnatas ab Alex. VIII. vel communionem Eucharisticam, juxta 23.

11 D. Quod est peccatum per defectum oppositum?

M. Est acceptio personarum, quando Superior in distribuendis Reipublicę bonis non considerat merita, nec utilitatem Reipublicæ, sed alias qualitates personarum non facientes pro illa distributione, honorum, graduum &c. Porro sufficienter est explicata hujus peccati ratio in præcedentibus.

12 D. Peccata opposita Justitiæ distributivæ suntne mortalia ex genere suo?

M. Utique: ob rationem adductam p. 1. c. 34. n. 6. enim hæc justitia medium necessarium ad conservandam charitatem: qui non vult dare bonum alteri debitum, non vult charitatem proximi.

13 D. Admittuntne parvitatē materię?

M. Utique: dispensantur enim in utilitatem, seu bonum Reip. Quia hæc potest sentire parvum detrimentum, erunt venialia ex parvitate materiæ.

14 D. Tria illa peccata, omissionis, commissionis, per excessum, & per defectum, suntne species infima? si enim sint subalterna, ulterius explicanda erit injustitia in confessione?

M. Ulterius explicabit, an violarit, in distribuendo bona Ecclesię, Reip. sæcularis, familię &c. Item qualia sint bona, si honores, gradus &c. Semper habe præ oculis S. Th. 2. 2. q. 185. a. 7. *Si in modico deficiat, vel superabundet* distributor. *potest hoc fieri absq; bonę fidei detrimento, quia non potest homo in talibus punctualiter accipere. quod fieri oportet: si verò fit multus excessus, nō potest hoc latere: unde videtur bonę fidei repugnare, & ideò non absque peccato mortali.*

15 D. Adsuntne Theses prohibitę circa hanc Justitiam?

M. Adest 47. Inn. XI. Curet Confessor, ut in terminis, in quibus jacet, servetur damnatio.

16 D. Adestne censura, vel reservatio peccatorum hujusmodi?

M. Nulla in universali: Qui simoniacè distribuunt, supra violationem hujus Justitię violant Religionē Canones in variis occasionibus imponunt pęnas malè distribuentibus; hic non refero: 1. quia sequor Angelicum agentem Theologum, non Canonistam: 2. quia hoc opus est pro Confessore ordinario qui potest sufficienter exercere suum triplex munus, remittendo pœnitentes, ut super pœnis Canonicis interrogent doctiores, qui hæc scribunt.

17 D. Quas Pœnitentias imponam peccanti contra Justitiam distributivam?

M. Ecclesia consuevit determinare quasdam pęnitentias in particulari pœnitenti, qui incidit in casus reservatos: hæc cum talia non sint, Confessor non habet pœnitentiam determinatam, quam omninò teneatur imponere, sed diriget se juxta Rituale, ut imponat contrarias peccatis. Peccans per excessum suadebitur, ut consideret, ante oculos habendas esse leges Reip. præsertim Ecclesiæ, quam Spiritus Sanctus dirigit: quare in promovendis exigere aliquid supra leges Ecclesię est exigere supra Spiritum S. Sed facilius, & frequentius peccatur per defectum, acceptione personarum, respiciendo ad carnem, & sanguinem. Ut Confessor tollat suaviter hæc peccata pœnitentiis medicinalibus, ostendet, sacrilegia omnia, quæ provenient ex Indigna provisione, tribui malo provisori v. g. si Confessor distribuat pęnitenti malam doctrinam, vi cujus existimet licere quod non licet, Confessor peccat ita docens, & est causa omnium peccatorum, quę populus committet sequens talem doctrinam. Idem, dic de ordinante indignum ad Sacerdotium &c Monendus erit Pęnitens ut in omni provisione quærat utilitatem Reip non propriam. Et quia facillimè possumus deflectere, Confessor hujusmodi Provisoribus consulet, ut in confessione se accusent, si quid ex inadvertentia, vel oscitantia deliquerint in distributione; quo gratia sacramentalis illis fortior in posterum adsit ad rectè distribuendum.

CAPUT XXI.

De Justitia Vindicativa, & peccatis eidem oppositis.

1 JUstitia Vindicativa differt à Distributiva, quod ista distribuit bona Reip. merentibus: illa distribuit mala, seu pœnas à Republica statutas. In omnibus igitur est regulanda ut Distributiva.

2 Particulariter insinua primo pœnam ut pœnàm, nullatenus expeti posse: sic enim esset odium formale: sed expetendam ut bonam, sive utilem, vel delinquenti, vel saltem Reip. quæ pacatur, si exterminentur mali.

3 Secundo: solus habens jurisdictionem potest dirigere pœnam ad bonum delinquentis, vel Reip. & secundum quod habet de jurisdictione, poterit pœnam ordinare: In manu tantùm Principis est, addicto ad mortem ex gratia donare vitam; Cœteri possunt pœnas majores, vel minores juxta jurisdictionem concessam. Jus Oeconomicum concedit patri pœnam leviorem, ita etiam jus Domini in servum; sed vide leges particulares.

4 Tertio: Vindicativa esse potest in privato, sed non, quod ipse possit exercere per se illius actum externum, qui solius est Superioris Privatus potest tantùm appetere, quòd reus puniatur, ob bonum publicum, seu proprium; Sed nemo obligatur appetere, ut reus puniatur ad satisfaciendum sibi. Aliàs est res plena periculi, quia, dum agitur de nostris offensis, coloramus nostros affectus sub larva boni privati, aut communis; & sæpè ex odio appetimus pęnam, quia mala est inimico: quare tutissimum est ex charitate, remittere omnem injuriam. Ipsi supremi Principes nunquam per se ipsos judicant de propriis injuriis, sed aliis delegant, quia periculum est, ne ex odio ferantur in pœnam. S Th. quæst. 108.

CAPUT XXII.

De Justitia Commutativa, & ejus actu, qui est Restitutio.

1 IN duobus hęc differt ab enumeratis: primo istarum actus externus exerceri potest tantùm ab habente authoritatem; Commutativę actum externum quilibet potest exercere: secundo, illæ ponunt æqualitatem Geometricam, ista Arithmeticam; quare obligatus duobus qui nque scuta, dabit singulis quinque, quamvis alter sit fortis, alter In extremo vitæ constitutus: quia tenetur ex commutativa sed quia pœnitentiam Confessor tenetur dare ex legali, dabit per proportionem Geometricam, attenta conditione status &c.

2 Tertio Commutativa respicit Jus, seu bonum, ut debitum. Jus autem, est duplex. aliud in re, aliud ad rem Attende ad hanc distinctionem Qui habet jus ad rem, nondum est possessor, sed tamen suo

tem-

tempore fiet per legitimum Superiorem; & nunc pecco, si mediis illicitis tollo jus istud, & teneor ad restitutionem, si media opponantur justitiæ: At si modis licitis tollo istud jus ad rem, non pecco: è contra jus in re non possum tollere; nisi mediante recursu ad Superiorem.

3 D. Sine hoc recursu, potest quis à possessore repetere suum jus ad rem per occultam compensationem?

M. Cautus sit Confessor, ne aperiat viam mille injustitiis, approbando universaliter occultam compensationem. Permitti potest, in casu, quo creditum sit liquidum, multoties contestatum Debitori, & fundate timeatur damnum in recurrendo ad Superiores: v. g famulus viri nobilis mercedem pactam sæpius petiit, & loco mercedis recepit verbera, vel minas mortis; Multo majora timet, si recurrat nec habet, quomodo probet creditum, de quo testes nolunt deponere, metu mortis comminatæ à communi hero; Insuper si est moraliter certus, quòd crediti occultè surrepti culpa non refundetur in innocentes, nec recipiat bis idem debitum. Cum his conditionibus permitte compensationem occultam. Dixi *permitte*, si enim consulis &c. multi abutentur hac doctrina: ubi prædictas invenis, non obliges ad restitutionem, & interim ne porrigas ansam peccandi, consule in genere, ut de alio hero sibi provideat, ut curet habere justitiam per manum Superioris &c.

4 D. Quid est Restitutio, actus Commutativæ?

M. Ejus naturam debet intelligere quilibet Confessor, quia principale peccatum regnans in mundo est violatio justitiæ, quod deleri non potest, nisi per restitutionem: *non enim dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.* Sanctus Th. q 62 a. 2. Tota Papæ authoritas non valet absolvere, nisi fiat restitutio, vel offensus liberè dimittat Restitutio autem est iterata compensatio ejus quod quis habet alterius. S. Th. a. 1.

5 D. Restitutio cadit sub præcepto affirmativo Justitiæ, quod non obligat ad semper?

M. Utique: sed importat etiam negativum non retinendi aliena; & quia non possumus perseverare in peccato voluntariè, ideo per negativum obligat statim & ad semper. S. Thom. artic. 8.

6 D. Restitutio est iterata compensatio rei acceptæ: quare homicida v. g. impotens resuscitare, non tenetur?

M. *Quando oblatum non est restituibile* [illegible] *recompensatio, per æquale, accedit* [illegible] *qualis est possibilis: cum quis abstulit membrum, debet recompensare, vel in pecunia, vel in bonore, considerata* [illegible] *utriusque personæ secundum arbitrium boni viri.* S. Th a 2. ad 1. nisi gratuito remittatur, ut fit inter inimicos divites, dum pacificantur Pauper, cui maritus occiditur, distinguit injuriam, & damnum sibi, & familiæ resultans. Quoad injuriam potest per Judicem exigere satisfactionem, sed remittit, dando pacem: quoad damnum, petit reintegrari.

7 D. Quomodo restituet æquale, qui viis injustis impedivit habentem jus ad hereditatem?

M. Primo intellige peccati numerum, & speciem, interrogando, quæ fuerint viæ &c. an impediverit ex odio, invidia &c. deinde applica remedium Petrus impedivit Paulo beneficium sibi destinatum ab Episcopo, antequam conferatur, considera qualitatem beneficii, majorem, vel minorem Episcopi dispositionem erga Paulum &c. pensatisque omnibus obliga Petrum restituere quanti valet hic, & nunc spes beneficii. Comburens mense Martii segetes, tenetur minus restituere, quàm comburens mense Julii; nam expensæ faciendæ, & illa pericula, quæ possunt imminere, faciunt multo minoris valere spem futuræ segetis, &c S. Th a. 2. ad 3.

8 D. Quot sunt capita, seu radices, ex quibus oritur obligatio restituendi?

M. Duę: *Res accepta. & Injusta Acceptio:* sub secunda venit damnificatio, etiamsi nihil mihi accipiam, ut cum incêdo campum.

9 D. Quis tenetur, ratione rei acceptæ?

M Quicumque habet rem alienam, sive bona, sive mala fide: Possessor bonæ fidei dicitur, qui non peccavit, dum accepit, ut qui credidit esse suam, vel emit ab eo, quem credebat verum dominum &c. Si cognoscebat non esse verum dominum, vel dubitabat, erit possessor malę fidei. At si dû accepit, ex conscientia erronea, credebat non esse suam, peccat quousque retinet cum ista conscientia, sed ubi verè cognoscit esse

suam, non tenetur restituere, quia est restituenda res verè aliena, non quæ credebatur aliena.

10 D. Teneturne equaliter reddere possessor tam bonæ, quàm malæ fidei?

M. Possessor bonæ fidei, quando venit in malam, seu cognoscit rem esse alienam, tenetur restituere, si extat, in quo extat, & id tantùm, in quo factus est ditior; si non extat, non tenetur ad pretium, sed tantùm ad id, in quo factus est ditior: Possessor malæ tenetur restituere rem (hac non extante pretium) cum damnis causatis domino; & fructibus.

11 D. Teneturne ad omnes fructus?

M. Fructus sunt in triplici genere. Alii mere naturales, ut fœnum, quod sponte nascitur: Alii mixti, ut uva, quæ nascitur ex cultura vineæ. Alii industriales, ut lucrum, quod reportatur ex ludo. Primos tenetur integros restituere; secundos, deductis expensis: tertios nullatenus: Hoc in possessore bonæ fidei, quando fit factus ditior: si consumpsit bona fide, non tenetur.

12 D. Qui tenentur ex re accepta?

M. Quotquot habent rem alienam, sive per contractum (finito tempore) sive alio modo, si dominus, ultra præfixum tempus, sit rationabiliter invitus, ut retineam. Sunt plures contractuum species. Harum notitia est cap. 29. & 30 Nota differentiam mutui, à commodato, & omnium aliorum contractuum, in quibus, ut in mutuo, transfertur dominium, ab iis, in quibus, ut in commodato, non transfertur: ubi transfertur, si res pereat, etiam absque mea culpa, teneor restituere, quia res perit domino: ubi non transfertur dominium, ob dictam rationem, non teneor restituere. S. Th q 62. a 6.

13 D. Explica secundam radicem provenientem ex acceptione injusta.

M. Ratione hujus tenetur restituere quisquis cooperatur peccato in accipiendo aliena, sive bona, sive famam, sive vitam. *Qui cooperatur*: quare non qui malo exemplo dat occasionem: hic peccato scandali contra charitatem, non cooperatur contra justitiam. *In accipiendo*; quare consulens, mandans &c. furtum posteà impeditum, non tenetur S. Th. ar. 7. ad 2. *In accipiendo*: quare a fure donatus parte furti, post furtum, tenetur solùm ad id, quod accepit.

14 D. Quot modis homo potest cooperari injustæ acceptioni?

M. Modi comprehenduntur illis versibus.

Jussio, Consilium, Consensus, Palpo, Recursus
Participans, Mutus, Non obstans, Non manifestans.

Istos novem modos considera in omni peccato: quocumque ex illis influam, constituit diversam speciem explicandam; imò ubi est annexa excommunicatio, præsertim in Bulla Cœnæ, notanda Canonis verba, utrum ligent solùm exequentem, vel etiam mandantem, aut consulentem &c. nec enim leges pœnales extendendæ sunt. Non exemplifico, quia cum hac reflexione, legens Canones Bullæ, videbis in uno comprehendi plures, in alio pauciores, qui tamen specialiter inducuntur in materia justitiæ, quia in ista specialiter obligantur restituere, qui peccant aliquo ex illis modis. De se patet, quid importent *Jussio* ac *Consilium* nomine *Consensus* venit, qui consentit actioni injustæ. *Palpo* significat illum qui ita adulatur furem, ut ex adulatione moveatur ad furandum: vel ad non restituendum *Recursus* illum, qui receptat apud se fures ut tales, & eorum furta, vel si ambo influant ad non restituendum sic, quod eorum receptatio influat in furtum. *Mutus*, qui non clamat videndo fures: *Non obstans* qui nō impedit fures: *Non manifestans*, qui non detegit fures. Hi tres ultimi tenentur, quando tenentur ex justitia, clamare, impedire, vel detegere, ut deputati ad hoc à Principe: Princeps, & Administrator habens officium. At si ego sine officio, potens impedire non impedio, quia pecco solùm contra charitatem, non teneor restituere. S. Th. a 7. Exemplum de fure positum est, ut magis commune: cæterum illi novem modi sunt in omni actione, per quam læditur justitia commutativa, in fama, vita &c.

15 D. Alii sunt obligati restituere in solidum, alii pro parte. Quid important hæc?

M. Sunt obligati restituere pro parte, qui habuerunt partem rei furto ablatæ, sed non concurrerunt in ipsam actionem furti: Qui influunt in actionem, obligantur in solidum, ita ut singuli teneantur restituere totum, quod fuit furto ablatum, etiamsi nihil venerit in suas manus. Tamen hoc

ordi-

ordine: primo tenetur, qui possidet, esto ab initio bona fide possederit. Hoc non restituente, qui fuit causa principalior, reddet totum læso, nempè, jubens; deinde gradatim, qui magis influit. Ubi totum iste reddidit, acquirit actionem contra socios, v.g. decem abstulimus centum oves, quas æqualiter divisimus, ego, qui in furto minimam partem habui, teneor restituere omnes centum, sed acquiro jus in nonaginta, quas cæteri appropriarunt sibi, ordine prædicto; si damnificavimus incedendo, v.g. segetes, tenemur quidem omnes; At si restituat, qui nobis fuit Author totalis damni, v.gr. qui ita jussit, cui non potuit resisti, isto restituente, nos ad nihil tenemur principali. S.Th. q 62 a.7 ad 2.

16 D. Aliquando per leges, qui furatur unam ovem, v g reddit quadruplum: quare tenemur ad plus, quàm accepimus?

M. Ex justitia commutativa fur determinatè tenetur reddere, quod abstulit, v.g. unam ovem; & ulteriùs satisfacere ob injuriam; ista tamen satisfactio non determinatur à natura, sed relicta est arbitrio Principum, qui per leges modo hanc, modo illam satisfactionem sanxerunt; & potest Princeps determinasse, ut reddatur quadruplum. In hoc casu una debebitur ex justitia commutativa: tres ex Vindicativa, & per consequens ut repetantur istæ tres, requiritur sententia Judicis, qui solus habet exercere vindicativam. Igitur ubi furto abstuli unam ovem, teneor statim post furtum reddere unam, & durat peccatum toto tempore, quo non reddo. Tali lege de tribus existente; non pecco has retinens, nisi postquam Judex me damnavit: tunc ex commutativa incipio obligari. Pariter qui perdidit ovem, si illam inveniat inter meas, potest sibi accipere, sed non tres alias, nisi post mandatum Judicis. S.Thomas art.3.

17 D. Ex n.5 restitutio est in præcepto, obligatne ad mortale?

M. Utique, quia est medium, sine quo non potest conservari charitas. Vide p. 1. c.34 n.5

18 D. Potsne reddi veniale ex parvitate materiæ?

M. Utique, vide p.1.c 36.n.6.

19 D. Adsuntne circa restitutionem theses prohibitæ?

M. Vide 20. Alex. VII. pro Beneficiatis, & 33 nec non 38. & 39. Inn XI. pro restitutione in genere.

20 D. Extantne censuræ contra omittentes restituere, vel reservatio istius peccati?

M. Non invenio, quòd omissionem restitutionis generaliter reservarit Papa. Plures Episcopi solent sibi reservare in certis casibus. In Bulla Cęnæ multoties fit mentio de satisfactione. Scito, quòd communiter nomine restitutionis intelligimus reddere quod ablatum est, ad quod ex n.16. tenemur ante sententiam Judicis: nomine satisfactionis reparationem injuriæ. Hanc exigit Bulla Cęnæ, & alii Canones; ubi loquuntur de satisfaciendo. Porrò hęc ut plurimum non est lege stabilita; quare remittitur exigenda arbitrio prudenti injuriati, vel saltem Judicis; Tamen Princeps violans libertatem Ecclesiasticam, per aliquod statutum, ex Bulla Cęnæ, tenetur satisfacere prius revocando &c. nec non certiorando Papam de revocatione.

CAPUT XXIII.

De Peccatis contrariè oppositis Justitiæ Commutativæ in generali.

1 JUstitia est virtus moralis; ideò sicut aliæ, consistit in medio, habetque peccata contrariè opposita per defectum, & per excessum Deficit, qui minus dat, quàm debet: Excedit, qui plus exigit. Cæterum idem omninò est peccatum, v.g emens dat vendenti minùs quàm debet: vendens exigit plus; In confessione non est necesse explicare, quòd ille fuerit emens, iste vendens &c sed sufficit dicere, quòd in tali contractu intercesserit damnum compartis in quinque, decem &c.

2 Plurima huic Justitiæ peccata opponuntur, de quibus S. Th à q 64 ad 76. Ut clarius ac facilius percipi posset, distinxit, quæ fiunt per voluntariam commutationem, ab his, quæ fiunt per commutationem involuntariam Prima sunt, in quibus intercedit contractus ex utraque parte initus voluntariè; nec injustitia est in contractu, quia volenti, & consentienti non fit injuria, sed per talem contractum ego decipio proximum, v. g. voluntariè convenio cum emente, sed decipio, dando clam acetum

loco

loco vini: quare emens est invitus circa defectum. Injustitiæ, quæ non fundantur in legitimo contractu, dicuntur circa commutationes involuntarias, v.g. furtum, homicidium &c. si quis in aliquo casu consentiat, vide, an de jure possit consentire: si consentio, ut quis accipiat rem meam, non est furtum, quia de jure possum consentire: si maritus consentiat adulterio uxoris, quia de jure non potest consentire, adulterium spectat ad commutationes involuntarias. Idem dic, si quis consentiat se occidi à privato; si Clericus consentiat, ut judicetur à Laico &c.

3 Sæpè in voluntariis commutationibus Cõfessor solùm reflectit ad damnum personæ, non ad injuriam; nec ullum videns damnum, judicat pœnitentem immunem à peccato, cum aliàs gravissimè peccaverit: v.g. peto vinum merum, quod valet juliis sexdecim; & Caupo offert juliis duodecim aqua dilutum, (quod vere tanti venit) dicens esse merum. Non hic intercedit solum leve mendacium; sed interroget, an vinum emi potuerit ad sacrificium, an ad conservandum &c. in quibus casibus damnificatur emens; & an omninò voluerit vinum merum. In quo casu licèt non damnificaretur emens, tamen utpote omninò invitus in vino diluto, patitur injuriam recompensandam arbitrio prudentis.

4 Peccata contingentia in voluntariis commutationibus possunt dividi tripliciter: primo læditur jus in corpus: hæc consistunt in facto: secundo jus in fama: hæc consistunt in verbo, & factis dehonorativis: tertio jus in bona: hæc consistunt in facto: sub primis comprehenditur adulterium violans jus in corpus conjugis. De illo tamen agitur cum de castitate, quia sine hujus notitia non potest perfectè cognosci. S.Th.q.65.a.4. ad 3.

5 In commutationibus voluntariis, quæ versantur circa fortunæ bona, committuntur eadem peccata, quæ in involuntariis, & alia duo, fraus in emendo, & vendendo, necnon usura in mutuando: horum notitia est summè necessaria, quia vigent æquè, ac blasphemia, & juramentum. Sciat Confessor, se ex officio, & justitia legali obligatum ad innuendam restitutionem pœnitenti, si deficiat ex negligentia graviter culpabili, ex tunc per caput *Mutus* incipit ipse obligari ad restitutionem in solidum: quare tibi consulat de doctrina sufficienti, etiam ex parte hac, ne sibi præjudicet.

6 D. Si deobligavi à restitutione ex negligentia vel inadvertentia, quomodo medebor huic malo?

M. Si ex gravi negligentia deobligasti, confitere quàm primum hoc peccatum; & quomodocunque deobligaveris, voca Pœnitentem, dicens tibi aliquid occurrere circa præcedentem confessionem: si acquiescit, imple munus tuum; si non acquiescit, ille peccat, & tu consuluisti conscientiæ tuæ, si fecisti, quantum poteras, ut te audiret.

CAPUT XXIV.

De peccatis contrariè oppositis Justitiæ Commutativæ circa vitam proximi.

1 D. Quot sunt peccata, in vitam proximi, specialiter aperienda in confessione?

M. Ex S. Th. q.64.65. sunt quatuor. Homicidium; tollit vitam: Mutilatio: tollit membra: Verberatio: dolore afficit corpus: & Incarceratio: tollit libertatem. Ut sint peccata, debet violari jus ad illa.

2 D. Quando intelligitur homo habere ejus in corpus?

M. Homo ex vi justitiæ commutativæ habet jus ad conservandum corpus proprium, quando non utitur illo in commune damnum Reip. Si offendat justitiam legalem; hæc ad conservandum commune bonum debet procedere adversus Reum per Justitiam vindicativam.

3 D. Homicidium, & occisio hominis differuntne?

M. Occisio dicitur, sive sit justa, sive injusta: homicidium sumitur pro injusta occisione.

4 D. Licetne occidere hominem?

M. Animalia in mundo, ut reliqua omnia, sunt ordinata à Deo media in conservationem hominis, cui Gen. 1. Deus eorum dominium dedit; & nisi cesserint in jus alterius, potest homo sine injustitia occidere animalia; imò cum merito, si necessaria sint ad sui conservationem, esto enim occisio sit malum particulare animalis, quia tamen est me-

medium ad vitam hominis, quæ est majus bonum, potest eligi: S. Th. q. 64 a 1. Homo unicè ordinatur in Deum, & in commune bonum Reip. in qua convivit, ut pars in suum totum: ordinare autem media in bonum commune non solum illius est, qui præest communitati. Nullus igitur privatus potest assumere vitam hominis, ut medium ad sui conservationem, qui ad hanc Deus illam non instituit: Quia verò Deus instituit vitam hominis ad bonum commune, Præses Reip. poterit illam eligere occidendo, tamen in casu solum, quòd vita sit damnosa Reip. tunc verò dicetur damnosa, quando ille violat leges justas, quæ mortem imponunt violatori.

5 D. Cum moderamine inculpatæ tutelæ occidi potest hostis, qui me invadit ad occidendum?

M. Privatus nunquam potest velle occisionem alterius: Sed quilibet potest velle sui conservationem. Adde: Licet aliquod malum intendi non possit, poterit tamen permitti ab eo, qui non habet obligationem prohibendi. Ideò ex SS. Augustino, & Thoma 2. 2. q 10. ar. 11. Principes possunt permittere (non intendere) meretrices, quia, non sunt obligati specialiter impedire hoc peccatum, quod non est contra justitiam, & possunt permittere ob aliquod bonum Reip. scilicet, ne turbentur omnia libidinibus. Igitur privatus invasus ab hoste, nunquam intendet illius occisionem; tamen, ut se conservet, non obligatur impedire alterius occisionem, cum propriæ vitæ periculo: quare poterit se defendere, & intendere suam defensionem; Si ex hac defensione sequatur mors nunquam intenta, erit omnino per accidens, nec imputabilis se defendenti. Hoc tantùm S. Thom. vult dicendo, licere occisionem hostis cum moderamine inculpatæ tutelæ, ita, quòd adhibeat omnem moralem diligentiam, ut illum conservet: si potest ferire in brachio, & ita se defendere, non feriat in pectore &c. Aliàs nec est moderamen inculpatæ tutelæ, nec excusatur à peccato; Unde in praxi difficillimum est, ita actus moderari, ut se defendens sit immunis ab omni peccato, & ab irregularitate annexa homicidio. Tutius igitur est hortari, ut actionem subjiciat clavibus, & si velit fieri Clericus, petere dispensationem.

6 D. Cum moderamine dicto licet se defendere: permittendo occisionem hostis, licebit ne mihi eodem modo defendere gemmam à fure, ita quòd prævidens illius mortem, non intendam, sed permittam. Idem dic de virginitate, & honore?

M. Non est cum moderamine dicto defensio gemmæ, ad quam sequitur occisio; nam adest alia via repetendi sine occisione, Justitia legalis. Virginitas si violatur invita, duplicatur ad coronam. Honoris etiam reparandi via est Justitia legalis. E contra vitæ reparandæ non est alia via, ut supponitur: nam mortuus non possum implorare Principem. S. Th. q. 64 ar. 5.

7 D. Hoc, si prævideo mortem aggredientis, quid, si me defendens occido non prævidens?

M. Ex S. Th. art. 8. tenenda est hæc regula generalis. Ubi facio aliquid, unde sequatur mors non prævisa: si do operam rei licitæ, & adhibeo debitas diligentias, occisio non imputatur mihi: At si omitto debitas diligentias, vel do operam rei illicitæ, sum reus.

8 D. Possumne occidere me ipsum?

M. In nullo casu licet: nec Judex potest aliquem damnare, ut occidat se ipsum: esto cognoscerem me damnosissimum bono communi: Non possum mihi ordinare mortem: id est sollus Principis, qui præest bono communi, nec possum in me exequi mortem à Principe ordinatam, quia executio est actus Vindicativæ; omnis autem Justitia est ad alterum, non ad se ipsum. S. Tho. artic 5.

9 D. Explica secundum peccatum in vita[illegible]?

M. E[illegible] Mutilatio: Membra sunt pars corporis, & [illegible] pars Reip. totus homo: [illegible] possunt esse damnosæ Corporis partes p[illegible] Reip damnosæ physicè, si putrescant: [illegible] contra leges moraliter, si homo iis peccet [illegible] corpori, subsunt dispositioni hominis, qui administrat totum; & ita ne hoc inficiat membrum putre, poterit incidi: Ut damnosum Reip. subest administrationi

CAPUT XXV.

De peccatis contrariè oppositis Justitiæ commutativæ, per quæ facto infertur damnum rebus proximi.

1 D. Quot sunt hujusmodi peccata? M Furtum, & Rapina. Furtum est *occulta acceptio rei alienæ invito domino*: dicitur *occulta* quia fur curat, ut dominus nesciat, à quo lædatur: dicitur *acceptio*: quo nomine intelligitur etiam detentio: dicitur *rei alienæ*: ideò non est fur, qui accipit gemmas casu inventas in littore maris; thesauros subtus terram (circa quos erunt servandæ leges locorum) & quæcumque nullius dominio subsunt, vel non subesse creditur, quoad usque non constet contrarium. Porrò quantum temporis requiratur ad præscribendum, cum S. Tho. relinque Juristis: dicitur *invito domino*: volenti enim, & consentienti non fit injuria; nec sufficit, quod quis fingat sibi dominum consentientem, sed quod in conspectu Dei verosimiliter non præsumatur invitus.

2 D Qui venit nomine furis?

M. Ex Catech. 3. p. c. 8. n. 9. fur est primo, præter accipientem, qui emit rem furto sublatam: secundo, qui retinet rem alienam inventam, si non reddat domino, vel hoc ignorato, non distribuat pauperibus: tertio, qui fraudem adhibet in emendo, & vendendo: quarto, qui vendit merces corruptas: quinto, qui utitur mensuris fallacibus: sexto, qui exigit mercedem supra debitum: septimo, servus, qui non custodit rem domini, ut debet: octavo, qui se fingit mendicum, ut captet eleemosynas, conjungens furtum mendaciis: nono, qui accipientes mercedem desunt suo muneri.

3 D. Suntne aliæ species distinguendæ?

M. Ex S. Th. a. 6. ad 2 & Catech. nu. 5. distinguuntur specie, si res furto ablata sit hominis privati, vel Reip. si auferatur homo; si homo sit servus, vel liber; si res sit sacra: Singulorum nomina vide apud illos.

4 D. Si auferatur res sacra, est sacrilegium, quot modis hoc committi potest?

M. Primo, si auferatur res sacra de loco sacro; est duplex peccatum, quia duplex injuria, loco, & domino: secundo, si auferatur res sacra de loco non sacro: tertio, si auferatur res non sacra de loco sacro; debet autem res sacra esse deputata usui sacro: quare non committo sacrilegium, si in Ecclesia aufero vas argenteum, quod secum tulerat argentarius auditurus missam: at si commodavit Ecclesiæ, vel deposuit apud Ecclesiam, est sacrilegium.

5 D. Multi prætexunt excusationes, ne obligentur ad restitutionem, quid tunc fiet?

M. Confessor sit fortis, & constans pro veritate, & justitia, erga pauperes, & nobiles: Equidem in confessione standum est dicto pœnitentis, & pro se, & contra se, sed ubi Confessor videt hunc cespitare, ponat casum in ejus persona: etenim ex lege naturæ faciendum est proximo, quod nobis fieri volumus. Igitur petat, si res fuisset sibi furto sublata, & qui surripuisset, prætexeret easdem ratiunculas, an boni consuleret, eum à restitutione deobligari. An conscientia illum omninò quietet in motivo deobligante; consulatque, ut sequatur dictamen conscientiæ rectæ semper inclinantis ad tutiora.

6 D. Licetne furari in extrema necessitate?

M. Proprie furtum est acceptio rei alienæ: in extrema necessitate omnia sunt communia; & si in tali statu consumat, non tenetur restituere. S. Th. q. 66. a. 7. Ne litiges de nomine. In extrema necessitate debet quisquam sibi subvenire.

7 D Eritne furtum, si accipio rem meam depositam apud Petrum sine licentia?

M. Quidquid sit, an debeat dici furtum, certè pecco, surripiens occultè rem meam & facio injuriam Petro. S Th. a. 3 ad 3.

8 D Rapina quid addit supra furtum?

M. Est duplex injuria: altera in bona & altera in personam, cui per violentiam rapiuntur. Ex hoc secundo capite, non licet rapere in extrema necessitate, quia homini violentia solùm potest inferri per justitiam legalem. S. Th q. 66. a. 3.

9 D. Quot sunt Rapinarum genera?

M. Omnis acceptio rei alienę si fiat cum violentia, est rapina; & explicandæ species, ut in furto. Catech. plures enumerat rapto-

Raptores;primo non solventes mercedem operariis (quod ex c. 4.n.12. est peccatum in Spiritum Sanctum) secundo dantes ad usuram: tertio Judices muneribus, vel pretio sententiantes: quarto, qui fraudant creditores: quinto inficiantes debita : sexto , qui suo tempore non solvunt merces credito acceptas: septimo , qui mutuantes pauperibus, cum reddere non possunt, acerbius exigunt pignora: octavo, qui victualia occultat in necessitate ut carius vendat. Principes eo graviorem rapinam committunt, in his casibus, quo magis tenentur avertere.

10 D. Hæc duo peccata suntne mortalia ex genere suo ?

M Utique ut p.1.c.34.n. 6. quia cum ill.s non potest stare charitas ?

11 D. Admittuntne parvitatem materiæ ?

M. Utique , etiam sacrilegium , & rapina, si damnum illatum , vel violentia sit levis .

12 D. Adsuntne Theses prohibitæ circa hæc duo ?

M. Vide 36. & 37. Inn.XI. Al.VII. in 8: 9.& 10 declaravit tales actiones esse contra justitiam: quare certum est esse furta. Aliæ sunt definitæ ut injustæ: ideò spectant ad genus furti traditum à Catechis. sed quia involvunt commutationes voluntarias, : adducentur cap.28.

13 D. Subjacentne ulli excommunicationi, vel reservationi ?

M. Videatur tertius. Canon Bullæ Cœnæ contra Maris Pontificii Piratas &c. quartus contra surripientes naufragantium bona ; 10. contra deprædantes Romipetas &c.12.contra spoliantes eos, qui recurrunt ad Sedem Apost. &c. Notentur etiam. 13. 17. & 18. Extat excommunicatio in auferentes &c.de Ecclesiis lapides, & ornamenta .. In diripientes bona &c.Christianorum commorantium inter Turcas . In detinentes &c.scripturas Cameræ Ap. in diripientes bona S. Inquisitionis. Ubi casus advenerit, lege c.20.p.1.

14 D. Quas pœnitentias imponet Confessor pro hisce peccatis ?

M. Zacchæus, si quem defraudavit, reddidit quadruplum: Confessor nunc sudabit , ut reddatur simplum , quod verè fuit ablatum: facilè inducimur , ut quæramus aliena, mutuo, sive aliter: reddere vix cogitamus , quando ita abundant bona , ut ferè debeamus illa projicere. Promittimus; at nunquam adimplemus. Ergo totus in hoc sit Confessor: Magnati ostendat damna ex dilatione provenientia familiæ opificum . Habentem, unde vivat commodè, obligari ad expensas Hospitalium unicè institutorum pro verè pauperibus, si ad illa infirmi accedant, vel mittant filios illegitimos , etiamsi Hospitalia non exigant. Qui aliena invenit , teneri ad debitam diligentiam pro inveniendo domino ; & non reperto , esse distribuenda pauperibus ; si sit ipse pauper, solùm ex consilio Confessoris posse sibi applicare . Qui peccant his duobus peccatis , teneri propriis expensis remittere bona domino longè distanti . Mercedes esse statim solvendas, nec fatigandos operarios, qui aliquando plus ipsa mercede consumunt in calceis, ut accedant domum Debitoris . Dedecere , si consuetam pro loco , tempore &c. mercedem extenuet pauperi ; memoriæ pœnitentium infigat : multo melius esse, quòd aliquid de suo dives infundat in beneficium pauperis, quàm quòd pauper refundat diviti; de mammona iniquitatis præparanda nobis tabernacula, non supplicia æterna. Vide Catech.

CAPUT XXIV.

De peccatis verborum in judicio contrariè oppositis Justitiæ Commutativæ .

1 EX peccatis, quæ facto inferunt damnum proximo, S.Th procedit , ad quæ inferuns verbo. Horum alia committuntur in judicio; alia extra; & hæc possunt committi tam in judicio , quàm extra ; ut calumniæ. De his capite sequenti . Peccata in judicio sunt in duplici specie : opponuntur enim Justitiæ Legali, & Commutativæ: ideò id explicandum erit in confessione . Hìc agimus de peccato commissionis in quinque generibus personarum, scilicet, Judice, Accusatore, Reo, Teste Advocato, seu cæteris assumentibus partes defendendi Reum ; de quibus S.Th à.q.67. ad 72. Et constabit , quando hi peccent , ubi apparuerit , quid requiratur , ut rectè suum munus exerceant .

2 D. Judex quid faciet , ut justè judicet ?

M. Pri-

M. Primo debet habere jurisdictionem Theologi non est quærere, quando,& qualiter acquiratur: sunt hæc fori externi; secundo, sicut sententia est publica, ita scientia debet esse publica, scilicet, per vias publica authoritate firmatas accusationis, inquisitionis, &c. Confessor hæc non tenetur scire, sed Judex, cui propterea commendet, ut semper agat juxta leges. Fiscalis habet jus inquirendi nomine fisci, quando saltem præcessit rumor publicus. Tertio, etiam in sententiando sequetur leges, adhibendo Clementiam, ubi habet locum; ita quod non sententiet ad pœnam, nisi à lege statutam;&, si potest esse locus Clementiæ, non infliget omnem pœnam legis; quarto, data sententia, nequit pœnam diminuere, sed hoc spectat ad Principem. S. Th. q. 67. Diu agitatum est, an conveniat cum Reis ad mortem dare juramentum de veritate dicenda, quam ferè omnes fatentur sola vi tormentorum: Tu dic tale juramentum esse introductum lege, vel consuetudine, quam solus habet tollere supremus, Princeps, & Judex sequi debet, quia non est injusta.

3 D. Quid faciet Accusator, ut justè accuset?

M. Delictum venit in notitiam publicam: primo clamorosa insinuatione (tunc fiscus ex officio indagat veritatem) secũdo denunciatione, qua habita fiscus etiam procedit. S. Th. q. 68. a. 2. ad 3. tertio accusatione: hic pars instat pro punitione: & debet probare delictum; non ita denunciator S. Th. ibidem (Hinc merito Alex. VII. damnavit quintam Thesim: vide illam) His præsuppositis, Fiscalis, Denunciator, & Accusator non intendent pœnam, ut affliti vam Rei, sed ut per Reum castigatum conservetur bonum publicum, & Accusator potest intendere, ut sibi privato satisfiat de injuria, sed melius facit, si omnino remittat. Aliter deferentes committunt peccatum odii: secundo, Accusator deferat in scriptis, aliter violat justitiam legalem: tertio, fugiant omnes tres tergiversationem, quæ consistit in non prosequendo delationem, ubi est prosequenda: quarto, fugiant prævaricationem, quæ consistit in deferendo per fraudes Aliter lædunt Rempub. & Reum: quinto, fugiant calumniam, quæ consistit in deferendo falsum malitiosè. Aliter etiam peccant contra Remp. & calumniatum. S. Th. q. 68. ar. 3. ad 1. & 67. ar. 4. ad 3.

4 D. Quid volunt dicentes Accusatorem obligari ad pœnam Talionis?

M. Quòd deficiens uno ex tribus ultimis requisitis damnandus est pœna, quam subiret Reus, si probaretur delictum illi objectum. Justissima lex: Qui timore pœnarum aperte nequibant perdere hostem, conabantur impune perdere per justitiam legalem, imponendo grande crimen, cujus vel solum nomen horrebant Principes, ipsi justissimi, & metientes alios ex se. Viridem legis observantiam in genere Confessor urgebit. At nostris temporibus calumniatores sibi prospiciunt libellis anonymis, & quo calumnia fiat credibilior, oculis Principum pientiorum subjiciunt nonnulla vera, sed leviora, pluribus falsis, iisque gravissimis. Moneat Superiores, in vim libelli anonymi posse solùm oculatius inquiri veritatem: & nunquam procedi contra denunciatum. Ubi cognitum fuerit libellum scatere calumniis, curandum, ut denunciator detegatur, & castigetur ut calumniator.

5 D. Quid faciet Reus, ut justè procedat?

M. Judex in triplici casu habet jus inquirendi veritatem à Reo etiam contra se: primo, ubi est infamatus de delicto: secundo, ubi apparuerint expressa indicia delicti: tertio, ubi præcessit semiplena probatio per depositionem unius testis omni exceptione majoris. In his casibus peccat Reus tacendo veritatem; si insuper utatur dolis, & fraudibus, addet peccatum commissionis. Tertio peccat appellans contra ordinem legum, quæ prohibent appellari post decem dies, & post trinam sententiam: quarto peccat positivè resistens executioni sententiæ justæ. Potest fugere à carcere, sed non effringere carcerem, quia præter damnum effractionis, positivè resistit, ideò neque pecunia potest corrumpere Carcerarium, ut relinquat fores apertas; & hic vendit injustitiam. Si non cognoscat esse justam, debet magis credere Superiori procedenti juxta leges, quam sibi ducto passione. Si manifestè cognoscat, injustam, positivè poterit resistere. *nisi fortè* ex S. Th. a 4. *propter scandalum*

vitan-

vitandum, cum gravis turbatio timetur. Pro tranquillitate publica etiam innocens debet exponere vitam, & famam; non omnia vertere sus deque, cum detrimento Reipublicæ, etiam regularis. S.Th.q 69.

6 D. Quid faciet Testis, ut justè testificetur?

M. Primo peccat, tacendo veritatem, quam tenetur dicere: quando delictum est directè contra bonum publicum, aut leges, ut Edictum S. Officii, obligant dicere. In his casibus tenetur, esto sciat delictum sub sigillo naturali (non sacramentali) Extra hos casus non tenetur revelare, quæ habet sub sigillo naturali. Quæ scit extra sigillum naturale, præter dictos casus, tenetur revelare, quando solùm Judex requirit: si non requirit, distingue: vel agitur de Reo liberando, & tunc tenetur se offerre: vel de Reo damnando, & tunc non tenetur. Quomodocumque compareat, peccat mentiendo, præsertim intercedente juramento: primo quia tacet veritatem: secundo, quia mentitur contra Justitiam legalem, & commutativam, in Reum, si mentiatur in damnum illius; & contra religionem ob juramentum. S.Th.q.70.

7 D. Quot testes requiruntur ad damnandum Reum?

M. Deut. 19. *In ore duorum vel trium testium stabit omne verbum.* Aliquę propterea leges humanæ tres exigunt testes, aliç duos, omni exceptione majores, ubi tales non sint, leges voluerunt suppleri per majorem numerum: Disputatur, an in conscientia obligent leges, quæ plures tribus exigunt testes omni exceptione majores. Confessor sciat lege Canonica sustineri testamentum ad pias causas cùm duobus, & Parocho. Super reliqua cousulat doctiores, præsertim Episcopum, qui sciet optimè, quando leges obligent in conscientia. S. Th.q.70. ar.2. qui ad 3.dat regulam omninò videndam pro corrigendis excessibus virorum illustrium.

8 D. Quid faciet Advocatus, ut justè patrocinetur?

M. S.Th.q 71.conjungit Advocatum, di Medicum, quia in hoc sunt paris conditionis. Primo peccant contra charitatem si in extrema necessitate deserant pauperem, vel pretium laboris exigant: secundo contra Justitiam, si accepto subveniendi officio, decipiant, vel damnificent. Tertio peccat Advocatus contra justitiam patrocinans causam Clientis manifestè injustam. Erit injusta, si apertè sit contra leges, aut sciens de facto, v. g. me solvisse, urget, ut iterùm solvam Defendens in his casibus obligatur ad litis expensas, quibus ne succumbat, tenetur inducere Clientem ad cedendum; hoc recusante, dimittet litem non tamen parti prodet Clientem, nec revelabit secreta. Pro labore in utendo scientia potest Advocatus exigere pretium. Testes possunt exigere solam sustentationem à parte inducente. Stipendium Judici Resp. debet assignare. Vide ar. 4. illud Augustini *Ab his extorta per immoderatam improbitatem repeti solent: data per tolerabilem consuetudinem non solent*; consideratis loco, tempore, negotiis &c.

9 D. Suntne mortalia ex genere suo hæc peccata?

M. Utique; sive sint contra charitatem sive contra Justitiam, ut p.1.c.34.n 6.

10 D. Possuntne reddi venialia ex parvitate materiæ?

M. Alia sunt contra justitiam commutativam, alia contra legalem: prima reddi possunt venialia si sit leve damnum: In secundis si plenè advertat, non excusatur parvitas materiæ: nam usurpatio, quantumcumque minima jurisdictionis alienæ habet in se rationem gravissimæ injuriæ contra Principem; Jurisdictio enim est velut pupilla oculi.

11 D. Circa hæc peccata suntne Theses prohibitæ?

M. Quinta Alex. VII. tangit testem in materia hæresis, & 6. in materia Sollicitationis. Judicem tangit 26.ejusdem, & secunda Innocentii XI.

12 D. Adsuntne censuræ contra peccantes hisce peccatis?

M. In 2. §. Bullæ Cœnæ excommunicatur Reus appellans, ut ibi, & in 13. prætendentes appellare ab executione litterarum Ap. In 12. offendentes hujusmodi personas &c. Lege Bullam.

13 D. Quas Pœnitentias imponet Confessor pro hisce peccatis?

M. Omninò imponenda est restitutio, revocandum testimonium, accusatio &c. etiam cum periculo proprio; & curandum ut executioni demandetur ante absolutio-

lutionem, ubi potest fieri; alias multa promittent, nihil implebunt: plura, quæ debebit inculcare pœnitenti, legat in Catech. 3. p.c. 6. & 9.

CAPUT XXVII.

De peccatis contrarie oppositis Justitiæ Commutativæ, & quæ verbo committuntur extra Judicium.

1 HÆc dicuntur committi extra judicium, quia non inveniuntur solum in actu judiciali. S. Th. a q. 72 ad 77. Sunt quinque, *Contumelia*, *Detractio*, *Susurratio*, *Derisio*, & *Maledictio*.

2 D. Quid est Contumelia?

M. Est, cum exprimo aliquid in dehonorationem, vel contemptum proximi; principaliter verbis; & factis minus principaliter: est triplex: prima, si exprimo culpam, ex cujus notitia dehonoratur, ut si Petrum dico furem: hæc est proprie Contumelia: secunda dicitur Convicium, si exprobo pœnam dehonorativam, ut quod fuerit in triremibus: Tertia dicitur Improperium, si exprobo, quod indiguit & ego subveni per eleemosynam; Quandoque una ponitur pro alia. S. Th. q. 72.

3 D. Tenemurne patienter sustinere contumelias?

M Patientia sustinet, quæ contra nos fiunt, & quæ dicuntur. Ex p. 1. c. 34. n. 6. virtus illa sub mortali obligat; sine qua non potest haberi charitas. Hæc haberi potest sine actuali sustinentia injuriarum; imo charitas obligat aliquando repellere; quando sustinentia impediret Dei servitium, vel inde injurias arriperet ansam magis lædendi. Igitur non semper obligamur ad actum sustinentiæ, sed solum, ut simus dispositi sustinere, quando, aliter læderetur charitas Dei, vel proximi S. Th. art. 3.

4 D Quomodo differunt Contumelia, & Detractio?

M Ut Rapina, & Furtum: Contumelia est in aperto, Detractio in occulto respectu ejus, cui detrahitur. Hinc illa tollit honorem, ista denigrat famam. S. Th q. 73 a. 1. Fama distinguitur ab honore, ut effectus a causa. Fama bona, seu gloria est clara cum laude notitia. S. Th. q. 103. a. 1. ad 3. nam honor est signum, quo verbis, vel factis aliquem æstimamus; & ex hoc acquirit famam, seu deducitur in claram notitiam videntium hujusmodi signa: per Contumeliam parvi pendemus: per Detractionem tollimus hanc claram notitiam in mentibus aliorum.

5 D. Quotupliciter quis peccat peccato detractionis?

M. Primo, qui falsum crimen imponit: 2. qui verum aggravat circumstantiis falsis 3. qui verum crimen occultum pubblicat (si sit publicum, peccat contra charitatem) 4. qui opus bonum dicitur mala intentione factum. Hi directe detrahunt: 5. indirecte qui dicit non fuisse factum opus bonum, quod fuit factum: 6. qui malitiose reticet opus bonum, quando tenetur ex officio revelare: 7. qui diminuit opus, quando ex officio tenetur dicere, quale fuit. S. Th. q. 73. a. 1. ad 3. & 8. qui audiens detrahentem, sibi complacet in detractione: 9. qui audiens, potensque reprimere, ac debens ex officio, non reprimit: si non tenetur ex officio, peccat contra charitatem. S. Th. a. 4.

6 D. Quomodo differunt Detractio, & Susurratio?

M. Quia plurimum conveniunt, unum quandoque ponitur pro alio: sed vere differunt, Detractor dicit malum, ut tollat famam: Susurro, ut tollat amicos. Ideo ille dicit lædentia famam: iste lædentia amicitiam. Susurro gravius peccat Contumelioso, & Detractore, quia isti tollunt honorem, & famam, quæ sunt media ad amicitiam: ille tollit finem S. Th q 74.

7 D. Per quid a Derisione differunt hæc tria?

M. Contumelia tollit honorem: Detractio famam: Susurratio amicitia: Et fiunt serio. Derisio fit ludo, & inducit timorem dehonorationis. Si verbis inferatur hic timor, dicitur Derisio: si factis, ut naso rugato &c. Subsannatio. Ut proximus habet jus, ne dehonoretur, ita, ne inferatur sibi timor dehonorationis. S. Th q. 75

8 D Quid est Maledictio, quintum peccatum in verbis?

M Vide varias acceptiones apud S. Thom. q. 76. art. 1. Hic est idem ac verbis pre-

precari, seu optare malum. Actus internus est odium; Circa illum regula pœnitentem juxta regulas charitatis. Maledicere irrationalia non est mortale, nisi considerentur ut aliquid proximi: nam peccat mortaliter, qui ex animo vult perire bestias inimici. Quando verbis exprimitur imprecatio, fit injuria. Si verbis maledictis conjungatur animus optans malum, est mortale, esto ex ira optetur, & in illo solùm instanti: nam omne peccatum committitur uno istanti: dummodo fœminæ advertant, ut c. 4 n. 10. S. Th. q 76. Pœnitens debebit explicare malum, quod optat, si est malum famæ, vitæ &c. quibus optat: si sunt filii: nam hoc est contra pietatem, & quot: nam juxta numerum personarum multiplicantur numero peccata, ex p. 1. c. 34 n. 9.

9. D. Hæc quinque peccata sunt ne mortalia ex genere suo?

M. Utique: nam lædunt justitiam, sine qua nequit servari charitas. Vide p. 1. c. 34. n. 6.

10. D. Suntne venialia ex parvitate materiæ?

M. Quia per ista possumus inferre malum leve: admittunt parvitatem materiæ, ut p. 1. c. 36. n. 5.

11 D. Adsunt ne Theses prohibitæ circa hæc?

M. Circa Detractionem extat 43. Inn. XI. & 44. universalior contra imponentes falsum crimen quomodocunq; imponatur.

D. Adsunt ne Censuræ, vel reservatio?

M. In Bulla Cœnæ §. 13. excommunicantur comminantes, & perterrefacientes personas ibi nominatas; quod videtur spectare ad maledictionem, tamen cum addito, ut importat proprietas verborum *Comminari*, & *Perterrefacere*. Lege scribentes in Bullam. P. 1. c. 20. excommunicantur, qui conficiunt libellos famosos in Prædicatores, & Minores.

12 D. Quas pœnitentias imponet Confessor pro hisce peccatis?

M. Prima, & necessaria est restitutio famæ &c difficilior, quam in furto, ubi occulte possum restituere. At in hisce debeo recompensare idem, qui læsi, & coram quibus læsi: Maxime id fugiunt nobiles, ubi alter ex suo dicto amisit dignitatem &c. sed imponenda est hæc pœnitentia; & cura, ut præcedat absolutionem. Si falsum imposui, etiam mediante juramento, debeo retractare: Si dixi verum, sed occultum, non mentiar, sed restituam, dicendo me locutum ex passione, vel ita laudando, quod meæ laudes abstergant pristinam infamiam. S. Th q. 62 a. 2. ad 2 Catech. p. 3. c. 8.

CAPUT XXVIII.

De peccatis contrarie oppositis Justitię Commutativæ, quæ committuntur in commutationibus voluntariis.

1 HÆc S. Th. reducit ad duo, nempe, ad fraudem, & usuram; de quibus agit q. 87 & 78. agens q 79. de partibus integralibus justitiæ, quæ sunt duæ, scilicet, declinare a malo proximi, & facere bonum debitum proximo. De his nihil restat dicendum: sufficienter enim ex dictis, & dicendis de fraude, & usura, constabunt omnia peccata commissionis, quæ violant primam partem integralem, *declinare à malo*, & peccata omissionis, quæ violant secundam, *facere bonum debitum proximo*, Qui habet ulteriorem difficultatem, legat S. Doctorem q 79.

2 Primum contingens in commutationibus voluntariis, dicitur fraudulentia, seu fraus. Cap. 16. numer. 5. fraus est inter peccata per excessum opposita Prudentiæ. Illa consistit in actu vitioso intellectus practici ordinante media fraudulentia in finem Fraus, de qua hic, sunt media injusta in vim illius actus posita pro commutandis rebus: Qui ut cras mihi redderet aurum, hodie præparat aurichalcum: hodie committit contra Prudentiam, quia præparat medium, ut decipiat: cum decipit in commutationem, peccat actu interno contra justitiam, intendens facere actionem injustam: cras peccabit actu externo, faciens actionem injustam.

3 D. Quotupliciter potest committi fraus in commutatione?

M. Primo: si vendorem cariùs, quam valet hic, & nunc habito respectu ad locum, tempus, multiplicitatem, &c. 2. si suppono unam mercem pro alia, quam nullatenus vult emptor, 3. si detur merces corrupta pro integra.

4 D.

4 D Crescitne pretium rei, quia emens illa indiget?

M Pretium panni v. g. potest crescere, si mihi damnosum sit vendere in æstate, quando pluries vendidissem servans in hyeme; sed non possum vendere carius, eo præcisè, quia emptori est utilis in æstate: in primo casu vendo meum damnum; in secundo utilitas est alterius, non possum vendere, quod non est meum. S. Th. q 77. a. 1.

5 D. Leges approbant omnem contractum, in quo emptor non fit læsus supra dimidium?

M. Permittunt hujusmodi contractum, nec rescindunt ad vitanda incommoda majora; sed lex divina prohibet omnem injustitiam: S. Th ad 1.

6 D. Si ita est, Mercator semper poterit dubitare, num excesserit pretium consistens in indivisibili?

M. Pretium aliud est legale, statutum a lege, ut pretium panis &c. Hoc consistit in indivisibili, & pecco, si minimum quid accipio supra quod lex decrevit de merce cum talibus conditionibus: Aliud est pretium morale, quod habet latitudinem: Et est triplex, infirmum, medium, supremum: dummodo non excedam hoc, possum vendere mercem. S. Th. ibidem.

7 D Possum ne carius vendere mercem, quia emptor vult differre solutionem per annum?

M. Rei pretium non potest augeri, eò quia ementi provenit utilitas, sed solùm, si proveniat damnum vendenti: tunc juxta damnum, quod hic, & nunc sentit, poterit augere. Quare si ex dilatione venditor non sentit damnum, nequit excedere supremum; si sentit, poterit augere juxta proportionem damni, quod hic, & nunc sentit. S Th. q 78 a. 2. ad 7.

8 D. Quale debet esse damnum?

M. Sunt *damnum emergens*, & *lucrum cessans*. Primum est, quando ex dilatione pretii, ad solvendum mea debita, obligarer accipere ad cambium pecuniam similem cum onere solvendi v. g. quatuor pro centenario. Per talem dilationem mihi damnum emergit horum quatuor: Hoc damnum, quia non teneor pati, possum compensare ab Emptore. Alterum est quando, si mihi solveretur pecunia statim, implicarem ad cambium, cum lucro quatuor pro centenario, & quia differtur solutio, cessat mihi lucrum. Hoc ut exigam, non sufficit posse probabiliter lucrari. S. Th. q. 78. a. 2. ad 1. sed requiritur, ut sit paratum cambium, ex quo nascitur jus lucrandi, ut non habeam aliam pecuniam, quam hic, & nunc dare possim: & ut a differente solutionem, diminuam aliquid pro periculo, cambiando: quare lucrum cessans involvit aliquod damnum; & semper erit contestandum utrumque. Vides hujusmodi negotia, ut sine peccato exerceantur, exigere hominem prudentem, & non nimis avidum. Alias prætexet motiva Confessori, quibus omnino implicabitur: primo circa pretium supremum: dicet illud esse, quod extorquent pauci contra omnem justitiam; secundo: quoad lucrum cessans, vel damnum emergens: exponet se perdere quatuor, & posse consequenter exigere illa: addet nullum inde periculum in exigendis hisce quatuor, cum vere sit ingens, & ratione hujus, justè possit exigere solum duo. Adde, quod Confessor inexpertus negotiorum, & periculorum, hic debet stare relationi pœnitentis; quare nisi si prudens, & timoratæ conscientiæ; decipiet Confessorem, sed magis animam suam. Igitur, & inculcetur populis, maxime in prædicationibus, ut negotium omne dirigant non juxta effrænatum desiderium possidendi.

9 D. Quid est supponere unam mercem pro alia?

M. Suppono unum pro alio, dando v. gr. aurichalcum loco auri, in minori quantitate, pondere &c. S. Th. ar. 2. qui ad 2. addit mensuras, & pondera esse stabilienda per Principem: quare utens mensura, vel statera dolosa, committet duo peccata: alterum contra justitiam commutativam dando minùs, alterum contra legalem, utendo mensura, vel statera, quam Princeps non probat. Tunc insistet, ut pœnitens explicet numerum utriusque.

10 D. Si non posset supponi res non integra pro integra, nunquam posset mercator vendere mercem, quæ patitur?

M. Opus hic est doctrina, & prudentia, ne decipiatur ex una parte emptor; & ex alia venditor non cogatur sustinere plurima damna. Utramque hauries, ex

S. Th. q 77. a. 3. ubi docet vitium rei manifestum ex se patere. Occulti, considerandas omnes circumstantias; Nam ex c. 23. n. 3. considerandum, an emptor velit vinum ad conservandum, In isto casu decipio supponens lymphatum, esto vendam pretio hujus, nec enim do juxta ejus utilitatem, & voluntatem; debeoque hoc vitium manifestare: si vult hodie bibere vinum, nec illi officit, quòd sit dilutum; & alias vendo pretio d luti, tunc non est necesse dicere vitium, quia emptor forte vellet plus minuere de pretio, quam sit minuendum. Hæc indigent, ut pœnitens habeat fixum memoriæ illud Christi: *Prout vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis similiter*.

10 D. Qui hodie scit, monetam cras ex lege Principis futuram minoris valoris, teneturne id revelare: qui scit cras fore, ut adventet copia mercis, teneturne illam hodie minoris vendere?

M. Potest expendere, & vendere pretio hodie currenti, quia hodie neutra est vilior; sed erit cras. S. Th. a. 3. ad 4.

11 D. Licet ne negotiando carius vendere, quam emere?

M. Non est mortale ex natura sua, nisi sub gravi prohibeatur a lege particularibus personis. Vendere, quod aliàs nascitur in proprio, nullum est peccatum. Emere, quæ minoris hodie valent eo fine, ut vendantur cras, quando pluries valebunt, est veniale, si id intendatur ut finis proximus nullum erit peccatum, si eligatur ut medium, v. g. ad sustentandam familiam, vel conservandam in civitate abundantiam &c.

12 D Quid est Usura peccatum ex n. 1. contingens in commutationibus voluntariis?

M. Est lucrum quodcunque proveniens immediate ex mutuo, seu ratione mutui. Sub contractu mutui cadunt, quæ consumuntur ipso usu. Domus, equus, & similia non cadunt sub ratione mutui, quia non dantur, ut consumantur, seu ut iis homo utatur, deinde reddat domino; ideo in his non transfertur dominium, sed usus equi transfertur in me, dominium remanet apud Petrum. E contra vinum, triticum, pecunia &c. dicuntur mutuari, quia dantur, ut ipso usu consumantur, nec qui accipit, tenetur reddere Idem numero, sed specie (nisi commodarentur ad ostentationem; in quo casu utpote reddenda eadem numero pecunia esset commodata, & liceret aliquid accipere pro usu. S. Th. a. 2. ad 6.) propterea transfertur dominium: Igitur, si præter capitale reddendum suo tempore, exigo aliud lucrum, committo usuram: quodcunque sit lucrum, seu commodum, v. gr non obligo illum quotidie venire ad meam officinam, sed quoties indigebit, & promitto me tunc daturum merces pretio infimo; si constituo hanc obligationem, committo usuram, quia præter capitale, obligo ad hoc; si obligo mutuatarium ad me laudandum &c. S. Th a. 2. Si obligo ad remutuandum, quando indigebo. Ibidem ad 4. Si obligo illum ex justitiam ad recompensandum, quod mihi ratione mutui debetur tantum ex benevolentia. Ad 2. Huc respicit 42. Thesis Innoc. XI. Si accipiens pignus obligo, ut mihi concedat usum pignoris. Ad 6.

13 D. Potestne ex mutuo repeti lucrum cessans, & damnum emergens?

M. Posui non frustra particulam *ratione mutui*: nam si exigo ad reparandum damnum non exigo ratione mutui, sed lucri cessantis, aut damni emergentis. S. Th. ibidem ad 1.

14 D. Possum ne mutuare cum spe, ut recompenser ex benevolentia, nihil illi dicens?

M. Ubi concurrunt duo fines, alias de se honesti, considera, si primario intendatur principalior: si primario intendam minus principalem, pecco. Secus si intendam primario principalem, etiamsi secundario intendam minus principalem: v. g. pecco, si petens beneficium Ecclesiasticum, intendo principaliter mei sustentationem: at si principaliter intendo servitium Dei, non pecco, si secundario intendo meam sustentationem. In proposito principaliter intendere benevolam recompensationem est usura mentalis contra illud: *Mutuum date, nihil inde sperantes*: Minus principaliter intendere, nullum est peccatum.

15 D. Sicut est peccatum exigere usuras, ita est ne peccatum solvere?

M. Sol-

M. Solvere de se non est peccatum, quia injustitiam committis exigens, non solvens. Dixi de se: nam peccare possum, si cooperor peccato exigentis; ut cognoscatur, quando cooperor S. Th. art. 4. dat hanc regulam. Petrus, & Paulus debent simul facere actionem, quæ prohibita est Petro, non Paulo: Hic peccat, si absque urgenti necessitate, concurrat simul cum illo ad talem actionem, & cooperatur peccato Petri. Si habeat necessitatem urgentem, Paulus tunc utitur malo Petri in bonum suum. Rex Idololatra, & Christianus debent jurare pacem: quia est necessitas, Christianus non peccat, sed utitur in bonum juramentum malo Idololatræ per deos inanes. Vide p. 1. c. 12. n. 9. Applica hæc si absque necessitate, ut habeam pecuniam ad ludendum promitto usuras, pecco cooperans peccato usurarii. Non pecco, si promitto ex necessitate ad mihi subveniendum. Quia tamen ille nullum habet jus, non teneor stare promisso, nisi juraverim. Quia juramentum est servandum, nisi sit de re illicita, nec est peccatum solvere usuras. Teneor solvere, ex vi Religionis, etiam in casu, quo sine necessitate acceperim; quia tunc peccavi cooperando alterius peccato, sed non pecco exequens, quod juravi. Canones tamen volunt, quod iste jurans, primo depositet usuram juratam, ob reverentiam juramenti; deinde possit petere dispensationem juramenti; & tunc repetere pecuniam depositam. S. Th. a. 3. quærit, an usurarius teneatur restituere fructus acquisitos. Vide c. 21. n. 11.

16 D. Est ne usura, si conveniam dare pretio supremo mercem emptori, qui deinde convenit mihi revendere statim pretio infimo pecunia enumerata; vel obligare mutuatarium ad aliquid ultra sortem, quia me obligo non repetere mutuum per annum; vel quia do nunc pecuniam numeratam, quæ hodie pluris æstimatur quam cras enumeranda?

M. Primus est contractus Mohatra prohibitus ab Inn. XI. prop. 40. secundus ab Al. VII. prop. 42. tertius ab Inn. XI. prop. 41.

17 D. Peccata recensita in hoc capite sunt ne mortalia ex genere suo?

M. Utique ob rationem adductam p. 1. c. 34. n. 6. quia sine justitia, nequit servari charitas.

18 D. Possunt ne reddi venialia ex parvitate materiæ?

M. Vide p. 1. c. 36. n. 5. Malitia eorum consistit in damno proximi: quare venialia erunt, si leve sit damnum.

19 D. Adsunt ne Theses prohibitæ circa hæc duo genera peccatorum?

M. Octava, 9. & 10. Alex. VII. tangunt commutationes voluntarias in petente, & applicante valorem sacrificii. 43. inter legantem, & legatarium. 40. 41. & 42. Inn. XI. materiam usuræ. Circa quam, si contractus sit intricatior, ultra Theologos, consule Negotiatores pios.

20 D. Adsunt ne censuræ contra exercentes hujusmodi peccata?

M. Usurarius manifestus 1. est excommunicandus: 2. Sacerdos non potest recipere illius oblationem pro missa, quando fit ex usuris: 3. est inhabilis ad condendum testamentum, nisi restituat: 4. privandus est Ecclesiastica sepultura: 5. sunt ipso facto excommunicati Clerici locantes illis domos ad usuram. Si accedat ad Confessionale, non statim absolves, quia est consuetudinarius, & publicus peccator: variis monitis incita, quo tollat scandalum pœnitentiis, quas præscribunt Canones. Require consilium, Episcopi præsertim, ad quem recurre, quia ejus est declarare pœnitentiam publicam; & potest commutare in secretam.

22 D. Quas pœnitentias imponam pro his peccatis?

M. Cum manifesto usurario procede, ut num. 20. principalis erit restitutio, & ut abjiciat mensuras, & pondera falsa, si quando illis utatur: Monita, ut fugiat hæc peccata, accipe à Catech. p. 3. cap. 8. præsertim a n. 11.

CAPUT XXIX.

De Cambiis.

1 Commutatio voluntaria includit multos alios contractus, quorum danda est aliqualis notitia: & 1. de contractu Cambiorum, quæ hodie sunt frequentissima, & subjecta pluribus peccatis, cum tamen Theologi pauca differant de illis. quia difficile est habere plenam eorum noti-

notitiam, nisi considerentur juxta praxim, qua carent Ecclesiastici: Ut igitur Confessor saltem sciat dubitare.

2 D. Quid venit nomine Cambii?

M. Cambiare idem est ac permutare; Ideo venditio, & emptio cambiant, sed stricte loquendo, nomine Cambii hodie venit permutatio unius pecuniæ in aliam, vel pecuniæ residentis Romę v.g. in aliam, qua indigeo Neapoli.

3 D. Quotuplex est Cambium?

M. Licitum est duplex: minutum & reale: 1. est cum do pecuniam argenteam hic in urbe ut recipiam a Campsore auream: Reale est duplex: 1. fit, cum do Romæ centum scuta; v. g. ut Campsor det æquivalentem Neapoli: Alterum quando Romæ accipio litteras ad Nundinas, ut ibi solvantur mihi centum scuta.

4 D. Potestne pecunia vendi?

M. Necessarium est scire id, ut videatur, num Cambia salventur ob dictam venditionem. Igitur Moneta 1. consideratur in suo materiali: Hoc modo quotidie Aurifices emunt monetam, argenteam, & auream, fractam, & integram, ut ex ea liquefacta forment vasa &c. 2. consideratur in suo formali; ut est pretium rei; Hoc modo nequit principaliter vendi, quia pretium nequit esse appretiatum, nec mensura mensurata: secundario tamen emitur, & venditur quotidie, considerata sub circumstantiis, sub quibus appretiantur cætera venalia; unde monetarum crescit, & decrescit valor, ut grani, vini &c. Hæc vilescunt, si abundent, si ultronee offerantur, si exposita sint periculo &c. Ob has circumstantias, in Urbe loca Montium, quæ ab intrinseco sunt centum scutorum, extrinsece valent 119. E contra Venetiis neque valent 90.

5 D. Cambium minutum est ne licitum?

M. Ita fit: Habeo aureum 30. Juliorum: volo cambiare in monetam æream, vel argenteam: Campsor reddit mihi totidem Julios: E contra dans æream ut habeam aureum, solvo Julios 31. Licet iste contractus: 1. in ratione venditionis, si vendatur, vel ematur aureum, quod hic, & nunc est pretiosius, quia utilius, commodius &c. Certe itinerans non posset ferre tantum æs, ut nec forte argentum. 2. declarati suere liciti Montes Pietatis accipientes in mutuo aliquid supra sortem, quia faciens charitatem mutuandi non tenetur suis expensis custodire pignora, solvere ministros, conducere domum &c. qui ergo ad utilitatem Reip. cambiant hoc modo, possunt exigere aliquid a cambiante, cui Campsor locat suas operas, conducit officinam &c. 3. ratione lucri cessantis, quia tenens pecuniam pro hac utilitate, illam implicaret ad fructum. Ita differo considerans naturam Cambii, (Principes, qui vetant, moventur aliis rationibus), Cave tamen ab injustitia, quæ posset esse 1. si venderes pecuniam ultra pretium, quod Platea stabilivit: 2. si locares operas tuas supra quam exigit arbitrium boni viri: 3. si exigas supra lucrum, quod tibi cessat consideratis periculo, expensis &c.

6 D. Licet ne secundi cambii primus modus?

M. Potest fieri licite per modum venditionis, si vendo pecuniam, quam habeo Romæ pro pecunia, quem Petrus habet Januæ, potestque fieri cum lucro meo, non Petri; nam iste reddit mihi pecuniam loco distantem, Romæ valentem minoris, quam præsens, saltem ob expensas mihi faciendas, ut reducam: nec dicas me habiturum facilem modum reducendi: hoc enim est meæ industriæ, non naturæ Cambii, quæ nunc examinatur, præcisa etiam injustitia, quæ consurgeret, si pecuniam Januæ repositam venderem minoris, quam omnibus pensatis exigit arbitrium boni viri. Adverte tamen, quod venditio est permutatio, quæ est entis ad ens: quare si vel ego Romæ, vel Petrus Januæ non habet pecuniam, nihil vendimus, sed illa palliamus mutuum.

7 D. Mense Martii sæpe venditur granum maturandum in Julio?

M. Hoc fieri potest dupliciter: 1. si vendam in Martio herbam virentem, quanti, arbitrio boni viri, tunc æstimatur, consummaturque contractus; ita quod transeat statim in dominium vendentis, pecunia & ementis herba; unde illi perit pecunia, & huic herba, si casu pereant. Ex qua regula generali, velut a posteriori, cognosces, quando sit vera venditio: nam erit palliata, si res non perit ementi.

8 Altera venditio fit hoc modo: Mense

se Martii emo granum; quod percipietur in Julio. Petrus convenit se tunc mihi daturum illud granum, pretio, quod nunc paciscimur, ita tamen, quod probabiliter valebit tanti. Ego autem do illi nunc decem scuta, vel viginti &c. Hic, quoad granum, est contractus inchoatus venditionis, consummandus in Julio, cum mihi dabitur granum: nec enim in Martio fit permutatio grani, & pecuniæ quia tunc non extat utrumque. Ulterius, si campus nihil fructificet, est in damnum Petri obligati reddere mihi pecuniam, quæ ideo data vere fuit per contractum mutui palliatum nomine venditionis.

9 D. Sabini Mercatores contrahunt cum Rusticis hoc modo: mense Julii ab istis emunt vinum reducendum mense Octobris: Dant singulis centum scuta v.g. obligantque pretio per ipsos Mercatores in Urbe taxando reddere tot cados vini, quos si non reddant, Mercator, eorum expensis, & interesse, reliquos accipiet ab aliis; Pro expensis autem vehendi ad Ripam Urbis; diminuunt testonem, ubi pretium in Octobri est taxatum, licetne contractus iste?

M. Huic contractui adjiciebant plures alias conditiones; vi quarum decisio detorsit ingenia Theologorum, qui abiere in varias opiniones. Alii sustinebant totum contractum: Alii volebant pretium esse taxandum a Superiore, qui non esset pars; Alii excessivum esse Testonem pro expensis &c. Mercatores autem acerrime sustinebant contractum: In reliquis dabant manus, ut arbitrio prudentum, omnia possent regulari. Sed, post diligentem negotii discussionem Eminentiss. Abbas damnavit contractum, ut usurarium; & jure; nam in Julio nulla est permutatio (quare nec venditio) nec enim 1. potest permutari vinum, quod non est. 2. si perit vinum, perit damno Rusticorum, quousque absit ab Urbe. Igitur hi sunt adhuc domini.

10 Hæc præmittere oportuit pro debita notitia Cambiorum; addo differentiam inter mutuum, & cambium. In illo mutuans primo dat, deinde accipit: primo ipse est Creditor, & mutuatarius debitor, quoad usque solvat. In isto Campsor prius accipit Romæ, postea dat Genuæ; prius Campsor fit debitor, quousque cambium acceptetur Januæ a Corresponsali.

11 Hinc in casu num. 3. quo dedi Romæ Sempronio Campsori scuta centum, ut totidem mihi solvat Januæ, possum emisse pecunia Romæ præsente pecuniam distantem, quæ minoris hic & nunc valet: quare, ut servetur æqualitas in permutando, non ego deberem exbursare hic Romæ centum duo, ut centum habeam Januæ, sed e contra pro centum Romæ exbursatis Campsor deberet Januæ solvere centum duo: & ita lucraret ego, non Campsor.

11 Hic tamen potest lucrari per alium contractum locationis, dum mihi locat suas operas maxime diebus nostris, quando fere omnis Princeps vetat e suo statu extrahi monetas: unde indigeo cooperatore ad transferendam Januæ, pecuniam ibi necessariam, absque legum contraventione, modo simili, quo transmittuntur epistolæ; ideo ars Campsoria est utilis, & necessaria Reip.

12 D. Licet ne Cambium ad nundinas?

M. Ex dictis patet responsio magis confirmanda per praxim; Post nundinas v. g. Paschales Negotiator Januensis scribit Veneto se velle implicare scuta mille v.g. in emendis tot marchis aureis: Hæc est moneta imaginaria modo pluris valens, modo minoris: etenim si multi volunt vendere, pauci emere, vilior est marca, ut omnis alia merces abundans: 2. Hodie Petrus emens a Paulo hanc marcam solvit pretium, & pretium, seu valor illius mihi reddetur ad proximas nundinas post trimestre: ideo Paulus accipiens statim post Pascha, potest vendere Petro marcam minoris, quia per illud trimestre implicat pecuniam, & lucratur. E contra prope nundinas venditur pluris, ob lucrum cessans vendenti, cur non potest implicare pecuniam in aliis negotiis coactus in nundina solvere pretium marchæ. 3. Campsor Romanus habens correspondere Januensibus, à quibus fuit deputatus ad exigendum fructus Montium, locat suas operas, & pro istis lucratur; *provisionem*, ut vocant, unius dimidii pro quolibet centenario.

13 D. Campsor potestne sibi retinere lucrum supetexcrescens monetæ?

2 M. Hoc lucrum vulgo dicitur Cambium: Ex prima institutione v.g. sex libræ

Januenses æquivalebant scuto Romano,& quoad valorem intrinsecum æquivalent, nihilominus ab intrinseco diminutus est valor scuti Romani, quia major copia est mittendi Januam scuta e Roma, quam mittendi sex libras Romam e Janua; ideo supponamus ob hanc abundantiam, scutum Romanum æstimari Januæ quinque libras, & quindecim solidos. Qui Romę ita solvit, Genuæ recipiet unum scutum: qui verò Januæ dat Campsori sex libras integras, Romæ debet recipere ultra scutum, æquivalens quinque solidorum; & Campsores publici sanctè hoc observant; aliàs peccarent mortaliter, quia pro locatione suarum operarum, habent provisionem,ut n.12. Alii non provisi possunt pro istis recipere pretium moderatum arbitrio boni viri. Aliquando Cambium crescit ex defectu valoris intrinseci: Altum hodie est Cambium ducati Neap. ex hoc defectu: Scutum Romanum conflatum suppono ex una uncia argenti,quæ valet decem Juliis: ducatus vero conflatur ex minori argento; & ideo Campsor soluturus Romæ vult Neapoli tantum argentum, quod pertinet ad unam unciam, hoc est, tredecim Carolenos: Ultra hoc est valor extrinsecus ex defectu, vel abundantia mittendi Romam valorem Carolenorum; Ideo in his est duplex valor extrinsecus, alter ex lege Principis, qui auxit pretium monetę: alter ex arbitrio prudentum, consideratis circumstantiis abundantiæ &c.

14 D. Quid venit, dum dicis *arbitrio boni viri?*

M. Ex l. *Continuus §. Cum ita* ff. de verb. obl. venit Judex loci; Sequitur Gl. c. *Statutum* de resc. in 6. quare pro conscientiæ foro venit Confessor, qui est Judex: Quia verò Cambium tangit forum externum in plateis insignioribus, Princeps deputat Campsores primarios,qui qualibet hebdomada ex diversarum partium epistolis,considerant abundantiam, defectum,aliasque circumstantias monetarum, & stabiliunt valorem extrinsecum, an v. g. libræ sex Januenses debeant vendi Romæ unum scutum, an aliquid minus, an aliquid amplius &c.

15 Cæterum ars omnis, & scientia usurpat quædam vocabula sibi soli nota, quorum notitia accipi debet a Professoribus. Exemplo sit illud Logicæ Dysticon.

Asserit, A, negat E: sunt universaliter ambæ:

Asserit I; negat O, sunt particulariter ambæ.

ideo dictum est: *Fælices Artes, si de iis soli judicarent Artifices.* Equidem *spiritualis judicat omnia* per inquisitionem rationis, (non per connaturalitatem)sed ut judicet prius a Professoribus debet accipere vim terminorum; & quia hujusmodi terminos usurpat etiam Campsoria, prius interrogabis Campsores, ut possis in Confessionali dare judicium rectum de licito, vel illicito usu Cambiorum.

16 D. Quid circa hæc statuit B. Pius V.

M. Damnat 1. cambia sicca taliter facta. Petrus dat centum scuta Paulo promittenti cambiare pro Venetiis: At vere non dat litteras cambii, vel si dat,redeunt inanes, quia sic pactum fuit, & post mensem Petrus repetit scuta: In hoc est usura Realis, si convenerunt: mentalis, si fuit intentio tantum: vel Petrus dat pecuniam nomine cambii, quod vere non est, sed Paulus reddit hic vel alibi: 2. in cambiis realibus Campsor accipiens pecunias dat litteras pro Venetiis, vi quarum deberet solvere post trimestre, sed posteà concordant partes restitutionem differre ad aliud trimestre solvendo idem lucrum: Usura consistit in eo, quod post dictum tempus cessat primus contractus: quare in 2. non datur ad Cambium in trimestri finitum, nec renovatur in Nundina,in qua propterea incipit mutuum. 3. Præcipit Cambia fieri primis Nundinis vel terminis, ut nunc generaliter servatur in publico, ita quod impotens tunc satisfacere declaratur decoctus.

17 D. Licetne Cambium,quod faciunt mulieres & alii non mercatores non mittentes ad Nundinas, seu ad primos terminos, sed contrahentes per triennium v.g.?

M. Ita plurimi contrahunt,quia ex cambio tali recipiunt lucrum majus, quam ex censu, vel quia non habent rem immobilem fructiferam, quæ possit fundare censum; Hi faciunt verum Cambium, utpote profitentes negotiari per se, vel alium, & per alium mittunt litteras ad nundinas accipiens vero obligat se ad damnum & interesse, super quibus vide publica instrumen-

menta, quæ si desint, forum ex termino nihil actionis cedit ad fructus, quos in sortem computat, si fuerint percepti. Et celebris Negotiator olim dedit hoc modo triginta aureorum millia Notariique inadvertentia, ne dicam malitia, fuit omissa particula, quod recipiens assumeret in se onus mittendi litteras; cujus defectu judicatum fuit danti nihil provenisse fructuum.

18 Quia vero hæc materia practicata a Sæcularibus debet esse nota Confessori, ne hic erret, addo quasdam doctrinas Sac. Rom. Rot super illa 1. Ex dec. coram Ca lataiu 23. Mart. 1672. Soli Clerici in Sacris, vel Beneficiati prohibentur exercere Cambia: 2. Si exerceant illicitè negotiantur, sed contractus est validus: quare Sacerdos accipiens ad Cambium obligat sua bona in favorem dantis, esto peccet mittendo litteras, quia cambium est negotium seculare prohibitum Clericis c. 2. *Ne Cler. vel Mon.* Quare ut judices, num peccaverit mortaliter, considera quid requiratur, ut Clericus dicatur contravenire canoni. 3. Dans ad Cambium huic Clerico tenetur ad interesse, & alia, quæ juste conventa sunt. 4. Clericus ita cambians, ultra peccatum punitur, quia acquisita spectant ad Cam. Ap. 5. Si dans pecuniam declarat se solitum negotiari, & in accipientem refundit onus mittendi literas: si hic non omittit, tenetur danti ad damnum emergens, & lucrum cessans: 6. ex dec. coram eodem 17. Mart. 1673. Petrus & Paulus faciunt cambium per annum, quo elapso Petrus reddat capitale, quod solum reddit post sexennium Petrus tunc tenetur cum capitali reddere fructus conventos per totum sexennium, quia censetur continuasse contractum. 7. si accipiens pecuniam ad implicandum, nominat bancum determinati Campsoris, hoc moriente cessat cambium, & lucrum: si vero concordent posse aliam substitui, tunc durat: Idem dic, si Campsor fiat decoctus 8 ex d 24 Febr. 1676. Dans ad cambium, & a principio credens pecuniam non esse ita implicandam, committit usuram, si exigat lucrum. 9 e contra, si a principio id credidit, sed postea fuit deceptus, potest exigere: (nam culpa Debitoris non nocet Creditori) saltem ob lucrum cessans, & damnum emergens. 10 Ubi accipiens obligavit se ad implicandum, ultra dans non debet se ingerere: 11. sine gravi fundamento non debet suspicari pecuniam teneri otiosam. 12. Dans potest exigere lucrum, esto sciat pecuniam distrahi ad alia: nec enim supponendus est mentiri, & potest implicare aliam pecuniam.

19 D Licet ne cambium hoc: Campsori centum aureos dat Petrus sibi solvendos Januæ post mensem, juxta valorem, qui tunc erit, ut plurimum major valore præsenti, sed potest etiam esse minor?

M. Hoc vere non est cambium, quia caret conditionibus positis n 16. Potest esse mutuum, quia Petrus primo dat: deinde accipit, cum incertitudine, sed probabiliter sperans lucrum: Potest etiam esse venditio, si Campsor vendat suos aureos Januenses. Si sit mutuum, contractus est usurarius: si venditio, est licitus: Utrumque definitur in c. *Naviganti* de us. Nemo dat mutuo, ut perdat: ergo se exponens periculo, speret probabiliter lucrum, contra illud: *Mutuum date, nihil inde sperantes.* Ut autem scias, hic, & nunc, an sit mutuum, vel venditio, recole dicta num 6 & 7 nam erit mutuum, si pereunte pecunia Ianuensi, Rom. Campsor adhuc obligatur: si vero mihi ex casu fortuito perit illa pecunia, erit venditio; & tunc utpote mea, fructificat mihi: Ex hac regula distingue facile mutuum a venditore, ubi dans pecuniam, ea pereunte, adhuc obligatur in persona est mutuum: Ubi sola res manet obligata, & non persona, erit venditio, quæ bene consummatur, quando res empta transit in dominium emptoris; Et si non transeat, potest quidem inchoari venditio: sed si inde non consummatur, realiter est mutuum: Totum id magis patebit ex n. seq.

20 D. Licetne contractus iste: in Martio vendo granum Iulii, & anticipate solvo: vel e contra do granum Martio, & expecto pretium in Iulio?

M. Has solutiones anticipatas S. Th. vocat mutuum, quia prius do, deinde accipio: Tu juxta præcedenter dicta distingue: Nam erit mutuum. Si persona remanet obligata: erit venditio, si persona remanet deobligata, grano pereunte.

21 D Licet ne contractus ista: Petro eunti ad Nundinas mutuo centum, assumens in me pericula capitalis s, ideoque obligans illum ad aliquid supra sortem.

M. Ex

M. Ex c *Naviganti* contractus iste censetur usurarius ut n. 19. Canon optime dicit censeri usurarium quia sic judicari debet in foro externo: non dicit esse usurarium, quia ut ibidem posset esse venditio, sed tunc debet habere conditiones veræ venditionis adductas.

22 D. Petrus dat mutuo centum eunti ad Nundinas obligato restituere, posset-que exigere fidejussorem, cui expensis euntis cederet aliquod lucrum; cum illi duo contractus fieri possint inter duas personas, cur non possint conjungi in una mutuantis, cui cedat lucrum fidejussionis?

M. Ita sustinent aliqui, sed contrarium patet ex dictis: quia ex mutuo persona obligatur ad reddendum, & res transit in plenum dominium Mutuatarii.

23 D. Licetne contractus iste: do mille Petro, qui ut assecuret capitale, mihi cedit in pignus villam?

M. In mutuo possum accipere quodcunque pignus, dummodo fructus non cedant mihi, sed domino: & si accipio, computari debet fructus in sortem: aliàs exigerem aliquid supra sortem: Sunt tamen casus, in quo fructus debentur mutuanti: 1. Clericus dat in pignus villam Feudalem Abbati: Hic accipit fructus: at non potest exigere pro eo tempore Homagium ex Feudo sibi debitum: 2. Socer dat Genero in pignus dotis promissæ villam, Gener licite sibi retinet fructus villæ.

24 D. Licetne contractus iste: Clericus Hispanus ut Beneficii adepti in Curia Bullas expediat accipit pecuniam pro expensis necessariis & dat in pignus Bullas expediendas in partibus, ut exigat; conveniuntque ut Clericus solvat Campsori decem, duodecim, & amplius pro quolibet centenario?

M. Aliqui celebres Canonistæ dicunt contractum usurarium: Ex Summistis Angelus de Clavasio ait: *tales Campsores indubitanter sunt usurarii*: Sylvester, *si reduceretur ad justum contractum emptionis, posset licite fieri, sed ita de facto non fit*. Ut ego possem judicare, deberem videre aliquem hujusmodi contractum, quem adhuc non vidi. Interim suppono semper contrahi modis licitis, quia sumus in facie Papæ prohibentis usuras, maxime, quia Theologi & Canonistæ Urbis a ducentis annis damnant istum contractum. Tu accipe hanc regulam generalem applicabilem cuicunque contractui: Si dans accipit aliquid ultra sortem ob distantiam temporis est manifesta usura: Si accipiat ratione aliarum circumstantiarum, & arbitrio boni viri nimis accipit, est manifesta injustitia.

CAPUT XXX.

De Censu, Societate, aliisque contractibus.

1. D. Quid est Census?

M. Est contractus venditionis, vi cujus, mediante pecunia, cedo in favorem ementis, jus, quod habeo, percipiendi fructus, ex re immobili designata certis finibus. Ita ex Decret. Pii V. constituente conditiones necessarias pro censibus; & 1. emens debet solvere justum pretium pecunia enumerata, dum conficitur contractus. 2. Vendens non potest obligari ad solvendum anticipate fructus. 3. neque ad casus fortuitos, nisi contrarium ferat natura contractus. 4. res subjecta censui potest alienari a domino, sine alia obligatione: Ubi tamen sit vendenda, Censuarius est admonendus, & cæteris paribus præferendus: 5. Vendens, morosus in solvendo fructu, nequit obligari ad aliud, pro lucro cessante, damno emergente, aut in pœnam; nec augeri potest fructus ab initio constitutus: 6. emens nequit obligari ad solvenda onera rei censuatæ; 7. Hæc si pereat in totum, vel in partem, emens juxta ratam perdit de fructu: 8. vendens potest extinguere censum, reddendo pretium acceptum: 9. nulla præscriptio extinguit censum: Tricenaria tamen extinguit fructum: quare venditor, vel hæres, qui per annos quadraginta, bona fide, non solvit, juvatur præscriptione quoad fructus priorum undecim annorum; 10. vendens, qui vult extinguere postea censum, denunciabit dissidium ante bimestre: Hoc elapso, Emptor potest illum, intra annum, cogere, ad restitutionem pretii. Ita Pius.

2 D. Quid est contractus Societatis?

M. In eo conveniunt duo, ut alter ad negotium ponat pecuniam, alter industriam

ftriam: & in fine dividant lucrum juxta conventinnem. De hoc contractu, in sua Decret. Sixtus V. statuit 1. ne dans capitale paciscatur de hujus indemnitate, quoad casus fortuitos, v.g. Pastor accipiens gregem per annum, nequit obligari ad reddendum, post dictum tempus, gregem integrum, etiam in epidimia &c. 2. nequit obligari ad solvendum singulis annis ratam certam, sed, capitali reddito, lucrum inde consurgens dividetur juxta pactum.

3. D. Licet ne contractus, quem vocant trium contractuum?

M. Fit hoc modo, In primo contractu Petrus dat gregem Paulo, juxta conditionem prædictam, nihil determinans de lucro; quia hoc est incertum: posset convenire cum Cajo, ut se obligaret solvere aliquid certum, v.g. ex tali grege, spero centum, & quinquaginta determinate promittit Cajus, me, ob dictam obligationem remittente illi cœtera sperata; 3 possum contrahere cum Titio, ut mihi fidejubeat super integro capitali, & cedere eidem viginti ex quinquaginta pactis cum Cajo: Tres isti contractus cum diversi sunt liciti, etiam tertius pro casu fortuito, frequens apud urbes maritimas, ubi onerantes mercibus navim, quærunt, qui assecurent; & cui propterea cedunt aliquid pro quolibet centenario. Plures ergo volunt tres omnes licere simul cum una persona, eodem tempore. Imo ita passim multi contrahunt.

4 D. Casus fortuitus est ne detrahendus in omni contractu; v.g. centum scutis locavi agrum Colono; magnus turbo dissipavit totam messem, quare nec potuit colligere acinum grani; teneturne Colonus dare pretium?

M. Video quamplures æquitate naturali ac pietate motos remisisse debitum, vel totum, vel magna ex parte in similibus casibus, an vero teneantur in conscientia, hæc est difficultas maxima dependens ex lege præsertim Civili; Canonica enim paucissima stabilivit super contractibus, quos voluit regulari per jus Cæsareum & Municipale; ex quo Juristæ Celebriores conveniunt, quod facto calculo plurium annorum v.g decem, si Colonus in quolibet perpessus est casus fortuitos Judex potest cogere dominum agri, ut remittat pretium locationis; at si semel fuit casus; in reliquis vero competenter Colonus fuit lucratus, tunc abundantia compensat sterilitatem; Sed utrum ita procedatur in judiciis, ex aliis legibus particularibus mihi non constat; unum scio quod nobilissimus vir conduxerat magnam provinciam a Regia Camera, & seminaverat ad septem millia Rubbiorum tritici, messe omnino dissipata nihil collegerat sine culpa, & omnino a casu; nihilominus Regia Camera venundedit omnia sua bona, & Fratris Clerici adhuc indivisa. Similiter in devastatione Januensi ex Bombis, Canonicus quidam obligatus annuam pensionem viginti scutorum vix pro illo & aliquibus annis subsequentibus recepit tria scuta e Canonicatu, cui assidue inserviit, & prætendens extinctionem pensionis saltem pro illis annis, Judicialiter fuit obligatus continuare solutionem: Unde id procedat, definire non spectat ad Theologum; sed ad Judices, qui subtiliter considerent syngrapham obligationis.

5 D. Licetne contractus iste; Petrus debet mihi decem sine cautione, ideo non possum convenire illum in foro externo, nunc petit alia decem, & do cum pacto, quod se subscribat debitorem viginti?

M. Hoc est mutuum: quare non licet tale pactum, si exigatur in vim mutui; Petrus enim fit deterioris conditionis, & obligatur ad comparendum in foro externo, ad quod ante non erat.

6 D. Licetne iste; Petrus vendit villam Paulo se obliganti solvere pretium post semestre, & relinquenti in pignus dictam villam: illo completo Paulus non solvit, & Petrus appropriat sibi fructus?

M. Doctores dicunt licere, ita ut fructus non computentur in sortem, ob lucrum cessans, quia Petrus si habuisset pretium, implicasset; Quare si noluisset lucrari, non posset retinere fructus.

7 D. Licetne iste: Mutuo centum tibi cum pacto, ut restituas infra triduum, & si non reddas, ex illo die incipies mihi solvere quatuor pro quolibet centenario?

M. In statu Ecclesiastico est manifesta usura; Etsi cessat mihi lucrum, aut damnum emergit, debeo judicialiter convenire te, ac servare conditiones Pauli de

Ca-

Castro ut primo ex culpa restitutio differatur: 2. ut particulariter coram Judice ostendatur implicatio prompta Capitalis, nec possim illam amplecti, nisi reddatur; Tunc Judex obligabit te ad solvendum mihi lucrum cessans, vel damnum emergens: extra Ecclesiæ statum sæpissime ita contrahunt, & Judices etiam Clerici approbant contractum ut audio. Nam Ecclesiasticos ita contrahentes obligant ad solvendum: Unde id procedat, alii viderint nec enim quærens rationem potui habere aliam, nisi quod ipsi sequuntur decretalem Nicolai Quinti, quam nunquam potuit videre.

8 Ex c. 28. n. 6. in contractu venditionis, licet exigere pretium summum; qua regula discernam, quod sit tale, nec excedens?

M. Ex jure Cæsareo pretium summum potest excedere medium, in quinque, vel sex pro quolibet centenario: quare si medium sit decem Julii, excedit supremum, qui vendit undecim: proportionaliter enim ad centum scuta, pretium cresceret ad centum decem, supra regulam a jure stabilitam.

9 D. Justam civile, quam canonicum actionem omnem in contractibus denegat læso, nisi sit supra dimidium læsio: quare pretium supremum potest ita crescere?

M. Nullam certe actionem jura concedunt: quare Judex non audit venditorem, qui dicit rem valoris viginti, a se simpliciter fuisse venditam scutis decem: sed audit, si dicat vendidisse scutis novem: & hoc usque ad annos 30. quibus elapsis, neque audiatur, si rem valoris viginti dedisset uno scuto: Emptor tamen in conscientia tenetur ex justitia naturali resarcire damnum, & supplere usque ad viginti: nam justitia servat æqualitatem Arithmeticam Jura vero stabilierunt terminum, ne crescerent lites.

10 D. Licet ne contractus, quo duo, vel tres conveniunt emere granum omne, venturum in plateam, ut deinde vendant pretio bene viso?

M. Contractus iste dicitur Monopolium, estque peccatum gravissimum, omni lege humana prohibitum, in quo ad summam egestatem reducuntur cives mediocres, ut duo, vel tres ditentur. Cui malo maxime prospectum est hic in Urbe; nam Mercatores prohibentur emere in publico mercimonio, quam legem ut eluderent Mercatores fructuum, summo mane accurrebant ad portas civitatis, & sub spe citò redeundi ad propria, alliciebant rusticos, ut totam summam sibi venderent, ponentes ipsi pretium ad suum beneplacitum: quare prohibiti etiam sunt Mercatores ita emere, & Rustici vendere.

11 D. Licet ne contractus ludorum?

M. Nomina ludi olim veniebat actio causa delectationis assumpta in animi relaxationem, juxta virtutem Eutrapeliæ, de qua c. 56. a n 24 Hinc ludicra dicuntur, quæ ita delectant: Hodie tamen sub hoc nomine venit omnis sponsio facta cum delectatione, vel sine, qua victus, juxta pactum, solvit aliquid vincenti; Cum delectatione in ludo scacchorum, alearum &c. Sine delectatione, dum affirmo civitatem obsessam fuisse deditam; & si verum est fuisse deditam, alter pactus fuit solvere aureum; si falsum, ego illi solvo. In hoc ludo nulla est animi delectatio, sed mera cupiditas lucrandi; sine qua vix extat hodie, qui ludat.

12 Tu distingue inter ludos, in quibus locum habet cum fortuna ingenium, & ludos, in quibus victoria venit ex mera fortuna: Primos nulla lex universaliter prohibuit: Secundi designantur omnes nomine alearum, licet hodie inter illos aliqui exerceantur cum ingenio, ut qui dicitur *Ombre &c.* Alii ex mera fortuna, ut qui vocatur *Bassetta &c* Hi graviter prohibentur Auth *Alearum* C. de rei & sumpt. fun. enumeranturque mala inde prodeuntia, blasphemiæ in Deum &c. irritatur omnis sponsio pacta in illis, adeo ut vincens cogi possit restituere victo, hæredibus, vel fisco lucrum, nec deobligari possit etiam a præscriptione annorum 50. Soli approbantur ludi ex ingenio; & in istis contrahens permittitur exponere periculo, solidum unum, idest, aureum, *etiam si multum dives sit, ne gravem casum sustineat, quem vinci contigerit.*

13 Loquendo jam in conscientia, ex S. Th. 2.2 qu. 32. a. 7. ad 2. *jure divino* est 1. peccatum mortale, lucrari ab his, qui non possunt

possunt alienare, ut minores, 2. trahere alium ad ludum ex cupiditate lucri, blanditiis, aliisque viis mortaliter illicitis 3. cum fraude lucrari (vide quam late pateat fraus.) In his tribus casibus ludere est peccatum, & vincens obligatur restituere. 4 quia jus civile, quoad materiam contractuum, obligat in conscientia, taliter, quod peccet mortaliter contrahens contra illius prohibitionem, ideo quia ex num. 12. Authentica vetat prædictos ludos, iis vacans peccat mortaliter, & quia irritat contractum, vincens tenetur ex justitia restituere. Modificatur tamen hæc doctrina dupliciter: 1 quoad illos, qui non subjacent juri Cæsareo: hi enim, si ex municipali statuto ulterius non vetentur ludere, absque peccato ludent, & suum facient, quod vincent, nisi deficiant, ut in tribus primis casibus. 2. etiam subditi Cæsareo juri poterunt ludere, & vincere absque peccato, si, consuetudine contraria sufficienter derogatum fuerit tale jus.

14 D. Quia S. D. non decidit, an vere fuerit irritatum, unde id arguam?

M. Theologus universaliter loquens non debet ista decidere: Ius enim pro toto dominio stabilitum potest vigere in uno loco, & esse abrogatum in alio: Confessarii munus est decidere, an hic, & nunc pœnitens peccaverit, consideratis circumstantiis loci, temporis &c. maxime, ubi agitur de jure Cæsareo stabilito tunc, cum Cæsar erat dominus orbis: nunc vero magna pars dominiorum, non recognoscit Cæsarem, & si reguntur jure Cæsareo, id procedit ex consuetudine, mutaruntque in illo, quod cognoverunt parum prodesse suis populis. Adhuc tamen a posteriori discernes, num prævaleat jus Cæsareum in hac ludi materia; enim si Iudex quæsitus concedit actionem vincenti contra perdentem, & obligat hunc ad solutionem, est clarum consuetudine abrogatum fuisse jus; nec enim Iudex foveret injustitiam. Sed pauci recurrunt, præsertim Nobiles, prompte solvunt, quidquid in ludo perdunt, etiam Minores, & inhabiles alienare. Ad hoc clam Genitoribus ineunt contractus cambii, mutui &c. Felix Respublica, si tam cito solverentur Mercenarii. Quod dico de ludis, valet de sponsionibus, & sortitionibus, ad quarum solutionem Iudex ordinarie obligat.

15 D. Est ne aliud caput, præter dicta n. 13. ex quo ludus reddatur illicitus?

M. Ludus non potest appeti ut finis, & propter se, sed quæritur, ut medium ad relaxandum animum: Illicitus ergo 5. erit venialiter, ubi non dirigatur ad hunc finem, vel sit nimius. 6. erit venialiter illicitus, si fiat ex cupiditate lucri. Vide S. Th 2 2 q 77. a. 4 ubi damnat omne desiderium lucri, nisi ordinetur ad sustentationem familiæ, aut bonum Reip Ex utroque capite illicitus est sponsionum, & sortitionum ludus: nulla enim inde habetur animi relaxatio, sed sola cupiditas lucri.

16 D. Quid dicendum de sortitionibus, quas vulgo vocant *Lotto*, præsertim Januæ?

M. Dictum duplex caput ostendit Lottum esse de se venialiter malum. Universaliter loquendo, multoties Librarii, Aurifices &c. etiam authoritate Principis, indicunt Lottum ex gemmis, libris &c. quæ, ob temporum calamitates difficile venderent. Hoc non est vera sponsio, & sortitio: Hæ requirunt utramque partem exponi periculo, cum tamen illi nihil possint perdere; sed si servant æqualitatem in pretiis, contractus iste justus est; nec expositus peccatis recensitis in Auth. ut n. 13. quibus, & majoribus exponuntur Lotta publica, ut Ianuense; unde imminet devastatio familiarum, præcipue plebejarum, spe lucri, se ipsas eviscerantium; Adde nocumentum multo gravius toti Reip. dum aliqui tenent Lottum super extractione facienda Ianuæ; si vero succumbant, vel fugiunt, vel negante actionem vincentibus Principe, non possunt conveniri. Hoc est manifestum scelus contra justitiam, cujus custos est Princeps, ut propterea non debeat permitti; quia tales sunt fures, imo Raptores. Accedit periculum mille superstitionum, & vanitatum maxime in somnis; ideo severissime hujusmodi Lotta prohibuerunt Summi Pontifices, irritato etiam omni contractu, quo e sua ditione aboleretur ludus origo tantorum scelerum.

17 Omnibus tamen præivit Resp. Ianuensis piissima & Prudentissima, contra quam nonnulli rerum politicarum inexperti blaterant; quasi foveat ludum injustissimum,

mum, sed immerito; Nam aliud est ludum esse periculosum, ut ostendi, aliud est esse injustum; Ut vero declarem sine injustitia procedere (secundum tamen leges, quibus ipsa negotium dirigit) adverte sub Pio V. cum Assistentia Legati, ad sedandas civium turbas fuisse statutum, Patritios omnes dignos ponere in urna, & inde per sortes eligere qui ad proximum biennium regerent totam domini molem: ex tunc cœperunt nonnulli spondere super horum, vel illorum sortitione; Resp considerans omne periculum supra insinuatum severissime prohibuit hujusmodi Sponsiones, irritaro quocumque contractu, pœnisque gravissimis studuit reprimere lusores, quinimo quæsivit auxilium brachii Ecclesiastici inflicta in illos excommunicationis sententia reservata S Inquisitioni: Sed omnia incassum: quo enim magis coercere studebat, eo magis ardebant spe lucri.

18 Resp. videns, propter inobedientiam hominum, nihil jam prodesse pœnas temporales, aut spirituales judicavit, melius esse de malis bona facere, quam mala nulla permittere: igitur primo, quoad superstitiones excitavit vigilantiam Inquisitorum, ut illas eradicarent, si aliqua immiscerentur, etiam pœnis publicis contra reos promulgatis: Et revera signum est ibi non frequentari, quandoquidem nullum punitionis exemplum meminimus a S. Tribunali, in vim istius ludi.

19 Videns 2. maximum communitati damnum provenire a numero accipientium ad ludum, qui postea si perderent, non solvebant. Camera se obligavit solvere omnem syngrapham legitime subscriptam a Deputatis, & ut semper sit solvendo denunciat eisdem Deputatis quantam summam velint periculo exponere, hujusque summæ pignus exigit ante extractionem, vetans eisdem, ne quid promittant supra summam expositam, cujus rei ut habeat distinctum calculum exigit quotidie libros dati, & accepti.

20 Ne tertio possit accipiens gravare lusdentem in pretio, ipsa considerat prius quot Ambo, & quot Terna conficiat numerus Nobilium expositorum, pretiumque ita æquat, ut qui sponderet super tota schedula, idem omnino reportaret, quod exposuit, si excipias expensas vere magnas pro Ministris ad rectum illius dispositionem deputatis Quæ expensæ, quia in utilitatem ludentium factæ, ab iisdem solvendæ sunt.

21 In malo igitur, quod quanto magis prohibetur, tanto magis crescit: Resp. quantum potuit, curavit tolli omnem injustitiam, & irreligiositatem; quibus spoliatus ludus, non est amplius grave peccatum, quoad communitatem (quidquid sit, an persona particularis eo abutatur) At semper retinet duas malitias veniales attactas num. 15. quas Princeps permittit, ne mala majora sequantur.

22 D. Ad plenam contractuum, seu commutationum voluntariarum notitiam, dic, quando perdatur dominium rei per usucapionem, & præscriptionem?

M. Differunt solum per hoc, quod usucapio habet locum in re mobili: præscriptio in immobili: quoad alia idem omnino important. Ut quisque diligenter sua foveat, jura puniunt negligentes amissione rerum. Utraque dicitur: *Acquisitio dominii per possessionem continuatam tempore a lege statuto* debet autem possessio continuari bona fide; nam mala nunquam præscribir; & a jure Canonico fuit correctum civile id concedens; debetque incipere a die possessionis, & durare toto tempore a lege statuto.

23 D. Affer alia, quæ requiruntur ad usucapionem?

M. Debet 1. res aliena fuisse possessa per triennium: quare non sufficiunt menses 35. Aliquæ leges municipales concedunt tempus brevius. Ego vidi nonnullas, quæ solum habent locum in foro externo, quatenus innuunt præsumi debitum solutum, vel rem donatam, quæ hoc modo loquuntur, non deobligant in conscientia, sed jus Cæsareum statuens triennium possessionis, habet locum in conscientia; nam absolute transfert dominium rei usurpatæ. S. Th. quol. 12. a. 25. Possideri 2. debet justo titulo: Hinc accipiens a minore, vel Religioso bona fide, non usucapit, quia non fundat justum titulum donario ejus, qui nequit alienare, quia justus titulus est, quando possum juste contrahere.

24 D. Possunt ne omnia usucapi?

M. Non: esto pacifice possideas per triennium, nequis tua facere: 1. res sacras: 2. quæ sunt furto ablata: 3. rem vi possessam.

ſam: 4. decimas: 5. viam publicam; 6. Aquæductus. Juriſdictio tamen civilis; & Eccleſiaſtica facilius uſucapitur, ob commune bonum, eſto deſit bona fides. Vide 1.p.c.41.Beneficia Eccleſiaſtica pariter acquiruntur per pacificam triennii poſſeſſionem, eſto deſit bona fides dummodo non ſint acquiſita ſimoniace.

25 D. Nec uſucapio nec præſcriptio locum habent in conſcientia:nam introducta fuere in pœnam negligentis ſervare ſua bona. Porro, ut quis in conſcientia teneatur ſubire pœnam, prærequiritur ſententia Judicis?

M. Gratianus 16. qu. 3. n. 8. dicit alias præſcriptiones fuiſſe introductas in favorem poſſidentis, alias in odium,& pœnam negligentis. Has facit mala fides; Alias vero bona fides; Ubi hæc extat, poſt debitum tempus,ſtatim transfertur dominium; Quoad malam fidem,habes n. 22. non amplius præſcibere; imo poſt Gratianum, Bonifacius VII. inſeruit in 6. ut regulam Juris.

26 D. Quod tempus requiritur ad legitime præſcribendum?

M. Contra Eccleſiam Rom. requiritur poſſeſſio centum annorum: contra alias Eccleſias, annorum 40. contra privatos, annorum 10. 20.vel 30 ſecundum quod in diverſis materiis diverſimode jura ſtatuerunt. Cœterum Confeſſoris eſt callere Scripturam, Patres, & Canones facientes ad regimen conſcientiæ, non ſtabilitos pro foro contentioſo,non Codices, aut Digeſta. Ubi ergo Pœnitens accedat intricatus hiſce caſibus, aperte indica, duo hæc diſtingui debere: Alterum, an legitima præſcriptio in conſcientia deobliget poſſeſſorem a reſtitutione: Fatere hoc judicium eſſe tuum; Alterum, quando habeatur legitima præſcriptio: ſecundum hoc ſpectare ad Juriſtas: Non licere Theologo mittere falcem in meſſem alienam. Propterea, diſcuſſo per illos articulo, num legitima ſit præſcriptio, redeat ad te, quo ſciat, qualiter procedendum ſit in conſcientia; ſi vero urgeat neceſſitas impertiendi abſolutionem, proponat Pœnitens conſulere Juriſtas, iiſque conſultis redire, pro foro conſcientiæ ad Confeſſorem,& abſolvatur.

CAPUT XXXI.

De Religione, ejuſque Actibus Internis.

1 JUſtitia, de qua huc uſque,reddit unicuique jus ſuum ad æqualitatem, ſive Arithmeticam, ut Commutativa, ſive Geometricam. Aliæ virtutes rigoroſe obligant ad reddendum, ſed quia non poteſt reddi æquale, vocantur a S.Th partes potentiales Juſtitiæ. Sunt quinque prima, Religio, quæ reddit Deo: ſecunda, Penitentia, quæ reddit Deo, ut fuit illi ablatum: tertia Pietas, quæ reddit ſanguine junctis: quarta, Dulia, quæ reddit honorem Superioribus: quinta, Obedientia, quæ exequitur eorundem præcepta. Religio habet plures actus internos, & externos. Ago nunc de primis,de quibus S. Th. a q 80. ad 84.

2 D Quid eſt Religio?

M. Eſt virtus tribuens Deo cultum, & honorem,qui non ſit prohibitus ab Eccleſia Catholica: quare ſupponit actum Doni Timoris, quo reveremur Deum; Inde Religio imperat actus cujuſcunque alterius Virtutis: v. gr. in Paſchate, ut me ſubjiciam Deo, voluntas elicit actum, quo ſe exhibet promptam ad confeſſionem, & communionem. deinde homo confitetur, & communicat: Utrumque ſpectat imperative ad religionem; Uno verbo, quoties aliquid operor ex voluntate obediendi Deo; operor per virtutem Religionis; quare ſi credo, ſpero, amo Deum, ut me ſubjiciam eidem perfecte, actus Fidei, Spei, & Charitatis erunt elicitive a ſuis virtutibus; imperative a Religione. Jejuno, quia Deus præcipit jejunium Hic actus elicitive pertinet ad abſtinentiam; imperative ad Religionem; & ſic vides elici frequentiſſime actus doni Timoris, & Religionis. S Th. q. 81.

3 D. Religio eſtne virtus Theologica?

M. Objectum formale, ac proximum Theologicæ eſt aliquid divinum. Fidei eſt revelatio divina &c. Religio dat cultum Deo, ſed Deus eſt is, cui offertur; Ratio formalis eſt imbibita in eo, quod offertur, nempe, in cultu, in actu Abſtinentiæ, Charitatis, &c. qui actus cum ſint creati, Religio præcipiens illos nequit eſſe virtus Theologica.

4 D. Ex

4 D. Ex nu. 2. eliciens actum fidei, ut subjiciat se Deo, elicit ex imperio Doni Timoris, & Religionis. Porro ex S. Th. dona, & Virtutes connectuntur Charitati. Igitur peccator non poterit elicere illum actum?

M. Actus Donorum, & Virtutum alii sunt perfecti, & alii imperfecti; primi solum procedunt ab Habitu Virtutis praeexistenti; ut notatum est cap. 8. n. 6. Peccator elicit actum fidei ex actu imperfecto Religionis. Actus enim perfectus habet dare cultum in omni casu, quo Deus praecipit: quare cum Deus velit a peccatore actum perfectae contritionis dicentis *voluntariam susceptionem gratiae, & donorum*, quoad usque non habeat hunc, non habet actum perfectum Religionis.

5 D. Qui sunt actus interni Religionis?

M. Primus est devotio, seu voluntas prompte tradendi se ad ea, quae tangunt Dei cultum. S. Th. q. 82.

6 D. Extat ne praeceptum affirmativum eliciendi hunc actum?

M. Utique: Et obligamur aliquando ad imperfectum, aliquando ad perfectum: aliquando per accidens: Obligatur per accidens peccator obligatus hic, & nunc restituere, nam restitutio debet saltem habitualiter procedere (ut omnino sit perfecta juxta S. Th. 1. 2. q. 100 a. 10.) ex voluntate obediendi Deo. Obligatur peccator Sacerdos, dum recitat divinum officium: nam voluntarie distractus, non satisfacit, quod idem est, ac si recitat sine voluntate honorandi Deum. Obligatur per accidens ad perfectum Religionis, dum obligatur elicere actum perfectae charitatis. Obligatur per se ad perfectum, quando tenetur elicere actum contritionis: propositum enim, quod in illo involvitur, observandi praecepta, est voluntas prompte tradendi se ad ea, quae tangunt Dei cultum; Si vero extendam me ad cultum, qui tantum consulitur, erit actus supererogatorius. Vide S. Th. q. 82. ubi assignat causas, & effectus devotionis.

7 D. Habetne alios actus internos?

M. Secundus, est Oratio. S. Th. q. 83.

8 D. Quid est Oratio?

M. Stricte loquendo, est actus intellectus moti per desiderium voluntatis, quo petimus aliquid a Deo; Communiter nomine orationis intelligunt, quando elevamus mentem in Deum etiam vocaliter illum laudando; de qua laude S. Th. q. 91.

9 D. Quomodo Oratio est actus Religionis?

M. Si aliquid petimus ab alio, recognoscimus ipsum ut Superiorem: quare oratio, ut petitio decentium a Deo, est cultus internus: laus vocalis est externus Religionis.

10 D. Tenemurne orare?

M. Oratio importat actum voluntatis, quo desideramus, & alium intellectus, quo petimus desiderata: nec enim homo petit, nisi quae desiderat. Sub praecepto charitatis cadit desiderare: sub praecepto Religionis petere, *Petite, & accipietis*. S. Th. q. 83. a. 3. ad 2. Ergo debemus desiderare salutem, & media ad illam: extat praeceptum petendi, quando aliquid nobis deest necessarium ad salutem, nec aliter possumus habere, nisi orando. Ex p. 1. cap. 35. num. 5. tenemur ad orationem Dominicam, aliquoties in vita, tempore indeterminato, ex jure divino, quia ex Aug. *Qui creavit te, sine te, non justificabit te, sine te*, volente, consentiente, aut petente, quando est opus: peccaretque mortaliter, qui nunquam peteret vitam aeternam, sacramenta, contritionem, &c. quę sunt media. Sed hoc praeceptum Christianus adimplet, nisi sit omnino immemor suae salutis, saltem adsistendo missae, ubi unit se cum Ecclesia petente nostram salutem. Adimplet recitando Orationem Dominicam, invocando Sanctos, praecipue B. V. petendo etiam temporalia; Vix enim erit, qui petat haec absque ordine ad salutem, ut ad finem appretiative (licet non intensive) magis volitum.

11 D. Extatne praeceptum Ecclesiasticum orandi?

M. Praecepto rigoroso, Christianus tenetur solum orare in die festo per assistentiam Missae, ubi consentit petitionibus, nomine Ecclesiae Deo factis, & laudibus, quę redduntur Deo. Constituti in sacris ordinibus, Beneficiati, & Religiosi complures tenentur, ad Officium divinum: Pensionarii ad Officium B. V. Non recitantes, peccato omissionis mortaliter peccant contra Religionem; Beneficiati, ac Pensionarii, quando non restituant, peccant

pec-

peccato commissionis contra justitiam. Circa Officium, vide *Instr. Cl.*

12 D. Oratio debetne mentalis esse, an vocalis?

M. Oratio erit primo qualis est præcepta: secundo: in persona Ecclesiæ per Ministros facta convenienter est vocalis, ut populus possit illius habere notitiam; & ita canitur alta voce Officium divinum, ac Missa, in iis partibus, in quibus Sacerdos orat nomine populi. In aliis ad libitum: quia orationis est elevare mentem ad Deum, videat orans, an vocibus impediatur hæc elevatio: tunc debebit esse mentalis: si è contra mens absque signis exterioribus non possit elevari, utendum erit voce: tunc in Dei obsequium exercemus potentias interiores, & exteriores; quia tamen vox sæpè distrahit, Patres consulunt maximè mentalem; S.Th.q 83.a. 12.Omnium optima est oratio Dominica. Vide *Instr.Cl.* & Catech. part.4. S Carolum p.1. c.11. n. 49.

13 D. Oratio debetne esse attenta?

M. In *Instr. Cl.* Attentio distincta est ab Intentione, quia hæc est actus voluntatis, illa Intellectus applicantis, ut mens remaneat elevata in Deum: Hæc sufficit, quamvis Idiota ignoret sensum verborum. S. Th. a. 13.

14 D. Pro quibus debemus orare?

M. Pro iis, quos debemus diligere. Obligamur specialissimè ad diligendum nos in ordine ad vitam æternam. Igitur debemus petere nobis vitam æternam, & media perveniendi. Peccabit graviter, nisi oret Petrus in tentatione positus, qui noscit, sine oratione, non posse resistere tentationi: tamen quia oratio tunc obligat per accidens, ratione fugiendi consensum, non erit peccatum speciale omissio. Circa proximum, specialiter debemus pro illis orare, quos debemus diligere specialiter ad vitam æternam. Quia verò charitas non obligat specialiter amare proximum, & specialia dilectionis signa tenemur solùm exhibere in articulo necessitatis, ideò generaliter tenemur, nullum excludere à precibus communibus. Nec dari potest articulus necessitatis, quo sub mortali obliger petere vitam æternam proximo, quia articulus iste est, quando sibi non potest subvenire, & quilibet potest, faciendo actus Fidei, Spei, Charitatis &c Sed neque pro temporalibus teneor orare pro altero sub mortali: Potest reperiri proximus in extrema necessitate: ita ut peccem, non exercens eleemosynam corporalem; sed si nec ille, nec ego habeam, non teneor sub mortali ex vi charitatis, orare Deum, ut subveniat, quia potest ipse orare pro se, S. Th. a. 7. & 8.

15 D. Possumne à Deo petere temporalia?

M. Temporalia indeterminatè possum petere, quæ Deus videt profutura ad vitam æternam. Sed si homo cognosceret experientia, vel aliter, aliqua sibi prodesse, posset determinatè petere: v. g. cognosco egestatem esse mihi ex fragilitate naturæ causam peccatorum, è contra ubi habeo sufficientiam, me Deo servire alacrius, frequentius, & intensius, possum determinatè petere illam &c. dummodò sim dispositus, ut illa nollem, si fortè non crederent in gloriam Dei, & salutem animæ. S. Thomas a. 5. & 6.

16 D. Estne oratio efficax ad impetrandum?

M. Juxta illud: *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis*, sive peccator sit, sive justus, homo semper exauditur, quando petit, *pro se, piè, perseveranter, & necessaria ad salutem* (quod procedit ex promissione Christi) tamen tempore, quod novit Deus. Pro aliis est utilissima, sed non est promissio exaudiendi; quare curet quidem orationes, præcipuè Regularium, & Monialium, sed principaliter proprias cum illis conditionibus. S Th. a 16.

17 D. Adsuntne Theses prohibitæ circa prædictos actus Religionis?

M. Circa recitationem officii adsunt 21. 34. & 35. Alex. VII. & 54 Inn. XI. & 68. Michaelis de Molinos respiciunt orationem, quam vocabat, *Quietis*.

18 D. Quas pœnitentias imponam negligenti dictos actus?

M. Rituale præcipit *desidiosis* imponi *studia devotionis*. Omittenti divinum officium, ait S. Th. quodl. 3. a. 29. non semper congruit imponere, ut iterato recitet, sed *aliquid ad laudem Dei pertinens*. Qui pluries omisit, non absolvatur, nisi saltem præmittat Matutinum illius diei, quod, juxta Rubricas, recitandum est ante Missam, ad minus sub veniali, si non sit causa.

CAPUT XXXII.

De Actibus Religionis externis, per quos exhibemus nostra Deo.

1 RELigio impendit cultum Deo, & secundum diversa, quæ impendimus in cultum Dei, sunt diversi specie actus Religionis. Primo, impendit voluntatem, in qua residet; & sic est devotio: secundo, intellectum; & sic est oratio Per hos actus impendimus omne internum. Remanent exteriora impendenda; si subjiciamus corpus, est primus actus externus, *Adoratio*. Si bona exteriora, vide, an quod impenditur, totum cedat in obsequium Dei, & recognitionem supremi dominii: tunc est sacrificium: vel ita ut cedant in sustentationem Ministrorum; tunc distingue; vel offeruntur primitiæ fructuum, & est oblatio primitiarum: vel offertur decima, & est oblatio decimarum. Si quis offert pauperi in honorem Dei, illa oblatio est actus elicitus charitatis imperatus à Religione: Hæc solum elicit oblationes, que fiunt pro rebus Deo dicatis; ut sunt Clerici, templa, vasa sacra &c. Ultimus actus est observantia Festorum.

2 D. Quid est Adoratio?

M. Est humiliatio totius corporis, sive membrorum, per quam, ratione excellentiæ in adorato recognitæ, nos illi subjicimus. Adhibemus Deo, Sanctis, & Principibus: non tamen eodem specie actu. Si adhibemus erga Deum, quia objectum Cui est excellentia divina, actus est Religionis, seu Latriæ: si erga Sanctos, quia objectum est excellentia sacra; est actus Duliæ sacræ, ut sunt excellentes in sanctitate, si erga Principes, quia objectum est excellentia politica, est actus Duliæ civilis, quæ potest ordinari ad Deum, ut Deus præcipit colere Principes. Hæc adoratio debetur personis: ratione virtutis, vel excellentiæ: quare una est adoratio Trinitatis, quia una est excellentia personarum. Igitur inclinare, vel discooperire caput imagini Crucifixi &c jungere manus, genuflectere, &c. sunt *Adoratio*. S. Th. q 83.

3 D. Obligatne Religo ad hunc actum?

M. Ex p. 1. c. 34. n. 6. virtutes distinctæ à charitate sub mortali tunc obligant, quando sunt medium necessarium ad charitatem. Hæc haberi potest absque ista externa humiliatione. Igitur ex natura sua non obligat ad mortale; sed solùm si oriretur grave scandalum. Ecclesia in Officio, Missa, &c. obligat ad hanc adorationem: & sub gravi, quando Rubricæ graviter obligant. Etiam ipsa consuetudo, ut genuflectamus ad delationem Eucharistiæ, dum audimus sacrum &c. sed nunquam sub gravi de se, præciso scandalo.

4 D. Quid est sacrificium?

M. Interius homo debet se offerre Deo, ut omnium primo principio, & ultimo fini, quod est esse supremum dominum. Antiquitus hæc oblatio significabatur exterius per mactationem victimæ, quæ habita à Deo rerum omnium Datore, consumeretur propter Deum, ut finem ultimum. Quod offertur Superiori, debet offerri per Ministros in locis, vel tempore ab ipso deputatis Ministri sunt Sacerdotes deputati authoritate divina, seu sacra, per illos, qui ad hoc habent jus à Deo, & in templis consecratis eadem authoritate, diebus pariter præscriptis; & per victimas eadem authoritate præscriptas; in nova lege Christus, Deus, & homo unicam præscripsit, suum corpus, & sanguinem; Vide *Instr. Cl.*

5 D. Tenemurne omnes ad Sacrificium?

M. Tenemur concurrere per modum, quo concurrunt singuli ad actum totius Reip ut alii, scilicet, imperent, alii exequantur, alii cooperentur, alii sustenent exequentes, alii consentiant tacendo, seu non reprobando; Ita in Rep. omnes concurrunt ad promulgationem legum, ad sententiam Judicis &c. Ita singuli tenentur ex jure naturæ, seu divino; Ex præcepto Ecclesiæ non sufficit consentire, non reprobando, sed consentire assistendo sacro in die festo.

6 D. Obligamurne ad Missã sub mortali?

M. Utique: nam est præceptum Ecclesiæ, Vide p 1. c. 38 n. 9.

7 D. Satisfacio ne audiens uno tempore quatuor partes à quatuor Sacerdotibus?

M. Id reprobavit Inn. XI. prop. 53.

8. D. Præceptum hoc admittit ne parvitatem materiæ?

M. Vide

M. Vide p 1 c.36 n 5 & hic c. 14 n.3. si omitto,quia nolo dare hunc honorem Deo, non excusat: si quia v. g.nolo pati leve incommodum, excusat.

9 D. Sacerdos obligatur ne celebrare?

M Ex 3. p.q 82.a.10. Sacerdos,non suspensus per Ecclesiam,nec ægrotus, tenetur uti gratia, & potestate sibi à Deo concessa offerendo sacrificium, *in præcipuis festis,& maximè diebus,in quibus fideles communicare consueverunt* Qui habet speciales obligationes ex titulo &c. consulat prædicta onera.

10 D Quid tenetur observare offerendo sacrificium Corporis, & Sanguinis Domini?

M. Rubricas Missalis, quas 1. Pius V. præcepit in virtute S. Obed. observari, quòd præceptum cadit supra omnes, non supra singulas; quare Sacerdos pro majori parte negligens, committet duplex peccatum, omissionis alterum contra Religionem,alterum contra obedientiam: 2.in singularum omissione, datur parvitas materiæ: 3.non potest hìc determinari, quæ Rubricæ in singulari obligent sub gravi: pendet ex communi acceptione, ex majori,vel minori ordine sacrificium: Tamen in re tanti momenti exactissimè singulas observet, maximè, quæ communiter æstimantur graviores,& si delinquat, in praxi se accuset, saltem sub dubio, cum vero proposito desistendi; & optimè faciunt, qui se accusant de inobservantia etiam leviorum: 4 Christus quidem præcepit omnibus communicare in articulo mortis, tamen etiam præcepit, quòd in Eucharistia sumenda, vel conficienda, penderemus ab Ecclesiæ ordinationibus; quare Sacerdos relinquet moribundum sine Viatico potius, quàm communicare sub specie vini, aut potius quam conficere sine paramentis sacris, sine lumine &c Præter Rubricas, legatur S. Th. q. 83. & 84 ex quo in *Instr. Cl.* explicata sunt mysteria sacrorum Rituum, quos observat Ecclesia celebrando.

11 D. Quid est Oblatio?

M. Actus, per quem offerimus Deo bona nostra, vel in totum, vel pro parte, ad sustentationem Ministrorum Ecclesiæ, ut per illos, etiam sustententur pauperes, conserventur, templa, vasa sacra &c. quare si dono pauperi, est actus externus charitatis; si Ecclesiæ, ut ipsa sustentet pauperes, donatio est actus externus Religionis cum ordine ad actum Charitatis. Jure naturali tenentur omnes ab aliquas oblationes indeterminatè, ad sustentandos proprios animarum Pastores; & hi habent jus exigendi: nam 1. Cor 9. *Si nos vobis spiritualia seminamus, magnum est, si carnalia vestra metamus?.... Qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt edunt*, & 1 Tim. 5. *Dignus est operarius mercede sua:* quod est præceptum naturæ: nam à populo sustentantur, qui laborant pro ipso, Milites, Judices, &c. Jus percipiendi est proprium officii Pastoralis; at cedunt in sustentationem personæ; Ideò Parochus peccat, si sua negligentia perdatur hoc jus, Si conservans illæsum jus, velit remittere populis, quod sibi debent, non peccat: imò erit scandalo, si sit nimis exactus in exigendis, præsertim à pauperibus, quos pessimum esset opprimere, connivendo ditioribus. Tenetur Christianus ad oblationes indeterminatè in sustentationem Ministrorum; quare servanda est consuetudo cujusque Ecclesiæ habentis curam animarum. Aliis populi providerunt ab antiquo per assignationem redditum, Aliis per congruam portionem in exequiis defunctorum. Aliis per primitias, vel decimas, quas solvere tenentur, ubi est consuetudo, ex præcepto Ecclesiæ; & contra Religionem peccat non solvens, ut sunt de jure: si nihil cogitans circa jus, non solvat, ut sibi retineat, peccat contra justitiam, quia Parochus habet jus ad rem. S. Th. q. 86. 87.

12 D. In quo consistit quartus actus?

M. In observantia festorum. Circa quam noto sequentia ex S. Thom. qu. 122. art. 4. ad 3. & 4. vacare debemus ab opere servili nempè, à peccato, quod est opus servile, juxta illud Jo. 8. *Qui facit peccatum, servus est peccati*, & ab omni opere servili, quod exercetur laboriosè per corpus, ac dicitur servile, quia est proprium servi. Principaliter à peccato, & acriter increpandi, qui utuntur die festo, ut gravius, ac multiplicius peccant: Hæc circumstantia non mutat speciem, sed aliqualiter aggravat: nam in honorem Dei prohibentur exteriora signa, quæ conve-

niunt servis hominum; quia actus externus Religionis prohibet signa externa: 2. non prohibentur hæc opera corporalia in honorem Dei: quare possunt exerceri, pro adornando templo &c. (si tamen adsit aliqualis necessitas) 3 Religio non prohibet opera corporalia, necessaria pro conservatione individui exercentis suos actus: quare non prohibentur illa *quibus salus corporis conservatur* 4 nec prohibet corporalia, quæ ordinantur ad salutem proximi, ut præparare cibos &c. 5. nec quod *ordinatur ad vitandum imminens damnum rei exterioris*: 6. opera prohibita facilius dispensari possunt in lege Christiana, quàm in Hebraica: In hac erant figuræ Christi venturi, & fiebant in protestationem veritatis, *quam non licet in modico præterire*. Applica hæc casibus particularibus. At ubi publica esset necessitas in aliquo loco, v. gr. pro vindemiis, pro diruenda domo, quæ minatur publicè ruinam &c. esto evidens appareat necessitas, facultas obtineatur, & ad vitandum scandalum, & ad majorem obedientiam erga Ecclesiam.

13 D Obligamurne sub mortali ad quartum hunc actum?

M. Utique; & contrariam opinionem reprobavit Innoc. XI prop. 52.

14 D. Admittitne parvitatem materiæ?

M. Quia parvus labor non præjudicat, quin deferamus Deo cultum debitum, ex parvitate materiæ homo laborans excusatur à mortali. Quantum temporis possit laborare, multi quærunt; erga ex S.Congreg. Conc part. 1. c.36.num.9.dico, quòd non est tutum definire in universali; sed in casibus singularibus attente omnes circumstantias, nihil ex te decidens, ubi res non est clara, absolvens ad omnem cautelam à lapsibus præteritis, & consulens, ut Deum in posterum diligentissimè honorent.

15 D. Circa hos quatuor actus, adsunt ne Theses prohibitæ?

M. Circa primum Adorationis multa disces ex Thesibus Molinos. Circa secundum sacrificii, quoad audientes extat 53. Inn. XI. Quoad Sacerdotes, vel offerentes eleemosynam, præter 8.9.& 10. Alex. VII. vide decreta Urb. VII. cùm additionibus sub Inn. XII. Circa quartum extat 52. Innoc. XI

16 D. Adsuntne censuræ in omittentes?

M. Non invenio contra peccantes merè pecca o omissionis; nisi insuper alicui incumbat ex officio; contra hos vide pœnas Urbani.

17 D Quas Pœnitentias imponam pro his peccatis omissionis?

M. Salutarem, & convenientem, habita ratione gravitatis, scandali, & frequentiæ peccati. Si Sacerdos circa Missam, aliqua omiserit, ex quibus incurrerit pœnam in decreto *de Celebr. Missar.* charitative monebis, quas incurrerit eo ipso, & quas incurrere possit post sententiam judicis. Quia ex Rituali n. 22. debes adhibere correptiones, utere Catech. p. 2. c 7. Præsertim à n. 22. & p. 3. c. 4.

CAPUT XXXIII.

De Voto.

1 HOnoramus Deum illi offerendo voluntatem per devotionem, intellectum per orationem, corpus per adorationem, bona per sacrificium, & oblationem, & promittendo aliquid horum, hinc S. Th. q.88. agit de voto, quo promittimus Deo. Sicut actus prædicti sunt diversi speciie, ita specie diversa sunt vota eorumdem: nam specificatur promissio ab objecto actus quem promittit: quare in confessione debet explicari, si violavit votum Castitatis, Paupertatis, &c. nec sufficit explicare virtutem, cujus actum promisit; quia una virtus habet plures actus specie diversos, v.g. Religio habet actus internos, & externos. Igitur explica, quem ex illis promiseris: si recitare genuflexus Rosarium, si audire duo sacra, si offerre Ecclesiæ bona &c.

2 D Quid est votum?

M. Est promissio facta Deo de meliori bono: dicitur *promissio*: quare importat tres actus, consilium, seu deliberationem (quæ est actus intellectus ex S. Th. 1. 2. qu 14.) propositum voluntatis, seu electionem (vide 1. 2. qu. 13. & (in quo substantialiter consistit votum) promissionem, quæ est actus intellectus practici, necessario dependens à duobus primis; quare qui non sunt hi duo, neq; erit votum; Et ita

in

in praxi judicaturus, an aliqua promissio sit verè votum, vide, an præcesserint illi duo actus; & quidem juxta leges, quando de illis istæ disponerent, ut in solemnibus Religionis, in quibus de necessitate requiritur deliberatio unius anni per gestationem habitus in Novitiatu &c. S. Th. qu. 88. a. 1. Dicitur *facta Deo*: nam promissio facta homini non est votum: sed potest esse materia voti, v.g. promitto Ecclesiæ acceptanti calicem aureum, deinde voveo etiam Deo, quòd dabo; Tunc non observans promissum, committo duplex peccatum: alterum contra justitiam, quia non reddo Ecclesiæ id, ad quod acquisivit jus: alterum contra Religionem, quia violo votum. Promissiones factæ Sanctis dicuntur vota, & pertinent ad Religionem, ut oratio, quia in Sanctis colimus Deum. S. Thom. ar. 5. præsertim ad 3. cum commentario Cajetani. Dicitur *de meliori bono*: quare nihil malum, nihil indifferens est materia voti. Nihil etiam virtuosum, si in tali materia datur melius: v. g. non obligat votum, quo voveo nubere, quia castitas est melior matrimonio. At si voverem non transire per talem viam, ad fugiendam occasionem proximam, vel nubere, quia experior extra matrimonium me incidere in peccata carnis, in his circumstantiis est bonum melius nubere, quàm ejus contrarium, non nubere, & obligat votum. S. Th. a 2 ad 2. Dicitur etiam *de meliori bono*, quia debet esse supererogationis, modo explicando. Non propriè vovent, nec promittunt; sed proponunt, qui dicunt in baptismo, aut pœnitentia se promittere vitam Christianam, quia idest omninò necessarium, tamen, qui vovent castitatem v.g. non solùm obligantur ex vi voti ad abstinentiam matrimonii, sed etiam ad fugiendum omne peccatum contra castitatem, & sacrilegi sunt illam violantes, quia licèt necessarium sit Christiano fugere hæc peccata, tamen voluntarium est facere castitatem materiam Religionis; & hæc voluntarietas sufficit ad rationem voti, ex S. Th a. 2.

3 D. Obligorne sub mortali implere vota?

M. Si obligamur exequi, quod promisimus homini, multo magis promissa Deo, Eccles 5. *Quodcumque voveris, redde: multoque melius est non vovere, quam post votum promissa non reddere*; saltem tenetur facere, quantum est ex parte sua, ut adimpleat, si executio non stat in sua manu: v.g. vovi Religionem aliquam intrare, teneor facere meas diligentias morales, ut recipiar, si non in hac, in alia; si vovi tantùm hanc, factis diligentiis moralibus in ista, non teneor ad aliam. Vovi virginitatem, quam deinde amisi per sacrilegium; in posterum si non possum totaliter esse Virgo, teneor impedire, quantum possum, quæ sunt contra virginitatem de se. S. Th a. 3.

4 D. Daturne parvitas materiæ in violatione voti?

M. In omni promissione consideratur duplex veritas; alia de præsenti, quæ debet inesse, quando promittitur; hæc est, ut animus, promittenti correspondeat verbis pro tunc: altera de futuro, ut exequatur suo tempore, pro quanto potest, quod promisit. Circa primam credo non dari posse parvitatem materiæ in voto, ut dicam de juramento c. 35. Circa secundam dari potest: quare venialiter peccabit, qui semel vovit recitare salutationem Angelicam cum animo promittendi, quam posteà non recitavit. Catech. p. 3. n. 23.

5 D. Quotuplex est votum?

M. Aliud simplex, aliud solemne: Simplex fit soli Deo: Solemne ab Ecclesia, nomine Christi, acceptatur. Nunc redditur solemne tantùm per professionem in Religione approbata à Papa, qui dat hoc ipso licentiam Superioribus acceptandi vota, & per susceptionem sacri Ordinis, quem liberè suscipiendo, obligamur solemniter ad castitatem, esto invincibiliter ignoretur castitatem esse annexam, esto nollem positivè vovere; in quibus casibus violans castitatem, committeret duo peccata, alterum contra Castitatem, alterum contra Religionem: Ecclesia suo præcepto castitatem fecit materiam Religionis, S. Th a 7.

6 D. Explicandumne est, an votum violatum sit simplex, vel solemne?

M. Utique: nam violatio simplicis affert injuriam soli Deo: At violatio solemnis affert injuriam, Deo, & Ecclesiæ, cui fit promissio, & à qua acceptatur. Qui verò Religiosus, & Sacerdos violat castitatem, peccat gravius, quia ex duplici titulo

debet servare, sed quia non est triplex injuria, neque est triplex peccatum.

9 D. Quis potest vovere?

M. Nullus potest alteri promittere, quod suum non est; nisi intellecta conditione, quòd dominus consentiat: hinc 1. puer ante usum rationis nihil potest vovere, quia non est dominus suorum actuum: 2. neque servus operationes personales, quæ sunt domini, quia tamen servitus processit jure gentium, & naturaliter quilibet est dominus suorum actuum, hinc poterit vovere illa, super quæ non se extendit dominatio, ut habere patientiam in adversis &c. imo etiam personales, pro quanto obtinuit licentiam à domino; in quo casu hic cedens juri suo, rationabiliter non potest repetere. Religiosus est totus Dei sub directione Superioris, adeo ut ex vi professionis non sit dominus facere, quod vult, sed quod vult Superior nomine Dei (juxta professionem regulæ.) Hinc in iis, in quibus illum occupare potest Superior nomine Dei, & ratione Regulæ, non potest vovere firmiter, ita ut absolute obligetur, nisi pro quanto Superior illum relinquet dominum: quare poterit vovere transitum ad arctiorem. In reliquis, poterit vovere, pro quanto Superior in aliis non occupabit, sed semper est conditio, ut non præjudicetur juri Superioris. Ante annos pubertatis homo habens usum rationis, est dominus suorum actuum, sed dirigendus per parentes, tutores &c Cum ergo non habeat perfectum dominium, non poterit perfecte vovere: nisi sub conditione, quòd non præjudicetur juri paterno &c. Post annos pubertatis est perfecte dominus suscipiendi statum Religionis, vel matrimonii, ideo quoad Religionem potest firmiter se obligare (matrimonium, quia non est majus bonum, non est materia voti) voto simplici (solemne requirit alias conditiones) Quoad dispensationem domesticam, si sit sub cura parentum, poterit vovere sub conditione. Uxor, si vovet castitatem, obligatur ad id: in quo est perfecte domina, ut non petat debitum, sed non præjudicet juri Conjugis, quare debebit reddere, dum exigitur: in gubernatione domestica, quia omnino pendet à viro, non poterit plene obligari. S. Th. a. 8. & 9.

8 D. Potestne tolli obligatio voti?

M. Tripliciter potest tolli: 1. per irritationem: 2. per commutationem: 3. per dispensationem. In quibus homo non est perfecte liber, sed sub dominio alterius, cadit irritatio facienda per dominum. Ista fiunt sub conditione, *nisi renitatur dominus*; qui ideo potest irritare, ut Dominus respectu servi, Pater respectu filii: Prælatus respectu Religiosi, Maritus respectu Uxoris, jus irritandi fundatur in dominio pleno, & perfecto, sive dominium sit temporale, ut Patris, Mariti, & Domini, sive spirituale, ut Prælati respectu Religiosi, dummodo sit Prælatus habens vere dominium, & non solam dispensationem. S. Th. a. 12. ad 2. Si dominus irritat sine causa, peccat, sed subditus remanet absque ulla obligatione. Princeps temporalis, & alii Superiores Ecclesiastici, in Rep. sacra, sive civili, non sunt domini, sed dispensatores, juxta claram Theologorum doctrinam, à S Th traditam, ubi supra, quidquid Juristæ sentiant; unde ipsi videant, quomodo irritare non possint vota, si sint domini, vel quomodo sint domini, si non possunt irritare. Quia tamen votum est quædam veluti lex particularis, quam sibi homo imponit, & lex hominis, uno tempore utilis, alio reddi potest inutilis, & quia in omni promissione alteri facta, utilitas, vel inutilitas præcipue dijudicanda est ab eo, cui promittitur, & in voto à Deo: idcirco Deus suis Vicariis visibiliter dirigentibus Ecclesiam reliquit potestatem, ut suo nomine id dijudicarent: ita tamen quod per hoc non tolleretur ordo naturæ dictans in manifestis non recurrendum esse ad superiorem: quare quilibet ex se potest commutare vota particularia in vota Religionis, quia hæc ex Evangelio sunt evidenter meliora Duplicem potestatem Christus reliquit suis Vicariis, alteram commutandi, alteram dispensandi, Commutatio fit substituendo unum opus alteri, v. gr. itineri Lauretano ex causa substituitur iter ad aliam imaginem Virginis, & omittens hoc secundum frangit votum. Dispensatio eximit hominem ab obligatione servandi, & in-

& invalida est, si fiat sine causa: sufficit tamen, ut sit in utilitatem Ecclesiæ, vel privati. Plenissima potestas commutandi, & dispensandi (circa votum Religionis, vide S. Th. art. 11) residet in Papa. In reliquis, ut disponunt Canones: Confessor non habet jurisdictionem in vota, quæ non sunt peccata) nisi specialiter concedatur. Ordinarie conceditur solum potestas commutandi, non dispensandi quædam particularia; Nemo transgrediatur suæ jurisdictionis terminos; si sit habendus recursus ad S. Pœnit. Vide p 1.c.18.num.11.S.Th.a.10.11. & 12.

9. D. Pœnitens dubitat, num sit causa sufficiens dispensandi, vel commutandi?

M. Recurrat ad Superiorem, narrando sincere veritatem, stetque illius judicio: Deus enim reliquit authoritatem Superioribus, ut in dubio, eorum interveniente judicio, subditus sit vere dispensatus. Vide cap. 31. num. 14. S. Th. a.12.ad 2.

10 D. Vovi jejunare in vigilia S Francisci, & omisi, teneor ne alia die supplere?

M. Vide p 1.c. 24. n. 5. nam est regula generalis, quod si sit onus diei, ut recitatio officii, non teneor. Id dignoscitur, quia principaliter fit votum in honorem Sancti. Ideo infirmus tali die, non est sollicitus reponere, sicuti nec divinum officium, quando convaluit; E contra si principaliter Confessor imponit jejunium, & secundario ad honorem Sancti, quando convaluit, jejunare tenetur.

11 D. Est ne incitandus ad vota fidelis?

M. Ita faciunt zelantiores, qui etiam uxoratos non adeo perfectos incitant ad vovendam castitatem, ubi obtinuerint unum, vel alterum filium. Sed ut zelus prudens sit, adverte: 1.S. Th. firmat melius esse facere aliquid ex voto, quam sine, & q.189 a. 9. quod merentur inducentes alios ad Religionem, & art. 10. quòd laudabile est religionem ingredi absque consilio multorum. Hoc autem dicitur per se loquendo; nostris temporibus, quando juvenes inducuntur ad religionem ex motivo temporali potius quam spirituali, v.g. ut filius major ditescat ex renunciatione minorum: quando plurimi ob malam educationem incitantur ad venerem &c. valde cautus debes esse. Si homo appareat affectus renunciare honori, gloriæ, ac sanguini, potest induci. At si solum renunciet honori sæculi, sed appetat honorem &c. in religione, tunc religio, & reliqua vota sunt grave jugum, quod nunquam impones.

12 D. Adsuntne Theses prohibitæ circa vota?

M. Vide 3. 4. & 65. Molinos.

13 D. Adsuntne pœnæ contra violantes vota?

M. Si statutæ sint nonnullæ in aliqua Religione, vide Ordinis Constitutiones.

14 D. Quas pœnitentias imponam violanti vota?

M. Diligenter inquire: 1. utrum peccaverit omittendo, quia, scilicet, non jejunavit tali die, qua vovit, & juxta dicta n. 10. si principaliter intendit jejunium, ostende obligari ad reponendum alia die: 2. vide, an peccaverit in differendo: tenemur enim non differre adimplementum, quia Deut. 23. *Cum votum voveris Domino Deo tuo, non tardabis reddere, quia requiret illud Dominus tuus: & si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum.* Quando pœnitens dicendus sit mortaliter peccasse per dilationem, vide S.Th. a. 3. cum Commentario Cajetani: si promisit indeterminate absque præfixione temporis, considera circumstantias: si commode potuit, si res promissa sit ex iis, quarum executionem prudentes, & pii solent differre, vel urgere; ita quod ex sua parte urgeat executionem: his consideratis, est axioma: *Qui cito dat, bis dat*, ostende, quantum in necessitatibus urgeamus Deum, ut nobis cito consulat: nota, quale sit votum, si publicum, si privatum &c. nam *propter plurium scandalum, & exemplum tanto durior pænitentia transgressoribus debetur* ex c. *Quod votum* de vot.& vot red.in 6.

CAPUT XXXIV.

De Actibus Religionis, quibus assumuntur res divinæ.

1 RELigio etiam assumit divina eo cultu, ac reverentia, quæ debetur Id agnoscens S. Th. ut integram daret notitiam ejus actuum, post examinatos internos, & externos, quibus homo defert, vel promittit obsequium Deo, examinat actus, quibus assumuntur divina. Hi sunt externi; vel enim assumuntur sacramenta, vel ore assumitur nomen Dei. Hic non agit de assumente res sacras; sed remittit ad tertiam partem, in qua disponebat tractare sacramenta, & qualiter sint assumenda, & de illis cæpit agere à q 60 sed morte præventus reliquit opus imperfectum, tamen ex eodem super libros Sent fuit additum supplementum. Non est necesse hic exspatiari per omnia: sed magis necessaria Confessori.

2. Hic tantùm agetur de actibus, quibus assumuntur res divinæ, seu sacramenta, & de peccato omissionis in prætermittendo; de peccatis commissionis contrariè oppositis agetur deinde. Ut possis instruere multitudinem, qua religione sumenda sint sacramenta, & ut non peccetur mortaliter, sufficiunt dicta in *Inst. Cl.* cap. 10. & præsertim à cap. 36. necessaria pro ritè suscipiendo, & administrando Sacerdotali. Circa dignè recipiendum Penitentiæ sacramentum habes plura p. 1. Adhuc tamen proderit addere aliqua de singulis?

3. D. Quomodo suscipi, & conferri debet baptisma?

M. Alii volunt suscipere: 2. alii peccant omittendo: 3. alii peccant peccato commissionis in suscipiendo: 4. alii debent administrare: 5. alii peccant in administrando. Ut ex charitate primos diligenter instruas, lege Rituale, & Catech. p 2. Qui vult Theologicè omnia scire, adjungat S. Th. 3. p. à q 60. ad 70. Circa tertio: si adultus peccet in suscipiendo baptismum: debet illud subjicere clavibus. Minister; ad rectè administrandum utatur Rituali. An peccaverit, omittens baptizare, quando tenebatur ex officio, vel charitate: facilè conjicies ex regulis generalibus traditis de charitate, & justitia; charitas enim sub mortali obligat in extrema necessitate; & aliquando in gravi: Justitia, quando subditus petit à Superiore, nec extat justum differendi motivum. De peccatis autem commissionis dicetur suo loco.

4 D. Quid requiritur, ut possim suscipere sacramentum Confirmationis?

M. Nulla sub mortali extat obligatio suscipiendi hoc sacramentum. Necessaria, ut dignè suscipiatur, vide *Instr. Cl.* c 10. Catech. p. 2. c. 3. Theologicè tractat S. Th 3. p. q. 72.

5 D. Quid requiritur, ut possim suscipere sacramentum Eucharistiæ?

M. Divino jure obligamur ad communicandum, & Ecclesia determinavit tempus Paschatis ad implendum hoc præceptum. Qui tunc, in articulo mortis communicat in peccato mortali, committit duo peccata: alterum omissionis, quia non satisfacit præcepto per verum actum Religionis: alterum commissionis, quia communicavit sacrilege. Penitentem ergo, interroga, an id contigerit in Paschate, ut scias speciem, & numerum peccati. Ex Trid. sess. 13. c. 7 illud est speciale in Eucharistia, quòd conscius peccati mortalis nequit communicare, nisi anteà confiteatur; etiamsi sit Sacerdos, etiamsi sibi perfectissimè videatur contritus. Poterit cum hac contritione Sacerdos celebrare, si necessitas urgeat, & copia desit Confessoris; quo casu quam primùm sub mortali tenetur confiteri, ad minus infra duos, vel tres dies. Reliqua sacramenta non præexigunt sub mortali confessionem; ideò, ne Confessor damnet peccati pœnitentem, ubi non peccat; cæterum ante omnia sacramenta commendabitur semper confessio, cùm difficillima sit contritio perfecta. Nostris temporibus, quia communio est frequentissima, mone, quòd ad percipiendum proprium Eucharistiæ fructum, non sufficit communicare sine mortali. Duplex est effectus, gratificans; communi omni sacramento, & actualis refectio spiritus, ut *Instr Cl.* c. 10. n. 16. Si quis communicaret purus a culpa mortali, sed sine actuali devotione, non perciperet hunc secundum: Quo ne careat Pœnitens, lege decretum Sac. Cong. Concil. circa communionem quotidianam, & cura-

& cura juxta illud procedere: Plurimum proderit semper habere doctrinam Catech. p.2. c 4. S. Th.3. p. q. 80.

6 D. Quid pro sacramento Pœnitentiæ?

M. Totum opus eo tendit. ut suscipiatur, & administretur digne hoc sacramentum.

7 D. Quid pro sacramento Extremæ Unctionis?

M. Neque obligamur sub mortali suscipere hoc. Vide Rituale. Omnem circa illud doctrinam Catholicam tradit Catech. part. 2. cap. 6. S. Th. suppl. qu. 29. ad 34.

8 D. Quid pro sacramento Ordinis?

M. Vide *Instruct. Cleri*.

9 D. Quid pro sacramento Matrimonii?

M. Nullus particularis obligatur contrahere; si contrahit, tenetur facere sacramentum, & quia fundatur in contractu civili, vide ubi de Castitate Rituale, Catech. p. 2. cap. 8. & S. Th. suppl. q.41. ad 69.

10 D. Excusatne à mortali parvitas materiæ in conficiendis, seu recipiendis sacramentis?

M. Aliquid requiritur ad valide, aliud ad licite conficiendum, vel recipiendum. In primo parvitas materię non excusat: sacramentum enim consistit in indivisibili (formaliter loquendo) quare si aliquid minimum prætermittitur de requisitis ad valorem, totum est irritum. Ut licite recipiatur, vel conferatur, debet esse in gratia, qui cōfert, vel recipit sacramenta vivorum: qui recipit sacramenta mortuorum, debet sufficienter esse dispositus: & uterque si voluntarie deficiat in minima dispositione à Christo præscripta, graviter peccat.

11 D. Estne actus Religionis sumere sacramentalia?

M. Utique; & sunt quinque: primo, *Aqua benedicta*: secundo, *Panis benedictus*: tertio, *benedictio Episcopalis*: quarto, *oratio facta in Ecclesia consecrata*: quinto, *Unctiones adhibitæ ex instituto Ecclesiæ in quibusdam sacramentis*. Hæ non sunt sacramenta, quia nec sanctificant ex opere operato, nec instituta sunt à Christo, sed ab Ecclesia: tollunt maculam culpæ venialis, ubi sumantur ex reverentia in Ecclesiam, cum aliqua displicentia peccatorum. Nemo sub mortali obligatur suscipere.

12 D. Adsunt ne Theses prohibitę circa sumptionem sacramentorum?

M. Sacramenta in genere directe tangunt, 1. & 29. Inn. XI. Pœnitentiam, & Eucharistiam 56. Præceptum annuæ confessionis 13. Alex. VII. Præceptum communionis 55. Innoc. XI. Communionis præparationem, & gratiarum actionem 32. Molinos. Præceptum Trid. Sacerdoti sacrificanti 38. & 39. Alex. VII.

13 D. Adsuntne censuræ contra omittentes sumere sacramenta?

M. Sub mortali Christianus obligatur solum ad tria. Omittenti baptismum Ecclesia nullam potest imponere pœnam, quia nondum est subditus. Omittentis confessionem, & communionem pœnas, vide p.1. c.8. n.1.

14 D. Quas pœnitentias Confessor imponet omittenti suscipere hæc sacramenta?

M. Ex Rituali p.1. cap. 7. n.23. est utilissimum consulere frequentiorem usum. In Catech. p.2. cap.4. & 5. habes motiva, quibus excites ad frequentiorem usum utriusque.

CAPUT XXXV.

De Actibus externis Religionis, quibus assumitur nomen divinum.

1 Enunciatis actibus, quibus Religio assumit res divinas, regredior ad S. Th. examinantem actus externos, quibus Religio assumit nomen divinum; Sunt tres: nam 1. assumit ad confirmandum propria verba per Juramentum: 2. ut inducat alios, per Adjurationem: 3. ad invocandum, seu laudandum per Orationem vocalem. Dictum est de hac cap.30. Restat agere de aliis.

2 D. Quid est Juramentum?

M. Est invocatio divini nominis ad confirmandum aliquid: Homo, qui ratione non potest probare sua dicta, vel facta, ut probet, necesse habet inducere testimonium ejus, qui neque potest decipere, neque decipi, quando creditur simplici suæ assertioni: Juramentum, utpote invocatio divi-

lo manifestatur veritas divina. Sic juramus per Evangelium, per caput nostrum, per filios, per conscientiam nostram; per Evangelium, ut continens veritates divinas: per conscientiam, ut nobis dictat veritates à Deo habitas: per caput, vel per filios, ut in illis volumus exerceri veritatem divini judicii: juramenta per creaturas prohibentur, nisi referantur in Deum. S. Th. art. 6. Sed dum dico per animam, per conscientiam, per fidem meam &c. non intelliguntur communiter, ut sunt aliquid Dei, ideo tunc non est juramentum; si non intelligatur fides Theologica, sed fides, vel conscientia hominis &c.

8 D. Quotuplex est Juramentum?

M. Quadruplex: Assertorium, quando juratur aliquid præteritum, vel præseins: v. gr. *Per Deum Petrus currit:* Promissorium v. gr. *Juro me tibi daturum pecuniam:* Comminatorium v. g. *Per Deum te occidam, nisi feceris hoc.* Execratorium, v. g. *Deus me occidat, si hoc est falsum*. S. Th. a. 1. in c. & ad 3.

D. Promissorium obligatne?

M. Ex n. 4. quodcunque juramentum debet habere primam veritatem, & ita in promissorio debet esse intentio faciendi, quod promittitur, si jurem me occisurum, nec habeam animum occidendi pecco mortaliter contra primam veritatem: si habeo intentionem, tunc non deest veritas, sed justitia, quia fuit de re illicita, & aliud peccatum odii, quia volo malum proximo, & matres persæpe comminantes juramento comminatorio mortem filiis, ulterius peccant contra virtutem pietatis, & in qualibet specie tot numero peccata, quot sunt filii. Præter primam veritatem, in quolibet promissorio requiritur, ut ego exequar, quod promisi (hæc est secunda veritas) quia juramentum est servandum, nisi sit vinculum iniquitatis, vel nisi vergat in deteriorem exitum: Explico has particulas: dicitur *vinculum iniquitatis*, quando est peccatum, quod juratur fieri: & tunc peccatur, tam promittendo, quam exequendo, & debet esse peccatum respectu ejus, qui jurat, non respectu ejus, cui juratur, Ideo ex cap. 29. numer 15. jurans solvere usuras tenetur, quia peccatum est accipere, non solvere. Jurans grassatori, mittere centum aureos, cum erit in patria, tenetur, quia mittere non est peccatum, licèt grassator accipiens peccet. Si tamen juraret, quod rediens non revelabit, non tenetur, quia est contra justitiam legalem. S. Th. art. 7. ad 3. Dicitur etiam vinculum iniquitatis, quando est impeditivum majoris boni, v. g. *juro me non intraturum Religionem*. Sed pecco tunc tantum jurando, non servando, licèt melius faciam non servando. Excipe juramen a non intrandi Religionem, quę fiunt Romæ in quibusdam Collegiis ab alumnis ordinandi in titulum Missionis: De his utpote factis ad conservandos Missionarios, differe ut c. 32. n. 2. de voto matrimonii &c.

10 D. Possumne jurare sine animo jurandi, promittendi, vel exequendi promissa?

M. Quoad 1. est Innoc. XI. Thesis 25. Secundam, & tertiam intentionem affert secum ratio promissi: nam ad verificanda in communi acceptione verba hæc: *Per Deum cras tibi dabo centum*, requiruntur tria prædicta: quare jurans absque aliqua illarum, mentitur: habet enim in mente aliud, quam hic, & nunc verba significent.

11 D. Canones videntur asserere, quod aliquando non sit obligatio servandi: v. g. Petrus juravit se nupturum Mariæ: si hæc deinde adulteretur non obligatur nubere?

M. S. Th. a. 7. ad 2. affert rationem, quia de novo emergit aliquid impræmeditatum: Ex c. 32. n. 2. promissio, & votū supponit deliberationem voluntatis, quę non fertur in incognitum: In tali casu Petrus non prævidit adulterium, per consequens non se obligavit ad nubendum cum adultera. Considera Canones in particulari; videbis tunc solùm deobligare, quando supervenit aliquid impræmeditatum; si à principio, potuisset sciri, vel nullatenus fuisset juratum, vel non cum illis tantum conditionibus. Aliàs juramentum obligat.

12 D. Obligamurne aliquando jurare, adeo ut peccemus omittendo juramentum?

M. Ex natura rei non obligamur, quia ex numer. 2. juramentum est medicina; seu

seu medium; quare per se non obligat, sed solum, quando sine juramento non posset servari charitas. Obligant leges, præceptum Superioris, vel si agitur de salvando Reo, ut c. 25. n. 6.

13 D. Potestne quis relaxare juramenta?

M. Promissorium, de quo solum potest quæri, si aliàs est de re non illicita, obligat; sed si est in favorem tertii, potest relaxari ab eo, in cujus favorem fuit juratum. Si solum juravi opus pium, in honorem Dei, licèt fiat in manus tertii, quia vere non est in favorem tertii, non poterit ille dispensare, sed dispensatur, ut votum c. 3. nu. 8. cum hac solum differentia, quod irritatio voti spectat ad solam potestatem Patris, & Domini; Irritatio juramenti etiam ad Principes, ut tangit gubernium Reip. Episcopi possunt dispensare aliqua vota, non juramenta, nisi in dubio, quod servare hic, & nunc sit proficuum, vel nocivum. Jurisdictio amplissima est solius Rom. Pontificis. Lege c. 32 n. 8.

14 D. Explica Adjurationem.

M. Potest homo seipsum efficaciter ordinare ad aliquid agendum, & si ita se ordinet invocando nomen divinum, est juramentum promissorium. Alios potest ordinare, sed non efficaciter, nisi sint subditi, & subditos ordinat efficaciter, per imperium: Non subditos deprecando, ita tamen, quod non sint obligati facere id, ad quod ordinamus illos. Igitur cum assumimus nomen divinum, ut efficacius aliquid imperemus subditis, vel deprecemur à non subditis, est *Adjuratio*. Per hoc differt à Juramento: In reliquis convenit.

15 D. Est duplex modus adjurandi, utroque possumne uti in quemlibet?

M. Quisque adjurandus est juxta modum sibi convenientem: Pecco, si adjuro non subditum, compellendo: si adjuro dæmones deprecando, & vel compellens eosdem, ut obtineam, vel addiscam aliquid: hoc enim est habere societatem cum illis: Solum adjurari possunt per exorcismos &c. ut à nobis repellantur. Irrationalia non possunt adjurari spectata secundum se, quia moventur, non se movent ad finem. Ut mota à Deo; adjurantur, deprecando Deum, à Sanctis, qui faciunt miracula; si ut mota à dæmone, adjurantur ut dæmones. S. Thom. q. 90.

16 D. Adsunt ne Theses prohibitæ circa hos actus, quibus assumitur nomen divinum?

M. Circa juramentum extant 24. 25. & 26. Innoc. XI.

CAPUT XXXVI.

De peccatis per excessum contrarie oppositis Religioni.

1 Religio virtus moralis; habet peccata contrarie opposita; per excessum, & defectum. S. Th. à q. 91. ad 97. examinat opposita per excessum, cujus vestigia gradiens noto non excedi in vero cultu Dei, sed in eo, quod cultus verus Dei tribuatur creaturæ: aut tribuatur Deo cultus ab Ecclesia prohibitus; ut si Sacerdos vellet genuflectere in missa centies contra Rubricam &c.

2 D. Genus hoc quomodo vocatur?

M. Nomine generico vocatur superstitio. Hæc dividitur in duas species subalternas; prima dat cultum vero Deo, sed modo indebito; seu prohibito ab Ecclesia, lege, vel consuetudine. Hujus species infimas non enumerat. S. Th. quia possunt esse infinitæ, solum q. 93. a. 2. ponit hanc regulam generalem ex Aug. Censetur superstitiosus omnis cultus exhibitus Deo exterius, qui non pertinet ad Dei gloriam, vel quo mens hominis non fertur in Deū, vel quo non frenantur moderatè passiones, vel quem Ecclesia prohibuit lege, aut consuetudine. Hinc vides, quod species infimæ sunt infinitæ; Quare in praxi, accusantem genus hoc, interroga, in quo consistat superstitio; Pœnitens explicet modum, actum, & cultum in particulari. Satius est, ut abundet, quam deficiat in dicendo peccatum; nec agis contra Rituale prohibens par. 1. cap. 7. n. 20. detinere quenquam *curiosis, aut inutilibus quæstionibus*; quia nec curiose, nec inutiliter quæris, quod confert ad medendam conscientiam, excepta materia luxuriæ, in qua (ex Catechis. p. 2. c. 7. nu. 1.) explicanda. Parocho, & Confessori desideranda potius est sermonis moderatio, quam copia. Vide in *Instr: Cl. c.* 9. n. 30. Secunda species subalterna

terna superstitionis dat creaturis cultum, qui debetur Deo. Ad primam pertinent externi actus Hebraismi, ut c. 4 n. 2. Ad secundam externi actusPaganismi; ibidem. Hæc secunda dicitur Idololatria, cujus S. Th. q 94.a.1 plures assignat species Quas vide apud illum. Qui crederet divinitatem in creaturis, vel creaturam dignam honore divino, esset peccatum infidelitatis; Peccaret contra Religionem, qui non credens id, exerceret tamen aliquem actum Religionis in cultum creaturæ, & esset idololatria; in qua tot erunt peccata specie diversa, quot Latriæ actus specie diversos enumeravi, ut si creaturæ sacrificet, offerat, promittat per votum, si juret in nomine illius principaliter &c. S. Th. q. 94.

3 D. Quomodo se habet divinatio ad Idololatriam?

M. Sicut oratio est actus Religionis, ita divinatio Idololatriæ. Nota ex q 85. a. 14. quod potest esse oratio, etiamsi non invocemus Deum formaliter, sed tantum virtualiter. Et ita dæmones invocantur formaliter, quando expresse petuntur in auxilium, seu consuluntur: Invocantur virtualiter, quando ad aliquid habendum, seu sciendum, utimur facto, vel dicto inefficaci tam ex natura sua, quam ex institutione divina ad illud habendum, vel sciendum: v. g. quis utitur ampullis aqua plenis ad refrigerandum; hoc non est divatio, aqua enim habet refrigerare. Utitur ad baptismum, vel vino in Missam, nec est divinatio, quia instituta sunt ad hoc à Christo. At si utar ampullis aqua plenis ad cognoscendum furem, est invocatio dæmonis, non semper expressa, sed ut plurimum tacita: Virtutem ostendendi furem non habet ex sui natura, neque ex institutione divina (quod sciremus per Ecclesiam) necesse est inesse ex pacto dæmonum: Si utens profiteatur se nihil velle cum dæmone, est protestatio contra factum: sicut qui protestatur nolle se occidere Petrum, & interim propinat venenum. Ita est protestatio contra factum, si ego sciens, vel potens scire, quod naturalis virtus aquæ, neque divina, extenditur ad ostendendum furem, volo uti, & verbis protestor me non convenire cum dæmone.

4 D. Explica magis hanc regulam?

M. Ut excludatur pactum tacitum cum dæmone, est necessarium unum ex duobus, aut quod ex natura res habeat vim, aut ex institutione divina, vel Ecclesiæ: Ex hujus institutione vim habent sacramentalia, ex divina sacramenta habent efficaciam determinatam, ac certam ad effectus sibi proprios, ut in *Infr. Cl* Orationes sunt utilissimæ, & omnia Religionis opera, verb. gr. accendere candelas in altari &c. sed duo maxime cavenda sunt: 1. ne existimet omnino efficaces ad hunc determinatum effectum: ut qui utuntur Ps. 119. ad mansuefaciendos canes, vel qui recitantes 90. credunt se omnino liberandos ab hostibus: Ex c. 30. num. 16. Christus promisit nos infallibiliter exaudiendos, si petamus necessaria ad salutem: Utrum autem hic effectus, quem petimus, sit nobis ita necessarius, ignotum est. Ecclesiæ à Spiritu Sancto directa instituit exorcismos ad compescendos dæmones: tamen cum hoc nunquam credidit, nec vult credi, quod illis adhibitis compescentur dæmones: Ex occulto Dei judicio, cum totis exorcismis adhuc potest vexari miser: Ubi ergo determinatus hic effectus per se sequitur ex tali oratione, ad quem Ecclesia illam non determinavit, sed imo prohibet per suos Ministros, effectus ille procedit ex pacto saltem tacito dœmonis. Adverte insuper, quod Christus promittens exaudire preces etiam peccatoris, pro necessariis ad salutem, non determinavit numerum precum, sed sibi reservavit, ut alium exaudiret citius, alium tardius. Hinc sunt redarguenda, ut superstitiosa, ubi tot numero orationes exiguntur, tot numero candelæ ad Missam, si offerantur ex credulitate, quod per illas nec plures, nec pauciores obtinebimus rem petitam, quæ præsertim est aliquid temporale, vel si etiam confidamus in orationibus, ut sunt scriptæ, & appensæ ad collum &c. Non est malum appendere ad collum, sed malum est appendere cum tali credulitate; quæ potest esse vana, & tantummodo veniale peccatum. In tali casu Confessor debet acriter objurgare mulierculas frequentes in talibus. At si objurgatæ non desistant, jam videntur velle pactum tacitum dæmonis.

5 D. Lo-

5 D. Loquamur jam de rebus, ut habent vim naturalem?

M. Hæc efficacia inest rei ad aliquem effectum, non modo ex principiis intrinsecis naturæ propriæ, sed etiam ex motione naturæ universalis, aut corporum cœlestium; natura enim particularis aliquando tendit ad unum effectum, & universalis tendit ad contrarium. Aquæ natura particularis tendit deorsum; sed instinctu naturæ universalis habet tendere sursum ad impediendum vacuum; Magnes ex vi cœlestium corporum habet verti ad polum; Aliquæ aves garritu portendunt pluviam, vel serenitatem ex influxu cœlorum. Notat tamen S. Th. quod cœli imprimunt in hæc animalia, quod facit ad conservationem illorum, ut est pluvia, serenitas &c. In reliquis non imprimunt; quare illa poterunt argui ex animalibus; at non quæ faciunt ad vitam hominis, vel actiones liberas; quare si quid circa istas significant, erit ex pacto dæmonis. Ex constellationibus aliquæ herbæ accipiunt majorem vim; hinc forte non erit superstitiosum illas colligere in nocte S. Jo. dummodo desit omnis alia superstitio, & virtus tribuatur non Sancto, sed stellis, quæ tunc ita influant, quod docti examinent. Non ita de ovo Ascensionis; nam hæc est festum Mobile, non semper cadens sub iisdem stellis, quare istis stellis tribui nequit vis. Nota, quod tendit ad unum, natura particularis, & universalis cœlestium; quare si ex hac terra per hanc radicem ex hac constellatione, non semper nascitur herba ejusdem virtutis, illa virtus non est tribuenda naturæ, sed voluntati, & cum nullo fundamento tribui possit divinæ, tribuenda erit voluntati dæmonis. Etiam voluntati tribuenda est vis omnis imaginum artificiatarum, ut quod tali moneta, signetur erysipelis, & non alia; Vis verborum, præsertim Hebraicorum &c. Nec figuræ artificiales, nec verba ex natura sua habent hanc vim, sed neque ex impressione corporum cœlestium. Quæ omnia videbis deducta ex Angelico hic, si attente legeris. Habens hanc doctrinam ante oculos saltem in confuso, ubi casus contingant, in nonnullis non ita gravibus, & circa quæ multum potest errare simplicitas muliercularum, 1. acriter objurgabit, cogetque desistere. Ubi clare apparet superstitio, meminerit Edictum S. Inquisit. Ubi vis est in verbis, & figuris artificiatis, damnabit statim, etiamsi verba sint plena pietatis; Ubi agitur de herbis, & lapidibus, cautior erit, & consulet doctiores, prohibendo interim, ne quid exerceat ante consilium. Ubi fundatus timor est superstitionis recurret ad Inquisitores.

6 D. Quæ sunt species Divinationis?

M. Cum expressa invocatione dæmonum, sunt sequentes: prima *præstigium*, quando apparet aliquis oculis alterius, ut quam hic in Urbe vocant communiter *Amphoram*, secunda *Nicromantia*, quando apparent mortui: Tertia, quando petitur à dæmone, ut in somnis appareat, hæc vocatur *divinatio somniorum*: quarta, quando volumus audire dæmones per homines arreptitios; *Divinatio per Pythones*: Quinta, quando curamus à dæmonibus cognoscere aliquid per figuras alicujus corporis grossi, ut terra, lapis, lignum &c. *Geomantia*; Sexta, quando hæc volumus scire per aquam, *Hydromantia*. Septima per aerem: *Aeromantia*. Octava per ignem *Piromantia*. Nona per viscera animalium sacrificatorum *Aruspicium*. Forte non deerunt aliæ: has enumerat S.Th q 95 a.3 Hæc peccata tribui non possunt vanitati, & simplicitati; quare in Diœcesi, ubi reservantur Episcopo, statim dimitte pœnitentem ad Superiorem. In Urbe non sunt reservata, nisi cum actu externo conjungatur error mentis contra fidem; At ex c. 5. n. 5. ostendet, quam rigorose puniantur apud S. Tribunal, etiam in eo, qui de illis fuerit sacramentaliter absolutus, ubi denuntietur; quare ante absolutionem induc, ut quantocyus compareat spontaneus, & in praxi vide, num vere pœnitens dici possit, qui redditus suspectus de fide, reniteretur comparere spontaneus, & compensare tanta scelera humiliatione tam salubri animæ, & corpori.

6 D. Quot sunt species Divinationis cum pacto tacito?

M. Aliud genus est, quo consideramus motum aliarum rerum; aliud, quando nos ipsi aliquid facimus. S. Th. qu. 95. a. 3.

8 D. Quid est primum genus?

M. Est

M. Eſt divinatio per aſtra *:* diſtingue, quando fit divinatio, peccatum ; & quando Aſtrologia, virtus intellectualis. Ex aſtris licite cognoſcimus effectus neceſſarios in ipſo cœlo v g. Eclypſes. Item pluvias in aere, tempeſtates in mari, ſiccitatem in terra, & reliquos effectus, qui vel pendent à ſolo cœlo, vel à cœlo, & aliis con cauſis particularibus neceſſariis, v.g. quoad ubertatem terræ poterit præcognoſci dominari hoc anno talem conſtellationem, quæ plurimum confert ubertati : cæterum, quia ſeminare pendet à voluntate hominis, non poteſt abſolute dici, quod talis terra fructificabit, ſed ſolum in univerſali, quod terra fructificabit,& hoc non neceſſario, ſed quatenus, ut plurimum, homines habent colere terram. Hoc idem in univerſali, & eodem modo poteſt præcognoſci de bellis &c. quatenus conſtellationes hujus anni habent inclinare ad bellum, vel ita moderari complexionem naſcituri, ut inclinet ad aliquid particulare &c. Eſt etiam expreſſus textus S.Th.lib. 2. de gen. & corrupt. lect. 10. quod ſciens punctum nativitatis alicujus, poteſt ſcire punctum mortis, quantum importat circulatio cœlorum, quatenus homo tunc natus ex vi ſyderum, habet complexionem robuſtam, ut poſſit pertingere ad decem vel centum annos, ita tamen ut poſſit antea mori ex caſu fortuito, qui non ſubjacet ſtellis, v. g. ex tegula fortuito cadente ſuper caput tranſeuntis, vel ex propria voluntate, ſi ſe interimat: vel ex nutrimento, quod aſſumit : nam poteſt cibis alterare ſuam complexionem ita, quod vix poſſit pertingere ad octo, vel è contra roborare ita, quod pertingat ad centum. An verba S. Doct. ***Qui ſciret virtutes ſignorum*, & *ſtellarum in eis poſitarum*, *dum naſcitur res aliqua cognoſceret,quantum eſt de influentia cœleſti*, *& poſſet pronoſticari de tota vita rei generatæ*, *licet hoc neceſſitatem non poneret*, *quia poteſt impediri per accidens*.** Et 1. p. qu. 115. a.4.ad 3 ita intelligit illud Ptolomæi, *Sapiens dominabitur aſtris :* Sciens anno proximo dominaturas ſtellas, quæ cauſabunt maximum calorem, adeo ut ſua complexio calidior non ſit reſiſtitura, prævenit, accipiens medicinalia refrigerativa, quibus temperat calorem propriæ complexionis, adeo, ut conjunctus calori ex cœlis cauſato, non habeat deſtrui proprium individuum. Ex part. 1. cap. 33. n. 5. cœli ſunt cauſæ univerſales, non producentes effectum ex ſe ſolis, ſed attemperantes ſuum influxum ad exigentiam cauſæ particularis, ideo ſub eodem cœli motu columba generat columbam, & Leo Leonem, juxta diſpoſitionem cauſæ particularis, cui conjungit influxus cœlorum, & hinc apparet nulla fere ſublunaria poſſe infallibiliter cognoſci ex aſtris: nam fere omnia applicantur per liberam hominis voluntatem, & ſic ſolum poſſumus præcognoſcere ex aſtris, quod ſi applicentur tales cauſæ, v. gr. ſi ſeminetur terra, erit ubertas: at certo nequit præcognoſci ubertas, quia certo nequit præcognoſci, quod homo ſeminabit. Neque certo poſſunt præcognoſci paſſiones hominum, eſto in illas, utpote ſenſitivas influant cæli. Conjecturari tamen aliqualiter poſſunt in multitudine aſſueta ſequi, non regulare paſſiones, & quia multitudo permittit voluntatem trahi à concupiſcentiis, ideo etiam in univerſali, ſed multo longius, poſſunt conjecturari actus intellectus, & voluntatis, cum hoc tamen, quod ſemper excipiatur libertas, & multo magis gratia Dei. Si aliquando videantur Aſtrologi prædixiſſe fortuitos eventus, quod quis occidetur, vel actus intellectus, & voluntatis, quod ille fiet Religioſus, vel nubet, notat ex S. Aug. S. Th. id fieri inſtinctu dæmonis, ut homo inducatur ad credendam hanc vim in ſtellis, & ſane facillimum eſt dæmoni ſe immiſcere in his: etenim ex illuminatione Angeli boni, cognoſcit certo multa futura, etiam ſupernaturalia, & conjecturaliter ex ſua capacitate conſiderante diſpoſitionem hominis, quæ ſuo tempore inſtillat Mathematicis. Obſerva hæc omnia, interrogans in praxi pęnitentem, ut videre poſſis, num exceſſerit. Inveniens exceſſiſſe fac ut n. 5.

9 D. Quę divinatio eſt in conſiderando eventum rerum ?

M. Ex ſomnio rem: Ex his 1. poſſumus conjecturare præterita *:* ſæpe enim ſomniamus, quæ antea cogitavimus: 2. Medici conjiciunt morbos futuros *;* quia in ſomno humores, qui abundant, ſunt cauſa ut repręſententur ſpecies ſibi ſimiles imaginatio-

nationi; inde conjiciunt, si sint mali humores in corpore. 3. natura in somno magis quieta, est etiam magis apta recipere influxum naturæ universalis (ad directionem tantum in suis operibus, ut n. 5. dictum est de animabus) maxime, si passiones sint moderatæ, ideo dicit Aristoteles* castos esse magis aptos ad præcognoscenda futura in somnis. Cajetanus, fatetur somniasse multa, quæ sibi deinde acciderunt: tamen se nunquam credidisse, & optime: nec enim scire possumus, an futurorum species excitentur à natura, Angelo, dæmone, an fuerint fortuitæ species, quibus habitis dæmon curet illa futura poni, ut ita nos decipiat &c. Certum est, quod dæmon ingerit se, quantum potest. Optimum igitur erit neque credere, neque discredere somniis; quæ portendunt nobis aliquid futurum(non aliis, nisi per ordinem ad nos) sed præcavere prudenter. Præcavet prudenter, qui somnians in exeundo domum die sequenti fregisse crus, nec habens necessitatem exeundi, abstinet: Imprudenter, si omitteret audire sacrum præceptum, nolens exire in vim somnii, & non modo peccaret omittendo sacrum, sed etiam persuadendo, quod caderet exiens. Pessime faciunt mulierculæ Januenses, quæ sub cervicali operose apponunt nomina Nobilium, ut ex somniis præcognoscant, qui forte sint extrahendi. Objurga vanitatem, & credulitatem, eo magis, quo magis eludunt se ipsas de auxilio animarum purgantium. S. Thomas quæst. 95. art. 6.

10 D. Quæ est tertia divinatio in considerando motus rerum?

M. Omen, sive augurium, quo observantur motus rerum, v. g. garritus avium, vel aliud factum hominis, ad inde prænunciandum aliquid nobis: Facta hominum, utpote à libera voluntate pendentia male accipiuntur in omen faustum, vel infaustum facti disparati. De motibus animalium n. 5. dictum est posse prænunciare tantum ex instinctu superiori, quæ possunt prodesse, vel obesse ipsis v.g. pluviam, &c. S. Th. a. 7.

11 D. Estne alia species divinationis?

M. Est quarta, per quam aliquid facimus, ut præcognoscamus futura, diciturque divinatio sortium. Est triplex: prima vocatur sors divisoria, qua utimur ad aliqua dividenda, ut honores, bona &c. Secunda consultoria. Utimur illa, ut videamus, quid sit agendum, v. g. ex urna elicimus, utrum anno sequenti debeamus seminare, vel non: Huc spectabat judicium ferri candentis, quod consulebant, ut judicarent, quis esset reus, & duellum, quo vincens judicabatur habere pro se justitiam: Tertia divinatoria, per quam volumus præcognoscere, quid sit futurum. Ex huc usque dictis patet, quid sentiendum sit de secunda, & tertia: Ut liceat prima, debet habere quatuor conditiones: 1. fiat cum necessitate: 2. cum reverentia Dei: 3 in urnam non mittatur aliquid sacrum ab iis, qui in urna apponunt proprium nomen extrahendum, & aliud signum in alia: 4. non utamur sorte in Ecclesiasticis. Has conditiones habet sors publica Januensium: est cum necessitate; ex pluribus enim eliguntur digniores; at quia hi adhuc sunt multi, nec ita facile est dijudicare quis sit dignior, per sortem extrahuntur ad gubernium, etiam de Sedis Ap. consensu, sine ullo signo sacro in urna, cum reverentia Dei, adhibitis super urnam Ecclesiæ benedictionibus. S. Thomas art. 8.

12 Jam S. Th. procedit ad tertium genus: Religio habet colere Deum, ut ei reverentiam exhibeat: 3 ut instruatur, veluti speculative: 3. ut instruatur, veluti practice in his, quæ debet agere. Superstitio è contra 1. per Idololatriam exhibet reverentiam creaturę: 2. per divinationes quærit instrui veluti speculative: 3. veluti practice per vanam observantiam, quando, v.g. observat, num sternutet, dum surgit è lecto, & si sternutat, iterum redit in lectum, timens eo die infortunium. S. Th q 96. enumerat quatuor species: prima est ars Magica: secunda scientia, per quam verbis, aut figuris artificiatis curamus sanare infirmos: tertia, per quam observamus quædam vana, ut dirigamur, qualiter dictum est de sternutatione: quarta: quando, v g. ut nos defendamus ab hostibus, appendimus ad collum verba sacra, v g Evangelium. Quid judicare debeas de pœnitente, qui utitur illis, in confuso collige ex huc usque dictis.

13 Om-

13 Omnia hæc sunt ne mortalia ex genere suo?

M. Utique: cum his enim nequit servari charitas volens principaliter bonum, Dei, nec amo, si quod soli debetur do alteri. Vide p. 1. c. 34. n. 6.

14 D. Ratione parvitatis materiæ possunt ne excusari a mortali?

M. Quædam excusari possunt, si fiant ex simplicitate; nullatenus ex parvitate materiæ: nam gravissime offendo illum, qui habens aliquid sibi proprium, data opera facio actionem, qua protestor illud, esto minimum, etiam esse in alio. Vide p. 1. c. 36. n. 5.

15 D Cum circa hæc nullę adsint Theses prohibitæ a modernis Pontificibus, adest ne censura, vel ulla reservatio?

M. Neque adsunt censuræ; neque reservatio universalis, licet in Diœcesi particulari soleant Episcopi reservare omnem, vel plures superstitionis species. Lege Tabulam Reservatorum: In Urbe nulla superstitio est reservata, si desit error intellectus; At esto illam in foro sacramentali, quilibet possit absolvere, gravissime punitur in foro judiciali ab Inquisitoribus; Imo quilibet conscius obligatur deferre reos ad S. Tribunal. Vide c. 6 a n. 4

16 D Quas pœnitentias imponam?

M. Ut proportionatam pro qualitate peccati imponas, inquire, num fuerit ex iis; in quibus multi decipiuntur ex simplicitate, vel quæ committuntur ex vanitate, an dæmon fuerit invocatus tacite, vel expresse: in hoc secundo casu est summa malitia, & exigenda sunt diuturna, & summa doloris indicia. Ubi agnoveris delictum spectare ad S. Tribunal, induc pœnitentem ad spontanee comparendum, ut c. 5. n. 5. Et id cura suaviter, esto nullus adsit conscius, qui possit deferre delictum: Hæc enim humiliatio, & confessio maxime frænabit a reincidentia.

CAPUT XXXVII.

De peccatis externis per defectum contrarie oppositis Religioni.

1 DEvotioni, & Orationi actibus internis Religionis, ex S.Th q.97. ar. 3. ad 2. contrarie per defectum opponitur Tentatio Dei: Circa obligationes decimarum, primitiarum, &c. distingue: si loquamur de jure percipiendi decimas, tollere hoc, præter injustitiam est sacrilegium, quia usurpatur aliquod sacrum, & spirituale. S. Th. q. 87. a. 3. Si loquimur de impedientibus, ne solvantur decimæ, hoc est mera injustitia: nec enim violatur aliquid sacrum: at si tollantur decimæ jam oblatæ, præter injustitiam, est sacrilegium, quia jam sunt aliquid sacrum. S. Th. q. 99. a. 7. Aliud peccatum potest esse circa res sacras; Sic ergo novem actibus Religionis contrarie per defectum opponuntur tria genera peccatorum, Tentatio Dei, Sacrilegium, & Simonia. Dixi tria genera quia sacrilegium est genus amplum, de his tribus agit S. Th q 97. ad 101.

2. Quid est Tentatio Dei?

M. Tentare est experimentum sumere de aliquo; dicimur tentare equum, si experimentum sumimus de illius velocitate. Sumitur experimentum, dictis, vel factis: vel formaliter, vel interpretative. Tentamus dictis, cum petimus, ut aliquid faciat mere ad videndum, an possit, vel velit facere. Tentamus factis, cum opere aliquo inducimus ad idem ex eodem motivo: hoc est etiam tentare formaliter. Tentamus interpretative, quando, etiam si non habeamus hunc finem, tamen agimus, vel dicimus aliquid ad nihil aliud utile. Id apparet in dato equi exemplo: quem scimus currere velociter ob aliquam utilitatem, non dicimus tentare, aut probare equum; si currat sine utilitate, concludimus, quod probat equum, an sciat, vel possit currere velociter. Sic ergo faceret opus tentativum Dei, qui vellet sanari miraculose, non adhibitis remediis naturalibus: nam utile non est ad Deum recurrere causam universalem, ut ex se ipso faciat miraculose, quod fieri potest naturaliter. Est tunc defectus orationis: etenim ex c 30. nn. 16. potissima conditio ad bonam orationem est, ut sit necessarium ad salutem, quod petitur. Apparet defectus religiositatis, & irreverentia: nam illa actio in tali circumstantia, utpote Dei tentativa, est minus religiosa. Sancti miracula petebant ex instinctu speciali, ob utilitatem Ecclesiæ. S. Th. q. 97. a. 1. & 2.

3 D. Estne ex suo genere peccatum mortale?

M. Utique: nam nequit servari charitas cum irreverentia in Deum. Vide p. 1. c. 34. n. 6.

4 D. Ratione parvitatis materiæ potestne excusari a mortali?

M. Tentatio formalis nequit admittere parvitatem materiæ: imo major est irreverentia tentare Deum, si possit formicam occidere, quam si possit solem sistere: Interpretativæ deformitas consistit in actione dante fundamentum ad ita interpretandum: quare si det fundamentum sufficiens, etiam in parva materia, erit mortale; si magis, vel minus; erit peccatum, gravius, vel levius, ut tribuit fundamentum.

5 D. Tentatio Dei opponitur Devotioni, & Orationi; quare erunt tentationes species diversæ?

M. Ex S. Th. species peccati non desumitur ex recessu a termino, sed ab accessu ad terminum; si desumeretur a recessu, omnia mortalia essent ejusdem speciei: nam omnia recedunt a Deo. Tentatio sive recedat ab oratione, sive a Devotione, non diversificatur specie, sed quia habet irreverentiam in Deum; & ita erit explicanda actio irreverentialis, ut dat actui speciem moralem: si v. g. tentavi Deum circa potestatem, vel circa voluntatem &c. si circa dona gratuita, vel naturalia, si circa spiritualia, vel temporalia &c.

6 D. Quid est sacrilegium, contrarie oppositum per defectum Religioni?

M. Est violatio, seu abusus rei sacræ in eo, in quo est sacra, seu pertinens ad religionem. Sacerdos ut habens votum castitatis, est aliquid sacrum: si furatur, abutitur se ipso, non tamen in eo, in quo est sacer, ideo non committit sacrilegium in furando, sed in violando castitatem. Religiosus committit sacrilegium in furando, quia per votum paupertatis, etiam in hoc est sacratus Deo. Est genus, non species infima peccati: nam 1. sicut sunt diversa specie votum, & juramentum, ita sacrilegia illis opposita; 2. in assumptione rerum divinarum diversa sunt specie sacramenta, ideo diversa sacrilegia singulis opposita: 3. in singulis sacramentis habent inter se differentiam essentialem singulæ partes, conditiones, & dispositiones, nempe, materia, & forma, quæ sunt partes essentiales, etiam partes integrales ubi istæ concurrunt Conditiones, v. g. sunt intentio ex parte conferentis, & recipientis, quando hic sit adultus. Dispositiones sunt, quod sit baptizatus recipiens, quod uterque sit in gratia &c. Etiam essentialiter differunt conferens, & recipiens; quare diversum specie est sacrilegium, quo confertur sacramentum in peccato mortali, ab eo, quo recipitur: 4. si violantur personæ sacræ, vide, in qua specie sint sacræ: nam aliud est sacrilegium occidentis sacerdotem, aliud violantis castitatem, & in hoc etiam aliud est sacrilegium agentis, aliud patientis in se violationem: Aliud est sacrilegium violantis votum simplex, aliud violantis solemne &c. Circa res sacras divino cultui deputatas, aliud est sacrilegium, quo quis abutitur Calice, aliud quo abutitur veste sacerdotali, aliud, quo abutitur templis &c Circa oblationes, aliud est, quo quis violat sacrificium, vel in toto, vel in parte (distinctum a sacrilegio sacerdotis indigne communicantis) a sacrilegio violantis alias oblationes. Aliud est sacrilegium usurpantis jura, aliud tollentis bona. Vide, quam sit amplum sacrilegii genus; interroga semper speciem infimam. S Th. q. 99. a. 3

7 D. Estne mortale ex suo genere?

M. Utique; si enim nequit servari charitas, cum infertur injuria homini, multo minus, cum infertur injuria Deo, rebusque divinis, quarum injuria redundat in Deum, cujus ratione dicuntur sacræ. Vide p. 1. c. 34 n. 6.

8 D. Potestne excusari a mortali ex parvitate materiæ?

M Per S Th. ad 2. ad 3. *Sacrilegium interdum invenitur separatum ab aliis peccatis . . . puta, si iudex capiat aliquem de loco sacro, quem in aliis locis licite capere posset.* Idem dic, cum in juramento, vel voto deficit prima veritas; cum sacramenta violantur, vel non apponendo partes, vel afferendo ad illa dispositiones contrarias, esto ab Ecclesia tantum sint præceptæ, ut si quis celebraret, vel communicaret non jejunus. In istis nulla excusat materiæ parvitas: Jurisdictio, licet se extendat ad pluram, tamen in se, utpote aliquid spirituale, est indivisibilis; quare vel violatur in toto,

vel

vel in nihilo. Sacramentum in ratione compositi est indivisum: quare vel totum ponitur, vel nihil. Dispositiones necessariæ sunt ad sacramenti effectum, qui totaliter tollitur, ubi minima deest ex requisitis. Esto enim Sacerdos ex industria biberit guttam aquæ per modum potus, totaliter impeditur gratia effectus sacramenti, & ita materiæ parvitas non excusat. Aliquando sacrilegium est circumstantia mutans speciem: tunc est duplex peccatum, & induit rationem primi, super quo fundatur, ideo si primum excusatur ex parvitate materiæ, excusatur & sacrilegium, v. g. in castitate non excusat materiæ parvitas laicum liberum; & ita neque excusat Religiosum, qui graviter peccat etiam contra Religionem. In contrectando rem alienam, materiæ parvitas excusat: quare peccato sacrilegii venialiter peccabit furans obolum in loco sacro, vel Religiosus contra votum paupertatis, disponens de obolo.

9 D. Perjurium non videtur sacrilegium, quia S. Thom. agit de illo distinctè q 98.

M. Id fecit, quia erant circa illud considerandа specialia. Circa illud c. 34. a nu. 2. addo tantum sequentia; S. Th. q 98. a. 2. ad 1. vocat pejurium æque juramentum, cui deficit veritas, ac cui deficit justitia: quare perjurium erit genus, & sic interroga, speciem. Sed fuge quæstiones de voce. Scito utrumque esse sacrilegium, & ubi quis contra justitiam, cum animo faciendi, juravit illicitum, scito esse duplex peccatum alterum contra justitiam juramenti; alterum contra virtutem, cui opponitur opus illicitum intentum: 2. jurans se facturum voluntatem alterius, intelligitur cum debita conditione, si *sit licitum, & honestum, & portabile sive moderatum*: S. Th. a. 2 ad 3. quare non obligat, nisi expresse intendat se obligare ad immoderatum, ut si quis intenderet se obligare ad nubendum fœminæ, quamvis esset adultera; ordinarie tamen quisque jurat, secundum quod leges intelligunt. 3. si pater juret aliquid, filius non tenetur, ex vi juramenti, adeout sit perjurus (licet obligetur ex fidelitate quando promisit) quia juramentum est actio personalis, non transfundens obligationem ex vi sua ad hæredes, aut successores. 4. jurans servare aliqua statuta, intelligitur se obligare ad præsentia ex vi juramenti, quare si violet promulgata post juramentum, non est perjurus. 5. jurans falsum ex lapsu linguæ, non advertens ad significatum, *non videtur habere intentionem jurandi; & ideo a crimine perjurii excusatur*. S. Th. a. 3. ad 2. dummodo non sit ex habitu; nam tunc, nisi retractet habitum, voluntarie perseverat in periculo proximo pejerandi: 6. qui ratione officii exigit ab aliis juramentum, non cooperatur peccato Jurantis falsum, aut verum per falsos deos; qui vero exigit sine necessitate, cooperatur: 7. jurans falsum, non in damnum alterius, est corrigendus juxta ordinem Evangelicum. S. Th. ibidem ad 3.

10 D. Quid est Simonia, tertium peccatum per defectum contrarie oppositum Religioni?

M. Est *studiosa*, seu deliberata *voluntas vendendi, vel emendi spiritualia, vel spiritualibus annexa*: Hęc sunt invendibilia: nam comparari nequeunt temporalia spiritualibus. Gratis danda sunt, quę gratis accepta sunt ab eo præsertim, qui non est dominus, sed dispensator, & debet distribuere juxta merita. Casuistæ multa disputant super hac materia, ego contentus ero innuere, quæ docet S. Thom. & addere, quæ postea jure positivo declarata sunt.

11 D. Simonia est emptio, vel venditio; quare non est simonia permutare beneficia?

M. Nomine emptionis &c. *venit omnis contractus, non gratuitus*; quare nec transactio, nec permutatio fieri potest a partibus absque periculo simoniæ: sed Prælatus ex officio, & cum causa potest facere. S. Th. q. 100. a. 1. ad 5.

12 D. Potestne accipi pecunia pro collatione sacramenti?

M Jure divino, cui nulla consuetudo potest derogare, prohibemur accipere pecuniam, vel aliquid pecunia æstimabile. Qui ex officio conferunt, possunt accipere aliquid, non in pretium, sed in sui sustentationem juxta ordinationem, vel consuetudinem approbatam Ecclesiæ. S. Th. art. 2. Super hoc est constitutio Inn. XI. quam perpendes.

13 D. Absque pecunia Sacerdos non vult baptizare?

M. Judica, ac si deficeret minister baptismi At si velit vendere aquam, materia remota potest emi. S. Th. a 2. ad 1.

14 D. Aliquando absolvens ab excommunicatione exigit pecuniam?

M. Exigit ut pœnam S. Th. ad 3. & ex Trid. pœnas pecuniarias Episcopus debet applicare lociis piis.

15 D. Possumne solvere pecuniam, ut removeam, qui me volunt impedire a consecutione Episcopatus?

M. Ante collationem non possum, quia per merita, non per pecuniam, debeo mihi præparare viam ad beneficia. Postquam per collationẽ habeo jus si injuste impediar, possum redimere vexationem. S. Th. ad 5.

16 D. Accipitur pecunia pro matrimonio?

M. Accipitur dos, ut est contractus civilis, at nihil accipi potest pro eo, ut est sacramentum. S. Th. ad 6.

17 D. Potestne pecunia exigi pro actu spirituali, prædicandi &c?

M. Aliqui spirituales actus de natura sua procedunt a gratia: alii non: v. g. prædicare procedit a gratia sacramenti, nam est ministerium ordinis, Prophetare a grat'a gratis data. Non ita doctrina Philosophica. Qui pendent a gratia gratis data, nulli competere possunt ex officio; nam Spiritus S. *dividit singulis, prout vult* 1. Cor. 10. Exercens hos neque potest exigere pecuniam, ut pretium actus, neque in sui sustentationem, neque in pretium laboris. Primum, & tertium apparent ex illo Matth. 10. *Gratis accepisti, gratis date:* secundum: quia sustentatio debetur solum militanti ex officio; qui solum non militat suis stipendiis. Actus procedens ex gratia sacramenti potest ex officio committi, & cui sic committitur, poterit exigere solum in sui sustentationem, juxta consuetudinem approbatam, dummodo antequam exigat, dederit gratis hujusmodi actus, & exigat non per se, sed per Superiores. Accipere in eleemosynam potest, dummodo absit omnis suspicio venditionis: Actus non procedentes a gratia, si sint spirituales, nequeunt vendi, sed quis potest locare, aut vendere operam, vel laborem suum in usu illius; Nemo potest vendere scientiam, sed laborem corporalem, quem sentit in usu scientiæ. Hæc in universali. S. Th q. 100. a. 3. quæ majorem claritatem accipient ex particularibus.

18 D. Si populus nolit dare stipendium consuetum Parocho, poteritne desistere ab usu sui officii, v. g. non baptizando &c.

D. Potest renunciare officium, sed si retinet, non potest desistere ab usu. S. Th. ibidem.

19 D. Offertur eleemosyna pauperi, ut oret pro nobis?

M. Offertur, non ut pretium, sed ut per nostram gratuitam beneficentiam, provocetur ad rependendam orationem gratis, & ex charitate. S. Th ad 2. Idem ait de quotidianis distributionibus pro adsistentibus Choro, funeri: &c.

20 D. Qui docet, vel prædicat, potestne accipere pretium laboris?

M. Actiones erga populum, quæ requirunt missiones, non possunt subjacere pretio, neque quoad laborem: Ad hoc Christus misit; Hæc proveniunt ex gratia sacramenti, ut n. 17. Pro labore conferendi sacramenta, visitandi subditos, prædicandi, catechizandi in Ecclesia, consecrandi altaria, templa, Virgines &c. nequit accipi pretium: si magis in particulari scire cupis, pro quibus actionibus nequeat accipi, vide, *Instr. Cler.* & in singulis ordinibus lege, quæ Episcopus ex Pontificali dicit ordinando esse sui muneris, primarii, vel secundarii; pro labore talium nihil exigi, vel accipi potest in pretium, vel locari operas illas; eo enim ipso quod officia sunt ordinis, verum est illud Rom 19. *Quomodo prædicabunt, nisi mittantur* Et verificatur id, sive fiant ex officio, sive delegatione, ut si Clericus Minorum prædicaret de licentia legitimi Superioris: nam vere uterque mittitur a Christo, dum mittitur a Superiore, primordialiter habente facultatem legendi actiones Ordinis, in *Instr Cler.* c. 21. n. 3. leges Ostiarium *percutere cymbalum, & campanam, aperire Ecclesiam, & sacrarium, librum aperire ei, qui prædicat.* Quia hæ actiones corporales fiunt etiam a non ordinatis ideo utpote corporales, non ut propriæ Ordinis, possunt locari. Ibidem n 6 Lectoris est *lectiones cantare* Ex dicta ratione ad id conducuntur Musici. Ex num. 8. Exorcistæ est *aquam in ministerio*

fun-

fundere, hoc est, in Missa lavandis Sacerdotum manibus. Ex n.10. Acolythi est, *ceroferarium ferre, luminaria Ecclesiæ accendere, vinum, & aquam ad Eucharistiam ministrare:* Ob dictam rationem hæc locari possunt, si non fiant ex officio. Cætera munia vendi nequeunt, quia requiritur missio, seu specialis deputatio: Docere authoritative importat missionem; quia est proprium Episcopi, & Diaconi: quare nequit accipi pretium pro labore docendi, dispensandi, delegandi, &c Ad summum in visitando possunt accipere debitam sustentationem: Docere non ex officio, non exigit missionem, quia Theologus laicus docet hoc modo: quare poterit locare operas suas, & exigere pretium. Si ex officio deputetur ad docendum Ecclesiæ Clericos, & pauperes, ad hoc accipiendo Prebendam Theologalem, tunc non potest recipere, neque pro labore, neque ut det vacationes, neque ut faciat lectiones. S. Th. a. 3. ad 3.

21 D Potestne aliquid accipi pro ingressu Monasterii?

M Simoniacæ sunt clancularia pactiones, & acceptiones, ut talis acceptetur in Ordine, Superioratu &c. Quæ autem palam exiguntur, ratione dotis. victus &c. stante præsertim consuetudine examinentur per suos Judices in foro fori S.Th ad 4.

22 D. Possuntne vendi, quæ sunt annexa spiritualibus?

M. Distingue: nam alia sunt annexa spiritualibus, quia dependent ideo sunt posteriora; v. g. beneficium; nam prius est esse Clericum, quam beneficiatum. Alia sunt annexa, quia ordinantur ad spiritualia; In his temporale prius est spirituali, ut vasa sacra: prius enim fiunt vasa, deinde consecrantur: Prius est villa, deinde Juspatronatus ad præsentandum Parochum Prima, nullatenus vendi possunt. Ad summum qui præsentat, vel nominat ad beneficium, juxta privilegia, antequam præsentet, vel nominet, de fructibus, ex pia causa potest assignare pensionem tertio sine causa non potest; multo minus potest retinere sibi pensionem, aut partem fructuum. Quoad secunda Jus patronatus non potest vendi, sed vendita villa transfertur & illud, quia fundatum super eadem Vasa consecrata, si frangantur, non amplius sunt sacra, & vendi possunt. Sepulturæ, altaria &c. venduntur quoad materiale anterius ad spirituale, si non augeatur pretium ex eo, quod sint sacra, neque vendatur jus, sed ut juspatronatus, venditis matertialibus altarium, sepulturæ &c. jus transfertur cum illis.

23 D. Licetne commutare spiritualia?

M. Canones, ut simoniacam prohibent commutationem beneficiorum absque licentia Superioris & causa: quare Religiosi, vel alii, non possunt pacisci, ut in electione sibi invicem, vel alteri dent votum. Licet permutare Reliquias, Agnos, ut hodie multi faciunt, offerentes pro uno benedicto ab Inn. XI. plures ab alio.

24 D. Committitne simoniam Prælatus conferens beneficium propter servitium sibi præstitum, propter preces porrectas ad ipsius favorem, vel quia laudatus fuit?

M. Utique: nam hęc omnia possunt æstimari pecunia; Viri nobiliores menstrue solvunt pro obsequiis etiam Cubiculi Præfecto: Multi promittunt pingues recompensationes Mediatori, ut sibi impetret Magistratum; alii pecunia conducunt, qui se laudent, & gloriosa facta conscribant: 1. Prælatus potest conferre beneficium inservienti sibi, ut est Episcopus, seu in utilitatem Ecclesię vel auxilium Ministrorum; nam per hoc obsequium redditur dignus; & si gratis inserviat, est dignior, quia in obsequium Ecclesiæ impendit personam, & pecuniam quam sibi potuisset comparare per obsequia: 2. serviens consanguineis Prælati (dum Ecclesiæ Ministri non sint) per hoc obsequiū non redd:tur dignus; 3. neque serviens Prælato in patrimonialibus. At si reperiat fidem, potest confidere, quod sit futurus Ecclesiæ fidelior, per consequens utilior, ac dignior, si conferatur beneficium ejusdem generis: 4. nequit conferri beneficium, ut exinde provisus consulat consanguineis providentis: 5. est simoniacum factum porrigentis preces pro indigno, quia *videtur principaliter intendere* contractum venditionis consistentem *in do, ut des*. Do enim preces, ut des beneficiū: 6. Committit simoniam mentalem, qui alias dignus, v. g. inserviens Episcopo gratis, intendit principaliter beneficium; Vide c.19.n.3.& seqq.

25 D. Quotuplex est Simonia?

M. Alia mentalis: alia realia: Mentalis est, quando quis in mente sua nihil alteri aperiens, intendit dare temporalia, ut obtineat spiritualia, vel e contra. Est grave peccatum, sed non subjacet pœnis Canonicis, ut de hæresi pure mentali c. 7. n. 4. Realis alia est aperta, & alia palliata. Aperta est, cum dicitur: *Promitto tibi centum, si mihi conferas, vel impetres tale beneficium.* Palliata est, quando utor aliis verbis; at in rei veritate volo dare, ut des: v. g. cum dicitur: *Ex gratitudine tibi conferam centum, si mihi conferas, vel impetres beneficium*: Gratitudo exprimitur clusorie; cæterum in rei veritate, volo conferentem movere, ut mihi ob lucrum, conferat beneficium: & ita est vere contractus: *Dabo, si dabis*. Ubi autem iste intercedit, est simonia.

25 D. Est etiam simonia confidentialis, & conventionalis?

M. Utraque est realis; Differunt, quod in ista juxta ethymologiam nominis, contrahunt, seu conveniunt partes, ut secuta provisione provisus habeat beneficium, & providens concordata. Confidentialis est, si providens confidit etiam in sola sua intentione, quod provisus faciet, quæ intendit, adeo ut illis opere completis adsit simonia realis, & subjecta pœnis omnibus, quibus illam subjecere Pius IV. & V. Per quas simonia confidentialis est: 1. si quis acceptat beneficium, cum pacto, ut quandocunque, aut quomodocunque debeat illud dimittere, redeat ad resignantem, aut cedentem: 2. est, esto non intercedat pactum, sed tantum dimittens intendat id: 3. si intercedat pactum, vel intentio ut supra, relinquendi, resignanti, vel alteri fructus beneficii, in toto, vel in parte: 4. si adsit pactum, vel intentio reliuquendi pensionem resignanti, vel alteri: 5. si providens de beneficio, adjiciat in conferendo (sive etiam in solum præsentando) conditionem tacitam, vel expressam, quod, *contra juris communis dispositionem*, provisus relinquet fructus, in toto, vel in parte, ad arbitrium Collatoris, vel alterius, n utilitatem providentis, vel alterius, vel etiamsi solam pensionem, quod significetur scripto, vel verbo tantum: 6. si exempto a solutione jurium Cameralium, vel Cancellariæ Apost. resignetur hodie beneficium, quod ipse post duos, vel tres menses iterum resignat, reservans sibi cum auctoritate legitimi Superioris, fructus, vel pensionem, quos, vel quam deinde confert in utilitatem primi resignantis: 7. si beneficiatus criminosus factus; vel irregularis, ante, vel post crimen, aut irregularitatem, dimittat beneficium, & ubi absolutus fuit a crimine: aut irregularitate, redeat ad illud. Has conventiones Pius declaravit, simoniacas; addiditque conjecturas, & indicia, quæ possunt inservire Judicibus ad probandum crimen. Ubi compareat pœnitens hoc gravi crimine innodatus, sæpius re lege Constit. ubi res non est clara, consilium require doctiorum.

26 D. Simonia estne ex suo genere peccatum mortale?

M. Utique: nam simoniacus nequit servare charitatem ordinatam; quia est maxima inordinatio, vendere divina, omnino invendibilia. Vide p. 1. c. 34. n. 6. Sed, & est in genere sacrilegii: nam abutitur rebus divinis.

27 D. Admittitne parvitatem materiæ?

M. Nullatenus: nam maxima est irreverentia vendere divina; & major, quo minori pretio venduntur, p. 1. c. 36. n. 5.

28 D. Adsuntne Censuræ in Simoniacos?

M. Per Extrav. Pauli II. *Cum detestabile*, Simoniaci, manifesti, sive occulti, principales, vel mediatores, ligantur excommunicatione reservata Papæ, si committatur: 1. in susceptione Ordinum: 2. in Beneficiis: 3. pro ingressu Religionis. Ab hac intra Italiam, & extra Urbem, neque Regulares possunt absolvere vi suorum privilegiorum. Vide p 1. c. 10. n. 6. Si sit commissa in suscipiendis Ordinibus, vel beneficiis, 2. simoniace ordinati sunt ipso facto suspensi, & si exerceant, erunt irregulares: 3. consequentes beneficium simoniacce, nullum jus acquirunt ad ipsum, vel ad fructus: Est omnino intrusus, & fructus percipit tanquam fur; obligatus in conscientia restituere; nec ulla præscriptione juvatur ad acquirendum valide fructus, vel beneficium. Imo ex Regulis Cancellariæ, quocunque alio modo nulliter obtineantur beneficia, jus acquirit ad illa, quicunque per triennium pacifice possidet. At si acqui-

quirantur simoniace, possessio, pacifica trium sæculorum neque sufficit ad fundandum jus: Hæc omnia repræsenta, non solum se accusanti de tali delicto, sed etiam iis, qui desiderant promoveri: nam sæpe desiderio obtinendi, & parum alias attenti ad Sacros Canones, deludunt seipsos. Major Pœnitentiarius cum omnibus suis facultatibus non habet jus ad convalidandum beneficii titulum ei, qui scienter per Simoniam acceptat, & quando ad illum recurrunt ordinati in vim beneficii, simoniace obtenti, repræsentantes, quod si dimittent ob simoniam occulte commissam, nullatenus poterunt sustentari, rescribit, quod ad se sustentandum, fiant Religiosi. Nulliter acquiritur beneficium, & fructus, esto provisus fuerit innocentissimus, quando ex parte conferentis intercessit simonia, & neque in hoc casu valet pacifica possessio triennalis, aut longior; quia factum est simoniacum, licet provisus acceptando non peccaverit. Tantum semper Ecclesia detestatur hanc pestem Ulterius qui accepit pecuniam, debet distribuere pauperibus, & provisus, qui promisit, debet etiam restituere perceptos.

29 D. Adsuntne Censuræ, contra alia peccata contrarie per defectum opposita Religioni, enumerata in hoc capite?

M. Aliquibus sacrilegiis imponitur excommunicatio in Bulla Cœnæ. §. 14. excommunicantur, qui sacrilegium committunt sibi assumendo judicium in causas spirituales &c. §. 15. qui committunt violando libertatem Ecclesiasticam ut ibi: §. 11. violando personas Cardinalium &c. §. 16. impediendo jurisdictionem Judicum Ecclesiasticorum, ut ibi: §. 17. usurpando, vel sequestrando bona Ecclesiæ, ut ibi: §. 18. imponendo Clericis onera ibi prohibita: §. 19. judicando criminaliter personas Ecclesiasticas contra tenorem Canonis: Vide alios. Extra Bullam Cœnæ excommunicantur violantes jurisdictionem Ecclesiasticam contra Constit. Gregorii XIV. offendentes Ecclesiasticos juxta c. *Si quis suadente* 17. q. 4. Violantes clausuram Monialium ad malum finem; Clerici participantes in divinis cum excommunicatis a Papa: qui sacrilege absolvunt sine licentia excommunicatos in Bulla Cœnæ Alia vide p. 1. c. 20.

30 D. Adsuntne Theses prohibitæ circa peccata hoc capite enumerata?

M. Circa sacrilegium perjurii habes c. 33. n. 16. Circa Simoniam adsunt 45. 46. & 47 Inn. XI.

31 D. Quas pœnitentias imponam pro hisce?

M. Indicia excommunicationis, suspensionis, aut privationis beneficii pœnam, peccatis, quibus est annexa. Ut pœnitentem ab omni simonia divertas, sufficiunt dicta num. 28. Ut a perjuriis, lege Catech. p. 3. c. 3. n. 7. Quia vero nostris temporibus plebs bibit juramenta, sicut aquam, totus sit ostendens non excusari a mortali juramenta falsa ratione parvitatis materiæ, promissoria, comminatoria, & execratoria esse falsa, si desit intentio, etiamsi emittantur solum ad terrorem; si adsit intentio occidendi &c. etiam pro uno instanti, apud Deum esse verum homicidii peccatum &c. dupliciterque peccari juxta c. 34. n 9 Cavendum omnino esse a juramentis, etiam veris, absque necessitate; nam fit inde consuetudo, per quam nos exponimus periculo jurandi falsa; Et ita peccamus peccato sacrilegii. Generaliter, quia hæc peccata procedunt ex irreverentia in Deum, & divina, juxta Rituale p. 1. c. 7. n 22. *dabis contrarias peccatis pœnitentias*, quæ maximam excitare possint reverentiam erga Deum, & divina.

CAPUT XXXVIII.

De virtute Pietatis, & Vitiis eidem oppositis.

1 POst Religionem, ordine Theologico explicanda esset virtus Pœnitentiæ tendentis ad destructionem peccati, ut est offensa Dei; De illa sufficienter dictum est p. 1. a c. 12. cum virtus Pœnitentiæ sit materia sacramenti: Restat innuere vitia opposita; per defectum Impænitentia, de qua c 4. nu. 12. Per excessum Pœnitentia Indiscreta. Circa hoc, nihil restat particulare; quare dicam de pietate.

2 Connumeratur virtutibus Justitiæ annexis, quæ reddunt debitum, sed non æquale: nam respicit principia nostri esse, quibus ut æquale redderetur, reddi deberet ipsum esse simpliciter, nam bene esse, divitem esse, &c. neque per quantitatem Geometricam, sunt proportionalia ipsi

esse simpliciter, quod a parentibus accipit filius. De hac S. Th q.101. præmittens, quod non aget in particulari de vitiis oppositis, quia hæ sufficienter innotescent ex consideratione ipsius.

3 D. Quid est Pietas?

M. Nomen Pietatis aliquando usurpatur pro dono Spiritus S. quo nos ut filii adoptivi colimus Deum. S Th a 1 ad 1 De hoc dono c.42.secundo:pro quocunque actu Misericordiæ. S Th ad 2. Tertio: stricte pro virtute,per quam *Sanguine junctis, patriæque benevolis exhibemus officium,& cultum*. S.Th.a.1 & 2. Nomine officii venit honor, & nomine cultus sustentatio Hinc ad pietatem spectant actus specie diversi,quia specie differunt honor, & sustentatio,& quia honor ipse,& sustentatio exhibentur per plures actus specie diversos propterea curabit explicari a pœnitente: nec enim sufficienter se accusat dicens: *Dehonoravi parentes*; nam est alia specie dehonoratio irrogata parentibus per violationem quinti præcepti Decalogi, alia per violationem sexti; quæ sunt peccata commissionis opposita pietati. Dic idem de peccatis omissionis: ex Catech. p 3.c 5.nu 10. honoramus parentes orando pro illis,& eorum voluntatem sequendo, ubi nihil obstat: Si ergo detur casus, quod ad utrumque obligemur sub mortali, & omittamus, necessarium est explicare, quem ex his omiserit Pœnitens. Id apparet multo magis in secundo genere actuum, qui consistunt in sustentatione: nam hæc importat præcipue septem opera misericordiæ corporalis; quare si ex cap.12.num.3. hæc specie differunt, etiam specie different omissiones; & ita peccator explicabit, quod ex illis opus in specie omiserit erga parentes.

4 D. Quæ objecta respicit Pietas?

M. Vide *Instr.Cler.* c.9.n.20. Hæc respiciens principium essendi, comprehendit objecta, quæ communicant in ratione hujus principii, nempe, parentes, patriam, consanguineos, affines usque ad quartum gradum. Sicut charitas fertur etiam in conjunctos amici, quia sunt aliquid ipsius Amici, ita Pietas fertur etiam in amicos conjuncti; quare aliquo modo respicit fœderatos suæ patriæ &c. Quia principium essendi est terminus relativus, ideo respicit utrumque terminum: quare filius pietate respicit patrem, & civis patriam; E contra Pater, & Patria respiciunt filium, & civem.

5 D. Ex n.3.Pietas habet duos actus, revereri,& sustentare, quis horum est principalior?

M. Respectu civis, & filii, principalior est revereri: secundarius sustentare: Ideo tunc obligor ad hunc ex pietate, quando aliàs obligor ex charitate: omittens subvenire violo utramque virtutem. Idem dic de cive respectu Patriæ in suo ordine: Pater e contra principaliter tenetur sustentare filium & illi providere ad omnem vitam: secundario honorare, signis tamen proportionatis, non eisdem, quibus filius honorat patrem.

6 D. Estne eadem specie Pietas in filio respectu Patris; & in patre respectu filii, in cive respectu patriæ; in consanguineo respectu consanguinei &c ?

M. Id non decidit S Th. Sed actus patris in filium distincti sunt ab actibus filii in patrem: actio enim & passio sunt in diverso prædicamento, & genere supremo; quare explicabis, an fuerit pater, seu agens, an filius,seu patiens, an subditus, vel Princeps, an consanguineus in linea ascendentiũ,cujus est agere, vel descendentium &c.

7 D. Pietas obligat ne sub mortali?

M. Nusquam possumus facere actus contrarios: Revereri autem tenemur in casu, quod habemus parentes; & quod omissio illis graviter præjudicaret: Pariter tenemur in casu necessitatis, quando ex charitate debemus eadem extraneis

8 D.Multę virtutes, obligantes in casu tantum, lege positiva obligant ad aliquos ex suis actibus; Ex c.2 a n.4. Ecclesia obligat ad actum externum fidei Ecclesiasticos: ex c 8 n 6 ad actum externum Spei: lege positiva obligamurne ad aliquos actus pietatis, ita ut omissio sit mortalis.

M. Patres, & filii reciproce tenentur in morte ad legitimam erga Ascendentes, juxta dispositionem legis: *nec potest*, inquit S.Th.suppl.q.57.a.1. ad 1. *pater sine culpa filium privare*. Sed hoc non est proprie peccatum omissionis: quia non peccat, si non condat testamentum, sed solum, si condens disponat contrarium: quare est peccatum commissionis: simplici omissionis

nis peccato peccaret, qui sciens patriam prodi, omitteret revelare; vel si quæ hujusmodi.

9 D. Quomodo vocatur vitium contrarie per excessum oppositum Pietati?

M. Vocari potest *Amor nimius consanguineorum*. In hoc explicando non immoror, quia placere consanguineis de se non est peccatum, & placere nimium non est peccatum contra pietatem, nisi fiant, quæ aliàs proh bentur: quare si quis, ut placeat patri, omittat sacrum in die festo, sufficit, si se accuset de omissione, nec tenetur acusare, quod omiserit, ut placeret patri, per se loquendo.

10 D. Quod est vitium per defectum contrarie oppositum Pietati?

M Impietas stricte dicta, per quam committimus aliquam irreverentiam in parentes &c. unde omnis injuria, cum irreverentia, si fiat in parentes, erit duplex peccatum; & poterit contingere, quod injuria fit levis; at quoniam irreverentia illi conjuncta est gravis, etiam erit mortale, v g. si quis in patrem (esto clam, & ab ipso inauditus) dicat: *Sis maledictus* absque animo Ex c 26 n 8 maledictiones absque animo sunt injuriæ leves: at mortales in filio propter gravem irreverentiam.

11 D. Estne peccatum impietatis, detrahere patri, ita quod filius detrahens peccet contra justitiam, & contra pietatem, teneatur id explicare?

M. Impietatis malitia consistit in irreverentia erga personam, quæ est principium essendi. Qui detrahit ex S. Thom 2.2 q 73 a 1 *videtur magis revereri, quam parvipendere; unde non directe infert nocumentum honori, sed famæ*. Ita non peccat contra pietatem furans a patre, sed bene peccans per rapinam Igitur observa, num injuria sit dehonorativa; si talis non est, non læditur pietas; si dehonorativa est, violatur.

12 D. Pater non tenetur revereri filium: nec peccat peccato impietatis?

M Pater primario, & omnibus modis non tenetur revereri filii: Ex pietate prohibetur facere injurias, quę dehonorant filium supra quam extendatur jus paternum.

13 D. Peccata contra Castitatem non dehonerant, nec erunt contra Pietatem, si committantur cum consanguineis?

M. Ex q. 114 verecundia est timor inhonorationis, & cum de peccatis contra castitatem maxime verecundetur homo, hæc sunt dehonorativa: & jure naturali omnis actus luxuriosus dehonorat, si fiat inter ascendentes, & descendentes directe; In cæteris gradibus ex præcepto Ecclesiæ, ut suo loco dicetur.

14 D Est ne unum specie peccatum impietatis?

M. Ex n 6. Pietas habet actus specie diversos: quare, & impietas; in qua item explicandum est objectum, an fuerit impius in patriam, patrem, matrem, fratres, sorores, consanguineos, affines &c pietas honorat principium essendi, & quia hi diverso modo respiciunt principium essendi, diversam specie deformitatem inducunt.

15 D Impietas estne peccatum mortale ex suo genere?

M Utique: nec enim possumus servare charitatem, nisi reddamus sanguine junctis, & patriæ quod debemus. Vide p.1.c.34 n.6.

16 D. Excusatur ne a mortali ex parvitate materiæ?

M. Ex n.11 deformitas impietatis non desumitur ab injuria ut tali, sed a dehonoratione; Hinc ex n.10. maledictio aliàs de se levis, prolata in patrem, dicta est peccatum mortale, quia dehonorat patrem. Honor potest esse magnus, & parvus: tolli potest graviter, & leviter; & excusabitur a mortali, si honor læditur leviter. At si, ut in castitate, actio minima, si graviter dehonorativa, tunc est mortale incæstus. Vide p.1.c.34.n.6.

17 D. Adsuntne Censuræ, contra committentes hujusmodi peccata?

M. Quia leges civiles, & Deus in Decalogo gravissime punit hæc peccata, & aliàs sunt in horrore hominum; unde raro committuntur, ideo non invenio censuras universales. Leges casus reservatos Diœcesi, in quibus ordinarie reservatur incæstus, & parricidium, eo ipso, quod reservatur omne homicidium?

18 D. Adsuntne Theses prohibitæ?

M. Extant 14 & 15 Inn. XI. tangentes impietatem filii erga patrem.

19 D Quas pœnitentias imponam peccanti contra pietatem?

M. Rari frequentant peccata gravia in

in patriam, utpote a Principibus punita gravissime. Raro parentes in filios, nisi quod sæpissime suo malo exemplo inducunt ad peccandum. Videmus pueros ignaros principalium fidei mysteriorum, qui tamen frequentant juramenta, blasphemias, maledictiones; Id, quia nunquam audiunt parentes loqui de rebus fidei; at semper jurantes, maledicentes, blasphemantes: Hos parentes increpa acriter. Totus etiam sis, ut filios componas ad debitam reverentiam. Optimum erit adolescentioribus consulere, ut confessi domum accedentes, deosculentur manus parentum, ipsisque veniam petant; primum etiam consulet facere, quoties ituri scholam, domo discedunt, vel redeunt, aut si cubitum eant in nocte; nec alia omittent, ut sancte observent quartum Decalogi præceptum, super quo lege Catech. p. 3. cap. 5.

CAPUT XXXIX.

De Observantia, Obedientia, & Vitiis oppositis.

1 Sicut homo tenetur honorare patrem, a quo habet esse, ita honorare illos, a quo habet operari. Habet operari ab iis, qui dirigunt homines, ut Magistri, Principes, Directores, Confessores, ut exercent officium Doctoris; & ita tenetur, quod non potest reddere æquale: scientia enim non potest recompensari proportionate per temporalia; unde ex c. 36. n. 20. nequit vendi; & hinc non tenemur Directoribus ex Justitia, sed ex virtute Pietati inferiore, quæ dicitur *Observantia*. Hæc duos actus, qui ex cap. 37. n. 3. competunt Pietati, exercet erga Directores.

2. In schola S. Th. quæritur, an contineat sub se plures specie. Observantia, per quam honoramus Sanctos in cœlo regnantes, & vocari potest Observantia Sacra, distinguitur a Politica, per quam honoramus viros excellentes in potestate, doctrina &c. An hæc subdividatur, ita ut alia sit, qua colimus, v. g. Confessores, alia, qua colimus Magistros, &c. non est congruum hæc disputare.

3 Per Observantiam colimus eos, qui nos dirigunt in operando. Hi sunt in duplici classe, alii in actu primo, alii in actu secundo. Directores in actu primo sunt habentes aliquam excellentiam doctrinæ, dignitatis &c. possuntque nos dirigere, sed actu non dirigunt, quia non præsunt: In actu secundo sunt qui præsunt, & quorum directionem tenemur sequi. Primis debemus observantiam, secundis observantiam, & obedientiam: ideo S. Th. examinat has virtutes post Pietatem, ut annexas Justitiæ.

4 D. Si tenemur revereri excellentiores, qui occidit virum doctum, v. g. committit duo peccata; contra justitiam, & contra observantiam?

M. Hi sunt excellentiores in aliquo genere, non simpliciter: quare duplex erit peccatum, si habeantur irreverenter sub ratione, in qua excellunt, quod ordinarie non contingit: si occido Petrum, quia est inimicus, non offendo, quia sit me doctior; sed occido, ut tollam a mundo ejus doctrinam, qua multi proficiunt, debeo tunc explicare. Qui docto contumeliam ingerit, tanquam sit indoctus, si contumelia sit gravis, tenetur explicare rationem contumeliæ secum importantis dehonorationem, & quod falso ignorantiam objecerit, ex his remanet explicata ratio irreverentiæ contra virtutem hanc, de qua S. Th. q. 102.

5 D. Quæ sunt vitia contrarie per excessum, & defectum opposita Observantiæ?

M. Sunt innominata, & S Thom. in titulo quæstionis ait, quod de illis *erit manifestum* intellecta Virtute, partibusque illius.

6 D. Quæ sunt partes Observantiæ?

M. S. Thomas nomine partium intelligit species infimas, de quibus n. 2. Nihil ibi dictum est de observantia sacra, quæ dicitur Dulia, & subdividitur in duas species, prima retinet nomen commune Duliæ, secunda dicitur Hyperdulia.

7 D. Per quid distinguuntur hæ duæ?

M. Dulia exhibet honorem Sanctis. Hyperdulia B. Virgini, per relationem Maternitatis terminatam ad personam Dei, cujus vocatur Mater. S. Thom. q 103.

8 D. Hæc virtus obligatne aliquando ad suos actus?

M. Ex

M. Ex par. 1 c. 34. n. 6. solùm illæ virtutes obligant, sine quorum actibus nequit servari charitas, ex c. 37. n 7. Pietas, ut defert honorem parentibus per se obligat solum in casu &c. non simpliciter. Loquendo de observantia sacra in Trident. sess. 25. decreto *de Invocatione* &c. declaratur esse simpliciter bonum, atque utile (non necessarium) invocare Sanctos, confugere ad illos, ob beneficia a Deo impetranda per Christum. Relege decretum agens etiam de reliquiis, & imaginibus. Et inter Catholicos, non habebis quid speciale commendandum erga Sanctos, quorum cultui sunt addicti. Ubi etiam vigent hæretici, lege Controversistas, ut possis docere, quid teneamur erga Sanctos.

9 D. Obligamur ne erga Sanctos ex præcepto Ecclesiæ?

M. Utique: ac 1. ad sanctificandos dies natalitios aliquorum, quibus debetur Dulia, & dies aliquot per annum, in honorem B. Virginis, cui debetur Hyperdulia: 2 ad plures actus tam Duliæ, quam Hyperduliæ Ecclesiasticos per recitationem Officii. Quotidie pluries invocatur B. Virgo in Officio per Salutationem Angelicam. Ad *Pretiosa* invocatur & ipsa, & Sancti omnes. Officium primæ Novembris, & per octavam est de omnibus Sanctis, etiam Angelis. Tamen iste Sanctorum cultus præcipitur materialiter, non formaliter; ut refertur in Deum: quare substantia actus est Sancti cultus, at sub ratione Religionis, & in ordine ad Deum: quare omittens factum in festo S. Jo: vel officium &c sufficit, si accuset omisisse sacrum, vel officium, etiam taceat, an fuerit officium Feriæ, vel Sancti &c. nec offendunt Duliam, sed Religionem. Vitia autem de se opposita Duliæ, aut Hyperduliæ sunt innominata, ut n 5.

10 D. Quid est Obedientia debita dirigentibus nos in operando?

M. Ex n. 3. alii sunt nostri Directores in actu primo; alii in actu secundo. Hi dirigunt per suum imperium, vel præceptum; & si sumus subditi, tenemur obedire, sequendo illorum directionem præceptivam. P. 1. c. 38. n. 7. data est distinctio inter legem, & præceptum, ac utriusque diversa obligatio, habenda ante oculos, ut scias, quando pœnitens mortaliter peccet in transgrediendo Superiori ordinationem. S. Th q. 104

11 D. Cum mortaliter peccando, semper transgrediamur præceptum, semper violamus hanc virtutem?

M. Violo obedientiam, quando negligo præceptum ut tale. Si non jejuno ob gulam, violo Abstinentiam: si comedo, quia nolo me subjicere præcepto, tunc pecco contra Abstinentiam, & Obedientiam. Vide p 1 c. 34 n 12.

12 D. Obligatne sub mortali Obedientia?

M. Utique: nec enim servat charitatem erga superiorem; Dominium in homines est majus bonum, quam dominium in res exteriores. Porro dominium importat, ut re subjecta possim uti pro libito voluntatis regulatæ per prudentiam: quare qui non obedit superiori, tollit hoc bonum.

13 D. Quid, ubi duo Superiores præcipiunt contraria?

M. Vide p. 1. cap 14. n 3 & S. Th. a. 4 5. & 6.

14 D. Obligatne virtus Obedientiæ pro aliquo tempore indeterminatæ?

M. Ponit actum externum præceptum: quare ex c. 2. n. 2. obligat solum, si extat præceptum.

15 D. Superior debetne multiplicare præcepta, ut in obediendo subditi meritum majus acquirant?

M. S. Th. q. 105 a. 1. ad 3. *Prælati*, inquit, *debent abstinere a multitudine præceptorum*: & 1. 2 q. 196 a 4 in lege nova ex S. Augustino dicit *esse moderationem attendendam, ne onerosa reddatur. Dicit enim Augustinus de quibusdam: Ipsam religionem nostram, quam in manifestissimis, & paucissimis celebrationum sacramentis, Dei voluit misericordia esse liberam, servilibus premunt oneribus, adeo ut tolerabilior sit conditio Judæorum, qui legalibus sacramentis, non humanis præsumptionibus subjiciuntur.* In Illa ep. 119 c. 19. præmiserat Augustinus. *Doleo, quia multa, quæ in divinis libris saluberrime apposita sunt, minus curantur, & tam multis præsumptionibus sit plena sunt omnia, ut gravius corripiatur, qui per octavas suam terram nudo pede tetigerit, quam qui mentem vinolentia sepelierit.* Sane pluries castigatur severius transgressio

gressio levissimæ regulæ, quam manifestum mortale. Vide, ne introducatur in lege Christiana mos Pharisaicus.

16 D. Quæ sunt vitia contraria Obedientiæ?

M. Oppositum per excessum, est innominatum: Oppositum per defectum vocatur Inobedientia: de hac S. Thomas q. 105. Aliquando accipitur privative, ut si quis præcipiatur facere eleemosynam, & non faciat: Aliquando contrarie, ut in dato casu, si cognoscens præceptum, habeat actum contrarium, quo contemnat. In utroque de se est peccatum mortale, sed in primo peccatum omissionis: In secundo commissionis.

17 D. Excusaturne a mortali ex parvitate materiæ?

M. Præceptum, est actus animæ non habens materiam, & indivisibilis: quare vel contemnitur in toto, vel in nihilo. Hinc non potest excusari ex parvitate materiæ inobedientia, sive sit omissio, sive commissio: quare quidquid minimum præcipiat Superior, si habeat veram rationem præcepti, est exequendum. Quod, præcipitur, aliquando habet materiam; & tunc si pars minima prætermittatur, ex parvitate materiæ excusabitur a mortali; v.g si cui præcipitur recitare Rosarium, omittat semel Salutationem Angelicam.

18 D. Adsuntne Theses prohibitæ circa Observantiam,& Obedientiam.

M. Innoc. XI. prohibuit 65. 66. 67. & 68. Molinos circa Obedientiam.

19 D. Adsuntne censuræ, contra peccantes peccatis, quæ opponuntur duabus hisce virtutibus?

M. In primo § Bullæ Cœnæ excommunicantur, qui *se a Romani Pontificis pro tempore existentis obedientia pertinaciter subtrahunt, vel recedunt*. In reliquis, ubi præcepta imponuntur, vide, num transgredientibus adjiciatur pœna.

20 D. Quas pœnitentias imponam violanti duas hasce virtutes?

M. Excommunicati, ut n. 10 non absolventur, nisi satisfecerint juxta Bullam. Ubi sine incursu censuræ quis peccavit, vide c.37. n.19 Ut accendat Pœnitentem ad amorem obedientiæ, Catech p. 3 5 a n. 7. totus est, ut cum aliis actibus erga Superiores, inculcet obedientiam.

CAPUT XL.

De Virtutibus Retribuentibus, & Vitiis contrarie oppositis.

1 Virtus habet rectificare hominem respectu principiorum, quæ dant esse, vel operari simpliciter, ut Religio erga Deum, Pietas erga parentes, Observantia, & Obedientia erga Superiores, & respectu principiorum, quæ dant esse secundum quid, qualis erga beneficia tum est benefactor, qui dat esse particulare, v. gr. esse divitem, honoratum &c. Duo esse possumus habere ab alio, bonum, & malum: Recipit bonum, qui beneficiatur: recipit malum, qui injuriam sustinet Utrique debemus reddere proportionate ad esse, quod accipimus Ideo virtutes retribuentes utrique sunt partes potentiales justitiæ: differenter tamen a virtutibus, jam enumeratis. Illæ respiciunt principia nostri esse, vel operari simpliciter, ideo in casu, juxta dicta, nos obligant simpliciter, seu sub mortali. Istæ respiciunt principia nostri esse secundum quid; ideò obligant secundum quid, non sub mortali, sed ex quadam decentia; convenit etiam, ut recompensemus beneficanti nos.

2 Idcirco parum sistemus in earum examine; Sed nihilominus aliquid est dicendum, quia ex Rituali part 1.c.7 nu.6. in Confessore *requiritur bonitas*. Hæc conflatur exercitio virtutum omnium; & exerceri possunt dependenter a judicio *per quandam connaturalitatem*. At plurimum confert judicium *per rationis inquisitionem*. Insuper adsunt complures, qui petunt dirigi super exercitio virtutum, etiam non obligantium ad mortale, convenitque illos in confuso saltem instruere, & scire, unde harum ampliorem notitiam possint accipere.

3 Virtutum retribuentium, alia vocatur gratitudo recompensans benefactorem; alia vindicatio recompensans malefactorem. De prima, vitioque opposito S. Thom. quæst. 106. & 107. De secunda quæst. 108

4 D. Quid est Gratitudo, sive gratia?

M. Est virtus inclinans beneficiatum ad re-

recompensandum suo loco, & tempore Benefactores pro beneficio. S. Th. q. 106. art. 1.

5 D. Qui sunt actus gratitudinis?

M. Quinque: Primus, est *æstimatio beneficii accepti*, principaliter ex affectu beneficantis: Secundus, *benigna acceptatio* per quam honoratur benefactor: Tertius, *Gratiarum actio*: Quartus, *grata commemoratio*, intra nos, & cum aliis, ubi se offert occasio: Quintus. *Recompensatio* re, obsequiis, vel precibus ad Deum. Primi quatuor ex S Th. a. 3. debent incipere statim: ultimus in re debet attendere circumstantias, ne videatur redditio ex Justitia. Hic ultimus debet semper ex a. 5. tendere, ut pro posse reddat benefactori aliquid majus, quam acceperit, servatis tamen circumstantiis personæ, loci, &c.

6 D Quæ sunt vitia contra Gratitudinem? ....

M. Vitium per excessum est innominatum. Vitium per defectum vocatur *Ingratitudo*, de qua q. 107. Habet sex actus. Primus, est *non retribuere beneficium*: Secundus, *dissimulare non agendo gratias*; Tertius, *oblivisci & nolle agnoscere*: Quartus, *Retribuere mala pro bonis*: Quintus, *vituperare beneficium*: Sextus, *beneficium reputare pro maleficio*. Quia gratitudo de se non obligat ad mortale, ideo neque hi actus oppositi de se sunt peccata mortalia, sed sæpè procedunt ex animo aliàs mortaliter peccaminoso, & disponunt ad plura mortalia: quare Reos acriter objurga.

7 D. Quid est Vindicatio?

M. Pars potentialis Justitiæ, distincta a Justitia Vindicativa, quæ est pars subjectiva, & de qua c 20. Hæc enim est in habente jurisdictionem: Illa potest etiam esse in privato (dummodo, ut cap. 20 n 3. non se extendat ad inferendum malum injurianti: nam hic actus externus est proprius Justitiæ Vindicativæ) & in eo consistit, quod ex honestate reperta in satisfaciendo injuriam, quis amet hanc satisfactionem, seu recompensationem proportionatam. Sed paucissimi, & forte nulli reperiuntur, qui ex hoc honesto motivo ament reparationem injuriæ Non odiunt injuriam; sed personam injuriantem, quod est contra charitatem; ideo vix potest exerceri hæc virtus. Adde quod est imperfectior charitate, nec obligat ad suum actum. E contra Charitas urget nos ad suum quemque actum perfectiorem. Ideò totus esto, ut pœnitens relinquat hanc actum internum Vindicationis ei, cujus est exercere externum, nempe, Deo, qui dixit Rom. 12. *Mihi vindicta: ego retribuam.*

8 D. Quæ sunt vitia contra Vindicationem?

M. Ex S.Th art. 2. ad 3. vitium per defectum vocatur *remissio*; dum quis minus quam debet, amat recompensationem injuriarum. Vitium per excessum vocatur *Crudelitas*; dum quis amat injurias recompensari plus, quam debet. Crudelitas etiam vocatur vitium oppositum per excessum Clementiæ: sed illud amat pœnas externas, ut tales: Istud pœnam, ut satisfactivam, sed excedit volendo pro satisfactione plus, quam debeatur.

CAPUT XLI.

De Veracitate, ac Vitiis eidem contrarie oppositis.

1 POst quinque virtutes annexas Justitiæ, sed ab ea deficientes, quia non reddunt æquale, explicata est Gratitudo reddens æquale, sed non rigorosè debitum, debet 1. succedere Veracitas, pariter, ut Gratitudo, reddens æquale, non debitum rigorosè; De hac & vitiis oppositis S Th q. 109. ad 114

2 D In quo consistit Veracitas?

M Verax, est talis in mente, qualem per voces, & signa externa (in his locum habent principaliorem voces, institutæ solum ad significandum) se exhibet esse: Non teneris te exhibere, qualem te esse Petrus scire desiderat, v. g. petit a te, utrum comederis, non es mendax, si taceas ueque si respondeas aliud disparatum, v.g. *hac nocte dormivi*. Soli Superiori legitime interroganti teneris respondere; Nec dico, quod Petro interroganti, an comederis poma, sis mendax, si tantum respondeas. *Comedi*, nihil addendo de pomis: Nec dico, quod sis mendax, dum Petro coram multitudine petenti, an habeas domi enses, ex circumstantiis cognosciis illud interrogare de ensibus aleatoriis, respondes te non habere enses, esto tota multitudo accipiat illud

illud nomen in propria significatione: Nec dico, quod nequeas ænigmatice, metaphoricè, aut mysteriose loqui, dum tamen ex antecedentibus, vel consequentibus appareat per signa externa hæc tua intentio interna, sed dico, quod teneris esse talis in mente, qualem te esse illi, cui loqueris, ostendunt voces, & reliqua signa externa, quæ adhibes, adeo ut signis externis correspondeat mens interna.

3 D. Licetne ex causa urgentissima uti æquivocatione, aut restrictione mentali?

M. Nonnulli docebant, quod liceret restrictio mentalis, & ex causa justa in loquendo uti amphibologiis: Addebatur causam justam esse, *quoties id necessarium foret, aut utile ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis, ita ut veritatis occultatio censeretur tunc expediens, & studiosa*, sed Innoc. XI. damnans 26. Thesim, declarat, quod utens mentalis restrictione in juramento *mentitur*; & 27. quod causæ illæ non sufficiunt ad rectum usum amphibologiæ. Extra hos casus cuique licitum est docere, quod magis congruum judicaverit rationi. Qua motus credo in nullo casu licitam esse restrictionem mentalem, aut æquivocationem. Quoad primum sic arguo. Ex Innoc. XI. ut supra, *mentitur*, qui utitur mentali restrictione in juramento, nec fit mendacium per juramentum, sed præsupponitur, & divinum nomen invocatum confirmat illud, ut c. 34. num. 2. Porro mendacium est ita intrinsece malum, ut nulla possit honestari causa, etiam urgentissima. Quoad secundum: Omnes ultro concedunt, amphibologiam, seu æquivocationem absque causa esse illicitam; & ex Inn. esse illicitam in casibus 27. prop. prohibitis: Inde sic arguo: Tales æquivocationes illicitæ, & peccaminosæ, sunt certe contra aliquam virtutem, nec potest assignari alia virtus, cui opponantur, nisi Veracitas. Peccatum oppositum per defectum Veracitati, est mendacium intrinsece malum; ita, quod neque potest honestari ex causa salvandi totum mundum. Hinc mihi videtur illicita omnis æquivocatio.

4 D. Innumera exempla, pro æquivocatione, aut restrictione mentali opinio contraria congerit ex S. Scriptura, vel ex Sanctis?

M. Scripturam si nequis explicare, recurrere ad mysterium (cujus *multiplicatio non facit æquivocationem* ex S. Th. 1. p. q. 1. a. 10. ad 1.) juxta regulam Augustini, & Patrum, quod quæ in Scriptura videntur rationi non congruere, sint mystice intelligenda. Addit S. Th. q. 110. a. 3. ad 3. *In Sacra Scriptura, ut Augustinus dicit, inducuntur aliquorum gesta, quasi exempla perfectæ virtutis, de quibus non est æstimandum eos fuisse mentitos; Si quæ tamen in eorum dictis appareant, quæ mendacia videantur, intelligendum est ea figuraliter, & prophetice dicta esse... Quidam vero commendantur in Scriptura, non propter perfectam virtutem, sed propter quandam virtutis indolem, quia apparebat in eis aliquis laudabilis effectus, ex quo movebantur ad quædam indebite facienda; & hoc modo Judith laudatur, non quia mentita est Holoferni, sed propter affectum, quem habuit ad salutem populi.* Tamen antequam damnes, considera bene omnia in particulari: Athanasius satellitibus se quærentibus respondit Athanasium *non longe abesse*, verissimum erat in sensu litterali, & illæ voces externæ significabant ex se, quod erat in mente, licet satellites male intelligentes decepti fuerint, sed non per æquivocationem, aut restrictionem mentalem Athanasii.

5 D. Quot sunt actus proprii Veracitatis?

M. Primus est amare veritatem in suis dictis, vel factis, quæ sunt signa, ut n. 6. secundus nihil significare contra id, quod habetur in mente. Hoc est præceptum negativum obligans semper, & ad semper (cujus violatio tamen de se non est peccatum mortale, quia hæc virtus ex n. 1. non obligat debito rigoroso); tertius patefacere judicium suæ mentis, ubi aliàs tenemur: quartus quoad futurum, & in executione, ut exequamur, quod promisimus, si concurrant debitæ conditiones. Neque obligamur sub mortali ad hunc actum per se loquendo, nisi ex vi alterius virtutis, ut quando promissio est utrinque acceptata; vel læderetur justitia distributiva, substituendo minus dignos: nam tunc transit in materiam Justitiæ.

6 D. Quæ sunt vitia contraria Veracitati?

M. Vitium per excessum est innomina-

tum-

tum. Vitium per defectum, est in duplici genere, sicut in duplici genere sunt signa: Utimur, & dictis, & factis, cum hac differentia, quod voces ex sui natura sunt inventæ ad significandum: facta non ex sui natura, sed ex relatione particulari hominis inducuntur ad significandum.

7 D. Quomodo vocatur vitium, quatenus utimur verbis?

M. Mendacium; & 1. dividitur in jocosum, officiosum, seu utile, & perniciosum. Jocosum est, quando joci gratia mentimur: Officiosum, quando mentimur pro salute alicujus: Perniciosum, quando mentimur in damnum. Hoc ultimum, quia damnosum, opponitur aliis virtutibus; quare ex suo genere est mortale, nisi excuset parvitas materiæ: 2. alia divisione mendacium generaliter sumptum dividitur in Ironiam, & Jactantiam: Ironia (non quæ est Rhetorum figura) est, quando quis dicit minus, quam debet, ut si Minister obligatus dicere Pontifici qualitates omnes promovendi, dicat unicam; Jactantia est, quando quis dicit plus, quam debet. Utraque potest esse jocosa, officiosa, & perniciosa.

8 D. Quomodo vocatur vitium, quando utimur factis, tanquam signis?

M. Simulatio. Si aeri expono vestes itineri proprias, ne tinea corrodat, non simulo, quamvis alii decipiantur credentes me itineraturum: non simulo, quia habeo finem honestum. At simulo, si exponam, ut id alii credant. Ergo, facta non sunt simulatoria, nisi ordinentur ut signa decipiendi. Voces, etiam si non ordinentur ad decipiendum, imo etiamsi ordinentur in bonum, & utilitatem, (ut mendacia officiosa) sunt vere mendacia. Quia facta de se non sunt signa; sed dicta sunt unice signa, nec ad aliud sunt instituta, nisi ad significandum; quare ubi utor illis ad aliud, jam deordino a sua institutione; & sic pecco; nam peccare nihil est aliud, quam deordinare.

9 D. Quot sunt species simulationis?

M. Alia nomine communi dicitur simulatio, alia Hypocrisis. Hæc simulat se habere sanctitatem, quam non habet. Si quis communicet in peccato mortali, etiam eo, quia contemnit sacramenta, vel quia discredit Christum esse sub speciebus panis, gravissime peccat, & in secundo casu, est hæreticus: at non Hypocrita; Erit, si communicet volens, quod ex communione, tanquam ex signo, videntes arguant ipsum esse justum, quando non est.

10 D. Hypocrisis estne peccatum mortale?

N. Ex S. Th. q. 111. a. 3. eadem ratio est de mendacio, simulatione, ac hypocrisi: nam hæc tria opponuntur veracitati, quæ non obligat de se sub mortali: Sed notat per hypocrisim importari duo, defectum sanctitatis, & simulationem. Qui quoad primum, ita deficiat a sanctitate, seu justitia, quod non curet se justificare, quando tenetur, peccat mortaliter. Hoc modo accipitur nomen Hypocritæ in S. Scriptura; sed in rigore scholastico Hypocrisis formaliter completur in secundo: quare ex suo genere non est mortale; sed judicabitur ex adjuncto, ut si sanctitatem simulet ad falsam doctrinam seminandam, vel ut obtineat beneficium, & modo sit indignus.

11 D. Adsunt ne Theses prohibitæ circa veracitatem, & peccata opposita?

M. Extat 27 Inn. XI & hanc virtutem tangunt 24 25 26 & 28.

12 D. Quas pœnitentias imponam violanti hanc virtutem?

M. Veracitas inservit pro materia plurium aliarum virtutum, v. g. Justitiæ, si Testis, vel Reus interrogetur: Religionis, si dicta confirmentur Juramento. Cautus igitur esto, ubi pœnitens dicit se mentitum. Ex hoc veluti genere interroga species, præsertim a mulierculis, quæ mendacio addunt juramentum. Motiva, ut pœnitens inducatur ad odium perjurii, vide c. 16 n. 31 Unde induci possit ad odium mendacii, in judicio, sive extra, hauri ex Catech. p. 3. c. 9.

CAPUT XLII.

De reliquis duabus Virtutibus annexis Justitiæ, scilicet, Affabilitate, ac Liberalitate, Vitiisque oppositis.

1 Virtus non solum ordinat hominẽ, ut non decipiat proximum (quod fit per veracitatem) sed etiam ut ei convivat, qualiter docet, cum sit animal sociale.

ciale. Porrò ex Arist. 8. Ethic. c. 5 *Nullus per diem potest morari cum tristi, aut non delectabili*: Virtus ad id inclinans proprie vocatur *Affabilitas*, de qua cum vitiis oppositis S. Th. q. 114. 115. & 116. Annectitur Justitiæ, quatenus respicit proximum, sed deficit a vera ratione justitiæ, quia Affabilitas non dicit debitum rigorosum: quare nec ex genere suo obligat ad mortale.

2 D. Quos actus habet Affabilitas?

M. Non est assignare actus determinatos, in genere dici potest, quod homo non debet esse nimis asper, neque nimis jucundus in conversando. Debet considerare personas, tempora, loca, statum &c. Aliter debet se gerere cum amicis; aliter cum extraneos prima vice alloquitur. Circa statum: aliter oportet conversari Religiosum, aliter Sæcularem, aliter Histrionem, aut Mimum. Circa tempus, aliter se gerere in honestis recreationibus, aliter in Choro, aliter in villis. Contristabit, quando erit opus proximum ad bonum illius, exemplo Apostoli 2. Cor. 7. *Si contristavi vos, non me pœnitet*, præsertim Confessor Monialium meminerit illud Eccl. 7. *Filiæ tibi sunt, serva corpus earum, & non ostendas hilarem faciem tuam ad illas*: quod maxime servabit in Confessionali: dæmon enim ab his incipit, ut ducat ad pejora. Idcirco cavebit ab omni verbo, & actu minus decente sanctitatem tanti sacramenti, memor, quod de quolibet verbo minùs honesto potest, & debet denunciari tanquam Sollicitator.

3 D. Quæ sunt peccata contra Affabilitatem?

M. Oppositum per excessum est, quando quis plus quam decet (habita ratione loci, temporis &c.) vult in conversatione delectationem afferre proximo; Et si fiat ob utilitatem, quam sibi inde sperat, dicitur *Adulatio*; si ob delectationem, quam experitur in placendo, dicitur *Blanditia*, seu *Blandimentum*. Oppositum per defectum vocatur *Litigium*; quo verbis non veremur contristare, plus quam decet proximum Si hoc in verbis oriatur ex defectu charitatis unientis animos est Contentio, de qua c. 14 nu. 9. si ex solum, quod non curo contristare proximum, opponitur Affabilitati.

4 D. Quid sunt Liberalitas, & vitia opposita, de quibus S. Th. q. 117. 118 & 119.

M. S. Aug. l. 2. de lib arb. c. 19. ait pertinere ad virtutem bene uti his, quibus possumus male uti; Hinc distinguuntur diversæ virtutes, quia diversis rebus male, vel bene possumus uti. 1. Virtus Fidei, quia possumus bene, vel male credere. Credit male, qui credit aliquid ut revelatum a Deo, quod non est, vel e contra: 2. Spes quia possumus bene, vel male sperare, præsumendo plus quam deceat de Misericordia, & Omnipotentia Dei &c. Eodem modo differe de reliquis. Cumque pecunia, & bonis externis bene, vel male possumus uti, ideo Philosophi, ac Theologi Morales agnoscunt Liberalitatem, ut Virtutem, qua inclinamus ad bene utendum pecunia (quo nomine veniunt omnia bona, quæ pecunia possunt æstimari) Ex duplici capite annectitur Justitiæ: 1. quia est ad alterum: 2. quia est circa res exteriores, ut Justitia; & deficit ab ea etiam ex duplici capite: quia Liberalis non respicit debitum alteri, sed quod est conveniens sibi; nec enim donat juxta necessitatem beneficati, sed juxta propriam commoditatem; 2. quia non attendit debitum rigorosum, sed convenientiam.

5 D. Qui sunt actus proprii Liberalitatis?

M. Ex S. Th. q. 117. a. 3. ad 3 primus est moderari passiones internas circa pecuniam, ut, neque nimis, neque minus appetatur, quæratur, retineatur, aut profundatur: secunda, inter externos principalis; ut effundatur in usum proximi, tertius, ut expendatur in usum habentis ipsas; hic debet præcedere alium tempore, sed ille, utpote perfectior, respectu virtutis est principalior, maxime, quia supponit unumquemque sibi providisse, ut decet: nec enim esset verus actus virtutis, si quis, quando debet, oblivisceretur sui, ut provideret aliis: quartus est, mediis licitis, & convenientibus cujusque statui, providere, & conservare pecunias ad effectum expendendi, & erogandi. Art. 4. ad 3. ponit duos versus explicantes naturam Liberalis,

Si quis in hoc mundo vult multis gratus haberi,
Det, capiat, quærat, plurima, pauca, nihil.

quare

quare debet curare fructus suarum possessionum, sed nihil ab aliis petere.

6 D. Quod est vitium contrariæ oppositum per excessum Liberalitati?

M. *Prodigalitas* habens magis dare, quam deceat, attentis circumstantiis. In hoc excedit, & deficit in retinendo, seu conservando: nec enim conservat, quando debet. S.Th q. 119. Hæc de Prodigalitate sufficiunt: In facti contingentia sæpe conjungitur peccatis mortalibus, & præsertim contra Castitatem. Vide ergo, ad quem finem prodegerit sua, ut habeas perfecte statum Pœnitentis.

7 D. Quomodo vocatur peccatum per defectum oppositum Liberalitati?

M. Avaritia, quæ deficit in dando,& excedit in retinendo.S. Th. q. 118 Neque hoc ex genere suo est mortale, ut p. 1.c.34. n. 6. si non sit conjuncta violationi virtutis obligantis ad mortale, quod ordinarie contingit, ideo exquire, num nimis excedendo in amore, ac retentione pecuniæ, violaverit justitia, negando, aut differendo mercedem operariis, charitatem, retinendo sua in necessitate proximi. Præterea ex Avaritia, ut Vitio Capitali, habent ordinarie oriri plura vitia. Quære prudenter illa.

8 D. Quæ sunt filiæ Avaritiæ?

M. Prima est *Proditio*, ut ex avaritia Christum Judas prodidit, & importat plusquam unum specie peccatum: Injuste enim proditur patria, amicus &c. unde simul involvit injustitiam, & fraudem contra personam: Secunda *Fraus*. Ex c. 16 nu 5. Fraus consistit in factis, & est genus comprehendens fraudem, de qua ibi, & fraudulentiam in emptione,& venditione, de qua c. 27. n. 3. Tertia *Fallacia*, seu Dolus consistens in verbis, de quo cap. 16. n. 5.&c 40 n. 7 Quarta *Violentia* de qua c. 24.n. 8 Quinta *Perjurium*, de quo c.36.n. 9. Sexta *Inquietudo* includens duo genera peccatorum, Sollicitudinem temporalium, & Sollicitudinem futurorum, de quibus c. 16 n.7.& 8. Septima *Obduratio contra Misericordiam*, seu Obstinatio; Continetur sub quarta ex blasphemiis in SpiritumSanctum adductis c.4 nu. 12. Nam ibi dicitur Obstinatio in omni genere peccati, & hic specificatur Obstinatio contraMisericordiã peccatum dono Sapientiæ oppositum, & omnino inhumanum, esto enim humanum sit aliquando non misereri, bestiale tamen est obfirmare animum contra Misericordiam.

9 D. Quas pœnitentias imponam se accusanti de peccatis contra prædictas virtutes. Affabilitatis, & Liberalitatis?

M.Motiva ad primam collige ab excellentia charitatis fraternæ, ut Cateh.p. 4 c. 9. à n.14 ad 18. Vitia opposita liberalitati redargue ex necessitate faciendi eleemosynam, ut ibidem p.3.c 8 à num.16. Contra prodigalitatem considera n. 19.

CAPUT XLIII.

De Dono Pietatis correspondente Justitiæ.

1 TRiplici adhuc quęstione S.Th. integrat tractatum de Justitia, Virtutibusque annexis. In 120 agit de Epicheja de qua c. 18. n. 3. quia est pars subjectiva Justitiæ legalis; quare simul cum hac fuit tractata. In 122. de præceptis Decalogi, quæ continent materiam Justitiæ, cæterum quę nos obligent virtutes sub pręcepto,& ad quos actus,& quos prohibeant, dictum est suis locis. Unde restat dicere circa donum Pietatis, de quo q. 121.

2 D. Quid est Pietas, donum?

M. Habet respicere Deum: ut Patrem nostrum, qui nos lavacro regenerationis adoptat in filios, ut simus hæredes Dei, & cohæredes Christi. Nulla virtus Moralis habet colere Deum ut patrem: Religio colit ut Creatorem, & Dominum: Pater sit nobis per charitatem, quæ diffunditur in cordibus nostris per Spiritum Sanctum; Et habemus posse Deum colere ut patrem ex dono Spiritus Sancti, quod vocatur Pietas. Ut ex virtute Pietatis tendimus in omnes conjunctos patri danti nobis esse filii; sic ex dono Pietatis respicimus omnes conjunctos Deo in ratione filii adoptivi, quos consideramus ut fratres, præcipue Sanctos ita Deo conjunctos, ut jam actu, & inamissibiliter possideant plenitudinem hæreditatis.

3 D. Qui fructus, & Beatitudines correspondent huic dono?

M. Ex fructibus directe correspondent quintus, & sextus nempe, *bonitas* accepta

pro benevolentia, & *benignitas* pro beneficentia. Indirectè octavus, nempè, *Mansuetudo*. Circa beatitudines ponderanda est Angelici reverentia singularis erga suum Magistrum Augustinum. Ordine scientifico deberet correspondere quarta, & quinta; *Beati qui esuriunt, & sitiunt justitiam &c. Beati misericordes &c* sed ut sequatur Augustinum, ponit eidem correspondere secundam, nempè, *Beati mites &c.* Hi sunt perfecti actus doni Pietatis.

2 D. Affer peccata opposita?

M. S. Th. meminit q 159. a. 2. ad 1. solum unius peccati dono Pietatis oppositi, quod est *Crudelitas*. Ex p. 1. c. 34. n. 8. peccata bestialia, & inhumana opponuntur donis. Pietas correspondet Justitiæ, Virtutibusque annexis: quare peccata his opposita, si veluti sint brutalia, erunt contra donum. Tale erit forte peccatum quo quis occidit mercenarium, qui petit à se mercedem sui laboris, ut hodie vivat, cùm debitor commodissimè possit solvere. Contra Religionem si quis verè credens Christum contineri sub speciebus Eucharisticis, ut illum injuriaret, canibus Eucharistiam manducandam projiceret, & supersedeo alia explicare. Nam peccata brutalia erant innominata toti Philosophiæ Morali Gentilium: & erubesco me Theologum supponere inter fideles peccata, quæ nec Ethnici poterant cogitare. Ut ut sit, ideò si rarissimè contingunt, sunt supra sphæram hujus operis.

CAPUT XLIV.

De Fortitudine, ut est Virtus, & Donum, Vitiisque oppositis, Tertia Virtute Cardinali, & Dono Spiritus Sancti, Vitiisque oppositis.

1 POst virtutes Theologales, necnon Cardinales, Prudentiam in intellectu, & justitiam in voluntate, progredior ad Fortitudinem & Temperantiam moderativas passionum, quia omnia ferè peccata experimur oriri ex harum inordinatione, quibus appetitus sensitivus excitatur, & trahit voluntatem ad suum objectum taliter, ut, passione extincta, sæpè stupeamus, & gemamus nos adeò fuisse debiles; & tunc diffundimur in mille proposita potius in posterum moriendi, quàm peccandi, sed reviviscente passione relabimur; Id quia virtute non didicimus moderari passiones. At quomodo Magister Moderationis erit Confessor, qui penitus ignorat, quomodo moderandæ veniant, carens judicio *per quamdam connaturalitatem*, quia in se non moderatur; & judicio *per rationis inquisitionem*, utpotè qui non attingit scientiam Fortitudinis, & Temperantiæ.

2 D. Istæ virtutes ambæ ne indiscriminatim moderantur quaslibet passiones?

M. De Temperantia dicetur suo loco: Fortitudo moderatur quinque passiones Irascibilis, nempè, Spem, Desperationem, timorem, Audaciam, & Iram, de quibus p. 1 c. 32. n. 4.

3 D. Quid est Fortitudo?

M. Nomine fortitudinis 1. accipiunt quandoque Patres firmitatem animi in quolibet opere virtuoso. In hoc sensu non est specialis virtus, sed generalis conditio virtutis. Nam quælibet ex sui natura habet firmiter operari: quòd homo deficiat aliquando, non ex defectu virtutis procedit, sed ex hominis mutabilitate. S. Th. 2. 2. q 61. a. 4 & hic q 123. a. 2. secundò: importat firmitatem animi ad sustinenda, & repellenda quædam pericula graviora. Hoc modo est tertia Virtus Cardinalis, habens sub se alias virtutes distinctas, & annexas, ut de Justitia fuit ostensum; & distinguuntur juxta diversa in gravitate pericula sustinenda, & repellenda. In hoc sensu de hac agit S Thom. à q 123 ad 141 simul explicans fortitudinem; prout est donum Spiritus Sancti. 3 accipitur pro virtute nobilissima inter moderativas motuum Irascibilis; & hæc una specie tantùm; de illaque S. Th. q 123. & 124.

4 D. Quomodo dignoscitur excellentia virtutis hujusce?

M. Præ omnibus maximè timere debemus pericula mortis; quare nobilissima est virtus, quæ habens ita moderari passiones circa hæc pericula, ut ob bonum virtutis aggrediamur magna, vel substineamus, etiam cum periculo vitæ, facit ne nimis timeamus mortem: & moderatur audaciam, ne aggrediamur, plus quàm dictet ratio. Porrò se morti exponere ob bonum virtutis, utpotè difficile, est etiam valdè nobile, sed adhuc dari potest aliquid excellentius:

tius: qui se morti exponit, ut charitative subveniat peste infectis; quia hoc est valde difficile, etiam est valde bonum: sed, quod maximè refugiunt homines, est, si cogantur pati, & præcipuè mortem, eo, quia sequuntur virtutem. Qui suis peccatis promeretur mortem, virtuosè illam acceptat, & virtuosus Parochus, qui videns imminere sibi mortem, si suum exerceat officium erga infectum peste, contemnit, ne desit suo muneri, sed virtuosissimum est, si se exponat morti eo, quia hostes nolunt illum exercere suum officium, quod agnoscunt, esse virtuosum. Hic igitur actus, utpotè nobilissimus, est proprius fortitudinis, quæ primum locum obtinet inter virtutes moderativas Irascibilis.

5 D. Quæ est materia Fortitudinis?

M. Remota, sunt pericula mortis imminentia ob bonum virtutis ab eo, qui apertè dimicat contra virtutem, quia sequimur virtutem. Quare fortitudo exercetur in bello: quo nomine venit omnis impugnatio etiam privata, ob sequendam virtutem; & si sit fortitudo Christiana, versatur circa pericula mortis imminentia ob bonum virtutis Christianæ, annexæ fidei, quatenus omnis Christiana virtutis est quędam protestatio fidei. Materia proxima sunt quinque passiones Irascibilis, sed principaliter moderatur Timorem, & Audaciam, quæ magis proximè concurrunt ad actus principales Fortitudinis.

6 D. Qui sunt hi actus principales?

M. Sunt duo: aggredi pericula mortis ob bonum virtutis; & eadem sibi imminentia sustinere usque ad mortem. Hic est principalissimus: Ecclesia recognoscit, qui hunc eliciunt, uti veros, & proprios Martyres, etiamsi miraculosè non sequatur mors, dummodo talia sint pericula, ut hic, & nunc, nata sint inferre mortem. Dicuntur aliquando Martyres, qui subvenientes peste infectis ex charitate, mortui sunt, ut in Martyrologio 28. Februarii. Colitur quasi Martyr S. Lucas; *qui crucis mortificationem jugiter in suo corpore, pro divini nominis honore portavit*. S. Martini anima dicitur *martyrii palmam non amisisse, & si eam gladius persecutoris non abstulerit.* Hi, habuerunt actum internum fortitudinis excellentissimum, sed non externum sustinendi mortem. Cujus gravitate, aliquando voluntas retrocedit, ut habentes propositum non peccandi, ex tentatione retrocedunt. Nec item colitur ut martyr S. Chrysostomus: Utique obiit ob vexationes sibi inflictas; At quia Imperator illum vexabat, credens reum, ex malis suggestionibus inimicorum, non impugnabat illum formaliter, quia sequeretur bonum virtutis, sed ex ignorantia facti, credebat se justè impugnare.

7 D. Ad quam virtutem spectabat horum sustinentia?

M. Ad Patientiam, de qua c. 46.

8 D. Ad quam virtutem spectabat sustinentia Christianorum exiliatorum, quia erant Christiani?

M. Ad fortitudinem: Et si tales erant ærumnæ, ut inde sequeretur mors illarum vi, erat actus perfectissimus fortitudinis. Si non tales, erit magis, vel minus perfectus, juxta majorem, vel minorem gravitatem periculorum, quæ patimur ob bonum virtutis.

9 D. Quid dicam de Militibus in bello?

M. Contra Tyrannum invadentem, quia odio habet bonum Reip. exercent primum actum Fortitudinis Politicæ, qui est aggredi. Contra Turcam invadentem, ut deleat nomen Christi, erit actus fortitudinis Christianæ, sed non perfectissimus, neq; martyrium, esto moriantur, quia armorum, & cum animo aggrediendi, se morti exponere non est ita perfectum, ut inermem obviare.

10 D. Ut sit perfectus, requiriturne, quòd fortis delectetur in actu sustinendi?

M. Complures Christiani, aliàs pii, se in tribulationibus, existimant, non esse fortes, aut patientes, quia non cognoscunt se gaudere in illis; nonnulli, ab infirmo doloribus acutissimis vexato exigunt, ut gaudeat, vocantque impatientem, si motus aliquos doloris excitet Ex q 123. a. 8. non est necesse, quòd fortis, & patiens in tribulatione gaudeat: sufficit, quòd voluntariè non tristetur. Equidem voluntas dum habet imperare, vel exercere actum virtuosum, habet etiam de illo gaudere; sed non, quando vehementius dolet corpus; quia dolor corporalis impedit voluntatem, ne exeat in actum gaudii: Si Sanctus aliquis visus est gaudere inter cruciatus, fuit ex Dei gratia speciali.

11 D. Quę integrant actum fortitudinis?

M. Quatuor: Magnanimitas, Magnificentia, Patientia, & Perseverantia. S. Th.q.128.a.1. Duę primæ integrant actum aggrediendi: secundæ actum sustinendi. Aliquando assumuntur tanquam virtutes annexæ; sed in hoc sensu loquar de illis c.45. Magnanimitas est animus promptus ad subeunda quælibet, etiam magna pericula mortis: Magnificentia est susceptio voluntaria grandium periculorum mortis, quando illa debemus aggredi ob bonum virtutis, ita quòd ex eorum vehementia, in opere non desistat à magnanimitate, quam præferebat sine hoste. Quia dum sustinentur, illorum vi posset animus deflectere à magnanimitate, & magnificentia, quibus suscepit: 3. ne deficiat, necessaria est patientia. Et quia sæpè longitudo tormentorum dejicit animum, quem dejicere non potuit gravitas, ad integrandum Fortitudinis actum: 4. requiritur Perseverantia.

12 D. Obligat ne Fortitudo ad actum?

M. Obligat ad actum internum, seu ad promptam voluntatem, qua simus parati etiam subire pericula mortis, ubi unum ex duobus immineret, vel Deum offendere, vel mori. Vide p.1.c.13. n 2. nec enim tentandus est pœnitens; sufficit ista voluntas implicite, major appretiative erga Deum, licet intensivè sit major erga vitam. Ad actum externum obligamur in casu: Ex p.1.c.34 n.6. virtutes tunc obligant sub mortali, quando sine illis nequit servari charitas; ergo si charitas esset perdenda, vel vita, obligaremur, sustinere mortem ab hostibus illatam ob bonum virtutis. Ideo dari potest casus quòd Martyrium sit in præcepto.

13 D. Obligatne tunc per se, vel per accidens?

M. Ex p.1.c 38 n.16. obligari per accidens ad aliquem actum, ubi omittimus, non tenemur explicare; & illa obligant per accidens, quæ obligant ratione alterius; Et obligamur ad actum fortitudinis ratione charitatis, aut alterius virtutis, quæ sit protestatio fidei Christianæ operantis per dilectionem, qua fides Christiana est: quare Christianus, qui timens occidi à Mahumetanis abnegavit fidem, non tenetur explicare, quòd omiserit fortitudinis actum, sed Apostasiam, & reliqua peccata.

14 D. Quando sub mortali obligaremur excusaretne parvitas materiæ?

M. Quòd Christianus teneatur ex præcepto ad actum fortitudinis, vix potest contingere inter Catholicos. Ex n.8. fortitudinis actus est non solùm subire mortem ob bonum virtutis, sed etiam subire alia tormenta, & pericula minora, ita quod imperfectius sit subire minus periculum. Igitur fingamus in odium fidei, hostem tibi comminari amissionem duorum obolorum. Formaliter impetit bonum Fidei, vel alterius virtutis, quod est indivisibile, ideo vel totum perditur, vel nihil; & quo minus malum interitat, eo gravius peccas, non subeundo propter virtutem.

15 D. Quæ sunt peccata contra Fortitudinem?

M. Ex n. 6. duo sunt actus fortitudinis, *Aggredi*, & *sustinere*. Utrique sunt peccata contrariè opposita per excessum, & defectum. In actu sustinendi debemus principaliter moderari timorem ita quòd nec excedamus, nec deficiamus in timendo mortem: Est enim timenda, sed moderatè, ita quòd vitam non exponamus, nisi quando est exponenda. Igitur peccatum per excessum oppositum huic actui est *Timor mundanus*. De quo c.9.n.2. S Th. q 125. Peccatum per excessum, vocatur *Impaviditas*, ratione cujus homo magis, quàm debet, exponit vitam propriam & bona temporalia. S. Th. q. 126.

16 D. Quæ sunt peccata contra actum aggrediendi?

M. Peccatum per defectum S. Th. relinquit innominatum: Cajetanus nominat *Vecondiam*, qua homo, ut debet, & potest, sive per se sive per alios, deficit in audendo ad aggrediendum: Peccatum per excessum retinet sibi nomen *Audaciæ* S. Th. q. 127.

17 D. Peccata, his duobus actibus opposita suntne mortalia ex genere suo?

M. Ex p 1 c.34.n 6. non sunt, nisi in casu, quo fortitudo sub mortali obligat: Prohibentur per accidens, ut n. 2.

18 D. Quid est Fortitudo donum Spiritus Sancti?

M. Ex n.11. virtuti Fortitudinis, ut ut pars integralis, est assignata Magnanimitas, seu prompta voluntas aggrediendi, & sustinendi pericula mortis (quæ sunt maxima, & omnium terribilia) ob bonum virtutis.

At

At ista de se non habet excitare ad hanc partem integralem, neque ad tres dependentes, nam principale incitamentum, quo ferimur in tormenta, est spes per illa perveniendi ad fælicitatem. Infirmus eligit medicinas, ferrum, & ignem, spe sanationis, qua si destituatur, recusat omnia. Virtus igitur non potest excitare ad magnanimitatem, & reliquas partes in subeundis periculis usque ad mortem, quia mors tollit omne bonum. Sed in homine justo Virtutes Theologicæ ostendentes illi deberi vitam æternam, in qua gaudebit perfectè de victoria, etiamsi moriatur in præsenti, imperant hanc animositatem, seu fiduciam subeundi mortis pericula, cum tribus aliis partibus integralibus; & ut inclinetur homo ad hos quatuor actus, movet Deus hominem per donum Fortitudinis.

18 D. Qui fructus & quæ Beatitudo correspondet huic dono?

M. Quarta: *Beati qui esuriunt, & sitiunt justitiam*. Est enim valdè arduum habere insatiabile desiderium justitiæ, seu sanctitatis. Ex fructibus correspondent Patientia, & Longanimitas.

19 D. Obligaturne Christianus aliquando ad actum doni Fortitudinis?

M. Si obligatur ad actum Virtutis, debet 1. animari, 2. subire pericula mortis; 3. in illis se habere patienter; 4. longanimiter; omnia hæc ex dono; nam debet moveri ob finem charitatis perfectæ, saltem obtinendæ.

20. D. Quæ sunt peccata contra hoc donum?

M. Utpotè bestialia, & inhumana, sunt innominata. Finge quidquid inhumane timet homo, ne sæculi voluntatibus privetur; aliàs certus de vita æterna, quàm operatur momentaneum, ac leve tribulationis nostræ pondus.

21 Cum nullæ sint Theses prohibitæ circa Fortitudinem, nec censuræ, scito, quod pauci peccant peccato Audaciæ, aut Intimiditatis; & qui peccant, sæpissimè suo ipsi damno corriguntur. Frequentius peccatur peccato Timoris mundani quæ istis ad pœnitentiam motiva debeas inculcare, habes c. 10. n. 5.

CAPUT XLV.

De Magnanimitate, & Magnificentia Virtutibus Fortitudini annexis, Vitiisque oppositis.

1 Quia præter pericula mortis, dantur alii casus ardui, in quibus oportet moderari passiones Irascibilis, præcipuè Timorem, & Audaciam, dandæ sunt Virtutes Moderativæ; Aggredi possumus opera, quæ promittant honores magnos, vel quæ, ut compleantur, exigant sumptus magnos. In his aggrediendis moderandæ sunt Spes, Audacia, & Timor, ne audeamus supra vires, & ne nimis dejiciamur. Ad hoc sunt duæ virtutes, Magnanimitas circa honores magnos, & Magnificentia circa sumptus magnos. Philosophi plures virtutes annectunt Fortitudini: S Tho. reducit ad quatuor: Duæ primario reprimunt Audaciam, *Magnanimitas, & Magnificentia*; duæ primario Timorem, *Patientia, & Perseverantia Constantia, & Longanimitas*, nominantur frequenter: Disputamus de metu cadente in constantem virum: Longanimitas, connumeratur inter fructus Spiritus Sancti. Sed potes comprehendere sub illis quatuor; S. Th. de Constantia q. 137. a. 3. de Longanimitate qu. 136. art 5 de fiducia, & securitate q. 129. a. 6. & 7.

2 D. Quomodo Magnanimitas tendit in magnos honores: si hos quærere est peccatum?

M. Quærere falsos est peccatum: quærere veros, virtuosum, dummodo quærantur, moderatè, ac secundario: quid magis honorabile, quàm esse filium adoptivum, & hæredem Dei, ac cohæredem Christi? De hac excellentia in sociis, testimonium, seu honorem (honor est signum attestativum excellentiæ) reddunt in patria singuli Sancti, per amorem, per glorificationem &c. Imò, & hic in via testimonium reddit sæpè Deus per miracula. Falsus honor est, qui non fundatur in virtute. Verum omnes possumus, & debemus quærere secundario tamen non primario: Debemus primario quærere charitatem in via, visionem in patria ad quæ sequitur honor ille cœlestium civium &c. Et ita primario ten-

tendentes in causam, secundariò tendimus in effectum, & tendentes in maximam charitatem, tendimus in maximum honorem.

3 D. Licetne tendere in mediocres?

M. Dummodo sint veri, & secundario quæsiti, licet; Porrò ad mediocres tendimus per virtutem à Magnanimitate distinctam,& innominatam quæ dici potest Philotimia S.Th. q. 179. art. 2.Quare autem sint distinctæ virtutes, vide c.14 n 2.

4 D. Virtus Christiana in id tendit, ut quisque despiciat se ipsum per humilitatem?

M. Virtutes omnes invicem sunt connexæ veluti sorores; Magnanimitas Christiana erigit spem, ut per moderatam audaciam tendat ad magnos honores,qui sunt possibiles magnanimo non considerato secundum vires proprias, sed secundum vires sibi à Deo collatas per gratiam; quod enim possumus per amicum, simpliciter possumus (præcipuè per Deum amicum, qui nunquam deserit hominem, nisi prius deseratur ab homine) Humilitas autem reprimit spem,ne præsumat homo tendere ad magna per proprias vires. Ideò quisque debet esse humilis, considerando se ex se nihil posse:debet indignum se reputare veri honoris, quia illum meretur ex gratia Dei At si cognoscat in se aliquid ex Deo, cum summa humilitate, potest exigere sibi honores convenientes ratione talis doni: v.g.Episcopus potest exigere honores Episcopatui à Deo sibi concesso debitos.

5 D. Quæ sunt proprietates Magnanimi?

M. Plures affert. S. Th. tota q 128.prẹsertim a. 3. ac 4 Vide illum.

6 D.Obligatne Magnanimitas sub mortali?

M. Aliquando, ut c. 44.n.12 ad martyrium: sed ad magnum, ut magnum hìc,& nunc,(quod respicit Magnanimitas) non possumus obligari,quia non dicitur hìc, & nunc magnum nisi quod est supererogationis, non necessitatis.

7 D. Quæ sunt vitia contrariè per excessum opposita Magnanimitati?

M. Ex n. 2 Magnanimitas duo respicit: primario opera magna: secundario honores magnos consequentes ad opera; ex quibus tertio respectu aliorum sequitur gloria, seu clara notitia illius, qui exercuit opera magna; Possumus excedere in omnibus his tribus.

8 D. Quod est peccatum excedens in primo?

M. *Præsumptio*, per quam homo suprà vires suas vel à Deo suppeditatas, erigit animum, ut audeat ad magna. Distinguitur à præsumptione opposita Spei Theologicæ, ut c.10 nu. 4. nam hæc præsumit ad obtinendum Deum: illa ad obtinendum, quæ sunt magna extra Deum. Hæc de se non est peccatum mortale. Vide p.1.c.34. n.6. S.Th q.132.

9 D. Quod est peccatum excedens in secundo?

M. *Ambitio*, quæ est appetitus inordinatus honoris: Ex n 3. honor mediocris est objectum Philotimiæ: magnus Magnanimitatis:Quia hæ sunt virtutes distinctæ, etiam Ambitio primæ opposita erit distincta specie ab Ambitione opposita secundæ, Ex p.1.c.34 n. 7 utraque est subdividenda in quatuor species 1.est appetitus falsi honoris: 2. si appetamus verum, quem non meremur: 3. si quem meremur,appetamus, ut debitum absolutè nobis, non ex gratia Dei,4.si quiescamus in ipso, tanquam in fine S.Thomas q. 131.

10 D. Quinam est verus, qui falsus honor?

M. P. 1. c. 31.n.3. stabilitum est delectationem sequi naturam actus: Ita erit verus honor, qui sequitur ad actum bonum: ille falsus qui sequitur ad actum malum. Eritque peccatum quærere honorem, qui sequitur ad actum peccaminosum.

11 D. Hi modi appetendi honorem, suntne ex genere suo peccatum mortale?

M. Ex p. 1. c.34.n.6. non erunt mortalia ex genere suo, sed solum, quando ex aliis capitibus appetitus honoris habet destruere charitatem.

12 D. Ultimus modus videtur semper peccatum mortale: nam ex p. 1. c. 37.n 9. quiescere in creatura, tanquam in fine ultimo est peccatum mortale?

M. Peccamus, quiescendo in honore, tanquam in fine proximo Creaturarum nulla potest amari ut finis ultimus. At quędam,ut finis proximus:quædam unicè, ut medium, & est peccatum quiescere in illis, tanquam in fine, proximo: Quæ ex sui na-

natura dicunt rationem boni honesti possunt amari ut finis proximus: quæ sunt indifferentia, ut amentur honestè, vel inhonestè, unicè possunt amari, ut media ad bonum honestum. Divitiæ, honor &c. indifferenter amari possunt, honestè, vel inhonestè; propterea debent unicè amari ut media Proximus, virtutes &c. amantur honestè; ideo possunt amari ut finis proximus; qui vel quo, ut singulis convenit.

13 D. Quod est peccatum excedens in tertio?

M. Inanis gloria. Hæc potest appeti, ut ex n. 2. honor, & iisdem modis, quibus ex n. 9. peccamus in appetendo honorem, peccamus in appetendo gloriam, S. Thomas q. 132.

14 D. S. Greg. enumerat inanem gloriam inter vitia capitalia; quare erunt octo?

M. Reverenter sunt suscipienda Sanctorum dicta, & piè sunt exponendi, ubi videntur scripsisse contra communem sensum; Innocent. XI. prohibuit censurati Theses adhuc disputatas inter Catholicos Modernos, esto in illis non nemo fortè sit laxior; quanto minus debes notare Sanctos Patres, qui, velis, nolis, à Deo positi sunt Magistri totius Christianæ Moralis, saltem quoad principia, licet non individuent casus particulares peccatorum, qui sunt infiniti, & refrigescente in dies charitate, ab eorum temporibus ad nostra creverunt, & numero, & gravitate, ut c. 2. n 4. ubi audisti graviora quædam peccata etiam ipsis Philosophis innominata, & tamen hodie committuntur non infrequenter. Igitur SS.PP. dicta, & principia venerabilius debent suscipi, quàm doctrina Philosophorum, ubi agitur de virtute Morali, & Christiana. Ita procedit S. Th. q. 132. a. 4. Ait aliquos ponere superbiam, ut primum vitium capitale: Juxta hos quatuor vitia capitalia sunt mortalia ex suo genere. S. Greg. posuit superbiam, ut universalem radicem omnis peccati, etiam capitalium, & inanem gloriam, ut primum capitale vitium. In qua acceptione tria tantùm ex capitalibus erunt mortalia de natura sua: nam inanis gloria, utpotè opposita Magnanimitati, non est talis. Et juxta p. 1 c. 34 n. 6. ex S. Th. 1. 2 q 84. a. 4. quæ ponitur capitale vitium includit ambitionem.

15 D. Credebam Theologiam Moralem esse de umendam ex Modernis, nullo habitu respectu ad Patres. Video recurrendum ad illos pro principiis, & studendum Modernis, quatenus ex regula universali Patrum decidunt casus particulares. Ita procedens erit ille pater familias, qui Matt. 13 *profert de thesauro suo nova, & vetera*. Assigna jam filias *Inanis gloriæ*.

M. *Septem*. Prima est *Inobedientia*, de qua c 38. n 16. Secunda *Jactantia*, de qua c 40 n 7 & S. Th. q 112. præsertim a. 1. ad 2. Tertia: *Hypocrisis*, de qua c. 40. n. 10. Quarta; *Contentio*, de qua c. 14. nu. 9. Quinta: *Pertinacia*, de qua c. 47. n 6. Sexta *Discordia*, de qua c. 14 n. 8. Septima: *Præsumptio novitatum* De Præsumptione dictum est n 8. Filia Inanis gloriæ est ista specialis: *Præsumptio novitatum*; quare non genus, sed species conflata, ex actu, & materia, circa quam versatur, oritur ab Inani gloria.

16 D. Ex S. Th. qui Patrum omnium in sua Summa est compendium, explica peccata contrariè per defectum opposita?

M. Unicum nominat per defectum contrariè oppositum Magnanimitati (eodem nomine vocatur oppositum Philotimiæ) & est *Pusillanimitas*. Peccat hoc peccato qui habens vires (præsertim à Deo sibi collatas) ad aggrediendum opus magnum, & magnum, ac vero dignum honore, dejicit spem suam, ne audeat aggredi, quando debet, pensatis omnibus circumstantiis: Humilitas facit non aggredi, considerando vires nostras; at si Superior præcipiat, in utilitatem proximi, acceptare Prælaturam; si tunc nos dejicimus ad non sperandum Dei auxilium, & recusamus, id procedit ex vitio Pusillanimitatis; quod tamen ex suo genere non est mortale, ut oppositum Magnanimitati.

17 D. Quid est Magnificentia?

M. Habet tendere in magnos sumptus, erigendo spem, ut audeat opera, in quibus exequendis necessariæ sunt magnæ pecuniæ. Sicut ex c. 14. n. 2. Synesis distinguitur à Gnome, & ex n. 7. Philotimia à Magnanimitate, ita Liberalitas, de qua c. 14. à n. 4. à Magnificentia: Hæc sicut Magnanimitas habet actum internum, quoquis, v. g. vult erigere magnum templum;

& hic actus potest etiam esse in paupere, in quo tamen nequit esse actus externus, qui est consumere magnas pecunias in erectionem magni operis. Si habes dirigere pœnitentem prædivitem, ad opera magna, lege S. Th. q. 134.

18 D. Quæ sunt vitia contra Magnificentiam?

M. Peccatum per defectum dicitur Parvificentia; quando quis vel aggreditur magnum opus, at in eo non volunt consumere magnas opes, quales sunt proportionatæ magnitudini operis, vel desistit ab aggrediendo, ne faciat magnas expensas. Peccatum per excessum à S. Th. vocatur *Consumptio*. Consistit in eo, quòd homo consumat magnas pecunias excedentes omninò dignitatem operis. Nullum horum ex suo genere est mortale peccatum.

19 D. Quas Pœnitentias imponam violantibus duas prædictas virtutes?

M. Rarissimi possunt exercere actus externos Magnanimitatis, & Magnificentiæ, sed frequentissimi peccant tribus peccatis contra Magnanimitatem, Præsumptione, Ambitione, ac Vanagloriam. Præsumptio regnat principaliter inter Ecclesiasticos adspirantes ad beneficia cùm cura animarum. Tamen, assecuti declamant contra aspirantes: Credo, non, quòd optent perpetuari in Prælatura, sed quia experiuntur gravitatem oneris; & charitativè student alios eximere: sed, & pauci se accusant de hac præsumptione, Ambitione, ac Vanagloria: Lege caput sextum Matthæi, ubi sermo Christi totus est contra hæc peccata, Memento verbum illud: *Amen dico vobis, quia receperunt mercedem suam.*

CAPUT XLVI.

De reliquis duabus Virtutibus Fortitudini annexis, nempè, Patientia, & Perseverantia, Vitiisque oppositis.

1 PRæcedentes duæ Virtutes versantur circa actum aggrediendi, & erigunt Spem, ut audeat bona difficilia. Istæ versantur circa actum sustinendi, & elevant Timorem, ne succumbat Irascibilis in malis difficilè superabilibus. Licet circa hæc mala diversæ possint versari virtutes, omne nomen sub his comprehendimus ex ratione tradita cap. præced. numer. 1.

2 D. Quid est *Patientia*?

M. Ex S. Th. q. 136. *Est rerum arduarum, ac difficilium constans, atque diuturna perpessio*; Verus illius habitus debet oriri ex habitu charitatis, & gratiæ sanctificantis, ad differentiam aliarum virtutum moralium, quarum habitus potest esse in peccatore (licèt non sub ratione perfectæ virtutis) Hujus differentiæ ratio est subtilior. Legatur S. Th a. 3. simul cum Cajetani commentariis. Vides non esse verè patientem, qui ad recuperandam sanitatem, sustinet ferrum, sustinet ignem.

3 D. Obligatne aliquando sub mortali vera Patientia?

M. Debemus omnes sub mortali esse dispositi ad sustinenda mala, quæ bonis imminere possunt, ut conservemus charitatem, & non peccemus mortaliter. Ut tamen constat ex p. 1. c. 13. n. 2. & hic c. 2. nu. 12. non est necesse, imò periculosum tentare hominem de singulis malis. Circa externum actum, tunc obligamur sub mortali ad sustinenda patienter mala, quando sine isto actu non posset servari charitas, juxta p. 1 c. 34 n. 6. ideò ex p. 1. c. 38. n 16. obligamur per accidens.

4 D. Quæ sunt vitia opposita?

M. Peccatum per defectum est innominatum. Quod est per excessum dicitur Impatientia, nec ultra de bis agit S. Thom. Unum scito. Patientia est virtus maximè necessaria omnibus, & singulis, Principibus, subditis, pauperi, diviti, religioso, sæculari &c. Illius excellentiam docet S. Cyprianus, in lectionibus quartæ Dominicæ post Pascha.

5 D. Quid est Perseverantia?

M. Sumitur dupliciter: 1. pro actu finali; quem homo ponit, v. g agendo de fine universali hominis, perseverat, qui ultimum suæ vitæ actum liberum ponit in gratia Dei, ita quod salvetur. Agendo de fine particulari, perseverat, v. g. peregrinus, qui, causa voti, suscepta peregrinatione Hierosolymitana, ponit actum ultimum, qui est visitare loca sancta; & generaliter homo perseverat in aliquo, quoties habens intentionem de fine, ad quem sunt necessaria plura media, ponit finem ipsum: si non ponat, esto ponat medium proximum, non dicitur

citur perserverare. In hoc sensu perseverantia non est virtus, sed circa finem universalem est donum speciale Dei, quod de condigno mereri potest nemo quantumcumque perfectus. Gratia sanctificans, esto intensissima, ex sui natura, nunquam exigit,ut ponatur hic ultimus actus; quare, supposita etiam gratia sanctificante procedit ex ulteriori beneplacito Dei, quod ponatur hic ultimus actus: 2. accipitur pro habitu, quo Irascibilis inclinatur ad sustinendas difficultates, quæ incidunt in diuturnitate bene operandi. Hujus virtutis actus est propositum necessarium in Sacramento Pœnitentiæ non amplius peccandi,& quo vult conservare gratiam Dei, non obstante qualibet gravissima tentatione, reprimitque Timorem non resistendi, à quo dejicitur. Actus internus est propositum sustinendi hanc difficultatem: Externus,ipsa perpessio, de quorum obligatione dic, ut num 3. de Patientia. S.Th. quæst. 137.

6 D. Quę sunt peccata contrarie opposita Perseverantiæ?

M. A S. Thom.q.138.art.1. peccatum oppositum per defectum vocatur *Mollities*, non quæ est opposita Castitati, sed per quam homo nolens vivere diu absque delectatione cedit difficultatibus, quas incurrit in exercitio bonorum operum: Oppositum per excessum vocatur *Pertinacia*. Hæc in eo consistit, quod homo Ita suo sensui adhæreat, ut nolit cedere, quibus debet. Nullum ex his de natura sua est mortale, sed vide, an cum illis adhuc servetur charitas, vel non: Peccabit mortaliter ille pertinax, v.g qui sub mortali obligatus alteri cedere, non cedit. Obligatur homo subjicere suum intellectum definitioni Ecclesiæ; Si ergo contrarium teneat, ubi scit extare pefinitionem est completiva hæresis. Tenetur Christianus subjicere suam voluntatem Papæ obediendo; si ab obedientia se subtrahat, nolens obedire, est pertinacia completiva Schismatis. Ordinarie pertinacia est cum omni peccato formali Inobedientiæ. Ideo pœnitens explicare debebit materiam,circa quam est pertinax. Omnis excommunicatio, major pręcipue, punit Contumaciam, seu Pertinaciam. Peccatum hoc de sui natura est aptum sus deque vertere omnem Remp. Ideo remove illud, præcipue à Monialibus, à Religiosis, & ab Adolescentioribus, esto delinquant in minimo: nam nisi coerceantur, adolescunt in gravissimas quasque perturbationes, etiam Schismatis, Rebellionis, & Hæresis.

CAPUT XLVII.

De Temperantia in genere, ejusque partibus integralibus.

1 ULtima Virtutum Cardinalium est Temperantia, residens in appetitu concupiscibili, & quoad se, & quoad plures virtutes sibi annexas. Hujus maxime notitia est necessaria: nam plurima peccata consistunt in violatione hujus. De hac in genere, illiusque partibus integralibus, & vitii oppositis S. Th. qu. 141. ad 146.

2 D. Quid est Temperantia?

M. Nomen hoc dupliciter accipitur: pro moderatione, seu temperie, quam ponit homo circa actus sui appetitus. Hoc modo est conditio generalis cujuslibet actus virtuosi: Ut enim sit virtuosus actus, debemus ita refrænare appetitum, quod neque nimis, neque parum feratur in suum objectum: 2. pro virtute speciali refrænante appetitum concupiscibilem circa delectationes, gustus, & tactus S.Th.q.141. a.1.2.3.& 4. Si quæ aliorum sensuum delectationes indigeant refrænari, de consequenti, non principaliter illas Temperantia moderatur, ut quod non nimis appetantur odorosa &c.S.Th a.4. ad 4. Delectationes spirituales,utpote bonæ secundum se, sunt frænandæ, per accidens, quatenus homo v. g. debet relinquere delectationem, quam percipit in studendo, ut applicet se delectationi, quæ percipitur in orando.

3 D. Quam regulam tenebo in refrænando concupiscentias, & desideria delectationum?

M. Eadem mensura nequit assignari omnibus: nam, v.g. cibo, & potu, alius indiget majori, alius minori nutrimento. Circa delectationes tactus, solutus à matrimonio debet abstinere ab omni delectatione contra Castitatem. Ex conjugatis, alius propter complexionem, vel propter instantiam conjugis, indiget frequenter

exqui-

exquirere, alius raro. Igitur ea regula est servanda, ut appetantur quantum hic, & nunc ratio dictat, considerata complexione, conditione, statu &c. Memento ex p.1.c.31.nu.5. quod delectatio sequitur naturam actus: quare ubi nullus actus est ponendus, neque delectatio est expetenda: ubi actus moderatus, delectatio moderata: ubi actus perfectus, perfecta delectatio est expetenda. Omne desiderium delectationis debet frænare solutus à matrimonio. *Proter solos filios gignendos*, ut ait Aug. debet homo nubere, sed plurimum confert ad perfectionem generandi delectatio vehemens (intra limites humanæ) Communiter dicitur, quod à patribus doctis, & studiosis nascuntur filii stolidi, quia patres absorpti à delectatione spirituali, minus incumbunt sensuali; Etiam qui nascuntur illegitimi ex thoro furtivo, nascuntur ordinarie imperfecti: nam timor, ne detegantur in fragranti, reprimit vehementiam delectationis à natura constitutæ, ad perfectionem generandi.

4 D. Obligatne sub mortali virtus Temperantiæ ad suos actus?

M. Temperantia est genus sub se continens quatuor species, de quibus postea, ideo satisfaciam, cum agetur de singulis.

5 D. Quæ sunt peccata contrarie opposita Temperantiæ?

M. Peccatum excedens in frænando vocatur insensibilitas Et *qui*, ait S. Th.q. 142.a.1. *in tantum delectationem refugeret, quod prætermitteret, quæ sunt ad conservationem naturæ, peccaret quasi ordini naturali repugnans, & hoc pertinet ad vitium Insensibilitatis*, v.g. si ex aversione ad delectationem, homo refugeret comedere necessarium &c. hoc rarum est vitium. Quoad concupiscentias matrimoniales, invenietur quidem conjux negans comparti debitum, non ex aversione ad delectationem, sed ut plurimum ex nimio amore delectationis, unde fertur in alienas, & fallidit suam. Genus peccati excedens appetendo delectationem vocatur *Intemperantia*. Peccatum, in quod facillime labimur, à quo difficillime resurgimus, præsertim quo usque fervet sanguis in venis. Ad illud medendum requiritur magna charitas in Confessore, ubi procedit ex infirmitate: magnus zelus honoris divini, & salutis animæ; ubi procedit ex malitia, consuetudine, aut occasione proxima.

6 D. Quę sunt partes integrales Temperantiæ?

M. Ut actus Temperantiæ prodeat integre, ac perfecte completus, requiritur: quod homo verecundetur de turpi actu, saltem juxta præsentem statum naturæ corruptæ. Ob pravam inclinationem ad delectabilia sensus, nunquam homo perfecte, aut integre frænabit concupiscentias, nisi præcedat quidam horror de actionibus illis, quæ communiter in hac materia reputantur turpes; 2. amor, seu inclinatio competens ad ea, quæ communiter in hac materia reputantur honesta, seu decora. Vanum est explicare, quæ censeantur honesta, quæ turpia. Id natura docet vel rudiores, qui, ubi viget passio, non reflectunt; at expleta passione, erubescunt, imo & horrent, quod sciatur actio à patribus, magistris &c Si è contra aliquo tempore perseveraverint in refrænandis hujusmodi passionibus, oritur in ipsis quoddam, veluti naturale, gaudium, quod sectentur honestatem. Communiter notaretur, ut brutalis, qui non erubesceret de turpibus, vel non gauderet de honesto, postquam cessavit passio. Hinc Theologi conveniunt, ad integrandum Temperantiæ actum, pręexigi, tanquam conditiones, Verecundiam, atque Honestatem: Ideo dicuntur partes integrales. S.Th.q 144 & 145.

7 D. Quod est Donum correspondens?

M. Ex S. Th.qu.141.art.1.ad.3. correspondet donum Timoris; ex cap.9. directe respondens Spei, indirecte Temperantiæ, quia frænandis concupiscentiis maxime necessarius est, juxta illud Ps.118 *Confige timore tuo carnes meas: a judiciis enim tuis timui*. Et ut repetam omnem correspondentiam. Prima Beatitudo cum 10. 11. & 12 fructu, & septima petitione Orationis Dominicæ respondet Timori, & hic Spei, ac Temperantiæ. Secunda cum fructu 5 6.8. & 6. petitione respondet Pietati, hæc Justitiæ. Tertia cum 9. fructu, & 4. petitione respondet Scientiæ: hæc Fidei. Quarta cum 4 7 fructu, & 4 petitione dono ac virtuti Fortitudinis. Quinta cum fructu 5 6. & 3. petitione dono

Con-

Consilii; hoc Prudentiæ. Sexta cum 9. fructu, & 2. petitione, dono Intellectus: hoc Fidei. Septima cum 1. 2. 3. fructu, & 1. petitione, dono Sapientiæ: hoc Charitati. Octava Beatitudo est repetitio aliarum.

CAPUT XLVII.

De primis duabus speciebus Virtutum contentarum sub genere Temperantiæ.

1 IN explicatione Virtutum plura forte desiderabunt Scholastici: sed toties repetitum est finem esse mensuram mediorum. Sane distinctius illas examinarem, si scriberem pro scholis; At meus finis est colligere, quæ magis conveniunt Confessori, cui instruendo convenit intacta dimittere subtiliora: E contra sæpius inculcare magis obvia, & necessaria ad praxim; Ideo utor terminis, ex quorum repetita usurpatione quis facile possit venire in cognitionem sui muneris, v. g. in toto præcedenti capite, & in titulo præsentis, nominavi non absolute Temperantiam, sed genus Temperantiæ, quo dignoscas pœnitentem non sufficienter se accusare, si dicat commisisse sex actus, v. g. Intemperantiæ: nam ex termino *Genus* facile cognoscis, non se sufficienter explicasse. Ex Trid. p. 1. cap. 5. num. 30. scis explicandam infimam speciem peccati, & ex Rituali c. 8 num. 9. prudenter interrogandam, ubi pœnitens non expressit sufficienter.

2 Quia verò multum juvari poteris ex ordine, ante omnia, insinuandum, quomodo accipienda sit distinctio specifica virtutum, quæ dividunt genus Temperantiæ Ex c. 46. num. 3. in eo principaliter versatur, quod juxta rectam rationem moderetur concupiscentias delectationum tactus, & gustus. Horum sensuum actiones, majori delectatione natura condivit, quia magis necessariæ sunt ad conservationem animalis; hinc magis delectant actiones tactus, quam gustus, quia illæ necessariæ sunt ad conservationem speciei: istæ, individui: Natura autem optima Institutrix voluit nos magis fovere ad bonum commune, quam particulare. Primo igitur Temperantia dividitur in Virtutes, quæ moderantur concupiscentias Gustus, & quæ moderantur concupiscentias Tactus. De his in sequentibus. Duæ sunt species infimæ Virtutum, quæ moderantur primas, *Abstinentia*, & *Sobrietas*.

3 D. Quid est Abstinentia?

M. Habet moderari hominem, ne, plusquam decet rationem, hic, & nunc, consideratis omnibus circumstantiis, utatur cibo, aut potu. Medicinæ est moderari cibum, & potum, ut confert ad sanitatem. Abstinentiæ moderari, ut est consonum rationi. Medicinalem moderationem subordinat virtuti Abstinentiæ, qui utitur cibis ad conservandam sanitatem, quia hanc servare est consonum rationi. S. Th. q 145.

4 D. Sobrietatis est moderari potum?

M. Abstinentia moderatur usum potus, ita quod ob delectationem in bibendo, mensuram rationis homo non excedat. Sobrietas moderatur usum potus, ita quod ex immoderato non impediatur usus rationis per ebrietatem; quare Abstinentia impedit delectationem: Sobrietas nocumentum in usu rationis.

5 D. Qui est actus principalis Abstinentiæ?

M. Jejunium de quo S. Th. q. 150. Valet ad tria: 1. ad frænandas concupiscentias carnis; nam *sine Cerere*, *& Baccho friget Venus*: ut ratio naturalis dictat: 2. ad facilius elevandam mentem in Deum: experimur enim, quod, ventre pleno, vix possumus incumbere ad negotia etiam sæcularia, quanto minus orationis: 3. ad satisfaciendum pro peccatis S. Th a. 1. Hoc habet ratio naturalis, ut satisfaciens alteri diminuat aliquid sibi; Ad conservandam sanitatem eligimus abstinere à cibo, plusquam noster status exigat S. Th. a. 1. ad 2. Porro ad jejunium obligamur lege naturæ, si concurrat aliquod ex tribus prædictis motivis. Per primum obligamur, quando, nisi jejunemus, esset periculum proximum violandi castitatem. Per secundum, quando sine jejunio, instante orandi præcepto, non possemus orare: per tertium, quando sine jejunio, instante præcepto, satisfaciendi Deo, non possumus satisfacere. Hinc jejunium lege naturæ præceptum obligat per accidens, & ratione alterius virtutis. 2 jejunium lege naturæ præceptum non

non importat abstinentiam cibi, aut potus determinati, sed in genere tantum abstinere cibo, & potu, quo si uteremur, deficeremus in aliquo ex prædictis tribus. S. Th. q. 150. a. 3.

6 D. Ecclesia præcipitne jejunare?

M. Utique. Ut demus, quæ conferunt ad praxim hodiernam. Duo præcepta jejunium importat, alterum negativum, alterum affirmativum. Utriusque violatio importat duplex peccatum; peccato enim commissionis violatur primum, & peccato omissionis secundum.

7 D. Quodnam ex his est principale?

M. Negativum, vi cujus in omni jejunio præcipitur abstinentia carnium, & in quadragesima etiam ab ovis, & lacticinis: extra hoc tempus secunda non est in præcepto universaliter, sed juxta consuetudinem locorum. Et adhuc *principaliter* in quadragesima ex S. Th. q. 147. a. 8 ad 3. *interdicuntur carnes, quam ova & lacticinia*. Hinc deobligatus ab ovis, non deobligatur ab unica comestione cadente sub præcepto affirmativo. E contra multi tenent deobligatum à carnibus, cui commode sufficit unica comestio, ad hanc obligari. Et sane id suade ex multiplici capite, sed nisi aliud præcipiat Ecclesia, in jejuniis jam præceptis, deducitur non extare hanc obligationem sub mortali ex doctrina prædicta S. Th., nam remoto priori, & principaliori, removetur posterius, & minus principale; cum ergo in jejunio principale sit abstinentia carnium, hujus obligatione cessante, cessat obligatio minus principalis. Sed quia Card. Vicarius in edicto Quadragesimæ innuit deobligatos à carne teneri ad unicam comestionem, si commode possint, id inculca, non quærens, an sit verum præceptum, vel de novo expressum.

8 D. Quid vult præceptum affirmativum?

M. Si velimus comedere, semel tantum in die comedamus. Non præcipimur comedere; posset enim quis absque cibo transigere à media nocte ad aliam, sed supposito, quod velimus, præcipimur comedere tantum semel. Ita servabatur tempore etiam S. Th. sed crescente complexionis humanæ debilitate, introductum est leve jentaculum in vesperi, de quo neque Canones loquuntur, neque ullus ex Doctoribus approbatis positive ab Ecclesia: Ultimi enim approbati fuere S. Th., & S. Bonaventura, quorum diebus nec verbum de isto levi jentaculo; nunc tamen licet ex universalissima Ecclesiæ consuetudine. De isto plura in omnium pene Casistarum libris, præsertim quærent um quot uncias, & quarum rerum possimus comedere, hæc omitto: nam quæ consuetudo piorum jam docuit permitti, eadem doce: quæ liceat quantitas, & qualitas, etiam habebis, si memineris dicta num. 5. quod in satisfaciendo per jejunium, debemus diminuere aliquid nobis de cibo alias non immoderato, dummodo non omnimode necessario, & quid esset diminuendum, determinavit Ecclesia, & consuetudo.

9 D. Ad quid exacta hæc distinctio duplicis præcepti?

M. Sciens aliud esse affirmativum, aliud negativum, vides 1. esse interrogandum, an violaverit in sola quantitate, vel etiam in qualitate: & si in æqualitate, an comedendo lacticinia, vel carnes; explicando carnes, non debet ulterius inquiri, an etiam comederit ova, nam principale trahit ad se minus principale, non è contra. Diversi specie sunt actus morales, comestio ovorum, & comestio carnium: quare specialiter aperiendi: 2. comedens ova, & carnes, debet explicare, quoties in die comederit, quia præceptum negativum obligat semper, & ad semper: violans jejunium in quantitate esto, decies comedat, committit unicum peccatum, contra affirmativum non obligans ad semper: quare jejunio semel violato non multiplicatur peccatum: 3. qui è loco, ubi jejunatur, accedit in locum, ubi non jejunatur tali jejunio particulari: non tenetur (nisi accedat in fraudem) jejunare in hoc loco.

10 D. Quando dicar ire in fraudem jejunii?

M. Hoc, quod est facere aliquid *in fraudem*, potest contingere in pluribus materiis; quare vide p. 1. c. 18. n. 18.

11 D. Quibus diebus tenemur jejunare, & qua hora tunc possumus comedere?

M. Secundum præceptum Ecclesiæ declarat dies jejuniorum, quos ut 1. p. c. 35. n. 13. S. Cong. præcipit proponere etiam

Ca.e-

Catechumenis Cur autem isti potius dies, quam illi sint jejunandi, vide S. Th q 147. a 5 & quoad horam comedendi a.7. ubi S. Doctor præcise non exprimit, an peccaret mortaliter, qui summo mane vellet facere unicam comestionem; sed id declarat, & probat Cajetanus; quare tantum peccaret venialiter, qui sine causa præveniret meridiem aliquo brevi tempore; nullatenus peccaret, si ex causa præveniret; sed si notabiliter prę veniret absque causa, peccaret mortaliter.

12 D. Tenenturne omnes ad jejunia Ecclesiæ?

M. Ex S.Th.a.4. omnes, exceptis illis, qui non possunt sine magno incommodo: si causa sit evidens, & manifesta, nec de facili recursus haberi possit ad superiorem, ex se poterunt frangere. Ubi potest haberi recursus ad Superiorem, objurga pœnitentes illos, qui, præsertim in quadragesima, non curant petere licentiam: convenit enim, ut saltem in hoc ostendant suam reverentiam, & obedientiam erga Ecclesiam; maxime, quia si insistas segnius, quilibet judicabit se causam habere legitimam, quando nulla subest; sed in dubio recurre omnino ad superiorem, *qui habet potestatem in talibus dispensandi*, in talibus dubiis: quare inferior debet se ponere in tuto, & Superior, ubi est dubium, potest dispensare; non solum in casu certo; Prosequitur S. Th. enumerare illos, qui sunt excepti à pręcepto affirmativo unicæ comestionis, & 1. nominat eos, qui nondum pervenerunt ad annum vigesimum primum. Conclusionis certæ, & communis vide rationem apud ipsum. Nonnulli excipiunt sexagenarios. De his neque Canon extat, neque Doctor Ecclesiæ probatus 2. operarios, qui multum laborantes (nota ly multum) pro vita corporali, vel pro necessario ad vitam spiritualem, commode non possunt differre ad aliud tempus laborem, cum quo incompatibilis est unica comestio. Si in festis quadragesimę indigeant hi multiplici comestione, ad conservandas vires, ut laborant diebus feriatis, non tenebuntur: 3. peregrinos, ubi adsit eadem necessitas, & incompatibilitas: 4. sub iisdem conditionibus, itinerantes, qui tamen faciunt *magnas diætas* (nota hoc, & super quod hoc magnum iter de se debet esse incompatibile cum jejunio) vult tamen etiam in his casibus recurrendum esse ad superiorem, *nisi forte ubi est ita consuctum, quia ex hoc, quod Prælati dissimulant videntur annuere*: 5. pauperes; qui frustatim eleemosynas mendicant, nec possunt simul habere, quod eis sufficiat ad victum diurnum; cæteros, qui possunt habere, dicit obligatos.

13 D. Prohibeturne potus in jejunio?

M. Jejunii pro communione præceptum est negativum interdicens, vel minimum cibum, aut potum: præceptum unicæ comestionis est affirmativum, & hoc Ecclesia non prohibet potum. Nomine potus venit frigidum, & humidum. Sitis enim (cui extinguendæ potius adhibetur) Philosopho est appetitus frigidi, & humidi. Carnes per stillicidium ita eliquantur, ut appareant aqua, & cum liquida sint, non bibuntur proprie, sed sorbentur. Igitur quod est liquidum, non se habet per modum potus, nisi sit ad extinguendam sitim. Electuaria neque prohibentur in die jejunii, nisi assumantur *in magna quantitate*: nam tunc fieri videtur in fraudem S. Th. a 6. ad 2. & 3.

14 D. Excusatne à mortali parvitas materiæ?

M. Quoad præceptum unicæ comestionis, excusat. Quæ autem quantitas sit parva, relinquo prudentum judicio, nec definio ob dicta p. 1. c. 36. n. 9.

15 D. Potestne dispensatus ad carnes, comedere quascunque?

M. Invenies, quod, præcedente judicio Medicorum, de licentia Superioris dispensatus ad carnes, non peccat contra præceptum Ecclesiæ, si comedat quascunque sed solum contra naturale præceptum abstinentiæ, si comedat insalubres, eritque, ut plurimum, veniale, nisi maxime noceret suæ sanitati, quod est rarissimum Tu tene, quod comedens insalubres dupliciter peccat: 1. contra naturale præceptum, & hujus gravitas metienda erit ex damno, propriæ sanitatis: 2. contra præceptum Ecclesiæ: nam opiniones, quæ super hoc circumferebantur, suppressæ remanent ex decreto, de ordine Clementis XI. publicato, cujus particulam subjicio.

16 *Animadvertant & Medici, & qui petunt licentiam, ut attendant qualitati carnium, quod, nempe, sint salubres, QUIA HÆ SOLUM PERMITTUNTUR IN QUADRAGESIMA, his, qui ex justa causa, nequeunt vesci cibis quadragesimalibus: quod si necessitati potest subveniri per ova, & lacticinia, nec Medici debent permittere, nec fideles adhibere carnes, ETIAM SALUBRES. Qui toto anni tempore, abstinent à carne, diebus Veneris, & Sabbati, Quatuor Temporibus, nec non Vigiliis de præcepto, multo magis, si prædicti dies incidant in quadragesima, DEBENT ABSTINERE A CARNE, excepto, si nova superveniens causa aliud exigat. Cumque super hoc nequeat stabiliri Regula fixa, & determinata, debet quisque prima considerare suam necessitatem, suasque indispositiones, ita ut non sint affectatæ, cum redditurì sint rationem Deo, coram quo nihil valebunt licentiæ ex causis, vel suppositis; vel fictis.* Hæc decretum, vi cujus resolvuntur innumeri casus olim disputati;. Equidem alii ex hoc consurgent examinandi, ut contingit in omni lege, cujus verba pariunt novas quæstiones; Sed prudens, & affectus erga penitentiam Christianam, ita diriget pœnitentes, ut 1. reverenter suscipiant decreta Ecclesiæ: 2. non quærant licentiam sine magno incommodo salutis corporalis, & ex prudenti, fundatoque judicio Medicorum: 3 Confessores diligenter examinabunt, candideque enunciabunt ipsum peccare mortaliter, ubi quis operetur contra formam decreti.

17 D. Quid est *Sobrietas*?

M. Est virtus, qua moderamur ita potum, ut non noceat usui rationis.

18 D. Obligatne sub mortali?

M. Positive non obligat ad actum, cujus omissio sit peccatum mortale ob dicta p.1.c.34. n 6. sed obligat ad non ponendum actum contrarie oppositum per excessum; de quo capite sequenti.

19 D. Super his virtutibus adsunt ne Theses prohibitæ, vel reservatio, aut censuræ contra violantes jejunium?

M. Violans jejunium præceptum ab Ecclesia, nulli subd. . . censuræ, aut reservationi universal iter loquendo; cæterum vide statuta Diœcesis particularis; Circa Theses prohibitas memento ex n. 6. in Ecclesiæ jejunio esse duplex præceptum, aliud negativum, & aliud affirmativum. 32. propositio Alex. VII. est circa negativum. Circa affirmativum extant ejusdem 23. 29. 30. & 31. Quæ sunt circa gulam, dabo c. seq.

20. D. Quas pœnitentias imponam violanti jejunia Ecclesiæ?

M. Rituale p.1. c.7.n. 23. innuit *libidinosis jejunia, vel alias carnis afflictiones imponendas*: quod (semper præcedente prudentia Christiana) servandum erit cum gulosis. Cœterum frequenter in Missa, & Officio celebratur jejunium: Lege Scripturam præcipue Jonam, Hymnos, Responsoria Quadragesimæ, Homilias SS. PP. & facili negotio hauries, quę accendant pœnitentes ad amorem jejunii. Adde ex Catechis. q.4.c.8. n. 9. quod oratio (aliàs tam necessaria). non prodest sine jejunio. Gulosis etiam commendari poterit eleemosyna: nam ex S. Leone fiat subsidium pauperis, quod subtrahitur gulæ.

CAPUT XLIX.

De Vitiis contrarie oppositis Abstinentiæ, & Sobrietati.

1 D. Quę peccata contrarie opponuntur Abstinentiæ?

M. Oppositum per defectum est innominatum, & posset dici *Nimia, seu indiscreta abstinentia*;. De illo non agit S. Th., quia vix reperitur, qui, consideratis omnibus, deficiat. Oppositum per excessum dicitur *Gula*, de qua S. Th. qu. 148.

2 D. Gula est'ne peccatum mortale ex suo genere?

M. Si hoc homo constitueret finem ultimum in illa, utique peccaret mortaliter;. Alias de se non est peccatum mortale, ut p.1.c.34.n.6. Erit per se mortale, si graviter noceat sanitati, & teneberis explicare, quod tibi nocueris per immoderantiam cibi, & potus, quia est duplex peccatum, alterum in sibi voluntarie nocendo, alterum in nocendo per tale medium. Si leviter noceat, erit veniale ex parvitate materiæ, p.1.c.36.n.5. Est etiam peccatum mortale, si vio-

si violetur Ecclesiasticum jejunii precepum ut c. 47. n. 6.

3 D. Gula est genus, da species?

M. S. Th. a. 4. enumerat quinque.

Præpropere, laute, nimis, ardenter, studiose.

si vis rationem hujus distinctionis, vide textum. Ad praxim: *Præpropere* peccat qui prævenit debitum tempus. Vix potest esse mortale contra præceptum naturæ, quia ex sola præventione nequit inferri grave nocumentum sanitati, nisi quando præveneris nondum facta competenti digestione; in quo casu nocumentum procederet ex nimio cibo. In jejunio Ecclesiæ dictum est c. 47. n. 11. præventionem notabilem esse graviter prohibitam. Cęterum Ecclesia conditiones omnes jejunii vult per modum unius; per cujuslibet substantialis defectum violatur jejunium; quod si plures deficiunt, aggravatur peccatum, & ex p. 1. c 34 n. 20. potes decidere, an hæ circumstantiæ aggravantes explicandæ sint. *Laute* peccat, qui quærit cibos pretiosos; Nec natura, nec Ecclesia sub mortali prohibet cibos magni pretii: tamen peccaret mortaliter, qui cum notabili detrimento sui status, vel familiæ, plura insumeret in cibo, & potu; *Nimis* peccat, qui vel se aggravat cum nocumento sanitatis, vel supra quantitatem ab Ecclesia taxatam in jejunio. *Ardenter* peccat, qui non servat modum debitum in edendo *Studiose* peccat, qui quęrit cibos nimis accurate præparatos in qualitate. De hoc ut de secundo, *Laute*.

4 D Cum gula sit vitium capitale, assigna filias.

M. Prima est *Inepta lætitia*. Intelligitur, quando quis vage, & incomposite hilarescit. Opponitur Modestiæ morum, de qua c. 56. nec est mortale ex suo genere. Secunda *Scurrilitas*, quando quis utitur verbis inhonestis ad delectandum; opponitur etiam Modestiæ, dummodo, sola intendatur delectatio, quæ oritur ex prolatione verborum, quæ neque sint scandalosa. Est veniale satis periculosum, quia verba exterius prolata excitant speciem internam de significato. Tertia *Multiloquium*, quando, ut sonat nomen, quis nimis loquitur, & superflue: opponitur eidem. Si quis hæc tria vellet opponi Affabilitati, non contendas. Quarta est immunditia, seu emissio quarumcumque superfluitatum; & si sit emissio superflui pro individuo, sed necessarii pro specie ad generationem, erit contra Castitatem; si aliarum superfluitatum, v. g. per vomitum, directe opponitur Abstinentiæ, contra quam peccat utens tanto cibo, unde prævidet vomitum. Quinta Hebetudo mentis explicata c. 4 n. 3. ut opposita dono intellectus.

5 D. Quæ sunt vitia opposita Sobrietati?

M. Sobrietati oppositum per defectum est innominatum: quod per excessum opponitur, vocatur *Ebrietas*, de qua S Th. q. 150. & definitur *inordinatus potus privans usu rationis*. Igitur in quacunque etiam minima quantitate bibatur, si prævideo ex potu cerebrum plene perturbari, & mihi perfecte deficere usum rationis, pecco mortaliter; si imperfecte perturbetur, quia tunc est parva læsio, erit veniale ex parvitate materiæ. Est de se peccatum mortale ut p. 1. c. 34. n. 6. quia cum ebrietate nequit conservari charitas. Hæc vult bonum illius, quem amamus. Igitur si ex charitate amo meipsum, debeo velle meum bonum. Usus rationis est maximum hominis bonum, & tale, quod per ipsum principaliter in operando distinguimur à brutis. Nequit ergo stare charitas cum eo, quod habet tollere hunc. Hinc etiam peccat mortaliter, qui socios invitat ad se inebriandum, & tot numero peccata mortalia committit, quot socios invitat cum periculo proximo ebrietatis.

6 D. Ebrietas prima vice non est peccatum.

M. Se inebrians prima vice excusatur à peccato quia ignorat efficaciam vini, nec aufert sibi voluntarie usum rationis. Invitans ad bibendum excusatur ex hoc, & alio capite: nam ignorat complexionem bibentis, cœterum si prima vice sciantur hæc duo, est peccatum velle illud, unde per se sequitur privatio usus rationis.

7 D. Somnus impedit usum rationis, voluntariæ tamen possumus dormire?

M. Distingue inter actiones ordinatas à natura, & contra ordinem naturæ. Inter primas est sommus; inter secundas Ebrietas; non peccat, qui vult actionem ordinatam à natura, licet inde pro tempore im-

re impediatur usus rationis. Natura instituit quietem, ut magis in posterum operari possemus cum usu rationis; Peccat, qui contra ordinem naturæ sibi abscindit brachium: At si abscissio sit juxta ordinem naturæ, ad salvandam vitam, non est peccatum.

8 D. Ebrietas licetne ad salvandam vitam, si ordinetur ad vomitum?

M. S. Thomas art. 2. ad 3. negat, quia potest procurari per potum aquæ tepidæ non inebriantem. Sed finge, quod solus potus inebrians hic, & nunc possit causare vomitum, & per consequens sanitatem, quam insuper finge infallibiliter annexam cum vomitu. In isto casu dic, ut c. 23. n. 10. de se defendente contra invasorem. Poterit enim Medicus, & Infirmus permittere, at nunquam intendere impedimentum usus rationis.

9 D. Suntne peccata vere, & proprie actiones inordinatæ, quas homo committit in ebrietate?

M. Effectus sequens ad ebrietatem, sive universaliter ad aliam quamlibet actionem, spectat ad circumstantiam *Quid*. Ex p. 1. c. 34. n. 13. effectus per se sequens ad peccatum facit circumstantiam, lege S. Th. 1. 2 qu. 20. art. 5. qui ait: eventus sequens præcogitatus, est peccatum: Si v. g. homo ante ebrietatem prævidet, quod in ebrietate commitet adulterium, homicidium &c. si postea se inebriat, peccat peccato ebrietatis, & peccato homicidii. Si actio sit indifferens, & prævideatur eventus malus: distingue: si actio non est necessaria, tunc, volens causam, indirecte, & virtualiter vult effectum: v. g. prævideo ex actione per se indifferenti, secuturam in somnis immunditiam, nec ulla hic, & nunc urget necessitas actionis, pecco ponens talem actionem, quia in ea virtualiter, & indirecte volo immunditiam; si adsit necessitas, non pecco, nisi formaliter intendam effectum sequentem. Si actio sit per se bona, non pecco nisi formaliter intendam effectum sequentem, v. g. prævideo secuturam immunditiam ex potu aquæ habentis debilitare naturam, sed potus aquæ hic, & nunc est mihi bonus quia utilis ad temperandum calorem cerebri, tunc immunditia, esto prævisa, non mihi tribuitur; vide c. 23. n. 10. Duo tamen adverte: 1. non omnis necessitas, quæ sufficit ad excusandum in uno casu, sufficit ad excusandum in omni. Utilitas aquæ ad temperandum calorem cerebri, sufficit, ut non imputetur mihi nocturna immunditia prævisa: Hæc non me excusat ab homicidio; si prævidерem, quod puer hausturus aquam laberetur in puteum, quæ verò sufficiat necessitas, relinquitur judicio prudentum, & timoratorum, non est necessarium prævidere talem actum in particulari, sed sufficit prævidere, quod ebrii, v. g. soleant committere in ebrietate aliquos actus peccaminosos, ut imputentur tanquam peccata ebrio, actiones, quæ fieri solent ab illis. Hæc dicta sint, si effectus prævidetur: si effectus non prævisus, ait S. Th. per se sequatur, & ut in pluribus; tunc qui vult causam, vult effectum: si sequatur per accidens, & ut in paucioribus, non imputatur; unde hic q. 150. a. 4. adducit verba Augustini dicentis: *Loth culpandus est, non quantum ille incæstus, sed quantum ebrietas meruit*: quia neque in universali prævideraт, quod filiæ essent peccaturæ cum ipso: Equidem ut in pluribus ebrii committunt aliquas actiones inordinatas, sed ut in paucioribus contingit eos induci ad actiones, ad quas filiæ induxerunt Loth.

10 D. Cum neque censuris, neque reservationi subdantur hæc peccata, sunt ne Theses prohibitæ de illis?

M. Octava Inn. XI. quam attente considera: nam ex illa velut ex principio, deducere poteris plures conclusiones.

11 D. Quas Pœnitentias imponam pro prædictis?

M. Vide c. 47 nu. 20. Addo verba Aug. ab Angelico adducta a. 1. ad 4. *Non aspere, quantum æstimo, non dure, non impetuose ista tolluntur, sed magis docendo, quam jubendo, magis monendo, quam minando. Sic enim agendum est in multitudine peccantium: severitas autem exercenda est in peccatis paucorum.* Quam cum grano salis reduc ad praxim. Frequens erat in Africa ebrietatis vitium; scribebatque Episcopo prædicanti ad multitudinem, non Confessori, qui cum uno tantum agit, sed & Confessori convenit tollere peccata magis *monendo, quam minando*, ubi non peccatur ex malitia, & pertinacia.

CA-

CAPUT L.

De Virtutibus, quæ refrænnant concupiscentias Tactus.

1 NOmine virtutum refrænantium concupiscentias tactus, intelligo illas, quæ habent moderari delectationes a natura constitutas in actu ordinato ad conservationem speciei, seu ad generationem, quas dixi cap. 47. num. 2. multum excedere delectationes gustus. Etiam istæ sunt species Temperantiæ; & duas nominabo, castitatem, & Pudicitiam. Theologi complures asserunt virginitatem (maxime voto firmatam) esse distinctam specie a Castitate, sicut ex cap. 14. nu. 2. Gnome a Synesi, Magnanimitas à Philotimia, Magnificentia a Liberalitate. Hoc parum refert, ubi scias, quando circumstantia Virginitatis aperienda sit in confessione, quod dicetur suo loco. De his virtutibus agit S. Th. 2. 2. q. 151 ad 154. & distinguit Pudicitiam a Castitate in hoc, quod illa respicit principaliter signa, ut aspectus, oscula &c. Hæc actum consummatum.

2 Si quæ aliæ necessariæ sunt naturæ hominum, maxime istæ. Infectio peccati originalis maxime sentitur in vi generativa, ideo quilibet indiget plurimum hisce virtutibus. Sap. 8 *Ut scivi, quoniam aliter non possem continens esse, nisi Deus det; & hoc ipsum erat Sapientia, scire cujus esset hoc donum: adii Dominum & deprecatus sum illum, & dixi ex totis præcordiis meis* orationem, quam prosequitur per plura capita. Cum igitur ex speciali tantum auxilio Dei habeatur, omni ex parte perfecta Castitas, ut ejus amorem in pœnitentium pectore accendas, recurre ad orationem, eritque utilissima, quæ continetur Sap. 9. Sed magis ora pro te ipso *Nemo potest esse continens, nisi Deus det:* Adde periculum se inquinandi, dum quis lavat inquinata, nisi supremam adhibeat cautelam. Ob hujus vere lacrymabilis miseriæ abundantiam, S. Sedes debuit evulgare Constitutiones, equidem rigorosas, at saluberrimas, & necessarias contra Confessarios inhonesta tractantes in Confessione, quas semper ante oculos habebis. Est August. sententia, & confirmat experientia, quod etiam immanissimæ bestiæ retrahuntur a voluntatibus, maxime concupitis, ob timorem verberum, igitur timore pœnarum firmet se Confessor, ne inquinetur, dum lavat inquinata: *Legum enim terror* cum August. loquor) *ita profuit, ut multis dicant, Gratias Domino, qui vincula nostra dirupit.*

3 Acturus de his virtutibus, vitiisque oppositis, præpono monitum Catech. 3. part. cap. 7. num 1. *In hac re explicanda, cautus admodum sit Parochus, & prudens, & tectis verbis rem commemoret, quæ moderationem potius desiderat, quam orationis copiam. Verendum est enim, ne, dum is late, atque copiosè nimis explicare studet, quibus modis a præscripto discedant, in illarum rerum sermonem forte incidat; unde excitandæ potius libidinis materia, quam restinguendæ illius ratio emanare solet.* Et par. 2 cap. 8 num. 33. *Ita agendum est Pastoribus, ut nullum ex eorum ore verbum excidat, quod fidelium auribus indignum esse videatur, aut piat mentes lædere, aut risum movere queat. Ut enim* Eloquia Domini eloquia casta sunt: *Ita etiam maxime decet Christiani populi doctorem ejusmodi orationis genere uti, quod singularem quandam gravitatem, & mentis integritatem præ se ferat.* Huc respiciunt verba Ritualis par. 1 cap. 7. num. 20. Quod si adeo caute procedere debet Confessor agens cum particularibus, quanto cautior erit, qui publici juris facit opus suum, editque tractatus, quos, etiamsi velit, non amplius poterit supprimere? Prudentioribus displicuit semper, si quis Theologorum liberius, quam par erat, expatiatus est per hanc materiam. Et hæc generaliter de hisce virtutibus.

CAPUT LI.

De Actu Castitatis.

1 Abstinentia non prohibet omnem delectationem gustus, quam natura in cibis constituit, ut homo magis alliceretur ad sui conservationem: Hæc utpote bona, est omnibus appetibilis. Temperantia eo respicit, ut prædictas delectationes ita moderetur homo, quod neque excedat, neque deficiat in appetendo. Simili modo Castitas non prohibet omnem actum, & omnem delectationem tactus, quam natura instituit, ut homo magis alliceretur ad conservationem speciei, bonum majus conservatione individui, quia bonum commune majus est privato. Inter Abstinentiam, & Castitatem interest, quod bonum proprium singuli tenentur conservare; Ideo singulis instat preceptum comedendi; Bonum multitudinis, præcipit quærere multitudo, sed non singuli. Igitur castitas non prohibet omnem actum, sed ita moderatur, ut fiat, quando decet. Ideo dividitur in Virginalem, Vidualem, & Conjugalem.

2 D. Quid requiritur, ut actus venereus fiat debito modo?

M. Actum hunc natura instituit ad duos fines: primus est generare hominem secundus est educare, Hæc educatio debet esse non corporalis tantum, sed principaliter spiritualis per instructionem. Natura enim condidit hominem, qui non solum sit animal, sed & homo, qua homo. Si homo incumbat actui venereo sine utroque horum finium, vel sine altero, operatur cum maximo malo speciei humanæ, & ita non potest servari charitas, cum exercitio prædicti actus, sine duobus illis finibus, vel sine altero; propterea ut p. 1. c. 34 nu. 6. Castitas obligat sub mortali, ut ejus actus exerceatur inter personas conjunctas legitimo matrimonio. Si fiat aliter, quam inter virum, & fœminam, homo utitur actu contra primum finem, Si fit inter virum, & feminam non conjunctam matrimonio; fit contra secundum.

3 Quid est matrimonium?

M. S. Thom. hic tantum agit de peccatis oppositis Castitati; de actu distulit agere in 3. par. cum de reliquis Sacramentis, ad quorum dignitatem Christus elevavit matrimonium; agitque de illo a quæst. 41. ad 69. Tu lege Trident. Sess. 24. ante Canones, & post de reform Catech. par. 2. cap. 8. ex cujus num. 3. matrimonium ita definitur: *Viri, & feminæ maritalis conjunctio inter legitimas personas, individuam vitæ consuetudinem retinens.* Hoc matrimonium dat jus ad actum venereum, & cohonestat; Essentia matrimoni consistit in hoc jure: Actus est operatio consequens, & complet carnaliter matrimonium, quod tamen spiritualiter est perfectum in mutua conjunctione animorum, quæ conjunctio si adsit, & ulterius abstinentia ab actu, ut conjuges vacent Deo, jam tunc erit matrimonium spiritualiter perfectius, licet carnaliter imperfectius, & tale fuit matrimonium inter B. Virginem, & S. Josephum; nec non inter alios Sanctos conjugatos, de quibus Historiæ tradunt vixisse cælibes. Cum igitur matrimonium non consistat in actu, sed in jure ad actum, differam prius de matrimonio, postea de actu.

4 D. Quid intelligis per *legitimas personas?*

M. Quod non sint impeditæ a lege naturali, divina, vel Ecclesiastica contrahere. Non dico a civili, quia solum ago de Christianis, inter quos matrimonium a Christo elevatum ad significandam sui cum Ecclesia conjunctionem, est signum sensibile istius gratiæ invisibilis, & sacramentum, quare tota jurisdictio spectat ad Ecclesiam, cujus est administrare sacra.

5 D. Suntne aliqua impedimenta matrimonium dirimentia ex lege naturæ?

M. Gen. 2. *Relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit uxori suæ*: ex quibus apparet lege naturali prohibitum, ut simul conjugati cohabitent pater, & filia, &c. Debetque intelligi de omni linea, recta, ita ut, si Adam esset in mundo, nulli posset nubere suorum descendentium.

6 D. Extatne aliquod lege divina?

M. S. Thom. 2. 2. par. 88. art. 11. probat, quod professio solemnis in Religione ap-

approbata per Sedem Ap. jure divino dirimit matrimonium; sed habet multos contradictores. In 4. d. 39. 4. 7. a. 1. videtur sentire idem de cultus disparitate: Sufficiat hæc innuisse.

7. D. Extantne impedimenta dirimentia per Ecclesiam?

M. Theologi claritatis gratia redegerunt omnia impedimenta in carmina sequentia.

Error, Conditio, Votum, Cognatio, Crimen,
Cultus disparitas, Vis, Ordo, Ligamen, Honestas:
Si si Affinis, si forte coire nequibis:
Si Parochi, & duplicis desit præsentia testis;
Raptave sit mulier, nec parti reddita tutæ,
Hæc facienda vetant connubia, facta retractant.

8 D. Quæ sunt impedientia?

M. Contrahens cum dirimentibus, ultra peccatum, invalide contrahit. Contrahens cum impedientibus, peccat, sed valide contrahit. Et continentur his carminibus.

Ecclesiæ vetitum, nec non tempus feriatum.
Atque Catechismus, Sponsalia, jungito Votum.
Incæstus, raptus sponsatæ, mors mulieris.
Susceptor propriæ sobolis, mors presbyteralis.
Vel si pœniteat solemniter, aut Monialem Accipias, prohibent hæc conjugium faciendum.

Aliqui affirmant quædam ex his undecim non amplius vigere, sed S. Concilii Cong. sæpius consulta, semper respondit non posse cum illis licite contrahi. Sequere igitur judicium hoc authoritativum.

9 D. Confessori competitne scire saltem principaliores casus, qui possunt contingere circa impedimenta dirimentia?

M. Id est necessarium Parocho, quia tangunt forum externum: Si pro pœnitentiali, desideras explicata singula; & ulterius omne munus Parochi, vide *Inst. Cler.* c. 40.

10 D. Quid faciet Confessor requisitus, an in foro Penitentiali provideat matrimonio in vali de contracto?

M. Ex se solo si nescit decidere, in necessitate absolvet pœnitentem a peccatis, & petet tempus consulendi peritiores: si dubitat, & Confessor, & Pœnitens: dubio durante, admonebit pœnitentem ne petat debitum, sed reddat. Si certum sit impedimentum, nec potest petere, nec reddere, quamvis conjux validum crederet matrimonium, quia fornicaria est omnis copula, ubi vere non est validum matrimonium. Vid. p. 1. c. 18. n. 15. de modo, quo debet se gerere ad petendam dispensationem: Hac obtenta, monebit ad matrimonium revalidandum exigi novum utriusque consensum.

11 D. Conjugatis, est ne semper sine peccato mortali actus conjugalis?

M. Ex multiplici capite potest vitiari sed sub prætextu docendi non debeo offendere pudicas aures. Natura ipsa docet conjuges quid licite valeant. Si difficilior casus contingat, materiam hanc tractant fere omnes Casuistæ: Consule vero doctiores.

12 D. Estne immunis ab omni veniali?

M. Erit immunis (imo, & meritorius in homine justo) si fiat altero ex his duobus motivis; 1. ad gignendos filios, juxta Aug. c. 46. n. 3. qui dicit abhibendum propter solos gignendos filios; 2. si reddatur debitum. Igitur respectu petentis vacat veniali culpa, si fiat unice ad gignendos filios; Respectu reddentis erit bonus, esto prævideatur ex illo hic, & nunc filium non generandum, si petitus reddat, quod debet conjugi. Cave tamen ne conjuges velis sanctos, plusquam oportet. 1. Cor. 7. scripsit Apostolus: *Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi, & iterum revertimini in idipsum, ne tentet vos Satanas, propter incontinentiam vestram. Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium.* Sufficit Dei legem zelare, sicut Apostolus Voluit hic ut orationis tempore abstinerent sed id ex mutuo consensu. Optimum consilium, ut abstineant volentes communicare, jejunare, &c. At voluit, ut abstinerent ex mutuo consensu; si maritus nolit ad alienam diem pertrahet uxor communionem; nisi aliud Christiana prudentia dictet. Ubi tamen non est ratio specialis orandi qualis est in die com-

munionis, vel temporibus ab Ecclesia institutis, revertantur *in id ipsum propter incontinentiam*. In quibus verbis affirmat matrimonium, post lapsum, fuisse ordinatum a Deo, etiam in remedium concupiscentiæ; qui tamen est finis secundarius subordinatus primario generationis filiorum, & consequenter peccat venialiter, qui primo intenderet secundarium; Id apparet ex verbis sequentibus: *secundum Indulgentiam dico*: quæ plures Patres intelligunt, ut voluerit Apostolus denunciare culpæ venialis reatum in tali actu elicito principaliter ad evitandam incontinentiam. Et duo fecit Apostolus, 1. permisit peccatum veniale (quod etiam est levissimum, & utinam alia non haberent conjuges) ad evitandum periculum mortalis: 2. voluit ut scirent id esse peccatum veniale, ut si quando Spiritus Sanctus vocaret eos ad majorem perfectionem, agnoscerent viam. Apostolum imitare in omnibus, hortando, ne invicem se fraudent; & ostendendo, quando veniale peccatum sit.

13 D. In his casibus esset melius tacere: Homo pronus ad libidinem, ab ea non cessabit, esto sciat peccari venialiter in exercendo actum conjugalem ex sola delectationis causa, unde peccabit sæpe venialiter, è contra ignorans invincibiliter (hæc ignorantia resultat ex probabilitate opinionis contrariæ) excusabitur a peccato. Ita plures Moderni sentientes grande beneficium fuisse mundo allatum ex probabilismo?

M. Vide p. 1 c. 35. n. 17. Ibi habes, an ignorans aliquid instrui debeat: An dicatur veritatem ignorare invincibiliter, qui ab ea discedit, ductus opinione probabili probabilitate extrinseca: Id est altioris indaginis, nec volo aperire meum sensum. Hoc unum scio non esse probabilem opinionem de licito usu actus conjugalis ex sola delectatione saltem post damnatam ab Inn XI *Thesim* 9. Si probabilismus profuerit, vel nocuerit, alii judicent. Tu adverte nostra peccata oriri ex ignorantia intellectûs, & passione appetitus. Ex hac peccans, ubi cessat, dolet de peccato, & rarius cedit: si peccat ex ignorantia, putans bonum, quod est malum, frequentat peccata sine scrupulo; & ideo cura instruere pœnitentes, ut saltē rarius peccent.

CAPUT LII.

De peccatis contrarie oppositis Castitati.

1 Peccatum Castitati oppositum per defectum vocatur *Insensibilitas*, de qua c. 46. n. 5. & si quis ex horrore ad hujusmodi delectationes conjugi petenti negaret debitum; etiam peccaret contra Justitiam. Oppositum per excessum *Luxuria*, quæ dicitur *Appetitus inordinatus delectationum tactus ordinatarum a natura ad generationem prolis*; Et ita opponitur etiam Pudicitiæ; majoris tamen claritatis gratia tractabo in præsenti capite de Luxuria, ut opponitur Castitati tantum; Et in hoc sensu venit omnis actus venereus consummatus, & exercitus extra legitimum matrimonium.

2 D. Quotupliciter dividitur Luxuria?

M. Est genus a S. Th q 154 a. 1: divisum in sex species. *Simplex Fornicatio: Adulterium: Stuprum: Incæstus: Raptus: peccatum contra naturam.*

3 D. Quid est simplex Fornicatio?

M. Est actus venereus consummatus soluti cum soluta. Est mortale, quia præjudicat fini secundario prolis generandę, ut c. 50. n. 2. quæ non repeto, sed tu relege.

4 D. Quid est Adulterium?

M. Est actus venereus consummatus cum aliquo conjuncto in matrimonio; tunc enim fit injuria conjugi, & ideo, est contra Justitiam commutativam: quare est in duplici specie, scilicet Luxuriæ, & Injustitiæ: si ambo peccantes sunt conjugati, est duplex numero adulterium, quia duobus fit injuria; & pœnitens tacens conjugium utriusque, non explicat sufficienter numerum peccatorum. Esto maritus consentiat adulterio conjugis, adhuc est injustitia ut p 1 c. 34. n. 9. Peccatum, cum sponsa de futuro, reducitur ad Adulterium; quia fit injuria sponso habenti jus ad sponsam, vel e contra; Est specie distinctum, quia specie distinguuntur jus ad rem, quod habet sponsus, & jus in re, quod habet maritus; ideo explicandum in confessione. S. Th q 154. a. 7. ad 3. Sponsi *ex ipsa desponsatione jus habent* in sibi desponsatis.

4 D. Quid est Stuprum?

M. Est

M. Est defloratio Virginis; est etiam contra justitiam, ut Adulterium. Multi docent esse simplicem fornicationem, si virgo voluntarie consentiat: nec enim vident, cum fiat injuria; tu tene cum S.Th. a. 6. quod semper est stuprum: Virginum castitatem Deus posuit specialiter sub custodia parentum, vel Tutorum, licet ipsa Virgo sit domina sui; quare deflorans Virginem voluntarie consentientem facit injuriam Tutoribus; ut injuriam mihi facit, quia suum equum ponens sub mea custodia accipit me ignorante: si instes posse parentes credere juri suo, tunc dic, ut de marito consentiente. Ex hac doctrina inferes committi stuprum, non prima solum vice, cum defloratur, sed toties, quoties homo abutitur fœmina reputata Virgine, custodita a parentibus, vel Tutoribus.

6 D. Quid est Incæstus?

M. Est actus venereus consummatus cum consanguineis, vel affinibus; est contra Pietatem, qua tenemur honorare prædictos eritque sub specie Adulterii; Stupri &c. si rationem illorum attingat. Vide usque ad quem gradum impediatur matrimonium; & si peccent, hi committunt incæstum. Si committatur inter Ascendentes, & descendentes in linea recta, est specie distinctum, ut c. 50. n. 5. Inter conjunctos in primo gradu est saltem circumstantias mutans judicium Confessoris: ideo explicanda.

7 D. Quid est Raptus?

M. Ultra Luxuriam, Raptus dicit malitiam Rapinæ, de qua c 24. n. 8. fit enim injuria rapiendo violenter aliquem, ad turpia; & possunt concurrere omnes alię species Luxuriæ, ut si rapiantur pueri; nuptæ, Virgines, Monïales &c.

8 D. Quid est Sacrilegium?

M. Est, quando peccatum consummatur cum persona sacra, habente votum Castitatis, vel solemne, vel simplex; Ex c. 32. n 6. debet explicari, an habeat votum solemne, vel simplex: hoc enim obligat coram Deo solum, illud coram Ecclesia; ideo gravius, & specie diversum. Aliqui disputant, an violans solemne teneatur explicare, num sit Religionis, vel Ordinis. Tu vide c. 33 n 6.

9 D. Quid est peccatum contra Naturam?

M. Est genus continens sub se plures species, quas nolo enumerare, quia de illis, utpote brutalibus, etiam tacebant Philosophi Gentiles. Dolendum est frequentari apud Christianos, quæ nec nominare volebant Æthnici. Turpitudo illorum satis per se apparet Circa peccatum nefandum explica, an fueris agens, vel patiens: nam agere, & pati, quia in diverso prædicamento; differunt genere generalissimo; & id non explicans, omittit non modo speciem, sed & genus. Peccat contra naturam, qui est impotens ad actum consummatum: quari Eunuchi, & similes debent explicare suam impotentiam naturalem. Porro quælibet species peccati contra naturam aggravatur ex aliis circumstantiis, ut si agens, vel patiens sint maritati, voto adstricti &c.

10 D. Immunditias voluntaria, quæ est prima species peccati contra naturam, nimis est frequens, ideo debeo circa illam esse instructus?

M. Quam frequens, tam clara est illius malitia. Pessime audies, si doceas dari posse ignorantiam invincibilem de illius malitia in adolescentioribus; si dicas cognoscere, quod sit contra lumen rationis; at posse ignorari, quod sit contra legem Dei, incides In peccatum Philosophicum; de quo p. 1. c. 28. nu 2. Vide 49. Thesim Inn. XI.

11 D. Potestne aliquando permitti?

M. Nunquam potest intendi, neque ad salvandam propriam vitam, quia bonum speciei, ad quod natura ordinavit actum venereum, prævalet bonum individui Hinc neque permitti cum periculo consensus, vel delectationis voluntariæ. Quod aliquando possit permitti ex urgenti necessitate, apparet ex cap. 23. num. 4. de homicidio; Quæ vero, & quanta debeat esse necessitas, non potest universaliter stabiliri. Cajetanns opp tom. 1. tr. 12. probat posse permitti, esto prævideatur a Confessore, qui in illam incidit, ut exerceat suum munus, sive coactus necessitate studet hisce materiis. Circa id multum laxavit habenas Michael de Molinos, & quia ob naturæ fragilitatem possumus facile decipi, credentes esse puram permissionē, quando vere cooperamur, ideo res paulo est accuratius tractanda. Docuit ille

circa immunditiam hujusmodi, plures Theses damnatas ab Inn. XI. Omitto 42. 43. 45. 46. 48. 49. 50. 51. 52. & 53. in quibus dicebat permitti, cum tamen si verum esset, quod ait, illi, de quibus loquitur, non solùm permisissent, sed voluissent, & operati fuissent. Refero 17. *Tradito Deo libero arbitrio, & eidem relicta cura, & cognitione animæ nostræ, non est amplius habenda ratio tentationum, nec eis alia resistentia fieri debet, nisi negativa, nulla adhibita industria; & si natura commovetur, oportet finere, ut commoveatur, quia est natura*, 37. *In occasione tentationum, etiam furiosarum, non debet anima elicere actus explicitos virtutum oppositarum, sed debet in supra dicto amore, & resignatione permanere*. In 41 docebat Deum permittere actus carnales ex violentia Dæmonis, qui non essent peccata, esto contingerent *in vigilia, & sine mentis offuscatione*. In 47. quod violentiæ Dæmonis erant permittendæ, *nullam adhibendo industriam, nullumque proprium conatum* ad eas reprimendas. *Et præ omnibus non oput est confiteri, & sanctissime fit non confitendo*. Et in 48. quod *melius est ea non confiteri, quia non sunt peccata, nec etiam venialia*. Vide alias plures: Et disce, ad idem quam caute sit procedendum quanta cura adhibenda in reprimendo motu omni sensualitatis, & quam lente debeas immunem judicare a peccato, qui credit se permittere tantum, non etiam directe vel indirecte velle prædictas immunditias.

12 Considera quemlibet particulam Thesium damnatarum; & si casus accidat, damna praxim quamcunque illis conformem: Si vero habes pœnitentem ex mala corporis dispositione proclivem, charitative; ac paterne mone, in singulis casibus confiteri, quas patitur immunditias (etiam nocturnas, quanto magis occurrentes in vigilia, & sine mentis offuscatione) Supponamus, quod omnino vacent a culpa mortali, qualiter ex Cajetano potest contingere in Confessore, quis tamen audeat excusare a peccatis pluribus venialibus, & in praxi difficillimum est judicare, quod adhibita sit omnis industria, sub mortali necessaria reprimendis tentationibus. Igitur induc, ut ea confiteatur ad securitatem conscientiæ: 2. etiam supposito, quod sit securus se non peccasse mortaliter, ad delenda venialia, & negligentias commissas in reprimendis: 3. ad obtinendum contra tentationes effectum proprium sacramenti, qui sunt auxilia Dei actualia suo tempore, ne incidamus in easdem tentationes; & loquendo de tentationibus carnis, in natura magis ignea, & in juvenibus, quorum sanguis ebullit, nihil magis potest extinguere ignem luxuriæ, quam sanguis Christi applicatus per hoc sacramentum: 4. immunditiæ hujusmodi, etiam quatenus mere corporales, maxime dedecent accedentem ad nuptias Agni, seu ad sumendum Eucharistiæ sacramentum: quare in sero Ecclesiastici recitant:

Hostemque nostrum comprime,
Ne polluantur corpora.

S. Th. 3. p. q. 80. a. 7. Eucharistiæ sumptionem ait per istas immunditias impediri quoad duo: 1. quoad fœditatem corporalem, *cum qua propter reverentiam sacramenti, non decet accedere ad altare, unde, & volentes tangere aliquid sacrum, manus lavant*: 2. propter evagationem mentis, *quæ sequitur*; nisi adsit necessitas communicandi, vel provenit ex illusione dæmonis, ut impediat communionem.

CAPUT LIII.

De Pudicitia, peccatisque contrarie oppositis.

1 Ex c. 49. n. 9. Pudicitia respicit præcipue signa venereorum, ut sunt aspectus impudici, oscula, & tactus: Quæ omnia debes explicare; nam sunt actus incompleti, ut p. 1. c. 31. n. 3.

2 D. Quid regulat actus hujusmodi?

M. Possunt considerari secundum se, & ita sunt actus indifferentes, qui possunt bene, vel male fieri, ac regulantur a virtute Affabilitatis: quare licent ad ostendendum amorem honestum, ubi viget consuetudo, tamen cautissime procede; si debet adhiberi cautela maxima, in regionibus, in quibus exercentur ex consuetudine, quia etiam ibi sunt valde periculosi, quanto cautius, ubi nulla talis consuetudo viget. Quoad praxim, ubi non viget consuetudo, sunt damnandi saltem ob periculum proximum, quod si non esset in uno, timeri sufficientissime potest in comparte:

parte:

parte: sunt enim peccata, quoties libido se ingerit, vel timeri potest: & id accidit, quoties ex antiqua consuetudine non sunt introducti, ut signa honesti amoris.

3 D. Utique sunt peccata, quoties sunt libidinosi, sed, quando censendi sunt tales?

M. Vide p.1.c.43.n. 3. cæterum quisque in praxi agnoscit, quando moveatur ex amore libidinoso; Natura id omnes docet, & pœnitens, ubi se accusat de istis, jam agnoscit peccasse, saltem exponendo se periculo.

4 D. Extra matrimonium, suntne peccata?

M. Utique: nam amor libidinosus natura est institutus ad procreationem prolis, & cui prohibitus est ultimus actus, prohibitę sunt dispositiones: quia, dispositio, & ultimus actus sunt in eodem genere: quia natura tendit ad completum: cui prohibet completum, prohibet inchoationem.

5 D. Suntne mortalia ex natura sua?

M. Ex p.1.c.34. n. 6. peccamus mortaliter, quando actus nequit stare cum charitate: c 50. n.2. nequit simul stare charitas cum actu venereo præjudicante proli, quoad esse, ut in peccatis contra naturam, vel quoad educationem, ut in aliis Luxuriæ speciebus. Ex n.5. natura eodem præcepto prohibet ultimum actum, & dispositiones pręvias, inde sequitur omnes actus contra Castitatem esse ex suo genere peccata mortalia.

6 D. Excusanturne ex parvitate materiæ?

M. Nunc tenetur commmuniter nullum peccatum contra Castitatem excusari a mortali ex parvitate materiæ, & inclyta Societas Jesu semper amantissima Castitatis Angelicæ, sub pœna excommunicationis prohibuit, ne quis doceret, vel admitteret parvitatem materiæ excusantem a mortali in peccatis contra Castitatem; Ratio ex S. Th. quem sequor in principiis, hæc mihi est. Tota Luxuriæ malitia consistit in eo, quod præjudicetur vel esse prolis, vel educationi ad instituendam totam vitam: quantuncumque ergo minimus sit actus, quia infert aliquod ex dictis damnis, quorum utrunque est gravissimum, erit semper peccatum mortale. peccat mortaliter, qui minimam excitat scintillam, ordinatam ad incendendum campum, esto per accidens non sequatur incendium. Ita in nostro casu. Potest peccari venialiter, si aspectus, aut tactus essent occasio, & dispositio tantum remota ad amorem libidinosum, si verba scurrilia, & quibus cap. 48. num. 4. & inordinati aspectus, non libidinosi, sed qui disponunt remote ad libidinem; si vero sint cum periculo proximo, tunc erunt mortalia.

7 D. Quia Luxuria est vitium capitale, enumera filias?

M. Sunt octo: Prima *Cæcitas mentis*. Vide c. 4. n. 13. Secunda *Inconsideratio*. Vide c. 15 num. 4. Tertia: *Præcipitatio*. Quarta. *Inconstantia*: Ambas vide c. 15. n.3. & 5. Quinta *Amor sui*: quia inordinate appetit propriam delectationem; quare est genus, a quo causantur omnia peccata: Sexta: *Odium Dei*; Vide c. 14. n.1. Septima: est *affectio præsentis sæculi*. Est etiam genus. Octava est *horror futuri sæculi*. S. Thom q. 153.a 5. vocat *fastidium*, *& desperationem*, inchoative saltem; unde reducitur ad speciem desperationis.

8 D. Adsuntne Censuræ, contra violantes Castitatem, aut Pudicitiam?

M. Adsunt rigorosæ pœnæ civiles, & etiam Eclesiasticæ imponendæ in foro exteriori contra Adulteros, Incæstuosos, Virginum defloratores, Raptores, Sacrilegos, Concubinarios, & præcipue contra Clericos exercentes peccatum nefandum. Harum notitia non est necessaria Confessori, qui reum remittet ad Juristas; si discutiendum sit, an aliqua illarum obliget in conscientia, non desunt Doctores, a quibus id haurire possis: Circa pœnas in foro pœnitentiali, nonnulla hujusmodi peccata solent ab Episcopis reservari; In universali Trid. ses 24. c. 6. de ref. matr. imposuit pœnam excommunicationis Raptoribus, operando, vel cooperando per consilium, auxilium, vel favorem. Ex p.1.c.10.n.6. excommunicatio est reservata Papæ (a qua intra Italiam, extra Urbem neque possunt absolvere privilegiati regulares) contra violantes clausuram Monialium ad malum finem, hoc est, ad finem offendi earum Pudicitiam.

9 D. Quas Pœnitentias imponam violanti istam virtutem?

M. Rituale p 1. c 7 n. 23 in genere dicit imponenda *libidinosis jejunia, vel alias carnis afflictiones*. Quæ habent annexam excommunicationem, sanè juxta regulas de excommunicatione traditas p. 1. c 18. n. 23. quod parti læsæ satisfiat &c Si sint humana, hoc est, ex fragilitate, cura ut p. 1. c. 22. n. 3. Penitentem incitando recurrere semper ad medicinam Sacramenti instituti, ut vi illius accedens cum debita præparatione, a Deo impetret per merita Christi applicata ex opere operato, *auxilia maxima, quibus Christiani, dum vivunt, conservare se integros ab omni graviore spiritus incommodo possint*. Ad hoc, si Christianus negligat recurrere, vertitur facillime in consuetudinem, quam eradicare laboriosum est, & nisi Confessor caute procedat, nunquam eradicabit: Consuetudinarii promittunt maria, & montes, præsertim instante præcepto Paschali. Circa hoc vide p. 1. c. 11. a n. 18. regulas a S. Carolo stabilitas, ad quarum amussim nisi procedat, aggravabis conscientiam propriam, nec solves coram Deo penitentes. Quæ inculcanda sunt, ut pœnitens concipiat maximum horrorem contra hæc peccata, hauri ex Catech. p. 3 c. 7. a num. 6. Et quia frequentissime peccatur contra prædictas Virtutes peccato solum interno concupiscentiæ, vel delectationis morosæ, horum remedia, & penitentias accipe ex eadem part. 3. cap. 10. præsertim a num. 21.

CAPUT LIV.

De tribus Virtutibus annexis Temperantiæ, scilicet, Continentia, Mansuetudine, Clementia, Vitiisque oppositis.

1 TEmperantia refrænat concupiscentias Gustus, & Tactus, quæ sunt vehementiores Quæ in refrænando passiones, non ita vehementes imitantur Temperantiam, dicuntur partes potentiales ejusdem. In præsenti ago de tribus, in sequentibus de reliquis.

2 D. Quid est Continentia?

M. S. Th. q. 155. notat accipi aliquando in Scriptura, & Patribus, pro Castitate, ut includit Virginitatem, & Pudicitiam. A quibus Scholastice loquendo distinguitur in hoc, quod Castus ordinarie non sentit stimulos carnis: Continens sentit, & aliquando graves; At voluntate resistit: quare Castus habet rectificantum utrunque appetitum, intellectivum, & sensitivum: Continens habet sensitivum adhuc deordinatum, per commotiones passionum, sed tenet voluntatem ordinatam in ultimum finem, ita quod concupiscentia non trahit illam ad mortale, Continentia non est perfecte Virtus; Proprie dicuntur Incontinentes, qui peccant ex infirmitate. Ex generali notione Castitatis, & Pudicitiæ habes, quomodo cures Incontinentes; nam quoad praxim melius fuit omnia simul examinare.

3 D. Quid est Mansuetudo?

M. Est virtus habens refrænare passionem Iræ, ut ne quis irascatur plus, aut minus, quam decet. Hujus subjectum est appetitus Irascibilis: sed annectitur Temperantiæ residenti in concupiscibilis, quia in modo refrænandi assimilantur.

4 D. Obligantne sub mortali?

M. Debemus esse parati ad exercendo actus Mansuetudinis, quando sine illorum exercitio non posset servari charitas; & tunc sub mortali obligaret, ut part. 1. cap. 34. num. 6. sed per accidens ex part. 1. cap. 38. num. 16. Cæterum quia possumus transigere totam vitam absque eo, quod offerantur occasiones irascendi cum totali detrimento charitatis, ideo per se non obligat sub mortali.

5 D Quæ sunt Vitia contra Mansuetudinem?

M. Oppositum per defectum est, dum, ubi, & quando quis debet, non irascitur; est innominatum. Ut intelligatur ejus essentia, ex S. Thom. quæst. 123. a. 10. fortis in suo actu debet uti ira, & quicunque ad modum fortis aggreditur aliquid difficile: Igitur quibus incumbit aggredi aliquid difficile, ut fortes in bello, & in pace habentes reservare justitiam legalem, & commutativam, ubi hæc opprimitur a potentiori debent irasci, ne verificetur illud If. 56. *Canes muti*

muti non valentes latrare, presertim pro Ecclesiastica immunitate,& ad sublevandos pauperes. Plures irascuntur contra pauperes, & debiles, at sub capite potentium consuunt pulvillos. Ubi similes incidunt pænitentes, inculpa grave peccatum, quo se implicant, & gravissimum, quod Ecclesiæ inferunt detrimentum. Si qui spiritualiores aggrediuntur ardua quæque sine ira: doce id non esse humanum. Nimia hæc lenitas pertingere posset ad mortale, quando ex ejus omissione præjudicium notabile inferretur charitati, tamen essent mortale per accidens ideo si v. gr. se accusat, quod in tali materia v. gr. præjudicaverit Ecclesiæ, non oportet scire, an fuerit iratus, ut defenderet &c.

6 D. Quod est peccatum per excessum?

M. *Ira*, non ut passio, sed ut appetitus inordinatus vindictæ: Utpote inordinatus est semper peccatum, sed non mortale ex genere suo.

7 D. Omnes appetitus contra justitiam ex genere suo est mortale, & Ira apetit vindictam injustam?

M. Ex S. Thom. qu. 158. art. 3. ira dicitur inordinata; 1. quatenus tendit in objectum, in quod non debet, scilicet, in vindictam injustam: tunc est mortale ex suo genere, solumque excuratur ex parvitate materiæ, vel si desit plena advertentia: 2. est inordinata, quatenus tendit in vindictam justam; sed nimis ardenter, vel plura, quam debet, Iræ signa profert. Quia utrunque modum complectitur Ira, ideo non dicitur ex suo genere mortale.

8 D. Ira est Vitium Capitale: quæ sunt ejus filiæ.

M. S. Doctor sex ei filias assignat art. 7. Prima est *Rixa*, de qua cap. 14. nu. 12. sed universalius nomine Rixę hic veniunt peccata omnia, quæ factis inferunt nocumentum proximo. Secunda: *Tumor mentis*, sive, ut explicat ad 3. audacia intentantis vindictam, de quo Tumore, ut opposito fortitudini, vide c. 43. num. 16. Tertia *Contumelia*, de qua cap. 26. num. 2. Quarta *Clamor*, scilicet, inordinata, & confusa locutio, Modestiæ opposita de qua cap. 56. nu. 23. Quinta: *Indignatio*, seu tristitia de bono proximi quatenus est indignus: Iræ passio obnubilat intellectu: quare judicat eum, qui offendit, indignum venia, dignumque solum suppliciis: quare indignatur, quod habeat bona, utpote creditus illorum indignus. maxime indignatur, si quis petat pro offendente bonum veniæ. Hec est Nemesis de qua cap. 14. num. 6 & de se est veniale, quando agitur de boniis temporalibus: cœterum si offendens vere non sit indignus, sed solum ex ira judicatur, tunc poterit esse mortalia. Sexta est Blasphemia, de qua c. 4. n. 8. si sit simplex, opponitur Religioni: si vero sit hæreticalis, opponitur Fidei.

9 D. Quas pænitentiam imponam violanti virtutem Mansuetudinis?

M. Qui violant per defectum, maxime sunt Superiores, & Principes; qui non zelant Dei honorem, & observantiam legum; Quia hic defectus habet maximam similitudinem cum ipsa Virtute, ut scias, quando est virtus, & quando peccatum oppositum, vide, quod deficiens ordinarie loquendo, solum tacet, & non irascitur; quando non adest injuria in seipsum: quando vel leve delictum a paupere in se est commissum, tunc omnia sus deque movet. Silet, ubi agitur de offensis Dei commissis a pontentioribus, quas parum curat supprimere. Excita hos ad justam iram, graviter, & efficaciter ostendendo suas obligationes in vim officii, & ex justitia; Vide cap. 19. num. 14. Pro excedentibus in ira, si quidem excedant ex parte objecti appetendo vindictam majorem, quam mereatur delictum, hos mone de obligatione charitatis, & justitiæ, quam habent erga proximum: Si excedat ex parte actus nimis irascendo, habes ex Evangelio, obvia loca, ut utramque refrænes.

10 D. Quid est Clementia, Tertia Virtus annexa Temperantiæ?

M. Distinguitur a Mansuetudine, quod ista moderatur, & refrenat Iram, quæ est causa pęnarum. Illa mitigat, & moderatur pęnas: quæ sunt effectus Iræ: Princeps moderatus fuit Iram per Mansuetudinem, ita quod in ista non defecerit, neque excesserit: sed adhuc potest deficere, vel excedere in castigando, neque loquor

de

de excessu in castigando contra Justitiam, sed justitia habet suam latitudinem, intra quam semper pœna erit justa: Ex c. 27. n. 6. pretium morale est triplex, & unumquodque justum: Etiam pænæ possunt considerari justæ cum hac triplici latitudine, ut aliæ sint infimæ, aliæ mediæ, aliæ rigorosæ; dummodo sint justæ, Superior potest eligere quamlibet ex his, & Clementia refrænat animum, ne inclinet ad eligendam rigorosam. Omnes experimur inclinari ad rigorem erga alios, ad benignitatem erga nos, & nostros: Id pluries in Confessionali experietur ipse Confessor: inclinabitur ad dandas pœnitentias leves, ubi accedant amici, divites &c. ubi accedunt ignoti, pauperes &c. inclinabitur ad graviores. Clementia dirigit hominem, ut inclinet ad moderandas pœnas, non amicis tantum, sed omnibus, semper tamen, ut decet, considerata conditione personæ, loci, temporis &c.

11 D. Quam regulam servat Clementia, ut moderetur pœnas intra Justitiæ limites?

M. Ubi dicitur *Considerata conditione personæ* &c. non potest assignari regula generalis, & determinata, sed omnia relinquuntur arbitrio prudentis. Cæterum, quod insinuatum est de pretiis, & applicatum pœnis, debet inservire pro regula generali, ut semper applicetur pœna infima ex iis, quæ sunt irrogandæ per justitiam. Ulterius ex c. 39. n. 5. Gratitudo semper habet de bonis retribuere supra condignum, hoc est supra quam valeat beneficium collatum; Deus hoc modo procedit: sanctis retribuit gloriam supra condignum: peccatoribus vero, etiam damnatis, per Clementiam retribuit infra condignum. Id exigit Clementia ab omnibus habentibus retribuere pęnas. Vide S. Th. q. 157.

12 D. Quia Confessor debet esse clemens, retribuet ne infra condignum?

M. Confessor, utpote Dei, & Ecclesię Minister, debet agere juxta mandatum principalis, Ecclesia in Rituali p. 1. c. 7. nu. 22. vult quidem proportionari pęnam peccato *Videat ne imponat levissimas pęnitentias pro peccatis gravioribus* At semper relinquit taxandam quantitatem arbitrio Confessoris, considerato statu, ætate &c. Pœnitentis. Ideo etiam antiquitus levissima imponebatur constitutis in articulo mortis: Duo tamen adverte; 1. non plene satisfaciens in hac vita, satisfaciet multo gravius in Purgatorio: 2. sustinens supra quam mereatur pro hoc peccato, satisfacit pro aliis commissis: quare lucratur Pænitens ex rigore Confessoris imponentis graves pænitentias; At quia pauci capiunt verbum hoc, dico etiam Confessori procedendum fore, juxta leges Clementiæ, & Prudentiæ. S. Tho. 4 d. 18. aut: *Pœnæ determinatæ a Canone sunt variandæ secundum arbitrium Sacerdotis regulatum divino instinctu, sicut Medicus non dat medicinam efficacem ob debilitatem infirmi.* Et q. 3 a. 28. *Convenit quod Sacerdos non oneret gravi pondere satisfactionis, quia sicut parvus ignis facile extinguitur a multis lignis, ita propter gravem pænitentiam extingueretur parvus affectus contritionis*:

13 D. Obligatne Clementia sub mortali, ad suum actum?

M. Explicata est Clementiæ ratio, exemplo pretiorum moralium, in quibus ut c. 27. n. 6. non peccat volens vendere supremo, quia hoc est intra latitudinem justitiæ: Clementia habet moderari pœnas justas, accipiendo infimam intra latitudinem pœnarum justarum; qui autem eligit aliquid justum hic, & nunc, nunquam eligit medium incompossibile cum charitate; nec peccat per se loquendo: Quisque tamen debet esse animo ita paratus, ut si hic, & nunc præjudicaret hæc pœna, (alias justa, sed rigorosa) charitati, illam dimitteret. Ita procedunt Principes Christiani, etiam in casibus gravioribus: Habent reum morti adjudicatum pro tali die; justissime potest addici supplicio; quia tamen vident non se disponere ad sacramenta, per Clementiam diminuunt pęnam, protrahendo aliquem diem vitæ, ut facilius se disponat; quod si perseverat impænitens, dant Justitiæ locum, quia non esset amplius Clementia: nam quilibet sciens se non addicendum morti, ostenderet impænitentiæ signa.

14 D. Obligaturne in tali casu Princeps ad differendum supplicium?

M. Ordinarie tenentur Reo concedere tempus ad recipienda Sacramenta, ad quo-

quorum susceptionem tenemur omnes jure divino in articulo mortis; At si suscipere admonitus renuit, non tenetur sub mortali protrahere executionem sententiæ, nam ex n. 13. Clementia per se non obligat sub mortali, sed per accidens in casu, quo Charitas obligat. Et tunc obligat, quando proximus est in extrema necessitate. Reus autem ex voluntate reperitur indispositus in dicto casu. Obligatur fœminæ gravidæ differre supplicium, quia fœtus existens in utero, & est innocens, & est in extrema necessitate.

15 D Quomodo vocatur peccatum contrarie oppositum Clementiæ per defectum?

M. Potest vocari *Nimia lenitas*, & committitur, quando Superior (præcipue Confessor) irrogat pœnam, quæ est infra limite pœnæ justæ. Ita esse animo inclinatum pertinet ad hoc vitium, si infligatur minor justa, peccatur contra justitiam legalem, sicut est contra charitatem habere animum inferendi malum proximo; & contra justitiam actu inferre.

16 D. Igitur hoc erit ex suo genere peccatum mortale: nam talis est animus violandi justitiam?

M. Dixi peccatum hoc imponere pœnam minorem justa, non injustam. Ita imponere, de se non est mortale, nisi Superior obligetur imponere æqualem. Id apparet præsertim in Religionibus, in quibus pro tali delicto particulari imponitur aliqua pœna; Superior illam non imponens, ubi vere habet locum, considerata qualitate peccati, peccantis &c. peccat peccato nimiæ lenitatis, non tamen, mortali, quia Regula non obligat sub mortale; sed si sequeretur inde relaxatio boni communis, tunc esset mortale, non quia opponitur Clementiæ, sed Charitati, præcipue respicienti conservationem boni communis.

17 D. Quod est peccatum per excessum?

M. *Crudelitas:* Distingue hæc tria: Est severus, qui Reo semper imponit pœnam supremam. Hic omittit actum Clementiæ, sed non committit peccatum oppositum. Sævus, seu ferus, est qui in castigando non respicit culpam Rei, sed delectatur in cruciatu, & pœnis. Crudelis est qui considerat culpam, sed irrogat pœnam justo majorem, S. Th. q. 159. Sævus committit peccatum inhumanum, quia delectari in sanguine, seu pœnis aliorum, est bestiale, & contra hominis naturam; ideo peccat contra donum Pietatis, quæ, ex p. 1 c. 34. n. 8. est virtus heroica, seu divina; & illi opponuntur peccata bestialia, seu inhumana: Crudelitas directe opponitur Clementiæ, & per accidens erit mortale, ratione justitiæ, quam lædit, ut n. 17. de Nimia lenitate.

18 D Circa Continentiam, supra jam dicta de Castitate, nihil ultra notandum restat, quoad Censuras, pœnas, & reservationes: Circa Mansuetudinem, atque Clementiam, hæ duæ virtutes consideratæ secundum se, aut ratione peccatorum oppositorum, nullam habent censuram, aut reservationem; Circa pœnitentias imponendas Iracundis, vide n. 9. Circa imponendas Crudelibus, aut lenibus vide c. 20. n. 17. & c. 21. nam hæc peccata, ut plurimum conjuncta sunt Injustitiæ.

CAPUT LV.

De Humilitate, peccatisque eidem contrarie oppositis.

1 Ultra prædictas virtutes moderativas passionum internarum S. Th. notat superesse alias passiones refrænandas; Virtutesque in id tendentes a nonnullis comprehendi sub uno Modestiæ generico nomine, quod notat, ne parum versati confunderentur; nam de reliquo vitans ipse omnem vocis quæstionem, posuit tertio loco virtutem Humilitatis, quæ habet moderari passionem Spei; de qua virtute, vitiisque oppositis agit S. Doctor a. q. 160. ad 166.

2 D. Quid est Humilitas?

M. Spes est boni ardui, quare duplex ratio consideratur in objecto Spei: 1. bonitas: 2. arduitas, & difficultas illud consequendi: Bonitas considerata secundum se habet attrahere: Arduitas retrahere. Igitur duplex virtus est necessaria pro dirigenda passione Spei, altera, quæ dirigat hominem, dum considerat arduitatem: Hæc habet impellere, ut, non obstante arduitate, curet homo consequi bonum illud: Et est Magnanimitas, de qua c. 44. Altera,

ra, quæ dirigat hominem, dum considerat bonitatem; Hæc habet refrænare, ut homo plus, quam decet, non feratur in objectum, utique bonum, sed & simul arduum, & vocatur Humilitas. S. Thom. q. 161. art. 1.

3 D. Quomodo possum per humilitatem me subjicere omnibus?

M. Cum Dei adjutorio consequi poteris, si non habens opus considerandi in te dona Dei, consideres quidquid habes ex te ipso: videbis ex te habere solum defectum, & peccata; e contra in proximo consideres dona Dei, saltem aliquod; nemo enim quantumcunque peccator, est sine aliquo Dei dono: Hoc modo S. Dominicus ingrediens aliquam urbem, se subjiciebat incolis, dum genuflexus orabat Deum, ne ob sua peccat urbem subverteret. Considerabat suos defectus etiam minimos, ratione quorum Deus justissime potest in hoc sæculo castigare civitatem integram, in qua moratur defectuosus. E contra in habitatoribus misericordiam Dei, ratione cujus Deus expectat, & non punit peccatores. Hoc modo singuli tenentur ex illo Philipp. 2. *In humilitate superiores se invicem arbitrari*. Aliud humilitatis universale motivum datur. Luc 17. Præcepit Christus: *Cum feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis: dicite: Servi inutiles sumus*. Quilibet igitur considerans se ipsum secundum se, ex mandato Christi, debet credere se simpliciter inutilem: E contra proximum, imo & dæmonem, ex Dei virtute illi collata, dum assumitur ut instrumentum alicujus operationis, esse utilem ad aliquid: nam de omni, etiam de dæmone verificatur illud Aug. in Ps. 14. *Ne putetis gratis esse malos in hoc mundo, & nihil boni de illis agere Deum. Omnis malus, aut ideo vivit ut corrigatur, aut ideo vivit, ut per illum bonus exerceatur*. Et ita sunt utiles: Porro clarum est, quod inutilis debet se subjicere ei, qui est utilis.

4 D. S. Franciscus reputabat se maximum totius mundi peccatorum: estne necessarium ad perfectissimam humilitatem, quod homo ita de se sentiat?

M. Ex S. Th. q. 161. a. 3 non est necessarium. Nam Gal 2. *Nos natura Judæi, & non ex gentibus peccatores*. S Franciscus reputabat se maximum peccatorem: considerans, quod si alii recepissent dona sibi a Deo collata, magis correspondissent, quam ipse correspondent ex suo defectu.

5 D. Obligatne sub mortali Humilitas?

M. Ex S Th. q. 161. a. 1. ad 5. *Humilitas præcipue respicit subjectionem hominis ad Deum, propter quem etiam alii humiliando se subjicit*. Et q. 162. a. 5. illud adverbium *præcipue* vertit *proprie*, nec possumus servare charitatem Dei, quando positive nolumus illi bonum nostræ subjectionis debitum; quare respectu proprii, & principalis objecti, Humilitas obligat sub mortali ex genere suo, quia debemus subjicere nos Deo, ejusque legi; Nec sine mortali possumus refugere hanc subjectionem, particularis tamen materia Humilitatis coincidit cum materia aliarum virtutum principalius præceptarum: v. g lex divina nos obligat aliquoties in anno, ut c. 1. nu. 19. subjicere nostrum intellectum divinæ revelationi de tribus mysteriis. Satisfacimus Deo præcipienti actum Humilitatis, per illum actum fidei. Ille est actus imperfectus Humilitatis: Ad perfectum obligamur, quando obligamur ad actum perfectæ charitatis importantem, quod subjiciamus voluntarie totam vitam nostram legi divinæ. Ubi obligamur ad actum imperfectum charitatis, pariter obligamur ad imperfectum Humilitatis, v. g. si obligamur ad actum eleemosynæ, obligamur ad actum imperfectum subjiciendi aliquid nostrum Deo in bonum proximi. Ex Trid. p. 1. c. 4 n. 12. ad justificationem prærequiritur Dei amor initialis, imperfectus, quia nondum est cum proposito servandi omnia mandata, de quo Concilium loquitur subsequenter: Justificandi obligantur ad illum actum imperfectum Humilitatis: nam illo amans Deum subjicit se Deo ut fini. Hinc vides Humilitatem minus principaliter tendere in proximum, & tunc obligabimur subjicere nos proximo, cum & obligamur subordinare nostra, vel nos: Subditus tenetur esse subordinatur Superiori; Obligatus ad eleemosynam corporalem, tenetur subordinare sua bona pauperi &c.

6 D S. Benedictus posuit illos duodecim gradus Humilitatis, qui sunt?

M. Hi: 1. *Corde, & corpore semper humilitatem ostendere, defixis in terram aspe-*

aspectibus. 2 *Pauca verba*, & *rationabilta loqui*, *non clamosa voce*. 3. *Non esse facilem*, *aut promptum ad risum*. 4. *Tacere usque ad interrogationem*. 5 *Tenere*, *quod habet communis Monasterii regula*. 6. *Credere*, & *pronunciare se omnibus viliorem*. 7. *Ad omnia indignum*, & *inutilem se confiteri*. 8. *Confiteri peccata sua* 9. *Per obedientiam in duris*, & *asperis patientiam amplecti* 10. *Cum obedientia subdere se majori*. 11. *Non curare implere voluntatem propriam*. 12. *Deum timere*, & *recordari omnium*, *quæ præcipit*. Graduum horum convenientiam Theologicam vide apud S. Th. qu. 161. art 6.

7 D. Non videntur necessarii Confessori?

M. Imo ex rituali: 1 ubi vult confessiones audiri in confessionali *crate perforata inter pœnitentem*, & *Sacerdotem instructa*. 2. *Ne curiosis*, *aut inutilibus interrogationibus quemquam detineat*. 3. *Correptiones adhibebit*, & *ad contritionem efficacibus verbis excitare conabitur*. 4. *Cum sigillo*, *sub exacto*, *perpetuoque silentio*: 5. *Ecclesiæ constitutiones diligenter observet*. 6. ubi vult peritorum exquiri consilium: 7 ubi vult implorari divinum auxilium: quæ enim possumus ex nobis, non petimus ab alio. 8. exprefse non meminit Rituale, quia nunquam Ecclesia sibi persuasit, Confessorem vivere in peccato mortali; sed supposuit notum jus divinum, ut volens administrare Sacramentum, si sit in mortali, debeat confiteri, vel externe Sacerdoti, vel saltem interne Deo, per contritionem charitate perfectam; 9. ubi vult audiri Pœnitentem; Considera, quibus id exprimit, verba, & videbis indicari patientiam invictam. *In hoc ministerio procedat*, *ut infra præscribitur*. Ubi commendat *honori divino*, & *animarum saluti* consulere, non sibi, adeo, ut, neque sibi possit applicare pœnitentias pecuniarias. 12. ubi ait Confessorem *divinæ justitiæ*, & *misericordiæ ministrum a Deo constitutum*. Minister enim debet timere principalem, & recordari omnium, quæ præcipit in exequendo ministerio. Restat, ut hisce gradibus humilitatis externæ correspondeat vera, & par Humilitas interna.

8 D. Quæ sunt peccata contra Humilitatem?

M. Oppositum per defectum est innominatum, nec de illo agit S. Thom Oppositum per excessum vocatur Superbia, cujus ut plenam notitiam tradat S. Th. quærit insuper de Superbia primi hominis, de pœnis propter illam incursis, quæ sunt effectus, & de causa, scilicet, de Tentatione Diaboli, qua tentavit primum hominem. Vide textum.

9 D. Quid est Superbia?

M. Est *appetitus inordinatus propriæ excellentiæ*, *ut homo non vult subjici regulæ*, *seu legi divinæ*. S. Th q 162. a. 5. & consequenter est etiam Superbia, si non vult subjici Superiori tenenti vicem Dei in directione nostra. In omnibus peccatis contemnitur regula, & lex divina; unde omne peccatum importat rationem superbiæ, sed tunc est peccatum speciale, quando directe, vel indirecte tendimus in aliquid, quia nolumus subjici Superiori: Si quis furetur, ut ditescat de alieno, utique contemnit septimum Decalogi præceptum, sed non contemnit formaliter, committitque unicum furti peccatum; si vero furetur quia non vult subjici Decalogo, tunc duplex peccatum committit, alterum furti, alterum Superbiæ specialis.

10 D. Mihi videris confundere inobedientiam, & Superbiam?

M. Inobedientia est, quando formaliter nolumus nos subjicere in operando legi divinæ; tunc superbia, seu contemptus est causa Inobedientiæ. Ratio formalis Superbiæ stat in ipso contemptu, & Superbia magis late patet, quia, superbio, etiam extra casum Inobedientiæ.

11 D. Inobedientia, semper conjungitur superbiæ, seu contemptui, qui est de se peccatum mortale, etiam præcindendo ab inobedientia: quare Inobediens debebit etiam distincte explicare peccatum Superbiæ?

M. Ex p. 1. c. 31. n. 3 explicans in confessione ultimum actum, etiam explicat præcedentes, non e contra. Cum ergo Superbia sit semper causa Inobedientiæ, qui explicat hanc, simul explicat illam, non, e contra.

12 D. Poteftne peccatum Superbiæ excusari a mortali ex parvitate materiæ?

M. Formale peccatum Superbiæ non potest excusari nam importat nolle subji-

ci.

ci Deo; qui autem in minimo tollit dominium Dei, totaliter tollit. Optime Scholastici concludunt, quod si una formica tolleretur a dominio Dei, vel hoc, quod est semel erigere digitum, omnia eo ipso subducenda essent: Ut indivisibile, vel totum tollitur, vel nihil.

13 D. Quot sunt species Superbiæ?

M. Quatuor assignat S. Th. q. 162. a. 4. Primo, cum homo æstimat habere aliquod bonum a se ipso: 2. cum æstimat se tale bonum habuisse a Deo, sed sibi contulisse, quia id per se promeruit, adeo ut illi debeatur hoc præmium ex sola Justitia, non primario ex pura Dei Misericordia: 3. cum jactat se habere bonum, quod non habet: 4. cum vult videri, quod ipse unice habeat illud bonum.

14 D. Cum nullæ sint prohibitæ Theses circa Humilitatem, neque censuræ contra formale peccatum Superbiæ directe: quas pœnitentias imponet Confessor pro Superbia?

M. Debes incumbere, ut eradices omne vitium; sed maxime, quæ est initium omnis peccati: Quandiu vivimus, quia habemus fomitem, non possumus vivere subjecti perfectissime Deo, quia non possumus diu vivere absque omni peccato. Fuit hoc Solius B. Virginis. Ut, quantum potest, eradicetur Superbia, ex Rituali p. 1. c. 7. n. 23. commendentur *superbis humilitatis* officia, in quibus exercendi erunt frequentissime, desumptis motivis, tum ex Scriptura, tum ex Patribus. Efficacissimum erit ipsius Confessoris exemplum curantis in omnibus, at præsertim in administrandis Sacramentis, se subjicere perfecte omni regulæ a Deo statutæ; & ab Ecclesia, habendo semper ante oculos Rituale; &c.

CAPUT LVI.

De reliquis virtutibus annexis Temperantiæ.

1 POst præcedentes virtutes Temperantiæ annexas, quia *omnis homo*, ex Philosopho, *natura scire desiderat*, hoc desiderium debet ita regulari, ut non excedamus, vel deficiamus in addiscendo; quare hic ponitur Virtus Studiositatis.

2 D. Quid est Studiositas, quæ venit etiam sub nomine generico Modestiæ?

M. Est virtus moralis, per quam homo amat studium, prout oportet, principaliter moderans desiderium sciendi, ad quod ex natura ferimur, ne nimis amemus, vel nimis applicemus ad studium: secundario autem impellens ad studium, a quo nos retrahit labor improbus omnino necessarius, ut studeamus.

3 D. Quam regulam adhibet in studio?

M. Scientia, quam in hac vita intendimus, non debet expeti per se, & ut finis, sed ut medium in ordine ad aliud. Nam per virtutes intellectuales dicimur boni secundum quid, non simpliciter, sicuti simpliciter boni dicimur per virtutes morales. Virgilius non dicitur *bonus* absolute, sed secundum quid, seu cum addito, *Bonus Poeta*. E contra ornatus virtute morali, etiam in communi locutione, dicitur absolute *Vir ille est bonus*. Porro quod est tale *secundum quid*, ordinatur ut medium ad *tale simpliciter*. Et ita nullus debet studere ad hoc præcise, ut fit doctus; sed ut per doctrinam fit utilis ad alium finem. Legens hoc opus, caveat, ne legat mere, ut sciat: de hoc enim judicabitur a Deo; sed si quid In eo ex Angelico inveniet boni, ordinet 1. ut se ipsum dirigat, 2. ut ex superabundantia dirigat alios. Vide finem. Respublica, etiam Ecclesiastica, indiget viris doctis in quolibet genere virtutum, etiam naturalium, ut Philosophis, Medicis, Mathematicis, Artificibus in quacunque arte: Inculca, ut quisque in sua professione curet fieri excellentissimus; ordinans hoc ad bonum Reip. cui, cæteris paribus, prodest magis unus excellentissimus, quam multi ordinarii. Quia divites, ac nobiles incumbunt aliquibus artibus, vel scientiis, non ut illarum exercitio familiæ provideant, vel Reip. Accende illos ad studium, non tamen eo præcise, ut sciant; sed ut se perficiant: quilibet enim pro fine proximo potest intendere sui perfectionem. Omnibus commenda, ut studeant, attenta sanitate corporis, & instrumentis, quæ habent, scilicet, Magistris, libris &c. 2. studiosus addiscet magis, quæ sunt magis necessaria; quare ut, juxta virtutem Studiositatis, dicatur: studere Confessor, prius videbit, quid sit omnino necessa-

necessarium pro suo triplici munere : horum studium præponet quasi fundamentum aliorum. Talis est doctrina Christiana, Rituale, sicut & alia, quæ innui p. 1. c. 12. n. 12. In his addiscendis totus debet esse Confessor.

4 D. Virtus hæc obligatne sub mortali?

M. Utique, ubi sit medium necessarium ad charitatem. Quare sub mortali obligamur addiscere necessaria ad salutem, p. 1. cap. 35. a num. 2. Et primo illa, sine quibus non possumus exercere actum fidei: secundo sine quibus non possumus exercere actum Spei, ut est Oratio Dominica: 3. illa, sine quibus non possumus exercere actum charitatis, ut est Decalogus, Ecclesiæ præcepta &c. Ad hæc tenentur universaliter omnes, ut ibidem num. 4. tenetur quilibet scire officium suum, & negligendo, peccat mortaliter; quare Confessor in suo munere peccans ex defectu scientiæ, dupliciter peccat, v. g. non quærens in pœnitente dolorem supernaturalem: 1 faciens sacramentum invalidum: 2. ignorans necessitatem doloris prædicti, qui post decretum Inn. XI. est veluti primum principium in Theologia, & hæc tenetur quilibet scire. Quæ autem in particulari debeat necessario scire Confessor, non possumus determinare, quia alii tenentur ad plura, alii ad pauciora. Plura tenetur scire Judex causarum graviorum, quam leviorum. Medicus curans infirmos ordinarios non ita debet esse doctus, ut curans morbos periculosiores. Idem dic de Magistro, seu Doctore.

5 D. Quæ sunt vitia contra Studiositatem?

M. Oppositum per defectum est innominatum. Oppositum per excessum vocatur Curiositas, de qua S. Th q. 167.

6 D. Quomodo possum peccare in desiderando scientiam, quæ est perfectio hominis?

M. Curiositas est peccatum; & possum multipliciter esse curiosus: 1. si per sensus quæram cognoscere objectum, quod mihi non licet: Quinque sunt sensus, & per tres possum cognoscere objecta, sub mortali prohibita: Hi sunt Tactus, Visus, & Gustus. Tactus, quando fertur, ut cognoscat, seu tangat &c. quæ habent annexam delectationem veneream: Gustus, quando fertur in cibos prohibitos: Visus, quando videtur mulier ad concupiscendum. In cæteris nullum est objectum illicitum ex natura sua sensui: 2. peccabo curiositatis peccato, si ordinem hujusmodi cognitiones ad finem malum, vel ex se, vel ex intentione operantis. Circa illa, quæ ordinantur ex se. S. Thom. art. 2. ponit duo exempla: primum est. *Inspectio mulieris ordinatur ad concupiscendum illam*: secundum; *diligens inquisitio eorum, quæ ab aliis fiunt, ordinatur ad detrahendum*. Inspectio mulieris ordinatur remote, & qualiter sit peccaminosa, dictum est c. 52. n. 6. Idem dic, dum aliorum facta curiosius inquiro, nisi actu, vel virtute, mea intentione ordinem hanc cognitionem, ut detraham, vel expono me periculo peccati. Porro Confessor, dum nimis scrupulose vult exercere suum officium, *caveat*, ut loquitur Rituale p. 1. c. 7. n 20. *ne curiosis, aut inutilibus interrogationibus quemquam detineat*. Si pœnitens accuset se curiositatis, non sit nimium curiosus investigandi, quæ curiosius scire voluerit pœnitens: nam ordinarie ipsi explicant, ubi mortaliter peccaverint, nisi aliud prudenter judicet ex modo loquendi. Remitterem, velut indispositum, qui se curiositatis accusaret tantum in genere, attendens, ut interrogem de curiositate peccaminosa mortaliter, ut si curiosius inspexerit exercentes actum matrimonialem &c.

7 Secundo: peccatur in cognitione sensitiva, esto nullus habeatur finis malus, quando non ordinatur ad finem bonum. De cognitione sensitiva per gustum, Inn. XI. prohibuit contrarium prop. 8. De cognitionibus aliorum sensuum videtur deduci ex paritate gustus; Angelicus vult cognitiones sensitivas ordinandas ad intellectivam: sensus enim sunt instrumentum intellectus.

8 Tertio: Curiositas de cognitione Intellectiva, si homo studeat scientiis malis, ut est Astrologia judiciaria &c Nulla scientia est in se mala, sed ob periculum imminens, ut ea quis abutatur, Ecclesia prohibuit Astrologiam judiciariam. Huc spectant, qui legunt libros prohibitos. Circa quorum lectionem hæc reperio in Indice librorum prohibitorum, Regula

10 §.

10. § Ultimo; *Qui libros Hæreticorum, vel cujus vis Authoris scripta ob hæresim, vel ob falsi dogmatis suspicionem damnata, atque prohibita leger it, aut habuerit, statim in ex communicationis sententiam incurrat. Qui vero libros alio nomine interdictos legerit, aut habuerit, præter peccati mortalis reatum quo afficitur, judicio Episcoporum severe puniatur*. Non memini curiositatem superstitiosam, de hac opposita Religioni, dictum est cap 35. a num. 3.

9 Quarto: si cognitio intellectiva non ordinetur ad finem bonum, ex n. 3.

10 Quinto: est Curiositas, si relicto utiliori studio, attendimus ad minus utile fini, cui nos applicavimus. Ad hoc a. 1. sunt verba Hieronymi. *Sacerdotes, dimissis Evangeliis, & Prophetis, videmus comœdias legere, & amatoria buccolicorum versuum verba cantare*. Huc referri posset, qui principaliter curaret scire redditus beneficii, modum illos augendi &c. Secundario autem munus. Omnes utique debent incumbere ad conservandum, imo augendum redditus Beneficii. Multa ex parte collapsus observantiæ regularis tribui debet huic negligentiæ, sed studium œconomicum temporalium debet esse secundo loco: primitus incumbendum est studio proprii muneris.

11 Sexto: est Curiositas, quando quis studet altioribus, supra suum statum, aut capacitatem, ut si Sacerdos fingat se Confessorem Magni Regis, & ex se determinet; quid in tali casu consuleret, vel Episcopum, & medietur ordinationes pro bono gubernio Episcopatus. Huic dicitur Eccl. 3. *Altiora te ne quæsieris*.

12 D. Estne Curiositas ex suo genere peccatum mortale?

M. Sicuti non obligat sub mortali Studiositas, ita neque mortale peccatum est Curiositas. Est mortale studere cognitionibus sensitivis, contra Castitatem, & intellectivis, in quibus est periculum proximum gravis damni spiritualis. Ex præcepto Ecclesiæ est mortale studere libris prohibitis ut n. 8.

13 D. In legendo istos possumne excusari ex parvitate materiæ?

M. Non est mortale, si quis legat paucas lineas. Tamen applica regulam de furto positam p. 1. c. 37. n 6. Est mortale, si cum furer, ex quo grave damnum immineat possessori. Eodem modo erit mortale, si legam paucas lineas, ex quarum lectione gravis immineat mihi ruina spiritualis.

14 D. Adsuntne Censuræ contra peccatum Curiositatis?

M. Ultra n. 8. vide 1. p. c. 20. & c. 45. n. 5.

15 D. Adsuntne Theses prohibitæ.

M. Vide 45. Alexandri VII. Ex 8. Inn. XI. Theologice deducitur omnem scientiam esse dirigendam ad alium finem.

16 D. Quas Pœnitentias imponam pro peccato Curiositatis?

M. Ubi pœnitens studuit libris prohibitis, debet ad se abdicare hos libros, quorum retentio est etiam prohibita. Circa alia peccara, induc, ut omnia agat ordinate propter finem, præponendo semper principaliorem Super omnia Confessor præcedat exemplo, ita quod fugiat omne vitium curiositatis, in omni quidem circumstantia, sed maxime in loco, tempore &c. deputatis ad confessionem.

17 Habes decem virtutes, spectantes ad Temperantiam: 1. *Abstinentiam;* 2. *Sobrietatem*, 3. *Castitatem*; 4. *Pudicitiam*; 5. *Continentiam*; 6. *Mansuetudinem;* 7 *Clementiam*; 8. *Humilitatem*; 9. *Philotimiam*; 10 *Studiositatem*. Habent refrænare passiones, quæ ex p. 1 c. 32. n 3. sunt undecim. Amor est passio generalis, & virtus habens moderari passiones particulares, habet moderari amorem, qui causat illam. Quę vero moderatur Amorem, moderatur & odium oppositum: virtus enim moralis consistit in medio: Philotimia moderatur desiderium & Abominationem: Humilitas Spem. & Desperationem. Castitas, Abstinentia &c. moderantur Gaudium, seu Delectionem. Iram Mansuetudo: Tristitiam Patientia, quæ tamen c 8 n. 2. fuit annexa Fortitudini: Fortitudo moderatur Audaciam, & Timorem; Et ita vides assignatas virtutes, quæ moderentur omnes passiones, sive refręnando hominem, ut Temperantia, sive impellendo, ut Fortitudo.

18 Sed ut homo sit perfecte virtuosus, ista non sufficiunt: non sufficit esse dispositum perfecte in ordine ad Deum per virtutes Theologicas, aut in ordine ad proximum per Justitiam, & Virtutes annexas, aut in ordine ad suum appetitum Irascibilem, per Fortitudinem, & virtutes anne-

xas

xas, sive Concupiscibilem, per Temperantiam, & decem annexas: Requiritur insuper, disponi perfecte circa suas actiones externas, & secundum id, per quod apparet aliis, & virtus, qua bene disponatur circa hæc exteriora, est Modestia; quia ponit modum, seu moderatur; unde ex ipsa ethymologia nominis annectitur temperantiæ.

19 Sic sumpta est genus, & dividitur in tres species: Alia respicit actiones externas in feriis, Alia in ludicris: & jocosis. Virtuosus etiam in his tenet modum, sed diversimode: ideo per diversam virtutem, quæ à Philosopho vocatur *Eutrapelia*, 3. Tenet modum in ornatu sui corporis, vestiendo &c: Hæc ultima, sicut prima, non habet nomen particulare, sed utraque dicitur Modestia, nomine generico. In his tribus deficientes, maximo sunt scandalo in populo, & Deus gravissime punit multitudines peccantes.

20 D. In quo consistit prima species?

M. Dicitur Modestia morum, & habet pro materia extrinseca actiones externas: pro materia intrinseca passiones appetitus concupiscibilis. Ratio per hanc virtutem moderatur primo passiones, & ultimo actiones, in quibus deficeret, vel excederet homo, si fineret illas ordinari per passionem, & non per virtutem. De hac S. Th. q. 168. a. 1.

21 D. Quam regulam servat hæc virtus Modestiæ?

M. Non potest determinari una Regula, inserviens omnibus: actiones externæ, etiam in feriis, componendæ sunt, juxta sexum, ætatem, statum, conditionem, negotia &c. quæ contingunt hic, & nunc. In universali commenda, quæ à Patribus accepta tradit S. Th. art. 1. Eccl. 19. *Amictus corporis, & risus dentium. & gressus hominis enunciant de illo.* Ambr. 1. de offic. c. 18. *Habitus mentis in quodam corporis statu cernitur, & vox quædam animi est corporis motus.* Et *motum natura informat: si quid in natura vitii est, industria emendet.* Aug. lib. 3. Regulæ: *In motibus vestris nihil fiat, quod cujusquam offendat aspectum, sed quod vestram deceat sanctitatem.* Totus est Ambrosius, ut explicet partes Modestiæ in voce, in habitu, in incessu, in motibus membrorum &c. Nota, quos gestus tanquam inciviles carpant homines bene morati, eosque à te, 1. abdica, deinde à pœnitentibus. Absint confabulationes, quæ non faciunt ad directionem Pœnitentis, præcipue cautus, ne vel excidat verbum, aut nutus, quæ redoleant inhonestatem: nam Pœnitens tenebitur denunciare, esto ex levitate, aut imprudentia fuerint prolata, cujus Judex debet esse sanctum Tribunal.

22 D. Obligatne virtus ista sub mortali?

M. Per se non obligat, nisi ratione alterius virtutis, præsertim Charitatis: nam fideles maximè scandalizantur, ubi vident actiones aliquas Modestiæ contrarias. Aliæ plures de se inducunt ad luxuriam: Quoad scandalum: nihil offenditur Sæcularis, aut vix, ex actionibus etiam plus quam leviter immodestis alterius Sæcularis. At grande scandalum patitur videns in Clerico, aut Religioso, facilitatem alloquendi fœminas, motum inconstantem corporis, præsertim in Confessionali, continuas in Missa, vel Officio syncopes, elidendo verba; si officium recitet, ubi ludunt alii, loquens modo cum Deo, modo cum hominibus: si in Confessionali erigat vocem, ut rusticos corrigat: si Sacerdos hortans ad pacem Sæculares, ipse semper contendat, si suffocet suos debitores, ut reddant paucos denarios, quando alias cognoscuntur hic, & nunc impotentes &c. Scandalum potest esse adeo grave, ut mortaliter peccetur.

23 D. Quomodo vocantur peccata opposita huic virtuti?

M. S. Thom. de neutro agit, non de opposito per defectum, quia est innominatum; nec de opposito per excessum, quod communiter vocatur Immodestia, quia est per se notum, magisque constabit ex opposito sequenti Virtuti.

24 D. In quo consistit secunda species?

M. Vocatur *Eutrapelia*, de qua S. Thom. qu. 168. art. 2. Sicut corpus, quia est virtutis finitæ, fatigatur laborando, ita Anima, virtutis etiam finitæ, fatigatur operando. S. Joannes, ut notat Angelicus, induxit exemplum arcus: Anima operatur per

per intellectum, habendo cognitionem, speculativam, vel practicam, & magis, ut conjuncta corpori, per primam, quam per secundam: sicut autem corpori post laborem datur quies, ita danda est Animæ: Hujus quies, ut conjunctæ corpori, est aliqua delectatio naturalis, & sensibilis, quæ habetur per ludicra, & jocosa: quare oportet aliquando quiescere per jocos, Dirigimur autem per Eutrapeliam, ut nos bene habeamus, in delectatione, quantum decet. Porro ex Philosopho S. Th. notat, quod joci condiunt nostram conversationem, & cum parcitate, qua sale utimur in condimentis, debemus uti jocis, quod præcipue observabit Confessor.

25. D. Quas regulas observat virtus hæc?

M. Tres: 1. ne delectetur in operibus, aut verbis turpibus, & nocivis, ut qui semper in recreatione detrahunt proximo, aut obscæne loquuntur: 2. ne totaliter dissolvatur gravitas animi: Confessor maxime cum pœnitentibus, semper se ostendet Judicem, Medicum, & Doctorem, semper illum pœnitens venerabitur ut talem: 3. sicut in omni alia virtute servabuntur debitæ circumstantiæ, temporis, loci, status, ætatis. &c.

26 D. Obligatne sub mortali?

M. Per se non obligat, nisi præjudicaret charitati, commiscendo, quæ sunt contra Deum, vel proximum, aut sibi grave damnum afferret.

27 D. Quæ sunt peccata opposita?

M. Possumus peccare, sicut & contra cœteras, per excessum, & defectum. Neutrum habet proprium nomen; sed de utroque agit S. Th. art. 3. & 4. dicens vocari agrestes, & duros, qui deficiunt, & peccare minus, quam qui excedunt; quando autem peccent mortaliter, agnosce ex regulis datis numer. 5. ad veram Eutrapeliam.

28 D. Si excessus in ludo esset peccatum, peccarent joculatores, Histriones, & qui sustentat illos; cum tamen B. Paphnutio revelatum fuerit, quod in gloria futurus sibi esset æqualis quidam joculator?

M. Aliqui prætendunt peccare Histriones, Comœdos, Tragædos, & similes. Ac sane si deficiant in primo, ut nu. 25. peccabunt ipsi, & qui sustentat, nec absolvi poterunt, nisi desistat. An autem deficiant, non possum determinare, nisi videam ipsas comœdias &c. Defectuosas non credo Comædias permissas à Principibus Catholicis, & piis, quando non recitant viri, & fœminæ simul in theatro. Histriones virtuose operantes sunt utiles Reip. in hoc officio ludrico, & jocoso: Licet nullum aliud habeant serium officium, tamen habent in ordine ad se ipsos, & ad Deum, si suo tempore orent, si ut possunt, eleemosynas faciant &c. Hoc ludicrum, quia utile est Reip., possunt exigere debitam mercedem, sed moderatam. Inter deputatos ad delectandum, Musici videntur innocentissimi, quando non cantent obscæna, quod crediderim raro contingere; ideo honestius isti frequentantur, & sustentantur, nisi periculum proximum immineat castitati ratione sexus. Horum tamen Mecænates peccabunt, si largius, quam pars est, effundant in Musicos. Et sane sustentantur, foventur, ac ditantur: quem videmus à natura dispositum ad vocem harmoniacam, arte adhibita, reddimus aptiorem, curamusque perfici sub optimis Magistris; quod tamen vix contingit in alio quopiam, estò utiliore officio: Nostris temporibus inveniuntur vix Mecænates Theologorum, Medicorum &c. qui curent erudiri sub optimis Magistris à natura dispositos ad has virtutes; Hinc extra Regularium claustra, & publicas Academias, quæ sustentant ingenia, vix invenias profundum Theologum; sed & in claustris, floret utique Theologia Scholastica, sed non æque Polemica, Moralis, & Positiva, eo quod honores, & gradus, qui sunt virtutum sustentacula, primæ sunt destinati, non cæteris. Quid dicam de Medicis: Hi fovendi essent, ut scientiam acquirerent aliquando nobis maxime profuturam: vix tamen invenias, qui sustentet ad tale studium dispositos: Hinc non possumus habere Medicos insignes: nam vix laureati ob rei familiaris defectum, nec possunt sibi providere libros, nec eorum accuratæ lectioni applicari, sed unice infirmos circuire; Vir omni ex parte docti, & insignes floruere, quando abundarunt Mecænates; hodie in nostris regionibus abundant excellentes Musici, quia eorum abundant Mecænates;

Ideo

Ideo lauda horum sustentationem, tamen ostende magis incumbendum sustentationi aliarum scientiarum; præcipue bonis Clericis; circa quos vide Trid. sess. 13. de ref. c. 18.

29 Hoc vitium per excessum maxime abundat in ludendo. Sane uti ludis, ut sale in cibis, est Eutrapelia: sed 1. non debent esse prohibiti à Principe: 2. neque cum periculo pecuniæ improportionatæ statui ludentis, considerata familia, negotiis, &c. 3. abesse fraudes &c. Vide capit. 30.

30 D. Quid est tertia Modestiæ species?

M. Refrænatis passionibus internis, & actionibus externis, ultimo remanet moderandus exterior ornatus personæ, familiæ, domus &c. Respicit hoc virtus, quæ dici potest *Modestia ornatus*, & de qua S. Th. qu. 169. art. 1. ubi simul explicat vitia opposita, per excessum, & per defectum, nec oportebit de illis differere specialiter, quia inordinatio patebit ex ordinatione virtutis. Igitur homo in ornando se: 1. non debet excedere consuetudinem honestam virorum prudentium, quibus convivit; habita ratione conditionis: 2. non debet quærere gloriam humanam, sed uti ornatu, qui sic convenit viventibus in tali communitate. Gloriam humanam ex ornatu quærere, quam sit grave peccatum, audit ex S. Greg. hom. 40. in Evang. *Nonnulli cultum subtilium, pretiosarumque vestium putant non esse peccatum: sed si culpa non esset, nequaquam sermo Dei tam vigilanter exprimeret, quod dives, qui torquebatur apud inferos, bysso, & purpura indutus fuisset*: 3. non debet quærere ornatum ad corporis delicium: cujus sunt fomentum subtiles, & pretiosæ vestes: 4. non debet nimium esse sollicitus de hoc ornatu.

31 D. Peccatne fęminæ in ornatu?

M. Non peccant, si ultra quatuor illas conditiones, servant quintam, quod non provocent viros ad lasciviam; Hoc facile contingit in ornatu muliebri de se provocativo; Et si de se proximo provocet, aut intendatur, quod videntes provocentur ad concupiscendum, est semper mortale; si fiat ex vanitate, aut levitate, aliasque ornatus de se non valde provocet, erit veniale. Maritata poterit se ornare, ut proprio viro, non ut aliis placeat; His, ex August. & Thom. Confessor universaliter non prohibeat portare aurum, aut vestes pretiosas (intellige semper juxta statum) sed tamen prohibeat nudare capilles, ut extendantur supra humeros. S. Thom. addit permitti posse, si non ex vanitate, sed ex inducta consuetudine ita procederent fęminæ, *quamvis talis consuetudo*, concludit: *non sit laudabilis*: quare multo minus erit laudabile incedere nudatis brachiis, & pectore. Si maritatæ fucis se pingant in facie, ut placeant maritis, non est mortale; si velint per fucos occultare aliquam deformitatem ex ęgritudine provenientem, quia despicerentur, nisi occultarent, neque erit veniale. Caveant fęminæ uti veste virili, aut è converso, *præcipue, quia potest esse causa lasciviæ*; non erit peccatum, si fiat ex necessitate occultandi se hostibus, vel simili.

32 D. Possuntne absque peccato artifices præparare, aut vendere hæc ornamenta?

M. Ex S. Th. q. 169. art. 2. ad 4. *Si est ars ad faciendum opera, quibus homines uti non possunt absque peccato, artifice: faciendo peccant, quia directe aliis præbent occasionem peccandi, ut qui fabricat idola.* Adde, qui docet artes magicas &c. *Si sit ars, cujus operibus homines possunt bene, & male uti, sicut sagittæ, gladiis, & hujusmodi, usus talium artium non est peccatum. Si tamen operibus alicujus artis, homines male pluries uterentur, quamvis de se non sint illicitæ, sunt extirpandæ à civitate officio Principis.* Talis est Astrologia judiciaria prohibita per Papam: Hinc deducit non peccare artifices præparantes, aut vendentes ornamenta fęminarum, quia licite illis utuntur maritatæ, *nisi forte inveniendo aliqua superflua, & curiosa*. Concludit verbis Chrysostomi: *Ab arte calceorum, & textorum multa abscindere oportet: etenim ad luxuriā deduxerunt, necessitatē ejus corrumpentes, artem arti male commiscentes.*

33 Ita Doctor Angelicus differuit de virtutibus, quas alii forte credent plures vel pauciores; mihi sufficit S. Tho cujus doctrinam sæpius approbatum, una cum S. Aug. doctrina *inconcussam, & tutissimam*, dixit Sedes Apostolica.

CAPUT LVII.

Recapitulatio Virtutum Theologicarum, & peccatorum illis oppositorum.

1 OPus hoc ordinatur ad instructionem Confessoris, ut exerceat rite suum triplex munus: Et quia ex Trident. sess. 23. de ref. cap. 15. Sacerdoti subeundum est examen, antequam ab Episcopis obtineat jurisdictionem, ideo debui etiam intendere, ut instruerem ad hoc examen; quia intendens finem, tendit simul in media.

2 Quia vastum est mare Theologia Moralis, non ita potui restringere, ut ejus substantiam semper quilibet habere posset in promptu, ob nimis labilem hominis memoriam, cui ut complures Casuistæ prospicerent, hanc Theologiam redegerunt in breve compendium, cum magno fructu, sed ignoro., an cum totali; nam nequit esse doctor, qui sciat solas conclusiones absque fundamentis: Et sine his addiscens utique scit casum particularem, de quo liber loquitur; sed ignorat cæteros in infinitum variabiles: Quia igitur in præcedentibus adductæ sunt rationes, nunc redigam in compendium, quæ primo susius fuere proposita; ut ea sibi facilius figere possit memoriæ Confessor; si quando rationes voluerit attentius examinare, suo loco videbit.

3 Plura præcedenter dicta sunt, sed tamen alia, communiter loquendo, videntur magis, alia minus necessaria. Hic recapitulabo, magis necessaria: Quædam peccata sunt frequentissima, & de his oportet instructum esse quemlibet. De aliis sufficit, ut sciat dubitare ad consulendum peritiores.

4 In hac recapitulatione, non semper dabo exactas definitiones: aliquando substituam descriptiones, juxta terminos, quibus communiter pœnitentes se explicant. Ita enim facilius memoriæ tradentur, remediumque adhibebitur in Confessionali.

5 D. Quid est fides Theologica?

M. Est credere mysteria à Deo revelata sub ea ratione, qua Deus revelavit Ecclesiæ Catholicæ, & hæc nobis proponit. Docens doctrinam Christianam, semper in praxi curet, ut pueri in eliciendo actu fidei exprimant hanc rationem formalem, & dicant: *Credo mysterium hoc, quia revelatum &c.*

6 D. Tenemurne explicite ad aliquos actus fidei ex jure divino, seu necessitate medii?

M. Tenemur ad tria hæc, quod Deus sit unus in essentia, & trinus in personis: 2. quod secunda persona carnem susceperit, & secundum carnem mortuus fuerit, ac resurrexit: 3. quod Deus sit Remunerator operum bonorum per vitam æternam, & malorum per ignem æternum gehennæ.

7 D. Satisfacio ne, dum dico: *Credo, quod credit S. Mater Ecclesia?*

M. Non: quia hoc est credere implicite, non explicite.

8 D. Quid intelligis, dum dicis esse credenda necessario necessitate medii?

M. Quod nisi explicite credam, non possum salvari, esto sine ullo peccato ignorem.

9 D. Faceretne confessionem validam, qui aliquod ex illis ignoraret?

M. Non, quia si non potest glorificari, neque justificari: nam justificatio dat jus ad gloriam.

10 D. Committitne sacrilegium, qui aliquod invincibiliter ignorans, confitetur?

M. Non justificaretur, sed neque peccaret, quia in ignorantia invincibili non est culpa.

11 D. Hæc ignorantia excusat à peccato, cur non etiam facit validum sagramentum?

M. Ad validitatem non sufficit materia, & dispositiones æstimatæ, sed vere à Christo determinatæ.

12 D. Credam ne Pœnitenti, qui asserit se invincibiliter ignorasse?

M. Non, sed prudenter examinabis.

13 D. Quomodo examinabo, ut videam, an vincibiliter, vel invincibiliter ignoraverit?

M. Pete, an fecerit diligentias debitas, an à parentibus admonitus, ut recitaret symbolum, didicerit, an adierit Parochum, pro doctrina Christiana die Dominico &c.

14 D.

14 D. Tenemurne alia credere ex necessitate præcepti Ecclesiæ?

M. Tenemur credere, quæ continentur in Symbolo Apostolorum: etiam explicite.

15 D. Hæc sunt universalia omni fideli, teneturne particularis alia explicite credere?

M. Ultra Symbolum quilibet explicite tenetur credere, juxta officium, quod habet in Ecclesia.

16 D. Quomodo me geram cum Pœnitente, qui ignorat symbolum quoad substantiam?

M. Ut præcipit Rituale p. 1. c. 7. n. 17. & S Carolus ib. c. 11. n. 18. & 19.

17 D. Quando tenemur elicere hos actus?

M. Per se loquendo 1. dum pervenimus ad usum rationis: 2. in articulo mortis: 3. quinquies, vel sexies in anno. Per accidens: quando tenemur ad actus virtutum supernaturales, quia fides est principium supernaturalitatis.

18 D. Quot peccata commisit, qui per annum vincibiliter ignoravit hæc mysteria?

M. Commisit 1. quinque vel sex in omittendo actum fidei: 2. fere totidem in non dispellendo à se hanc ignorantiam.

19 D. Si est ita; teneor interrogare pœnitentem, quot annos habeat, ut eliciam numerum circum circa utriusque peccati.

M. Utique, qui non facit, conscientiam suam.

20 D. Quæ sunt peccata opposita Fidei?

M. Paganismus, Judaismus, & Hæresis.

21 D. Quid est Hæresis?

M. Est error intellectus circa aliquem articulum fidei, cum pertinacia in voluntate.

22 D. Per quid Hæresis distinguitur à Blasphemia hæreticali?

M. Per hoc, quod blasphemus hæreticaliter affirmat aliquid contra articulum fidei, sed non credit: Hæreticus affirmat, & credit pertinaciter.

23 D. Quæ differentia est inter hæreticum materialem, & formalem?

M. Hæreticus materialis habet errorem in intellectu, sine pertinacia Formalis habet errorem cum pertinacia.

24 D. Quid est Pertinacia?

M. Est quod homo sciens definitionem Ecclesiæ Catholicæ, velit tenere contrarium.

25. D. Ut sit hæreticus formaliter, quanto tempore debet perseverare in errore?

M. Sufficit unicum instans, si vere scit contrarium definiri ab Ecclesia Catholica.

26 D. Quod peccatum committit voluntarie dubitans de aliquo articulo fidei?

M. Peccatum hæresis: quia dubius in fide est infidelis, seu Hæreticus.

27 D. Quotuplex est Hæresis?

M. Duplex: interna, & externa.

28. D. Ad quid prodest hæc dinstinctio?

M. Ut scias, an possis absolvere; nam quilibet Confessor potest absolvere primam: secunda est reservata in Bulla Cœnæ.

29 D. Quid intelligis per hæresim internam?

M. Hæresim, quæ concepta solum est mente, nec manifestata signo aliquo exteriori vocis, vel scripti.

30. D. Estne interna, quam protuli voce submissa, ita quod nemo potuerit audire?

M. Est occulta, sed vere externa, & illam proferens incidit in Bullam Cœna.

31 D. Potestne unquam simplex Confessor absolvere externam?

M. In articulo mortis, dummodo si possit, juret de stando mandatis Ecclesiæ, si convaluerit.

32 D. Sic absolutum, remanetne directe absolutus.

M. Remanet; unde non indiget amplius confiteri sacramentaliter, sed judicialiter se sistere habenti authoritatem absolvendi, ut obediat Ecclesiæ; si non se sistat, ob inobedientiæ peccatum reincidit in excommunicationem.

33 D. Quia innuisti de blasphemia hæreticali, quomodo distinguitur à simplici.

M. Simplex est *contumella in Deum, vel Sanctos*: Hæreticalis est *Contu-*

melia in Deum, vel Sanctos affirmans aliquid contrarium fidei.

34 D. Si dico: *Deus sit maledictus*, est ne simplex, vel hæreticalis?

M. Dicere *Deus est maledictus* est hæreticalis, quia affirmat contrarium fidei: dicere *Deus sic maledictus*, est simplex, quia non affirmat, sed optat.

35 D. Quomodo cognoscam, an proferens, verb. gr. *Deus est injustus*, fuerit tantum blasphemus, vel etiam hæreticus?

M. Pete, an quando protulit ore, crediderit mente; si protulit, & credidit, fuit verus hæreticus externus: si protulit, sed non credidit, fuit tantum blasphemus.

36 D. Blasphemia in Deum, in B. Virginem, & in Sanctos differunt ne?

M. Vide cap. 4. num. 8. & cura, ut pœnitens explicet, in quem directa fuerit.

37 D. Hæreticalis estne reservata?

M. In Urbe non est: in aliis Diœcesibus consule tabellam.

38 D. Ad quid tenetur sciens aliquem hæreticaliter blasphemasse?

M. Vide c. 6 n. 11.

39 D. Infra quod tempus tenetur denunciare?

M. Vide ibid. num. 2. A die, quo habuit notitiam, currunt triginta dies, intra quos potest denunciare, esto antea non denunciasset, quia nesciebat edictum. Elapsis illis, nisi denunciaverit, incidit in excommunicationem reservatam.

40 D. Quid est Spes.

M. Virtus, per quam, mediante gratia Dei, & bonis operibus, quæ propono facere, spero salvari, sub ea ratione formali, *quia Deus est omnipotens, & misericors*. Hanc inculca pœnitenti.

41 D. Tenemurne ad actus Spei?

M. Modo, & tempore, quod nu. 6. ad actus fidei.

42 D. Quam orationem commendabo Pœnitenti, ut possit frequentare actus Spei?

M. Orationem Dominicalem, & Salutationem Angelica si dicuntur ex corde, habent conjunctos actus Spei.

43 D. Quid est Charitas?

M. Tendit in duo objecta, Deum, & proximum.

44 D. Ad quid nos obligat respectu Dei.

M. Illum amare super omnia, *quia summe bonus est*: hanc pariter rationem inculpa.

45 D. Quid est Amare?

M. Est velle bonum, sive desiderando alteri bonum, quod non habet, sive gaudendo, de bono, quod habet. Deo possumus desiderare glorificationem externam, ut ab omnibus ametur, & gaudere de immensa bonitate.

46. D. Tenemurne ad actus charitatis in Deum.

M. Dic, ut n. 6. de actu fidei.

47 D. Tenemurne ad actum internum charitatis erga proximum?

M. Tenemur, & contrarium damnat Innoc. XI Thes. 10 & 11.

48 D. Tenemurne ad eleemosynam proximo?

M. Utique: 1. si sit in extrema necessitate, & tunc tenemur quoquo modo subvenire, dummodo nos & nostri non sint in eodem: 2. in gravi, quando habemus de superfluis. In graviori tenemur etiam aliquid nobis diminuere de necessariis statui, sed non potest assignari præcisa quantitas, Inculca pœnitenti, ut abundet potius, quam deficiat.

49 D. Quid intelligis per *necessaria statui*?

M. Necessarium personæ dicitur id, sine quo non potest conservari persona, v. g., non habet pauper, unde vivat hodie; sed vel debet mori, vel ægrotare graviter. Necessarium statui, est quod convenit juxta conditionem, & dignitatem personæ. Septem sunt eleemosynæ corporales, distinctæ specie, & una quæque obligat.

50 D. Tenemurne ad eleemosynas spirituales?

M. Etiam, ubi probabilis extat spes juvandi.

51 D. Quid est Acidia?

M. Est tædium rerum spiritualium, seu divinarum.

52 D. Estne peccatum mortale ex suo genere?

M. Utique: nam opponitur charitati.

53 D.

53 D. Estne semper peccatum mortale?

M. Erit: si fastidiat res divinas, aut tales, verb. gr. si non vult proferre nomen *Jesu* quia displicet honorare Deum, si fastidiat, quia non vult subire incommodum, v. g. audiendi missam, non est mortale.

54 D. Mortaliter pecco, si omitto proferre *nomen Jesu*, quia mihi displicent res divinæ?

M. Utique; nam sub illa ratione Acidia non admittit parvitatem materię.

55 D. Pecco ne mortaliter, si omittam in die festo audire sacrum, quia sentio incommodum in audiendo?

M. Tunc committo duo peccata, alterum omissionis contra præceptum: hoc est mortale: alterum commissionis Acidiæ: hoc est veniale.

56 D. Quomodo peccare possum odio in proximum?

M. Tripliciter: 1. si displiceat mihi bonum proximi; si gaudeo de malo: 3. si desideret malum.

57 D. Si plures odio habeam debeo ne explicare numerum?

M. Utique: quia tot sunt numero peccata formaliter, sive æquivalenter, quot odio habiti: nam injuria est in injuriante: & tot numero sunt injuriæ, quot injuriati.

58 D. Explicabone bonum, quod displicet, vel malum, quod volo?

M. Utique: sicuti tenetur explicare, qui actu externo tollit bonum, vel infert malum.

59 D. Mater, irata ex animo pro uno instanti deprecans malum filiis, peccatne mortaliter?

M. Committit plura in uno actu: Ira enim non excusat, nisi tollat usum rationis, & quando hic tollitur, malum non optatur ex animo; quia voluntas operatur dependenter ab usu rationis: 1. Peccat contra charitatem volens malum: 2. contra pietatem ut sunt filii: 3. si addit juramentum, peccat contra Religionem, violans justitiam juramenti, quia jurat de re illicita Hæ sunt tres species, & in unaquaque tot numero peccata, quot sunt filii.

60 D. Ex numer. 56. tristari de bono proximi est odium, mihi videtur Invidia?

M. Possum tristari de bono Petri, v. g. quia est bonum illius, & quia mihi displicet illum habere plus, quam ego habeam: primum est odium: secundum Invidia, seu tristitia de bono proximi, ut est diminutivum propriæ excellentiæ.

61 Non displicet, quod Petrus habeat bona; imo vellem, quod esset ditissimus; sed vellem habere plusquam ille, & solum displicet, quia in bonis excedit me?

M. Si displiceret Petrum habere bona, esset odium; quia displicet, quod te excedat, est Invidia.

62 D. Etiam ego prætendi beneficium, displicet, quod non obtinuerim?

M. Si tantum displicet te non obtinuisse, non peccasti, si eas dignus: si habuisti duas displicentias; alteram, quod tu non obtinuisti, alteram, quod obtinuerit Petrus: non peccasti in prima, sed in secunda, & si in secunda displicuisti, quia nolles Petrum habere bona, est odium: si displicuisti, quia nolles Petrum habere plus quam tu, est Invidia.

63 D. Invidia estne ex suo genere peccatum mortale?

M. Utique: nam opposita charitati, habet destruere ipsam.

64 D. Quid teneor interrogare, dum pœnitens confitetur, se rixatum fuisse?

M. Rixari duo importat: 1. quod inceperit contendere verbis: 2. quod intulerit damnum; quare: 1. interroga, si verba fuerint injuriosa graviter: 2. an imposuerit aliquod crimen: 3. si crimen fuerit verum, vel falsum, publicum, vel occultum: 4. quod intulerit damnum personæ &c.

65 D. Quid est scandalum?

M. Est occasio ruinæ spiritualis proximi, & est peccatum contra charitatem.

66 D. Intendenda ne est ruina proximi?

M. Est scandalum, esto non intendas hanc ruinam, si facies actionem de se inductivam ad peccatum.

67 D. Qui consuluit, vel jubet, ver.

g. furtum, peccatne tantum peccato scandali?

M. Causa sunt, non occasio tantum, qui continentur illis duobus versibus.

Jussio, Consilium, Consensus, Palpo, Recursus,
Participans, Mutus, non Obstans, non Manifestans;

quare hi peccant etiam contra justitiam, dummodo ultimi tres teneantur ex justitia loqui: nam si non tenentur, peccabunt solum contra charitatem.

68 D. Qui suo exemplo inducit alium ad furandum, teneturne restituere, quod abstulit ille malo exemplo inductus?

M. Non tenetur, quia solum violat charitatem, & Restitutio est actus, ad quem obligat sola Justitia.

CAPUT LVIII.

Recapitulatio eorum, quæ dicta sunt de Restitutione spectante ad Justitiam commutativam.

1 NOn recapitulo dicta de Prudentia, & speciebus Justitiæ, Epicheja, Justitia legali, Distributiva, & Vindicativa: nam peccata contra Prudentiam non sunt ex suo genere mortalia. quæ sunt contra prædictas Justitiæ species non sunt peccata vulgi Quia ut plurimum hi tenentur ad restitutionem, obligatio illorum cognoscetur ex hujus regulis generalibus, quas hic recapitulo.

2 D. Quæ sunt radices restitutionis?

M. Ex S. Th. duæ, res accepta, & injusta acceptio. Ex prima obligatur possessor bonæ fidei: Ex secunda possessor malæ fidei, & obligatur quicunque lædit proximum, etiamsi nihil pro se accipiat, dummodo damnificet, ut qui incendit domum alterius.

3 D. Quid tenetur restituere possessor bonæ fidei, & possessor malæ fidei?

M. Ambo tenentur, sed cum hac differentia Primus, quando cognoscit rem esse alterius, tenetur restituere, si extat, rem: si non extat, id in quo factus est ditior: Secundus restituere rem, si extat: si non extat, pretium cum fructibus perceptis, & damnis illatis.

4 D. Estne possessor bonæ fidei, qui rem emit dubitans, an venditor possit vendere?

M. Non est possessor bonæ fidei, quicunque peccat, dum accipit rem alterius. Hic emens peccat, quia se exponit periculo male emendi.

5 D. Quid faciet accipiens rem bona fide, postea dubitans, an sibi potuerit dari?

M. Debitas diligentias inveniendi veritatem, & si adhuc remanet dubius, poterit retinere, quia *In dubiis melior est conditio possidentis.*

6 D. Poteritne retinere factis debitis diligentiis, qui emit cum dubio, & adhuc dubitat?

M. Non: Regula enim illa verificatur de possessore bonæ fidei: At emens cum dubio ex n. 4 est possessor malæ fidei.

7 D. Suntne restituendi fructus rei?

M. Fructus sunt in triplici genere. Alii naturales, alii mixti, alii industriales. Possessor bonæ fidei, si factus est ditior, ex fructibus debet restituere primos, & secundos deductis expensis: Tertios nemo tenetur restituere. Possessor malæ fidei primos restituet in pretio, si non extent, etiamsi non factus fuerit ditior: Ex secundis retinebit solum expensas, quas fecisset verus dominus

8. D. Teneturne ad restitutionem quicunque lędit justitiam commutativam?

M. Tenetur: qui enim tollit jus alterius, debet illud reparare.

9 D. Homicidia, & Mutilator non potest restituere vitam, & membrum, quod abstulit?

M. Qui non potest restituere idem numero, restituet idem specie: qui non potest idem specie, restituet æquivalens, in pecunia, vel honore, considerata conditionæ lædentis, & læsi, arbitrio prudentis viri: Hæc applica Mutilatori, & Homicidæ, in quibus consideranda: 1. est injuria: 2. damnum inde proveniens: nam familia occisi, uti mutilatus, reparandi sunt de damno sibi proveniente ex eo, quod non possunt amplius laborare, ut sibi, vel familiæ victum lucrentur. Hoc damnum debent reparare in pecunia, nisi remittatur, sicut expensas in medendo vulneratum, nisi recipiatur in Hospitali, cui erunt reparandæ, si

dæ, si vulnerans esset dives. Damnum primum ex injuria debet reparari arbitrio viri prudentis per humiliationes, aut alias satisfactiones; ut plurimum tamen remittitur.

19 D. Cum vir prudens sit Judex, teneturne homicida, in satisfactionem læsi subire pœnas legis?

M. Tenetur post sententiam: si vere sint pœnæ, nec lex determinet ipso facto incurrit; At si imponatur v. g. censura incurrenda Ipso facto, statim est excommunicatus, ante declaratoriam Judicis, licèt non sit vitandus.

11 D. Teneturne ad restitutionem Adulter, qui violavit uxorem alterius?

M. Utique.& 1. damna: si nascatur filius, tenetur illum alere; ac procurare, ne in toto, vel in parte accipiat hæreditatem debitam legitimi: 2. reparare injuriam illatam marito, & è contra, arbitrio viri prudentis, nisi remittatur injuria.

12 D. Quomodo maritus remittet injuriam uxori, quæ thorum violavit?

M. Multipliciter;sed præcipue,si sciens adulterium, petat debitum.

13 D. Teneturne restituere,qui timere judicat nihil exterius proferens?

M Quia lędit justitiam commutativam: tenetur: & reparabit, si judicet bene de ipso.

14 D. Quomodo restituet, qui læsit famum alterius, imponendo falsum crimen?

M. Retractando coram illis, apud quos male locutus fuit, etiam dicendo se fuisse mentitum.

15 D. Non credunt retratactioni, quam facit solum de ordine Confessoris.

M. Ut sibi credatur,adhibebit juramentum, quod est medium ultimum, ut credatur: hoc posito satisfecit propriæ obligationi.

16 D. Suntne peccata species diversa imponere falsum crimen, & revelare crimen occultum

M. Utique: multum enim primum excedit secundum.

17 D. Quomodo restituet, qui revelavit crimen occultum proximi?

M. Nunquam mentietur, sed coram auditoribus, dicet se male, aut injuste, vel ex passione locutum, vel laudabit illum, ita quod iterum possint efformare debitam existimationem de diffamato.

18 D. Teneturne ad restitutionem, qui revelat crimen verum, & publicum?

M. Publicè diffamatus non habet jus ad famam: ideo revelans crimen publicum, si peccat, solum peccat contra charitatem; nec tenetur restituere.

19 D.Incendens viridem agri segetem, quid tenetur restituere vero domino?

M. Non totum fructum,qui potest multipliciter impediri per grandines, &c. sed si, v. g. incendat mense Januarii, videbit quanti tunc æstimetur seges, si dominus vellet vendere, & ita si mense Martii, Maii &c. nam debet restituere, quanti valet, cum incenditur.

20 D. Quid tenetur restituere, qui obligatus hodie reddere mutuum,non reddit, & mutuans non potest lucrari, quod lucraretur; si haberet?

M. Si mutuans habet aliam pecuniam, ex qua possit lucrari, ad nihil tenetur: si non habet, & Matuatarius ex culpa non restituat, arbitrio viri prudentis. Vide quanti æstimetur spes lucri, detractis laboribus, & expensis, consideratis etiam fortuitis eventibus, qui multipliciter possunt impedire lucrum, & hoc restituet.

21 D. Teneturne ad damnum emergens?

M. Lucrum cessans, & damnum emergens differunt: Lucrum cessans est, ut nu. 20. Damnum emergens: si, v. g., Mutuatarius differat solvere, teneor accipere illa ad cambium, per quod annuatim solvam quatuor. Ex dilatione emergit damnum hoc, ideo Mutuatarius tenetur mihi restituere;quia nemo debet mihi esse damno, præcipue, quando ex me reportavit commodum.

22 D. Teneturne restituere, qui habet lucrum ex actione illicita, v. g. meretricio.

M. Illicitum est meretricium, sed non solvere pro meretricio, pro quo nulla lex prohibet solvere..

23 D. Qui accepit, ut occideret inimicum postquam occidit, teneturne restituere?

M. Etiam postquam occidit, tenetur, quia

quia non solum est prohibitum occidere, sed etiam dare pro occidendo.

24 D. Mandans occidi, reportabit commodum, quia & habebit inimicum occisum, & recuperabit pecuniam.

M. Occidens restituet, non mandanti; sed pauperibus, quibus etiam debet dare mandans occidere, cum pacto pendi tantam pecuniam Sicario. Eodem modo disfere de Simoniaco.

25 D. Cui teneor restituere, si mortuus sit ille, cui debeo.

M. Hæredi: nam hic repræsentat personam Creditoris.

26 D. Cui restituet ignorans dominum.

M. Si factis debitis diligentiis adhuc ignoro, faciam eleemosynas pro illo.

27 D. Possumne retinere mihi, si rem deperditam inveni, & dominum, factis debitis diligentiis, ignoro.

M. Si es vere pauper, de consilio Confessarii, potes retinere partem, juxta indigentiam.

27 D. Cui restituet, qui vendens defraudavit concurrentes ad officinam; dans minus, quam debet, & ignorans nunc, quos defraudavit.

M. Restituet, dando plus, quam debet, concurrentibus in posterum ad eandem, quousque circumcirca, integre restituerit: si sint iidem, qui damnificati restituet illis.

29 D. Quid faciet, cognoscens dominum transmigrasse in longinqua?

M. Suis expensis, quia est in culpa, remittet rem domino, vel si cum periculo transmitteretur, debet significare, & se offerre ad expensas necessarias.

30 D. Curritne idem de habente rem alienam bona fide?

M. Hic, quia non est in culpa, non tenetur ad expensas pro transportatione, sed significabit domino, ut possit illam transportare.

31 D. Teneturne restituere, qui vendit rem pretio supremo?

M. Pretium aliud est legale, aliud morale: Illud est statutum à lege, hoc à consuetudine: Primum non licet excedere in minimo, & excedens tenetur restituere; morale est triplex, infimum, medium, & supremum: quodlibet horum est justum: quare dum stat intra limites supremi, non tenetur restituere.

32 D. Teneturne restituere, qui vendit supremo pretio, credens se non posse.

M. Hic ex conscientia erronea peccat contra justitiam, sed non tenetur restituere, quia in veritate non læsit.

33 D. Qui tenentur restituere?

M. Comprehensi versibus adductis cap. 56 n. 67.

34 D. Teneturne semper ad restitutionem qui tacet, seu *Mutus*.

M. Solum si ex justitia tenetur clamare. Idem dic de duobus sequentibus.

35 D. Quo ordine tenemur restituere?

M. Primo tenetur habens rem alterius, etiamsi bona fide habuerit, hoc non restituente jubens, 3. exequens; & sic de reliquis, ita ut, qui magis influxit, teneatur ante alios.

36 D. Si omnes hi tenentur, qui, v.g. perdidit decem, poterit recuperare centum?

M. Si consulens, verb. gr. reddidit integra decem, jubens, & exequens non tenentur amplius domino, sed consulenti, pro parte, quam solvit, & ipsi debebant solvere.

37 D. Si quis sua jussione fit causa furti, & ipse solvat, teneturne exequens restituere domino?

M. Non tenentur, quando jubens est causa talis, cujus jussioni non possit resisti, ut Princeps jubens rapinam militibus.

38 D. Qui tenentur restituere in solidum, & qui pro parte?

M. In solidum omnes, qui concurrunt ad actionem furti, aliquo ex modis contentis in versibus: pro parte, qui non concurrerunt ad actionem, sed habuerunt partem de re furto ablata.

39 D. Quid significant illi duo termini *obligari in solidum*, & *obligare pro parte*?

M. *Obligantur in solidum* singuli concurrentes ad actionem furti, & tenentur reddere integre rem furto ablatam, esto non totam unus possideat, potestque aliquando contingere, quod nihil alter habuerit. Ubi tamen ipse restituit, poterit repe-

repetere à sociis, ut num. 33. *Obligatur pro parte*, qui non concurrens ad actionem furti, participat de re furto ablata, & debet restituere, quantum venit in suas manus.

40 D. Quantum differre possum restitutionem?

M. Statim teneor, quia nec pro instanti possum voluntarie aliena retinere invitis dominis.

CAPUT LIX.

Recapitulatio peccatorum contra Justitiam commutativam.

1 D. SE ipsum occidens peccatne contra hanc virtutem?

M. Utique: nam lædit communicantem, cujus ipse est pars.

2 D. Poteſtne quis occidere se ipsum, cognoscens se in gratia, ut acquirat Paradisum?

M. Inordinate agit (per consequens peccat) hoc enim est ordinatum, ut Deus ipse det paradisum, & homo acquirat per merita, non physice se occidendo.

3 D. Poteſtne occidere se ipsum, ut evadat miserias vitæ præsentis?

M. Non: quia ad vitandum minus malum eligeret majus: etenim mors est ultimum terribilium.

4 D. Poteſtne occidere seipsum, ut puniat ita peccatum, quod commisit?

M. Non quia occidere non licet, nisi ex authoritate publica, quare assumeret pœnitentiam sibi prohibitam. Neque potest mutilare membrum, quo peccavit, quia est pœna prohibita particulari, & solum potest mutilari membrum, quando est nocivum toti corpori.

5 D. Carnifex cognoscit occidendum esse innocentem, poteſtne licere occidere?

M. Si cognoscit per scientiam privatam esse innocentem, sed ex publica per testes juridicos esse reum, faciat quantum potest pro sua parte, ne interficiat, & si non potest liberare, non peccat interficiens; si constet carnifici occidendum non apparere reum in judicio, peccat occidens: At si non constet de injustitia sententiæ, debet supponere justam, nec discutere ordinem Superioris.

6 D. Quæ dicitur materia gravis ad constituendu mortale peccatum furti?

M. In Urbe valor unius testonis circumcirca.

7 D. Creditor quando poterit occulte sibi compensare?

M. Requiritur: 1. quod sine gravi incommodo non possim implorare authoritatem superioris: 2. quod creditum sit liquidum: 3. est quod grave damnum immineat, si peto à debitore: 4. quod alteri non possit imputari occulta surreptio: 5. caveat, ne bis recipiat creditum.

8 D. Committuntne peccatum mortale, qui ex ira imprecantur malum grave proximo?

M. Utique, si ira non tollit usum rationis, & ex animo imprecetur, etiamsi pro uno tantum instanti.

9 D. Peccatne qui petenti pannum Hollandicum, offert Romanum, ut Hollandicum, sed pretio Comuni?

M. Si sciat emptorem omnino velle Hollandicum, facit nullum contractum: ut enim sit jure validus, debet intervenire voluntas utriusque.

10 D. Possumne vendere vinum aqua dilutum, ut reddatur suavius bibenti?

M. Utique si bibens non sit invitus, & non vendatur aqua.

11 D. Quando dicitur emptor invitus?

M. Considera, si emptor velit vinum ad conservandum, tunc erit invitus, quia nemo vult vinum, quod postea marcescat, vel acescat. Alia facile subvenient prudenti nam in his requiritur prudentia magis, quam scientia.

12 D. Quod est Usura?

M. Est lucrum proveniens ex mutuo immediate, seu ratione mutui.

13 D. Quare addis particulam *immediate* &c?

M. Quia si mutuans ex mutuo sentit lucrum cessans, vel damnum emergens, potest exigere, ut sibi reparetur, & tunc accipit ultra fortem, non ratione mutui, sed lucri cessantis, aut damni emergentis, semper tamen ut cap. 58. à nu. 20.

14 D.

14 D. Quomodo probas posse accipi, ratione lucri cessantis, aut damni emergentis?

M. Nemo tenetur subvenire proximo cum sui detrimento: quare possum exigere, ut mihi reparetur damnum proveniens, eo quod alteri sum beneficus.

15 D. Quæ differentia est inter mutuum, & commodatum?

M. In primo mutuans transfert dominium non in secundo, sed retinet sibi commodans.

16 D. Ad quid hæc differentia?

M. Quia si accepi centum mutuo, & equum commodato: pereatque utrumque sine mea culpa, obligor reddere mutuum, quia perit mihi domino, & non commodatum, quia periit domino suo.

17 D. Quæ res esse possunt materia mutui?

M. Quæ ipso usu consumuntur, ut pecunia, vinum, oleum, triticum, & similia.

18 D. Possumne hodie mutuare decem choros tritici cum hoc, quod totidem reddantur tempore, quo valebit pluris?

M. Vide c. 29. n. 19. & 37.

19 D. Possumne apponere pœnam non reddenti infra mensem, ut solvat aliquid?

M. Vide c. 30. n. 7.

20 D. Possumne mutuare cum spe interna, quod mutuatarius aliquid mihi reddat ex gratitudine?

M. Si motivum principale sit hæc spes, erit usura, mentalis, contra illud Christi *Mutuum date, nihil inde sperantes*: At si sit facere actum charitatis, & minus principale spes, non erit usura.

21 D. Possumne promittere usuras ei, qui non vult mutuare, nisi promittam?

M. Si sum in necessitate, non pecco, quia possum uti malo alterius in bonum meum, ut Deus, qui nostris peccatis utitur ad sui gloriam: si pero absque necessitate, pecco, quia cooperor malo alterius.

22 D. Quando promisi, teneorne solvere?

M. Ex justitia non teneor: usuræ enim utpote injustæ, non possunt esse materia justitiæ.

23. D. Quid jurassem solvere?

M. Tunc teneor, ex religione propter juramentum, quod semper est servandum, nisi sit vinculum iniquitatis. Porro peccatum est exigere usuras, non solvere.

24 D. Quid faciat, qui juravit solvere, at nunc nollet?

M. Juxta Canones deponet pecuniam juratam: deinde accedet ad superiorem legitimum petens absolvi à juramento, & absolutus repetet.

25 D. Mutuans exegi, quod mutuatarius veniret ad meam officinam, quando indigeret pannis, peccavine?

M. Peccasti, quia exegisti aliquid ultra sortem: Mutuasti decem, exegisti quod veniret ad tuam officinam, ubi indigeret.

26 D. Exegi, quod mihi remutuaret, si indigerem, ad quid ex gratitudine, & ex charitate tenetur?

M. Obligasti pro tua parte Mutuatarium ex justitia ad remutuandum, quando hæc remutuatio non potest esse materia justitiæ, sed solum gratitudinis, & charitatis: Hos actus tu non potes exigere, cum exactio dicat justitiam.

27 D. Possumne exigere, ut me laudet?

M. Neque potes hoc, quia ex justitia non potest obligari, nisi ad reddendam sortem; quidquid sit, an ex gratitudine teneatur.

28 D. Possumne aliquid exigere, si me obligo ad non repetendum infra annum?

M. Est 24. Thesis damnata ab Alex. VII. Pro tempore nihil potest expeti, quia est commune.

29 D. Hoc est falsum: nam vendens pecunia numerata ordinarie minoris vendit, quam credita?

M. Possum pluris vendere pecunia credita: 1. si ex dilatione emergat damnum: 2. si cesset lucrum, ut c. 57 n. 21. & 3 quia ordinarie vendens pecunia credita, vendit pretio supremo, & pecunia numerata vendit infimo; sed tempus nullo modo potest vendi, quia est commune.

C A-

CAPUT LX.

Recapitulatio dictorum de actibus Religionis.

1 D. QUid est Oratio?

M. Oratio dupliciter accipitur: 1. pro elevatione mentis in Deum: 2. pro petitione rerum convenientium à Deo.

2 D. Tenemurne orare?

M. Utique; nam 1. aliquoties tenemur elevare mentem in Deum: 2. tenemur petere à Deo, quæ per nos habere non possumus.

3 D. Quando tenemur orare?

M. Elevare mentem in Deum tenemur, quando tenemur elicere actus fidei, spei, & charitatis, qui sunt ipsa elevatio, & eodem tempore saltem virtualiter tenemur petere, quia petere virtualiter est conservare desiderium charitatis; hoc autem conservamus eliciendo actus illos.

4 D. Possumne temporalia petere à Deo?

M. Possum, ubi cognoscam, vel supponam prodesse ad salutem, ita quod desistam à petendo, si è contra cognoscam obesse; Ubi non cognosco, virtualiter saltem subjiciat se divinæ voluntati, quando cognosceret obesse.

5 D. Estne certum, quod oratio exauditur?

M. Est certum ex promissione Christi, quod exaudimur orantes pro nobis: At non quod exaudimur orantes pro aliis.

6 D. Exaudiunturne peccatores?

M. Ex Evangelio est certum, quod exaudiuntur, si orent pro se cum debitis conditionibus.

7 D. Quæ sunt istæ conditiones?

M. Quatuor: 1. petat pro se: 2. pie 3. perseveranter: 4. necessaria ad salutem.

8 D. Quid significat *petere pie*?

M. Cum humilitate tali, quæ decet creaturam respectu Dei.

9 D. Quantum debeo perseverare?

M. Quo usque consequaris effectum: Deus est perfectus Medicus, qui novit congruentem suis temporibus exhibere medicinam. Infirmus, quousque Medicus non det medicinam omnino sanativam, debet se disponere: Christiani dispositio est oratio.

10 D. Cum oratio debeat esse attenta, quid intelligis nomine Attentionis?

M. Orans debet habere mentem elevatam in Deum, ita ut non distrahatur voluntarie, & si advertit distractiones, curet, quantum potest, repellere.

11 D. Quid est Votum?

M. Promissio facta Deo de meliori bono.

12 D. Potestne matrimonium, vel alia res indifferens cadere sub voto?

M. Neque res indifferens, neque matrimonium (alias de se bonum, possunt per se cadere sub voto, quia non sunt melius bonum.

13 D. Quare addis illam particulam *per se*?

M. Quia per accidens possunt esse melius bonum, & ita cadere sub voto: v. g. qui patitur tentationes contra castitatem, potest vovere matrimonium, quia *Melius est nubere, quam uri*. Ita non transire per talem viam, si adsit ibi occasio proxima peccandi, possum vovere, quia tunc non transire est majus bonum, quam transire.

14 D. Quotuplex est votum?

M. Duplex: simplex, & solemne. Hoc est votum factum in Religione approbata, vel in susceptione sacri ordinis: Cætera sunt simplicia.

15 D. Quæ differentia est inter irritationem, dispensationem, & commutationem voti?

M. Commutatur, quando, loco materiæ promissæ, alia substituitur: dispensatur, quando relaxatur quis à voto: irritatur, quando alicui tollitur obligatio.

16 D. Requiriturne aliqua potestas, ut irritentur, dispensentur, vel commutentur?

M. Utique, sed ad irritandum sufficit Oeconomica. Ad reliqua requiritur Ecclesiastica.

17 D. Ecclesia obligatne ad actum Religionis?

M. In 1. præcepto obligat omnes, ut in die festo audiant sacrum, & vacent ab operibus servilibus. In 3. ut confiteantur semel in anno: in 4. ut communicent in Pascha-

ſchate : in 5. ut ſolvant decimas juxta conſuetudinem : in 6. ut à nuptiis abſtineant temporibus prohibitis.

18 D. Sumere ſacramenta eſtne actus Religionis?

M. Quodcunque ſumatur, eſt actus Religionis.

19 D. Quid requiritur ad faciendum validum ſacramentum?

M. Materia, & forma determinatæ à Chriſto, & intentio actualis, vel virtualis conficiendi ſacramentum.

20 D. Quid requiritur, ut quis licite recipiat ſacramentum?

M. Requiritur, quod ſit in gratia.

21 D. Quid faciet exiſtens in peccato mortali, & volens recipere ſacramentum?

M. Si vult communicare, ſub mortali debet prius confiteri, dummodo poſſit ſine ſcandalo, & habeat copiam Confeſſoris. Ad extremam unctionem prærequiritur confeſſio, ex multis capitibus, & præſertim, quia obligat jure divino in articulo mortis. Ad reliqua ſacramenta vivorum non requiritur quidem ſub mortali confeſſio: ſufficit enim contritio charitate perfecta, ſed omnino conſulenda eſt, quia nunquam poſſumus eſſe certi de perfecta contritione.

22 D. Poſſuntne ſacramenta confici ſub aliqua conditione?

M. Si apponatur ex cauſa conditio de præterito, vel præſenti, valide, & licite conficietur: ſi abſque cauſa valide, ſed illicite: ſi apponatur conditio de futuro, nec valide, nec licite, quia ſacramentum non poteſt manere in ſuſpenſo.

23 D. Quinam eſt effectus ſacramenti?

M. Effectus communis eſt gratia ſanctificans, quam primo producunt Baptiſmus, & Pœnitentia (ideo ſunt ſacramenta mortuorum) cætera augent; ideo ſunt ſacramenta vivorum. Baptiſmus. Confirmatio, & Ordo habent alium effectum, ſcilicet, Characterem. Effectus proprius cujuſque eſt gratia ſacramentalis.

24 D. Quid intelligis in hoc nomine?

M. Auxilia quædam actualia, quę Deus intuitu ſacramenti olim ſuſcepti ſuo tempore confert, ut homo poſſit conſequi finem, ob quem eſt inſtitutum ſacramen-

CAPUT LIX.

Recapitulatur doctrina de peccatis per exceſſum Religioni oppoſitis.

1 D. Quid eſt Superſtitio?

M. Eſt vana Religio tribuens creaturis cultum debitum Deo, vel tribuens Deo cultum indebitum.

2 D. Cum Deo non poſſimus reddere ad æqualitatem, omnis cultus videtur debitus Deo?

M. Indebitus Deo, eſt cultus prohibitus ab Eccleſia, ut ſi vellem ſervare legem Moyſi &c.

3 D. Peccone, ſi ad ligandos, v. g. canes, utor aliquo Pſalmo, præmiſſa proteſtatione, quod nullam volo communicationem cum dæmone?

M. Pecco, & eſt proteſtatio contra factum: A primo enim, qui ſecum fecit pactum, operatur dęmon in tali Pſalmo, & experientia oſtendit, quod non deſinit operari ex mea proteſtatione.

4 D. Aſtrologia judiciaria eſtne licita?

M. Eſt omnino illicita, & graviſſime prohibitum legere libros, qui de illa tractant.

5 D. Ex ſtellis poſſumne cognoſcere fortuitos eventus, v. g. quod talis occidetur &c.

M. Non poſſum, quia eventus hi non ſubjacent motui ſtellarum, ſed ſoli divinæ voluntati.

6 D. Lego in exercitu Henrici III. rumorem increbuiſſe, quod eſſet occidendus à Religioſo?

M. Aliquando illos prædicit homo, à dœmone quædam futura prævidente inſtinctu quodam motus ad hæc promulganda.

7 D. Quomodo poteſt dęmon ſe ingerere, quando illum nemo advocat?

M. Dæmon, ut perdat hominem, ultro ſe ingerit. Sancti ſe ingerunt converſioni animarum, etiam non rogati, ut quoquo modo poſſunt, curant projicere ſemina, unde lucrentur peccatores. Contrario modo ſe ingerit dæmon.

8 D. Nemo cogitat dęmonem ſe ingerere hujuſmodi prædictionibus.

M. Hoc

M. Hoc provenit ex subtiliori malitia scientis, quod non credetur, si se detegeret, & ita decipitur vulgus; nam docti sciunt aliter id non posse contingere.

9 D. Possumusne credere somniis?

M. Medici possunt credere quibusdam, ubi agitur de judicando, quibus humoribus abundet corpus.

10 D. Possumusne fidere aliis somniis?

M. Regula generalis est, quod homo neque credat, neque discredat somniis, quæ contingunt circa proprias operationes; Alia omnino sunt vana, & subtilia.

11 D. Qui somniavit se sibi fregisse crus, dum exiret domo, potestne sibi præcavere, non exeundo?

M. Potest, dummodo alias non teneatur; nam si v.g. tenetur audire sacrum, præcavet sibi plus, quam oportet.

12 D. Sunt plura exempla, quod contigerunt eventus in somniis prævisi?

M. Etiam in somnis ingerit se dæmon, ut hominem decipiat, & saltem abducat ab operibus, ad quæ alias tenetur.

13 Ostendere non licere uti quibusdam Psalmis ad certos effectus sanitatum &c. aut nominibus Angelorum, adhibendo tot numero cruces, aliquod numisma argenteum, non aureum, &c.

M. Psalmi, nomina, numismata, cruces &c. non habent virtutem naturalem depellendi tales morbos &c. ut constat; sed neque supernaturalem; de hac enim constare debet ex Ecclesia, à qua non sunt injunctæ contra tales morbos.

14 D. Licetne appendere ad collum Evangelium S. Joannis &c.

M. Quidquid ab Ecclesia receptum est, ut sanctum, potest appendi ad collum, devotione, non superstitione, non quod confidas in tali actione, scriptura, reliquiis materialibus &c. sed in virtute Evangelii, seu verborum à Christo prolatorum, in intercessione Sancti, cujus reliquiam gestas, & teneas, quod præservaberis à malo, non quia gestas, sed quia studes obedire Evangelio, & imitari Sanctos.

CAPUT LXII.

Recapitulatio peccatorum per defectum Religioni oppositorum.

1 Utinam nunquam contigisset, quod adolescentuli præ verecundia omittentes in confessione peccatum aliquod ex fragilitate commissum, frequentaverint sacramenta per annos, & per lustra. Religiosi juniores utriusque sexus, longo tempore viventes immaculati, & puri, dum crescit ætas, incalescente pariter sanguine, si fragiliter labuntur, sentiunt dolores mortis: in detegendo lapsum Confessori, qui olim de illis optimam habebat existimationem, præsertim si sit indiscretus, & apprehendatur (inaniter tamen) usurus notitia Confessionis in gubernio regulari; Alias debent frequentare sacramenta pluries in hebdomada. Non memini Sacerdotes, qui quotidie celebrent ex malitia, cum fascibus peccatorum contra Castitatem, Simoniarum &c. nec enim dari credo Sacerdos adeo sceleftos. Cum igitur hæc sacrilegia possint esse frequentia, nihil tamen circa illa hic recapitulo, quia quæ ad ea spectant, Parochi docent pueros in doctrina Christiana, ex *Instruction. Cler.*

2 Duo nota. 1. sacrilege accipiens hæc sacramenta in Paschate, duo peccata committit, alterum commissionis, & est sacrilegium, irreverenter accipiendo: alterum omissionis contra præceptum Ecclesiæ: ideo interroga, an sacrilege susceperit, tempore statuto ab Ecclesia: 2. In his casibus unicum est remedium hortari pœnitentes ad confessionem generalem, in qua pœnitens se accuset de sacrilegiis quoad speciem, ac numerum, nec non de omissionibus. His prælibatis, circa sacrilegia.

3 D. Quid est Juramentum?

M. Est invocatio divini nominis in testimonium alicujus dicti, vel facti.

4 D. Estne actus licitus?

M. Est actus Religionis, exercitus à Deo; Ps. 109. *Juravit Dominus* &c.

5 D. Quos comites habet, seu conditiones?

M. Tres; veritatem, justitiam, & judicium.

6. D.

6 D. In quo consistit judicium?

M. In eo, quod homo juret cum prudentia, seu necessitate.

7 D. Eritne mortale, si desit judicium?

M. Quando hæc sola conditio desit, ex suo genere non erit mortale.

8 D. Quid importat justitia?

M. Ut non juremus de re illicita, & hæc conditio non ingredietur juramentum assertorum.

9 D. Quid est veritas Juramenti?

M. In eo consistit, ut res sit talis in mente nostra, qualis affirmatur,

10 D. Estne perjurium, si ego credens ut certum, quod Petrus transit per viam, juro Petrum transire, dum transit Paulus?

M. Non est perjurium: licet enim materialiter sit falsum, quod Petrus transeat, formaliter tamen est verum, quia id ita est in mente mea.

11 D. E contra juro, quod Petrus transsit, qui vere transit; tamen credo, quod transeat Paulus?

M. Est vere perjurium, esto materialiter sit verum transire Petrum, tamen formaliter est mendacium; affirmo enim contra id quod in mente sentio.

12 D. Quid si dubitans, an transeat Petrus, juro transire, & post cognosco, quod sit Petrus?

M. Etiam est perjurium; quia affirmo contrarium ei, quod habeo in mente. In ea habeo sub dubio, & affirmo ut certum.

13 D. Consuetudo jurandi, de se estne peccatum mortale?

M. Consuetudo est circumstantia actus; nec peccatum mortale de se, nisi actus de se sit mortalis. Igitur consuetudo jurandi, si homo advertat se semper jurare cum veritate, & justitia, non erit mortalis, sed solum, si se exponit periculo jurandi, etiam inadvertenter, falsum.

14 D. Estne peccatum mortale inadvertenter jurare falsum?

M. Si adverto, seu debeo advertere, quod habeo consuetudinem; pecco mortaliter, (nisi utar debitis diligentiis ad tollendam consuetudinem) quoties juro: At si factis debitis diligentiis inadvertenter juro, non peccabo mortaliter, quia consuetudo non est voluntaria, cum adhibui debitas diligentias operandi contra illam.

15 D. Ex consuetudine juravi quadragesies: vigesies verum, vigesies falsum, quot peccata commisi?

M. Quadraginta, quia peccasti jurando verum, exponens te periculo jurandi falsum.

16 D. Quotuplex est juramentum?

M. Quadruplex: Assertorium, Promissorum, Comminatorium, & Execratorium.

17 D. Da exemplum in singulis?

M. Assertorium est illud: *Per Deum nunc pluit*, *vel*: *Per Deum heri pluit*. Promissorium: *Per Deum cras tibi dabo centum*: Comminatorium: *Per Deum volo te occidere*, *nisi haurias aquam*. Execratorium: *Deus te possit occidere*, *nisi haurias aquam*.

18 D. In quo consistit veritas ultimorum trium?

M. Prima veritas consistit in intentione, adeo ut vere intendas, quod sonant verba. Quoad hanc, tria hæc juramenta æquivalent assertorio: neque ex levitate materiæ excusantur à mortali; quare si jures te daturum mihi vel unum Milii granum, absque intentione dandi, peccas mortaliter. Secunda veritas promissorii, & comminatorii est executio: debes enim exequi, quod jurasti; sed in hac parvitas materiæ excusat à mortali; quare si absque intentione jurasti te daturum milii granum, peccasti mortaliter, & si cum intentione dandi, cum jurasti, nunc nolis amplius, peccas venialiter.

19 D. Ubi justitia deficit, excusatne à mortali parvitas materiæ?

M. Juro, v. g. me furto ablaturum acum; si non habeo intentionem furandi, est mortale; quia deficit prima veritas. At si habeo, deficit justitia, & erit veniale; quia in conditione justitiæ levitas materiæ excusat.

20 D. Pater juravit se daturum quinque Petro: Patre mortuo teneorne reddere?

M. Ratione juramenti non teneris, quia est actio personalis non transiens in successorem: sed ratione virtutis justitiæ, aut veritatis, juxta obligationem, quam pater tibi potuit imponere.

21 D. Juravi latroni me missurum quinquaginta, teneorne mittere?

M. Te-

M. Teneris, quia mittere quinquaginta non est peccatum, & juramentum est servandum, nisi sit vinculum iniquitatis.

22 D. Juravi pariter, me non denunciaturum Principi, teneorne servare?

M. Non: quia est contra bonos mores, præsertim, ubi Principes lege obligant revelare delicta hujusmodi.

23 D. Non obligat votum de re indifferenti, quare nec juramentum?

M. Votum debet esse de meliori bono; ideo non obligat de re indifferentia: Juramentum, ut obliget, sufficit, quod non sit de re illicita.

24 D. Peccatne, qui jurat se non intraturum Religionem?

M. Peccat contra justitiam juramenti: nam esto malum non sit vivere in sæculo, & nubere, tamen, (nisi fiat ob alium meliorem finem, ut dictum est de voto) malum est se firmare in proposito non eligendi bonum melius. Etiam peccat, qui jurat, se non facturum magnam eleemosynam, licet possit non facere.

25 D. Juravi per verba æquivoca, v.g. me daturum Petro mancipium, satisfacione, si dem Petro figuram pictam mei mancipii?

M. Si jurasti cum dolo ex tua parte, teneris reddere mancipium verum, ut Petrus intellexit: si simpliciter, & dolus fuit ex parte Petri, teneris tantum ad pictum.

26 D. Possumne juramentum exigere ab eo, quem scio juraturum esse falsum?

M. Si est paratus; & exigo ex meo officio, vel ex necessitate, possum, quia utor jure meo: si absque necessitate, pecco quia cooperor peccato illius.

27 D. Quid est Simonia?

M. Est studiosa voluntas emendi, vel vendendi aliquid spirituale, seu spirituali annexum.

28 D. Estne Simonia, si dicam, *dabo tibi centum ex gratitudine, ubi obtinueris mihi tale beneficium?*

M. Est palliata: nam vere do, ut des, licet palliem titulo gratitudinis, quæ ut habeat locum, debet abesse quodlibet pactum.

29 D. Possuntne duo invicem permutare suum beneficium?

M. Non potest fieri a Beneficiatis. At Superior habens conferre talia beneficia, poterit ex causa Ecclesiæ utili, facere permutationem.

30 D. Possumne permutare, v.g. quosdam Agnus cum aliqua Reliqua &c.

M. Hoc potest fieri, quia nulli Canones prohibent id, dummodo absit alius quicunque pravus contractus.

31 D. Parochus petit pecuniam, ut baptizet infantem morti proximum, possumne date?

M. Est simonia: Tunc debeo me gerere, ac si non esset Parochus. Est enim regula generalis, quod pro eodem reputantur non habere ministrum, & non posse illum habere absque peccato.

32 D. Quid si esset adultus moribundus, & nollet sine pecunia baptizare?

M. Moribundus reputet se, ac si nemo adesset, curetque suam salutem baptismo flaminis.

33 D. Parochus vult vendere aquam pro baptismo, possumne emere?

M. Utique: quia est purum elementum corporale, sed non possum emere sacramentum, consistens in actione baptizandi.

34 D. Sacerdos accipit eleemosynam pro missa, in qua conficitur Eucharistia?

M. Accipit, non ut pretium sacrificii, sed ut stipendium suæ sustentationis.

35 D. Aliquando excommunicatis, dum absolvuntur, imponitur pœna pecuniaria?

M. Si nominas pœnam, non igitur, ut absolutionis pretium; sed ut pœna peccati, pro quo fuerat excommunicatus.

36 D. Pro matrimonio estne licitum accipere dotem?

M. Licet, ut est officium naturæ, non ut sacramentum.

37 D. Possumne meo inimico solvere pecuniam, ne impediat me a consecutione beneficii?

M. Si jam a legitimo Superiore beneficium fuit collatum, possum redimere vexationem, & solvere, ut non impediat consecutionem: Si nondum habeo jus, absque simonia non possum.

38 D. Quomodo sine simonia erogo eleemosynam pauperi, ut pro me oret?

M. Hoc fit, non ut emam: Aliàs suffragia essent simoniaca, sed per eleemosynam excito pauperes, ut pro me orent ex charitate.

39 D. Advocati &c. locant operis suas Clientibus, cur id facere non potest Superior?

M. Quia Superior ex officio tenetur exhibere, non Advocatus; Si huic ex officio incumbit, exigatque a Clientibus, etiam ipse peccat.

40 D. Peccatne Parochus, volens pecuniam, ut vices sui officii committat, v. g. ut alteri Sacerdoti committat vices assistendi matrimonio?

M. Peccat, quia actus, & assistentia sunt aliquid spirituale.

41 D Peccatne Superior, volens pecuniam, ut corrigat subditum delinquentem?

M. Peccat ob eandem rationem.

42 D Peccatne Superior desistens a correctione subditi deferentis sibi munera?

M. Est simoniacus, & fovet subditum in peccatis.

43 D. Peccatne Superior pecuniam exigens a subditis, ut eos visitet?

M. Peccat, si eo fine velit aliquid pro visitando, tamen potest exigere sustentationem, & expensas itineris &c.

44 D. Peccatne Prædicator exigens stipendium suæ sustentationis, dum prædicat?

M. Peccat, si exigat, ut pretium prædicationis; At non, si exigat pro sua sustentatione, quod dari solet ex consuetudine approbata.

45 D Episcopus volens ipse prædicare poteritne exigere, quod communitas taxavit pro sustentatione Prædicatorum.

M. Non potest, quia tenetur ex officio; quare nihil potest exigere pro eo, ad quod obligatur, esto petat titulo sustentationis: At reliqui Prædicatores, utpote non obligati possunt exigere.

46 D. Licetne recipere aliquid ab eo, qui ingressus est Monasterium?

M. Utique: si liberaliter dat Novitius. Etiã quando non suppetunt opes Monasterii, potest exigi pretium victus pro Religioso, vel Moniali; Aliter nihil potest exigi.

47 D Possuntne absque simonia vendi vasa sacra?

M. Pro utilitate Ecclesiæ possunt vendi, dummodo prius frangantur, & tollatur consacratio.

48 D Cui Simoniæ annexa est excommunicatio reservata Papæ?

M Triplici, pro receptione Ordinum, pro susceptione beneficiorum, & pro ingressu Religionis.

49 D. Regulare possuntne absolvere ab hac excommunicatione?

M. Consulant sua privilegia.

50 D. Simoniace provisus de beneficio facitne illud suum?

M. Ex Regulis Cancellariæ, esto per triginta annos pacifice possedisset, statim tenetur resignare; neque suos facit fructus.

51 D. Quid, si commissa esset simonia ab aliis, ignorante id proviso?

M. Hic non peccat, se nullum acquirit jus in beneficium, nisi casu, quo aliquis ex odio in provisum, daret pecuniam, eo fine, ut provisus non acquireret jus. Tunc ignorans facit beneficium suum.

CAPUT LXIII.

Recapitulatio dictorum de Temperantia.

1 FRequenter peccatur contra Castitatem, Abstinentiam, & Sobrietatem: quare?

2 D. Luxuria excusatne a mortali ob parvitatem materiæ?

M. Nullatenus: & Societas Jesu sub excommunicatione prohibuit doceri contrarium.

3 D. In morosa delectatione, quid explicabo?

M. Circumstantiam ejus, qui delectatur, ut si est religiosus, maritatus &c. Variant Authores, an teneamur explicare circumstantiam objecti, de quo delectatur, ut si sit virgo, nupta &c Urge, ut tibi videbitur probabilius. At faciunt optime, qui suadent hanc explicari.

4 D. Quid si virgo voluntarie consentiat?

M. Est explicandum, quia fit injuria parentibus, & habentibus sub custodia particulari Virginitatem fæminæ.

5 Si duo maritati simul peccent, explicabunt, quod ambo sint maritati, an sufficit cuilibet dicere *Commisi adulterium?*

M. Utique: quia sunt duo adulteria, & duæ injustitiæ. Idem dic de sacrilegio, si ambo peccantes sint personæ Deo sacræ.

6 D. Quid est Jejunium?

M. Est

M. Est duplex naturale, & Ecclesiasticum: naturale est abstinentia cujuslibet cibi, & potus a media nocte usque ad communionem in cujus unice reverentiam Ecclesia præcepit illud, ideo, ejus observantia est actus Religionis, & violatio est sacrilegium. Ecclesiasticum est abstinentia a carnibus cum unica comestione.

7 D. Hoc ad quam virtutem pertinet?

M. Ad Abstinentiam, ideo violatio est peccatum Gulæ.

8 D. Quot peccata committit pluries comedens in die jejunii?

M. Si pluries comedat carnes, toties peccat, quoties comedit. Utens cibi quadragesimalibus, unum committit, esto vigesies comedat.

9 D. Cur hoc?

M. Quia carnes prohibet præceptum negativum obligans semper, & ad semper: Unica comestio præcipitur affirmativo obligante semper, non ad semper.

10 D. Si unica comestio est præcepti affirmativi, peccat, qui nihil toto die comedit?

M. Non peccat: Ecclesia enim præcepit, quod si velis, comedas unica vice.

11 D. In jejunio excusamurne a mortali ob parvitatem materiæ?

M. Circa affirmativum semel comedendi excusat materiæ parvitas.

12 D. Quod dicitur de carne, valetne de lacticinis?

M. Valet etiam de his, quia, ova, & lacticinia, ubi extat consuetudo, prohibentur præcepto negativo.

13 D. Accedens ad locum, ubi non jejunatur, teneturne ad jejunium?

M. Tenetur, si accedat in fraudem, hoc est, si eo tantum fine discedat a loco jejunii, ut non jejunet: fraus enim nemini suffragatur: At si non accedat in fraudem, non tenetur.

14 D. A loco non jejunii, accedens ad locum jejunii, teneturne?

M. Si jejunus accedit, tenetur: si non jejunus, tenetur abstinere a carnibus, esto alibi comederit, sed potest pluries comedere.

15 D. Cur hoc?

M. Quia carnes prohibentur præcepto negativo: quare prohibentur quousque est in loco jejunii, a quo si discedat, poterit in vesperi comedere carnes: Unica comestio cadit sub affirmativo; quare si in loco non jejunii factus est impotens pro tota die, non amplius tenetur, quocunque vadat.

16 D. Summo mane semel tantum comedit, teneturne abstinere omnino, dum est in loco jejunii?

M. Non: quia in unica comestione, præcipitur etiam hora comedendi circa meridiem: quare ubi factus est impotens, ut dicatur comedisse circa meridiem unica vice, non amplius tenetur.

17 D. Quid est Ebrietas?

M. Inordinatus potus voluntarie assumptus, & privans perfecto usu rationis.

18 D. Estne mortalis ex suo genere?

M. Utique si voluntarie fiat, quia privat usu rationis, qui est maximum bonum.

19 D. Etiam prima vice se inebrians peccat mortaliter?

M. Utique: si prævidet talem esse potum, quod privabit usu rationis.

20 D. Peccatne mortaliter, qui se inebriat ex haustu minimo.

M Quantumcunque minimus sit potus, si prævidet se privandum usu rationis perfecte peccat mortaliter.

21 D. Peccatne peccato Ebrietatis, qui prævidere ex calore vini immoderati, accendendam sibi esse febrim.

M. Ebrietas respicit carentiam usus rationis; quare peccat peccato Gulæ, contra abstinentiam.

22 D. Peccatne mortaliter, qui bibit vinum perfecte inebrians, ex consilio Medici, ut procuret vomitum pro recuperanda sanitate?

M S Th. reprobat hoc medicamentum, quia vomitus potest procurari potu aquæ tepidæ: quare non est necessarius vini excessus, ut carentia usus rationis dici possit per accidens.

CAPUT LXIV.

Recapitulatio doctrinæ de Sacramento Pœnitentiæ, juxta examen S. Caroli.

1 QUia plures Ecclesiæ receperunt monita S. Caroli de sacramento Pœnitentiæ, recapitulabo hic, ejus doctrinam, & subjiciam pro ejus confirmatione

tione brevem rationem Theologicam, quę possit esse praesto cuicunque.

1 *Praeter caetera* inquit S Carolus de Confessarii examine, *quae cum Sacerdotis, & Parochi officio, conjuncta sunt, haec etiam sigillatim, atque exploratiori ratione perquirantur*.

3 Duo praescribit: 1. ut investigetur, an examinandus ad confessiones sciat munus Sacerdoti: 2. an sciat, quae Confessor habet communia cum Parocho. Quoad Sacerdotis munus vide *Instr. Cler.* Cum Parocho solum habet commune, quo Sacramentum Poenitentiae administrat.

4 *Quare institutum hoc sacramentum, & quo institutum?*

Christus instituit quando Jo. 20. dixit: *Accipite Spiritum Sanctum* &c. Instituitque ad reconciliandos peccatores fideles cum Deo.

5 *Quae hujus sacramenti materia?*

Duplex: illa remota, alia proxima: Remota est peccatum, & subdistinguitur: Materia necessaria sufficiens est peccatum mortale certum, ab homine Christiano post baptisma commissum, & nondum rite confessum: Materia sufficiens non necessaria, sunt venialia, vel mortalia semel rite confessa. Peccatum mortale dubium est materia necessaria non sufficiens, quia debemus illud confiteri, sed de illo tantum non possumus absolvi, nisi adjungatur peccato certo, vel in casu necessitatis, & tunc sub conditione: Materia proxima sunt tres actus Poenitentis, Contritio, Confessio, & Satisfactio.

6 *Quae forma?*

Forma essentialia sunt verba *Te absolvo a peccatis tuis*. At juxta Rituale adjunguntur preces, quas Trident. sess. 14. c. 3. ait laudabiliter adjungi *ex consuetudine S. Ecclesiae*.

7 *Qui illius effectus?*

Est reconciliatio hominis cum Deo, quam interdum consequi solet conscientiae pax, ac serenitas, nec non vehemens consolatio spiritus. Igitur: 1 tollit mortalia quoad reatum culpae: 2. quoad eundem reatum venialia, de quibus sufficienter dolemus: 3. dat primam gratiam sanctificantem, quam auget, si homo ante habuerit. 4 reatum poenae aeternae mutat in temporalem: 5. gratia sacramentalis propria sunt auxilia actualia nobis collata suo tempore, ut possimus evitare peccata.

8 *Qui minister?*

Sacerdos novae legis ordinatus a vero Episcopo per manuum impositionem, virtute cujus accipit potestatem in corpus Christi mysticum, ubi prius receperit potestatem in corpus verum.

9 *Quae conditiones in eo requirantur?*

Aliae, ut valide absolvat, aliae, ut licite. Ad primum, praeter characterem sacerdotalem, requiritur jurisdictio, intentio, scientia, & quod proferat formam. Ad secundum, quod sit in gratia.

10 *Quae regulae ad dignoscendum, & distinguendum peccatum mortale a veniali.*

Mortale est dictum, factum, vel concupitum contra legem Dei: veniale, praeter legem Dei: Peccata specie distinguuntur, ex diversitate objecti formalis: distinguuntur numero, si sunt diversae moraliter actiones, vel eadem actio tendit in diversa objecta materialia, ut si uno ictu occido quatuor, sunt quatuor numero peccata.

11 *Quae sunt Poenitentiae partes?*

Materiales sunt tres ut n. 5. nempe, *Contritio, Confessio, Satisfactio?*

12 *Quae earum partium ratio?*

Dabitur, cum agetur de singulis.

13 *Quid Contritio.*

Animi dolor, ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de caetero.

14 *Quae ad veram contritionem sint necessaria.*

Cessare a peccato, proponere, & inchoare novam vitam, ac odio habere veterem.

15 *Qui contritionis fructus, & utilitas?*

Si sit charitate perfecta, statim reconciliat hominem cum Deo, ante actualem sacramenti susceptionem, virtute tamen sacramenti voto concepti; si non sit talis, sed voluntatem peccandi excludat cum spe veniae, preparat hominem ad impetrandam in sacramento Poenitentiae gratiam.

16 *Qua quisquam ratione se ad contritionem exercere possit?*

Ex Catech. p. 2. cap. 5. nu 36. si discutientes nostram conscientiam per diligens examen, ubi noverimus nos reos: 1. doleamus:

mus: 2. veniam petamus, tempus confitendi, & satisfaciendi, ac auxilium Dei ad non amplius peccandum.

17 *Quæ signa veræ Contritionis?*

Ex Catech. si. 1. restituamus male ablata: 2. remittamus injurias nobis illatas: 3. tollamus consuetudinem, & omne periculum imminens relabendi.

18 *Perquiratur item, quæ confessionis, quæ secunda pars Pœnitentiæ est natura sit, atque substantia?*

Est accusatio nostrorum peccatorum eo suscepta, ut Clavium virtute veniam impetremus.

19 *An diligenter inquirere sciat, & Peccatores circumstantias, & peccati item?*

20 *Quæ mutent speciem peccati, & quæ in confessione explicandæ sint.*

Circumstantiæ sunt?

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando;

quarum prima includit personam peccantem. Mutant speciem, si opponantur alteri virtuti, vel eidem per excessum, & defectum; Illæ sunt particulariter explicandæ, quæ mutant speciem vel notabiliter variant judicium Confessoris.

21 *Quæ restitutionem expostulent; quæ radices, causæve restitutionis?*

De his, vide c. 37.

22 *An dubios suspectosve contractus norint, aut saltem de iis dubitationes, & quæstiones instituere sciant?*

Ex dictis cap. 28. 29. 30. 58. & 59. habes materiam de contractibus ita explicatam, ut in facti contingentia saltem possis dubitare, & consulere doctiores.

23 *Quibus criminibus annexæ sint censuræ?*

Ut de hoc saltem dubitare scias vide p. 1. cap 19. & 20. *item infra* c. 66.

24 *An item illarum peritiam, & vim teneant?*

Hanc facillime obtinebis ex sola, sed attenta lectione prædicti Catalogi, & cap. 66.

25 *An casus, in quibus irregularitatis macula contrahitur.*

Omnes pariter ibidem habes.

26 *An saltem in iis omnibus, & aliis, quæ ad verum, perfectumve hujus Sacramenti Pœnitentiæ Ministrum pertinent, sciant dubitare, & noverint consulere peritos; quomodo agendum sit id, de quo in dubitationem adducant.*

Ad hoc non sufficit scire principia generalia, sed applicare illa casibus particularibus. Id ut contingat, habes tam primæ, quam huic secundæ partim annexam praxim examinandi Pœnitentes.

27 *Qui item Ritus, & Sacra Cæremoniæ Confessionis?*

Ritus a Pœnitente servandos, habes p. 1. c. 7. c. 11. & c. 14.

28 *Quæ conditiones ad confessionem veræ pœnitentis necessariæ.*

Quinque necessariæ: 1. diligens examen conscientiæ: 2. dolor super omnia de peccatis: 3. propositum non amplius peccandi: 4 nuda confessio peccatorum: 5. propositum satisfaciendi penitentiæ, quam Confessor, ut Judex, injunget.

29 *Qui ordo confitendi, quando quis statim confiteri debeat, quando item confessionem iterare?*

Quoad ordinem vide 1. p. cap. 7. quoad tempus, non debemus differre ultra annum; si quis ultimo anni die peccet, ex præcepto Ecclesiæ tenebitur eodem die confiteri. Consuetudo autem Ecclesiæ interpretata est, ut currat hoc præceptum a Paschate ad Pascha. Debet item homo confiteri statim ac infirmatur; Ubi sit constitutus in articulo mortis, tenetur ad statim confitendum ex jure divino. Quoad iterandum confessionem, fieri debet, ubi unum defecerit ex quinque positis num. 27.

30 *De satisfactione, quæ tertia pars Pœnitentiæ est, quæratur?*

31 *Quæ Satisfactionis partes?*

Tres, Jejunium, Eleemosyna, & Oratio: nomine Jejunii venit omnis mortificatio carnis voluntarie assumpta, vel a Deo immissa, & patienter tolerata propter Deum: Sub eleemosyna quatuordecim opera Misericordiæ; Sub Oratione omnis elevatio mentis in Deum.

32 *Quis satisfactionis finis?*

Ex Trid. sess. 14. c. 8. finis est remedium novæ vitæ, medicamentum infirmitatis humanæ, nec non castigatio præteritorum criminum.

33 *Qui fructus, quæve utilitates Satisfactionis.*

Ex eodem: Revocat a peccato, pænitentem efficit cautiorem in futurum, mede-

tur reliquiis pecctaorum, tollit vitiosos habitus, & præcipue Deo satisfacit pro pœna temporali, quam deberemus luere in Purgatorio.

34 *Quæ in Satisfactione requirantur?*

Ex Cathech. p. 2. c. 5. n. 74. duo ut opus habeat veram vim satisfaciendi: 1. in gratia sit, qui satisfacit: 2. actio suscepta ad satisfaciendum sit de se aliqualiter molesta. Qui in peccato mortali facit pœnitentiam à Confessore injunctam, non satisfacit Deo pro pœna peccati, quod præcedenter fuerat confessus; At satisfacit obligationi, quam contraxerat erga Confessorem, qui, ut Judex, imposuerat: quare non est reus omissæ pœnitentiæ, nec peccat mortaliter, sed imo facit opus meritorium de congruo, licet non de condigno, & per consequens neque satisfactorium: Dicuntur molesta de se corpori, licet aliàs in eorum exercitio possit sentire maximam delectationem in anima; Et ita Sancti maxime satisfaciunt Deo per orationem mentalem, imo & per actus internos amoris heroici, licet actus isti possint esse fructus Spiritus Sancti, hoc est, eliciti cum suavitate; imo & Beatitudines; Utrique tamen de se sunt maxime molesti corpori; & ideo satisfit Deo etiam per illos.

35 *Qualis, & quanta pœnitentia pœnitenti imponi debeat.*

Ex Trid. sess. 14. c. 8. *Debent Sacerdotes Domini, quantum spiritus, & prudentia suggesserit, pro qualitate criminum, & pœnitentium facultate, salutares, & convenientes satisfactiones injungere; ne si forte peccatis conniveant, & indulgentius cum pœnitentibus agant, levissima quædam opera pro gravissimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur.*

36 *An salutares, & convenientes satisfactiones, pro gravitate criminum, & pœnitentium facultate sciant injungere?*

37 *An item ex Inn. III. præscripto, more periti Medici, sciant infundere vinum, & oleum vulneribus sauciati, ac quale debeant præbere remedium, aut consilium?*

Super his nihil generaliter potest notari, quia remedium, consilium, & satisfactio conveniens debent considerari particulariter.

38 *An præterea Canones pœnitentiales recte teneant?*

S. Carolus eorum epitomen colligit. Tu vide p. 1. c. 15.

39 *Quæ differentia sit satisfactionum, pœnitentiarum &c.*

Ex Catech. p. 2. c. 5. n. 63. 64. & 65. nomine satisfactionis venit omne opus, quo satisfacimus Deo, pro pœna peccatis nostris debita. Ex communi, & vulgari sermone, nomine Pœnitentiæ satisfactio venit, quæ in actu sacramentalis confessionis injungitur pro peccatis confessis.

40 *De absolutione indagetur?*

Vide nu. 6. sacramenti formam, in qua consistit absolutio.

41 *Quæ verborum formula requiratur?*

42 *Quæ preces, orationesve præterea adhibeantur?*

43 *Qui ordo servandus in absolvendo tam à peccatis, quam ab excommunicatione, suspensioneve?*

Habes in Rituali, cui semper ad unguem se conformabit Sacerdos. Ideo ante hujus sacrosancti ministerii exercitium, memoriter discet formam, ordinem absolvendi, & preces ab Ecclesia laudabiliter adjunctas.

44 *De sigillo item confessionis plura quærantur, ac præsertim, quæ vis, & quanta sigilli*

Sigillum hoc tale est, ut ex vi illius, jure naturali, divino, & ecclestiastico nihil possimus revelare, quanquam ageretur de salute totius mundi, quia majus est bonum hujus sacramenti, quam cætera omnia.

45 *Quæ sub illud cadunt?*

Obligat cælare, quidquid auditur in confessione; quod si sciretur posse revelari, redderet odiosam confessionem: quare sub illud cadunt peccata, & defectus etiam naturales, Vide super hoc duas Theses prohibitas a S. Inquisitione.

46 *Ex Sanctionibus Ecclesiasticis, Concilio Tridentino, Synodis tum Provincialibus, tum etiam Diœcesanis indagetur, quæ in illis constituta, ad Pœnitentiæ Sacramentum pertinent; quæque de Cleri, & populi disciplina, & moribus constituta sunt?*

Principaliora sanctionum Ecclesiasticarum collecta sunt in p. 1. per diversa capita; quæ firmavit Trid. habes cap. 4. & 5.

Quæ

Quæ pro Diœcesibus particularibus decreverunt Synodi Provinciales, & Diæcesanæ, hic non possunt colligi, sed in singulis curabit Confessor servare præscriptum Ritualis c. 7. n. 8. In Urbe quas Papa edit; circa rectam sacramenti hujus administrationem habebit semper ante oculos; præcipue *Monita S. Caroli* quorum lectio in Exercitiis debet esse materia Conferentiæ vespertinæ.

47 Ibidem commendat, ut examinandorum ad confessiones experimentum sumatur de constitutis in eisdem sanctionibus circa Cleri, & populi disciplinam. Quæ ad Clerum spectant, habes in *Inst. Cl.* Ad populi disciplinam ex Trid. sess. 14. c. 7. maxime spectat reservatio casuum: In Urbe sciant casus reservatos Papæ. In Diœcesibus, etiam, quos Episcopi sibi reservant: Bullam Cœnæ quilibet debet habere *penes se*, *diligenter legere, & præcipere.* Ad eandem disciplinam respiciunt Theses prohibitæ, edicta S. Inquis. In Urbe etiam Bulla, quæ dicitur de *Datis*, *& acceptis* &c.

48 Maxime super prædictis articulis, ex præscripto S. Caroli, debet indifferenter versari examen approbandorum ad confessiones; ideo quilibet se instruat specialiter super prædictis.

CAPUT LXV.

Eadem, quæ præcedenti capite, proponuntur magis in particuli.

1 ARticuli a S. Carolo propositi, sunt satis generales; At pro directione conscientiarum, requiritur casus particulares ex generalibus enodare; Ad hoc requiritur prudentia Sacerdotis, qui nisi cognoscat se sufficientem, cum maximo suæ conscientiæ detrimento se exponit audiendis confessionibus, peccans contra illud Eccl. 3. *Altiora te ne quæsieris.* Ut de sacramento Pœnitentiæ dicta particulariter habeas, recapitulo sequentia.

2 S. Caroli examen restringitur ad sacramentum Pænitentiæ, in seipso, & in suis partibus. Non habeo, quid addam circa Sacramentum in se, sed solum circa partes, Ministrum, & effectus.

3 D. N. 7. petenti S. Carolo dedisti effectus: consequitur, ne illos, qui bona fide putans se habere dolorem, sed re vera non habens, accedit ad sacramentum?

M. Iste non peccat, qui accedit bona fide, sed neque recipit effectum. Hic consequitur ad sacramentum, quod nunquam fit, nisi adsint partes institutæ a Christo Domino. Nec bona fides facit, ut sit institutum a Christo quod re vera non est institutum. Hic Scholastici quærunt, an dari possit sacramentum Pœnitentiæ validum, & informe, sed hæc quæstio nihil prodest ad praxim.

4 D. Super n. 8. dixisti de Ministro; excommunicatus validene absolvit?

M. Vide 1. p. c. 12. n. 9.

5 D. Super n. 13. contritio debetne esse super omnia?

M. Vide 1. p. c. 13. nu. 3. Exemplo cognoscere, quando sit super omnia appretiative. Fæmina plorans, & ejulans de morte viri, non ejulans, de peccato mortali a se commisso, ostendit majorem dolorem de amissione viri, quam de offensa Dei, sed est major intensive; nam magis appretiat Deum; quem respicit, ut finem ultimum; Virum ad summum respicit ut finem proximum; subordinate ad Deum; ideo si constitueretur ita, quod vel Deum deberet in posterum offendere, vel perdere virum, eligeret potius perdere hunc, quam peccare mortaliter.

6 D. Estne invalida omnis confessio deficiens in examine debito?

M. Si debeat fieri, & possit, invalida est; si non possit, ut accidit oppresso subita apoplexia, tunc, si facit, quantum potest, erit valida. Quia ut peccemus in omittendo nostrum debitum, remittitur, quod debeamus, & possimus solvere.

7 D. Quid excusat nos a facienda confessione materialiter integra?

M. Impedimentum aliquod physicum, vel morale: physicum est in eo, qui, facto examine debito, invincibiliter obliviscitur: vel qui non potest loqui &c. Morale in eo, qui recordans peccati teneretur revalere complicem, v. g. si vir abusus fuisset uxore, Parochus autem Cognatus veniret in cognitionem, quod sua soror peccasset hoc grande peccatum: In hoc casu Cognatus tenetur adire alium Confessorem; sed si non commode potest, dicitur

habere impedimentum morale ad faciendam confessionem materialiter integram. Casus similes tibi efforma.

8 D. Potestne dimidiare confessionem, qui timet, ne Parochus perdat existimationem, quam prius habebat de seipso?

M. Hoc non est sufficiens motivum, quia Christus imo instituit hoc sacramentum, ut nos detegeremur peccatores coram Confessore, qui tenet locum Dei.

9 Estne sufficiens motivum, si timerem, quod Confessor aliis revelaret mea peccata; unde apud alios perderem existimationem?

M. Hoc sufficit: quia Christus præcipiendo confessionem, voluit solum nos cedere juri famæ in ordine ad ipsum Confessorem; in reliquis servari jus naturale.

10 D. Super n. 17. *Petrus, facto examine debito conscientiæ, ex duodecim peccatis invincibiliter obliviscitur duo, & de illis decem habet dolorem particularem:* a quibus absolvetur?

M. A nullis: non a duobus invincibiliter oblitis, quia de illis nullum habet dolorem, nec potest absolvi a peccatis, quę non retractat: sed nec a decem confessis quia nemo sperare potest a Deo dimidiatam veniam; sed mortalia, vel omnia remittuntur, vel nulla.

11 D. Cur non decem remittuntur directe, & indirecte illa duo?

M. Quia, ut remittantur indirecte, debemus de illis dolere saltem in universali.

12 D. Invalidane est confessio, si illa decem confitēs dicat: *Doleo de his decem, quia per hæc decem offendi Deum summe bonum, vel quia per illa decem promerui gehennam?*

M. In hoc casu valide confitetur, quia dolor est universalis, esto designet materialiter illa decem, tamen formaliter dolor est universalis, quia ratio formalis, sub qua doleo, se extendit ad omnia mortalia.

13 D. Quid si illa decem essent contra justitiam, & duo essent contra Castitatem, diceretque: *Doleo de peccatis confessis, quia sunt contra pulchritudinem justitiæ revelatam a Deo?*

M. Invalide confitetur, quia dolor etiam in suo motivo est particularis, non destruens omnia mortalia, sed tantum, quæ sunt contra justitiam.

14 D. Mendacium in confessione redditne illam invalidam, & sacrilegam?

M. Si in ordine ad confessionem grave sit mendacium, erit sacrilega, & invalida: si leve in se, sed materia totalis, erit etiam sacrilega, & invalida, quia est grave peccatum apponere pro materia remota confessionis, quod non potest esse: si non sit totalis, non erit sacrilega, neque invalida.

15 D. Super n. 19. Confessor imposuit jejunium in vigilia S. Antonii: non jejunavi, teneorne jejunare alia die?

M. Teneris, quia principaliter imposuit jejunium ad satisfaciendum pro peccatis, & huic satisfactioni minus principaliter voluit adjungi actum Religionis, referendo in honorem Sancti: quare peccasti mortaliter non ponendo hunc actum, & quia remoto minus principali, adhuc remanet magis principale, teneris substituere aliam diem.

16 Potestne Pœnitens recusare pœnitentiam, dicendo, quod vult agere in Purgatorio?

M. Trid. sess. 14. c. 8. ait, Sacerdotes *debent injungere satisfactiones.* & claves concessæ sunt *ad ligandum etiam* per impositionē pęnitentię; Confessor est judex, & nemo potest recusare pęnam a Judice inflictā.

17 Super nu. 3. Violo ne sigillum, si Petro interroganti, quid confessus fuerit Paulus, respondeam, *confessus fuit sua peccata?*

M. Non violo, nam omnes sciunt, quod materia confessionis sunt peccata, quare nihil revelo, si non dico peccatum particulare: Si vero Petrus nesciat Paulum fuisse confessum, requiritur magna prudentia: nam aliquando ex causis justissimis homo vult nesciri, quod confessus fuerit, & tunc male agis dicendo, *Talis vir accessit, ut illum audirem in confessione.* Aliquando est necessarium etiam in scriptis testari, ut in urbe respectu infirmorum ex p. 1. cap. 10. num. 8. & plures viri nobiles volunt quolibet mense fidem in scriptis, quod familia accesserit ad hoc sacramentum. Vide circumstantias.

18 D. Quomodo dignoscam, quod Pœnitens nolit detegi se fuisse confessum?

M. Id pendet ex circumstantiis; si vides pœnitentem venire ad te in occulto, de nocte, habitu ementito &c. tunc certe judicabis, quod non vult detegi,

19 D.

19 D. Violone sigillum, si dico: *Petrus est adeo purus, ut in confessione confessus fuerit tale verbum otiosum?*

M. Utique, quod alii ex natura sacramenti scire nequeunt, tu jam in particulari publicas, solum habens ex confessione sacramentali.

20 D. Quid faciam, si a me fidem confessionis petit, qui non fuit absolutus ob indispositionem?

M. Non potes dicere, quod absolvisti, quia mentireris: ergo testaberis, quod apud te fuit confessus, quia hoc est verum.

21 D. Suspicabitur me non absolvisse, qui comparabit hanc fidem cum aliis, quibus testatus fui me absolvisse?

M. Nunquam facies fidem, quod absolveris, sed quod audieris confessionem talis, vel talis &c.

22 D. Parochus in confessione scit impedimentum dirimens, cum quo tamen, finita confessione, volunt contrahere, potestne assistere matrimonio?

M. Imo tenetur: nam extra confessionem debet ita se gerere, ac si nunquam scivisset: neque enim scivit, ut homo, sed ut Deus.

23 D. Non obligavi Petrum ad restituendum, & finita confessione, recordor obligationis?

M. Pete prius licentiam a Pœnitente, quem monebis, ubi concedat; si neget, satisfecisti tu muneri tuo.

24 D. Accedit Hebræus, qui simulat se Christianum: in confessione fatetur se Hebræum, & aliqua furta: deprecatur, ut saltem illum benedicam, quo possit accedere ad Eucharistiam in Paschate, ne deregatur Hebræus, & cum tota familia comburatur?

M. Duo exponit. 1. furtum, contra bonum privatum: 2. simulationem Religionis Christianæ contra bonum publicum: primum teneris celare ex sigillo naturali: neutrum ex confessione: quia sigillum ejus obligat, quando est animus confitendi, licet aliàs sacrilega sit confessio: si non adsit confessio, sed simulatio confessionis, non teneris ex sigillo; sed imo denunciabis S. Inquis. & generaliter, ubi accedit infidelis absque Baptismo, non est confessio, quia baptismus est janua sacramentorum.

25 D. Quid si simulans accedat, ut hac via me inducat ad rebellionem contra Principem?

M. In hoc casu non valet secunda ratio, quia est Christianus; sed prima: nam sigillum obligat, quando est confessio, non simulatio confessionis.

26 D. In capitulo sumus octo, & divisi; nam quatuor inclinant in Paulum, & ego cum alii tribus inclinamus in Petrum quem ex confessione agnosco esse Hæreticum, &c. possumne ex auditis in confessione, Petro denegare meum suffragium, nunquam revelandum, sed semper secretum futurum?

M. Vide p. 1. c. 13 n. 5.

CAPUT LXVI.

De Excommunicatione, Suspensione, Interdicto, & Irregularitate.

1 EX c. 62. n. 22 & 23 S. Carolus a Confessore vult sciri, *quibus criminibus annexæ sunt censuræ: An teneat vim, & peritiam illarum: An casus, in quibus irregularitas contrahitur.* Et 1. p. c. 17. data sunt nonnulla de excommunicatione: c. 19. adductæ sunt Censuræ in Bulla Cœnæ, c. 20 datus est Catalogus censurarum &c. additurque in c. 21. de potestate absolvendi excommunicatos. Porrò Em. Card. Ursinus Archiepiscopus Beneventanus, volens ad S. Caroli amussim dirigere suum Clerum, tempore Exercitiorum Spiritualium, ad quæ quater in anno colligitur Clerus in Seminario, vult discuti plures quæstiones morales, generaliter utilissimas toti Clero; missaque olim ad me Tabella dubiorum præcepit singulis respondere breviter. Inter ista pro quarta ordinatione agitur *de Censuris, & aliis pœnis Canonicis*. Hic igitur colligo, quæ jussu tanti Principis ibi dico.

2 D. Quid est Censura?

M. Non Canones, non antiqui Jurisconsulti, aut Theologi, sed Moderni ex antiquis colligentes sic illam definiunt: *Est pœna spiritualis, & medicinalis privans usu aliquorum spiritualium bonorum, rite per Ecclesiasticam potestatem imposita, ut per eandem ordinarie possit absolvi.* 1. Est pœna: ideo non includit irregularitatem cujus neque mentio fit in c. *Quærenti* de verb. signi-

signific. 2. est *pœna spiritualis*, ideò nec est censura privatio beneficii privans officio spirituali, sed respiciens primario ad nocumentum temporale, ubi non est annexa suspensio. 3. est *medicinalis*: ideo censuræ non sunt Depositio, & Degradatio, quia regulariter sunt perpetuæ. 4. *privat usu spiritualium* primario, licet aliquando privet secundario temporalibus.

3 D. Quotuplex est censura?

M. Triplex ex dicto c. *Quærenti*: Suspensio, Interdictum, & Excommunicatio major, vel minor.

4 D. Omnis pęna Canonica est ne Censura?

M. Ex dicto cap. *Quærenti*, solum hę tres sunt Censuræ.

5 D. Quod est subjectum capax censuræ?

M. Omnis, & solus homo, viator, ratione utens, baptizatus, habens superiorem in terris. Ita ex num. 2. Ut pæna supponit culpam, cujus incapax est carens ratione: ut medicina supponit viatorem, cui soli applicatur: ut data per Ecclesiæ potestatem supponit baptizatum, & subditum.

6 D. Ob quam causam incurritur censura?

M. Excommunicatio major incurritur ob solum mortale peccatum inobedientiæ contra Ecclesiam: quare a posteriori argues aliquid prohiberi sub mortali, quando prohibetur sub excommunicatione. Vide 1. p. c. 17. n. 3. & 14. ubi etiam habet de reliquis censuris.

7 D. Quæ causæ excusant ab incursu Censuræ?

M. Primo Consuetudo legitime introducta operandi contrarium, quia tunc abest inobedientia. 2. metus gravis, quia nunquam Ecclesia obligat cum magno incommodo: 3. Ignorantia, ut 1. p. c. 17. num. 11.

8 D. Quotuplex est censura accidentaliter sumpta?

M. Ex n 3. triplex tantum est censura proprie dicta: Nonnulli eam largius accipiunt, pro aliis pænis spiritualibus, licet non medicinalibus: quare 1. venit irregularitas ex delicto respiciens primario reverentiam Altaris, & secundario punitionem delinquenti: 2. Depositio, 3. Degradatio, 4. Cessatio a divinis; quarum nulla est censura; nec enim illis competit definitio data num. 2. quare dispensantur, seu tolluntur, non absolvuntur.

9 D. Quis potest ferre censuras?

M. Ex cap. *Quod autem* de sent. excomm. *A non suo Judice nullus valet ligari, vel absolvi*. Et cap. *Romana* in 6. *Excommunicationum sententiæ* (idem dic de reliquis) *ligant tantum subjectos jurisdictioni* fori externi (quia privat boni Ecclesiæ visibilis) qua hodie carent Parochi.

10 D. Quis potest absolvere?

M. Vide 1 p. c. 21.

11 D. A quibus absolvere possunt Episcopi?

M. Vide ibidem.

12 D. Quæ est forma Absolutionis?

M. Habes in Rituali.

13 D. Quomodo absolvitur mortuus?

M. Vide ibidem.

14 D. Qui ligatus est pluribus censuris, indiget ne pluribus absolutionibus?

M. Vide 1. p. c. 42 n 6.

15 D. Absolvitur ne a censuris, qui per vim extorquet absolutionem?

M. Ex c. *Absolutionis* de iis, quæ vi, in 6. *Viribus vacuamus beneficium absolutionis* a censuris *extortam per vim, vel metum*: & excommunicat eos, qui sic extorquent.

16 D. Quidnam est absolutio ad reincidentiam?

M. Est illa, vi cujus homo ab absolvente obligatur ad certam conditionem, cujus adimplementum si negligit, incidit in novam censuram. Ita quilibet Sacerdos, in articulo mortis absolvit hæreticum, imponens præceptum comparendi coram Superiore. Si hoc negligat, non reviviscit excommunicatio prius incursa propter hæresim, & extincta, sed incurrit novam censuram ab Ecclesia impositam transgredienti tale præceptum.

17 D. Qui habet facultatem absolvendi a censuris in foro conscientiæ, potest ne absolvere ab illis extra confessionem?

M. Non: quia Judex alicujus fori, debet sequi naturam illius: & natura fori conscientiæ importat confessionem Pœnitentis, ut partem materialem. Vide 1. p. c 9. n. 5.

18 D. Quid est Excommunicatio major?

M. Vi-

M. Vide 1.p c.17.n 4.

19 D. Quid est excommunicatio minor?

M. Vide ibidem n 3.

20 D. Qui sunt hujus effectus?

M. Tres insinuati c. *Si celebret* de Cl. exc. min. Primus est privari perceptione passiva sacramentorum: secundus, peccare graviter in celebrando, & conferendo sacramenta, prius quam absolvatur. 3. privari, post sententiam Judicis voce passiva. Quæ circa hæc ingerunt difficultatem, vide 1.p. c.42 n.3 & 4.

21 D. Ob quam causam incurritur?

M. Quia potest infligi ab homine, & a jure; Incurretur ab homine, ob rationabilem causam, quæ videbitur Superiori. Quæ habetur a jure ob unicam causam incurritur, nempe, si homo in civilibus communicat cum excommunicato excommunicatione majori, jam juridice nominatim denunciato per cedulones.

22 D. Incurrit ne censuram, qui communicat excommunicato excommunicatione minori?

M. In c. *Quoniam multos* 11 q.3. dicitur: *Ab anathematis* (olim hoc nomine intelligebatur excommunicatio minor) *vinculo*, *subtrahimus illos*, *qui excommunicatis* (hoc nomine intelligebatur major) *communicant*. Hinc processit axioma, *Excommunicatio non transit in tertium*.

23 D. Quis absolvit ab hac minori?

M. Vide p.1.c.21.

24 D Qui sunt effectus majoris? privatne usu tantum activo, vel etiam passivo sacramentorum?

M. In c. *Illud* de Cl. exc. min de Episcopo dubitantne, an incurrisset majorem, dicitur: *Debuerat potius abstinere*, *quam pertractare sacramenta*. Et verbum *pertracto* propriè importat utrumque usum.

25 D. Excommunicatio major privat ne divinis officiis, & interessentia eisdem? & quid intelligitur per divina officia?

M. Divina officia 1 ex c. *Responso* de sent. exc. sunt omnia sacramenta, 2. ex cap *Episcoporum* de priv. in 6. Ecclesiastica sepultura: 3. ex cap. *Si sententia* de sent. exc. in 6. audito divinorum. 4 propria Ordinum munera, exceptio, quod ex cap. *Responso* de sent. excomm. potest, etiam in Ecclesia, interesse prædicationi. Tenetur item, si est in sacris, recitare privatim Officium, sed non potest dicere *Dominus vobiscum*. Ab his ergo debet abstinere, nec potest interesse, dum alii celebrant.

26 D. Privatne civili communione fidelium?

M. Vide 1. p.c.17 n 5.

27 D Quodnam peccatum est communicare cum excommunicato non tolerato?

M. Ex S. Th. quol 11.art.9. Magni Juristæ sentiebant peccare mortaliter: sed ipse addit: *Opinio non est vera*, *quia ipsi assentiunt plus juri humano*, *quam divino*, *cum sit plus assentiendum divino*, *quam humano*. Igitur distingue: vel 1. communicat in divinis: vel 2. in crimine, ob quod fuit excommunicatus, vel 3. fuit excommunicatus cum suis participibus In tribus istis casibus communicatio est peccatum mortale: vel 4 in civilibus: & S Th. suppl. q.23 a.3. *Videtur valde grave*, *quod homo peccet mortaliter pro uno verbo levi*, *quo alloquitur Excommunicatum*; *& excommunicantes injicerent multis laqueum damnationis*, *qui retorqueretur in ipsos*. Vide 1 p. c.17.n.7 & 9.

28 D. Licetne aliquando communicare cum excommunicato non tolerato?

M. Vide, ubi supra n.9.

29 D Communicans cum excommunicato, incurrit ne semper minorem, an aliquando majorem.

M. Vide n.26.

30 D. Ob quæ peccata incurritur major?

M. Vide 1.p.c.17.n 14.

31 D. Violans excommunicationem majorem, incurrit ne aliquam pœnam?

M. Ex c. *Is qui* de sent. exc. in 6. *Cui est interdictus ingressus Ecclesiæ* (*cum sibi per consequens censeatur interdicta celebratio divinorum in ipsa*) *efficitur irregularis*, *si in ea se ingerat divinis*, *agens in suo officio*, *sicut prius*. Et quia excommunicato prohibetur celebratio divinorum, si hæc agat, fit irregularis, ut qui ex officio exercet ordines: si agat Hebdomadarium in Choro, &c.

32 D. Quis absolvit a majori?

M. Vide 1.p.c.21.

33 D. Quomodo incurritur Canon *Si quis suadente* 17.q.4.

M. In

M. In tresdecim casibus non incurritur iste Canon: 1. percutiens *levitate jocosa*: 2. Officialis Ecclesiæ percutiens leviter Clericum turbantem officia divina. 3 Clerici seniores, esto non deputati ad id ex officio, pariter percutientes leviter Clericum eadem turbantem. 4 Superior, & magister, ita percutiens Clericum subditum, aut discipulum. 5. Paterfamilias ita verberans Clericum minorem subditum ad correctionem, vel propinquum, ut cohibeat a vitiis. 6. quilibet Officialis in arcendo turbam, casu lædens Clericum. 7. Lædens Clericum vim sibi inferentem. 8. Lædens inventum turpiter cum matre, uxore, filia, sorore. 9. lædens eundem cum coma, ignorans esse Clericum. 10. lædens portantem arma, sine habitu, ter monitum a Superiore, ut desistat. 11. lædens dimisso habitu se immiscentem enormibus. 12. Prælatus in carcerem, ne fugiat, detrudens subditum. 13. percutiens realiter degradatum. Nomine autem Clerici, vel Monachi, etiam venit. 1. Novitius, & Conversus. 2. Monialis. 3. mandans lædi Clericum. 4. Prælatus per Laicum (non correligiosum) mandans lædi esto causa disciplinæ: sed non incurrit, si detrudat in carcerem, ob excessus graviores, vel defectum disciplinæ regularis. 5. detrudens in vincula, vel in carcerem. 6. consentiens percutienti. 7. ratam habens læsionem suo nomine factam.

34 D. Potestne in aliquo casu Episcopus absolvere a censura ob percussionem Clerici?

M. Potest 1. ex Trident. si casus sit occultus, nec ex comprehensis in Bulla Cœnæ: 2. Infirmum in articulo mortis: 3. Valetudinarium. 4. patientem inicitias. 5. pauperem. 6. puerum. 7. senem. 8. fœminam. 9. physice impotentem, ut Monachum clausuræ adstrictum. 10. si læsio sit modica, pertingens tamen ad mortale peccatum, hoc est, non effundat sanguinem.

35 D. Quid est Suspensio?

M. Est pœna Ecclesiastica impediens Clericum, ne exerceat ordines. Dicitur *pœna* seu pœnalitas: pœna enim semper supponit culpam, non ita pœnalitas, & suspensio non semper supponit culpam, quia ex Trid. Episcopus potest suspendere non solum pro culpa, sed *ex quacunque causa*: quare sunt duo genera suspensionis: alterum est censura supponens culpam: alterum non est censura: dicitur *Ecclesiastica*, hoc est per Ecclesiam imposita: quare peccatum mortale impedit exercere Ordines: At non est Suspensio, quia id provenit ex rei natura, non per ordinationem Ecclesiæ.

36 D. Suspensus ab ordine superiori, est ne suspensus etiam ab inferiori, & e contra?

M. Respondeo negative quoad primum: quare suspensus à Sacerdotio, non est suspensus a Diaconatu: Verba enim valent, quantum sonant: Affirmative quoad secundum quia ex c. *Cum illorum* de sent exc. *Majora intelliguntur prohibita illis, quibus vetita sunt minora* nisi contrarium exprimat Superior, ut in c. *Nullus* de temp. ord. in 6. *Qui contrafecerit, noverit se suspensum a collatione solum Clericalis Tonsuræ*.

37 D. Suspensus ab Ordine, remanetne suspensus a Beneficio; & e contra?

M. Neutrum sequitur, quia hæc duo separantur: nam aliquis habet Ordinem, & non Beneficium; e contra cum sola Tonsura Clericali habet hoc, non illas.

38 D. Suspensus diciturne etiam toleratus, & non toleratus?

M. Utique: nam declaratio Martini V. de excommunicatione communis est omni censuræ?

39 D. Licetne tolerato exercere actum Ordinis?

M. Non licet, quia Martinus in nihilo voluit suffragari Reo; sed solum populo innocenti: quare ita suspensus exercens peccat contra jus naturæ, sancta exercens in peccato mortali, & contra præceptum Ecclesiæ.

40 D. Incurriturne suspensio in Ordinibus, tam majoribus, quam minoribus?

M Utique, si taliter suspensus exerceat minores in missa solemni, tanquam ex officio; secus si ex commissione.

41 D. Quam pœnam incurrit violans suspensionem?

M. Si est suspensus ab Ordine: fit irregularis ex cap. *Cum æterni* de sent. & re jud. exercendo Ordines, vel Officium Ordi-

dinis proprium: In aliis casibus, vel si sit suspensus a beneficio, aut jurisdictione, & exerceat, non incurritur irregularitas, ex c. *Si qui* de sent. exc. in 6. non incurritur, *nisi sit expressa in jure*.

42 Quod peccatum est exercere actum prohibitum per suspensionem?

M. Est mortale: Ex n. 34. Clericus potest suspendi propter actionem, quæ non sit mortale: sed ita suspensus a Superiore, si exerceat, mortaliter peccat, se ingerens iis, quæ ut recte administrentur, debent administrari, dependenter a consensu Ecclesiæ, seu Superioris.

43 D. Quis absolvit a suspensione?

M. Vide 1. p. c. 21. si sit ab homine absolvitur ab eo, qui suspendit, si a jure, par est ratio.

44 D. Quid est Depositio?

M. Est pœna Ecclesiastica, per quam, Clericus ob magna delicta, perdit omnem potestatem sibi ab Ecclesia collatam exercendi Ordines, & in c. *Degradatio* de pæn. in 6. dicitur *Degradatio verbalis*, In causandis functionibus Ordinum, Clericus operatur dependenter à duabus causis universalibus, ut a septem cælis dependent causæ sublunares: Altera est Christus per characterem, hæc nunquam deficit: Altera est Ecclesia, quæ per suspensionem, tollit usum potentiæ, non potentiam: per depositionem tollit ipsam potentiam, sicuti per irregularitatem reddit inhabilem ad habendam hanc potentiam.

45 D. Per quid differt a suspensione?

M. Collige id ex n. præcedenti.

46 D. Quid est Degradatio?

M. Ex c. *Novimus* de verb. signif. est pœna Ecclesiastica, per quam Clericus ob delictum grave, & damnosum, *exutus privilegio Clericali*, applicatur iterum foro sæculari, consequenter privatur, sicut sæcularis, omni potestate circa ea, quæ sunt propria Ecclesiæ.

47 D. Perquid differt à Depositione?

M. Depositio ab Ordine tollit potestatem exercendi, non cætera jura Clericalia: Depositio, a Beneficio, & Jurisdictione privat depositum omni bono particulari sibi tradito ab Ecclesia, non tamen bonis universaliter competentibus Clericatui: 2. Depositio potest fieri sola voce: Degradatio, dicta etiam depositio actualis, fit cum solemnitate, ut in Pontificali.

48 D. Teneturne Degradatus ad officium divinum, si est in sacris?

M. Utique: nam perdit honores, non onera Clericatus, ne reportet commodum ex delicto.

49 D. Per quod crimen incurritur?

M. Ex c. *Ad falsariorum* de fals. illam 1. incurrit, qui falsat litteras Apostolicas, *exercens per se falsitatis vitium*. 2. ex c. *Pro humani* de hom. in 6. Assassinus. 3. ex c. *Ad abolendum*, Hæreticus: 4. committens contra Episcopum quinque peccata, de quibus in c. *Si quis Sacerdotum* 11. q. 2. Sed exceptis primis duobus, tam Hæreticus, quam Reus horum criminum, & aliorum in c. *Cum non ab homine* de Jud. debent prius deponi, & incorrigibiles excommunicari, ultimo degradari.

50 D. Possuntne in absentem ferri Depositio, & Degradatio?

M. Utique prima, ut in c. *Pro humani* deponitur Assassinus: Non secunda: nam *degradandus* ex c. *Degradatio* de pœn. in 6. *adducatur ad præsentiam Episcopi* &c.

51 D. Gaudet ne Degradatus privilegio Canonis, & fori, ut depositus?

M. Neutro gaudet, quia degradans concludit: *Exuimus te omni Ordine, Beneficio, & Privilegio Clericali*.

52 D. Quid est Interdictum?

M. Est pæna Ecclesiastica privans usu quorundam divinorum, ut communi fidelibus. Aliquando est sine culpa ejus, cui interdicitur, & tunc est pænalitas. Vide num. 34.

53 D. Quotuplex est Interdictum?

M. Ex c. *Si sententia* de sent. exc. in 6. aliud est personale, aliud locale, aliud generale, aliud speciale.

54 D. Possuntne ministrari sacramenta tempore Interdicti?

M. Ex c. *Quoniam* de sent. ex. in 6 possunt ministrari. 1. Baptisma. 2. Confirmatio. 3. protest benedici chrisma necessarium utrique. 4. ex c. *Alma mater* Pænitentia tam moribundis, quam sanis, etiam iis, qui fuerint causa interdicti, si prius satisfecerint. 5. ex c. *Quod in te* de pæn. & rem. Eucharistia per modum Viatici.

55. D. Quando nã, & quomodo celebrari possunt divina officia tempore Interdicti?

M. Ex c. *Alma mater* de sent. exc. in 6.

In

In Natali Domini, Pascha, Pentecoste, & Assumptione Virginis *debent celebrari* solemniter, alta voce, campanis pulsatis, esto adsint interdicti, dummodo qui fuerunt causa non appropinquent Altari: Reliquo anni tempore *celebrentur missae, & alia divina officia, sicut prius, voce submissa, januis clausis*, exclusis excommunicatis, & interdictis.

56 D. Estne prohibita Clericis sepultura Ecclesiastica tempore Interdicti?

M. Ex c. *Quod in te.* de poen. & rem. *Clerici, qui servaverint interdictum, tumulentur in Cæmeterio, cum silentio, sine campanarum pulsatione, cessante omni solemnitate.*

57 D. Interdicta Ecclesia, censeturne interdictum Cæmeterium contiguum?

M. Ita ex cap. *Si civitas* de sententia exc. in 6.

58 D. Interdicto Clero censeturne interdictus populus, & e contra?

M. Nullatenus ex c. *Si sententia* de sent. exc. in 6.

59 D. Interdicta civitate, censenturne interdicti habitatores?

M. Non: ex eodem, dummodo non dederint causam, vel fuerint personaliter interdicti: quare discedentes a loco, poterunt interesse divinis.

60 D. Interdicto Capitulo, vel Clero, censeturne interdicta Ecclesia?

M. Ex eodem: Tales Clerici non debent alicubi divinis interesse officiis, aut recipere sacramenta.

61 D. Interdicta civitate, censenturne interdicta suburbia?

M. Utique, ex cap. *Si civitas.* de sent. exc. in 6.

62 D. Quam poenam incurrit violans?

M. Clericus violans interdictum locale, fit irregularis, perditque vocem activam, & passivam, ex cap. *Is qui* §. *Is vero* de sent. excom. in 6. Violans vero personale, fit irregularis, & privatur sepultura Ecclesiastica, nisi poenituerit, ex c. *Is cui* eod. Privilegiatus violans, ex cap. *Episcoporum* de priv. in 6. interdicitur ab ingressu Ecclesiæ: Laici vero incurrunt excommunicationem, ex Clem. 2. de sent. excommunicationis.

63 D. Si interdicantur cives, v.g. Colonienses, & desinant esse cives, censentur ne adhuc interdicti, si fuerunt causa?

M. Utique: nam respectu Culposi est pæna, quæ debet absolvi a Superiore; At respectu innocentis est pænalitas afficiens corpus mysticum, cujus si desinat esse membrum, ulterius non subjacet poenalitati.

64 D. Ligatne absentes, & innocentes?

M. Ex c. *Si sententia* de sent. exc. in 6. Si est personale interdictum, ligat omnes comprehensos, etiam innocentes: quo usque durant esse subditi domino, pro cujus delicto fuit latum: si fuit locale, non ligat absentes.

65 D. Quando incurritur Interdictum?

M. Vide 1. p. c. 20. Catalogum Censurarum &c.

66 D. Quis potest ferre, & tollere interdictum?

M. Vide n. 42. Sed recole, quod datur interdictum, ut pæna peccati, sicuti suspensio, & interdictum, ut poenalitas: primum, quod est censura, debet absolvi: secundum, quod non est censura, tollitur per Superiorem, aut aliis modis, non per absolutionem Confessoris.

67 D. Si interdictum feratur ad tempus, cessatne elapso tempore?

M. Si tempus est determinatum, v. g. per mensem, isto completo cessat: si tempus est indeterminatum, v. g. *sis interdictus, donec restituas*; tunc, facta restitutione, debes absolvi, quia in hoc casu est censura, & medicina injuncta, ut cesses a peccato, & ligatus in foro externo; debes in eodem absolvi. Ideo in cap. *Quenquam* decens. dicitur: *Non obtineant relaxationem interdicti, donec de transgressione satisfecerint Judici Ecclesiastico.*

68 D. Quid est Cessatio a divinis?

M. Est pœna imposita, de mandato Ecclesiæ inflicta pro magno delicto nolentis satisfacere, quam satisfactionem, ut inducat Superior, suspendit divina.

69 D. Servandane est eodem modo, ac Interdictum?

M. Quæ antiqui Canones permittebant in Interdicto, erant item permissa in hac cessatione. Post illos plura in interdicto concedit cap. *Alma mater* de sent. exc. in 6. Et theologi, ac Canonistæ variant, asserentibus aliis, & aliis negantibus eadem

dem concedi in cessatione. Tu videris.

70 D. Qui sunt effectus Cessationis?

M. Sunt idem, ac effectus interdicti, exceptis duobus, qui sunt in quæstione. Primus est privata sepultura in Ecclesia, sine officio exequiarum, quæ prohibetur in interdicto, nec adest Canon prohibens in Cessatione, licet communiter censeatur prohibita. Secundus est celebratio officii divini in Choro, quam facere debent Canonici &c. E contra videtur prohibita in Cessatione, ex c. *Si Canonici* de off. ord. in 6. quod tamen prodiit ante c. *Alma mater*; quare si juxta hoc procedat Cessatio, correctum erit jus antiquum. Res satis dubia, & examinanda, ubi casus contingeret, a Theologis & Canonistis, sub directione Episcopi.

71 D. Quid est Irregularitas?

M. Est impedimentum Canonicum directe, ac primario impediens suscipere Ordines, & consequenter exercitium eorum.

72 D. Quotuplex est Irregularitas?

M. Pro nunc est duplex: alia ex defectu, alia ex delicto?

73 D. Quid est irregularitas Bigamiæ?

M. Hæc dicitur irregularitas ex defectu sacramenti; nam Bigamus est, qui contrahit duplex matrimonium; quod homo reiterans non habet significare conjunctionem Christi cum Ecclesia, quæ ut significaretur, Christus elevavit matrimonium ad rationem sacramenti.

74 D. Quotuplex est Bigamia?

M. Triplex: Prima est vera, cum homo contrahit valide cum duabus: secunda, ubi prima fuit mortua: Altera est Interpretativa, cum homo, vivente prima, contrahit cum secunda; In hoc casu non est vere Bigamus, quia secundum non est verum matrimonium; sed quia ex parte sua fecit; quod potuit, ut secundo nuberet, Canones interpretantur illum esse Bigamum: Tertia est similitudinaria, cum homo, post votum solemne Castitatis, contrahit cum Virgine. Per tale votum fit quoddam veluti matrimonium spirituale; ideo successive contrahens carnale, similis est vero Bigamo.

75 D. Quot modis contrahitur irregularitas ex defectu?

M. Hæc irregularitas potest provenire ex defectu sacramenti, quæ est una tantum, nempe, Bigamia. 2. ex defectu lenitatis, quando quis interficit, vel mutilat hominem, etiam se ipsum, ut permittens se evirari: 3. ex defectu bonorum, si careat beneficio, vel patrimonio. 4. si habeat vitium corporis, quod generet deformitatem, vel impediat liberam executionem Ordinum. 5. si sit illegitimus. 6. si non sit in ætate præscripta: 7. si careat litteratura præscripta in Trid: 8. si careat usu rationis, ut Amens, Arreptitius, Epilepticus &c. 9. si sit Neophytus: 10. si sit servus. 11. si administravit bona Reip. vel alicujus particularis, & juridice obligetur reddere rationem. 12. si exerceat officium infame, ut Birruarii, Carnificis; &c.

76 D. Quot modis contrahitur ex delicto?

M. Ex hoc capite Irregularis est: 1. Hæreticus: 2. Hæreticorum; ut talium Defensor, Fautor &c. 3. Schismaticus: 4. Faciens se rebaptizare: 5 Baptizatus ab Hæretico, extra necessitatem. 6. Clericus in censura exercens Ordinem. 7. quæcunque peccata reddunt irregularem, quæ reddunt infamem, quousque tamen duret infamia, sicut etiam pœnæ.

77 D. Quot modis accidit homicidium illicitum? & per illud incurriturne semper irregularitas?

M. Omne homicidium potest esse voluntarium, vel casuale: Est voluntarium, si data opera, ex industria, intendo ipsam hominis mortem. Est casuale, si hæc desint, sed tamen sequitur mors ex causa, quam ego posui, licet non intenderim occidere: Primum semper est illicitum ex S. Th. 2. 2. q. 61. quoties non fit authoritate publica, etiamsi vellem occidere invasorem, à quo occidar ego, nisi præveniam. Vide cap. 24. Alterum imputatur ad peccatum, si do operam rei illicitæ, vel dans operam licitæ non adhibeo debitas diligentias: & in utroque contrahitur irregularitas.

78 D. Excusaturne ab hac homicidium pro defensione vitæ?

M Ex Clem. *Si furiosus* edita post mortem S. Th. illam non incurrit occidens. 1. si sit furiosus: 2. si infans: 3. si dormiens: 4. si *aliter non valens vitare mortem, occidit, vel mutilat invasorem*. Hæc verba

non

non verificantur de eo, qui potens vitare mutilando, occidit, vel potens fugere mutilat, vel directe intendit mortem &c. Ex Trid. sess. 14. c. 7. de ref. qui sic occidit, debet prius juridice probare, quod aliter non potuerit vitare mortem.

79 D. Incurriturne ob homicidium casuale?

M. Vide n. 77.

80 D. Quid est Irregularitas ex defectu lenitatis?

M. Incurritur ab eo, qui juste occidit, vel mutilat Reos, ut Judex, Carnifex, omnesque ad mortem concurrentes aliquo modo, ut satellis, ducentes scalas, præparantes instrumenta, sonantes campanam justitiæ, accusantes Reum sanguinis &c.

81 D. Quid requiritur, ut in homicidio licito contrahatur irregularitas?

M. Requiritur, quod particulariter influat in homicidium: Hoc secuto, est irregularis Confessor, qui recusat absolvere Judicem, nisi damnet Reum morti: At si dicat: *Nolo te absolvere, nisi facias justitiam*, non fit irregularis, uti neque Concionator inculcans eandem, aut Clericus habens dominium temporale, qui eligens Judices, præcipit facere justitiam, esto inde Judex damnet morti. Absque scrupulo irregularitatis Capellani exercitus, præsertim contra Turcas inflammant milites ad bellandum fortiter, proponunt magnam gloriam morientibus, & fidei triumphum vincentibus (idem faciunt Duces, Centuriones &c.) qui tamen essent irregulares, si alicui dicerent: *Occide*, vel quid simile: nam tunc vere influunt in mortem inde sequentem: non sic, si generaliter præcipiunt justitiam, vel fortitudinem: ut est expressum c. *Episcopus* Ne Cl. vel Mon. in 6. etiam quando in casu particulari, Clericus habens dominium temporale deleget Judici causam sanguinis, quia præcipere justitiam est aliquid in generali.

82 D. Incurriturne Irregularitas per Apostasiam a Fide?

M. Utique: sive sit externa tantum, sive conjuncta internæ incredulitati, per quam reddatur infidelis. Ita Dominicus Menghinus in opere inscripto. *Sacro Arsenale* p. 10. n. 109 ubi ait reddi irregularem omnem hæreticum, etiam occultum omnemque a fide Apostatam, etiamsi, retenta fide in corde, apostate solis actibus externis, etiam ex metu cadente in constantem virum, (ubi tamen non cogatur omnino violenter) omnem, qui adorat, vel invocat dæmones; non possunt Inquisitores dispensare ab his irregularitatibus; sed recurri debet ad Papam. Hic Author fuit Inquisitor per plures annos, quare audiendus ut peritus, in sua arte magis, quam Theologi, qui nimis subtiliter examinant Sacros Canones.

83 D. Fitne irregularis Clericus, qui constitutus in sacris deserit habitum?

M. Utique: si deserat animo apostatandi: ex c. *qui* d. 50. *Jubemus non admitti ad Clericatum eum, qui post sanctam Religionis professionem*, (quæ assumitur 1. per baptisma: 2. per Ordinem sacrum: 3. per professionem Regularem) *redit ad conversationem sæcularem*.

84 D. Qui sunt effectus irregularitatis?

M. Ultra Ordines, inhabilitate etiam ad Beneficia quæcunque; adeo ut invalide conferantur irregulari, & injuste percipiat fructus; propterea obligatur restituere.

85 D. Quando incurritur, & quomodo tollitur irregularitas?

M. Si est ex defectu, incurritur ab eo instanti, quo homo incipit pati talem defectum; quare cœcus a nativitate, ab hac incipit esse irregularis: si est ex delicto, etiam ab eo instanti, quo committit delictum sub circumstantiis; sub quibus annexa est irregularitas.

86 D. Quod peccatum est Irregularem suscipere, vel exercere Ordines?

M. Est grave sacrilegium, quia Ecclesia tales arcet ab Altari, ob reverentiam; Totiesque multiplicatur, quoties recipit vel ex officio exercet.

87 D. Quis potest dispensare ab illa?

M. Jus Canonicum refert nonnulla impedimenta ad Ordines, in quibus dispensare spectat ad Episcopos: & Canonistæ vocant irregularitatem: E contra Theologi prætendunt irregularitatem esse impedimentum perpetuum, dispensabile a solo Conditore Canonis: quare negant hoc nomen tribui posse impedimentis dispensabilibus ab Episcopo: Est quæstio de nomine, in qua, si cum Canonistis voces irregularitatem, dic eam posse dispensari ab

eo,

eo, cui Canon committit, & si non committit, spectare ad solum Papam: si verò loquaris cum Theologis, dic irregularitatem proptie sumptam subjacere soli foro Papali ex jure antiquo; Ex jure autem novo Trid. sess. 24 c. 6. de ref. *Liceat Episcopis dispensare in omnibus irregularitatibus provenientibus ex delicto occulto, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & aliis deductis ad forum contentiosum.*

CAPUT LXVII.

Confessor instruitur ad praxim, super primis tribus Decalogi præceptis.

1 JUdex ut Reum damnet furti, non considerat solum principia generalia, sed etiam quascunque circumstantias particulares, ex quibus potest aggravari, vel alleviari furtum; an ablatio rei fuerit invito domino, an in quantitate notabili &c. Idem dic de Medico: Considerat, num medicina contra morbum ab Hippocrate constituta sit opportuna hic, & nunc complexioni ægroti &c. Imo, universaliter, ad operandum, insufficiens est Enthymema ex præmissa universali, sed debet præcedere syllogismus in *Darii*, cum altera præmissa universali, & altera particulari, ut 1. p. c. 35. num. 2. Confessor igitur, qui simul est Judex, & Medicus, debet pariformiter procedere; ideo ex p. 1 c. 6. n. 7. debet habere scientiam, quæ est universalium, prudentiam applicantem universalia particularibus. Et quia huc usque data sunt principia generalia Theologiæ moralis, applico nunc ista, introducens in Confessionali duas personas, Pænitentem, qui accuset sua peccata, & Confessorem, qui particulariter interroget, ut possit dare sententiam, & præbere medicinam.

2 P. Ego, Pater, sum paratus confiteri mea peccata; si V. Pat. interroget, impotens, præ erubescentia, ex me illa explicare.

C. Es omnino indispositus, carens proposito satisfaciendi tuæ obligationi. Ex p. 1. c 6. n. 18. debeo adjuvare pœnitentem; sed, ubi velit ipse, quantum potest, se explicare: si habes contrariam voluntatem, non possum audire. Ergo recede ab animo tam malo: nec erubescas dicere, quæ non erubuisti facere; ac primum:

C. A quanto tempore fuisti confessus?

C. Iste sermo est captiosus; nam possunt percurrisse dies, menses, aut anni. Et quidem, si annus fuit elapsus, transgressio confessionis hic in Urbe est peccatum reservatum, ut 1. p cap. 44 n. 16. Nec dicas pœnam transgredienti impositam, esse ferendæ, non latæ sententiæ, nec reservationi esse locum, nisi lata sententia; nam ex c. 44. nu. 1. Romæ, ipso facto incurritur interdictum, & ex n. 16. peccatum est reservatum. Ulterius temporis quantitas est mihi aperienda, ut possim videre, an sit consuetudo peccandi: si fornicatus es quater in semestri, non inducis de illa suspicionem adeo gravem, ut si totidem fornicatus es in mense. Innue pariter statum, ut possim prudenter interrogare: nam alia inquiro à Judice, alia ab Agricola, alia à juvene &c. His explicatis, dic, an adimpleveris pœnitentiam.

4 P. Memini me 1. recusasse pœnitentiam, ut satisfacerem in Purgatorio: 2. neglexisse adimplementum, in recitando symbolum. 3. distulisse ad aliquod tempus.

C. Sacrilega fuit prima confessio: nam debet adesse animus complendi integraliter sacramenta in hac vita: si quis docuit contrarium, opinio illa obsolevit: quoad secundum, putas te à mortali excusatum ex parvitate materiæ; sed vide 1. p cap 41 num. 22. Quoad tertium: Aliqui docent peccari mortaliter, si differatur per annum: Ego nolim determinare tempus brevius: dic; qualis fuerit pœnitentia: si enim commode poteras implere, vel etiam nunc potes, vade illam implere: hic te expecto, ut accuses negligentiam in dubio, si fuit mortalis. Et quia suspicor te satis rudem in doctrina Christiana, quippe genuflexisti absque signo Crucis &c. explica, si saltem scias necessaria.

5 P. Circa hæc, quotidie, Pater, elicio actum fidei, credens generaliter, quidquid credit Sancta Mater Ecclesia; in speciali olim didici symbolum à matre, sed hac defuncta, oblitus fui, & coactus pascere gregem, non possum ire ad Eccle-

siam; cęterum, per Dei gratiam, confiteor bis in anno, & pauca nunc habeo peccata: vix enim quater juravi, bis meus grex excurrit in campum alienum.

C. Ex Thesi 65. Inn. XI. non sufficit semel scivisse Symbolum, sed nec ille actu credens in universali. Explica igitur, an oblitus fueris aliquod ex tribus principalioribus, vel, istis retentis, alia perdideris; hoc enim scire mihi oportet, ut te dirigam: si oblitus fuisti unum ex tribus, quæcunque tua confessio fuit invalida, & ut judicem, an etiam fuerit sacrilega: dic, an ignorantia fuerit vincibilis, vel invincibilis; ex tuis dictis conjicio fuisse vincibilem: olim sciebas, & fuit negligentia non recitare quotidie. Ulterius, inter Christianos vix est, qui possit ignorare invincibiliter; si tamen hoc ponatur, excusabo te à peccato, sed invalide fuisti confessus: quia enim sine talium mysteriorum fide, non potes glorificari, neque potes justificari. Cæterum circa totum symbolum, dic, an feceris debitas diligentias, ut addisceres, eundo diebus festis ad doctrinam Christianam, addiscendo à sociis, & recitando sæpe cum illis, ubi metuas de memoria: si neglexisti hæc, ignorantia tua fuit vincibilis, & dic ætatem, ut possit colligi numerus circumcirca tuorum peccatorum: 1 enim peccasti mortaliter peccato ignorantiæ, à puncto, quo ingressus fuisti usum rationis, & continuasti usque nunc contra præceptum negativum obligans semper, & ad semper: Addiscere verò cadit sub præcepto affirmativo; quare peccasti toties, quoties potens, non adiisti doctrinam Christianam, quam omni die festo solet docere Parochus, & ideo ordinarie, quolibet tali die peccasti, ideo petii de tua prima ætate, ut, computatis annis ab usu rationis, possem colligere numerum circumcirca peccatorum: 2. ex vi talis ignorantiæ, omisisti actus Fidei, Spei, & Charitatis, quorum singulos tenebaris elicere in usu rationis, in articulo mortis, & saltem sexies in anno: Toties ergo mortaliter peccasti. 3. quoties in Paschate confessus fuisti, commisisti duo peccata, alterum sacrilegii, recipiens indigne sacramentum: alterum omittendo præceptum confessionis Ecclesiasticorum: Aliis verò temporibus, unicum sacrilegii. 4. Dic jam, si communicasti, ob eandem rationem.

6 Ad 5 Juramenta, quæ accusas, vel omnia fuere contra justitiam, vel aliqua, vel nulla. Ubi defuerit ista conditio, explica, num fuerint in materia gravi: nam tunc peccasti mortaliter: quod si jurasti inferre malum, sed sine animo, tunc deest veritas, cujus nulla materiæ parvitas excusat à mortali, & si jurasti ex animo inferre malum, explica malum quod volebas inferre: si contra vitam, famam, aut bona; Cui volebas inferre malum, si conjuncto, Clerico &c. Explica, si habes consuetudinem jurandi: nam tunc non possum absolvere, nisi præcedat notabile signum emendæ.

7 Ad 6. Immittens gregem in agrum alienum ex industria, peccasti mortaliter toties, quoties, esto prima vice intuleris leve damnum, si volebas continuare, vel si potens impedire damnum grave, omisisti: & teneris ad restitutionem. Super his omnibus responde singillatim, nec aliter satisfacies tuæ obligationi. Optima erit confessio generalis totius vitæ, vel saltem à die, qua turbari cœpit tua conscientia; nec dicas me scrupulosius inquirere contra stylum aliorum. Hoc est munus Confessoris: unusquisque sibi consulat. Si verò ignorantia fuit circa tres articulos, non possum absolvere, nisi primo discas, & postea elicias actus Virtutum Theologalium, ut nec absolvam, si dubius es de validitate confessionum præcedentium.

8 D. Ego, Pater, à triennio non fui confessus, quia susceperam iter longum, eo fine, ut me subducerem à Diœcesibus, in quibus meum peccatum est reservatum?

C. Istud iter longum fuit terrestre, vel maritimum, & si hoc secundum, conveniunt omnes ita itineraturum posse absolvi à quocunque casu, etiam reservato, quia talis reputatur in probabili periculo mortis; hinc præcepto divino tenebaris tunc ad sacramenta Pœnitentiæ, & Eucharistiæ. Discedens à patria eo fine, nullibi poteras absolvi, nisi à Pœnitentiariis D. Papæ in Urbe: Peccasti etiam ita discedens contra præceptum Ecclesiæ, quamquam discesseris multo ante Pascha, nam distingue præceptum temporis determina-

minati, & indeterminati: Non teneris prævenire, ut adimpleas primum, sed secundum, v. g. prævidens te cras legitime impediendum à divino officio, non teneris prævenire hodie recitando crastinum, quia est determinatum pro die sequenti: At si prævides in vesperi te impediendum, debes prævenire, totum recitando in mane. Idem dic de Missa: non teneris audire in Sabbato, si prævides legitimum impedimentum. At prævidens illud in hora tertia Dominicæ, teneris audire Missam præveniendo, quia præceptum est determinatum pro Dominica, cujus hora est indeterminata; cumque præcepta divina confessionis, & communionis sint indeterminata, & Ecclesia solum determinaverit tempus, ultra quod non licet differre, debebas prævenire. Hic ergo in Urbe, non possum te absolvere: 1. quia in fraudem venisti: 2. quia transgressio præcepti Paschalis est reservata.

9 P. Ego, Pater, in ætate circumcirca sex annorum, dormiens cum fratre, habui secum, octies, vel decies tactus, quos cognoscebam omnino indecentes fratri, & sorori, sed non contrarios legi Dei; nam penitus ignorabam Decalogum, utpote nondum habens usum rationis, quo superveniente, incæpi dubitare, num essent peccata: Nonnullos etiam habui cum famulo, quos credebam licitos; Constituta in duodecimo nupsi viro, & à matre edocta, huic in matrimonio permittere, quidquid vellet, ipse statim cœpit operari etiam contra naturam. Post annos plures agitata super hoc scrupulis aliquoties ex verecundia noluit consulere Confessorem: alias non consului oblita invincibiliter.

C. In tali ætate discernebas prædictos actus tales disconvenire naturæ rationali taliter conjunctæ: Habebas ergo usum rationis; nec enim horrebas hæc, more quorundam brutorum, ex instinctu naturali, quia omnis natura operatur juxta modum sibi convenientem, & rationalis operatur per discursum, seu rationem.

10 Ignorantia Decalogi non fuit; nam videbas hoc disconvenire; ideo sciebas, sextum præceptum, licet imperfecte, & non quoad omnia, ut dicis de tactibus cum famulo. Tuum erat ulterius instrui. Homo debet agere propter finem bonum; ubi per se non sufficienter cognoscit hunc, debet quærere à parentibus, Confessore, vel Magistro; Nisi introducas peccatum Philosophicum, de quo 1. p c.28. num. 2. male te excusas, quasi cognosceres illos actus indecedentes conjunctos, at non contrarios legi divinæ. Peccasti pariter cum famulo, & turpius cum viro contra naturam; Ignorantia utpote vincibilis, non excusat, nec imperium matris, à qua fuisses instructa, si particulariter, ut supra, quæsivisses finem talis operis. Hinc omnis tua confessio fuit sacrilega, utpote carens examine debito ad invenienda peccata. Excipio, si quas fecisti, ut dicis, oblita invincibiliter. Consulo tibi confessionem generalem, in qua explices tuam ætatem, accuses, quantum temporis duravit ignorantia Decalogi, quoties incestuose peccasti cum fratre: quoties cum famulo, & viro: numerum confessionum, & communionum sacrilegarum, transgressionem præcepti Paschalis &c.

11 P. Ego, Pater à juventute incœpi adeo æstuare libidine, ut sæpe inciderim in graves morbos cum periculo vitæ, super quibus consulens in confessione Theologum, dixit generaliter expelli posse superfluitates omnes nocivas individuo. Hac doctrina instructus duravi per annos in immunditiis, quas aliquando ex me procuravi, alias in me permisi per manus ejusdem Theologi: alias fui passus in somno: Post multum verò temporis, ordinatus in sacris cum patrimonio ficto, post Diaconatum cœpi statim celebrare, ac audire confessiones, inter quas docui eandem opinionem, & nonnullas alias, quas sciebam à S Sede reprobatas: Cupiditate pinguis beneficii consului dæmonem, cujus opera credidi posse obtineri; Ab illo edoctus, ad inveniendum thesaurum, mihi unà cum meo patre, baptizandam esse suem, ego feci opus Parochi, & pater officium Acolythi in baptismo: repertam ex hoc ingentem pecuniæ quantitatem, in scriptis sui pactus donare Mediatori: & jam ad præsentationem Patroni, expecto Bullas promotionis.

C. Hæreticus error est dicere, quod, extra fines matrimonii, possit homo prodigere, quod natura instituit ad generatio-

nem: Minus bonum est conservatio unius individui, quam totius speciei, ideo, ubi utrumque non potest haberi, debet præponi hæc illi. Potuisti credere contrarium judicio practico dictante hic, & nunc præponendam esse tuam salutem, & hoc judicio quilibet peccator procedit ad peccandum: Potuisti credere idem judicio speculativo dictante veram esse universalem; *Ad conservationem propriam licet prodigere omnem superfluitatem*: Explica, num processeris hoc secundo modo: nam tunc habens errorem (non solam ignorantiam) in intellectu, fuisti cum Magistro hæreticus formalis; absolvendus à solo Papa, & ut talis incurristi irregularitatem. Suspensus verò, quia cum patrimonio ficto ascendisti ad ordines, in exercendo hos incurristi alteram irregularitatem.

11 Gravissimum est peccatum, quod non Sacerdos celebrasti: Adorans panem, & vinum, toties, quoties, commisisti idololatriam tu, & causa fuisti, ut idololatrarent, quicunque audierunt missam, ideo quantum fieri potest, explicandus est numerus Auditorum.

12 Non nemo utique docet sine meo peccato à me alios induci ad actionem materialiter malam, qualis respectu audientium missam fuit hæc idololatria; sed tu ne fide huic doctrinæ casu etiam, quo talis actio esset mala tantum, quia prohibita. Sic peccat inducens carentem usu rationis ad fornicandum, vel ad comedendum in die jejunii eum, qui ex ignorantia non advertit esse diem jejunii. Carens usu rationis per se non obligatur ad jejunium, quare huic porrigens carnes, non inducit ad actum per se malum. Inducens verò ignorantem inducit ad actum per se malum, & excusabilem solum per accidens ob ignorantiam. Ratio generalis est quia prohibemur concurrere non solum moraliter, sed etiam physice, ad actum de se malum, licet per accidens huic non imputetur ad peccatum: Ita sciens virum, & fœminam laborare impedimento dirimente poterit quidem aliquando permittere, ut se cognoscant, non detegendo impedimentum, sed nunquam hortari aut inducere. Confessiones à te auditæ sunt omnino invalidæ; ideo explica numerum sacrilegiorum. Tractasti utique inhonesta in Confessionali; sed Pœnitentes pro hac parte non tenentur te denunciare, quia Gregorius XV. explicat denunciandos solo Sacerdotes; in quo gradu si esses, denunciari deberes, esto, defectu jurisdictionis, esset invalida confessio.

13 Denunciandus tamen es, quia docuisti hæresim: quoad alias Theses, explica qualitatem earum, Alexander VII. & Innocentius XI damnarunt, ut scandalosas, & perniciosas: quare si has docuisti, utique fuisti excommunicatus, & si ad praxim reduxisti, peccasti etiam peccato inobedientiæ, cum in virtute S. Obedientiæ id vetent; sed non es denunciandus: At bene, si docuisti aliquam ex damnatis cum censura saltem reddente suspectum de heresi, quanquam indeterminate nota hæc fuisset affixa pluribus, quia tuum non est in tali casu, sed Inquisitionis judicare, an nota conveniat tali determinate: Denunciandus insuper es super exercitio Sacerdotii, tam in celebrando, quam in audiendo confessiones, & incurristi pœnam extremi supplicii.

14 Quoad immunditias à te procuratas, fuere omnia sacrilegia, quia habebas votum Castitatis: quoad consumatas manu Theologi, unaquæque fuit duplex sacrilegium: abusus enim fuisti ad patiendum in tuo corpore sacro, & ad agendum instrumento manus sacræ. Quoad passas in somno, ut videam, an peccaveris, dic, quam causam dedisti; nam dictæ actiones extra usum rationis exercitæ sunt, qualis causa: ergo si processerunt ex mortali peccato, erunt mortales, explicandæ in confessione, ubi debet explicari peccatum completum, & immunditia profluens ex peccato est complementum peccati, nisi casu, quo ante cubitum sufficienter pœnituisses de causa: tunc immunditia, quia involuntaria, non amplius imputatur: Causas autem examinabo, juxta doctrinam S. Th. 3. p. q. 80. a. 7.

15 Consultatio Dæmonis, & reliqua inde secuta sunt actus superstitiosi, per quos redditus fuisti suspectus de hæresi: Pater tuus tenetur te denunciare: tu è contra teneris denunciare illum. Aliqui docent contrarium respectu patris filii, aut complicis, quia denuncians complicem, teneretur detegere se ipsum: Reus enim interrogatur

de

de complicibus: At tu cave ab hac doctrina. Et ne figat pedem, audi: In crimine Lęsæ Majestatis humanæ quilibet tenetur revelare suspectos, sive sint patres, matres, filii, complices &c. Suspectus autem de heresi, est suspectus ex S Th 4.d.13.q.2 ar.3. de læsæ majestate divina. Equidem non licet accusare complices, aut valde conjunctos: nam accusatio respicit pęnam delinquentis; sed tenemur denunciare; quia denunciatio respicit bonum publicum: Ad id tenemur, etiam omissa correctione fraterna: hæc enim habet locum, ubi fratris emendam speras ex tuis verbis; nec potes sperare, quod cedet tuo dicto, qui suspectus est non cedere infallibili Ecclesię dicto: Vide igitur à quanto tempore operatus es hęc magica, vel saltem scivisti obligationem denunciandi, & si à die hujus scientiæ elapsus est mensis, incurristi excommunicationem reservatam S Tribunali, à qua non potes absolvi, nisi prius reveles.

16 Fuisti etiam Simoniacus ob pactum super beneficio, & invalide tibi conferretur, erisque fur, usurpando fructus. Ergo ut consulas conscientiæ, quam primum te præsenta spontaneum S Tribunali, à quo benigne accipieris cum solis pœnitentiis salutaribus. Ut ibi non sis diminutus in integra confessione judicialiter facienda, scribe singula in specie, numero, & circumstantiis, In foro externo absolutus à censuris, cum eadem carta, cui addes cætera peccata non pertinentia dicto Tribunali, redibus ad me facturus confessionem generalem, in qua te absolvam sacramentaliter, etiam ab hæresi; nam hęc, si auferatur censura, non ultra est reservata. Nec moreris ob sponsiones dœmoni factas. Huic si scripto proprii sanguinis promisisses animam tuam, omne pactum rumpitur per solam veram pœnitentiam; imo, in foro conscientiæ, posses absolvi ab omni superstitione per te commissa (non à præcepto denunciandi complices) nec enim generaliter est reservata, sed adeundo S. Tribunali, consules animæ, & corpori.

17 P. Ego, à pueritia, ob exemplum mei patris, assuevi proferre ad omnem fere motum, verba hæc: *Per Deum*, *per Virginem* &c. Subsequenter cœpi eadem adducere, dum affirmabam aliquid verum: Habitu prævalente, usurpavi promiscue, sed inadvertenter, in vero, & falso; nunc tamen omnibus consideratis, sum certus, adhibitum fuisse juramentum, in vero sæpius, quam in falso: Multoties juravi me furaturum aliquid leve, sed ut plurimum, absque animo jurandi: Ex ira pluries juravi me occisurum filios, nisi obedirent: Alias juravi me facturum aliquid, sed absque animo promittendi, vel me obligandi. Alias cum restrictione mentali: alias cum æquivocatione; semel juravi me soluturum usuras: semel fratri meo machinanti rebellionem in Principem, juravi non detegere crimen: Sciebam me spurium, sed juravi me legitimum in concursu ad dignitatem, quam obtenturus, jurat se legitimum, & uti talis apparebam ex fide baptismatis: semel vicinus confessionali audivi fęminam in confessione accusantem suum adulterium, & postea juridice interrogatus juravi, me super illo nescire quicquam. In ultima confessione accusavi plus quam mille juramenta: nunc verò vix pertingunt ad quinquaginta.

C. Verba illa non inducta ad affirmandum, vacant à ratione juramenti, in quo affirmatur aliquid, & confirmatur per Dei nomen: sunt ex se veniale, dictum *Nominatio Dei in vanum*, contra secundum Decalogi præceptum, sub mortali prohibens perjuria, blasphemias, & violationem votorum.

19 Ubi ex consuetudine jurabas verum, & licitum, sed absque judicio, non peccabas mortaliter: nec enim habitus reddit peccatum, quod de se non est tale: Ubi verò ex habitu cœpisti usurpare juramenta in iis, quæ respectu tui, æque poterant esse vera, & falsa, jam peccasti mortaliter, non propter habitum; sed quia sic habituatus, exposuisti te periculo pejerandi; Explica speciem, si defuit veritas, vel justitia, & in qualibet specie numerum. Inadvertentia non excusat à mortali, nam fuere voluntaria in causa, quoties advertens habitum neglexisti evellere, saltem per dolorem sufficientem: esto pluries juraveris verum, peccavi semper, quia te exposuisti periculo pejerandi.

19 Jurare absque animo jurandi, vel cum restrictione mentali est Thesis damnata. Jurans absque animo promittendi,

aut se obligandi: mentitur: nam habet aliud in corde, aliud in ore: Verba hæc: *Per Deum promitto tibi centum*: important promissionem, & obligationem, quæ non est in corde: Jurans mortem filiis, vel volebas occidere, vel non: si hoc secundum: defuit veritas: si primum: defuit justitia, & in uno juramento fuerunt tria peccata specie distincta: 1. contra justitiam juramenti, quia fuit de re illicita: 2. contra charitatem, quia voluisti malum mortis: 3. contra pietatem, quia voluisti filiis: Explica, quot hi fuerint: nam In unaquaque specie tot fuerunt numero peccata, quot personæ: Jurans furari tenue, si defuit intentio, ex defectu veritatis peccasti mortaliter: si adfuit, à mortali excusat materiæ parvitas: Si non indigens, jurasti usuras, cooperatus fuisti peccato Usurarii; non ita, si indigebas: In utroque tamen casu, ex Religione, non ex justitia, teneris solvere, quia juramentum est servandum, nisi sit vinculum iniquitatis; nec iniquitas est solvere pecuniam pactam: sed hac deposita Episcopus potest dispensare.

20 Secretum illud servare fratris est illicitum, quia contra leges; ideo teneris revelare. Æquivoca in jurando usurpata convincunt te dolose processisse, ideo te obligant juxta intellectum simpliciter procedendis. S. Th. 2 2 q. 79 a 7 ad 4 Juramentum de tua legitimitate, si fuit cum restrictione mentali, est Thesis damnata: Adulterium ex confessione cognitum tenebaris celare: Optime jurasti nescire quicquam: Intentio Judicis erat, ut revelares quod poteras sine peccato: Hoc, ex S. Th 2. 2. q. 70. a. 1. ad 2. verificatur non solum in secreto confessionis, quomodocunque cognito, sed & in secreto naturali, dummodo res tibi taliter commissa cadat sub eo; nam servare fidem ei, qui committit, est de jure naturæ, & semper debes præsumere, quod Judex, dictus justitia animata nullatenus velit subvertere illam: si tamen constaret contrarium, posses quidem tacere, sed nunquam jurare mentiendo, &c.

21 Ut videam, si ab ultima confessione fuit emenda notabilis, explica à quanto tempore fuisti confessus: nam si præcedenter, dilata confessione per annum jurasti millies, & nunc dilata per octiduum, jurasti quinquagesies, nihil fuit emendæ, sed imo multiplicasti periuria, & incapax es pro nunc absolutionis.

22 P. Ego, Pater, contra secundum Decalogi præceptum, ulterius peccavi pluries: nam 1. habens votum Castitatis, violavi hanc; in quo tamen non commisi sacrilegium contra votum: hoc fit de bono superogationis: quare sub voto cadit solum matrimonium; ad quod contrahendum fui dispensatus; At ex falsa causa; nunc verò imminente incontinentia, volo, mortua prima, contrahere iterum: 2 multa alia vota feci ex levitate animi, potius quam matura deliberatione, recitandi Rosarium, visitandi Ecclesiam, non ludendi; Non curo de horum observantia; Imo sæpe ludo, non ex vitio, sed ad animi relaxationem, & ob Eutrapeliam, contra quam virtutem non potui me obligare: nam actus huic oppositus per defectum est vitium, & me obligassem ad malum. 3. blasphemavi pluries.

C. Explica 1. si votum fuit solemne, vel simplex: In primo enim casu fecisti injuriam Deo, & Ecclesiæ, in cujus manibus te obligasti: Falsum est solum matrimonium esse materiam hujus voti: quod equidem fit solum de bono supererogatorio, sed talis est omnis Castitas; Hæc, ut subest voto, assumitur pro materia Religionis supererogatoriæ; nam nemo tenetur eam servare in vim hujus virtutis. Dispensatio obtenta ex falsa causa fuit subreptitia, & invalida. Esto fuerit super voto simplici castitatis: Cum tali valido matrimonium est validum, quia impedit, non dirimit; ideo post primam vicem non peccasti reddens, sed bene petens: Nullatenus peccasses petendo, si valuisset dispensatio: Mortua prima, illicite transiresad secundas nuptias: nam dispensatio Apost. expresse declarat licere solum primum; In reliquis nihil concedit, ideo, etiam si valida fuisset dispensatio, debere explicare, num peccaveris, vel cum legitima uxore contra natura, vel aliter cum aliis: dispensatio enim facit licitam solam petitionem à propria; quod in cœteris est peccatum, nullatenus concedit; quare violatio semper fuit sacrilega.

23 Vovisti cætera, sed certe non ita, ut ca-

careres omni usu rationis. Hinc, quidquid alii speculative doceant, in praxi consulo, ut recurras ad Superiorem pro dispensatione, vel commutatione. Idem dico, si dubitas, num voveris. In quo casu multi dicunt te non teneri, quia melior est conditio possidentis, & possessio stat pro tua libertate. Ego è contra 1.p.c.39.n.8 & 9.dixi proloquium illud valere solum in materia justitiæ: in reliquis eligendam esse partem tutiorem.

24 Votum non ludendi, obligat juxta vim verborum, nisi aliud expresse intenderis: Nemo utique potest obligari ad actus vitiosos: Eutrapelia tamen non habet actus determinatos, quos omittere si voveas, pecces; sed potest exerceri, quamvis actus aliquis ab uno susceptibilis, ab altero suscipi non possit. Ludus cum expositione alicujus pecuniæ, suscipi potest per Eutrapeliam à divite, non à paupere, quia est physice impotens: qui autem vovit, est impotens moraliter. Si tua hæc doctrina subsisteret, qui facit votum paupertatis, adhuc sibi retineret jus ad faciendam eleemosynam, quia non potuisset se obligare contra charitatem.

25 A 3. Explica, num blasphemiæ fuerint simplicis, vel hæreticales; num proferendo istas, credebas, quod affirmabas: nam esset hæresis: num te alii, & quot audierint: nam addidisses peccatum scandali, & illi obligarentur te denunciare.

26 P. Ego, pluries, in diebus festis laboravi serviliter, & omisi sacrum; semel, quia non habebam, unde viverem; Alias, quia herus minatus fuit rumpere brachia, si desistebam à labore: Alias, quia mihi promisit mille scuta, si complerem: Alias duplum mercedis consuetæ, & solemnitatem prophanam eo die indictam; Alias itinerans cum hæreticis, audivi paciscentes, quod ex missa volebant cognoscere, an essem Catholicus, & postea me occidere: Alias audivi diversas partes à quatuor Sacerdotibus: Alias corpore quidem, & cum omni actu devotionis externo, sed mente omnino distractus, quippe qui scio auditionem sacri præcipi ab Ecclesia, quæ non potest præcipere actus mere internos.

C. Jus naturale obligat ad sacrificium, sed non eodem modo singulos: Alios, ut ipsi sacrificent, alios, ut dent necessaria sacrificio: Alios, ut adsistant &c. Ecclesia determinavit, ut universitas Christianorum asisteret diebus festis: Jus etiam naturæ dictat feriare aliquot dies: At Ecclesia determinavit feriandum esse talibus festis diebus & nunquam obligat cum magno incommodo. Hinc non peccasti laborans in die festo, & omittens sacrum. quia non habebas pro eo die, unde viveres, uti nec si fundate timebas verbera gravia.

27. Peccasti laborans, ut lucrareris mille scuta: nam aliud est pati damnum; aliud non sentire lucrum: Pro solemnitate prophana legitime indicta, potuisti laborare, non præcise ob lucrum, sed quia, hæc, & similia si omittantur, contingit hoc cum perturbatione, seu damno publico.

28 Omittens missam metu morti tibi ad hæreticis conventæ, peccasti gravissime contra confessionem fidei; nam jus naturæ dictat præponere honorem Dei nostræ vitæ. Nota differentiam inter servare festa, & audire missam, quia in hac breve tempus insumitur, si alias debes laborare, ut victum pares, vel aliud grave damnum renpares, debes prius audire missam, & in laborando, publice, prius obtinere licentiam ab Episcopo: Privatim minus malum est fœminas texere, quam otiari, & si alterum esset consulendum, illud primum consules; sed fugiant otium, frequentando in templis officia divina &c.

29. Ex Thesi damnata non satisfecisti audiens missam à quatuor, uti neque confitens, quia tunc agis cum Judice homine non per modum orationis cum Deo. Quia recitando officium, ad quod alias obligaris, agebas cum Deo, existimo te satisfecisse utrique præcepto sacri, & Officii. Neutri autem satisfecisti voluntarie distractus; Ecclesia enim præcipit orare, hoc est, elevare mentem ad Deum, quod nunquam fit cum distractione voluntaria, quia definitio explicat essentiam rei. Recitans, vel assistens ita, non puniris ab Ecclesia, sed neque adimples præceptum, vi cujus obligaris orare, juxta quod ratio naturalis dictat: Non puniris à potestate laica, dum juras falsum; sed vere peccas, quia Judex præcipiens tibi dicere veritatem, præcipit actum, juxta quod dictat lumen naturæ.

CAPUT LVIII.

Praxis super quarto Decalogi praecepto.

1 P. EGo, Pater, quod in pueritia committerem inhonesta cum famulo, vapulavi graviter à patre ideo exarsi odio contra illum; quæ in me vomebat maledicta, in illum pluries regessi, sed nunquam ex animo: Eidem detraxi: semel illum fuste percussi: Bis minatus fui mortem: Quod verò satis crudeliter ageret in meos fratres minores, hortatus fui, ut clam se domo subducerent. Illius & horum mortem sæpius à Deo petii, affectu inefficaci, non tamen ut malum eis, sed ut bonum mihi, cui pinguissima obveniebat hæreditas. Omnium horum peccatorum cessabit occasio, quam primum; Ad declinandam ejus sævitiam ortam ex amore meo erga meretricem contraxi sponsalia cum hac, propediem firmandam matrimonio, quod nisi spopondissem, nolebat illa mihi facere sui copiam, dicens negatam sibi à Confessore absolutionem, nisi desisteret à mea consuetudine, vel matrimonium iniret.

C. Odium hoc in patrem fuit gravissimum contra charitatem, & pietatem, maxime, quia justissime verberabat. Explica, si fuit desiderando malum, vel gaudendo de malo, vel tristando de bono; explica tempus, quo continuasti: malum quod volebas, si bonorum, famæ, vitæ &c Explica numerum circumcirca si aliter non potes, actuum iteratorum.

2 Maledicta eidem regesta, præsertim in facie, omnia fuere contra pietatem ob gravem irreverentiam: Detractio, quia nihil honoris diminuit, non est specialiter contra hoc præceptum, vel pietatem: sed bene percussio: sicut minæ mortis: Si excessit in sævitia contra fratres, ipse sibi consulat: Tu nihillominus peccasti hortans, ut se subducerent à jurisdictione, quam pater naturaliter habet in filios, à qua extrahi potest solum authoritate ejus, qui sit Superior & Patris, & Filii, nempe, Principis, ad quem est recurrendum, si nimis Pater sæviat, sicut ad eundem recurrere debet pater, si filius indigeat animadversione carceris, exilii, aliarumque similium pœnarum. Desideria prædicta vide damnata in Thesibus Innocent XI.

3 Matrimonium filius non emancipatur debet contrahere, cum scientia saltem patris, & si dissentiat irrationabiliter, quia satisfecit suæ obligationi, absque peccato contrahet: si pater timet fundate jacturam honoris, tunc præjudicas graviter familiæ, & peccas, uti peccat, qui ad contrahendum, accipit rem sub alterius dispositione positam, contra ejus voluntatem. In c *Inter* de spons. dicitur opus magnæ charitatis contrahere cum meretrice: sed; ut sit talis, debet actus esse circumstantionatus, præcipue, ex fine, ut fiat ad revocandam meretricem & ut non sit cum gravi damno tertii qualiter hoc tuum esset, & ad minus debes notificare parentibus qui, cognita intentione recta, si adhuc dissentiant, erunt irrationabiliter inviti.

4 P. Ego, Pater, à duobus annis facio amorem cum adolescente nobilissimo, invitis meis genitoribus, continuavi ad semestre desiderans unice matrimonium, absque ullo meæ pudicitiæ periculo; Talis consuetudo inflammavit libidinem, vi cujus, contractis primo invicem sponsalibus, feci copiam mei eidem introducto clam domi: Pluries etiam noctu exivi secum, matre inconsulta. Tandem victa libidine, admisi plures alios: Nunc verò sum in summis angustiis: nam primus adolescens renuit stare sponsalibus juratis.

C. In his peccasti multipliciter: 1. faciendo amorem contra prohibitionem matris, cui teneris obedire in omnibus, & præcipue in iis, quæ tanguntur tuam pudicitiam, & famam; quare in omni actu peccasti duplici peccato; 2. considerare debebas periculum Compartis, quæ subjacebat mille peccatis Luxuriæ, quanquam tu ageres omnia pudice, eo maxime, quod multum excedebat tuam conditionem: unde omnis promissio matrimonii præsumēda erat mera fraus, & eventus ostendit, quam fundate id præsumpsisset.

5 Ambo & fornicati estis, & violastis jus paternum, ubi Procum introduxisti domum, & ubi contra voluntatem matris, noctu exiisti ad peccandum; fuitque semper pec-

peccatum stupri contra justitiam: intulisti enim injuriam matri, sub cujus custodia erat tua virginitas. Quia verò nunc prætendis observantiam sponsalium juratorum, ex c. *Quemadmodum* de jur. in conscientia ille non tenetur, quia post juramentum fornicata es cum aliis.

6 P. Ego, Pater, in cura familiæ multum peccavi: dum puerascerent, neglexi docere doctrinam Christianam, contentus monitione facta semel famulis, ut ducerent ad scholam: In horum manibus reliqui, sive commederent, sive dormirent &c. Coram omnibus alui concubinam domi, cum qua etiam libere loquebar, sed filios ex hac genitos, prius baptizatos, exposui alendos in Hospitali. Ex legitimis primum ejeci domo, nec illum à pluribus annis tracto, quia renuit nubere Virgini ditissimæ, per cujus matrimonium magnus familiæ honor crevisset, voluitque nubere pari. A secundo etiam vivo alienus, quippe qui, ut uxorem ducat, renuit acceptare beneficium pingue Jurispatronatus, quod erit transferendum in extraneos, quia masculus capax non superest, cum tertius à me minis, & verberibus fuerit coactus profiteri Religionem: E fœminis verò prima contraxit cum viro infami; quare illam in testamento exhæredavi. Secundam in Monasterium intrusi à quo nunquam exibit. Remanet tertia Spuria, quæ prætendit dotem sibi congruam, ut nubat, sed ego certe volo dotare.

C. Peccasti multipliciter in educatione fillorum: Tuum erat dirigere in viam salutis adeout S. Th. afferat violare jus paternum eos, qui pueros, nondum quoad hoc sui juris, baptizant, invitis parentibus, etiamsi esset Princeps supremus: quare peccasti contra præceptum negativum, te semper, & ad semper obligans repellere ignorantia: Peccasti etiam contra affirmativum obligans filios ad actus Fidei, Spei, & Charitatis, debito tempore quos, quantum est ex parte tua, omiserunt: Utique non semper teneris instruere per te ipsum; sed plurimum defecisti, semel tantum in generali monens famulos, ut ducerent ad scholam. Hi, ut ad risum moveant in via, in mensa &c. prorumpunt in verba obscena &c.

7 Pejus fuit permittere cum famulis idem lectum, quod neque permitti debet fratribus, & sororibus, ubi pervenerint ab usum rationis: imo nec parentes possunt tenere in proprio infantem, ubi teneritudo corpusculi facit periculum suffocationis.

8 Cohabitatio concubinæ, ultra quod est peccatum Luxuriæ continuatum, habet in se deformitatem scandali; Hospitalia sunt pro vere pauperibus: quare, si tu es dives, teneris ex justitia recompensare expensas pro filiis ibi expositis: Nec ipsa mater, si habeat bona propria, potest ibi exponere filios clam ex adulterio conceceptos.

9 Si major filius in contrahendo, requisivit tuam licentiam, nihil peccavit nubens feminæ pari: Tu irrationabiliter fuisti invitus. Aliud est lucrum cessans familiæ, in recusando tale matrimonium, aliud est damnum emergens. Utique non potuisset filius nubere cum gravi damno familiæ, sed neque tenebatur quærere tam grande lucrum. Vivis ergo tu in continuo peccato non tractans illum.

10 Alterum nequis cogere ad ordines, præsertim, quia respicis temporalia beneficii. In cogendo tertium ad Religionem pariter læsisti justitiam, quia, quoad statam, quilibet est sui juris: Ergo teneris pro injuria eidem satisfacere, (modo tamen proportionato patriæ potestati (& vel inducere, ut libens portent jugum Religionis, vel testari tuum peccatum Superionibus, ut eum dimittant, nec deobligaris ex infamia tibi inde procedente: Favor omnis debet esse pro Innocente filio, non pro Reo parte.

11 Filia nubens infami, juxta leges civiles potest exhæredare; sed multum dubito, num pro omni casu sustineri possit in conscientia. Tu interium explica, si ex tua parte, in tempore debito, cogitasti eam collocare: si nimis in eam sæviisti &c.

12 Porro, circa pœnas hujus vitæ, sunt medicinales, vel privato, vel communitati, hæc generaliter nota ex S. Th. suppl. q. 62. a. 1. ad 1. *Peccat vir, si dimittat uxorem fornicantem, livore vindictæ non peccat, si dimittat ob cavendam infamiam, ne videatur particeps criminis*. Hinc in casu nostro constat te non partici-

ticipasse: Non ergo potes in conscientia exhæredare, si alias convenienter satisfeceris injuriæ illatæ: si vivit Christiane cum viro &c.

13 Secundam potuisti, pro recta educatione, in Monasterium inducere; sed libera est circa sumptionem status, eamque debes, quemcumque elegerit, convenienter dotare; sicut etiam dotare spuriam, ubi dos detur loco alimentorum.

14. P. Ego, Pater, sub patria potestate constitutus inii multos contractus; nunc vero angor scrupulis, an tenear servare; Memini. 1. in ætate octo annorum mutuo accepisse duas summas ad ludendum, & primam totaliter amisi cum eodem, qui mutuaverat; ignoro, an dolose processerit; cum altera verò lucratus fui alia centum. Agens annum decimum septimum accepi mutuo summam pinguem, clam patre, quæ inserviit pro xenio Ministri, operantis, ut Princeps pecuniis à patre exbursatis, mihi venderet nobile officium vitalitium, cujus fructum accepi per biennium, & cessavit, extincto per Principem officio, redditaque omni pecunia valoris intrinseci, non tamen extrinseci, quod resultaverat per tale xenium. Inivi multos alios, contra quos, factus major, reclamo, & peto restitutionem in integrum. E domo paterna plures abstuli, sed leviora, quæ magnam summam faciunt, si conglobentur. Promisi mercedem meretrici, quam nunc recuso solvere, videor tamen teneri ad mercedem pactam Sicario qui meum hostem occidit: exposuit enim se mille periculis; imo nunc imminet illi furca, & habet uxorem, quæ peribit, nisi succurratur.

C. Multi Casuistæ satis liberaliter invalidant complures Minorum contractus, incumbentes intelligentiæ legum, quæ, cum causa, etiam in conscientia possunt invalidare. sed ubi lex id expresse non declarat, nec sunt injusti, aut, simoniaci, valent in conscientia. Ut in hac materia, possim te dirigere, dabo prius regulas generales: deinde applicabo particulariter contractibus expressis, vel si quos alios habes exprimere.

15 Igitur ex contractu potest orriri triplex obligatio: Alia civilis simul, & naturalis, quando contrahens obligatur in conscientia, à Judice potest cogi per debitas vias: Alia naturalis, non civilis, quando contrahens obligatur in conscientia, sed à Judice non potest cogi; qui mutuo accipit absque teste, obligatur coram Deo, sed quia non possum probare meum creditum, deest mihi actio civilis recurrendi ad Judicem pro solutione: Alia est civilis, non naturalis: v g. sine teste satisfeci meo debito, & neglexi recuperare cautionem factam Petro. Hic potest me convenire civiliter, & obligare ad solutionem; sed in conscientia non teneor. His positis.

16 Jura disponunt Minorem, antequam approximet pubertati, neque civiliter, neque naturaliter obligari. Quando autem intelligatur proximus pubertati, Juristæ variant: Alii volunt tale esse, ubi compleverit decimum annum: Alii requirunt duodecimum: Illud certum est, Puberem in omni materia esse, qui est in decimo quarto. Quantumcunque tamen Minor sit, si ex contractu ditescit, tenetur & naturaliter, seu in conscientia, & civiliter; non ita, quod subjacet, nisi solvat, pœnis a lege statutis, carcerationis &c. sed ita, quod imploratus Iudex, de bonis minoris accipiet, quantum requiritur debito extinguendo, & adjudicabit Creditori. Minor verò jam Pubes, & adhuc sub patria potestate, non obligatur civiliter, sed naturaliter, & in conscientia tenetur ubicunque non potest haberi suspicio doli, ex parte alterius contrahentis, & nisi contractus illos speciales Jura irritaverint in favorem boni publici. Ratio est clara: nam Jura possunt velle aliquid supra justitiam naturalem; sed nihil contra eandem, & quia natura dictat reddere, quod accepi, lex nequit disponere, ut remaneat mihi, quod accepi ab alio nisi in pœnam, nec pœna habet locum, nisi præcedat culpa: qui ergo sine dolo, & culpa, contraxit cum Minore non potest puniri in conscientia, & ita Minor ille remanet naturaliter obligatus. Adhuc tamen in favorem boni publici Jura irritant nonnullos contractus, videndos apud Juristas, quorum celebriores consulat semper Confessor, ubi materia hæc subjicitur foro sacramenti.

17 Hinc primus mutui contractus initus

tus in anno ætatis octavo, de summa amissa ludo cum mutuante, quanquam ignores, an dolose processerit, habes maximam suspicionem invaliditatis, & quia in dubiis melior est conditio possidentis bona fide, tu qui per ætatem eras incapax doli, potes stare in possessione, quousque Creditor non doceat contrarium. Alter contractus ejusdem ætatis, quia lucratus fuisti, debet in conscientia satisfieri.

18 Debes pariter in conscientia reddere mutuum pro xenio acceptum, ex quo habuisti lucrum, non modo pecuniæ, sed & honoris: officium tibi venit juxta valorem intrinsecum simul & extrinsecum: nec enim sine xenio habuisses: Mutuans fuit omnino absque culpa, qui gratis, absque ullo interesse mutuavit, solitus alias implicare suas pecunias ad lucrum; A puncto igitur, quo, ut fateris, fuisti ditatus officio tam nobili, persona tua, in vim mutui, remansit obligata mutuanti: Hæc obligatio solvitur solum ex solutione, aut donatione Mutuantis, non ex casu fortuito, non ex facto Principis. Hæc est differentia inter mutuum, & depositum: illud transfert dominium, & primario afficit personam, secundario bona: Istud non transfert, afficitque primario bona secundario personam. In illo ad nihil teneris, si res fortuito pereat, aut ex facto Principis; in illo semper teneris, quomodocunque res pereat; multo magis in nostro casu, quando recepisti notabile lucrum honoris, & pecuniæ.

19 Circa reliquos contractus, quos in particulari non specificas, generaliter dico contra obligationes juramento vallatas, à legibus non concedi restitutionem, ubi alias contractus de se non sit irritus: Reliqua pete à Juristis. Esto sis Minor, teneris ad mercedem meretrici: est enim contractus onerosus, ex quo factus fuisti ditior, quatenus habuisti tuum intentum, nisi te deceperit, volendo supra quam solvatur talis actus, qui de se quidem est illicitus, utpote contra Castitatem; at non illicita solutio, cum non sit difformis: at Imo conformis justitiæ; Sicario autem nihil debes, quia leges irritant hosce contractus: Uxori poteris obligari ex justitia, non resultante à delicto mariti; quare ut hujus hæres nihil potest prætendere, sed quia tu fuisti causa injustissima suæ miseriæ.

20 Quæ abstulisti paulatim à patre, dic, an verisimiliter præsumere possis consensum, & quidem, si erant convenientia tuo statui, quoad substantiam, non præsumitur invitus rationabiliter; unde nec erit furtum: Si verum fuit furtum, quando attigisti summam notabilem, peccasti mortaliter; Conveniunt tamen Doctores, quod major summa requiritur pro mortali peccato filii, aut Religiosi, & volunt esse circa duplum: quare si accipiens ab extraneo Testonem peccat mortaliter, filius de bonis patris, aut Religiosus de bonis Monasterii accipiens duos circiter Testones, peccabit.

21 P. Ego, Pater, contra propositum servandi virginitatem, nupta denego sæpissime debitum viro, eidem obedire detrecto, quia zelosa de ejus fide, timeo, ne thorum violet.

C. Gravissime peccas contra justitiam; quoties negas debitum viro, & tu es in causa, si thorum violat. Experientia docet vivere in summa pace familias illas, in quibus uxor est prompta ad omnem petitionem viri; è contra rixas, & diffidia perpetua, ubi, etiam prætextu pietatis, denegat debitum. Quia vir est caput mulieris, eidem debes obedire; alias graviter peccas, nisi materię parvitas excuset; Zelus iste tuus de fide maritali, vel est mera suspicio, vel perfecta determinatio, quod violet Suspicio de sui natura est peccatum veniale; firmum verò judicium est temerarium, per consequens de sui natura mortale, nisi habeas ut robique indicia sufficientia, sed multo majora pro judicio: Hæc explica, ut possim mederi tuæ conscientiæ.

CAPUT LXIX.

Praxis super quinto, & sexto Decalogi præcepto.

1 P. EGo, Pater, odio habui plures personas, & pluries dixi me libenter moriturum in occasione cujusdam magnæ infamiæ imminentis: quoad proximum, alias fui tristatus, videns in proximo bonum, quo ego carebam. Deprecatur sum plu-

plura mala cuidam, qui vulneraverat patrem meum: Renui dare pacem eidem: Lætatus sum audiens ejus malum: Obvium habens nolui salutare; imo solidus præcedenter invitare ad prandium diebus festis, per eam occasionem, amplius non vocavi.

C. Involvis multa, quæ oportet distinctius explicare: 1. odium est genus. Igitur dic, an fuerit odium, gaudendo de malo, an desiderando malum, an tristando de bono; Hæc circa actum, 2. circa objectum *cui*, dic, an volueris hoc malum consanguineis, aut affinibus, quia tunc est contra Pietatem. 3 circa objectum *quod*, dic, an volueris malum spirituale, an temporale, bonorum, honoris, vitæ &c. Aliqui distingunt inter desiderium, ac delectationem mali, voluntque in illo primo, esse specificandum malum, non in hac secunda. Relinquo Scholasticis quæstionem: Ego interim volo explicari, quia gaudens de morte, vel de infamia, ut talibus, in genere moris, attingit objectum gravius, vel levis: 4 circa displicentiam boni, dic rationem formalem *sub qua*: nam est Nemesis non peccaminosa: si displicet, quia obtinens est eo indignus: est peccatum Invidiæ si displicet, quia apprehendo bonum illud, ut est in alio, diminuere meam excellentiam: est odium, si displicet quia nollem adversarii bonum. Explica numerum actuum. Homo non potest continuo stare in eodem actu odii, quin divertat ad plura summe disparata; Hinc est interruptio physica, & moralis, saltem interpretative retractans; Explica igitur, quoties in die, in hebdomada, in mense circumcirca, potuisti replicare actus odii, considerata majori, vel minori male negotiorum, quibus implicatus avertisti te à tali odio, & maxime, si intra hoc tempus, confitens deposuisti odium.

2 Distingue peccata omissionis, in non amando, seu non exhibendo signa communia amicitiæ, & commissionis in odiendo: si es in communitate, ubi salutatio est signum commune, velut inter Moniales &c peccasti mortaliter, non salutando adversariam, esto nullus viderit: si publice omisisti, ultra hoc peccatum, fuit scandalum numero multiplicatum, juxta nnmerum scandalizatorum. Excipe, si ex gradu majori, adversarius debuisset salutare primus &c. Invitare domi est signum speciale, ad quod propterea de se non teneris, nisi ex circumstantia scandali &c. Odium sui est multo gravius peccatum, specie distinctum: Si voluisti mortem, ut esses cum Christo non peccasti, quando accelerandæ morti non posuisti media prohibita: nam comparabas minus bonum vitæ præsentis, majori æternæ, & hoc ordinate præponebas: si optabas; quatenus esset voluntas Dei, te eripere à malis vitæ præsentis, neque peccasti, unice intentus majori, bono, quod est implere voluntatem Dei: si absolute optasti mortem, ut fugeres infamiam peccasti; nam vita est majus bonum fama, & ad fugiendum minus malum, inordinate desiderasti majus.

3 P. Ego, vir equestris, habui partem in pluribus duellis & 1. consului meum Principem acceptare propositionem hostis volentis finire longum bellum duello duorum à singulis eligendorum. 2. fovens odium contra Ducem exercitus inimici, pariter consului Principem terminare bellum duello, cui, ex sua parte adessem ego, cogereturque ex adversariis certare Dux à me odio habitus, ut contigit; fateorque causam publicam fuisse prætextum odii privati. 3. provocatus acceptavi duellum, ne incurrerem timiditatis notam: 4 ad salvandam propriam vitam: Vir enim ferox provocaverat, juraveratque se occisurum, nisi acceptarem, in quo casu potui consulere magis mihi innocenti, quam Deo provocanti. 5. acceptavi, sed moraliter certus, nihil damni sequendum ex interpositione amicorum. 6 adstiti testis duellantibus. 7 provocatus semel, respondi me esse virum honoratum, sed Christianum; ideo me non posse acceptare, quotidie tamen armatum ambulare urbem, si absque conditio, aliquid velit, me promptum; Postridie, iterum lacessivit, & dum, educto ense gladiabamur, occidi miserum.

C. Multi, super casibus prædictis varia docent, ego sequens ductum Clementis VIII sub excommunicatione reservata prohibentis duella, ad primum dico, posse, ob bonum publicum, à Principe habente jus belli, duellum tale permitti: nam si potest permittere mortem multorum,

rum, poterit etiam permittere mortem unius.

4 In secundo incurristi excommunicationem Clementis, qui aperte comprehendit dictum casum, sicuti & tertium, & vide Theses Alex. VII.

5 Sic etiam in quarto; Pueris, non mihi finge, te occidendum, nisi condiceres pugnæ locum, tempus &c. (duellum de sui ratione importat hæc) Poteras interponere amicos, imo & Principem, qui prohiberet mortem.

6 Ad 5. Clemens prohibet duellum; esto conveniant cessare ad primam sanguinis effusionem: quare non respicit eventum sequendum, sed qui aptus est sequi de sui natura.

7 Ad 6. excommunicat omnes consulentes, faventes, adsistentes &c. duello; nisi casu adessent.

8 Ad 7. non incurristi excommunicationem, quia vere non fuit duellum; sed fuisti homicida. Ad avertendam mortem, debebas uti diligentiis, ut in quarto.

9 P. Ego, adventantem domi meæ nocturn furem, quia clamore non fugabatur; occidi: Alium de die, qui arripuerat mille aureos, postquam clamavi sæpius, me sclopum explosurum, nisi deponeret crumenam: Alium, qui contra meam familiam minabatur spargere calumnias, coram viris gravissimis, quas evitare non poteram alia via. Occidi ex eodem motivo falsum testem, per cujus depositionem, mihi certo imminebat sententia capitis. Alium, qui alapa in meam faciem impacta, cum magna ignominia meæ nobilitatis antiquæ, fugiebat. Semel causa disciplinæ verberavi in capite puerum, qui paulo post ex ictu obiit. Semel me peccante cum fœmina, cujus vir juraverat nos occidendos, si ultra reperiisset simul, ille inveniens, vibravit gladium in utrosque, sed me evadente, uxor periit: Semel invasus ab hoste, cum moderamine inculpatæ tutelæ illum occidi; quæro, num ex hoc ultimo remanserim irregularis, aut ex aliis quæ commisi, invincibiliter ignorans, irregularitatem illis annexam, quæ est ex delicto, non ex defectu, ut in homicidio justo; quare, cum sit pœna, non incurritur ab invincibiliter ignorante talem pœnam.

C. Leges civiles, & divina Exod. 22. dicunt quod percussor furis nocturni, *non erit reus sanguinis*. Augustinus in cap. *Si perfodiens* de hom. dicit id statutum ad differentiam furis diurni, quia hic agnoscitur venisse ad furandum, non ad occidendum; Igitur ut discernam, si peccaveris (nec enim in hoc Tribunali quæritur, an sit reus pœnæ temporalis) dic ulterius, an habeas indicia, quod venerit cum armis, vel animo te occidendi: nam in conscientia intendere homicidium licet solum habenti authoritatem publicam: quare peccasti, si sclopum explosisti, ut occideres: At si explosisti, ut terreres, ad te defendendum, & contigit mors casu, non peccasti. Vide c. 24. n. 5.

10 Ad 2. vide Thesim 31 Innoc XI. quæ certe non habet locum in hoc casu, sed ratio Theologica: nec enim ad conservandum, vel reparandum minus bonum, potes prodigere majus: Vita proximi pretiosior est omni bono exteriori, & ipsa fama. Hinc patet ad 3 & 4. super quibus vide Theses Alex. VII.

11 Ad 5. Theses Inn. XI. Quoad reliquos est regula generalis firmata per S. Canones homicidii Reum esse illum, ex cujus actiones sequitur hominis occisio, si dat operam rei illicitæ, vel si dat operam licitæ, nec adhibet diligentias debitas; Hinc.

12 Ad 7. Talis est homicida, ut in c. *Presbyterum* de hom. Ad 8. ex dec. Cong. Concil. non est irregularis, per consequens nec homicida Adulter, ob cujus peccatum maritus occidit uxorem: Equidem dabat operam rei illicitæ, non tamen dedit occasionem morti, sed eam maritus injuste accepit. Adulterium ad uxoris homicidium fuit veluti scandalum passivum. At in nostro casu, qui sciebat minas mortis, per tale opus illicitum, fuit vera occasio mortis, & homicida.

13 Ad 9. Nihil ita est in ore, ut moderamen inculpatæ tutelæ, cui verbo, nisi probetur, non stat Judex fori externi, nec stare debet Judex interni, Glossa civilis in Cod. *Unde vi* l. r. dicit per illud tria importari: 1. ut intendatur defensio propria, non offensio aliena: 2. ut fiat in fraganti. 3. ut sit æqualitas: nec enim est moderamen, si hostis invadit sine armis, &

tu.

... *Si furiosus* addit, quod invasus non possit aliter vitare mortem: Dic ergo, an ista servaveris, & quoad irregularitatem, non sufficit à te ista deponi; ex Trid. sess. 14. cap. 7. de ref. oportet ista constare in foro contentioso, per sententiam Judicis: Aliter peccas gravissime.

14. In reliquis casibus incurritur irregularitas introducta ob reverentiam Eucharistiæ, ideo nulla ignorantia excusat: Verum hæc circa homicidium non sufficiunt, explica ulterius, an mutilato, incarcerato, verberato &c. satisfeceris de injuria, ut debes, & ubi occidisti, an consanguineis, qui habent tale jus exigendi: nam injuria privati sub mortali debet reparari: quam verò intulisti Reip. hæc portat gladium; Explica, num intuleris damnum temporale: nam tu debes reparare expensas infirmitatis, (nisi fuerit receptus in Hospitali; cui etiam debes reficere, si tu vulnerans, es dives); Habet ne occisus, mutilatus &c. uxorem, aut filios, antea viventes de ejus industria; nec enim te absolvam, nisi prius repares hæc damna arbitrio boni viri, consideratis circumstantiis loci, temporis &c. Idem dic, si habebat sorores, fratres &c. viventes de industria occisi: nam vere hos damnificasti.

15. P. Erat in periculo proximo infamiæ, ac mortis violentæ puella nobilissima, quæ furtim conceperat, ego consului abortum: Alias, ego Medicus dubitans, num adhuc viveret fœtus, qui nisi expelleretur, certo erat occisurus matrem, dedi medicinam illis expellendo.

C. In primo casu peccasti graviter: Vide Theses Innoc. XI. Imo si fœtus erat animatus, incurristi excommunicationem: Ut id arguam, ubi tu nescias, dici à quarto tempore puella conceperat: Philosophi docent masculum animari anima rationali die 40. fœminam verò in 80. Hanc opinionem supponit Pentateuchum & Sacri Canones: Aliqui Moderni conantur experientiis probare animationem ante hoc tempus. Tu 1. adverte illas experientias fuisse factas à Medico Sennerto ad effectum probandi suam hæresim, quod anima nostra non creatur à Deo, sed simul cum corpore traducatur à parentibus. 2. à Catholicis urgeri, ut baptizentur omnes, abortivi fœtus. 3. Ecclesiam Romanam reprobasse hanc necessitatem baptismi prædictis fœtibus, etiam unius diei: 4. reliquisse liberum cuique, ut apparentibus majoribus vitæ indiciis posset baptizare, ante diem 40. vel 80. post quem sunt baptizandi. 4. experientias convincere motum vitalem. 5. istas nihil probare in sententia S. Th. & Aristotelis docentium fœtus humanos animari primum anima vegetativa huic succedere sensitivam, &, hac destructa, rationalem; quæ perfectior exigit corpus magis dispositum. Hæc ergo dimittens, dic tempus conceptionis: nam si erat fœmina, post 80. & si mas post 40. debes absolvi etiam ab excommunicatione si nescis, eris etiam absolvendus ad cautelam.

16 Ad 3. si certus, vel dubius de vita fœtus, intendisti expulsionem, peccasti, eligens ad conservandum matri minus bonum temporalis vitæ, majus malum æternæ damnationis. Si unice intendisti salutem matris, ad quam proderat medicina, expulsio fœtus fuit præter intentionem, & casualis; ideo non imputatur tibi in peccatum, si nulla erat spes, ut pro baptismo vivus educi posset fœtus: nam tunc prævalere debuit æterna salus. Vide c. 24. n. 16.

17 P. Ego, Pater, vulneravi plures Clericos, & 1. Degradatum: 2. Depositum. 3. agentem turpia cum fœmina. 4. Bigamum: 5. quem ignorabam esse Clericum: 6. incedentem in habitu laicali, sed à me cognitum Clericum. 7. qui fuerat Assassinus mei Patris.

C. Vulnerans primum, quia privatus est privilegio, non es excommunicatus. Cæteri gaudent tali privilegio: quare incurristi vulnerans secundum: Etiam tertius simpliciter gaudet, sed explica utrum in isto casu particulari, fœmina fuerit tibi conjuncta in primo gradu, quia non incurrisses: Bigamus non gaudet ex cap. 1. de big. in 6. Quoad 5. ignorantia, si fuit invincibilis, excusavit, sed non habitus laicalis: ad 6. Peccasti nisi præcesserit sententia Episcopi declarantis ex dimissione habitus amisisse privilegium. Ad 7. Assassinus etiam privatur omni privilegio, sed pariter debet præcedere sententia legit. Jud. super Assassinio.

18. P. A quo possum absolvi?

C. Prius

C. Prius explica, num percussio fuerit publica, & si non talis, num excommunicatio publicata per Cedulones: nam in utroque casu, debebis confiteri alia plura peccata, ut si communicasti cum fidelibus, in sacris, audiendo missam, recipiendo sacramenta &c. vel in civilibus, faciendo actus publicos &c. Hi enim omnes fuerunt invalidi. Ulterius, an percussio fuerit levis, mediocris, vel gravis. His explicatis, dirigam te, ut cap. 66. à numer. 32.

19 P. Ego, per biennium frequentavi tactus impudicos cum alio puero: At non est, quod explicem, an fuerit consanguineus, vel affinis, quia multi probabiliter docent incæstum esse solam violationem fęminæ, per consequens neque utrum habuerit votum Castitatis; quia non est sacrilegium: Ter commisi actum Sodomiticum, nec, juxta alios, explico, si fuerim agens, vel patiens.

C. Volo hæc omnia explicari; Luxuria, utpote in se portans turpitudinem est contra reverentiam debitam conjunctis usque ad quartum gradum. Reverentia hæc debetur & fœminis, & masculis: quare, quidquid alii dicant, nunquam ego te absolvam, nisi explices circumstantiam conjunctionis, quæ, per me, variat speciem; Multo magis explica, num fueris agens, aut patiens: Actio enim & passio variant genus.

20 P. Ego, Pater, cognovi plures fęminas: Alia habebatur, ut Virgo, sed vere non erat: Alia erat, sed ipsa, in vitis parentibus, me induxit: Aliam libentissime concesserunt parentes: Aliam rapui à parentibus, ipsa consentiente: Alteram rapui omnino contranitentem: Alteram seduxi ficta matrimonii promissione: Alteri vere promisi, sed postea vovi castitatem; post quod alteri pariter promisi.

C. Esto prima non esset vera Virgo, quia tamen, ut talis habebatur, & custodiebatur à parentibus vel Tutoribus, peccasti peccato stupri contra Justitiam, cujus malitia ex S. Th. consistit in eo, quod fiat injuria custodibus virginitatis, ut facis injuriam mihi custodienti tuum depositum, si aufers, absque mei licentia expressa, vel tacita.

21 Secunda, esto domina suæ virginitatis, nec prodigere potuit absque licentia Custodis.

22 Cum tertia etiam fuit stuprum, quia parentes jure non possunt consentire, ut, ob eandem rationem, est adulterium, si uxor peccet consentiente marito.

23 Cum quarta, ultra stuprum, fuit Raptus ob illatam vim parentibus, uti furtum distinguitur à Rapina.

24 In quinta multiplicatur raptus, ob illatam vim etiam ipsi.

25 Sponsalia contracta cum sexta equidem fuere invalida ob defectum consensus interni; sed adhuc teneris jure naturali stare promissis, & renovare animum contrahendi juxta dicta c. 35. n. 6. de juramento æquivoco.

26 Septimæ, si votum fuit simplex, debes servare fidem: nam promissio facta Deo nihil tollit præcedenter debitum homini: Per votum abstulisti à te libertatem petendi debitum, sed teneberis reddere. Si votum fuit solemne, jam per spirituale matrimonium tradidisti te Religioni, & juxta omnes leges actualis traditio rei facta uni, evacuat omnem promissionem alteri factam.

27 Nona, vel scivit tuum votum præcedenter factum, vel nescivit: si primum; non teneris ad sponsalia: nam sibi imputet, quæ voluit deflorari: si secundum: teneris ad sponsalia eidem promissa; nec enim est simplex promissio, sed involvit damnum tertii, scilicet, defloratæ, præsertim, quia dabis Deo quod promisisti, non petendo.

28 P. Ego Sacerdos hac nocte semel peccavi cum fœmina.

C. Juxta circumstantias *Quis, quid, ubi &c.* explica quid peccaveris, an peccatum consummatum, an incompletum, & qualiter incompletum, quæ fuerit fęmina, si libera, si conjuncta, conjugata, sacra &c. *Ubi* peccaveris, in Ecclesia, vel alibi, & si in Ecclesia, utrum in confessionali: nam tunc, ultra sacrilegium ex parte personæ, extat violatio loci sacri, ut deputati ad Eucharistiam, & violatio Confessionalis, ut deputati ad sacramentum Pęnitentię; Quibus auxiliis, & quot fuerint cooperantes, eritque sacrilegium, si adhibueris personas Deo consecratas per votum Castitatis: Si verò frequentasti hos, explica ulterius, desideria, & delectationes morosas,

à te

à te replicatas super fœmina, muneribus, aliisque viis per dictos Cooperatores vincenda. Si hanc tuam luxuriam ordinasti ad alium finem extrinsecum, ut est infamare talem familiam. Pariter explica modum, tempus, & præcipue, si fuit inde secutum scandalum, in domo, vicinia, castello &c. quod scandalum multiplicatur juxta numerum scandalizatorum. Quia verò ex tuis responsionibus colligo peccatum fuisse ex mera fragilitate, juxta Rubricas consulo, non obligo te abstinere hoc mane à sacrificio, seu communione.

29 P. Ego, Pater, nunquam credidi Pœnitentem obligatum confiteri consuetudinem, ubi semper, ante factum, si peccaveram, confitebar Confessario nunquam ulterius interrogante: Quia verò adducis Thesim super hoc damnatam Inn. XI. & dicis hac circumstantia reticita, quæ non mutat speciem, variari judicium Confessoris, ideo aperiam sincere meum statum. A quatuor annis pecco, semel in hebdomada, cum hac fœmina, de consilio Medici testantis imminere mihi mortem, nisi naturam exonerem. Domi non retineo, sed alibi sustento ex charitate, & justitia. Erat pauperrima: nullam ex se habens artem, destituta omni auxilio; & sui copiam mihi fecit, post pactum sustentandi illam in tota vita. Pluries adii cum altero fratre, pariter Sacerdote. Nunc voveo Deo, & tibi juro me restituturum clavem domus, ante noctem, & actu traderem tibi, si haberem mecum: oportet verò me nunc celebrare: si omitterem, orietur grave scandalum in civitate.

C. Non modo circumstantias aggravantes peccata debes aperire, ubi possunt mutare Confessoris judicium, sed etiam alia, quæ non sunt peccata: Ut ait S. Th. ubi Confessor velit pro pœnitentia imponere tibi jejunia, teneris explicare, *si es infirmus*: ubi velit imponere eleemosynam *si es pauper*: ut variet judicium prævium imponendæ pœnitentiæ: Consuetudinem verò peccati, ut videat, cui pœnitentiæ medicinali sit locus, & an sit locus statim absolvendi, negandi, aut differendi. In nostro casu extat consuetudo, & occasio proxima voluntaria, quæ est peccatum continuatum: Nihil refert fœminam vivere extra domum, quando, ad tuum beneplacitum, potes convenire illam. Ego non prohibeo charitatem, multo minus justitiam: si promisisti, utique teneris sustentare; sed hoc totum fieri debet sine alio peccato: Reclude in Monasterio, & sustenta ad delicias: nihil dicam: dummodo eam nec ibi frequentes, ubi impeditus agere peccatum consummatum, erit tibi occasio proxima, desideriorum, delectationum &c. Memento scandali, quo fratri occasionem dedisti sacrilegii, & incestus: A te prius cognita, contraxit affinitatem cum tuis conjunctis usque ad secundum gradum. Imo, post fratrem, dic, quoties cum ea peccasti; nam tu ex tunc pariter commisisti incæstum, quia post peccatum fratris, evasit tibi affinis. Cæterum propone, vove, jura, quantum scis, & potes, nisi tollas occasionem proximam, incapax es absolutionis: Tu consule scandalis.

30 P. Ego semel incideram in peccatum hæresis reservatum in Bulla Cœnæ. Quia, nisi celebrarem, imminebat scandalum, accessi ad Confessorem. Hic cognoscens grave damnum spirituale, quia nullius alterius peccati Reus eram, suasit exponere aliquod vitæ præteritæ, super quo cadere posset directe absolutio, in vim cujus indirecte absolveret ab hæresi, cum onere me præsentandi, ut me statim præsentavi Superiori habenti facultatem absolvendi directe. Meum peccatum est levius hæresi, nec reservatum: scandalum ex omissione sacri, est gravius, cur ergo non possim absolvi?

C. Processit prudentissime talis Confessor: Nostrum est consulere scandalis, ne oriantur: ita tamen, quod tollendo aliorum peccata, nos non labamur in pejora. Tu vere dolens retractaveras hæresim, & retractationis signa sufficientia dederas Confessario, qui non intuetur cor, ut Deus, sed ea, quæ parent: Quia nunc occasio proxima est peccatum continuatum, mihi nullum signum sufficiens interni doloris esse potest, nisi dimissio talis occasionis: Huic ergo renuncia taliter, ut non sit amplius periculum vomitus; Præpara te ad confessionem generalem ab eo tempore, quo cæpisti peccare cum hac fœmina: quas enim à tali die confessiones frequentasti, valde sunt suspectæ de validitate;

ditate: Revoca in memoriam omne peccatum, sacrilegia in conferendis, vel recipiendis Sacramentis, violationes Decalogi &c. quo assecures conscientiam per novam anteactæ vitæ absolutionem.

31 P. Ego, dote obtenta cujusdam Confraternitatis solita dari Virginibus maritandis, amisi virginitatem cum viro in altera Deputato ad distribuendas similes dotes, qui promiserat assignare mihi similem, si cum eo peccabam, & nunc dicit se peccaturum mortaliter, si assignet: Contraxi pariter cum juvene consanguineo in quarto gradu, vel habente mecum, aliquod impedimentum dirimens cum hac conditione; *si dispenset Papa*, qui de facto dispensavit, quæro, an teneat stare sponsalibus. Contraxi cum viro, & deinde nupsi alteri: Sine denunciationibus nupsi, & cum voto Castitatis, vel Religionis.

C. Si dos est affixa solis virginibus, dic, an amiseris virginitatem ante assignationē dotis, vel post; si ante peccasti, quoties illam petisti; & vide; num adhibueris falsos testes ad probandam virginitatem: si, post consecutionem dotis, amisisti, retines injuste: dic, num adhuc nupseris, & dos venerit in manus viri: nec enim de jure potest illam retinere. Moneo tamen, quod S. Pœnit., si crimen sit occultum, & tu nunc honeste vivas, potest dispensare ut retineas. Multo minus potes retinere secundam, quam promittendo, vir peccavit gravissime, quia distribuit dotem contra intentionem instituentis, & propter dolum erga te commissum, tenetur de proprio, etiamsi tunc habuisset animum decipiendi: nam dolus nemini patrocinatur.

32 Sponsalia cum conjuncto &c. etiam sub tali conditione, sunt ipso jure nulla, ut declaravit S. Cong. quare potes resilire, quia nullam obligationem inducunt. Dic, an post sponsalia cum uno contracta, habueris aliquod motivum ex narratis in c. *Quemadmodum* de jur. resiliendi: nec enim tunc peccasses: At si nullum erat: certe peccasti: Dic, an denunciationes omissæ fuerint de licentia Ordinarii: nam is potest dispensare: Explica, si votum fuit, Castitatis, an Religionis: si primum fuit, committis sacrilegium, quoties petis, absque dispensatione: quando autem reddidisti, prima vice fuit sacrilegium, quia reddidisti te impotentem servare votum in tota sua latitudine; in cæteris casibus non peccasti, quia jam teneris reddere: si fuit secundum, ob eandem rationem peccasti prima vice, tum petendo, tum reddendo: in cæteris nullatenus peccasti, quia votum Religionis promittit Castitatem de futuro, non de præsenti; quare in vim illius tuum corpus nondum est consecratum Deo, nec fuisti sacrilega: Cætera quæ in praxi possunt contingere circa matrimonium, ejusque impedimenta, facile enodabis ex doctrina, breviter, sed clare tradita in *Instruct. Cler. c.* 40.

33 P. Ego commisi bis incæstum: Primo pluries osculatus fui duas sorores, cum quibus tandem peccavi complete, postea cognovi earum consanguineam: Ab his peccatis cessavi jam per annum, sed continuo agitatus cogitationibus impudicis, dubito valde, an consenserim deliberate, delectatione morosa, vel desiderio.

C. Ad 1. Explica, num in primo gradu fœmina fuerit tibi conjuncta: & si in hoc, num in linea ascendenti, vel transversali. Superius dixi esse diversum specie peccatum cum Ascendente; sed, quidquid sit de hoc: Peccare cum primo gradu est adeo deforme, ut saltem variet judicium Confessoris; Non ita in reliquis, esto semper sit contra Pietatem.

34 Ad 2. Affinitas oritur ex commixtione utriusque seminis: quare ubi hæc vere non commiscentur, nulla oritur affinitas in conscientia, licet præsumatur in foro externo, si nequeat probari contrarium, ut potest probari, si præcesserunt sola oscula: Hinc non commisisti incestum osculando duas sorores; tamen est circumstantia varians judicium Confessoris. Neque commisisti, complete peccans cum prima; nec enim tunc eras affinis. Peccans cum secunda fuisti incæstuosus, utpote affinis; Harum consanguineam cognoscens, explica; in quo gradu; nam affinitas ex copula illicita pertingit solum usque ad secundum.

35 Ad 3. Dubius de consensu, dic; an fecisses, si potuisses; Ubi fuit iste animus, dic quoties: nam est certum peccatum; Ubi defuit: Explica, quoties circumcirca dubites de consensu in delectationem

morosam, licet verosimilius te sit non peccasse, qui nullatenus volebas exequi; Adhuc tamen potuisti peccare, si nolebas exequi actum externum timore infamiæ &c.

CAPUT LXX.

Praxis super septimo, & octavo Decalogi præcepto.

1 P. EGo, per furta modica; abstuli materiam gravem: si teneor restituere, sum paratus consignare in tuas manus, vel obligare in testamento hæredes, ut solvant dictam summam cum fructibus; qui hoc tempore potuissent obvenire Creditori.

C. Non sufficit accusare furtum in materia gravi, sed oportet explicare specialiter quantitatem circumcirca; nam hæc circumstantia facit variare judicium Confessoris, qui aliquando potest statim judicare, seu absolvere: aliquando tenetur differre. Pariter habet variare judicium in imponenda pœnitentia, quæ nunquam prudenter designabitur proportionata, nisi sciatur gravitas peccati. Explica quot vicibus abstuleris, & quantum prima vice; in qua, si habebas animum furandi materiam gravem, peccasti statim mortaliter. Si autem defuit, adhuc explica, quantum singulis vicibus, ut possim judicare, quando perveneris ad mortale. Quæ sit materia gravis, quæ levis, disputant Doctores, ego, ut 1. p c. 36 nu 9. nolim definire; hoc unum scio communiter in Urbe materiam gravem reputari unum Testonem pro divitibus, & pauperibus (respectu aliud non habentis materia gravis erit etiam unus obolus, ob grave damnum, quod infertur carenti, unde vivat pro illa die) Explica, quando perveneris ad hanc summam, & successive semper peccasti mortaliter, esto abstuleris unum quadrans, quia semper reiterasti voluntatem retinendi aliena in materia gravi. Ex alio capite debes explicare materiam; si erat granum conservandum in hyeme, quando pluris æstimatur, vel pecunia, pro tempore, quando plus crescet valor &c nam debes resarcire damnum, demptis expensis, v. g. conservabam pro hyeme triticum in horreo: Tu aufers mense Julii, & ego dissolvo locationem horrei: Restitues pretium grani, quanti valiturum esset in illa hyeme, sed detrahes locationem horrei, quam ob furtum non solvo.

2 Non est de se illicitum Sacerdoti accipere in confessione rem restituendam, maxime, si furtum sit occultum, & alius modus restituendi præjudicet famæ, sed prudentia dictat non recipere, ob mille accidentia, quæ possunt contingere impotenti de hac materia loqui: Non ero ita difficilis, extra confessionem accipere sub sigillo naturali, cum debitis declarationibus. Est tamen de se illicitum differre restitutionem usque ad mortem; quia cadit sub præcepto negativo obligante semper, & ad semper, nec pro uno instanti potest retineri alienum.

3 P. Ego, in extrema necessitate jussi meo servo, ut auferret a Petro centum scuta, quæ obligatus a Confessore jam restitui. Alia ego abstuli coactus a Principe, cui non poteram contradicere. Hic jam obiit; quare nihil teneor restituere; cum enim deobligatur causa primaria, deobligatur secundaria: nam accessorium sequitur naturam principalis?

C. Extrema necessitas est, quando non possem vivere pro illo die: non ergo indiget centum scutis, etiam si debeas alere integram familiam. Accipere supra talem necessitatem est peccatum ex Thesibus Inn XI. Explica, num servus esset paratus inferre hoc damnum; si non erat: peccasti triplici peccato, scandali, furti, & injustitiæ, quia obligatus ex justitia legali dirigere tuum servum in bonum; si erat: tunc defuit scandalum: Explica, si pecunia tibi cessit, vel servo: in primo enim tu primus debes restituere: servus in tui defectum, juxta ordinem positum c. 22. n. 15. Quia vero ille restituit, tu eidem supple: Quæ abstulisti coactus &c. debes restituere, ubi Princeps non restituit: Coactio prodest in hoc, quod si jubens restituat, ut non teneris eidem; neque si damnificatus remittet principali: si autem hic remittat tibi secundario, non per hoc remittit primario. Ex Thesi 39. Inn. XI. ratio non suffragatur; quia restitutio facienda

da

da est ob jus quod damnificatus habet contra quemcunque influentem in furtum; si hoc jus pereat respectu unius, non statim perit respectu alterius. Ideo si non habeo jus contra Testatorem, nec habeo contra hæredem.

4 P. Sexennio possedi duas villas: post triennium inveni alteram in me derivatam a meo patre, ab hoc fuisse usurpatam a quadraginta annis circa cuidam Monasterio; alteram per triginta fuisse bona fide a meo patruo; quid faciendum est mihi constituto in articulo mortis?

C. Antequam absolvaris ab excommunicatione incursa, quia occupasti bona Ecclesiastica, debes restituere: nam præscriptio in primo casu non habet locum; Pater enim fuit in mala fide, & hæc nullo tempore præscribit; nec in secundo; nam contra Ecclesiam valet sola præscriptio quadragenaria, non tricenaria. Et 1. ut Hæres patris usurpatoris, si talem te declarasti cum beneficio legis, & Inventarii restitue fructus naturales, integros per tale tempus usurpatos: 2. mixtos, deductis tamen expensis necessariis, non voluptuariis 3. potes tibi retinere fructus industriales: 4 quoad primos, & secundos, teneris pro quanto suppetunt vires hæreditatis. Si es hæres absque tali beneficio; teneris, etiam si hæreditas non suppetat: Imputa tibi negligentiam: quoad triennium bonæ fidei, vide, an fueris factus ditior ex naturalibus, & mixtis; nam teneris restituere pro hac parte. Considera ergo v. g. vinum inde collectum, non ex pretio ejusdem sed ex pretio illius, quod tu, & tui bibissent;. Nisi villam hanc habuisses, sufficisset vinum decem juliorum, bibisti vinum sexdecim, computa vinum a te consumptum ad rationem decem, quia solum in hoc pepercisti tuę pecuniæ: Dic idem, si de vino donasti aliis, ita quod impotens donare vinum, donasses aliud xenium: si nihil donasses, nihil tibi superfuit: A quo possedisti mala fide, dic, ut supra de patre. Quia vero Patruus fuit possessor bonæ fidei, applica hujus regulas: Quia es in articulo mortis, possum te absolvere ab excommunicatione aliàs reservata Papæ, dummodo prius restituas; quod hic, & nunc facere debes vocando Notarium, per cujus instrumentum dices te, (ut consulatur tuæ, ac tuorum famæ) donare tali Monasterio tale prædium; & cave obligare Monachos ad aliquod opus pium eleemosynæ, Missarum &c. Hæc declaratio statim habeat locum, etiamsi mors non sequatur. Circa fructus decursos poteris convenire, si aliquid remittant, non circa prædium, quia ipsi nequeunt alienare bona immobilia, sine licentia S Cong.

5 P. Ego semel furem cum furto ablato suscepi, & abscondi meæ domi a satellitibus insequentibus. 2. alium laudavi de furto. 3. consensi malæ cuidam electioni, quæ fiebat a Patronis super beneficio.

C. In primo casu explica, si ex officio tenebaris impedire furtum, quia tunc peccasses contra justitiam, & tenereris restituere, si v. g. eras Judex, vel stipendiatus ad custodiam: si talis non eras, explica, num tua hæc receptio furis influxerit in furtum, quia v. g. furatus est, sciens a te suscipiendum: tunc etiam peccas contra justitiam, & obligaris restituere: si recepisti ex charitate, quatenus fur non carceraretur, sed tamen pro tuo posse curasti, ut restitueret, non peccasti exercendo actum charitatis.

6 Ad 2. Fuisti Palpo, & obligatus restituere, si tua laus efficaciter influxit in furtum: si laudasti post hoc, non violasti justitiam, nisi fur fuisset paratus restituere, & ob tuam adulationem abstinuit.

7 Ad 3. Explica, si electus erat indignus, hoc est, reprobatus per Sacros Canones, vel, si erat dignus, & consensisti in illum, omisso digniore: nam in utroque peccasti, licet in secundo facile potueris formare judicium, ubi consentiebant reliqui: Divino servitio inter homines peragendo est habilior, qui acceptior est populo regendo, cæteris paribus. Explica ulterius, an alios incitasti ad pravam electionem: Si ultimus omnium fuisti suffragatus, certe violasti justitiam distributivam, sed quoad commutativam, nihil teneris restituere, quia ex tuo suffragio nihil damni cessit dignis.

8 P. Ego semel consului peccatum mortale: 2. Emeram bona fide gemmam a fure: Ut primum scivi ablatam, reddidi eidem reposcens meam pecuniam: 3. cum quatuor sociis ingressi fuimus devastare villam, sed quia, nobis insciis, fuerat

præcedenter devastata, inde abstulimus pretium unius Julii: nunc dominus vineæ obtinuit ab Episcopo excommnnicationem contra scientes, & non revelantes qui abstulerant bona villæ: 4. me auferentem ab alia uvam, viderunt sex, & multi meo exemplo devastarunt: 5. cum sociis aliam integre devastavi die S. Michaelis.

C. Hujus peccati generalissime insinuati, explica non solum genus, ut quod sit contra justitiam, charitatem &c. sed insuper speciem, si consuluisti fornicationem furtum &c. si ex tuo consilio fuit secutum quia hoc pertinet ad complementum peccati, ut est in conscientia: si dubitas, an fuerit secutum ex tuo consilio, peccatum, maxime obligaus ad restitutionem, vide, an non modo pœnitueris coram Deo, sed an sufficienter revocaveris. Alias teneris restituere. quanquam sis dubius de influxu: nam, quia peccasti, es in mala fide; & solum est melior conditio possidenti bona fide.

9 Ad 2. Doctores disputant, an possim reddere furi, quando alias certe scio hunc sibi retenturum, nec me rehabiturum pretium: Aliqui sustinent posse fieri. motivo: quia nunquam teneor, si non [illegible] co, reddere meam conditionem deteriorem, quare possum facere me indemnem, reddendo fueri. Tu cogita, num faveat S. Th 22 q. 62. a 62. dicens in mutuo me obligari ad restitutionem, *quod non fieret si per hoc damnum incurrat* mutuatarius, qui tenetur restituere, quantum accepit; sed si ultra hoc damnificetur, potest restitutionem differre, quia non peccavit, unde videtur regula generalis, quod accipiens rem alienam sine peccato, non tenetur facere se deterioris condionis.

10. Ad 3. Dic, an tu sociis fueris causa principalis inducens, vel aliis fueris inductus; an tu, vel tui fregerint sepem: quia est peccatum distinctum contra justitiam, & obligaris domino ad damnum fractæ sepius, & damnum, quod patietur ab aliis intrantibus per talem fracturam. Peccasti mortaliter in furando, quanquam fuerit materia levis, ob animum accipiendi multum.

11 Ad 4. De excommunicatione: si eras inscius prioris devastationis, non teneris revelare: quia solum infligitur ob actum externum, consummatum, qui fit de se peccatum mortale.

12. Ad 5. Peccasti mortaliter auferens uvam in materia gravi, & teneris restituere prium: Tuo exemplo aliis fuisti scandalo, contra charitatem: & quia restitutio est propria justitiæ, ubi hanc non læsisti, es immunis a restituendo.

13 Ad 6 explica ut ad 3. Et scias te violasse diem festum, quo prohibetur labor ille servilis transportandi uvam.

14. P. Videns moribundum disponere Legatum in favorem certæ Ecclesiæ, consului, ut relinqueret alteri: Videns furem velle domum surripere ab eo accepi aureum, & tacui: Famulus magni Principis, impotens obtinere ab eo mercedem dari solitam meis Collegis, mihi occulte compensavi. A Creditore curavi habere syngrapham mei crediti per Antidatam. Hinc non potuerunt obtinere solutionem suorum multi me posteriores.

C. Ad 1. Vel consuluisti mutare voluntatem viis licitis; & nihil peccasti; vel viis injustis, detrahendo de Rectore &c. aut ex odio; quomodocunque processeris, teneris restituere; Licet odium opponatur solum charitati: executione cujus per con. silium fuisti causa efficax & læsisti justitiam, æque violabilem, sive tollatur jus tertii, sive impediatur ab acquisitione honesta juris, juxta modum, quo impedis, præsertim quia testamentum haben pro radice odium, est nullius roboris, in conscientia; quare si Testator exclusit Ecclesiam in vim tui odii, teneris ad totum.

15 Ad 2. Si ex officio obligatur clamare, tacuisti pro aureo; jam læsisti justitiam: Si obligatus tantum ex charitate, dic, an aureum fuerit pars rei surreptæ, quia tunc, ut participans, teneris restituere; si erat proprius furis, læsisti solam charitatem; quare non teneris.

16 Ad 3. Si tu convenisti de mercede solito minori, occulte compensando, incidis in Thesem Innocentii XI. Si e conta convenisti de solita, hæc occulta compensatio patitur magnas difficultates ob pericula, quibus te exponis vitæ, aliorumque damnorum ab ira Principis. Vide c. 22. num. 3.

17. Ad 4. In simili antidata exposuisti te

te periculo damnificandi priores, & vere damnificasti, quando institutus erat juridice concursus Creditorum; ideo in hoc casu teneris resarcire prioribus. Ubi nondum erat iste concursus, & fraus non intercessit, quæ nemini unquam patrocinatur, experientia docet posse a te retineri summam receptam, cujus restitutionem, neque urgent Creditores, neque Judex exigit,

18 P. Multoties proximus fuit damnificatus ex meis actionibus, ut me diligenter examinem ad integram confessionem, dic, ex qua culpa tenear restituere.

C. Per Juristas distinguitur dolus, seu fraus, culpa lata, culpa levis, & culpa levissima. Distinctionem hanc sequuntur Theologi, Angelus, Sylvester, & alii, sed in rei veritate non explicant, utrum ex quolibet capite homo teneatur in conscientia: De hac divisione nihil S. Th. quod mihi est aliquale indicium, nihil eam referre ad conscientiam. Ut id possit agnosci, do primum ex eisdem Canonistis definitionem hujusmodi specierum, & omitto dolum, seu fraudem, de qua cap. 28. num. 2. quia est contra justitiam usurpare illum: quare cum dolo agens actionem, ex qua sequitur damnum tertii, tenetur in conscientia resarcire.

19. Culpa lata dicitur, quando quis non adhibet diligentias, quas communiter faciunt etiam rudiores: Ponunt exemplum: In banco publico consignasti librum mihi; & ego abiens relinquo ibidem, quem vix ita dimittit homo sensatus, qui scit periculose dimitti. Est hic negligentia crassa in custodiendo procedens ex precipitatione, seu inconsideratione, vitiis, de quibus cap. 16. num. 3 & 4. Hæc est culpa illius adolescentis, qui voluntarie in se movet membra inservientia generationi, absque eo quod prius inquirat finem naturalem illius commotionis, quod commmuniter faciunt, seu saltem omnes tenentur facere: Culpa levis est, Si omittam facere, quas facit alius homo diligens similis professionis, v. g., apud Bancarium, qui a communi reputatur fidelis, depono pecunias, si fugiat, deportatæ pecuniæ sum culpa levis, quia credidi, quod credebant cæteri communiter, & per consequens etiam diligentes. Levissima culpa est, si omittam, quę solet fabere diligentissimos, v. gr., In dato casu, diligentissimus, ad implicandam pecuniam, quærit, supra cæteros, Bancarium, de quo fit insuper certus factorum particularium, quod habeat stabilia, quod non sit debitor in minima quantitate &c.

20 His prælibatis, Juristæ, multique cum illis Theologi explicant, quando, in quibus negotiis, & in quo casu aliquis teneatur ex prima secunda, vel tertia culpa. Distingunt contractum, qui fit in utilitatem dantis, ut depositum, & qui fit in utilitatem accipientis, ut mutuum, vel in utrisque utilitatem, ut locatio, & venditio; nam domus locatur, & res venditur cum proventu mutuo contrahentium. Distinguunt officium Tutoris, negotiorum gestoris, officium Reipub. quod homo petit, ut beneficium, vel quod suscipit a Superiore &c. In aliquibus volunt sufficere primam culpam, in aliis secundam, in aliis tertiam; Et sane in c. *Cum gratia* de comm. qui accepit aliquid commodato unice in sui utilitatem, dicitur teneri ad restitutionem ex culpa etiam levissima; Videamus, an ita sit in conscientia. Generaliter habemus. 1. quod omnis vera virtus esse potest perfecta, & imperfecta. 2. quod culpa levissima est, si prætermittam, quod in negotio facit diligentissimus; & culpa levis, si prætermittam, quod communiter faciunt homines similis negotii. Hinc arguo; Nulla in conscientia oritur obligatio restituendi ex actione virtuosa, nam bona fides excusat, nisi (sim factus ditior) quoties facio debitas diligentias: esto non faciam in re omnes possibiles, actio est virtuosa, & prudens: nam prudentia, ut aliæ virtutes, recipit magis, & minus, potestque esse maxima, major, & minor: Actio igitur erit virtuosa etiamsi non sit maxime prudens, hoc est etiamsi non faciam totum, quod facit diligentissimus. Hinc in cap *Si Culpa* de in. & damn. obligaris ad satisfaciendum, si damna evenerunt ex tuo facto, nec excusaris ex imperitia, vel negligentia, *si debuisti scire damnum inde posse contingere; & si non curasti diligentiam adhibere, quam debueras* Ab Altari semper Ecclesia repulit humani sanguinis effusores,

At illos tantum judicat tales, qui non adhibet diligentias debitas: Et in c. *Ad aures* de æt. & qual. ut Medicus possit promoveri, exigitur, quod eum *conscientia non remordeat*, non fuisse eruditum *in arte physica*, & non dedisse medicinam *juxta traditionem ipsius artis*. Culpa levis sola excluditur, cum potuerit adesse culpa levissima, seu non fecisse totum, quod facit Medicus peritissimus. Quidquid ergo sit de foro externo, quoad internum, tene regulam ex S. Th. traditam p. 1. c. 43. n. 9. vel damnum, quod actione tua intulisti, sequitur per se, vel non: si primum ex causa talis damni, & teneris resarcire: si secundum, subdistingue: vel prævidisti, vel non: si prævidisti, etiam teneris resarcire, supposito, quod non debeas permittere: si non prævidisti, non es causa. In praxi pro rudibus quæro, an, ad evitandum alienum damnum adhibuerit diligentias, quas adhibet ad evitandum proprium, esto alius fit multo diligentior.

21 P. Ego violavi legem, quæ sub pæna viginti scutorum prohibet in aliena Sylva incidere arbores, venari, piscari &c. Pactus reddere infra trimestre mutuum sub pœna dupli, non reddidi; Mulctatus a Judice non solvi mulctam.

C. Si quæris, an peccaveris, violando legem pænalem, vide 1. p. c. 38. num. 8. Si quæris, an tenearis solvere, dico te non teneri, ante sententiam; sed solum post ipsam. Explica ergo, an Sylva fuerit alterius privati, an Communitatis. Si sit privati non nemo docet tunc peccari, quando Sylva est clausa sepibus, vel muro; sed mihi non placet, quia plurimi habent prædia aperta; Ubi ergo sit privati, vide, an taliter incideris, quod Dominus possit dici rationabiliter invitus, & tunc teneris restituere damnum ante sententiam, sed non scuta viginti quæ sunt in pænam, ad quæ teneberis post sententiam: si sunt Communitatis, vel tuæ, vel alterius: si hoc secundum, teneris, ut supra: nisi prævaluerit consuetudo, quod promiscue succidant Sylvam aliorum, quod sæpe contingit: si primum obligaris ex sola lege: quare si hæc ex circumstantiis agnoscitur non ligare in conscientia, non peccasti. Idem dic de piscatione, & venatione.

22 Ad 2. Si distulisti reddere ex culpa, teneris ad pœnam: si absque culpa: non teneris: nam pœna non habet locum, nisi præcedat culpa.

23 Ad 3. Explica genus mulctæ; nam Judex aliquando mulctat ad pati, ut ad torturam, flagella, mutilationem, mortem: aliquando ad agere, ut ire in exilium talis loci, solvere pœnam pecuniariam &c. In hoc secundo post sententiam, teneris facere, quando sententia præcipit, ubi appareat id in conscientia exigi a Principe; In primo teneris tantum pati, & ad non contranitendum, & sententia sit justa, ut S. Th. 22. q. 69 ar. 4. Hinc damnatus ad flagella, mortem &c. potest fugere si damnatur, ut pereat fame, potest imo tenetur accipere cibum sibi occulte oblatum. In quo distingue Ministros Justitiæ a cæteris; Custos carceris peccabit dans cibum, relinquens fores apertas, vel alio quocunque modo adjuvans Reum ad fugiendum &c. Filius e contra tenebitur, si possit, portare occulte cibum Patri; Cæteri licite offerent; quod si adjuvent ad fragendos carceres, peccabunt, non in adjuvando Reum ad fugam, sed quia effrigunt domum publicam, quod est gravius, quam effringere privatam.

24 P. Eunti Petro Neapolim accommodavi equum, & pecuniam, quibus eum expoliavit Grassator; Ego nunc prætendo eum in conscientia obligatum restituere utrunque. Solitus ire ad nundinas, & ibi lucrari decem pro centenario, mutuavi hoc Paulo, a quo nunc repeto tale lucrum cessans. Semel vas argenteum mihi donatum, quod reposueram apud patrem, occulte abstuli, ut solverem meretrici pactam mercedem.

C. Contractus prior italice dicitur *Imprestito*, quod est genus sub se continens mutuum, & commodatum; Potes exigere pecuniam, cujus utpote mutuatæ transtulisti dominium in Petrum; ideo eidem periit; Circa equum, si fecit diligentias debitas, ut in te, seu persona propria, periit tibi; nam adhuc eras Dominus.

25 Ad 2. Si habebas aliam pecuniam, nihil lucri cessavit ex mutuo: nam poteras ire cum illa: quare si non ivisti, fuit ex alia causa: si non habebas, potest exige-

gere non illa decem, sed quantum verosimiliter fuisses lucratus detractis expensis, periculis &c.

26 Ad 3. Bona filii sunt quadruplici classe, Castrensia, quasi Castrensia, Profectitia, & Adventitia. Prima sunt, quæ filius acquirit militando: secunda, quæ acquirit ex scientiis, ut Medicina, Jurisprudentia &c. Tertia, quæ illi relinquuntur intuitu Patris: Quarta, quæ relinquuntur a tertio ex alio intuitu: In primis duobus habet filius dominium, & usumfructum: In tertiis utrumque est Patris: In quartis dominium est filii, & usufructus Patris. Explica igitur, quomodo tibi pervenit hoc vas, si ex primo duplici capite, peccasti, absque scientia Depositarii accipiens; at non peccato furti: si ex tertio, fuit furtum: si ex quarto: etiam fuit furtum, quia impedivisti Patrem, uti suo usufructu, & teneris restituere, quantum hic æstimari solet. Nota, quod bona uxoris sunt paraphernalia, & dotalia. Horum etiam usufructus est viri, non primorum.

27 P. Habeo aliqua debita, quæ olim facile poteram solvere, sed Creditores non urgebant: nunc vero, vix possum conservare meum statum, dilapidatis luxuriose multis proventibus. Habeo duo credita; Pro unius assecuratione nuper habui pignus, ut mihi fructificet, ad recompensandum damnum emergens ex dilatione: Alterum, quia non habet unde solvat, obligavi, ut quoties indigebat, veniret ad meam officinam, empturus merces pretio currenti; Et timens usuram, consului Theologum, qui considerans me venditurum pretio, ut alii, mercem æque bonam, ac alii, notavit, in bonum debitoris cedere meam officinam, quæ cæteris vicinior illi est ad milliare; Lucrum mihi proveniens in distractione mercium, est non ex mutuo, sed ex contractu venditionis.

C. Explica, quæ sint debita, & cum quibus: si cum famulis, vel aliis timentibus tuam potentiam &c. non facile excusaris a mortali, esto juridice illi non urgeant solutionem: status tuus non est aliquid indivisibile, quo ablato, illum perdas irreparabiliter: Habet latitudinem: Absque illius levissima jactura, qui hodie habes decem famulos, potes dimittere unum, & retinere novem: qui nutris octo equos, nutrire sex: qui ad mensam apponi decem fercula, deinceps apponere octo: de eorum pretio diminuere aliquid: Idem dic de vestibus, domo &c. Si non facis, & Creditores ex dilatione sentiunt grave incommodum, toties, quoties peccas mortaliter. Expendens vero tua luxuriose cum notabili damno status, peccasti, ultra luxuriam, in inferendo tibi, & familiæ tale damnum, & ob damnum illatum Creditoribus: Horum damno teneris prospicere, etiam cum detrimento tui status: nec enim potes conservare hunc de alieno: Adde, quod illi sunt Innocentes, tu Reus: & pati debet Reus, non innocens.

28 Ad 2. Pignoris fructus computandi sunt in sortem, nisi pignus sit, quale dico c.29.n.23. Quidquid Theologus dixerit, illa obligatio est usura: Homo ex natura sua est liber adire quamcumque officinam, esto distantem mille leucis: Tu ergo ultra sortem vis exigere hanc servitutem pretio æstimabilem.

29 P. Ego, nuper communicata sociis mea suspicione super inhonestate cujusdam Virginis, absque alio peccato, accessi ad Confessarium, qui noluit me absolvere, quia recusabam me retractare, cum esset merum veniale peccatum; & inde sum lapsus in judicia temeraria, per quæ cognosco læsam maxime charitatem proximi; & videns Clericum intrare domum meretricis judicavi ingressum ad malum finem. Illud postea communicavi sex personis nullius fidei, nempe, meretricibus; est probabilis opinio docens non peccari mortaliter, in communicando mala proximi similibus personis.

C. Supposito, quod communicatio talis suspicionis fuerit venalis, & esset tota materia confessionis, prudenter Confessor exigebat retractationem, ut absolveret: Si unice accusas furtum unius quadrantis, nequeo te absolvere, nisi proponas restituere: Confitenti plura venialia sufficit habere dolorem, & propositum de uno: Ita enim recipis gratiam, quæ stat cum venialibus in hoc statu: At si confiteri unicum, nec de illo habes dolorem,

& propositum, sacrilege confiteris, quia deest pars essentialis. Verum examinemus, an talis suspicio fuerit venialis. Utique talis est de sui natura ob imperfectionem actus ut est veniale furtum unius acus. At si magnum inde proveniat damnum Sutori, quia usu illius alebat familiam, est mortale: Suspicans ergo de Virgine, potes peccasse graviter, & gravius communicando suspicionem aliis, ut si tali sanctitate florebat Virgo, quod suspicio multum præjudicaret ejus famæ.

30 Ad 2. Cuicunque, esto levissimæ personæ communicentur, judicia, suspiciones, detractiones &c. si damnum famæ sit grave peccatur mortaliter; & tale in hac materia est judicium de Religioso communicatum meretricibus expositis evidenti periculo illum tentandi. Falleris, si putas judicio temerario solam lædi charitatem: Lædis & justitiam, quia proximus habet jus, ut a te judicetur bonus, nisi contrarium sufficienter constet: deo teneris reparare damnum illatum, formando intra te judicium contrarium, & si communicasti aliis, jam fuit detractio: Sed ut sciam, si vere fuerit temerarium judicium de tali Clerico, explica, num ex solo indicio ingressus, affirmaveris malum finem, tunc certe judicium fuit temerarium; At non esset si alia concurrerunt, quod Clericus esset infamatus de inhonestate, quod noctu sit ingressus, & raptim, quod notaverit non videri ab aliis &c. Explica, si eras Pater, vel Superior illius Clerici; nam tunc certe non potuisti judicare malum, sed applicare cum merito remedium, supposito, quod esset malum, sicuti Medicus suspicans de tali morbo, non judicat esse talem, sed applicat medicinam, casu, quo talis esset.

31 P. Ego semel videns tumidum uterum Virginis euntis ad Ecclesiam, dixi sociis, qui non advertebant; 2. revelavi adulterium matronæ duobus tantum viris prudentibus, de quorum secreto eram certus: 3. cum plures Medici convenirent dare medicinam Virgini cessuram in ejus, & concepti filii mortem, ut distraherem, aperui stuprum illis, & Obsterici, quo prompta esset baptizare: 4. de Religioso dixi in sua patria rumorem fuisse sparsum ab invidis de ejus inhonestate: 5. de alio in patria juridice damnato idem dixi, sed in loco, ubi delictum erat omnino incognitum: 6. quia vir magni nominis erat mihi gravissimus, dixi esse mendacem.

C. Ad primum: Non fuit grave peccatum ostendere sociis, quod publice proferebatur.

32 Ad 2. Explica, si fuit murmuratio, vel detractio: S. Th non distinxit hæc duo, quæ distinguunt Moderni volentes, murmurationem esse, quando dicitur crimen verum occultum; & detractionem, quando dicitur falsum: Ex tuis verbis conjicio fuisse murmurationem; & putas excusari opinione docente peccari leviter murmurando cum duobus, aut tribus prudentibus, ac secretis. Id mihi non placet: Malitia murmurationis est in denigrando famam alterius; & hæc gravissime patitur, etiam apud unum; gravius, quo major est persona: & per accidens est, quod ille hic, & nunc non diminuat, in suo interno existimationem denigrati.

33 Ad 3. Non peccasti, dicens solis necessariis, nam elegisti minus malum infamiæ, ut salvares majus bonum vitæ temporalis, & æternæ.

34 Ad 4 Quidquid intelligas pro rumore sparso, vel suspiciones, vel judicia, id est per accidens: explica, num fama de illius honestate fuerit læsa graviter apud illos, quos fuisti allocutus: nam tunc peccasti mortaliter, sive ab invidis, sive ab aliis fuerit sparsum: Hæc est regula dignoscendi essentiam murmurationis: An vero hic, & nunc fuerit, utique pendet ab his circumstantiis, an relatores sint personæ graves, aut levis armaturæ, an invidi &c. num sit notus ille, de quo est sermo &c.

35 Ad 5. Doctores disputant, num sit injustitia infamatum in uno loco diffamare in alio, ubi occultum est crimen: Tu dic famæ jus oriri ex actionibus virtuosis, quæ præscindunt a loco, & tempore: sicut ergo non est contra justitiam, mala publice commissa ante ducentos annos narrare posteris, qui ignorant, ita neque erit contra justitiam crimen publicum in uno loco, evulgare in alio: Erit contra charitatem, si fiat ex odio.

36 Ad 5. Gravissima injuria est dicere nem-

mendacem virum gravem: Explica, si falsum dixisti: & si verum: an occultum, vel publicum: hoc ultimum, si fiat ex odio, erit contra charitatem: si dixisti coram illo (nam est contumelia) ut deleatur, ultra retractationem, indiget restitutione honoris per tui humiliationem: Si addis calumniam fuisse a te fictam, ut elideres illius authoritatem tibi noxiam, est Thesis ab Innocentio XI. prohibita. In quocunque casu læseris justitiam, teneris restituere famam; sed cum hac differentia; si fuit falsum, teneris restituere, jurando, etiam te fuisse mentitum, si opus sit; nam fama innocentis prævalet famæ Rei, sed prius uti potes aliis remediis, & juramentum erit ultimum; si dixisti verum occultum, non potes dicere te mentitum: quare dic te locutum male, vel ex passione: te illum habere, ut virum bonum &c. Saltem lauda, quod maxime curabis, ubi præcessit tempus notabile, ac dares admirationem, refricando antiqua.

37 P. Ego pluries audivi murmurantes, ut quod talis esset iracundus, audax &c. quod alius esset spurius, vel ex genere Hebræo, quod alius fuerit homicida, proditor &c.

C. Aliqui assignant defectus particulares, v. g. naturales, quos audire dicunt non esse peccatum; Tu ex definitione ipsius murmurationis collige, quid sentias; nam si tuum audire influit in gravem famæ denigrationem, peccas, sive moralis sit defectus, sive naturalis. Ut sciam, an venialiter, pecces, vel mortaliter, an contra charitatem, vel justitiam, memento dicta de tacente furtum; & explica, num tenebaris ex justitia impedire, ut Pater respectu filii, Dominus respectu servi &c. Si extra talem casum, sperans probabiliter fructum, non repressisti, peccasti contra charitatem; sed difficulter potes sperare emendam in fervore sermonis: In his circumstantiis optimum est mutare sermonem; & erit veniale, si non mutes timore mundano. Si complacuisti, memento dicta p. 1. c. 43. n. 7. quod aliud est gaudere de cogitatione fornicationis, aliud de fornicatione cogitata. Igitur explica, si complacuisti de jocis, aut salibus detrahentis; tunc peccasti venialiter; si de fama ablata, est mortale.

38 P. Ego, coram multis, pluries contumeliavi quosdam, exprobrans illis, modo naturales defectus publicos, modo vitia occulta.

C. Detractio, & contumelia differunt, quod illa tollit famam, seu bonam existimationem ab aliis habitam, v. gr. de Petro: ista honorem, seu testificationem externam, quam tu debes Petri excellentiæ, vel per virtutem Observantiæ, si est Superior, vel per virtutem Pietatis, si est conjunctus. Hinc 1. si detrahis coram multis, tot sunt numero peccata, quot audiunt, quia bona existimatio est in intellectu Auditorum, ideo tollis tot numero existimationes; E contra, si contumelias coram multis, unicum numero peccatum committis, quia tollis testimonium excellentiæ, quod tu debes; Potes tamen multiplicare scandalum; Aggravaturque contumelia ex multiplicitate audientium; adeo quod aliquando possit variare judicium Confessoris, præsertim in imponenda satisfactione, quam læsus potest exigere coram omnibus; 2. in neutra teneris explicare varietatem exprobratorum, ad differentiam odii, aliorumque peccatorum contra justitiam, in quibus debes explicare malum desideratum, vel oblatum, si sit fortunæ, famæ, vitæ &c. Ratio est, quia in his tendis in diversa mala; In detractione vero destruis unice bonum famæ, & in contumelia bonum honorationis; objiciendo autem diversa, uterius diversis instrumentis. Ut homicida non tenetur explicare, an abstulerit vitam baculo, vel ense, ita detractor, & contumeliatus, an abstulerit famam, exprobrando furtum, adulterium &c. Igitur explica, si, & quoties contumeliasti conjunctos, si superiorem; si æqualem &c. ut sciam speciem virtutis, quam læsisti; & possim te obligare ad satisfactionem proportionatam, quia debet esse major, quo dignior est persona offensa. Nonnulli assignant genera satisfactionum imponenda calumniatori. Sed ego non me alligo determinatæ, dummodo restituas, quod abstulisti: arbitrium Confessoris est eligere, quam, consideratis circumstantiis judicat æquiorem.

CAPUT LXXI.

Praxis super Vitiis Capitalibus.

1 P. Ego fui superba, vana, & curiosa.

C. Quoad primum, Superbia, de sui natura, est peccatum mortale: quia meum in hoc foro judicium debet esse particulare, non possum te Ream mortalis damnare, nisi ulterius explices, an in tua superbia excluseris, quæ habent reddere veniale, quod est de se mortale: Dic ergo, num deliberate superbieris in materia gravi; & dicitur talis, quando inde secuta sit magna perturbatio familiæ &c. v. gr. Maritus præceperat parare prandium: Tu nolens subjici ejus præcepto, neglexisti: & rediens Maritus notabiliter excanduit, vel etiam, si patienter tulerit, tua tamen superbia fuit de se apta perturbare graviter domum, peccasti mortaliter: Fuit etiam gravis culpa: si jussa elevare festucam, renuisti sub ea ratione formali, quòd nolis esse subjecta matri &c.

2 Ad 2. De vanitate ornatus, explica, si ad finem libidinosum te ornasti: nam est mortale toties quoties. Etiam Virgo volens maritum, sine gravi culpa potest se ornare, intra modestiæ limites, ut placeat alicui; sed nota Virginem posse habere desiderium matrimonii, utpote rei licitæ, tendentis in futurum, non posse habere in præsenti delectationem actus conjugalis, quia delectatio sequitur naturam actus hic, & nunc intrinsece mali respectu Virginis; Explica ergo, num te ornans, vane steteris in solo desiderio, vel processeris ad delectationem, & quoties: Et si tu non processisti, explica, num tuo ornatu videntes fuerint in probabili periculo delectationis. Explica, num ornatus fuerit ad tegendum aliquem defectum; v. gr. cicatricem: hoc potest fieri absque culpa: num in ornatu multa consumpseris cum gravi damno familiæ; num nudaveris pectus &c. nam hoc est intrinsece malum, in Urbe prohibitum sub excommunicatione reservata: Si ornatus fuit decens tuo statui, sed inde alii, ut plurimum, acceperunt occasionem ruinæ, tunc est scandalum passivum: Dirige te, ut dixi in cap. 14. nu. 16. advertens christianæ charitatis esse, ut aliquando divertas a via, vel templo, in quo cognoscis periculum, nisi hæc diversio tibi esset valde incommoda, nullatenus tamen teneris te claudere domi, fugere conversationes omnes honestas &c.

3 Ad 3. Explica, in quo consistat tua curiositas: si quæris facta proximi contra jus, lædis justitiam, v. g. soror intravit in cubiculum, & clave clausit ostium, tu ex foramine clam intueris quid faciat: ex hoc, quod clausa voluit latere, & ad id habet jus, injuste facis. Idem dic de epistolis sigillo munitis; Nisi ergo sis Superior: lædis justitiam: si autem operatur ad fenestram, cedit juri, hoc ipso, quod eligit locum publicum; & si vides ibi operantem turpia, peccabis solum exponendo te periculo similium. Quia curiositas ex S. Thom. remote ordinatur *ad detrahendum*, vel similia verborum peccata, dic, an de facto detraxeris in materia gravi, susurraveris &c. Vide c. 27. n. 6. quid sit susurratio; & nota, quod singula erunt materia levis, quæ tamen fient gravis, si simul jungantur: v. g. in communitate Monialium publicasti aliam abfuisse a Choro, aliam in Cella comedisse, aliam otiari &c. Singula hæc sunt levissima, sed potest contingere, quod simul juncta separent amicitiam Monialium, & erit susurratio mortalis: Si reveles Sæcularibus, hi possunt perdere famam observantiæ, bonumque Monialium nomen: ergo erit detractio mortalis.

4 P. Ego sum Avarus, Gulosus, & Iracundus?

C. Hæc tria peccata ex genere suo non sunt mortalia, sed quia ex illis, utpote Capitalibus, oriri nata sunt multa mortalia, debes ulterius explicare, in quæ alia incideris. Ut tibi subveniam, dic, an constitueris finem ultimum in altero illorum; Ne autem hæreas in verbis: Dicitur constituere finem ultimum in creatura, qui paratus est transgredi Dei, & Ecclesiæ præcepta, ut obtineat talem creaturam, v. g. ita es affectus pecuniæ (idem dic de cibis, & vindicta) ut ad illam acquirendam sis paratus pejerare, furari, omittere Missam in die festo &c. Sic dispositus, continue vivis in peccato habitua-

tuali, cujus actum multiplicas; quoties cum tali animo lucraris, & tot numero sunt peccata mortalia Avaritiæ, quot sunt lucra; unde cum tali animo pejerans &c. committis peccatum Avaritiæ, ultra perjurium; (Nota hoc verum esse in amore cujuscunque creaturæ etiam aliàs honesto: quare, si v. gr. jejunes cum hac animi præparatione, transgrediendi legem Dei, ut jejunares, jam peccas mortaliter) Si autem sine tali animo, v. g. in die festo, vadis ad Missam, & occasione tibi oblata vendendi mercem, omittis Missam, ut lucreris, Avaritia est peccatum veniale: At mortale sacri omissio: Idem est, si ex contemptu pecces, & forte aliquid amplius; nam in te paratum transgredi legem Dei dominatur affectus pecuniæ sensibiliter alliciens; At peccans ex contemptu, qua talis, abstrahit ab omni creatura, & directe odio habet legem Dei: Ut cognoscam, an peccaveris contemptu, dic: Violans jejunia Ecclesiæ, comedistine ex amore delectationis resultantis a cibo, seu gula victus: Ita comedens peccasti mortaliter contra Abstinentiam tali die præceptam; & transgressio legis non fuit speciale peccatum; An potius comedisti ex abominatione præcepti, nolens eidem te subjicere: In hoc casu peccasti dupliciter; 1. contra præceptum; 2. ex contemptu, quod est peccatum gravissimum, in quod facile incidunt frequentantes peccata: *nam impius cum in profundum venerit, contemnit*: & quo potes peccare, quamvis actio de se sit indifferens, vel bona: v. g. peccas expuendo humi, animo contemnendi omnem legem.

5 Ad 2. Præter jam considerata generaliter in primo, explica, num violaveris jejunia præcepta, & qualiter: num in quantitate sola: num in solis ovis: num in carnibus; & quoad duo ultima, quoties in die; nam toties peccasti; Explica, si ob voluptatem ciborum te ingurgitasti usque ad vomitum, novus Sardanapalus; nam hoc est peccatum inhumanum, & plus, quam bestiale; quia neque Tigris ita se ingurgitat; Bibistine taliter, quod fueris perfecte inebriatus, vel te exposueris periculo proximo inebriandi; an huic periculo exposuisti alios, & quot, sciens, aut dubitans de complexionis debilitate, quamvis ad bonum finem, v. g. ut ita ebrii revelarent proditionem patriæ a se meditatam; nec enim sunt facienda mala, ut eveniant bona; Tales inquirere est finis bonus: At ad illos habendos uti inebriatione, est medium intrinsece malum: Dic, an comederis, aut biberis ob solam voluptatem; Id est contra Thesim 8. Innocentii XI. Nota ly *ob solam*: quia si vespere comedis usque ad satietatem, eo quod sequenti die itinerabis longum iter, nec poteris comedere, tunc non est *ob solam*, sed ex alio fine honesto: Non tamen erit mortale, sed veniale, quia Theses damnantur in proprio verborum sensu. Cum ergo Thesis diceret non esse peccatum, Papa definivit esse peccatum.

6 Ad 3. Ira est appetitus inordinatus vindictæ: Dic ergo, an volueris hanc per te ipsum: Hoc ex suo genere est odium formale, & in materia gravi mortale peccatum, in quo debes ulterius explicare, quod malum volueris, in vindictam, si famæ, bonorum, fortunæ &c. si tantum complacuisti, vel desiderasti &c. si verbis, vel factis procurasti hanc vindictam, qualiter, & quoties, quia jam læsisti justitiam: Si vero voluisti vindictam a Judice, dic, an volueris gravem supra quam mereretur injuria in te commissa, etiam peccasti mortaliter, & quomodocunque procuraveris, læsisti justitiam: quod si volueris vindictam justam, sed nimis ardenter, fuit veniale peccatum Iræ.

7 P. Ego fui Invidus, & Acidiosus.

C. Non omnis tristitia de bono proximi est invidia: Doluisti Petrum habuisse in Republica officium, quo abutitur ad deprimendos Subditos &c. Gentiles dicebant spectare ad virtutem Nemesis. Nos Christiani credentes temporalia non distribui pro meritis, sed ex Dei beneplacito, hoc fidei lumine, debemus æquanimiter ferre, quod hic, vel ille habeat temporalia; cumque sint separabilia hæc duo *habere officium*, *& male uti officio*; non indignabimur de primo; De secundo, quod est peccatum, dedignabimur zelo disciplinæ, non typho superbiæ, aut ait Sanctus Gregorius in Evang. Dom. 3. post Pent. Adhuc tamen si dedignaris in primo, non peccas mortaliter, nec peccato Invidiæ. 2. Potes tristari, quia tu volebas tale

le officium: In hoc distingue: si solum doluisti, quod tu non habueris, nihil peccasti, quia doluisti de tuo malo: si ulterius doluisti de illius bono, peccasti; & explica speciem: si doluisti, quia ille habuit bonum, est formale odium: si doluisti, quia inde tibi est superior, vel æqualis, (quod nolles) est Invidia, etiamsi diceres: *nihil mea interest, quod talis sit Princeps, dummodo & ego sim talis*, vel similia.

8 Ad 2. Si tædio tibi fuit Missa, Officium &c. quia hæc sunt in gloria Dei, peccasti gravissime, nec materiæ parvitas excusat, si tædio tibi fuit ob incommodum, quod sentis in officio &c. tunc tædium non est mortale, sed actus imperfectus Acidiæ; Explica, num sis simpliciter in sacris, quia peccato omissionis violasti Religionem, vel ulterius habeas beneficium, quia tunc 2. peccasti contra justitiam, etiamsi non esses in sacris, a quo non te liberas, si omittas cum animo reddendi pauperibus fructus illius diei: Explica, quoties omiseris integrum, ut innuam tibi quotam restitutionis ex Bulla Pii V. nam si primo semestri omisisti, tunc peccasti mortaliter, sed non teneris restituere: post semestre, ultra peccatum mortale omissionis, quoties integrum omisisti, reddes pauperibus; aut Ecclesiæ integros diei fructus: si omisso Matutino, & Laudibus, recitasti reliquum; vel e contra, reddes pro medietate: si unicam parvam horam omisisti, reddes sextam partem: si es habituatus in omittendo, & hodie tenearis celebrare, non te absolvam, nisi prius recites saltem Matutinum cum Laudibus: Si autem a Beneficio, ultra pensum Officii habeas alia onera, v. gr. Missarum, curæ animarum &c. Pius non definivit, quid fructuum tibi possis retinere, ubi omisso Officio, illa adimplesti: Æquitas tamen dictat posse retineri aliquid pro illis; & nonnulli docent obligari ad restitutionem quartæ partis: Ego tamen judico remitti debere arbitrio prudentis: Ideo enumera hæc onera, nam inde colligam, ad quantum proportionaliter obligeris. Ad dictam Pii taxam teneris, etiamsi, quando recitatur in Choro, ibi *te solo* recitares: etiam, quando recitas voluntarie distractus. Et si alia in hac materia suggeras, interrogando excurram per Theses 20. 21. 33. 34. & 35. Alex. VII. nec non 54. Innoc. XI.

9. P. Ego, ad evitandum incommodum, ubi solus recito in omnibus Dominicis, Palmarum excepta, dico Officium Resurrectionis: in Choro, ubi alternatim canimus, incipio versiculos, antequam alteri finiant. Semel febri laborans; Medico præcipiente, reliqui Officium, sed vere poteram dicere Horam parvam.

C. Quoad primum, non es reus in 35. Alexander VII. quia Theses damnantur, ut jacent; At semper peccasti mortaliter, cum onere restituendi: Unum Officium pro alio nequit substitui: nam singula sunt de præcepto, (iis exceptis, quæ Rubrica expresse notat *ad libitum*) & si omittis, debes satisfacere: Forte excusarem, quando ex conscientia erronea invincibiliter, unum substituisses alteri; nam Ecclesia non obligat cum magno incommodo: quare inadvertenter exantlato labore primi Officii, non obligatis subire secundum; si omnino sint diversa, nam si v. g debens satisfacere de uno Martyre, fecisti de alio, potes facile supplere solas lectiones proprias: In tuo casu, quando in Officium Paschæ mutasti Officium Dominicæ, 1. vix potuit esse inadvertentia: 2. non sentis magnum incommodum, si advertens errorem, replices de Dominica: nam consumpsisti modicissimum tempus in iis, quæ sunt propria Paschæ, nec communia Dominicæ.

10 Ad 2. Si præventio versiculorum in toto Officio pertingit ad materiam gravem, tu non satisfacis; & ulterius committis tot peccata, quot sunt canentes; Es enim causa, ne alii integrent; Si es superior, peccas contra justitiam legalem, quia tuum est tollere hos abusus: Singulares, si ad persolvendum integre, faciunt, quod possunt, non tenentur repetere initia versiculorum, quia non faciunt sensum orationis, nec totos Psalmos, quia, sine culpa, non tenentur ad tale incommodum.

11 Ad 3. Vir magnæ pietatis, & dignitatis febri laborans in 83. suæ ætatis anno, a Medico prohibitus recitare Officium, angebatur scrupulis, quod cognoscens

ſcens ſe impotentem recitare totum, adhuc ſentiebat in ſe vires recitandi Horam parvam, cui propterea credebat ſe obligatum, ex Theſi 54. Inn. XII. Ego conſultus reſpondi Papam damnare aſſerentes deobligationem minoris partis provenire ex eo, quod ſit impeditus, ponere majorem, ut verba Theſis innuunt: v.gr. proximus mediæ noctis, caret tempore recitandi totum, adhuc tenetur recitare, quod poteſt, dummodo ſint partes dividuæ: ſi vero ſint indiviſibiles, non tenetur: v.g. cæcus, aut qui amiſit Breviarium, ſcitque memoriter Pſalmos, non tenetur, omiſſis lectionibus, ad iſtos, quia Pſalmi, & Lectiones cum Laudibus faciunt unam partem individuam Matutini: At virum illum in tali morbo, Eccleſia deobligabat ab onere; ideo non incurrebat in Theſim prohibitam, eſto poſſet recitare Horam: in tali enim ſtatu erat veluti Laicus, cui nulla incumbit obligatio. Applica tibi hanc doctrinam; & ſolum nota, doceri à S Carolo, quod non omnis febris deobligat, ſed ſolum gravis. Tu tamen ſequere ſemper judicium Medici docti, & timorati.

CAPUT LXXII.

Praxis ſuper quibuſdam ſtatibus Eccleſiaſticorum.

1 P. EGo multum dubitans, an eſſem confirmatus, & an Confirmatio præexigatur ad validitatem Ordinum, vel ſaltem de præcepto, acceſſi ad omnes Ordines, etiam Subdiaconatus, in quo dubito an phyſice tetigerim vaſa ſacra, & acceſſi poſt contracta Sponſalia, inductus metu patris, qui nolebat tale conjugium: Quia ſimul cum tali dubio, num Confirmatio præexigeretur pro validitate, non potuit eſſe intentio ſuſcipiendi Ordines; utpote invalide ordinatus, omiſi recitare Officium, & celebravi matrimonium cum dicta virgine, invincibiliter credens poſſe id a me fieri.

C. Quidquid nonnulli doceant, exiſtimo ad ordines confirmationem requiri de neceſſitate præcepti: verba formaliter præceptiva non uſurpat Trid. ſeſſ. 23. c. 24. de Ref. ſed ait: *Prima Tonſura non initientur, qui Sacramentum Confirmationis non ſuſceperint*. Et negatio, quantum patet, deſtruit ſequentia, taliter, quod invalidaret, ſi validitas penderet ab Eccleſia. Tu certe peccaſti graviſſime operans cum conſcientia dubia, etiam de validitate.

2 Circa tactum materiæ, dic, an fuerit dubium prudens; nam forte fundaris in judicio temerario, vel ſuſpicione, quod Epiſcopus, aliique Miniſtri publicæ ordinationis neglexerint, in re tam gravi ſuum officium, curandi omnibus modis, ut ordinandi phyſice tangerent; & ego, meæ ordinationis recordor nihil aliud, quam vocem altam Præfecti Cæremoniarum exclamantis, ut omnes phyſice tangerent.

3 Peſſime concluſiſti non poſſe ſimul ſtare cum dubio de invaliditate, intentionem recipiendi Ordines. In S Geneſio Comædo ſtetit ſimul error de invaliditate baptiſmi imo deriſio, & valida ejuſdem ſuſceptio: Etiamſi præcedenter poſitive noluiſſes ordinari, dic, proceſſiſti ne, ut ebrius, vel amens, ad Eccleſiam, induiſti te veſtibus ſacris, appropinquaſti Epiſcopo, extendiſti manus ad tangendum &c. vel feciſti hæc omnia more humano? ſi hoc ſecundum: qua intentione? illa certe, quam exiget ipſum opus. Hæc autem fuit efficax, quia poſuit opus; ideoque retractavit priorem contrariam. Concedo potuiſſe poni a te omnia illa cum intentione contraria, & tunc non fuiſſes ordinatus juxta Theſim 28 Alexandri VIII. Sed ubi non amens illa feciſti, aut te conformabas Eccleſiæ, aut contrariam habebas: hoc ſecundum negas; quare fuiſti valide ordinatus.

4 Sponſalia prius contracta non invalidant Ordines: imo neque ordinationem faciunt illicitam, ubi Virgo te liberaſſet a promiſſione, vel aliud adfuiſſet obſtaculum, ex enumeratis in c. *Quemadmodum* de jur Id explica

5 Metus Patris potuit eſſe levis, & gravis, ſeu cadens in conſtantem virum? Explica, qualis fuerit: primus nihil officit. Si fuit alter: diſtingue, quod in ordinatione provenit jure naturali, ac divino, vel Eccleſiaſtico. Juris divini eſt impreſſio

cha-

characteris; quare hunc nullus metus etiam gravissimus impedit, quia taliter factum de sui natura est simpliciter voluntarium. Idem dic de voto simplici naturaliter obligante. Quæ autem proveniunt a jure humano, si fiant ex metu cadente in constantem virum, sunt invalida, ex eodem jure. Cum hoc metu emittens vota solemnia non obligatur Religioni, sed in conscientia debet servare vota, ut simplicia, nisi specialiter in conscientia dispensetur. Subdiaconatui Castitas annectitur jure Ecclesiastico; nam eis ordinans dicit: *Si susceperitis hunc Ordinem non licebit resilire, sed oportebit servare castitatem*: non exigit ab eo promissum; ideo in Extrav. *Antiquæ* Jo. 22. præcipiuntur Ordinarii per censuras compellere ad cohabitationem, ordinatos post matrimonium ratum; quod non esset, si vere voverent; nam valeret, ut votum simplex, quod Ecclesia permittit violari, sed non compellit: Communiter quidem dicitur votum; & tu loquere cum pluribus. At in rei veritate, si fuisses ordinatus invalide, non tenereris esse cælebs, ad differentiam profitentis Religionem. Hic, ubi valide profitetur, juxta sententiam S. Th. adeo tenetur, ut neque dispensari possit a Papa, quia talis voti solemnitas est de jure divino. At se facere alicujus Religionis, seu Reip. membrum subjacet legi humanæ, ac duarum Civitatum Princeps potest prohibere, ut Civis unius acceptetur in altera, & Papa supremus Hierarcha Religionum prohibuit fieri membrum Religionis eum, qui ex metu gravi profitetur: quare, hoc probato, declaratur liber.

6 Equidem ordinatus ex tali metu, in conscientia, non incurrit obligationes: At cum in propria causa nemo sit Judex, etiam in conscientia debes recurrere ad superiorem, qui prius declaret te ordinatum invalide. Potes enim multipliciter decipi, ac 1. judicare gravem metum, qui talis vere non est. 2 metus gravis invalidat, quousque perseverat vel in se, vel in causa. Dic ergo, an adhuc vivat tuus pater, qui fuit causa, dic violentiam illatam; Esto metu mortis te adegerit, si mortuus est, nec statim reclamasti ad legitimos Judices, ratificasti saltem tacite ordinationem; & idem est, si adhuc vivens cessit violentiæ.

7 Sed fac illam adhuc durare adeo evidenter, ut nulla possit in foro interno tergiversatione celari, eris forte deobligatus recitando privatim officio, nec committes in conscientia sacrilegium, violando castitatem; sed absolute nego potuisse te, absque gravi peccato subducere a reliquis duabus obligationibus deferendi habitum; & non nubendi. Coram Ecclesia vidente solum, quæ patent, es Clericus: quare in ejus conspectu, teneris ad leges Clericales, quousque judicialiter non facias constare contrarium Ita etiam fert stylus, nec audieris, nisi prius te separes a fœmina, & resumpseris vestes.

8 Quod addis de ignorantia invincibili, si hæc cadit super omnes particulas casus, & præsertim super tactu morali materiæ, ne fidas quibusdam Doctoribus asserentibus posse per illam ordinatum procedere in sui ordinis executione, quia Thesis 1. Inn. XI. tangit solos conferentes, non recipientes sacramenta: Utique, non incidisti in formaliter damnatum, *ut jacet*, sed ratione Theologica convincitur dubia fuisse ordinatio: Damnatur enim Thesis, quia non licet exponere sacramenta periculo nullitatis, cui tu ita recipiens exposuisti: quare si dubium subsistit, iterum ordinari debes sub conditione. Sed adi Superiores legitimos.

9 P. Ego, ante legitimam ætatem, cum falsis dimissoriis, fui ordinatus in Subdiaconum a quodam Episcopo, postquam pluries tentaveram alios per multum tempus, & recusarunt: Dictum ordinem solemniter exercui etiam pluries; At ignorans invincibiliter, quod suspensus exercens incurrit irregularitatem; Nunc vellem absolvi a suspensione incursa.

C. Si credens invincibiliter te ætatis legitimæ accessisti ad Ordines, non peccasti, per consequens nec incurristi pœnam suspensionis; ubi nota, ut evadas pœnam canonicam, minus requiri, quam ut evadas peccatum: quia dictæ pænæ, ut tales incurruntur solum propter contumaciam: Vide 1. p. c. 17. num. 11. & hic c. 66. n. 29. Dic, an cognito errore, statim abstinueris ab exercitio; si adhuc exercuisti,

sti, & peccasti, & incurristi suspensionem: si abstinuisti, cum primum comples ætatem, potes statim exercere. Ob dimisorias, ultra crimen falsarii, manes suspensus.

8 Sed & aliæ sunt causæ suspensionis, quas oportet explicare, si vis absolvi: nam 1. dic, an Episcopus fuerit tuus Ordinarius nempe, originis, domicilii, vel Beneficii. Addis ad longum tempus te vagatum in aliis Diœcesibus; explica, num horum habueris testimoniales ex Bulla Inn. XII. & quidem singulorum, si per trimestre fueris commoratus. Juxta opinionem S. Th. (quam vide in Inst. Cl. c. 20. nu. 21.) solemniter exercens in peccato mortali Ordines, etiam Minores, peccat mortaliter, est enim naturale præceptum exercendi sancta sancte. Si tu exercuisti suspensus, ulterius es irregularis, esto invincibiliter ignorares, quæ esset ignorantia juris difficile supponibilis. At supponamus; Inhabilitates ad Ordines, ut impedimenta matrimonii incurruntur, etiam ab ignorantibus. Equidem irregularitas ista oritur ex delicto; Hinc si non deliquisses, non incurrisses. At ubi confiteris delictum, sequitur irregularitas ex lege Ecclesiæ; Non solum igitur indiges absolvi a suspensione, sed etiam dispensari ab irregularitate. Dic, an sint occultæ: nam tunc ex Trid. sess. 24. cap. 6. adire poteris Episcopum.

9 P. Sacri Canones docent illud esse occultum, quod aliqua potest tergiversatione celari. Porro soli duo complices norunt falsitatem dimissoriarum. Super testimonialibus fui inquisitus, At per testes falsos probato me solum transisse per alienas diœceses, fui ex capite innocentiæ absolutus. Delictum in ordinatione commissum fuit occultum, sed exercui publice.

C. In multis materiis, occultum dividitur contra manifestum, quod nulla potest tergiversatione celari. Occulta est Clerici percussio ita celabilis; ideo non teneris vitare talem percussorem. Sed Trid. accipit occultum pro eo, quod non potest probari per duos legitimos testes. Hinc illa falsitas est occulta: nam idonei testes non sunt complices: tamen si rem deduxissent ad forum contentiosum, non posset dispensari ab Episcopo, nisi præcederet sententia absolutoria fori externi, quæ quia super testimonialibus præcessit, potes absolvi, & dispensari, esto apparueris innocens per falsos testes, dummodo non possis ulterius convinci per veros; At si sententia non fuit data ex capite innocentiæ, sed solum es dimissus ex defectu probationum, cum onere aliàs te præsentandi, nihil Episcopus poterit, sed erit recurrendum ad Papam.

10 Quia delictum est occultum, Episcopus potest in te, quamvis incurreris irregularitatem publice exercendo. E contra non posset, si delictum esset publicum, & incurrisses occulte exercendo, celebrando &c. Super quibus non dubites: nam in omnibus ita decidit Sac. Cong. Conc. licet hic non possim adducere decisiones ejusdem Authenticas.

11 P. Ego, ut possem ordinari, pactus fui cum Beneficato, dare illi centum scuta, si mihi cederet suum beneficium habens redditum viginti scutorum, cujus fructum possedi, licet nondum Sacerdos, & cum fui ad illud institutus; habui animum renunciandi meo Nepoti, & nubendi: Reiterata intentione ascendendi ad Ordines, quia Beneficium erat insufficiens, conveni cum alio, ut suppleret patrimonium, jurans, (absque animo tamen) me nunquam exacturum fructus: ille decem scuta mihi constituit super domo hypothecata Creditoribus: Alia decem super fructibus cujusdam Cambii; Quia beneficium erat tenue, nunquam, ante Subdiaconatum, recitavi Officium.

C. Pactum illud fuit mera simonia; ideo incurristi excommunicationem Papæ reservatam, & perpetuam inhabilitatem ad alia consequenda, esto simonia fuerit occultissima, nec ad habendum in eo jus, juvaris pacifica triennali possessione: Injuste percepisti fructus, & teneris reddere non renuncianti: nam hic per simoniam ipso facto amisit beneficium, & pecuniam collatam, sed Ecclesiæ, vel pauperibus.

12 An vero non Sacerdos possit percipere fructus beneficii: distingue; si institutio exigat prius esse Sacerdotem: Tu, omittendo hanc conditionem, invalide accepisti, & teneris restituere fructus: si sacer-

sacerdotium non exigebat specialis institutio, sed generalis dispositio Canonum, dic, an fueris in tali ætate, quod infra annum poteras ordinari Sacerdos, tunc licite accepisti: alias non; quia collatio beneficii fuit nulla.

13 In qua positivum habens animum renunciandi, gravissime peccat, ac in Urbe pejerat, quia hic omnes jurant, non se subjicere examini cum hoc animo. Potes equidem dimittere, sed non habere animum dimittendi, quando subis examen.

14 Fingens patrimonium peccasti, & incurristi suspensionem. Fuitque perjurium jurare absque animo faciendi, quod verba præseferebant.

15 Ex c. 35. n. 6 dolose jurans adhuc obligatur juxta intelligentiam ejus, cui juratur; At non in nostro casu, quia ex Trid. patrimonium, quoad fructus, acquiritur ordinato, & sibi imputet, qui contra legem voluit fructus Domus, super qua constituit partem patrimonii, vel erat hypothecata generaliter Creditoribus, vel specialiter cum traditione pretii locationis; In hoc casu fuit etiam fictio: nam Clerico fuit assignata portio a non domino. In primo tui erunt fructus, quos specialiter habuisti. At fuit grave peccatum, & teneris ad restitutionem, si acceptasti sciens donantem esse imparem satisfaciendi suis debitis.

16 Fuit etiam fictio in assignatione fructuum super Cambio: nam patrimonii titulus esse debet ad vitam: & potest ordinatus remittere parentibus, vel alteri fructus. At nunquam se obligare ad remittendum, nisi convenirent, quod remittet, quando alias fuerit provisus de competenti beneficio, vel alio reddito.

17 Existimo, si fuit beneficium legitime collatum, te mortaliter peccasse in omissione officii: nam, quidquid aliqui doceant, mihi non videtur tam tenue beneficium viginti scutorum, quod deobligeris; & ita sentiunt fere omnes Canonistæ, quibus in materia canonica est credendum.

18 P. Ego provisus de beneficio Parochiali, distuli me conferre ad residentiam: Ab hac etiam me absentavi aliquando, sed ex causis gravissimis: Absque ulla fidei professione commoratus in curia, semel ægrotus per trimestre, non potui celebrare: Quoties celebravi, semper obtuli missam pro diversis; etiam fructum mihi correspondentem: semel excommunicatus celebravi, accipiens eleemosynam consuetam pro missa: Semel accepta eleemosyna unius julii, non obtuli pro dante: Alias jussus celebrare ad Altare privilegiatum, in eo non celebravi; sed alibi, & suplevi suffragio defuncti per visitationem Ecclesiæ habentis Indulgentiam applicabilem Defunctis.

C. Notabiliter protrahere residentiam est de natura sua peccatum mortale. Si vero juraveras, quantocyus te conferre, fuit sacrilegium.

19 Dic igitur quantum temporis distuleris; & pro quanto te absentaveris; Si beneficium esset residentiale, sed sine cura, non potuisses abesse, *ultra tres menses*. Quia est cum cura, non potes abesse ultra duos; *nisi ex gravi causa*, cum licentia in scriptis Episcopi; Ulterius absens peccasti mortaliter toties quoties; & in qualibet vice, dic tempus: nam potuit esse tam longum, ut variet judicium Confessoris. Fructus non fecisti tuos, & teneris restituere pauperibus, aut fabricæ, super quibus non potes componere, quia Trid. prohibet omnia hæc.

20 Pariter differens professionem fidei, ultra duos menses, fructus non fecisti tuos. Facienda tamen est in manu Episcopi: quare Parochus passive se habet, non active; debet enim induci ab Episcopo; quare paratus facere, nec faciens, quia non curat Episcopus, in nihilo habet imputari.

21 Super applicatione missæ Parochialis pro populo, S. C. C. decrevit, fore applicandam quotidie, si redditus sint pingues. Si vero sint tenues, saltem diebus festis. Cum hoc stat; te potuisse semel in hebdomada, ex reverentia, seu alia causa honesta omittere; si tamen celebras, debes offerre pro populo; nec potes ab alio accipere stipendium; & si quidem ægrotasti diebus festi, quia tenebaris providere populum de missa, supplens in hoc tuas vices, debuit etiam loco tui, offerre pro populo.

22 Si autem applicasti pro diversis, ex-

explica, num obtuleris ex charitate, vel ex justitia, ob acceptum stipendium, quia in hac secunda peccasti mortaliter. Dico, *si fueras obligatus ex justitia*, & nota fructum missæ non vendi, quia esset gravissima simonia: unde nequit esse materia justitiæ, sub qua solum cadit pactum à te ultro initum applicandi fructum, offerenti sustentationem, juxta Ecclesiæ consuetudinem, concedentis hoc pactum in missa, non in aliis spiritualibus; ideo esset simonia hoc modo pacisci v. g. super sacramento baptismi &c.

23 Accipere stipendium pro applicatione fructus Sacerdoti correspondentis, est 8. Thesis Alex. VII. Ego insuper existimo non posse applicari ex charitate: nam ex 1. Cor. 10. *Qui edunt hostias, participes sunt Altaris*. Ergo jus naturæ, ac divinum stabilivit fructum sacrificii participari debere à Sacerdote; nec possum cedere alteri, quod meum fore voluit Deus, & natura.

24 Tres fructus in missa possunt considerari: primus ex opere operato, per quod applicantur satisfactiones, & merita Christi eis, pro quibus volo applicare: Alter ex opere operantis Ecclesiæ, cujus nomine offertur sacrificium, & preces missæ: tertius particularis ex opere operantis Sacerdotis. Hic nullus est, ubi Sacerdos celebrat cum mortali: Neque secundus provenit, ut Sacerdos est excommunicatus denunciatus, quia pro tali statu non agit, ut Minister Ecclesiæ; Est recisus: Primus semper correspondet, ubi vere sacrificatur; stipendium sustentationis datur pro hoc saltem principaliter: quare licet gravissime peccaveris, tamen offerens stipendium habuit, quod petebat.

25 Esto acceptisses unum obolum; si non applicasti Missam pactam, peccasti mortaliter, & teneris aliam applicare; Parva utique materia est julium; At defraudas in sacrificii fructu, qui est materia gravis.

26 Mortale pariter fuit contrahere cum volente Missam ad Altare privilegiatum, & defraudare illum; Omnis contractus debet esse mutuo voluntarius, & in modo tuæ satisfactionis nulla fuit voluntarietas compartis, à qua fueras obligatus applicare purgantibus Indulgentiam à Papa connexam fructui Missæ provenienti ex opere operato, & propterea efficacius operatur, quam Indulgentia proveniens ex opere operantis.

27 P. Ego per triennium scandalose vivens cum fœmina, exercui officium Parochiale?

C. Ultra ea, quæ teneris explicare circa speciem, numerum, circumstantias, actus internos, & externos Luxuriæ, adde, an fœmina fuerit tuæ Parochiæ, quia peccasti contra exigentiam tui specialis offici obligantis ex justitia legali dirigere subditos in viam salutis, non perditionis. Quam ampla sit Parochia, ut mihi constet numerus circumcirca scandalizatorum.

28 Ut autem, integre, quantum fieri potest, confitearis; explica specialiter: 1. quoties Sacramentum Pœnitentiæ, Eucharistiam, & Extremam Unctionem. Non peto de matrimonio, cui non est mortale adsistere vel excommunicatum. Quoties celebraveris (in qualibet Missa commisisti duplex sacrilegium) quoties benedixisti juxta Rubricas Ritualis; Quoties prædicasti, vel docuisti Doctrinam Christianam in Ecclesia, ex officio. in omnibus enim his, juxta S. Th. peccasti mortaliter.

29 P. Quid importat Concilium explicans Parochi munus illis verbis: *Oves suas agnoscere, pro his sacrificium offerre, pascere prædicatione verbi divini, administratione Sacramentorum, & exemplo bonorum omnium operum, pauperum, aliarumque miserabilium personarum curam paternam gerere?*

C. Tripliciter homo potest cognosci: 1. per scientiam publicam, quæ supponit jurisdictionem in foro externo, & acquiritur per testes coram Notario examinatos. Hæc nullatenus competit Parocho: 2. per confessionem sacramentalem in foro interno. Pro hac Parochus principaliter deputatur; & est obligatus per eam subvenire Ovibus, eo præsertim tempore, quo ipsæ debent accipere Sacramentum Pœnitentiæ, ut in Pascha, & mortis articulo, peccaretque Parochus non se ostendens paratum ita subvenire dictis tem-

temporibus, & aliis, quibus solent fideles confiteri; nam quilibet accipiens in Repub. officium pro multitudine, debet illud exercere tum maxime, cum multitudo convenit, ad evadendas graves Reipub. perturbationes, quæ sequerentur gravissimæ, si Parochus in hoc deficeret: nam fideles averterentur à frequentia Sacramentorum. Nullatenus tamen obligantur subditi se cognoscendos præsentare Parocho in hoc foro, sed sufficit, si se præsentent habenti jurisdictionem delegatam ab Episcopis. 3. Cognosci potest subditus, velut æconomice, in sua externa conversatione Christiana. Inter secundam, & hanc cognitionem est differentia, quod illa credit Pœnitenti pro se, & contra se: Ista non credit, sed, ad modum Patris familias examinat indicia: quare Parochus in confessione credit filiæ neganti stuprum, contra dictum Matris: Extra confessionem verò credet Matri, quæ dat indicia stupri contra filiam, & adhibebit remedia, quasi fuerit Rea.

30 Super hac externa conversatione perquires principaliter, quæ principaliora sunt in vita Christiana, quod Infans baptizetur quam primum, sub debitis materia, & forma, juxta Ritum S. R. E. quod baptismi formam sciat Obstetrix, quod puer ad usum rationis veniens discat Doctrinam Christianam, quod sciant festa, & jejunia, quæ propterea prænunciabit Populo in festo præcedenti; sciant modum recipiendi Sacramenta Pœnitentiæ, & Eucharistiæ, sicut etiam necessaria Infirmis pro Extrema Unctione. Perquiret, num inter conjungendos matrimonialiter adsit impedimentum dirimens, vel impediens. An in Parochia sint scandala, num conjuges vivant in pace, num sint inimicitiæ &c. Omnia cognoscet, & aliquorum notitiam firmabit in scriptis, ut baptismi, & matrimonii &c. juxta Rituale.

31 Superius est explicata necessitas prædicationis, Sacramentorum administrationis, & boni exempli, restat de cura pauperum &c. Hæc debet esse paterna, qualis, nempe, est Patris erga filios, pro quibus thesaurizat, non è contra; Filius Patrem sustentat *ad horam*, seu in necessitate, sed Pater providet filio ad vitam. Parochiani ergo sustentabunt Parochum in necessitate constitutum: Parochus verò in spiritualibus, & in temporalibus, providebit Parochianis ad semper, & de spiritualibus, ut dic tum est supra; Quoad temporalia verò quousque sunt pauperes, aut miserabiles: Hi enim, quoad hæc, sunt sub sua cura speciali: quare juxta conditiones Parochiæ; si non competunt sibi facultates, monebit ditiores, à quibus colliget, unde possit subvenire pauperibus: Infirmi, & præcipue moribundi, sunt etiam miserabiles, quibus propterea providebis de Sacramentis tunc necessariis, visitabis &c.

32 P. Me omnium votis ab Episcopo approbatum ad Parochiam, alius per appellationem injustissimam vexabat: Quia debebam subire multas expensas, ut redimerer à vexatione, conveni solvere Adversario medietatem expensarum à me faciendarum, & alia donare Ecclesiæ. Alias Mediatori, tanquam ex gratitudine, post collationem, dedi centum aureos: Episcopus cum intentione, sed nolli manifestata, mihi contulit beneficium, & ego vicissim dedi munera, cum eadem occulta intentione. Existens ultra Montes jussi meo Procuratori in Curia Principis, ut promitteret grande xenium pro obtinenda gratia temporali, & simile xenium jussi, ut in Curia Romana daretur pro obtinenda justitia in materia pariter temporali.

C. In primo casu peccasti peccato simoniæ: incurristi excommunicationem: Parochia fuit nulliter collata, fructusque usurpas, ut fur. Equidem S. Th. docet, posse pecunia redimi vexationem injustam; sed ubi læditur justitia commutativa. Supponamus; quod Superior sit læsurus distributivam, nisi conferat tibi: nondum tamen habes jus ad Parochiam, quousque tibi non sit collata finaliter: nam appellatio suspendit omne jus. Si autem hæc sit frivola, & id evidenter tibi constet, nihil acquiris; nam interposita judicialiter, suspendit omne jus, quousque judicialiter res definiatur. Hoc medio tempore licite stas in possessione, juxta Concilium, & casu, quo per appellationem decidas, debetur tibi congrua portio fru-

fructuum ab Episcopo taxanda: sed taliter pacisci cum Adversario, etiam in Ecclesiæ utilitatem, est mera simonia intrinsece mala. Et nota, quod sunt diversa hæc duo: *Simonia est intrinsece mala*, & *Dare temporalia pro beneficio est intrinsece malum*. Illud est verum, hoc falsum: quare Papa non subjectus legi Ecclesiasticæ, si exigeret pro beneficio non peccaret, quia respectu illius, non est simonia: Subjecti autem, si accipiunt, sunt simoniaci, nec ad vitandam mortem possunt accipere, quia hoc ipso, quod Ecclesia posuit accipere sub vitio irreligiositatis, est intrinsece malum, sicuti sunt diversa; *comedere carnes in die Veneris*; & *comedere carnes, ut hæc comestio est protestativa fidei*: hoc enim ipso, quod respicitur sub tali nota, est intrinsece mala.

33 Ad 2. Explica, quis fuerit Mediator: si erat Examinator, fuisti simoniacus, nam isti, nec ante, nec post, possunt recipere: Id constat ex Concilio: Etiam ex Thesi 45. Innocen. XI est simonia, si dedisti aliis ea gratuita compensatione: In omni enim permutatione rei ad rem, servari debet æqualitas, & proporio: Arithmetica, si est materia commutativæ: Geometrica verò, si sit aliarum virtutum: Spiritualia verò, utpote infinite distantia, utroque modo sunt improportionabilia: Tamen in praxi adhuc distingue: vel dedisti Mediatoribus obligatis concurrere, & fuisti simoniacus: vel non obligatis, & subdistingue: vel antea promiseras, vel non: si primum: fuisti simoniacus, quia promissio manifestata parti inducit justitiam, quæ nequit hic habere locum: si secundum, & dedisti solum liberaliter, hoc licet, nullo habito respectu ad proportionem, quia liberalis est correspondere Benefactori, non proportionaliter, sed in quo potest.

34 Ad 3. Ex c. *Mandato* de sim. ambo peccastis mortaliter ob animum pravum; sed neuter incurrit excommunicationem; Et provisio in te facta est valida: Potes retinere beneficium, & fructus: nam istis pœnis subjacet solum pactum simoniacum, & non intentio.

35 Ad 4. Temporalia, utpote proportionabilia possunt permutari, & vendi: quare de se non est mortale pacisci pro gratiis temporalibus. Bulla Alex. VII. prohibet hæc pacta, pro obtinendis temporalibus à Sede Apostolica, ejusque Ministris. Ideo, nisi aliud obstet, nihil peccasti, paciscens pro aula Principis Laici, vel Ecclesiastici, aut Cardinalis, etiam Legati, quamvis pro his promitteres in Urbe. Si tamen pro temporalibus habendis à Curia Romana paciscaris in Indiis, excommunicationem incurris, & gratia est nulla; Erga explica distinctius casus, & 1. ex Calepino, xenium significat donum illud, quod Hospitibus mitti solet: Diversatus, v. g. fuisti apud me, & rediens domum, mihi mittis aureum vas centum librarum, juxta dignitatem tui status, hoc est xenium: si è contra ingrediens donum, pactus fuisti mecum de quota menstrua multo minore, hoc non est exenium, sed venditio operarum, seu locatio &c., quanquam mittas dictam quotam post mensem, & annum. Ad hanc justitia obligat debito rigoroso: ad illud gratitudo, vel liberalitas ex convenientia, & primum permittit Bulla Alex. non alterum: si ergo præcessit p ctum, esto utaris nomine xenii, peccasti: 2 explica, quoad Curiam Romanam, quia forte peccasti mortaliter, & incurristi excommunicationem, & gratia fuit nulla: 3. explica, num jusseris promittendum, vel dandum ante consecutionem justitiæ, vel post: si post, nihil officit, etiamsi antea jusseris tuo Ministro; nec enim prohiberis præcipere actum liberalitatis &c. Ulterius vel justitia erat in damnum tertii, vel non: si primum: ut, quod insisteret tuum hostem damnari ad triremes, etiamsi fuerit sola pollicitatio, incidisti in Bullam: si non fuit in damnum, requiritur promissio, nec sufficit pollicitatio: Differentiam inter hæc duo, vide in Inst. Cl. cap. 4. num. 78.

CAPUT LXXIII.

Praxis super quibusdam statibus Sæcularium.

1 P. Ego, scrupulis angor ob officium Judicis diu exercitum, & 1. ac-

cepi pecuniam, ut darem sententiam justam: 2. ut darem injustam: 3. judicavi, juxta minus probabilem, in favorem Rei: 4. processi ad inquisitionem criminis ex depositione duorum testium; sed hoc fuit initio muneris, quando adhuc eram imperitus. 5. Reum constitutum interrogavi super aliis delictis.

C. Ad 1 Peccasti, vendendo, quod tutum non est, scilicet, justitiam, quæ erat partis. Dic quoties, in qua, & quanta materia, si famæ, bonorum &c. nam teneris ad damna in his illata Et si officium hoc esset tibi occasio proxima, non possem absolvere nisi prius dimitteres. Præcipue debes distribuere pauperibus pecuniam acceptam, quia nec potes retinere, nec restituere dati.

2 Ad 2. Peccasti gravissime, sed aliqui docent pretium posse à te retineri, quia non obligaris dare injustam; ideo vendis, quod est in tua manu: sed ego dico erogandam pauperibus, quia teneris non dare injustam.

3 Ad 3. Ex 2. Innoc. XI Judex nequit judicare juxta minus probabilem. Sed tu adverte in hac materia judicii, esse consideranda fundamenta non solum intrinseca, sed etiam extrinseca legum &c. Si hęc omnia simul considerata faciunt majorem probabilitatem, teneris judicare juxta hanc, licet, spectatis rationibus intrinsecis, contrarium esset probabilis: Agitur, v. gr. num Petrus occciderit, & indicia talis facti concludebant probabilius Petrum occidisse. Hoc est judicium facti, super quo non babes judicare. Deo relinquo hoc. Tuum est judicium personæ, si es Judex: nam alias multo minus debes. In hoc, ut recte judices, considera non solum indicia temporis, loci &c. sed insuper, quod *nemo præsumitur malus, nisi constet* certitudini tali, quæ in moralibus habeatur, saltem per duos testes omni exceptione majores; ubi hæc desuit, erat è contra certum à te non posse damnari Petrum, licet, indicia ex intrinsecis probabilius concluderent delictum.

4 Ad 4 Inquisitio potest esse quadruplex: prima generalis, qua in universali de omnibus quæritur, an deliquerint: Hanc faciunt Visitatores Ecclesiastici, dum visitant generaliter inquirentes, utrum aliquod delictum vigeat in subditis Hanc innuit Christus præcipiens: *Si te non audierit, dic Ecclesiæ:* Subditus in hoc casu obligatur denunciare, si hoc medio sperat emendam fratris, & hanc emendam debet solum intendere, ad quam promovendam potest dare pęnitentias salutares, conservando Rei famam &c Secunda est inquisitio specialis, qua, de persona determinata, Inquiritur delictum determinatum: Ultimæ duæ dicuntur mixtæ: differuntque: nam una de persona determinata inquirit delictum in genere, v g., si Petrus occidit: altera è contra delictum determinatum inquirit de persona in genere: v g, quis tali nocte occiderit: Dic ergo, quæ fuerit tua inquisitio, & si prima: num processeris ad pœnam, quia peccasti graviter: si secunda; dic, num ante inquisitionem habueris semiplenam probationem, quæ oritur vel ex publica fama, vel ex depositione unius testis omni exceptione majoris: Alias illegitime inquiris, & Reus non tenetur tibi respondere. Idem dic in duabus aliis. Nec sufficit incipere juridice, opus est progredi.

5 Dic ergo, an Reo expresseris delictum, de quo inquiris, an nomina testium contra se deponentium: Hos semper debes declarare, nisi crimen sit læsæ majestatis divinæ, (qualis est hæresis) vel humanę: si concessisti defensiones &c.

6 Quod addis te processisse ex depositione duplicis testis, non sufficit, nisi præcesserit infamia, *nec* enim ex cap. *Inquisitionis* de acc. *potes reputare infamatum, propter paucorum dicta eum, cujus læsa opinio non existit apud bonos, & graves*. Imperitia, quam præ te fers non excusat, imo aggravat peccatum, quia est ignorantia juris, non facti, & Juris, quod scire tenebaris.

7 Ad 5. Si delictum, de quo ulterius inquisivisti, erat aliqualiter connexum, utique poteras inquirere: Alias secus: Ideo potes inquirere complices, in casu, quod tale delictum debebat committi a pluribus, ut si furatus est arcam, quæ ab uno tantum nequibat deferri &c. vel de homicidio mariti secuto, ubi Reus est Adulterii.

8 C. Possum ne aliquando procedere ad.

re ad inquisitionem ex depositione unici testes.

C. Judex Ecclesiasticus non potest, quia debet sequi Canones præcipientes, ut supra, & solus Papa potest dispensare. Judex sæcularis potest in crimine læsæ Majestatis, & ubi Servus machinatur in Dominum. In reliquis hic in Urbe video, ad testimonium Cursoris deponentis se præsentasse citationem, procedi contra Reum in contumaciam. Quæ sunt stabilita lege humana, possunt revocari per consuetudinem contrariam Ubi tamen peccasti, teneris etiam restituere damna illata.

9 P. Alias 1. damnavi, quem certo sciebam esse innocentem, sed secundum allegata, & probata apparebat Reus. 2. semel excommunicatus judicavi. 3. damnavi Clericum Assassinum in vim c. *Pro humani* de hom. in 6. prius ab Ecclesia extractum. 4. dubius, an Reus esset Clericus, vel Laicus, illum judicavi. 5. Damnavi Reum mulctæ pecuniariæ, quam mihi applicavi: Per menses distuli proferre sententiam.

C. Ad 1. Aliqui docent damnari posse ad pœnam pecuniariam, non ad corporalem, sed ratio S. Th. concludit generaliter. Dic ergo, si eras Judex supremus, an subordinatus: Princeps enim potest facere gratiam, & in tali casu debet: subordinatus autem debet prius ponere omnia media possibilia pro salvando innocente, idest, subtilius examinare testes, ut fecit Daniel. Imo, & deposito Judicis officio, assumere coram alio Judice personam testis ad favorem innocentis; Unde in praxi est casus metaphysicus, quod debeas damnare: sed S. Th. illum proposuit, ut judices agnoscerent modum procedendi judiciarium.

10 Ad 2. Nihil obest excommunicatio minor, uti neque major, si erat toleratus: At vitandus privatur pro tali statu, omni jurisdictione etiam temporali, usurpando, peccasti graviter: nam jurisdictio est bonum ita magnum, ut pro illa conservanda Princeps licite possit bellare, mortisque periculo exponere omnes Vassallos.

11 Ad 3. & 4. Sit regula generalis, quod ubi duæ potestates, inferior, & superior disputant de sua jurisdictione, judicium finale habens decidere, cujus vere sit, competit Superiori. Utique in c. *Pro humani* Clericus Assassinus, in generali traditur brachio sæculari. Sed ultra præmissam hanc universalem, ut Laicus licite judicet, per scientiam publicam, debet præmittere hanc particularem: *Iste Clericus est Assassinus:* quod esto sit notorium notorietate facti, ut judicares, debebat tibi constare per scientiam publicam quæ est via juridica perveniendi ad judicium, hoc est, per depositiones factas coram Notario legitimo, & per declarationem a suo Judice, criminis commissi; idem dic, ubi Gregor. XIV. Reos esto Laicos concedit extrahi posse a loro sacro: nam potestas Superior, hoc est, Episcopus, ut concedat Reum, debet scire, an ille commiserit crimen indignum immunitate, debetque scire per scientiam publicam; quare non sufficit videre processum Judicis Laici: nam hic facit scientiam publicam in foro Laicali, non Ecclesiastico. Episcopus ergo debet prius judicare, quod immunitas in d casu non suffragetur.

12 Ad 5. Si eras Judex Ecclesiasticus, debebas applicare mulctam locis piis, vel pauperibus. Et si prætendis esse pauper, explica ex quo capite, ut hic, & nunc judicem, an licite potueris tibi applicare: Ulterius, an fuerit cum scandalo, quod tenebaris avertere, cum valde scandalizentur videntes Episcopum, esto pauperem, sibi applicare has mulctas. Si eras Judex Laicus, distingue: vel habebas dominium, saltem utile, ut sunt Comites, Duces &c. In hoc casu potuisti, & bona sic acquisita vocantur Allodialia, fiuntque propria; unde in dominio utili, finita linea investitorum, transeunt in heredem: si autem jurisdictio erat delegata tuæ personæ, male applicasti, tenerisque restituere deleganti, nisi expresse, vel tacite fuerint tibi concessæ, Nota, me scire, quod ubi præsertim imminet periculum capitis diviti, nec instat damnum tertio, Judices, aliique Ministri, clam accipientes pecuniam, suffocant causam: v. gr. damnandus ad mortem offert mille scuta, quibus illecti Ministri fingunt torquere pro confessione

Reum, sed vere non torquent: imo per totum tempus tormenti, placide invicem fabulantur. Hinc Reus purgat indicium omne contra se, & scio in aliquo casu fuisse absolutum ex capite innocentiæ: Rogati vero Ministri, qua id conscientia facerent, dixerunt in hujusmodi personis, quarum damnatio posset excitare tumultus, posse lui in ære, quod non luunt in corpore. Hoc forte permitti posset, ubi servaretur ordo juridicus, & de consensu saltem tacito Principis assumerent pecuniam quæ tanquam mulcta solvenda post sententiam, spectet ad Principem sæcularem: sed contingunt mille fraudes testium falsorum, actuum diminutorum &c. nec unquam Princeps justitiæ amantissimus vult illam vendi: quare hi consulant sibi.

13 Ad 6. Dic, an viis legitimis distuleris; hoc licet: si vero distuleris unice ob tuum commodum, vel quia noluisti studere, ut dares lucrum majus Advocato, ut haberes majura munera a partibus ut, vel tui domestici, peccas mortaliter, & teneris ad reficiendas expensas utrique parte per te graviter læsæ: pauperibusque restituere accepta.

14 P. Advocatus pluries suscepi defensionem casuarum, quas judicabam minus probabiles; & pro medietate circumcirca fui victor; pro medietate succubui: 2. suscepi aliam a me creditam initio injustam, sed postea vici: aliam e contra credidi a principio justam, sed postea fuit injusta. 3. usus sum astutiis. 4. aliquoties patrocinatus fui ambas partes adversas. 5 fui negligens in patrocinando. 6. Com multi soleant solvere stipendium annuatim, aliquando fluunt anni, absque ullo labore, nihilominus recipio stipendium. 7. Alii solunt annuatim, & ubi vincunt lites, exigo quatuor pro centenario litis patrocinatæ. 8. semel excommunicatus adhuc voluit patrocinari 9. Idem post suscepto ordines, etiam in causa criminali. 10. Factus Judex causæ, quam primo defenderam, quia sciebam esse justissimam, judicavi statim in favorem Clientis, ne pateretur dipendia expensarum: 11 vellem scire, quando tenear advocare pro pauperibus.

C. Ad 1. Thesis Ionnc. XI. solum damnat Judicem, qui sententiat juxta minus probabilem: & merito; nam obligatus ponderare partis utriusque rationes, debet inclinare in verisimiliores: Advocatus considerat solum rationes Clientis: quas tamen si cognoscit inanes, facit injuriam Clienti, ad solum in lite expendenti, ut habet lucrum ex victoria, non dispendia expensarum ex jactura, cui certo succumbet, si sint rationes minus probabiles, & ut tales cognoscantur ab Advocato: nam Judex sententiabit in favorem probabiliorum. Etiam infert damnum Adversario, qui habent contradictorem, tenetur ad majorem, expensas. Primum potest vicari, admonendo Clientem, qui potest credere juri suo; sed nunquam Adversarius voluntariæ subibit damnum Quidquid igitur sit, an vera sit speculative universalis hæc: *Advocatus potest patrocinari causæ minus probabili*, ob damnum inde sequens, existimo in praxi non posse fieri, quando tamen talis est, omnibus persatis: Hodie potest esse talis tibi, quæ cras non erit; post studium majus. Potest esse tibi, non Judici, & tu proponis, ut judicet juxta suum sensum: v. gr. exigere lucrum in mutuo est manifeste peccatum; & hoc dictat jus, Theologusque quæsitus in universali debet ita respondere; si vero addas, lucrum fuisse pactum ratione damni emergentis: Ex hoc facto novum oritur jus contrarium: Si ergo admonuisti Clientem de Infallibilitate universal s & ipse promisit in particulari adducere probationes legitimas instrumentorum, testium &c. ut probet damnum emergens, licite incipis litem, & licite prosequeris, quousque non constet tibi de vanitate damni, etiam hæc tibi appareat, quia talis poterit non apparere Judici, ut ostendit tinim additum, quod aliquando viceris causam, aliquando amiseris: nam est idem, ac si dicas Judicem aliquando existimasse probabiliores rationes, quas tu credebas minus probabiles; imo post sententiam, debuisti credere probabiliores: debes enim stare sententiæ, foretque judicium temerarium, si affirmares fuisse judicatum juxta minus probabilem, contra conscien-

tiam:

tiam. Nequit ergo Advocatus suscipere causam minus probabilem, sed potest suscipere, quam ipse hic, & nunc privatim judicat minus probabilem, sed sperat suo labore, ac studio posse Judici, discussis utriusque Patris fundamentis, apparere probabiliorem. Spes autem hæc semper extat, quoties non utitur fraudibus, mendaciis, instrumentis, aut testibus falsis &c.

15 Ad 2 Dic, an justitia apparuerit, ante sententiam, & an statim cessisti; Aliter peccasse; ubi certo constitit: v.g. repetebas creditum Clientis a Cajo, & per syngrapham apparuit solutio: si prosequeris, peccas; & teneris ad damna. Idem a contrario dic, quando a principio credebas injustam, singula metiendo, ut ad 1.

16 Ad 3. Explica sigillatim astutias, ut videam, si pervenerint ad mendacia, dolos, fraudes &c. Hæc enim, ut intrinsece mala debuerunt abesse: At si processisti astute, occultando Patri tuas ratione &c. hoc licet; Imo, casu quo dimitteres causam, adhuc teneris occultare tui Clientis secre.a.

17 Ad 4 Patrocinium ambobus Adversariis potuisti præstare in diversis causis. In eadem id Jura municipalia non permittunt, nec tolerant partes ipsæ, quia timent, ne non alteri Advocatus propria secrera revelet, quod illicite fit, ex n. 16.

18 Ad 5. Explica, si tua negligentia intulit grave damnum, ut si noluisti legere instrumenta super facto, si non ponderare testium dicta, si non citare suo tempore, aut comparere coram Judice; unde Cliens fuit damnatus in contumaciam potius quam ex defectu rationum sibi assistentium. In hoc casu peccasti graviter; & teneris ad expensas multiplicatas. Vide cap. 70. a num. 17. de culpa lata &c. & applica hic: Ubi talis negligentia non habuit locum, erit venialis in foro conscientiæ.

19 Ad 6. 7. Dic, an acceperis *moderate*, ut ait S. Th. *considerata conditione personarum, negotiorum laboris, & consuetudine patriæ*: nam ex Aug. *Extorta per immoderatam improbitatem repeti solent. data per tolerabilem consuetudinem non solent*. Nota terminos illos, *extorta*, *& data*.

20 Ad 8. Si eras vitandus, peccavit Judex te admittens: prohibetur enim face: e id in c. *Decernimus* de sent. exc. Actusque sunt nulli: Contra te nullus extat Canon: Si eras toleratus, injuste repelleris à Judice: nec enim adhuc privaris communione fidelium.

21 Ad 9 Clericus nullus potest agitare causas sanguinis; & si agitet quocunque modo, vel advocando, vel judicando &c. sequaturque mors; aut mutilatio, ex suo influxu, fit irregularis. In casu civili, nullus Clericus in sacris, vel Beneficiatus, in foro Laicali potest advocare nisi pro se, sui conjunctis (hoc nomine multi volunt intelligi etiam amicos) sua Ecclesia, & miserabilibus personis, aut pro una, vel altera causa. Hinc explica, si tuum patrocinium fuit juridicum, hoc est, ut acta exigebant. Potes privatim suggerere motiva Clientulo, informare Judicem &c sed peccas, faciendo hæc in forma juridica. Si fuit causa sanguinis, etiam potes in universali dicere, tali delicto annecti pœnam mortis, quia universalitas nihil ponit in esse; nam operatio humana dependet non ab una, sed a publici præmissa, quarum altera sit universalis, altera particularis; ideo non peccat Confessor obligans pœnitentem ad faciendam justitiam, & denegans absolutionem Iudici, nisi faciat. Nec fit irregularis, ubi sequatur mors, ad quam inferendam Judex fuit motus ob denegatam absolutionem, quia Confessor præmisit: *Omittenti justitiam debeo negare absolutionem*: cui universali subdidit: *Tu omisisti justitiam, ergo tibi debeo negare absolutionem*: Pœnitens vero eandem universalem assumpsit: substituitque: *Ne hic, & nunc mihi denegetur absolutio, inferenda est mors*, & de facto intulit: Sed si Confessor, diceret: *Nolo te in hoc casu absolvere, nisi occidas*: jam influeret in particularem, & per consequens morte illata, in irregularitatem. Si causa sit criminalis, & non sanguinis, potest Clericus agere in foro Ecclesiastico, ut de facto agunt, non in Laico.

22 Ad 10. Sæpe, in Urbe præsertim, Advocati fiunt Judices. Explica igitur, quomodo sciebas causam Clientis esse justam: si ex scientia solum privata, quod stu-

studens illi, agnoveras fundamenta inconcussa, peccasti graviter: nam scientia judicialis debet procedere ex scientia publica hausta ex testibus &c. in processu per Notarium examinatis &c. cognitis, comparatisque invicem partis utriusque fundamentis, quod tu non fecisti: Nec juvat vitatio expensarum, quia usus fuisti medio malo ad finem bonum; & debes vitare solas expensas injustas.

23 Ad 11. S Th. obligationem Advocati ad patrocinandum pauperi, deducit ex principio universali dictante nobis facere eleemosynas. Ideo, quæ subdo, applica etiam Medico, & universaliter omni Christiano, ut sciat, quando sub mortali obligatur ad eleemosynam. Igitur evitabis mortale, si 1. subvenias pauperibus, qui occurrunt, nec obligaris, quærere per Urbem pauperes: 2. si occurras necessitati præsenti, nec obligaris providere in futurum: 3. si ante omnia provideas conjunctis, quomodocunque conjungantur sanguine, amicitia &c. taliter, quod magis conjunctos præponas: Forte conjunctior tibi erit amicus tecum diversans, vel tibi adsistens in negotiis præsertim spiritualibus, quam consanguineus in quarto gradu &c. 4 ut sub mortali obligeris subvenire pauperi, debet tibi apparere, quod non sit in promptu alius, qui subveniat: si enim appareat illum posse subvenire per se, aut subveniri per alium magis conjunctum, aut ditiorem, non teneris sub mortali; sed si adhuc subvenias facis actum superogationis.

24 P. Ego Reus: 1. non juridice interrogatus de homicidio occultissimo, respondi, me non occidisse, mentaliter subintelligendo *ad dicendum in hoc casu, ubi nulla erant contra me indicia*; 2. addidi, me neque potuisse occidere Petrum, accipiendo æquivoce Petrum pro ejus imagine chartacea; 3. quia imminebat mihi pœna mortis, dixi Accusatorem fuisse mentitum; 4 alias inquisitus de crimine capitali, imputavi mihi tale crimen, quo effugerem tormenta graviora morte ipsa: 5. nunquam subivi pœnas contra delinquentes a jure statutas.

Ad 1. Ex Thesi 26. Innoc. XI. fuisti mendax in juramento: quare perjurus. Idem existimo ad 2. ex ratione Theologica, quam fundo in Thesi 27. definiente scandalosam illam universalem, quod possimus uti amphibologiis ob exercitium cujuscunque actus virtuosi: nam ita differo: In tali casu uti amphibologiis est peccatum; & Amphibologia idem est, ac verbum dubium ad varios sensus: quare includit æquivocationem; nec aliud est peccatum: Alias assigna, cui virtuti opponatur: Porro mendacium est intrinsece malum. Ergo in primo casu, quia illegitime interrogatus, poteras tacere verum, sed non dicere falsum: in secundo, si Judex legitime interrogabat, ego credo te dupliciter peccasse tacendo verum, per omissionem, & mentiendo per commissionem.

25 Ad 3. Fuit calumnia in Accusatorem intrinsece mala, ideo non potuisti ita respondere ad evitandam mortem. Eodem modo est mendacium intrinsece malum apponere sibi falsum crimen: quare patet ad 4.

26 Ad 5. Vel a Judice fueras damnatus ad dictas pœnas, vel non: si hoc: subdistingue: nam si fuit censura Ecclesiastica, & Canon dicebat ipso facto incurrendam, peccasti toties, quoties, & exercendo actum Ordinis ex Officio, incurristi irregularitatem, quæ non est pœna, sed inhabilitas, licet aliquoties oriatur ex culpa: si Canon, vel præceptum illud non expressit, es immunis a peccato, quousque non prodeat sententia: si primum explica, num pœna fuerit privativa, hoc est privans te aliquibus bonis, ut patria, officio, voce activa &c. & peccasti, non solvens hanc pœnam: si positiva: iterum subdistingue: vel fuit ex illis, quæ si exerceantur, possunt esse actus virtutis, ut jejunare, confiteri &c. Peccasti has omittens: vel ex illis, quæ non possunt exerceri virtuose; sed tantum tolerari patienter, ut mori fame &c. Omittens hæc, & non peccasti.

CAPUT LXXIV.

Praxis super aliis quibusdam statibus Laicorum:

1 P. EGo, Pater, fui laureatus in Medicina, ob pecuniam, sed vix in ea instructus, neglexi studere ulterius, ex cujus studii defectu, duo infirmi ad meas manus obierunt; sæpius etiam neglexi curam infirmorum. Semel applicui medicinam, dubitans, an profutura esset. Semel applicui medicinam, ex qua contigit immunditia, & aliam, ex qua contigit abortus. Omitto apud nobiles revelare gravitatem morbi. In cura fœminarum patior plurimas commotiones libidinosas: Facillime indulgeo infirmis, ut relaxent jejunia: Nunc autem, ut caveam a tantis periculis, opto Clericari.

Ad 1. Cooperatus fuisti peccato acceptionis personarum, quod Laureantes commiserunt, toties, quoties institisti pro laurea. Peccatum hoc consistit in eo, quod persona respiciatur ex alia causa, quam ea, propter quam illi est confidendum munus, & laurea hæc conferri debet ob talem scientiam, non ob pecuniam, favores &c. Ulterius, si saltem virtualiter intendebas exercere, exposuisti te periculo tot peccatorum, quot circumcirca potuisses curare infirmos, habita ratione loci, temporis &c.

2 Ad 2. Negligens studium peccasti mortaliter, quoties omisisti discere omnino necessaria tuo muneri; Dic tempus negligentiæ, quia est peccatum continuatum contra præceptum negativum obligans semper, & ad semper.

3 Ad 3. Imputatur tibi mors illorum duorum, quia dabas quidem operam rei licitæ, qualis est cura infirmi, sed non adhibuisti diligentias tibi ex officio sub mortali debitas. Ulterius explica, quot alios circumcirca curasti, nam te toties exposuisti periculo illos occidendi; esto per accidens vixerint.

4 Ad 4. Explica, si Infirmus erat omnino desperatus; nam tunc nemini faciens injuriam, licite potuisti experiri pharmacum, quod poterat sanare. Dixi omnino desperatum: Peccasti enim; si mortalis quidem fuit infirmitas, at diu protrahibilis, & tuum pharmacum, de se habebat statim interimere, vel statim sanare. Dic, num solum dubitares, an profutura esset, vel ulterius, an etiam nocitura. Primum fuit peccatum omissionis, ubi alia tibi erat, quam verosimilius credebas profuturam: alterum est commissionis, quia dedisti, quod verosimiliter poterat nocere.

5 Ad 5. Medicina illa vel erat necessaria curationi, vel non: si hoc secundum: peccasti mortaliter peccato contra naturam, si, ut in pluribus, habebat hunc effectum, esto non intenderis: qui enim vult libere antecedens, indirecte vult consequens: si primum: subdistingue: si enim intendis, es causa, & peccas: si non intendis, neque indirecte dicitur volita, ob necessitatem: Adhuc generaliter distingue: vel fundate dubitabas, quod infirmus esset deliberate consensurus libidini, & tunc peccasti exponens proximum periculo peccandi.

6 Ad 6. Ultra præcedenter notata, supposito, quod non esset alia via salvandi matrem, dic, ex hujus morte, num sperabas: infantem posse vivum educi; & tunc peccasti, esto solum intenderis salvare matrem. Hoc enim ipso, quod poteras providere, ut infans per baptismum viveret spiritualiter, indirecte voluisti hujus mortem æternam, nec excusat necessitas salvandi temporalem matris, quia ex duobus malis imminentibus eligendum est minus: At si desperabas fætum educi vivum, tunc imminente simul morte æterna fætus, ac temporali utriusque, potuisti permittere duas mortes, ne sequerentur tres. Vide c. 69. n. 15.

7 Ad 7. Dic, quid, & qualiter negligas, & ulterius, an ex hac negligentia revelandi gravitatem, aliqui decesserint sine Sacramentis: nam Medici ex Innoc. III. tenentur admonere infirmum, & si post tertium diem; non habebant fidem factæ confessionis, dimittere illum: Hoc statutum aliqui scripserunt consuetudine abrogatum, ideo renovavit B. Pius V., & Innoc. XI. jussit talem consuetudinem

dinem, vocari, *perniciosum abusum redundantem in grave corporis, & animæ præjudicium.* Medici jurant *se hortaturos ad hoc Sacramentum, & non redituros, si post tertiam diem non fuerint confessi.* (Cujus præcepti, & juramenti finis est sanatio animæ; quare ubi hæc desperatur, nulla est obligatio; & ita hic in Urbe Medici prosequuntur curam Hebræorum, & Hæreticorum) Dic ergo, si in his deliquisti; nam est sacrilegium perjurii. At si procurata per te, vel per domesticos, confessione hac; postea ingravescente morbo, reliquis Sacramentis perceptis, consuluisti sperare, ac petere a Deo salutem corporalem, si prosit spirituali, melius facis, quam ii, qui turbant infirmos, imprudenter asserendo morbum esse gravissimum, ab eo non posse resiliri &c. quando nihil hujusmodi monita prodessent.

8 Ad 8. Optimum est hujusmodi morborum Medicos, & Chirurgos esse uxoratos. Interim dic, si es in periculo, vel occasione proxima deliberate consentiendi: nam tunc nequis absolvi, quando velis continuare artem Medicinæ, quanquam talis esses, ut sine hujus exercitio non posses vivere: semper enim est voluntaria: differt a te filius familias, quia hic fugiens a domo paterna, violat jus, quo supra se habet pater, & revelans crimen occultum Servæ, violat jus naturæ infamando: Tu nullum jus violas, si relinquis officium, nisi casu, quo es in extrema necessitate, ut pro uno die non posses vivere: si autem pateris absque consensu: potes prosequi commendans te Deo. Vide 1. p. c. 32. n. 8. Quoad jejunia, recole cap. 38. n. 16.

9. Ad 9. Ex c. *Ad aures* de æt. & qualit. accipe, quod singillatim consideres, & applices tibi: *Cum sis eruditus in arte physica, cum diligentia, juxta traditionem artis dedisti pluribus medicinam, licet pluries successerit in contrarium, & incurrerunt periculum mortis. Quia vero desideras promoveri, si super hoc conscientia te remordet, de nostro consilio non ascendas ad Ordines majores.*

10 P. Ego, Miles 1. ad fui bello, de cujus justitia dubitabam: 2. in propugnatione arcis mihi commissa, fugi a loco, ubi erat periculum mortis, & transivi ad alium securiorem. 3. receptis a Duce pro statione hyemali quatuor syngraphis, distribui binas inter socios; quarta fui usus, ut hospitarer, & non contentus de iis, quæ hospitii dominus exhibebat, alia clam abstuli, alia per violentiam. Per quartam verò exegi a domino pecuniam: 4. Dux factus exigebam mercedem quinquaginta militum, cum solos nutrirem quadraginta. 5. ut magis ditarer, providi alimenta deterioris conditionis. 6. munera cohortis distribui meis famulis. 7. tandem fugiens deserui militiam.

C. Ad 1. Aliqui docent subditum in dubio posse militare pro suo Principe, adduntque talem dici posse omnem, qui mercede conducitur ab bellum, esto non sit Vassallus. Negant id respectu militis voluntarii; sed obstat regula generalis, quod operans cum conscientia dubia exponit se periculo peccandi; & ideo peccat. Dic ergo, vel tuum dubium de justitia belli erat voluntarium, vel involuntarium: Hoc secundum nihil refert, sicuti neque refert, quod homo patiatur cogitationes libidinosas: si primum: vel fuit dubium prudens, vel imprudens: Ut id scias explicare, dubium dicitur prudens, quando intellectus, pensatis omnibus motivis in particulari, tam intrinsecis, quam extrinsecis, manet anceps, impeditus ex vi motivorum declinare in unam potius, quam in aliam partem. Inter extrinseca, maxime considera illud: *Nemo præsumitur malus, nisi constet;* adeo ut contra venire sit temeritas peccaminosa, quod præcipue locum habet in factis Principum alias piissimorum, qui movent bella de consilio Juristarum, & Theologorum, S. Th. 2. 2. q 67. ar. 2. ad 3. ait: *In his, quæ pertinent ad publicam potestatem, debet informare* homo *conscientiam suam secundum ea, quæ sciri possunt in publico judicio.* Quia ergo bellum indicitur ex publica potestate, debes te remittere judicio publico Principis. (qui tamen, ut securius procedat, nunquam aperiet suam inclinationem Consiliariis, sive sint Juristæ, sive Theologi: nam utrique possunt adulari) Ad id obligatur Vassallus prohibitus discutere judicia sui Domini: Miles voluntarius non obligatur ad

id

id ex debito rigoroso, sed solius honestatis. 2. Prudentia debet considerare aliud principium universale, quod Princeps potest movere bellum ad subveniendum Principi amico: nam nemo habet majorem charitatem, quam ut ponat animam suam pro amicis. 3. tranquillitas unius corporis particularis ordinatur ad tranquillitatem universalis tranquillitas familiæ ad tranquillitatem Reipub. Igitur sæpe Pinceps videt pacem unius Regni obesse paci totius Orbis. An id sit verum, vel falsum, judicare non est privati: Dic ergo, an his omnibus pensatis, militaveris cum hostibus fidei Christianæ. In horum, ut talium, exercitu peccas, si militas. Imo Bulla Cænæ prohibet deferre his instrumenta quælibet, quibus oppugnare possint Catholicos, ut tales, aut solum revelare secreta, quæ communicata possent afferre perniciem Religioni, Dic, an ex tali bello huic periculum immineat: Hoc enim, esto non intentum, si prævideatur, vel prævideri debeat, facit te Reum, quia Princeps non moveret bellum, nisi haberet milites. Id habet locum maxime, quando Ecclesiæ Caput declarat tale periculum imminere. Dic, an tali dubio perseverante militaveris, quando erat prudens; (imprudentia faceret te Reum talis dubii, non militiæ) nam etiam tunc peccasti. Dic quoties, & quanto tempore: nam particeps fuisti, utpote Cooperator, omnium criminum, & damnorum in tali bello commissorum.

11 Ad 2. Peccasti relinquendo locum commissum, esto periculum mortis esset evidens; Adscribens te militiæ contraxisti cum Rep. defendere bonum commune; ideo teneris ad hoc, cum periculo tuæ vitæ privatæ, quia bonum commune præponderat; nec potes relinquere loca tibi commissa, nisi de ordine Superioris, cujus est judicare quid intersit bono communi & privato, habetque suas leges militia, quæ servari debent.

12 Ad 3 Syngraphæ hospitii dantur singulis proportionatæ. Illas quatuor certe recepisti per fraudem, quia singulæ dantur pro singulis; ideo teneris restituere, iis dominis, a quibus illi duo exegerunt, ut tibi debitum. uno verbo, quæ actu inservierunt tibi in tuo hospitio, licet accepesti: cetæra injuste usurpasti; sicuti etiam, quæ tibi a domino hospitii, supra consuetum abstulisti clam, (hoc est furtum) & per violentiam (hæc est rapina)

13. Ad Italia dicuntur, *Piazza morta*, mercedes datæ Ducibus pro militibus non descriptis: Has aliquando Princeps expresse concedit; ideo tunc non peccas exigendo: sed solum conceduntur pro tempore pacis, non belli Dic ergo, an exegeris vigente bello; nam fuit manifesta fraus, & teneris restituere, & resarcire damnum Reip. illatum ex defectu militum. In tempore autem paucis, dic, an exegeris ultra concessum Principe expresse, vel per consuetudinem toleratam, quæ talis dicitur, quando Princeps scit exigi, nec prohibet, cum facile possit. Extra istas conditiones, etiam est fraus.

14 Ad 5. In eo, in quo alimenta erant deteriora, fraudasti de substantia Principis, cui propterea teneris restituere, calculando pretium, quo deterius vendi solet: Fraudasti etiam de mente, quæ tota est subvenire militibus, ut sint sani, & vegeti ad operationes militares. Fuisti etiam causa multiplicis damni militibus, qui deterius nutriti, defecerunt in sanitate, egueruntque frequentius medicamentis. In quo peccant plures Ministeri communitatum. Hi, ut Superiori in expensis appareant providi, curant minoris emere alimenta, sed deteriora, & in fine anni, utique pepercerunt ducentis, aut tercentis scutis; At Superior videat pro illa quidem parte diminutos fuisse sumptus, non tamen in toto asse; imo creverunt ob innumera pharmaca, quibus ad recuperandam sanitatem toto anno uti debuerunt subditi; ideo immensum est, quod expendunt in pharmacis Religiones austeræ, si, ut parcant sumptui, victum vulgarem accipiunt deterioris conditionis.

16. Ad 6. Est universaliter certum officia Reipub. ita provideri debere, ut persona detur officiis, non officia personæ. Alias est acceptio personarum: Dic ergo, an famuli vere apti essent officis distributis: In tali casu non damno, quod prius consulas tuis, & tibi conjunctioribus,

quo-

quocunque titulo conjungantur, sanguinis, amicitiæ, famulitii &c. Secutus faciendo peccas. Distingue pariter tempus belli, & pacis. In isto habent facere stationes &c., quæ non indigent multa capacitate; sed tempore belli requiritur verus miles.

16. Ad 7. A nonnullis Principibus assumuntur milites ad tempus determinatum, v. g. ad octennium: Ab aliis quousque possint utiliter inservire, quod alii saltem ex consuetudine, statuunt ad annos quadraginta, alii ad quinquaginta &c. Ut ergo sciam, si peccaveris, dic morem tuæ Provinciæ, si fugeris ante tempus consuetum. Licite fugit, qui hoc finito, timet retineri violenter, si petat licentiam; si vero ante tempus fugiat, graviter peccat. Descriptio ista militum habet rationem contractus inter Principem, & descriptum. Uti ergo in aliis contractibus deiictum est ex parte non adimplentis conditiones appositas, ita in hoc Princeps promittit solvere mercedem pactam, seu consuetam. Ubi renuit, primus est Princeps in violando contractum, nec peccas tunc, si fugis, quia *frangenti fidem, fides frangatur eidem*, Miles promisit pro tuitione status exponere vitam. Si tu, absque ullo defectu ex parte Principis, fugis, gravissime peccas, pro tua parte præjudicans bono communi, & insuper particulari, surripiens vestes, utensilia &c., quæ ad tui servitium providit.

17 Nec dicas, mercedem esse parvam, respectu exponentis vitam periculo; nam ita convenisti, & debes stare pactis: 2. Princeps sustentat totam vitam: Tempore pacis te assumpsit, non indigens tui pro tunc, solvensque mercedem, ut ad illud tempus, quo indigebit, post lustra, vel forte nunquam in tota tua vita, possit exigere tuum servitium. Ergo merces menstrua est parva pro tempore, quo actu pugnas. At competens merces tot annorum in pace, ut in casu necessitatis illum defendas.

18 P. Multi, 1. p. c. 17. n. 9. excusantur ab incursu excommunicationis minoris, ubi tractent cum excomunicatis vitandis, ut præcipue significasti per illam vocem, *Humile*, vellem scire in praxi, qui particulares veniant in tali nomine, ut possim admonere meos Parochianos, a quibus debeant abstinere?

C. In c. *Quoniam*: 11. qu 3. declarantur etiam particulariter alii comprehensi in aliis terminis prædicti versus: At de illis habes sufficienter in præcedentibus. Ratione humilitatis, seu subjectionis, potest civiliter agere cum excommunicatis vitandis: 1. *Uxor*: 2. *Filii* (forte ob eandem rationem, si filius sit talis, poterit cum eo agere Pater, & Mater) 3. *Servi*, & *Ancillæ*, *seu mancipia* (unde sub hoc titulo non veniunt famuli mercenarii) 4. *Rustici servientes*, ut Coloni, & forte domestici mercenarii: 5. Additur: *Et omnes alii, qui non adeo Curiales sunt, ut eorum consilio perpetrentur*: Ne dicamus omnem populum posse cum excommunicato agere, crediderim ly *omnes alios* referri debere ad servientes, & communicare posse Rusticos servientes, & omnes alios servientes, sine quorum consilio; & auxilio Domini commiserunt scelera excommunicatione punita, præsertim contumaciam permanendi in illa.

19 P. Sæpe in mea patria, Episcopus publicat monitoria, ut sciens detentores alieni, sub pœna excommunicationis, debeat illum revelare infra statutum tempus, & angor scrupulis, timens me illam sæpius incurrisse?

C. Do prius formulam Monitorii, quod fertur hic in Urbe: *Pro parte, & ad instantiam* N. *principalis fuit nobis expositum, quod nonnulli iniquitatis filii utriusque sexus, quos præfatus ignorat indebite detinent, & occupant: Alii vero sciunt detinentes, & indebite occupantes nonnulla bona*. Hic in particulari specificantur bona, quæ Instans probabiliter præsumit detineri, *ad ipsum legitime spectantia, valoris ad minus scutorum quinquaginta. Qui præmissa habentes, ea Instanti restituere, in animarum suarum periculum: Scientes, veritatem revelare non curant in Instantis maximum detrimentum, & instanter petitum fuit, ut super his de opportuno remedio provideatur. Quapropter*

pter discretioni vestræ, quibus libet vestrum, scilicet. Ecclesiarum Superioribus ... *committimus quatenus, receptis his... qui, pro parte Instantis fuerit requisitus, in vestris Ecclesiis ... moneatis, & requiratis .... omnes, & singulos ... eisque sub excommunicationis pœna præcipiatis, quatenus si quis, clam, latenter, occulte, injuste, & indebite habuerit ... vel sciat habentes ... & sibi indebite appropriantes aliqua de bonis ... cujuscunque valoris ad dictum spectantia. Ipsæ personæ dicta bona, aut ex eis aliquam notitiam habentes, significent, & revelent Instanti, vel Parocho, ... aut alteri personæ, per quam Instanti fiat integra restitutio, & revelatio. Et hoc infra novem dierum terminum a die publicationis hujusmodi monitionis. Alioquin, elapso termino singulas personas contumaces, dicta bona habentes, & non restituentes, scientes vero, & non revelantes excommunicetis, & excommunicationis sententiam incurrisse declaretis. Decernentes, quod dictus Instans nullo unquam tempore, ex revelationibus hujusmodi si illas fieri contingat, valeat agere, nisi pro interesse civili, & civiliter.*

20 Hæc est substantia Monitorii: 1. igitur excommunicatio est ferenda post terminum assignatum: quare si post illum nemo excommunicet, non incurritur; 2. quia est ad instantiam partis, non feret illam parochus, vel Superior, nisi pars instet: 3. duo genera personarum subjiciuntur Monitorio, injuste detinentes, & scientes injuste detineri. Hinc

21 Non venit 1. possessor bonæ fidei, quousque ista durat: 2. qui compensavit sibi occulte, dummodo servaverit conditiones positas cap. 22. num. 3. Alienas, quia peccat contra justitiam, injuste detinet. Talesque injuste detinentes &c. ultra peccatum furti, aut rapinæ, peccant peccato inobedientiæ, seu contumaciæ contra præceptum; ideo excommunicantur.

22 Circa scientes dico sequentia: 1 finis Monitorii est procedere judicialiter ad emendam delinquentis, non ad punitionem delicti, quia vult procedere civiliter, non criminaliter, quare debet esse taliter sciens, ut possit prodesse in tali foro; & quia omnes leges clamant. *Dictum de dicto non facit fidem* in judiciis; ideo, qui audivit a tertio, per hoc præcise non tenetur revelare; 2. tenetur sciens, esto non possit probare, quia probare pertinet ad Accusantem, non ad Denunciantem: 3. tenetur ille, quem leges repellunt ab accusando, ut infamis &c: nam ad correctionem fratris, omnes debent concurrere. 4. etiam complex criminis, ob eandem rationem: 5. qui novit sub sigillo naturali: nam hoc non obligat, ubi foveatur crimen, quamvis privatum. Porro detinens injuste aliena, continuat peccatum: quare non est fovendus. Nec horum quispiam tenetur prius admonere privatim detentores: nam privata correctio habet locum, si probabiliter speretur emenda, quæ non speratur, ad vocem particularis, quando Ecclesiæ sub excommunicatione præcipientis vocem non audit Detentor: 6. non tenentur revelare consanguinei, & affines usque ad tertium gradum. Ita ex l. 4. ff. de test. Et licet leges civiles non obligent in foro Ecclesiastico; non tamen Ecclesia dedignatur iis uti, quando nihil sibi detrahunt. Porro Doctores extendunt usque ad quartum gradum, quia neminem Ecclesia obligat cum suo magno incommodo, sed neque charitas corrigere, aut providere fratri cum suo gravi damno. Si autem conjuncti obligarentur, timeri prudenter possent rixæ, & inimicitiæ familiarum. Et ita corrigendo malo minori, & privato, assumeretur malum publicum, & majus familiarum: 7. ex eadem lege, ob eandem rationem, non tenetur Patronus revelare Clientem, & e contra: 8. crediderim deobligari omnes illos, qui, ut num. 18 ratione subjectionis possunt communicare cum excommunicatis: ut quos Ecclesia deobligat a simili: Deobligat, v.g. servientem a præcepto non communicandi cum excommunicatis, ob grave damnum, quod jure sibi timeri potest subjectus, etiam mercenarius, si se absentat a servitio &c. Hos etiam deobligabit a præcepto obligante sub pœna majoris excommunicationis. Conjunctorum, subjectorum &c. status generaliter eximie

are-

a revelatione, quia in natura corrupta per se illi annexum est periculum gravis damni, quod si non sequatur, contingit per accidens: Cæteri status non habent; unde non potest poni regula generalis. Ubi vero, hic, & nunc sequatur, habes, quod revelatio hæc respicit emendam ex charitate nunquam obligante cum proprii gravis damni periculo: nam *amicabilia ad alios veniunt ex amicabilibus ad se*, ut ait Philosophus, & ante Philosophum Deus: *Diliges proximum tuum, sicut te ipsum*: idest: Dilectio tui sit exemplum dilectionis, qua diligis proximum, ut explicat S. Th., cui post Deum, & B. Virginem, debeo, si quid bene scripsi in hoc opere, ad gloriam Dei, & Virginis, ipsius Angelici Doctoris, & ad proximorum utilitatem, quæ omnia meorum operum sunt finis.

FINIS.

INDEX

INDEX
RERUM MEMORABILIUM
PRIMÆ PARTIS.

Primus numerus paginam, ſecundus numerum indicat.

A

Con-

Eucha-

F

L

Laus

M

Mo-

SS Pa-

Inn.

Deus.

X

FINIS.

Libri qui præter alios proſtant venales apud Jo: Baptiſtam Recurti Bibliopolam Venetum ſub ſigno Religionis.

IOannis Stephani Menochii Doctoris Theologi, e Societate Jeſu, Commentarii Totius Sacræ Scripturæ ex optimis quibuſque Auctoribus Collecti. Editio noviſſima, diligenter poſt ultimam Pariſienſem recognita, Duobus Tomis Comprehenſa, quorum alteri acceſſit ſupplementum à Doctiſſimo ejuſdem Societatis Theologo concinnatum, quo continetur quidquid ad plenam Sacræ Scripturæ intelligentiam facile parandam deſiderabatur, uti pagina Præfationem proxime antecedens indicabit. fol. t. 2. L. 36

Anacleti Reiffenſtuel Jus Canon. Univerſum clara methodo juxta titulos quinque Librorum Decretalium, in quæſtiones diſtributum, ſolidiſque reſponſionibus, & objectionum ſolutionibus dilucidatum fol tom. 5. L. 45.

Ejuſdem Theologia Moralis Brevi ſimul que clara methodo Comprehenſa, atque juxta Sacros Canones, & noviſſima Decreta Summorum Pontificum diverſas Propoſitiones Damnatas, ac Probatiſſimos Auctores ſuccinctè reſolvens omnes materias Morales. L. 6.

R. P. Franciſci Henno Ordinis FF. Minorum Recollectorum Provinciæ D. Andreæ Lectoris Jubilati Theologia Dogmatica Moralis, & Scholaſtica in duos Tomos diviſa. Opus Principiis Thomiſticis, & Scotiſticis quantum licuit accomodatum, complectenſque Caſus omnes obvios ex firmis Scripturæ, Conciliorum, Canonum, & SS. Patrum ſententiis reſolutos fol. L. 22.

D. Aurelii Auguſtini Hippon. Epiſcopi Confeſſionum Libri XIII. cum notis & Argumentis ſingulis Libris Henrici Wangnereck Societatis Jeſu in 12. L. 4.

Card. Bonæ Tractatus Aſceticus de Sacrificio Miſſæ, cui acceſſit ejuſdem Teſtamentum, quo ſe continuò præparavit ad mortem. L. 1. 4.

Ejuſdem Manuductio ad Cœlum, ac principia, & documenta vitæ Chriſtianæ. L. 1. 10

Lucerna Myſtica pro directoribus animarum quę Omnia prorſus difficilia & obſcura quę in dirigendis Spiritibus evenire ſolent mira dexteritate clarificat, quaque Cuncta ad Scientiam Myſticam neceſſaria, rerumq; ſupernaturalium quidditates, ubicationes, cauſæ, ac effectus breviter & compendioſè clareſcunt. Acceſſit ad calcem Manuductio practica brevis in Gratiam Directorum juxta ejuſdem Operis Doctrinam. Auctore Joſepho Lopex Exquerra presbytero Cantabro Æſopolenſi. 4 L. 3. 10.

D. Salviani Maſſilienſis Epiſcopi Opera: cum ampliori ejuſdem vita, & adnotationibus locorum difficilium, & ſingulorum librorum, necnon epiſtolarum argumentis, quibus additum fuit D. Vincentii Lirinenſis Commonitorium. L. 3.

S. Fulgenti Afri Ruſpenſis Epiſcopi Eccleſiaſticorum Veterum Doctorum, Patrumve nulli non conferendi: Opera ſubtiliora & Ingenioſiora, quæ extant: addita nuper ejuſdem S. Viri Vita breviori methodo elaborata, cum indice rerum obſervatione digniorum. L. 3.

Repertorium Morale utriuſque Fori in quo mille variæ Interrogationes breveſque reſponſiones ad caſus conſcientiæ pertinentes continentur, ob commodiorem uſum in duas partes diſtributæ, Epiſcopis, Parochis, Regularibus, cæteriſque Eccleſiaſticis perſonis valde utile, ac neceſſarium. Auctore Rev. P. Octavio Maria à S. Joſeph Tuſculano, Auguſtiniano excalceato S. Theologiæ Profeſſore in 12. tom. 2. L. 3.

Deciſiones duæ noviſſimæ altera de Cambio, altera vero de Concubinariis. Auctore Jo. Clericato Præpoſito Patavio Juris utriuſque Doctore, olim

in

in curia Episcopali Advocato, ac Promotore Fiscali; deinde Auditore, ac demum Vicario Generali. Quibus adduntur monita quædam pro Confessariis, &c. in 4. L. 1. 4.

Trecenta, & Decem Dubia communi Confessariorum, & Ecclesiasticorum utilitati facili methodo explanata à R. P. Octavio Maria à S. Joseph Tusculano Theologo Augustiniano Excalceato. Pro supplemento aliarum mille Interrogationum, & Repertorii Moralis utriusque fori ab eodem Auctore jam in lucem editorum. L. 1.

Collegii Salmanticensis cursus Theologicus Moralis-speculativus in duas partes divisus, complectens Tractatum XXII. de Sacramentis in genere, & Tractatum XXIII. de Eucharistia in fol. tom. 2. L. 15.

Ejusdem Tomus XII. de Pœnitentia Virtute, & Sacramento secunda pars complectens à Quæstione XC. Tertiæ Partis Divi Thomæ usque in finem fol. L. 12.

Epitome Canonum omnium qui in Conciliis Generalibus, ac Provincialibus in Decreto Gratiani, in Decretalibus, in Epistolis, & Constitutionibus Romanorum Pontificum, usque ad Alexandri VII. annum quartum continentur. Auctore Laurentio Brancato de Laurea S. R. E. Tit. Basilicæ SS Apostolorum Presbytero Cardinali Bibliothecario in fol. L. 8.

Notitia Conciliorum Sanctæ Ecclesiæ, in qua elucidantur exactissime tum Sacri Canones, tum veteres, novique Ecclesiæ ritus; tum præcipue partes Ecclesiasticæ Historiæ: Auctore Joanne Cabassutio Aquisextiensi Presbytero Congregationis Oratorii Domini Jesu in 8. L. 2 10

Onomasticum Urbium, ac locorum Sacræ Scripturæ ex D. Hieronymo, Eusebio, Adrichomio, ac Jacobo Bonfrerio e S J. in commodiorem ordinem juxta vulgatam lectionem Alphabetice redactum. Studio ac labore P. Ludovici Maracci Lucensis Congr Clericorum Regul. Matris Dei in 8. L. 2.

Eloquentiæ Præludia seu compendium eorum, quibus institui, & exerceri solent, qui litteris humanioribus dant operam, & Rhetoricæ initiantur; ex Aristotele, Tullio, Quintiliano, aliisque Auctoribus collectum à P. D. Demetrio Supensio Clerico Regulari Barnabita. Addito demum Tractatu de Historia in 12 L. 2.

Vindicatæ Philosophiæ Examen Rationale: In quo Philosophandi Præjudicia deteguntur. Auctore Prospero Bersclli Philophiæ Doctore. L. 5.

Opus morale in quæstiones de Officiis ad Parochos, Juristas, & Confessarios: Auctore Quintilio Balista J. U. D. Brentonici Archipresbytero, Examinatore synodali, & pro suo Episcopo, ac Sanctæ Inquisitionis Tribunali Vicario Foraneo. L. 4.

Ænigma Theologicum, seu potius Ænigmatum, & obscurissimarum Quæstionum Compendium, nunquam hactenus prorsus solutum, nec solis viribus ingenii plané solvendum, expeditissimè enodatur modo, nova, quadam via, & singulari cogitatione: Qua solidè, & profundè stabilita, veluti ex radice feracissima lucis, oritur clarissima, & universalis explicatio plurium implexissimarum difficultatum tam intra fines arcani Trinitatis, & Libertatis Divinæ, quam extra, scholasticorum mentes torquentium, & in factiones oppositas vehementer comminantium: ita ut ea doctrina semel firmata, admissaque vel omnino disparcant, & exulent à Theologia nostra, vel apertissime dissolvantur, in unumque deinceps in præsatis Tractatibus conspirent omnes: perinde ac si alma Pax magna ex parte exisset Orbi literario. Authore Rev. P. Alvaro Cinfuegos Societatis Jesu, nunc S R. Ecclesiæ Cardinali fol. t. 2. L. 52

Analyses in Psalterium Davidicum ex Commentariis in Psalmos P. Thomæ le Blanc Societatis Jesu ad facilem Psalmorum intelligentiam. Opusculum utile tum Sacerdotibus, tum Concionatoribus, &c in 4. L. 3. 10

Joannis Tritemii de Sacerdotum vita instituenda cum notis. Item Epistola Adventoria, in quo occasiones Statui Sacerdotali perniciosiores, proponuntur, &c. in 12. L. 1. 4

Z

